

બ્રાહ્મણ ધર્મ.

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

બાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

દુશ્વર પ્રાર્થના.

ૐ યત્ર વ્રહ્મવિદો યાન્તિ દીક્ષયા તપસા સહ ।

વ્રહ્માયા તત્રનયતુ વ્રહ્મા વ્રત્ત દધાતુમે ॥

સ સારમાં પરમાત્મની પ્રાપ્તિ કરવાને કેવળ બ્રહ્મવાદિઓ લાગ્યરાણી થાય છે. જ્યારે મનુષ્ય નિર્ભય થઈને માનુષી દુષ્ટોમાંથી મુક્ત થવા ઇચ્છે છે ત્યારે પોતાના ઉચ્ચ આદર્શને માટે તેને દીક્ષા લેવી પડે છે, અને તે દીક્ષા પ્રમાણે આત્મવામા અનેક પ્રકારના તપ કરવા પડે છે. હે બ્રહ્મા ! આપ મહાત્મ હો, જેથી હમને પણ આપની મહત્ત્વ શક્તિ પ્રદાન કરો અને હમારૂં વિરાળ હૃદય બનાવી, હમે સામાજિક કષ્ટોને સહન કરવામાં બ્રહ્મવાદિઓનું અનુકરણ કરી સફળીએ એવા યોગ્ય બનાવો જે શમ્ભુ ।

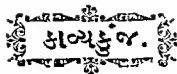
પુસ્તક પ મ્ .]

વૈશાખ, સંવત ૧૯૬૦.

[અંક ૨ જો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૧૭	૫ તપોધન બ્રહ્મણ વરતીપત્રક સં-	
૨ રમતવર્મા અને મયોદા પુરોહિતમ			બંધી સૂચના...	૨૫
મહારાજ રામચંદ્ર...	...	૧૯	૬ કોન્ફરન્સની આમંત્રણપત્રિકા	૨૬
૩ વેદધર્મ માટે અમેરીકામાં પ્રાણ			૭ કોન્ફરન્સના નિયમોત્તર સંચનાઓ.	૨૭
અર્પણ કરનાર મ. મુન્દીરામના			૮ કોન્ફરન્સનો કાર્યક્રમ...	૨૮
અવનખા જેક ડ્રાઈ...	...	૨૧	૯ વિવિધ સમાચાર	૩૦
૪ તપોધન બ્રહ્મણોની એથી કોન્ફ			૧૦ લંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આર્પણ	
રન્સ ક્યાં થશે ?	...	૨૩	દ્રશ્ય	૩૧

પ્રાચીન આધુનિક હોળીની તુલના.

(શાગ હોરી)

- જાતો શું ? મતિ ક્યાં વિસારી ? હિંદુઓની હો રહી હોળી, જાતો શું ૧
જાતિ સુધારાનો દાવો કરીને, સલાઓ ભરો બહુ બારી
વિધા લાજ વિહીન નરનારી, કર્મ કરે અનાચારી
જગતમાં હાંસી કરાવી. જાતો શું ૨
- ધન્ય ધાન્યથી કૃણવતી પૃથિવી, કરતી જન ઉપકાર,
નવસરયેદિ યજ્ઞ કરતા ઋષિ મુનિગણ પરિવાર
વેદોના મંત્ર ઉચ્ચારી: જાતો શું ૩
- કેસર કરતુરી સુગંધત ચંદન, કૃણ કુલ ધૂત નવ ધાન્ય,
સ્વાહા શબ્દે અર્પતા આહુતિ, પુનિત અગ્નિ માંદ્ય-
યજ્ઞ શિષ્ટ અશન રમરીને: જાતો શું ૪
- સામગાનથી પ્રભુ મહિમા વળી, મુલ્યતા વેદ વેદાંત
ઉપનિષદોના ગૂઢ રહસ્યે, કરતા કલેશો શાંત
સંતોનો સંગ કરીને, જાતો શું ૫
- મર્મ ભુલ્યા તે મૃજ હોળીનો, જલસૂત્રોની વાત,
રૂઢિએ વળગી રાક્ષસી હોમો, શું નહિ તે જનઘાત ?
જરા દિલ ચોચો કરીને: જાતો શું ૬
- સમિધા સ્થાને સડેલાં ધન્ધન, હિંસા, ચારી, ત્રાસ,
ગોગર, કુમળા વૃક્ષો હોમી, કરતા ધર્મનો ધાંસ,
અનાયોની રીત શ્રદ્ધીને: જાતો શું ૭
- ફલ મૃદંગ સહ બકતા ફાંગો, લેતા સોંગો અસાર,
પર અળલાને જોતાં બૂકે, ગર્ધવ નાગા ગમાર
ધર્મતા ઢોંગો રચીને: જાતો શું ૮
- લક્ષ્મણ હાથે સીતા પાયે, દે વાત્તમીકી સાળ,
માતા સમ બામીને આજે, ચાણે ગંદી રાણ
કુલમર્યાદા ત્યજીને: જાતો શું ૯
- ઉપદેશતા આચાર્ય પૂર્વ, શમ, દમ, તપ, શીલ સાર,
સ્વેદ લાવે ભરી પીચકારી, શ્રી અંગે પર ધાર
અહલ ધર્મ કુખ્યેારી: જાતો શું ૧૦
- ધંતો સજ્જન બહુ ગગડ્યું છે, મુધારો નિજ હાલ,
ઋતુચક્ર પ્રભુજનો પ્રેમે, ગાઓ જયજયકાર
ત્રિવિધ તમ તાપો ટળેારી: જાતો શું ૧૧

મણીલાલ. ડી. મોદી,

રામનવમી અને મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ રામચંદ્રજી.

(લેખક:—ગિરિજાશંકર નિર્મલરામ.)

વિદ્વાન જ્ઞાતાઓ ! રામનવમી વિષયને મારો લેખ. ગન માસના માસિકમાં આવેલો જોડતો હતો કારણે ગત માસ તે ચૈત્ર માસ હતો અને ચૈત્ર માસના શુક્લપક્ષની નવમીને દિવસે મહારાજ રામચંદ્રનો જન્મ થયો હતો, પરંતુ સમયાભાવને લીધે તે સમયે ઉક્ત વિષયમાં કાંઈ લખી શકાયું નહોતું. આમ તો પ્રતઃસ્મરણીય મહારાજ રામચંદ્રજીના ગુણાનુવાદ એટલા બધા ચિત્તપ્રિય અને અચરણીય છે કે ઉક્ત વિષયમાં જ્યારે જોડીએ, જ્યારે લખીએ ત્યારે જોલાઈ વાં લખાઈ શકાય. તેવી રીતે મનનું સમાધાન કરી આ વૈશાખ માસના અંકમાં હું મહારાજ રામચંદ્રજીના વિષયમાં આપ બંધુઓની મેવામાં મારી અશ્વમતિ પ્રમાણે મારા વિચારો પ્રદર્શિત કરું છું.

રામનવમીના દિવસને ભારતવર્ષની સર્વ પ્રજા જાણે છે. તેને રામજયંતિ કહેવામાં આવે છે. આ દિવસ મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ દિવસ હોવાથી આપણા દેશમાં તે ઉત્સવનો દિવસ મનાય છે. મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ ચૈત્ર માસના શુક્લપક્ષની નવમીએ થયો હતો, તે વિષયમાં વાંચીએ ત્રિપિ પોતાના બનાવેલા રામાયણ અંકમાં ખાસકાંડ અષ્ટમ સર્ગના ૮ માં શ્લોકમાં નીચે પ્રમાણે કહે છે—

તત્તો યજ્ઞ સમાપ્તે તુ શ્રુત્વાં પટ્ટ સમયયુઃ ।

તત્તથ દ્વાદશે માસો ચૈત્રે નાવમિકે તિથૌ ॥

ભાવાર્થ—યજ્ઞ સમાપ્ત થયા પછી જ્યારે ૭ ઋતુઓ વ્યતીત થઈ ચુકી ત્યારે બારમે માસે ચૈત્ર માસની નવમી તિથિએ માતા દેશદેવાના પુત્ર મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ થયો. આ પદ્યથી મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ તિથિ માટે તો કાંઈ વિવાદ જ નથી.

આ ધર્મવત્સલ સર્વપ્રિય મહારાજ રામચંદ્રજીનો મનુષી વસાવેલી કોશલ દેશમાં આવેલી અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ થયો હતો. આ નગરી કેવા પ્રકારના મનુષ્યોથી વિખરેલો થયેલી હતી તેનું વર્ણન રજુ કરવામાં આવે તો તે સમયે ભારતવર્ષની શું સ્થિતિ હતી તથા હાલ આપણા દેશની શું અવસ્થા છે તે જાણવાને આપણે સમર્થ થઈએ તેવી ઇચ્છાથી વાંચીએ રામાયણમાં તે નગરની સ્થિતિ વિષયમાં જે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે ઉપર કંઈ છું, એક મહાત્માના યશોગાન ગાતાં, તે જે દેશમાં ઉત્પન્ન થયા હતાં તે દેશની સ્થિતિ જાણવાનો પણ પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો આપણને આપણા દેશની પૂર્વ સ્થિતિનો ખાસ થઈ શકે અને તેથી આપણી આધુનિક સ્થિતિપર વિચાર કરી આપણે તેમાં સુધારો વધારો કરવા સમર્થ થઈ શકીએ. રામાયણના વિદ્વાન કર્તા મહર્ષિ વાલ્મિકિજી ઉક્ત વિષયમાં નીચે પ્રમાણે કહે છે—

કામી વા ન કદ્યો વા નૃસંસઃ પુરુષઃ કચિત્ ।

દ્રઘે શક્યમયોધ્યાયાં નાવિદ્વાજ્ઞવ નાસ્તિકઃ ॥

ખાસકાંડ સર્ગ ૬ શ્લોક ૮.

ભાવાર્થ:—અયોધ્યા નગરીમાં કોઈ અવિદ્વાન (ભૂર્ષ) નાસ્તિક, કામી (વ્યભિચારી)

અસલવાદી, ખુશામતીયા, કોર ઉદયવાળા વા દિંસક દ્રષ્ટિએ પડતા નહોતા. આગળ આવીને તેજ સર્ગના આરંભા શ્લોકમાં નીચે પ્રમાણે કહે છે,

નાનાદિતાગ્નિર્ના યજ્ઞવા ન ક્ષુદ્રો વા ન તસ્કરઃ ।

કશ્ચિદાસીદયોધ્યાયાં ન વાવૃત્તો ન સંકરઃ ॥

ભાવાર્થ:—આ અયોધ્યાપુરીમાં અગ્નિહોત નદિ' કરવાળા, અર્ધપ્રત્યાગ્નિ તથા વ્રતોથી રીત, શુદ્ધ, ચોર અને વર્ણસંકર કોષ્ટપ્પ ૨નુસ્ય નહોતો.

આ અમુદય યજ્ઞમાં વિશેષ ઉમેરો કરતાં આ કં'ના પંચમ સર્ગના ૨૦મા શ્લોકમાં કહે છે કે,

તામગ્નિમદ્ગિર્ગુણવદ્ધિરાવૃત્તાં, દ્વિજોત્તમૈર્વેદપદ્મપારગૈઃ ।

સદ્વચ્ચદૈ. સત્પરતૈર્મહાત્મમિર્મહર્ષિકલૈર્ક્રૌંષિમિશ્ર કેવલૈઃ ॥

ભાવાર્થ:—તે નગરી અગ્નિહોતી, ગુણુ ૧. ૭ અંગો સહિત વેદપારંગત દ્વિજોત્તમ તથા હજારો દિઘાર્થીઓને વેદાધ્યયન કરવવાવાળા સારસ્વત મહારાજા મહર્ષિ અને મંત્રાર્થ દ્રષ્ટા ઋષિઓથી ભરપૂર હતી.

આકા ! ભારતવર્ષની રામાયણકાળમાં શું બંદોજલાલી હતી ! તે વખતમાં અનીતે અને ધર્મના તત્વો લોપાની રજરગમાં કેવાં સંપૂર્ણ રીતે ભરેલાં હતાં. તે સમયમાં વેદવિદા તરફ દૈટ્યો પ્રેમ દુતો. આજ વેદવિદાનો લોપ યથા નાસ્તિકતા અને ધાર્મિક દૃષ્ટિમતા વધી, નતિના નિષ્ક્રોધને તિલ'જલી અમાર્ધ. પૂર્વ ભારતવર્ષ ઉત્તરના શિખરપર અને દાહનું આધારવર્ત અવનતિના ઉડા ખાડામાં છે એમ કહીએ તો ખોટું કહેવારી નહિ. ઋષિમુનિઓ અને ધર્મવત્સલ મહાનુભાવોથી શયુગાનાયલી આ નગરીમાંજ મહાપુરુષ રામચંદ્રજીનો જન્મ ન થાય તો અન્ય કયે રથએ થઈ શકે ? હે અયોધ્યા નગરી ! દાહના તારા પટમાં રહેનારા મનુષ્યોને જોઈને તું ખરેખર દુઃખી થતી હકથ. હે ધાર્મિક નગરી ! કદાચિત્ મહારાજા રામચંદ્રજી અને વસિષ્ઠ કશ્યપાદિ તપોધન ઋષિઓનું તને રમરણુ થતું હશે ત્યારે તારા અંતરમાં વેલના થતી હશે પરંતુ ભલી નગરી ! ચિંતા કરીશ નહિં. ધૈર્ય ધારણુ કરજે. સંસારના અસ્તોદયના ચક્રમાં તારો સમય દાહ અસ્તમાં છે. તારા પુત્રો સમયાન્તરે પુર-વાર્થી યશે તો તને તારા પૂર્વસ્વરૂપમાં પુનઃ લાવશે.

વાંચકો ! રામાયણની અયોધ્યા નગરીની શોભા નિદાળતાં આપણે તેમાં નિમગ્ન થઈ ગયા હવે આપણે આપણા વિષયનાં અન્ય ભાગ પર આવીશું.

સંસારમાં જીવાત્મા માતાના ગર્ભમાં આવી મનુષ્યત્વને પ્રાપ્ત થય છે ત્યારે તેની પ્રપ-માવસ્થા તે જાણ્યાવસ્થા છે અને તે જાણ્યાવસ્થાની ૭ વર્ષની ઉમરથી તે ૨૫ વર્ષ સુધીની ઉમર સુધીની અવસ્થાના સમયમાં ઋષિ મુનિઓની આજ્ઞા પ્રમ્તે મનુષ્યે - જીવચર્યવત ધારણુ કરવું જોઈએ. આ આશ્રમને જીવચર્યશ્રમ કહેવામાં આવે છે. યશસ્વી, ધર્મત, પરામકારી, સત્યવક્તા ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારના અનુપમ ગુણોને પ્રાપ્ત કરવાનો આ સમય છે પરંતુ આધુનિક સમયમાં તો જાણ્યાવસ્થામાંજ જીવચર્યને તિલાંજલી આપવામાં આવે છે અને તે આશ્રમમાં ગૃહસ્થાશ્રમ સંપૂર્ણ થઈ જાય છે. રામનવમીને દિવસે આપણે મહાત્મા-જીનો ઉત્સવ મનાવીએ છીએ, કેટલાકો તો તે નિમિત્તે ઉપગ્રાહ મણુ કરે છે અને તેમાં પુણ્ય માને છે પરંતુ સૂર્યગુણસપન્ન મર્વાદાશીલ રામચંદ્રજીનું જીવન આપણને શું શીખવે છે તે તરફ આપણે જોતા નથી. વાદ્મીકિ રામાયણનો આશ્રમ લાઇ આપણે મહારાજા રામચંદ્રજીનો

પ્રથમ આશ્રમ કેવો હતો તે તપાસીશું.

બ્રહ્મચર્ય વ્રતધારી મહારાજ રામચંદ્રજી.

ભારે રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણજી, ભરતજી તથા શત્રુઘ્નજી વિવાહ સંસ્કારાર્થે મંડળમાં બેઠાં છે તે સમયે મિથિલાધિપતિ મહારાજ જનકજી કહે છે કે—

सर्वे भवन्तः सौम्याश्च सर्वे सुचरित्रता ।

પત્નીભિઃ સન્તુ કાકુત્સ્થા મા ભૂતકાલસ્ય પર્યય ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ:—હે કકુત્સ્થ વંશીએ! આપ સર્વ સૌમ્ય સ્વભાવવાળા અને પૂર્ણ રીતે ‘બ્રહ્મચર્ય’ને ધારણ કરવાવાળા ઉત્તમ આચરણશીલ છો.

આમળ અયોધ્યા કાંડના પ્રથમ સર્વના શ્લોકમાં મહારાજ રામચંદ્રજીના ગુણોનું વર્ણન અંકકાર કરે છે તેમાં જણાવે છે કે—

सर्व विद्यावत स्नातो यथावत्साङ्गेदवित् ।

ભાવાર્થ:—રામચંદ્રજી બ્રહ્મચર્યવ્રત પૂર્વક સર્વ વિદ્યાઓમાં પારંગત અને યથાવત અંગે સહિત વેદના ગ્રાંથો હતા.

આમળ અયોધ્યા કાંડના દ્વિતીય સર્વના શ્લોક ૨૦ માં કહે છે કે—

सम्यग्बिद्यावत स्नातो यथावत्सो वेदवित् ॥

ભાવાર્થ એ છે કે મહારાજ રામચંદ્રજી બ્રહ્મચર્ય વ્રત ધારણ કરી સર્વઅંગોસહિત વેદોને જાણવાળા છે.

વિશારશીલ વાચક વંદો! મહારાજ રામચંદ્રજીના જીવનપરથી આપણે એ તાત્પર્ય કાઢી શકીએ છીએ કે આજ રમણે રમણે અને ગૃહે ગૃહે મહાત્મા રામચંદ્રજીનું સ્મરણ થયા કરે છે તેનું કારણ શું? તેનું કારણ એ છે કે શાસ્ત્રાગ્રા પ્રમાણે તેમણે સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરી વેદાદિ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કર્યો અને તપોધન ઋષિ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર પામે સ્નાતક પદવી પ્રાપ્ત કર્યા પછી શ્રીમતી જનકીજીની સાથે વિવાહિત થયા. હાલના જેવા પાંચ પાંચ, સાત સાત અને દશ દશ વર્ષના બ્રહ્મચર્ય વ્રતધારી ગૃહસ્થાશ્રમી તે નહોતા. રામ રામ ગમ રામ ધણી વખત કરીએ છીએ પરંતુ તેના ગુણુ સામે જોતા નથી તેથી આજ અધર્મી અને વેદ વિરોધી લોકો સંસારમાં ધણું નજરે પડે છે આટલા વિચારે આપણે મહાતુલાવ રામચંદ્રજીના જીવનથી એ શીખ્યા કે જો આપણે રામચંદ્રજીના સાચા ભક્ત હોઈએ, આપણે રામચંદ્રને અંતઃકરણથી સત્પુરુષ માનતા હોઈએ તો આપણું કામજી કે આપણું બ્રહ્મચર્યવ્રતધારી બનવું અને ભાવિ પ્રજાને તેના વ્રતધારી બનાવી આર્ય પ્રજાનું નામ દીપાવવું જોઈએ.

(અપૂર્ણ.)

વેદધર્મ માટે અમેરિકામાં પ્રાણ અર્પણ કરનાર મુન્શીરામના
જીવન પર એક દ્રષ્ટિ.

શરદ્યુત તથા ચૈત્રના “ વૈદિક મેગેઝીન ” નામના અંગ્રેજી માસિકમાં ગુરકુલની શિક્ષણ પદ્ધતિની શ્રેષ્ઠતા સ્વીકારનારા ખાસ લેખો પ્રસિદ્ધ સ્ત્રીપુરુષોએ લખેલા છે. તેમાં સૌથી આશ્ચર્ય કરક લેખનો ગુરકુલના રસાયણશાસ્ત્રના પ્રોફેસર મહેશ્વરજી-સિંહ એમ. એમ. સી.નો છે. તે

આપણાં રામાંચ ઉભાં કરે છે. પ્રો. સિંહ ચિત્તાકર્ષક વર્ણન કરતાં કહે છે કે અમેરિકાના પાર્સીદીક કીનારા પર આવેલા નગર સીએટલમાં હું એક દહાડે સાયંકાળે મારી એક સ્ત્રી મિત્ર મીસીસ જેમ્સ સાથે જરખામાં બેઠો હતો. રાત્રે નવ વાગ્યા હતા પરંતુ સૂર્ય હજી અસ્ત થયો નહતો હતો. પતિ હજી આવેલો ન હોવાથી હમે અમેરિકાના મત્ર વતનીઓના કરજારસિક ઇતિહાસ સંગ્રાહી ઉદાપોદ કરતાં હતાં. એટલામાં સેવિકાએ અપર કરી કે દાઇ મળવા આવ્યું છે જોયું તો તે મુન્શીરામ નામના પંખમી ગૃહસ્થ હતા. તેમને હમે પૂછ્યું કે અહીં કેમ આવ્યું થયું ? તેમણે કહ્યું કે મારો ઇતિહાસ લાંબો છે, મારી નોકરી લક્ષ્મીમાં પાવદળમાં હતી તે ગયા પછી મારો એક ઉપદેશ હરદ્વાર ગુરુકુળની સેવા કરવાનો હતો, પરંતુ થોડા દિવસ સુધી દામ કરતાં મને માત્રમ પડ્યું કે મારા જેવા અભણનો ત્યાં ખપ નથી. તે પછી તેમણે ગુરુકુળની પ્રસંશા એટલી તો લાગણીથી કીધી કે તેથી હું દાંખ થઇ ગયો. પણ "હિંદ કેમ છેડાયું" એ જવાબ મળ્યો કે મેં જાપામાં વાંચ્યું કે જાપાનને રશીયા સાથે યુદ્ધ ચાલે છે અને જાપાનીઓ હીદીઓ જેવા છે માટે તેમને મદદ કરવી, તેથી રોકાયો ગયો પણ જાપાનીઓએ જરૂર નથી એમ કહ્યું. હું નિરાશ થયો. ત્યાં મેં તમારું નામ તથા ખ્યાનિ સાંભળ્યાં. તેથી આવ્યો છું. મારે થોડા પસાકમાવા છે. મદદ કરો, તેથી મેં તેની સીએટલના લક્ષા સોલીમીટર મી. એડર્ડ જેમ્સ જેમને ત્યાં હું રહેતો હતો તેની સાથે મેં યોગ્ય કરાવી. મી. જેમ્સે પૂછ્યું તમે કોણ અને ક્યાંના છો ? મુન્શીરામે કહ્યું હું આર્ય છું અને પછી પૂર્વ તરફ આગળી કરી દેસવાસ દર્શાવ્યો. અંગ્રેજ ન જાણવા છતાં અહીં સુધી આવી શક્યા માટે મી. જેમ્સ આશ્ચર્ય પામ્યા. મુન્શીરામે મને હીંદીમાં કહ્યું કે મારી વાત સમજાવો અને કહ્યું કે હું પંખમથી આવું છું. મારો હેતુ અહીં વૈદિક ધર્મને પ્રમાર કરવાનો તથા ગુરુકુળને નાણાં મોકલી આપવાનો છે. મી. જેમ્સે તેને માળા વિગેરેનું દામ સોંપ્યું. પણ જે કામ મીસીસ જેમ્સ જતાવે તે એટલું તો ઝડપથી કરી નાખે કે હવે શું કરાવતું તેની મીસીસ જેમ્સને સમજાવ્યું પડે તહીં. દામ વગર બેસી રહેવા અને મદત પમાર લેવા મુન્શીરામે સાદ ના પાડી. મીસીસ જેમ્સ પણ મુન્શીરામની લાગણી ભરી વાતેથી ચકીત થઇ. તે પણ મહા વિદુષી હતી. હાર્વર્ડ યુનીવર્સિટીના પ્રખ્યાત પ્રોફેસર જેમ્સની તે પુત્રી થાય એને પેતે કવચિત્રી તેમજ નાટક લખનારી હતી. તે હીંદી સમજતી નહોતી તો પણ મુન્શીરામના હાવભાવ પરથી તેના બોલવાનો સાર સમજી શકાય છે કે તહીં તેના અગ્વાસ કરવાનો પ્રારંભ કરી દીધો. મુન્શીરામના ઉત્સાહનો એપ મીસીસ જેમ્સને લાગ્યો અને ગુરુકુળ જાતે એકવાર જઈને જોઇ આવવા દેવા પોતાના પતિને વિનંતિ કરી. વળી મુન્શીરામને તેણે અંગ્રેજ શીખવા માંડ્યું પણ તે કાંઇ અંગ્રેજ શીખવા નહોતો આવ્યો તે પછી કોલેજીસ ખતે કોલેજમાં ગયો, ત્યાં મુન્શીરામે ગ્વાળીને મને વધારે વધારે મજુરી કરી વધારે કમાવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત. કરી તેને જોઈતું કામ મળ્યું. ત્યાંની નળદીક રીનર ખાતે મોટાં લાકડાં ઉચકવા પર તે રૂ. ૭૫ ને રાજે- (૨૫ ડોલર) રહેતો. અહીં તે ક્યો. તેણે ત્યાં આશ્રમ સ્થાપ્યું પણ એ શરતે કે તેનાં લાપણો સાંભળે ! જેને તેના કંટાળો કે વાધો નહીં હોય તેને મુન્શીરામને ત્યાં અમન કરવાની હતી. જે પણ આવતો કે મળતો તેને ગુરુકુળની ઉત્તમતા વિષે કહેતો અને ત્યાં સુધી જાતા કંટાળાને કે સમજીને ગુરુકુળને સહાયતા આપવાનું સ્વીકારતો તહીં ત્યાં સુધી મુન્શીરામ તેને સમજાવ્યા

કરતો. જે કાષ્ટ નોકરી વગરનો થાય તે મુન્સીરામને પકડતો ને મુન્સીરામ તેને બીજી રીતે પકડતો. તેની જીભ જરા કઠોર હશે પણ હૈયું નરમ હતું. જે પણ મદદ જેને જોઈએ તે સહાયિપતિની ઉદારતાથી આપતો. એવે તો સાધુ જીવન ગાળતો. પોતાનો ખર્ચ ખુબ જ ઓછો હતો. માત્ર રોગી તથા માખણ સિવાય કાષ્ટ ખાતો નહીં જેને પણ તે પૈસા ઉપાર આપતો તેને કહેતો કે મારે નહીં જોઈએ પણ તે પૈસા જ્યાં ત્યારે ગુરુકુળ મોકલાવી આપજો. જ્યારે રીનર ખાતે મને એ છેલ્લો મળ્યો ત્યારે મેં પૂછ્યું કે તમે હવે હોદ્દા છુટા જશો. તેણે જવાબ આપ્યો. 'આ શરીર હવે ત્યાં જશે નહીં. મારે માટે તો આકર્ષણબિંદુ માત્ર ગુરુકુળ જ છે. પણ હું જાતે તો તેની સેવા કરવા અપ્રોપ્ય છું. માટે જે કમાઈશ તે ગુરુકુળને મોકલીશ અને જે કાષ્ટ મનુષ્ય ત્યાં કામ લાગે એવો અગ્રે જણાશે તો ત્યાં મોકલી આપીશ, માટે હું તો હવે મૃત્યુની તૈયારી કરું છું કે જેથી નવીન શરીર ધારણ કરીને હોદ્દાની સેવા કરવા ફરી જન્મ મને તો લાગે છે કે જે ત્રણ વર્ષમાં અમેરિકાએ અને શીખરેના પાંડો હોદ્દામાં અમલમાં મુકવા સાઠ મારો ત્યાં મુનર્જન થશે."

તેની વાત ખરી પડી! ગુરુકુળના યશોમાન ગાતા ને બાદ બેજ વર્ષે તેમનો દેહાંત થયો. ડાક્ટરો કહેતા કે તેણે યુષ્ટિકારક (ખાસ કરીને તેઓએ તેને કહેના ઇંડા) ન ખાવાથી તેનો અકાલે દેહાંત થયો પરંતુ તેના મિત્રો તો તેના પોતાની ભવિષ્ય વાણીનો સિદ્ધિ થયેલી માનતા. હજી પણ અમેરિકામાં હોદ્દા વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે ગુરુકુળ માટેની મુન્સીરામની નિરસીમ ભક્તિની વાત ચલાવ કરે છે એ અમસિદ્ધ હતો પરંતુ ધણી પ્રસિદ્ધ કરતા તેમનામાં દૈવત અતિ વિશેષ હતું લેખક અતમા વાજબી રીતે કહે છે કે ગુરુકુળમાં તેના સ્મારક તરીકે એક શિથિલિ સ્થાપવી જોઈએ તથાધન બ્રાહ્મણો આવી શક્તિ ધારણ કરે તો તેમની ઉન્નતિ સત્વર થાય

ૐ

તથોધન બ્રાહ્મણોની ચેતથી કોન્ફરન્સ કયાં થશે ?

સુચ સાંતિયાધેવો! પરમાત્માની અપાર દયા છે કે તેમણે આપણી સાંતિપર દયા કરી તેની ત્રણ કોન્ફરન્સો કરાવી. ત્રીજી કોન્ફરન્સ પાટણ મુકામે પરમાત્મા નિર્વિદ્ય સમાપ્ત કરશે એવી નિશ્ચયાત્મક ઇચ્છા છે. ત્યાંના સાંતિયાધેવો ધણી ઉત્સાહથી કોન્ફરન્સનું કાર્ય કરી રહ્યા છે અને મહારામ બીખારામભાઈ પણ તત્પરતા મહેનત કરી રહ્યા છે. પાટણ નિવાસી મ નયુરાકરમદ્યે નો આ કાર્યાર્થ ખાસ રમ્મ લીધી છે અને પાટણ મુકામે ઉપડી ગયા છે અને ત્યાંના દામમાં મ. લીખારામભાઈને સહાયક બન્યા છે. તે શિરાય ત્યાંના મનિજનો પણ ઉત્તર ભર્યો ભાગ લે છે એટલે પાટણનું કામ ધમવોકાર ચાલે છે અને તે ધણી સારી રીતે પાર પડશે એટલું જ નહિ પરંતુ મારે કહેવું જોઈએ કે અન્ય બે કોન્ફરન્સો કરતાં આ કોન્ફરન્સ વધારે દીપી નીકળશે. પરમાત્મા ત્યાંના સાંતિજનોમાં ઉત્સાહની શક્તિ કરે અને તેમને સર્વ પ્રકારની સહાયિ બહે અરતુ

પાટણની ત્રીજી કોન્ફરન્સની ઉત્તર ભરી વાતો કરતાં, તેમાં મળનારા આનંદની અગ્રે

જ્ઞાતા દુર્ધ પામતાં, જાતિ દ્વિતૈયિઓના અંત કરણમાં એ વિચાર પણ ઉદ્ભવતો હશે કે પાટણની કોન્કરન્સ યદ્ય ગણ પરતુ તે પછી ચતુર્થ કોન્કરન્સ કયા યશે ? કોન્કરન્સ ભરવાનું ચાલુ રાખવા માટે આવતા વખતનો વિચાર પણ અત્યારથીજ કરવામા આવે તો તે ઉચિત સમજશે નહિ તો વાત ખાજરે પડી જાય છે અને પાછળથી ફાફા મારવા પડે છે.

ચોથી કોન્કરન્સ ભરવાનું નક્કી કરતાં પહેલાં મારે વિચારશીલ બધુઓ પાસે કોન્કરન્સ વિષયમા કેટલાક વિચારો મકનાના છે અને તેમા હું, કોન્કરન્સો ભરવાથી આપણા જાતિની ઉન્નતિ યદ્ય શકશે કે કેમ તે વિષયમા પ્રથમ વિચાર કરવા ધારૂ છું કારણ કે જો કોન્કરન્સ ભરવાની ઉપયોગિતા સિદ્ધ થય અથવા કોન્કરન્સથી આપણી જાતિની ઉન્નતિનો રસ્તો નિષ્કંટક યશે તે યદિ સામીન યદ્ય જન તો ચોથી કોન્કરન્સ કર્યાં ભરાશે એવા પ્રશ્નને સ્થાન આપવું ઉચિત સમજશે પણજ બ્રતાએ તો એમ કહે છે કે ધણુક લોકો અદરથી જાતિની સુધારણા કરતા નથી અને મોગી મોટી વાતો કરી કાતિ મેળવતા કોન્કરન્સ બોસાવે છે એ વાત સાત્ય છે કે જાતિની આતરીપરિધિ સુવારી તે કોન્કરન્સનું પરિણામ છે અર્થાત્ જો આમે કોન્કરન્સ ભરી તે આમે પોતાની સુધારણા કરવીજ જોઈએ પરંતુ તે આમ કદાચિત્ પોતાની સુધારણા ન કરી શકતું હોયતો તેથી કોન્કરન્સ ભરવી એ નકામી છે કે કેમ એ પ્રશ્ન ઉપરિચિત થાય છે. કોન્કરન્સ ભરવાનો હેતુ એ છે કે દેશ દેશાન્તરથી આપણી જાતિના લોકો પધારે, તેઓ એકમેકની સાથે મેળાપ કરી અરસપરસ એકમેકના દેશના રીત રીવાજોથી પરિચિત થાય, જાતિના વિધ્વાનો પસેથી જાતિની જાહે જલાલીની વાતો શ્રવણ કરે તથા તેની સુધારણા શી રીતે યદ્ય શકે તે વિષયમા વિચારશીલ જાતિમંધિઓના વિચારો સાભળે, તે વિચારો અત કરણમાં ધારણ કરે તે પ્રમાણે પોતાની સુધારણા કરે અને પોતે જો દેશમા વસતા હોય ત્યાના બાધવોને તે સુધારણાનાં માર્ગો સમજાવે આથી પોતની અને પોતાના અન્યભાઈની સુધારણા થઈ શકે કોન્કરન્સ ભરવાનો આ હેતુ છે આરા કોન્કરન્સના શુદ્ધ હેતુને નહિ સમજીને કોષપણુ દેશની જાતિ વા વ્યક્તિ અન્યથા વર્તન કરે, તો તેમાં કોન્કરન્સનો દેપ નથી દાખવા તરીખે જીવાત્મા એને પરમાત્માની આજ્ઞા છે કે તેમણે સત્કર્મો કરવા, સંસારમા નીતિથી વર્તન કરવું છતાંદિ પરતુ પરમાત્માને જીવાત્માને સંસારમા મોકલવાનો શુદ્ધ હેતુ વીસરી જઈ જીવો અન્યથા વર્તન કરે છે તેથી તેઓ દુષ્ટ થાય છે તેમા પરમાત્માના ઉપદેશનો કાષ્ટ હોય નથી અથવા પરમાત્માએ જીવોને સંસારમા મોકલ્યા તેમાં તેનો દોષ છે. એમ મનાશે નહિ. તેવીજ રીતે કોન્કરન્સ ભરવાનો ઉપર જીજ્ઞાસ્યા પ્રમાણે તેના આદર્શોના શુદ્ધ હેતુ છે પરતુ તેો કોષ દુરપયોગ કરે તો તેમા કોન્કરન્સ વા તેના આદર્શોનો દેપ મનાય નહિ. આટલા વિચાર પછી કોન્કરન્સ ભરવાનું આપણે બંધ કરીએ તો આપણી જાતિમા કર્તવ્ય પરાયણતાની જગૃતિ રહેશે કે કેમ એ તપાસવાની આવશ્યકતા છે આરા અનુભવ પ્રમાણે તો કોન્કરન્સના બંધ થવા સાથે આપણી જાતિદિત્તનો વિચાર કરવાનું પણ બંધ યશે કારણ કે પછી તો કોષ સમય એવો આવવાનોજ નથી કે જ્યારે આપણી જાતિમાં આવી રીતે કેળવણી આપવી જોઈએ, આપણી જાતિમા આ પ્રકારે સુધારણા કરવી જોઈએ એવા વિચારો કરવાનો અવકાશ મળે હા, મારા વિચાર પ્રમાણે પ્ર. સલા સ્થાપન કરી છે તે યદિ આપણા જાતિમંધુઓમાં સ્વદિનની લાગણીઓ કાયમ રાખવા સાગ ઉપદેશકો રાખી પ્રચાર કરે,

તેમાં બધા ખસ બધુઓ સલાસદો થાય અને તેને આર્થિક સહાયતા આવે તો કોન્ફરન્સ એક વર્ષને બદલે ત્રણ વર્ષના અંતરે પણ ભરવામાં આવે તો ચાલી શકે પરંતુ પ્ર. સભા પણ નિર્દાધીન થાય અને કોન્ફરન્સ પણ ઝોંકાં ખાતા હાથે તો તપોધન બ્રાહ્મણો તો પોતાની અસલ ટેવ પ્રમાણે ગાદ નિર્દાધીન થઈ જાય અને પોતાની ભાવિ પ્રજાને પુનઃ શુદ્ધતાની જાગૃતિ જાગૃતિ આપ્યા પછી પુનઃ તે કુલકરણની નિર્દાને આધોન થાય, પુનઃ તે સર્વ વર્ણના ટપકા ખાતી થાય । મેલ કરત મોચીના મોચી માફક પુનઃ પોતાની વચલી અસાનાન્ધકારની સ્થિતિમાં આવી પડે. અરે । એવો સ્થિતિનો કોણ દુર હૃદયનો પુત્ર હશે કે જે પોતાની સ્થિતિની તેવી સ્થિતિ જોવા ઇચ્છે, એવો કોણ સ્થિતિનો કપુત્ર પુત્ર હશે કે જે પોતાની સ્થિતિને પુનઃ ઝોંકાં ખાતી જોવા ઇચ્છે । મને વિશ્વાસ છે કે સર્વ દિશામાંથી એવાજ અવાજ નીકળશે કે “ના, ના હમે પુત્ર હમારી સ્થિતિની અધોગતિ જોવા ઇચ્છતા નથી, હમારી સ્થિતિ પુનઃ અધોગતિમાં આવી પડે એમ જોવા, હવતા માગતા નથી,” હે સ્થિતિધોને । મદિ આ આર માનતું સત્ય હોયતો ચોથી કોન્ફરન્સ ક્યાં થશે ? એવા પ્રશ્નને આપના હૃદયાકાશમાં રચાવ આપો અને હે તપોધન સુતો । પાટણની કોન્ફરન્સ સમયે “ચોથી કોન્ફરન્સ આમારે માને થવી જોઈએ, બીજા કોઈ મહાશય કહે કે હમારે આમે થવી જોઈએ ” એવી માગણી ઉપર મ.ગણીઓ થાય ત્યારે તપોધન બ્રાહ્મણોનો ઉત્સાહ સમજાય. આરા વિચાર પ્રમાણે ચોથી કોન્ફરન્સ વડીયાળ ચુંવાળના સ્થિતિધોએ પોતાના કાઈ સારા આમમાં બદલી જોઈએ. તે જોળના તેવા તરીકે મ. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામે કામ કરી ચોથી કોન્ફરન્સના પ્રસંગે ઉત્તર આપવા તૈયાર થયું જોઈએ. કોન્ફરન્સની શી ૧. ૩:૦ થી ૪૦૦ સધી આવે છે તો વડીયાળચુંવાળ જેવો મોટો ગોળ પોતાના આમમાંથી હસોથી સાતશે ફીપ્યા મેળવી કોન્ફરન્સ નહિં જોવાવી રહે । હું માનું છું કે વડીયાળ ચુંવાળ ધારે તો આ ત્રણ કોન્ફરન્સ કરતાં પણ સારી કોન્ફરન્સ કરી શકે. આ સિવાય અન્યમામના બાંધો, જેમની ઇચ્છા કોન્ફરન્સ જોવાવવાની હેય તેમણે તૈયાર થઈ કોન્ફરન્સમાં પધારવા કૃપા કરી. સુજોતે વધુ શું ।

સેવક.

ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.

તપોધન બ્રાહ્મણ વસ્તીપત્રક સંબંધી સૂચના.

ગત કોન્ફરન્સ વખતે સિદ્ધપુર મુકામે આપણી પ્ર. સભાના કરાવ પ્રમાણે આપણા સર્વેશ્વરી વસ્તીપત્રકના ફાઈલો જાપાવેલાં છે અને તે ભરી ગોકલવા કેટલાક ગૃહસ્થોપર મોકલી આપવામાં પણ આવેલાં છે પરંતુ હજી સુધી સર્વ ફાઈલો ભરાઈ આવ્યાં નથી તથા તેમને પત્રો લખતાં પ્રત્યુત્તરો પણ ગળતાં નથી એ ધ્યાન દોરવી જોઈએ. અતઃ જે ગામનું વસ્તીપત્રક અવાપિ થઈ ગયું નહોત તે ગામના એકાદ ગૃહસ્થે જાપેલાં ફાઈલો રા. રા.

પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ મુ. સિદ્ધપુર એમના તરફથી મંગાવી તુર્ત ભરી મોકલવા કૃપા કરવી. મંગાવેલાં ફાર્મો જેમણે ભરી મુક્યાં હોય તેઓ આ લેખ વાંચી તુર્ત 'સિદ્ધપુર મોકલવી આપશે' એવી આશા છે. સર્વ ગૃહસ્થો તરફથી ઉત્સાહપૂર્વક ફાર્મો મંગાવી ભરી મોકલવામાં આવે અને તે ભરેલાં ફાર્મો અમારા તરફ આવી જાય તો તૃતીય કોન્ફરન્સ વખતે પાટણમાં આપણું સર્વદેશી વસ્તીપત્રક તૈયાર મૂકવાની આપણી પ્રત્યક્ષ હિત છે તે આપણે પાર પાડી શકીએ, આશા છે કે જે ગૃહસ્થો આ વાત વિરમરી ગયા હોય તેઓ આ લેખ વાંચી હમારી પ્રાર્થના તેઓ સત્વર ઉપર અમલ કરશે.

લી. શાંતિ સોહ,

નથુશંકર ગોવિંદરામ રાવળ.

ૐ નમઃ શિવાય.

આમંત્રણપત્રિકા.

સુમ બંધુ !

સેવામાં સવિનય નિવેદન કે તપોધન જ્ઞાણજી શાંતિનો ત્રીજો મંજવર મેળાવડો સંવત ૧૯૭૦ ના વૈશાખ વદ ૯-૧૦-૧૧ તા. ૧૮-૧૯-૨૦ મે ૧૯૧૪, સોમ, મંગળ, ને બુધ-વારના દિવસોમાં પાટણ મુકામે સ્વદિત વિચારણે શ્રીમાન પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામના, પ્રમુખપણા નીચે થશે. તે સમયે દેશદેશાન્તરથી આપણા જ્ઞાતિબંધુઓ પધારશે તથા આપણી જ્ઞાતિના વિદ્વાન પુરુષો તથા શ્રીમાન શાસ્ત્રી અંબાલાલ હગનલાલ અને પંડિત હરિશંકર વિદ્યાર્થીનાં વિદ્વાતાયુક્ત ભાષણો થશે તપોધન જ્ઞાણજી વિદ્યાર્થીઓ શિવપૂજા અને યજ્ઞ યાગાદિક ક્રિયાઓ કરશે. તપોધન જ્ઞાન ગદિશામંડળની સ્ત્રીઓના હવન, ભજન થશે. આ પ્રસંગે તા. ૧૯-૫-૧૯, ૪ ને મંગળવારે આપણી જ્ઞાતિની સ્ત્રીઓની શ્રીમતી હિત્ત-લક્ષ્મી ગિરિભાઈશંકરના પ્રમુખસ્થાન નીચે એક મહાન સભા થશે. આ બંને પ્રસંગોનો લાભ લેવા આપ અને આપના ઘરમાંથી સર્વ સ્ત્રીમંડળને લગ્ન પધારવા કૃપા કરશે. સ્ત્રી-યોને માટે ખેસવા વિગેરેની અલગ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. પાટણ સ્ટેશનપર જતી આવતી ગાડીએ ૐ ચાંદધારી સ્વયંસેવકા હાજર રહેશે જેઓ ઉતારાપર સર્વને લઈ જશે. આપ કમ તારીખે કયે વખતે પાટણ પધારશે તે જણાવવા કૃપા કરશે,

લી. દર્શનાલિલાધી,

લીખારામ ગોવિંદરામ.

પાટણની સમસ્ત જ્ઞાતિ તરફથી.

ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સના નિયમો તથા સૂચનાઓ

અ. પાટણ.

- (૧) પાટણમાં ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સની તિથિઓ સંવત ૧૮૭૦ વૈશાખ વદ ૯, ૧૦-૧૧ તે તા. ૧૮-૧૯-૨૦ એ ૧૯૧૪ ને સોમ મંગલ અને બુધવારની રાખી છે માટે તે પ્રસંગે પધારનાર તપોધન બ્રાહ્મણ બધુઓએ તા. ૧-૫-૯૧૪ ને રીવારની સાંજ સુધીમાં પધારના કૃપા કરવી.
- (૨) આ મેળાવામાં જ્ઞાતિ સેવા કરવા ઇચ્છનાર સ્વયંસેવકો (Volunteers) નીયત કરવામાં આવશે તેમની પાસે કોન્ફરન્સની ર. ૧) શી લેવામાં આવશે નહીં.
- (૩) કોન્ફરન્સમાં પધારનાર સર્વ ગૃહસ્થોએ દર મનુષ્ય દીઠ ર. ૧) પ્રથમથી મોકલવેા પડશે અથવા કોન્ફરન્સ પ્રસંગે આપેા પડશે તેવા પ્રતિનિધિઓને છાપેા પાસ આપવામાં આવશે જે જોવા માગનાથી બતાવેા પડશે લવિષ્યમાં અન્ય ટેકાણે કોન્ફરન્સ લેવાનું સંનમ પડે તેવા હેતુથી આ નિયમ રાખવામાં આવેા છે.
- (૪) સ્ત્રીઓ તથા પુરુષ વર્ગની અદરના બાગકો પાસેથી કોન્ફરન્સની ર. ૧) ની શી લેવામાં આવશે નહીં.
- (૫) કોન્ફરન્સમાં પધારનાર ગૃહસ્થોના ભોજનનો તથા ઉનાશનો પ્રમથ પાટણ તપોધન બ્રાહ્મણજ્ઞાતિ તરફથી કરવામાં આવશે.
- (૬) કોન્ફરન્સ સમયે પધારનાર ગૃહસ્થોએ પોતાની સાથે પોતાના ઉપવસ્ત્રો (અમોનીયાં) જળપાત્ર અને ઘીછાના લેતા આવવા કૃપા કરવી.
- (૭) કોન્ફરન્સની સલાહો ક્રમ પ્રાત કાગે ૭ વાગ્યાથી અને મધ્યાહનાન્તર ત્રણ વાગ્યાથી શરૂ કરવામાં આવશે, માટે તે પહેલાં સર્વ બધુઓએ શીય સ્નાનાદિક કાર્યોથી નિવૃત્ત થઈ સલાહમાં પધારના કૃપા કરવી.
- (૮) કોન્ફરન્સમાં ભાષણ આપવા ઇચ્છનાર બધુઓએ પોતાનું નામ હેઠાણ અને ભાષણનો નિયમ મને પ્રથમથી લખી જણાવવા કૃપા કરવી.
- (૯) સ્ત્રીઓને માટે ઉનાશ તથા સલાહમાં ભેસવા માટેની અલગ આવસ્થા કરવામાં આવશે.
- (૧૦) સલાહમાં ભાષણ કરવાના નિમ્ન લિખિત વિષયો રાખવામાં આવેા છે. (૧) આગ-લગ્ન (૨) ગૃહસ્થાશ્રમ (૩) તપોધનબ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ (૪) સ્ત્રી કેળવણી (૫) સ્ત્રી-ધર્મ (૬) આચાર વિચાર (૭) કન્યાવિકલ્પ (૮) વરવિકલ્પ (૯) ઇશ્વરભક્તિ (૧૦) ઋષી દ્વીપી છાત્રનું ઇલાજ.
- (૧૧) (ઈ) નામક અધિકારી સ્વયંસેવકો, ઉનાશ પર લગ્ન આવવા દરેક આવતી જતી ટ્રેનો પર પાટણ સ્ટેશન પર હાજર રહેશે.
- (૧૨) કોન્ફરન્સ પ્રસંગે અવનાર બધુઓ કો દીવસે કયા ટ્રેનમાં પધારશે તે લખી જણાવવા કૃપા કરશે.
- (૧૩) પ્રાત કાળના ભોજનનો સમય ૬૧ વાગ્યાનો અને રાત્રીના ભોજનનો સમય ૭૧ વાગ્યાનો રાખવામાં આવેા છે તે ભોજન સમયે ભોજનાલયમાં હાજર થવા કૃપા કરવી.

- (૧૪) આ સમયે ન્યાતના તડોની અથવા બીજી તકરારો કાઢવા દેવામા આવશે નહીં.
- (૧૫) આ નિયમ પ્રમાણે કોન્ફરન્સ પ્રમુખે પધારનાર સર્વ બહુએ એ વર્તન કરવા કૃપા કરવી પડશે.
- (૧૬) તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યાર્થીઓ દરરોજ પ્રાનકાળે શિવપૂજા, સધ્યા, અગ્નિહોત્રાદિ વૈદિકકર્મકાંડ કરશે. તથા તપોધન બ્રાહ્મણ માહેના મહાત્મી સ્ત્રીઓનાં હવન ભજન થશે.
- (૧૭) કોન્ફરન્સ મંડપનું સ્થાન તથા ઉતારાઓના સ્થાનો સ્ટેશન પાસે રાખવામા આવ્યા છે.
- (૧૮) કોન્ફરન્સમા પધારનારાઓના ઉતારા માટે અન્ય અવગણ્ય સ્થાનો રોકવા આપ્યા છે જેનો જે ઉતારો દશે તે ઉતારા ઉપર સ્વયં સેવકો પધારનાર ગૃહસ્થોને લઇ જશે.
- (૧૯) પાટણ જવા માટે રહેસાણા જંકશન સ્ટેશને ઉતરવું પડે છે ત્યારથી એક ગાડી સાથા અગિયારે પાટણ જવા ઉપડે છે અને એક વાગે પાટણ પહોચાડે છે અને બીજી ગાડી સાંજે સાંઘ સાત વાગે ઉપડી પાટણ રાત્રિના નવ વાગે પહોચે છે-આ ગાડીના સમય તરફ લક્ષ આપી દરેક પધારનાર ગૃહસ્થે પેતાના સ્થાનથી નીકળવાની વ્યવસ્થા કરવી.

લીખારામ ગોવિંદરામ.

સ્વા ક. પ્રમુખ.

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ પાટણનો કાર્યક્રમ.

તા. ૧૮-૫-૧૯૧૪, સોમવાર,

પ્રાત કાળ

૭-૧૧ હનન (તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યાર્થીઓ)

૭ા-૮ ભજન હાથર સ્તન

૮-૧૧ વ્યાખ્યાન મ. ગિરિધરનાથ હુશરભાઈ

૮ા-૮ાા ભજન મ. વિનાયક મુ. ગ્રાસ

૮ાા ૮ા વ્યાખ્યાન (આપણી દુરજ) મ. દુર્ગાચક્ર ભાઈચક્ર

૮ા-૮ાા ભજન મ. ગિરિનાથકર શુકલ

૮ા ૧૦ વ્યાખ્યાન.

સાંઘ કાળ

૩-૩ા ભજન.

૩ા-૪ સ્વામત કમીનીના પ્રમુખનું વિવેચન

૪-૪ા પ્રમુખની દરખાસ્ત.

૪ા-૫ પ્રમુખનું શરૂઆતનું ભાષણ

૫-૫ા ભજન મ. નરભોમ મોતીરામ (નિરમગામ)

૫ા-૬ વ્યાખ્યાન ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ (સામાજિક અવનતિ)

૬—૬૧ વ્યાખ્યાન રા. રા. પ્રજ્ઞાશંકર હરનારાયણ ખી. એ.

૬૧—૬૧૧ ભજન મ. વિનાયકરાવ.

૬૧૧-૭૧ વ્યાખ્યાન મ. ગંગાશંકર ટી. શર્મા.

તા. ૧૯-૫-૧૯૧૪, મંગળવાર.

આતઃકાળ.

૭—૮ શિવપૂજા, તપોધન બ્રા. વિદ્યાર્થીઓ

૮—૮૧ ભજન.

૮૧-૯૬ શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાયની કથા. મ. ગિરિજાશંકર નિર્લયરામ,

૯-૧૦૧ પધારેલા ગૃહસ્થોનો પરસ્પર મેળાપ અને વાર્તાલાપ.

મધ્યાહ્નકાળ.

૨—૩ તપોધન બ્રા. અપરિવેદ.

સાંપકાળ.

૧૧-૪૧૧ ભજન.

૪૧૧-૫૧૧ વ્યાખ્યાન. મ. શંકરલલ ગુલાબરામ. તપોધન બ્રા. ઋષિકુળની આવશ્યકતા.

૫૧૧-૫૧૧૧ ભજન.

૫૧૧-૬૧૧ વ્યાખ્યાન, તપોધન બ્રાહ્મણોનું તપ. મ. ગિરિજાશંકર નિ.

૬૧૧-૭૧ સંવાદ. તપોધન બ્રા. વિદ્યાર્થીઓ.

૭૧-૭૧૧ ભજન, શાન્તિ પાઠ.

તા. ૨૦-૫-૧૯૧૪, શુક્રવાર.

આતઃકાળ.

૭—૭૧ હવન ત. બ્રા. મહિલામંડળની સ્ત્રીઓ.

૮—૮૧ ભજન.

" "

૮—૮૧ વ્યાખ્યાન, અંબાલાલ સાહી.

૮૧-૧૦૧ આપણી ઉત્પત્તિ માટે આપણે શું કરવું જોઈએ તે સંબંધી વિચાર.

સાંપકાળ.

૨—૩૧ ભજન.

૪૧-૪૮ વ્યાખ્યાન, પંડિત હરિશંકર વિદ્યાર્થી.

૪૮—૪૧ કવન તથા રતોત્ર ગાન. જહન મણિલક્ષ્મી.

૪૧—૪૧૧ વ્યાખ્યાન મ. નયુશંકર ગોવિંદરામ.

૪૧૧-૫ વ્યાખ્યાન. જહન તારામતી.

૫—૫૧ વ્યાખ્યાન. મ. ગિરિજાશંકર નિ. શાહીરાણા.

૫૧—૬૧ વ્યાખ્યાન. મ. ગિરિજાશંકર નિ. આપણામાં શાની ખોટ છે.

૬૧—૬૧૧ ભજન.

૬૧૧-૭૧ પ્રમુખને ઉપસંહાર તથા સન્માન અને શાન્તિ પાઠ.

લીખારામ ગોવિંદરામ.

ત, બ્રા. સ્વા. કમિટિના પ્રમુખ.

વિવિધ સમાચાર

પોતાના મરણ પાછળ પતિને સંસાર સદાને માટે દોડ્યો.

પતિના મરણને લીધે દેહત્યાગ કરવાને લગતો જનાવ તા. ૨૩-૪-૧૪ ના સવારમાં કલકત્તા ખાતે થયો હતો. એક જોગેન્દ્રનાથ નામના ગાયુ કે જેઓ જ્ઞાતીના જમીનદાર અને વેપારી હતા. તેમનું મરણ થવાથી તેમનાં પતિ ને યુવતી હતાં તેમણે પોતાના શરીર ઉપર ગ્રાસપેટ છાંટી ને આગ સળગાવી હતી. તેણીએ કાંઈ ભુખ ખરાબ પાડ્યા નહોતા તેમ તેનાં સર્વાંગદાઈનું ધ્યાન મરનારના તરફ હોવાથી આ જનાવની એકદમ ખબર પડી નહોતી. જ્યારે દાદર નીચેથી આગના જ્વલન દેખાયા ત્યારે તે સ્ત્રી તરફ દોડ્યાં હતાં પરંતુ કમનશીમે તે વખતે તે કમનમ એ લાન સ્થિતિમાં માત્રમ પડ્યાં અને થોડા વખત પછી તે મરણ પામ્યાં હતાં. પતિની પોતાના પતિ પ્રત્યેની નિઃસિમ્મ ભક્તિ દ્વિવાક્યક છે.

પતિ પાછળ બળી મરનાર પતિ

સ્ત્રી યવાની ખબર આપ્યા પછી અગે અમારા વાંચકો સમક્ષ ખીછ એક એથી અન્ય તરફની વાત રમુ કરીએ છીએ. તે જોડે કલકત્તામાં પોતાની પતિ મરણ પામવાથી એક મેન નામના બંગાળી યુવાને પોતાનાં કપડાંને ગ્રાસપેટ લગાડી દિવાસગાથી સળગાવી પોતે બળી જઈ દેહ ત્યાગ કર્યો હતો.

પતિ પતિ નરક અને પતિ પતિ તરફ પોતાના દેહને બાળી મુકી પોતાના પ્રેમની લાગણીઓ જાહેર કરે તેના કરતાં મારા વિચાર પ્રમાણે એકએકની પાછળ ધર્મ અને નીનિધી વર્તન કરી સંસારમાં પરાપકારી કામો કરે તે વધારે ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

જો 1 નમાં લગનનું ગણતું યોગ્ય વય—“ મોડર્ન રીલ્યુ ”ના માર્ચ માસના અંકમાં જાપાનમાં લગન કંઈ વયે કરવામાં આવે છે તેની કેટલીક જાણવાનેગ વીગતો આપવામાં આવી છે. જેપનના “ રીપીલ ટાઇના ” કાયદા પ્રમાણે પુરુષ ૧૭ તથા સ્ત્રી ૧૫ વર્ષથી ઓછી ઉંમરે લાયકાપૂર્વક લગન કરી શકનાં નથી. અને આટલી નાની ઉંમરે પણ લગન થતાં બહુ અસાધારણ છે, કેમકે સ્વદેશ ખાતું કે જે આ સંબંધી અંકિડા રાખે છે તે જણાવે છે કે, દર વર્ષે ૧૧ વર્ષની માત્ર જસોજ ઊકરીઓ પરણે છે. ૧૬ વર્ષે ૭૦૦૦ પરણે છે, અને વીસ વર્ષે આશરે ૪૦,૦૦૦ પરણે છે. ૧૯૧૦ માં ૨૧ વર્ષની વયે ૧૭૫૫૬, અને ૨૨ વર્ષની વયે ૨૫૨૨૧ ઊકરીઓ પરણી હતી. તે પછી રાસ ઘટતી જાય છે. સરેરાસ ૨૧ વર્ષે કન્યાનું તે દેશમાં લગન થાય છે. હવે પુરૂગોનું લગન જોતાં જણાય છે કે ૧૫ વર્ષે તે ૨૦ કે ૨૦ જ લગન થાય છે, અને ૧૭ વર્ષે ૪૦૦૦ પરણે છે. ૨૬ વર્ષે ૬૬૪૦૧ ની સંખ્યા આગલે એક વર્ષે આવી હતી જે સૌથી મોટી છે, તે પછી દર વર્ષે સંખ્યા ઘટે છે. એટલે કે જાપાનમાં સામાન્ય લગન વય પુરૂગનું ૨૫-૨૬ તથા સ્ત્રીનું ૨૦-૨૧ ગણાય. બ્રહ્મચર્ય વિશે જે દેશમાં ઘણું ઓછું લખાયું છે તે દેશમાં આ પ્રમાણે બ્રહ્મચર્યનો મહિમા પગાય છે. જ્યારે જ્યાં શસ્ત્રો તથા દરિદ્રાસોમાં સૌથી વધારે ગાવામાં આવે છે ત્યાં તે સૌથી ઓછું પગાય છે ! બહુ બોલચાથી કાર્યપ્રવૃત્તિ ઉદ્ધી મંદ પડે છે એવો કાંઈક સચિ નિયમ તો નહીં હોય ?

એક વિચિત્ર જાતિ—હવે ન્યુગ્રામના (દક્ષિણ અમેરીકા)માં એક જાતિ છે કે જે પોતાનું આખું ઘર રાચરચીકું સદા પોનાની સાથેજ રાખે છે ! સ્ત્રીઓ અને છોકરાંઓની પીઠપર એક એક કાથળો હોય છેજ, કે જેમાં વસ્ત્ર પ્રવરણ, સર્પચું, અન્ય સામગ્રી, અને બીજું પરચુરણ ભરેલું હોય છે ! એટલુંજ નહિ પણ અચ્ચાંવાળી ગાતાઓ પોતાનાં નાનાં બાલકને પણ એજ કાથળામાં નાખે છે ! હુકરતા જગત્માં પર તેમને પ્રેમ પોતાનાં બાલક જેટલેજ હોવાથી તેને પણ એજ કાથળામાં સ્થાન આપવામાં આવે છે.

૨૦ વર્ષે હૃદયના ઠખથી ગાડી ભાડું મોકલી આપ્યું !—આવક ઉપરના દર ઉપર વડી ધારાસભામાં ગયે વર્ષે તકરાર નીકળનાં, આગકા ખાનગી સર ગાઇ ફલીટલુકે એવા ઉદ્ગાર કાઢ્યા હતા કે વિવાદાત્મક પેરે આ દેશમાં કેઇ આવકદાર “કેન્ડયન્સ મની” મારાપર મોકલી આપું નથી. આવકપરને દર ખાઇ જનારાઓને અપ્રમાણિકતા માટે પાછળથી પસ્તાઇને, જ્યારે તે દર નાનગી રીતે મની ઓર્ડર કે ચેકથી મોકલી આપે છે ત્યારેજ તેમનું હૃદય ડંખતું બધ પડે છે. આ પ્રમાણે દર ભરનારા ઈ-લેડમાં ઘણા મળી આવે છે. અને એજ બાબતમાં નહીં પરંતુ બીજી બાબતમાં હાલમાં ન્યુ કેસલ ખાતે નોર્થ ઇસ્ટર્ન રેલ્વે કંપની ઉપર એક જાણે દેહ શીલીંગ મોકલી આપી હતી. તેણે નનામી રીતે તેનો એવો પ્રુવાસો કર્યો હતો કે ૩૦ વર્ષની વાન ઉપર તે તથા તેની બધરી ન્યુ કેસલ ખાતે ટ્રેનમાં ભાડુ આપ્યા વગરજ આવ્યા હતા તે વાત ગાઢ આવતાં, હૃદય ડંખવાથી તેણે મનીઓર્ડર કર્યો છે. ત્રણ વર્ષની મુદતની રાહ જોનારાઓને આવી ઘણું આશ્ચર્ય થશે ! પરંતુ જ્યાં મુધી આવી પ્રમાણિકતા અને હૃદયવશતા પ્રગળી વ્યક્તિઓમાં નથી આવી ત્યાં મુધી તેની ખરી ઉત્પત્તિ યજ્ઞની અગ્નિ જાલુ ઓઝી છે.

લંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આકર્ષક દ્રશ્ય.

સુવિદ્ય પાઠકો ! આપે યદિ ભૂગોળ વિદ્યાનેર અભ્યાસ કર્યો હશે તો આપને વિચિત્રજ દર્શો કે લંડન ઇન્ફાંટની રાજધાની છે અને જગતના સર્વ નગરોમાં તે શિરામણિ શહેર છે. તેને શહેર કહેવા કરતાં પ્રાન્ત કહેવો ઉચિત સમજાશે કારણ કે તે ઘણુંજ વસ્તીવાળું શહેર છે તથા તેમાં માઇલોના માઇલો સુધી તમે આદ્યા જાઓ તો પણ તમને ખેડ તથા જંગલનું નામ નિશાન પણ નહીં મળે. આજ સ્થાનમાં ત્યાં વસતા લોકોના મનોરંજનાર્થ વિવિધ પ્રકારની સામગ્રી હોવી જોઇએ તે પ્રમાણે અન્ન બ્રીટીશ મ્યુઝીયમઆદિ અનેક અગ્નયમ તરેહના સ્થાનો વિદ્યમાન છે તો પણ વારંવાર અન્ન બિન્ન બિન્ન પ્રકારના પ્રદર્શનો ભરવામાં આવે છે તેમાંનું એક પ્રદર્શન લંડનમાં ગત સપ્ટેમ્બર માસમાં ભરાયું હતું તેની વિગત વેદધર્મોપદેશક શાસ્ત્રી દેશવ દેવજીએ પૂરી પાડી છે તે મુદ્દા વાંચકોના રાજ્યાર્થ જણાવું છું.

“ગત ૧૩ સપ્ટેમ્બરને ત્રણ વાગે હમે લંડન શહેરનું એક પ્રદર્શન જોવા માટે ગયા હતા. પ્રદર્શનમાં દાખલ થવાને માટે એક સિલ્કીંગ અર્થાત્ ખાર આના શી આપવી પડે છે. આપણા દેશમાં એક આનો વાપરવો તે કાંઈ વિચિત્રમાં નથી તેમ અન્ન શિલ્કીંગને ખાટે

પણ સમજવામાં આવે છે. દરરોજ આ પ્રદર્શનમાં લગભગ દરથી પંદર હજાર સુધી પ્રેક્ષકો ભાગ લેતા હશે. અંદર દાખલ થતાંજ સામે કેટલીક વસ્તુઓ દ્રષ્ટિગ્રાસ્ય થવા લાગી. બન્ને બાજુએ ટુનિમપર્વત બનાવવામાં આવ્યો હતો અને તેના પર સ્વીઝરલેન્ડની રેલોની નકલ બનાવવામાં આવી હતી. આ પર્વત ધણો ઉંચો બનાવવામાં આવ્યો હતો. તેમાં કેટલેકેકાણે ગુફાઓ બનાવવામાં આવી હતી. રેલવે વિદ્યુત શક્તિથી ધણા વેગે ઉપર જતી હતી અને અતિ શીઘ્રતાથી નીચે આવતી હતી. જે નર નારી તેમાં બેસના હતા તેમને આ ગાડીમાં કેવા આયકા લાગે કે તેનો અનુભવ મળ્યો હશે. ઉપરથી આવતી રેલ એકદમ નદીમાં પડતી અને પાણી ઉરાડતી એકદમ ઉપર ચઢી જતી હતી, ચતરાઃ મનુષ્યો આ દ્રશ્યને જોવામાં નિમગ્ન થઈ રહેતાં હતાં. તેની પાસે હવાઈ વડાણો ઉડી રહ્યાં હતાં. આ વડાણો ધણી ચતુરાઈથી બનાવવામાં આવ્યાં હતાં. વિશ્વળી શક્તિથી આ વડાણો ચલાવવામાં આવતાં હતાં. આ વડાણો

શોક.

શોક.

શોક.

જમ્બુવતા હીંગીરી થાય છે કે માનવર મહારાજ બીખારામ ગોવિંદરામનાં પુત્ર-વધુ જોઓ બાલ વિધવા હતાં તેઓ મત તા. ૨૪-૪-૧૪ ના રોજ સ્વર્ગવાસી થયાં છે. મરણમ વિધાવિલાસી અને શાંતિ પ્રિય હતાં તેમના અવસાનથી તપોધન બ્રાહ્મણ શાંતિને એક પૂરી ખોટ પડી છે. પણ મધરેચ્છા આગળ ઉપાય નથી. પરમાત્મા મરતારના આત્માને શાંતિ આપે.

જે સીપાઇઓની સમાન વસ્ત્ર ધારણ કરતી ફરતી રહેતી હતી. તેમની પીઠ ઉપર કોસનું ચિન્હ હતું. મેલિકા પદ ગ્રહણ કરવાને માટે તેમણે પણ આ મંડળમાં ભાગ લીધો હતો. આ પ્રદર્શન સમયે આવાં બાલકો બે, પંચ, દશ કે મોની સંખ્યામાં હતાં એમ નથી. પરંતુ લગભગ ૨૦,૦૦૦ સ્ટ્રીટ આ પ્રદર્શનમાં હાજર થતાં હતાં. તેમના મુખ્ય નામક પણ તેમની સાથે હતા. આમાં દશ વર્ષના બાલકથી પચ્ચીસ વર્ષના સુવકા સુધી દ્રષ્ટિએ પડતાં હતાં.

(અપૂર્ણ.)

સંસારમુખ ભોગવવાને અશક્ત થએલા પુરુષો ૧૨
બે અમુલ્ય રત્નો.

મદનમંજરી ગોળીઓ.

લોહીને સુધારે છે. પાચનશક્તિ તથા યાદશક્તિને વધારે છે. બધું
કુદનો નાશ કરી ફક્ત સાફ લાવે છે યાનતંત્રીઓને મજાનુત કરી આખા
શરીરને તાકાત આપે છે. જીવાનીમાં આવેલા જીરાપાનાં ચી-હો તેમજ કોષ
પણ કારણથી આવેલી કમજોરીનો નાશ કરી પરીપૂર્ણ તાકાત બક્ષે છે.
ચાલુ જમાનાની કોષ પણ ટોનીક દવા મદનમંજરી ગોળીની દરીદ્રા કરી
શક્તી નથી અને તેથી જ નક્લી દવાઓનો નાશ અને મદનમંજરીની
મહત્તા સિદ્ધ થઈ છે. કીમત ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧) એક.

નપુંસકત્વાર ઘૂત.

આ ઘૂતના લેપથી અગાતતાને લીધે ફરેલ અનેક કુદરોથી ધમેલ
ગુમ ભાગની શિથિલતા વક્તા, ગુમ નસોની કમજોરી ઇત્યાદિ તમામ નપું-
સકત્વ દોષ દુર થઈ પરિપૂર્ણ શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

કીમત તોલા ૨ ની ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧—૦—૦.

જીવાનીમાં થતી ભયંકર જીલોનું જ્ઞાન કરાવનાર
તદન મહત્ ! અમુલ્ય ભેટ તદને મહત્ !

વૈદ્ય વિદ્યા.

આ નામનું અનેક વર્ષક વીષયોથી બરપુર અને સર્વ લોકોપયોગી
૧૨૮ પાનાનું પુસ્તક ચારીરીક અને માનસીક રોગોમાંથી મુક્ત કરી સુ-
ખનો સરલ રસ્તો બતાવનાર આ પુસ્તકની જીદી જીદી સાત ભાષાઓમાં
લાખો નકલો મહત્ વહેંચવામાં આવી છે અને હજી પણ કીમત કે
ટપાલ ખર્ચ કદ પણ લીધા વગર તદન મહત્તજ આપવામાં આવે છે.

રાજવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

માલકી—આયુર્વેદોદય ઔપચાલય,

હેડ ઓફીસ—જનગર—(કાઠિયાવાડ)

બ્રાંચ ઓફીસ—નં. ૧ મુખર્ષ નં ૨૮૧ કાલબાદેવી રોડ.

ધોળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કલ્હાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજી નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

ઘડનો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, જનો, ટાટીઓ, અગારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેના પેમા પાછા આપીશું. મધ્ય શાખ્ય એમ સાખીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોધાઓ તાવ ના ગયેા તો નેને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું. ગોળા ૪૨ ની ૩૫ ૧ ની કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

શક્તિ સંજીવન.

ચરીરના તમામ અવગતોને શક્તિ મંજીવન તાકાત લાંબી મજબુત કરે છે. ગમેલુ પુરુષ પાછું લાવી આપવામાં, રમરજીશક્તિનો અને આખા ચરીરની ક્રિયાનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ મંજીવન રામબાણુ છે. બગડાની ઘટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, ખાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળા ૭૫ ની ૩૫ ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ મતના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા અને ચાલવું પર (રસી) બધું કરે છે. સોજો ઉતારે છે. ટીપે ટીપે આવતો પેસાઈ સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ૩૫ ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર ગાંધાર આનાની ટીકીટ ખાંડવાથી તમામને મુકે પેલટથી મોડલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી રોગ માણસ માને વૈદ્ય કરી શકે છે.

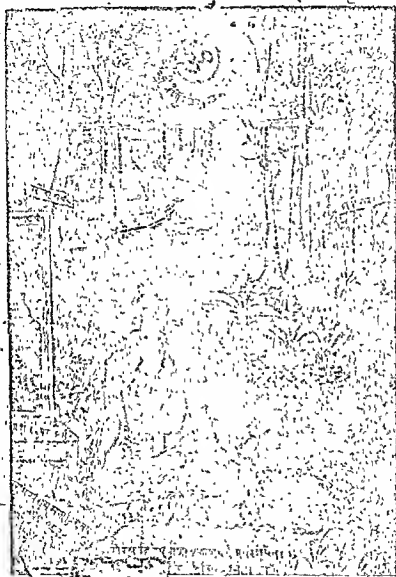
ધાતુ વિકાસ.

ધાતુ વિકાસ નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ બજારને મારત મોડલવામાં આવે છે

વૈદ્ય. શા. ગીરધરલાલ કલ્હાનજી.

સુ. ધોળકા હલ્લા અદવાદ.

પી "યુનિસ" પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં સા. મોગલાલ મંગળદાસે છાપ્યું—અમદાવાદ.

विद्ययापुनःपुनः * कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन.

संपादक,

म. प्रदत्तसद्वर्मा मेवकदा.

मिदपुन.

प्र. ५००.

प्रीति तथा पालीशर

म. छाननासि कदाचन.

सं. १६७७ नयेष्ट. ३. १००० पेटेन सदि.

म. प्रदत्तसद्वर्मा मेवकदा.

मिदपुन.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવો પુસ્તકને માટે તો તે બધું જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ નીલકંઠ અને શ્રીધર વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સદા રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઇ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ શ્લાધાથી નદિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં મકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નદિ ખેડાયેલી શુન્ધરાતી આપામાં આજમુદ્ધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૃહ વિષયગાંઁ પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજું એક પણ ગીતાનું પુનઃ અદાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમા આવતા આરોપોના સરવ અને સર્વોદ્ધાર માધાનો તથા ઉગ્ર ભાષાઓ અપવામા આપેલ છે, જેમા પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે: એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અસથી ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરલ છે. દૂઝેમા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરવા જેવું છે. દિ.મન શ. ૪ ચાર. કદ ૩મી આઠ પેજ લગભગ ૮૦ ફર્મ. મુંદુ પાકુ: આતંકનિમદ આપધાયવ-માથી ગા. ૮ પની દવા એક સામટી ખરીદનારને બે

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર મુકિયાવાલ.

***** **બ્રાહ્મણ ધર્મ.** *****

અવ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।
 દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય દેજ અધ્યયન કરે છે તથા ખીજને કરાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

હૃશ્વર પ્રાર્થના.

ૐ તપીશ્વરાણાં પરમં મહેશ્વરં તં દેવતાનાં પરમં ચ દૈવતમ્ ।
 પતિ પતીનાં પરમં પરસ્તાત્ વિદ્વામ દેવં ભુવનેશ મીઢયમ્ (શ્વેતા. ૬૭ ॥)

ભાવાર્થ—હે દૃષ્ટાનાય ભગવાન્ ! તમે હૃશ્વરના પરમ મહેશ્વર છો, તમે દેવતાઓના પરમ દૈવતાપ છે, તમે પતિ (માલીકી)ના પણ પતિ છો, તમે સર્વથી પર છો, સર્વ ભુવનોના અધિપતિ છો અને તમેજ કેવળ પૂજવા યોગ્ય છો. હજારોમાં સ્થાન આપ છે અને તેથી તમેજ તેના સર્વ સામર્થ્યવાન્ અધિપતિ પરમેશ્વર છો અને સર્વને પૂજ્ય કેવળ જગન્નિય તો કેવળ આપજ છો.

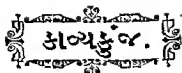
પુસ્તક ૫ મુ.]

જ્યેષ્ઠ, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૩ નો.

વિપયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુળ...	...	૨૪	૫ શ્રીસમજન શતક	...	૪૩
૨ મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ			૬ વિવિધ દેશપરદેશ સમાચાર.	...	૪૬
ગમ્યદ્રશ્ય...	...	૩૫	૭ પાટણમાં તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ		
૩ વિચાર વિવિધતા.	...	૩૮	કોન્દેરન સમાચાર...	...	૪૯
૪ લંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આદર્પક					
દ્રશ્ય...	...	૪૧			

કન્યાવિકેય.

(રસ અગમ અપાર, સુરનર પાર ન પામે વેદ વાણી વદે-એ રાહ.)

[પુત્રી-માતાપિતાને.]

- ઓ માતાપિતા, ચિતાનો પોઠણુ વર ઘરડો જોઈ ક્યાં મરૂ ?
હું સમજું નહિં, વર ઘરખર મંદર જર માંડું કેમ કરું
કરી સમર્થ રૂપેયાનો ગંજ ક્યો, પાપી પિતા પણ નહીં ઓં;
પુરે બાળાપણુનો હાલ ક્યો, ઓ માતાપિતા.... ૧
- હું ઘરજોગી થઇશ ન્યાં નારી, વર કરશે શ્મશાન પથારી;
મારો લેશે શણગાર ઉતારી, ઓ માતાપિતા.... ૨
- હાલ ઘરેણું વસ્ત્રે શણગારી, કેમ મા થઇ કેરની કરનારી;
હું છું સાત વર્વની કુમારી, ઓ માતાપિતા.... ૩
- ખાવાની દેઘળીઓ આવે, તે છાનાં માળાપો આવે;
હાડ માંસ રૂધિર માંડું આવે ! ઓ માતાપિતા.... ૪
- ફરે વાંઠા જગતમાં યુવાનો, કન્યાથી હજાર ઘણું માનો;
ન, રે પુત્રી કુંવારી સત્ય માનો, ઓ માતાપિતા ૫
- વર ઉલો તોરણે જો જો ખાડું, તમે શું ઇચ્છ્યું સારૂ માડું;
કેમ દીવા ઝોલવી કર્યું અંધારું, ઓ માતાપિતા.... ૬
- તોરણુ વર ડાસો દે તે દીયો, ઉકરડેથી રત્ન લીયો;
નથી ઘરમાં મુંડી તમે સગાં દીયો, ઓ માતાપિતા ૭
- કરી કપટ ઘરેણું લે ઉતારી, પછી જોજો વરની શાઉકારી;
કોઇ જામીન થાઓ પરોપકારી, ઓ માતાપિતા.... ૮
- મળ્યો મનુષ્ય જન્મ દુર્લભ મારો, કેમ પિતા થયો છે હત્યારો;
ધર્માચાર્યો આવી ઉગારો, ઓ માતાપિતા.... ૯
- વર ઘરમાંથી જતાં નાણું, વણુ ખાતરે ઘર કર્યું કાણું,
પછી કેમ લરીશ માડું લાણું, ઓ માતાપિતા.... ૧૦
- એ રક્ત પૈસા છે લોહીયાળા, સત્ય કરગરી કહું છું છું બાળા;
નહી નહિં છોડે જમડા કાળા, ઓ માતાપિતા.... ૧૧
- મને વેચી તે પૈસે વેપાર કરે, પછી છળલેદથી પેટ ભરે;
શિવરામ કહે સત્કર્મીં ડરે, ઓ માતાપિતા.... ૧૨
- કવિ શિવરામ અંબારામ જોશી.

સ્વજ્ઞાતિ દાઝ.

(ગહારા રામ ગયા વનવાસરે—એ રાહ.)

રૂઢા ઋષિ સુનિ સુકુમારરે, રંક જ્ઞાતિની દાઝ તો કરો.
 સંભાળી આપણા જે જ્ઞાતિ ઉદ્ધારકોને, થાઓ કર્તવ્યમાં તૈયારરે. રંક૦
 જગ ઉપકાર કરવા, જ્ઞાતિની દાઝ ધરવા, ઉઠો જ્ઞાતિબંધુ આવારરે, રંક૦
 ખોડીંગ સ્થાપો વીરો, વિત્તદાન આપો ધીરો, ખોલી ત્રીજેરીયોના દ્વારરે. રંક૦
 ભાવિ બ્રહ્મચારીયોનાં મનનાં, જે તનનાં દુખડાં હરવા, તત્પર થાઓ આવારરે, રંક૦
 જ્ઞાતિના વીરલાઓ! ધર્મમાં દીલ શાની, સને કર્તવ્યની તલવારરે. રંક૦
 માનાપમાન ત્યાગી, ખાર દ્વેષ ધૃષ્ટ્યા છોશું, સંકટે યનો ધીર ને વીરરે રંક૦
 જ્ઞાતિ ઉદ્ધારવાને નિર્ભય સિંહ બાઓ, જ્ઞાતિના મંગળ કરવા કાજરે. રંક૦
 સિંહનાદ કરતો કરતો, જ્ઞાતિના દુઃખ ધરતો; બાઓ પાટણપુરી મોઝારરે. રંક૦
 જેના પુરુષાર્થવડ વેદાધિકાર પામ્યા, કરાવ્યું જ્ઞાતિતણું ભાગરે. રંક૦
 ઉઠો તપોધન બંધુ જ્ઞાતિ ઉદ્ધારવાને, કરી સ્વાત્માર્થણ નિજ હિતાર્થરે. રંક૦
 ભુખ્યા ભાધ્યોને માટે દયા ઉર લાવી, વર્ત્યો જ્યજ્યકારરે. રંક૦
 આશિષ પામો પુરી, શ્રેયાના સાધકોની, કરી જ્ઞાતિમાતાનો ઉદ્ધારરે. રંક૦
 આજે અનાથ જેવા, તપોધન નામધારી, લટકે લિસાર્યે દ્વારો દ્વારરે. રંક૦
 ચાદ કરી મોઢેરા દધી આદિ ઋષિઓને, શરમાવો કેમ નહિં તલભારરે. રંક૦
 માટે છે જ્ઞાતિવાનો ધર્મની વારે ધાઓ ઉઠો શાન્તિ કરવા અપારરે. રંક૦
 ખરા તપોધન ઋષિ સુનિ કહાવો ભાઈઓ, સીપાવો જગમાં રૂઢુ નામરે. રંક૦
 (શંકરલાલ શુભાખરાય. ૪૪૨.)

૭૬

રામનવમી અને મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ રામચંદ્રજી.

(લેખક:—ગિરિજાશંકર નિર્મયરામ.)

વિશ્વધર્મ પાઠકો ! ગતકાંમાં રામનવમીના પ્રસંગ પર વિચાર કરીને મહારાજ રા-
 મચંદ્રજીના એકાદ જે શુભાનું આપણે ગાન કર્યું. આપણે જોયું કે, મનુષ્ય જીવનની ઇમા-
 નતને પાપો, મહારાજ રામચંદ્રજીએ ધર્મશાસ્ત્રાત્મા પ્રમાણે રચ્યો હતો. તે પાપો એવો
 મજબુત બનાવ્યો હતો કે તેમના જીવનમાં આવતાં અનેકાનેક સંકટો તેમણે રમનની માફક
 સહન કર્યા એમ નહિં પરંતુ તે સંકટ સમયે નીતિ અને ધર્મથી લેશ માત્ર દૂર ખસ્યા
 નહિં. આપણના સમયમાં ધૈર્યને છોડી મનુષ્યો પોતાના ધર્મને નિર્જાળલી આપે છે પરંતુ
 એકે આદર્શ જીવનધારી મહાત્મા રામચંદ્રજી, મહાન્ સંકટ સમયમાં પણ, પોતાના ધર્મને

વિસરી ગયા નહિં. આનું કારણ શું ? કારણ એજ છે કે, તેમણે પોતાનો પ્રથમ આશ્રમ સુધાર્યો હતો. તેમણે બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરી વસિષ્ઠ અને વિશ્વામિત્ર જેવા તપોધન ઋષિઓ પાસે વધવેદાંગ અને અશ્વશસ્ત્ર વિદ્યાનો અભ્યાસ કર્યો હતો. તેથી તેમનામાં સામાન્ય મનુષ્યો કરતાં પણ વિશેષ શક્તિ આવી હતી. આધુનિક સમયમાં તો પાંચ પાંચ, સાત સાત અને દશ બાર વર્ષનાં છોકરાં છોકરીઓના વિવાહ કરી તેમના બ્રહ્મચર્યાશ્રમ પર પાછી ફેરવવામાં આવે છે. તેમને યોગ્ય સમય સુધી ગુરુની પાસે રાખી, ધર્મ નીતિ તથા અર્થ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા દેવામાં આવતાં નથી. જ્યારે એટલે જે વયમાં તેમનો અભ્યાસ કરવાનો સમય હોય છે તે સમયમાં તેમને જે ત્રણ છોકરાનાં બાપાણ ધરાવે તે સમય પ્રાપ્ત થઇ સુધ્યો હોય છે. તે સમયમાં તેમને જે સમય ગૃહસ્થાશ્રમ માંડવાનો હોય છે તે વખતે ધાતુક્ષ્યાદિ રોગોથી પીડીત બની સંસારને સદાને માટે છોડવાનો વખત આવે છે. આવા અનિષ્ટ પ્રસંગોને નહિં જોવાની ઇચ્છા કરવાવાળાઓએ, મહાત્મા રામચંદ્રજીના લક્ષ્મણનું જોષ્ઠ્યે અને તેમની માફક પૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાલન કરી પશ્ચાત્ ગૃહસ્થાશ્રમી બનવું જોષ્ઠ્યે. રામનવમીનો ઉપવાસ કરીને મહારાજ રામચંદ્રજીના જન્મ પછી જોજન કરીએ છીએ. તે જોજનની પૂર્વે. યદિ મહાત્માશ્રી રામચંદ્રજીના ગુણનું સ્મરણ કરી તે ગુણાનુસાર વર્તન કરવામાં આવે તો તેમના પરની આપણી લક્ષિત સિદ્ધ થાય પરંતુ મુખ્યત્વે રામ એર બગલમેં છુરી તે કહેવતની માફક મહાત્માના ગુણોનું અનુકરણ કરવાનો સમય આવે ત્યારે “શુ” કરીએ, આપણે તે એ મહાપુરુષને પહેંચી શકીએ ?” એવા વાક્યો કાઢી અધર્મ અને અનીતિના પથ પર ચાલીએ અને આતઃક્રાંતિ યાચ ત્યારે સ્નાન કરી હાથમાં માળા લઇ “રામ રામ” કરીએ તેથી આપણે સંસારવાત્રા નિર્વિઘ્ન સમાપ્ત કરી શકીએ નહિં. મહારાજ રામચંદ્રજીના આપણે ખુશામતી ટટુ અને તેમના કષ્ટ શત્રુ છીએ એમ સિદ્ધ થાય. અસ્તુ. આટલું વિસ્તાર પૂર્વક વિવેચન કરવાનું કારણ એ છે કે મહાપુરુષના અન્ય ગુણોનું વર્ણન કરતા તેમના ગુણોનાં ગ્રાહક બની તદનુસાર વર્તન કરવાનું. આપણે બળ ધારણ કરીએ.

મ. રામચંદ્રજી અને લક્ષ્મણજી સંધ્યાગ્નિહોત્ર નિત્યકર્મ કરતા હતા.

ત્રિય પાઠકો ! મહાપુરુષોના જીવનમાંથી આપણે જેટલું જાણી શકીએ તેટલું બોધું છે. બ્રાહ્મણ દુઃશ્રમ અને વૈશ્ય દુલોપપન્ન સંતાનો. આજ કાલ પોતાનું નિત્ય કર્મ શું છે તે જાણતાં નથી તેમ જાણવાની ઇચ્છા પણ કરતાં નથી. કેટલાક બ્રાહ્મણોને મેં મારી નાખે જોયાં છે કે તેઓ સંધ્યા, ગાયત્રી અને અગ્નિહોત્ર શું તે જાણતાં પણ નથી. તો કરવાની તો વાતજ શાની ! દિવ વર્ષના લેહા દાલ અધેગતિને પામ્યા છે તેનું કારણ પણ એજ છે કે તેમને પોતાનાં નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મોનું જ્ઞાન નથી અને તેઓ કરતાં પણ નથી. તપોધન ઋષિ મહાત્મા વિશ્વામિત્ર, મ. રામ લક્ષ્મણને શસ્ત્ર શાસ્ત્રના અભ્યાસાર્થે પોતાના આશ્રમમાં લઇ ગયા હતા ત્યાં તેમનાં નિત્ય કર્મનું વર્ણન આવે છે. વા. રા. ના બાલકાંડ, પંચદશ સર્ગના ૧૧, ૧૨ માં શ્લોકોમાં નીચે પ્રમાણે વર્ણન આવ્યું છે.

કુમારાવપિ તાં રાત્રિમુપેત્વા સુ સમાહિતૌ ।

પ્રમાતકાલે ત્રોત્થાય પૂર્વા સન્ધ્યામુપાસ્ય ચ ॥ ૧૧ ॥

સ્પૃષ્ટૌદકૌ શુચી જપ્યં સમાપ્ય નિયમેન ચ ।

હુતાગ્નિહોત્રમાસીનં વિશ્વામિત્રમ વન્દતામ્ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—અન્ને રાજકુમારો સિદ્ધાક્ષમ્માં સાવધાનીથી રાત્રિના સમયે નિવાસ કરી, પ્રભાતમાં ઉઠી, પ્રાતઃકાળની સંધ્યા અને નિયમપૂર્વક જપ સંભાસ કરી, વિશ્વામિત્રને અભિવંદન કર્યું અને અગ્નિહોત્ર કરવાને માટે બેસી ગયા.

બાલકાંડના સોળમા સર્ગના ૧૮ મા શ્લોકમાં કહે છે કે—

સહિ રામં પ્રશસ્યૈવં તામ્યાં સન્ધ્યામુપાગમત્ ॥

ભાવાર્થ—વિશ્વામિત્રજી રામની પ્રસંશા કરતાં અન્ને બાલકોને સાથે લઇને સંધ્યા ઉપાસનામાં પ્રવૃત્ત થયા.

આગળ બાલકાંડના સત્તરમા સર્ગના ૧૪ મા શ્લોકમાં કહે છે કે.

સુપ્રભાતા નિશારામ પૂર્વાસન્ધ્યા પ્રવર્તેતે ।

ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ મદ્રં તે ગમનામાભિરોચય ॥

તત્કૃત્વા વચનં તસ્ય કૃતપૂર્વાદિક ક્રિયઃ ॥

ભાવાર્થ—શોણા નદીના તટપર મહર્ષિયો સહીત રાત્રી વ્યતીત કરી. પ્રભાત થવાથી વિશ્વામિત્રજીએ રામને કહ્યું કે હે રામ ! પ્રભાત થઇ ગયું માટે ઉઠા, પ્રાતઃકાળની સંધ્યા કરીને આગળ ચાલવાને માટે તૈયાર થઇ જાઓ. આ પ્રમાણે યુવનું વચન શ્રવણ કરી, મ. રામચંદ્રજીએ પોતાનું પૂર્વાદિક કર્મ કરી લીધું. વિચારશીલ ધર્મ પ્રિય બાંધવો ! ધર્માત્મા રામ લક્ષ્મણ તરફ તેમના નિત્ય કર્મ કરતાં તમારી દ્રષ્ટિ ફેરવો. પરમાત્માના સંપૂર્ણ ભક્ત મહાપુરુષ અરણ્યોમાં અને તપોવનમાં પોતાના સંધ્યાગ્નિ હોત્રાદિ નિત્યકર્મ કેવાં નિયમ પૂર્વક કરતાં હતાં ! તપોધન ચાલણો ! તમે તો આ વિષય તરફ લક્ષ આપી તેના સત્વર આહક બનો. જુઓ તમારા વંશજ મહારાજ વિશ્વામિત્ર, મહાત્મા રામચંદ્રજીને પ્રાતઃકાળમાં ઉઠાડી સંધ્યાગ્નિહોત્રાદિ નિત્યકર્મ નિયમપૂર્વક કરાવે છે, અને પોતે કરે છે. તેમના તેવા સાત્વિક અને ધર્માનુસંગી કષોને લીધેજ તે તપોધન ઋષિ કહેવાતા હતા. તપોધન જેવું એક મહાન પદ કંસાર અને ઘી ખાવામાનથી મળી શકતું નથી. તે ચિકટપદ એક આરામ કરવાથી પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી, એક ઉપર બીજી અને બીજી ઉપર ત્રીજી વ્તી કરવાથી તપોનિધિ, તાપસપદ ગ્રહણ કરી શકાતું નથી, તે પરમાત્મા પ્રિય પદ તો, પોતાના નિલ નૈમિત્તિક કષો કરવાથી, ધર્મ અને નીતિના માર્ગો પર ચાલવાથી આપત્તિના સમયમાં પણ આત્મિક બળ ધારણ કરવાથી, પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તમારા પૂર્વજ કણ્વાદ, કપિલ, વિશ્વામિત્ર, વસિષ્ઠાદિ ઋષિઓ, તેવી રીતે તે પદ પ્રાપ્ત કરી, સંસારમાં પોતાની ઉજવળ કરાવે મૂકી ગયા છે. તેના ગુણોનું સ્મરણ કરો અને તપોધન પદને યુનઃ પતિવાવસ્થામાંથી મુક્ત કરી ઉચ્ચાવસ્થામાં લાવો. ભેદિકા કહે છે કે તપોધનો જ્ઞાદિવ્યમાંથી આવ્યા, કોઇ કહે છે કે તેઓ અમુક કારણોને લીધે પતિત થયા. માટે તપોધન યમાં પરંતુ હે ઋષિ કુલોત્પન્નો ! નહુ-તેમ માનેતો નથી અને પતિતોને તપોધન કહેવામાં આવે છે તેવો અવિચારી

અર્થ માનવાને હું કોઈ પણ રીતે તૈયાર નથી. દ્વેષીલી હૃદયે તપોધનોના આવો હલકો અર્થ કર્યો છે પરંતુ આ અંતઃકરણ તો એમજ માને છે કે તપોધનો સંસારમાં અનાદિ કાળથી છે અને તે અનંત કાળ સુધી રહેશે. આ સર્વ ખરૂં પરંતુ તે ઉચ્ચાશયો પાર પાડવાનું કોના હાથમાં છે ? હાલના કહેવાતા તપોધનોના હાથમાં છે. તેમણે પોતાના એક આરામનો ભોગ આપવો જોઈએ, તેમણે પોતાની ત્રીજેરીમાં નાણાંઓ મૂકવાનું બંધ કરવું જોઈએ, તેમણે મિથ્યાન્ન ખાવાનું છોડવું જોઈએ. ક્યાં સુધી ? ત્યાં સુધી કે ત્યાં સુધી પોતે, વા પોતાની ભાવિ પ્રજા પોતાના તપોધન પદને પ્રાપ્ત કરી શકે.

વાંચકો ! હું તમને ક્યાં લખ ગયો ! રામાયણકાલવા તપોધન ઋષિની સંતતિની સ્થિતિ પર લખ ગયો. તેમના આદર્શ જીવન પર તેમની ઉન્નતિનો મુખ્ય આધાર છે મારેજ આપનો અમુલ્ય સમય મેં લીધો. અસ્તુ. તાર્પણ એ છે કે મહાત્મા રામચંદ્રના ભક્તો ! જન્યુત થાઓ, અને તેમના શ્રદ્ધાચર્ય તથા નિત્યકર્મના શુભાનુકરણીય બનો, વિદ્યાનુ બંધુઓ ! મહાત્માના અન્ય અદ્વિતીય શુભાનુ યશોરાન આપણે આગામી અંકમાં કરીશું.

(અપૂર્ણ.)

વિચાર વિવિધતા.

(૨)

(લેખક-ફ્રેડરિક સ. આ. સર્જન કેશવલાલ ભાતીલાલ માંડવી-સુરત.)

અનુસંધાન પુ. ૪. અંક ૧૦-૧૧ પૃષ્ઠ ૧૭૧ થી.

“Teach me to feel for others Woes. !”

“દુઃખી દરદીને સહાય થવાનું શિખવો !”

તપોધન બ્રાહ્મણ સૃષ્ટિ પૈકી જે જે સાક્ષર સજ્જનો પ્રચલિત દૈનિક અગર સાપ્તાહિક વર્તમાનપત્રો વાંચતા હશે, તેમનાથી ભાગ્યેજ અજાણ્યું રહ્યું હશે કે, મોટાં શહેરોમાં અનેક સ્ત્રી પુરુષો, ‘અકસ્માતમા પ્રાથમિક મદદ’ અને ‘ધરમતું માવજત’ આદિનું દયા અને પરાપકાર પરિશ્રુત શિક્ષણ આપનારી જગપ્રસિદ્ધ ‘સેંટ જોહન એમ્બુલન્સ એ. મોસીએશન’ નામની સંસ્થાનો લાલ લે છે, પરંતુ તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિના જે જે બ્રાતાઓ અને ભગિનિઓ, આ બ્રાહ્મણ-ધર્મ માસિક શિક્ષણ બીજું કોઈ પણ ન્યુસ પેપરનું વાંચન કરી શકતા નથી. ખાસ કરીને તેવા જ્ઞાતિ ભાણ્યોને જાણવું કાંઈક ઉપયોગી ચર્ચ પડશે એમ ધારીને, તા. ૨૭-૪-૧૪ ને રોજ, સુરતના કોર્ટર ગી. જે. પી. બેન્ડર, એમ. એ. આઇ. સી. એસ. ના પ્રમુખપણા નીચે, માંડવીમાં એકં સજ્જ સેન્ટર કહાડવાના હેતુથી ભરવામાં આવેલી સમામાં સ્થાનિક સ. આ. સર્જનના ભાષણનો સંક્ષિપ્ત સાર અત્રે આપવા યોજ્યું છે. “પોદળો બોધ ઉપર પડતાં કંઈક પણ ધુળ લઈનેજ ઉપડશે.” એ લેકેકાંડિત અનુસાર આ ‘વિચાર વિવિધતા’ લેખકશ્રિનું વાંચન નિર્ધરક જશે નહિ. એવી દૃઢ આશ્રમ શ્રદ્ધા છે

સેંટ જોહન એમ્બ્યુલન્સ એસોસીએશન, તેના શિક્ષણની આવશ્યકતા અને ઉદ્દેશ.

મનુષ્ય માત્રની જીંદગીમાં, સાધારણ રીતે બે બનાવો બને છે. એકતો, ‘અકસ્માત ઇળ.’ અને બીજું, ‘એકાએક મંદવાડ.’ એ બનાવો ક્યારે બનશે? તેના ભાવિતુ અનુમાન કરી શકાતું નથી. પરંતુ તે બનાવો અને ત્યારે તેના જીવિપુર્વક ઇલાજને લેવા જોઈએ, આવા બનાવોનો જોખમ અનુભવ થયો હોય છે, તેઓજ માત્ર તેથી થતો ઉદ્દેગ સંપૂર્ણ રીતે સમજી શકે છે. અકસ્માત ઇળ, અગર એકાએક મંદવાડ જ્યારે આવી પડે છે, ત્યારેજ તેના દુઃખ નિવારણ માટે આપણે કશું કરી શકવાનું સાગર્થ્ય ધરાવતા નથી, એમ આપણને ધણા ખેદ સાથે ખબર પડે છે. હરેક પ્રકારની મુસાફરી વખતે, તેમજ સાધારણ ગૃહકાર્યની ધાંધલમાં પણ અકસ્માત ઇળ થવાના કેટલા બધા સંભવ છે? તેના જ્યારે આપણે શાંત વૃત્તિથી વિચાર કરીએ છીએ, ત્યારે સહજ સમજાય છે કે, એવા અકસ્માતથી થતાં દુઃખ અને તુકસાન જોમ બને તેમ ઓછાં કરવાનાં સાધન તૈયાર રાખવાં જોઈએ. અને તેમ ના બની શકે તો તેને માટે સાવચેત રહેવાનું હઠાપણ પણ શિખતું જોઈએ.

૨. આપણાં દરરોજના જીવન-વ્યવસાય તરફજ જોઈએ તો જણાય છે કે, એક સાદી સમજણનો વેપારી, પોતાના માલને તુકસાન પડેલવાના સંભવને લીધે તેના વિશે ઉતારવામાં હઠાપણ માને છે, અને અવિચારી ઉધારથી તુકસાન ના ચાપ માટે, રોજમેજના હિસાબ લખવાની કાળજી રાખે છે. આવીજ રીતે સાધારણ સમજણનાં સર્વ સ્ત્રીપુરુષોએ પણ એક મંદવાડ અથવા અકસ્માત ઇળ માટે તે બાળતનું જ્ઞાન સંપાદન કરવા ૩૫ વિશે ઉતારાવી રાખવો આવશ્યક છે. ‘શસ્ત્રક્રિયા’ અને ‘વૈદક શાસ્ત્ર’નાં સુખાતરવોના અભ્યાસથી ધણી જીંદગીઓ બચાવી શકાય છે. અગર તો સગાં રનેહીઓનાં, અટકાવી શકાય તેવાં. દુઃખ દરદમાં ઘટાડો કરી શકાય છે.

૩. આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના શિક્ષણનો ઉદ્દેશ તેના અભ્યાસોને ‘ડાક્ટર’ કિંવા ‘નર્સ’ બનાવવાનો હેતુ કરવાનો નથી. કારણકે, એક વૈદક કોલેજમાં મળતા શિક્ષણથી જીદજ પ્રકારનું શિક્ષણ આ છે. એક કુશળ શસ્ત્ર વૈદ તો દરેક પ્રકારની ઇળ માટે સારામાં સારાં અને ધણાં પસંદ પડેલાં ઓળરોનો ઉપયોગ કરી જાણે છે. પરંતુ આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના અભ્યાસીને તો, એકાએક અડીબીડીના પ્રસંગે, જે કંઈપણ પદાર્થ પેહેલો હાથમાં આવે, તેના શાસ્ત્રાનુસાર સદુપયોગ કરવાને શિખવાનું છે. જેવાં કે એક ‘હાથમાં રમાલ’ હોય, અગર એક ‘નેકટાઇ’ હોય, તેને બાધવાના પાટા તરીકે કેવી રીતે ઉપયોગમાં લેવો? એક ‘કમરપટો’ હોય, અગર એક ‘પાધડી’ હોય, તેને ધોરી નસમાંથી રક્તસ્રાવ થતો હોય તે અટકાવવામાં કેવી રીતે વાપરવો? એક ‘લાકડી’ હોય, એકાદ ‘ઉશીકું’ હોય અગર ગડીથી વાળેલું ‘ન્યુસપેપર’ હોય, તેને હાડ ભંગના ટેકા તરીકે કેવી રીતે ગોઠવવું? અને એક બે મોટી લાકડીઓ તથા એકાદ જોડ મોટા કોટ જેવી સાધારણ વસ્તુઓને પણ ઇળ પામેલાને ‘સુખ ૩૫ ઉચકવાની ડોળી બનાવવાનાં કામમાં કેવી રીતે લેવાં? વિગેરે પ્રકારની સમયસુચકતા અને દીર્ઘદર્શીપણાનું શિક્ષણ આપવાનો ઉદ્દેશ, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો છે.

૪. હવે, દરરોજના જીવનના સાધારણ અકસ્માત પૈકી થોડા, ઉદાહરણ રૂપે, આપણે તપાસીએ. ગમે તો કલમ ધડતાં કે પેન્સીલ છોલતાં, ગમેતો શાક સુધારતાં કે બળનજીન લાકડાં ચીરતાં, ગમે તો પગે ઠેસ વાગતાં કે ગાડી થોડે જતાં આવતાં, હાથે, અથવા પગે, નાના મોટા જખમો થવાનો સંભવ, આપણા નિત્ય જીવનમાં, ડગલે અને પગલે, હોય છે. વળી, બાઇસીકલો, મોટર ગાડીઓ, દ્રોમો, અને આગબોટ તથા આગગાડીઓના, ડૂબા, વિસમી સદિના સુધારાના જખાનામાં, મુંબઈ-સુરત જેવાં શહેરો તેમજ વડે આવતાં ગામ-ડાંમાં પણ, લોહીની ધોરી નસ કપાઈ, ને ભયંકર ઈજા થવાના બનાવો પણ, આજકાલ સાધારણ થઇ પડ્યા છે. આવા પ્રસંગે, યોગ્ય ‘રક્ત વાહિની’ ઉપર તાત્કાલિક દવાજી સુધવાથી, ધણી વખત જીંદગી બચાવી શકાય છે. આવા પ્રકારનું શિક્ષણ આપવાનો ઉદ્દેશ, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો છે.

૫. ગમે તેવા નજીવા જખમ, અગર ધસરડાની ગફલત કરવાથી, અથવા ભીંત ઉપરનાં, ધુળથી ભરેલાં, કરોળીઆનાં ‘જખા’ જેવાં, અનેક જન-વિખ્યાત ગણાતાં, પરંતુ વાસ્તવિક રીતે તો, ભયંકર નુકસાન કર્તા, ઉપચારોથી કેટલીક વખત ઉદ્ભવતા ‘ધનુર્વાત’ અને “scepticalmia” એટલે લોહી ઝેરી થઈ જવાનાં પરિણામો પણ, યુદ્ધિપૂર્વક લગાવેલા સાધારણ મલમ પટાથી અટકાવી શકાય છે. એવી તરેહનું શિક્ષણ આપવાનો ઉદ્દેશ આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો છે.

૬. એશઆરામમય જીંદગીમાં એકએક બેશુદ્ધ બની જવાના બનાવ પણ સાધારણ થઈ પડ્યા છે. આવી વખતે કંઈક પણ કરી જળજીવાર માણસ, ધણી આવકાર દાયક થઇ પડે છે. રસ્તે ચાલતાં, અગર ફળીઆમાં, ‘ફેફડે’ થઇ આવવાના બનાવ પણ અસાધારણ નથી. એવા દરદીનું બીન જરૂરી દુઃખ ઓછું કરવાના તાત્કાલિક ઉપાય લેવા, એ પુન્યનું કામ છે. સમુદ્ર, કિંવા, નદી કીનારે, મરણી તોલ કુખી ગુણેલાંની તરતજ સારવાર કરવી જોઈએ. અગ્નિ અગર ઉન્હા પ્રવાહિથી દાખ્યા હોય, ઝેર ખવાયુ હોય, ગળે ફાંસો ખાધેલો હોય, ઝેરી દવાથી મટર અગર ગોઝઉનમાં શુંગળાઇ જવાનું હોય, અથવા સર્પ દંશ થયો હોય, એવા એવા અનેક અણુધારી અકસ્માતના પ્રસંગોએ, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના અબ્યાસી સ્ત્રીપુરોએ અતિ અમુલ્ય સેવાઓ બજાવી છે.

૭. ઇજનેર, શીટર, ટરનર, સુધાર, સોની, લુન્હાર, કડીઆ મજૂર આદિ, સર્વ પ્રકારનાં કામદારો માટે, અમત્યનું છે કે, જરૂર પડે મદદ કરી શકાય તેટલું જ્ઞાન સંપાદન કરવું. આવા જ્ઞાનથી આવતી ‘આત્મપ્રદાને લીધે, ધણી ન્તેખમ ભરેલા ધંધા કરવાનું સામર્થ્ય થોડા ધણા નિર્ભય પણાથી પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં પણ, વિશેષે કરીને, બે વર્ગના માણસોને માટે તો, “અકસ્માતમાં પ્રાથમિક મદદ” નું શિક્ષણ મેળવવાની ધણીજ જરૂર છે. તે બે વર્ગમાં, એકતો આપણી સંસ્કૃત ગોલીસ ફોજ, અને બીજા ‘રેલ્વે કામદારો’ આપણે જોઈએ અને જાણીએ છીએ કે, શહેરોમાં, રસ્તે રસ્તે, અને ફળીએ ફળીએ, ચતા અકસ્માત સાથે, ગોલીસ લોહાને સતત કામ લેવાનું હોય છે. સળંગ મોટી રેલ્વેના બ્યવહારમાં નાના તેમજ મોટા ભયંકર અકસ્માતથી, સર્વ રેલ્વે કામદારો સારી રીતે વાકેફગાર હોય છે તેમને આનું જ્ઞાન ખાસ ઉપયોગનું છે. સાધારણ ખાનગી માણસો તેમજ નિશાળના

માસ્તરો, અને મુછો પુટતા વિદ્યાર્થીઓ માટે પણ આવું શિક્ષણ કંઈ ઓછું અગત્યનું નથી. દાવાનળ, જળપ્રસ્રવ, ધરતીકંપ, વિદ્યુતપતન, અને રજસંક્રામ જેવી મહાન આફતો સમયે, તેમજ ક્રિકેટ, હોકી, બેડમીન્ટન, પુટબોલ જેવી મરદાઈ રમતો, તથા ગીલીદંડો અગર કુકા રમતાં છોકરાં છોકરીઓ વિગેરેને યતા નાના મોટા અકસ્માત સમયે, આવું શિક્ષણ અતિ આવશ્યક છે. આવા આવા અણુધાર્મી સંજોગોને વખતે, આવા શિક્ષણની કિંમત આંકી શકાય તેમ નથી.

૮. સારાંશમાં, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ એટલોજ છે. એકાએક મંદવાડ અગર અણુધાર્મી અકસ્માતમાં, ન્યાતમતના તકાવત રાખવા વગર, પ્રાથમિક મદદ આપવી અને માંદા, અગર ઇજા પામેલા ઇસમોને, જેમ જાતે તેમ થોડી અગવડથી, આરામ આપીને હેવટના દુઃખ નિવારણની ખાસ જગા, જ્યાં હોય ત્યાં, સારી રીતે હવાઇ જવાં, તથા માંદાની માવજતના વ્યવહાર ઉપાય યોજવા, ઉપરાંત દરદીના ઓરડામાં સ્વચ્છ વહાની છુટથી આવ જાય, એવું એવું આરોગ્યતાના મુળતત્ત્વોનું શિક્ષણ દેવાવું. આટલું ખાસ યાદ રાખવાનું છે કે, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ, દાકતર, વૈદ્ય કિંવા હકીમ સાથે હરીફાઈ કરવાનો નથી. પરંતુ, તેમના કામમાં મદદ રૂપ થવાનો છે. અકસ્માતની જગાએ દાકતર આવી પહોંચે, અગર દરદીને દાકતર પાસે લેઈ જવાય, તે દરમિયાન કાયદા કારક હતાંજો અજમાવવા. (અપૂર્ણ).

લાંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આકર્ષક દ્રશ્ય,

(ગતાંકથી પાને ૩૨ થી ચાલુ.)

આ સર્વ બાળકો અને યુવકો પોતાના માતાપિતા ગૃહે રહે છે, સ્કુલમાં અભ્યાસ કરે છે, ધરનાં કપડાં પહેરે છે, પોતાની ઇચ્છાથી કવાયદ કરીને પોતાના મહોલાની ટોળીમાં ભાગ લે છે. દુઃખીઓની સેવા કરવી, અધિને સહાયતા કરવી, બૂલથી ભટકતાં ફરતાંઓને માર્ગ બતાવવો, સર્વની સાથે નમ્રતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવો એ તેમનું કર્તવ્ય છે. (ધન્ય છે વિદ્યા-યતની આવી સુશિક્ષિત પ્રજાને, આપણા દેશમાં તે ધરના રોટલા ખાધને પારકાની મેવા કરવા કોણ જાણ એવા વિચારો થયા કરે-છે જ્યારે આપણી રાજકર્ત્રી પ્રજાના બાલકોમાં ધરનાં રોટલા ખાધને પારકાઓની સેવા કરવાનો ભાવ રચનાતથીજ ભરવામાં આવે છે શું ભારતવર્ષની પ્રજા અને પ્રસંગાનુકુળ તથોષિત બ્રાહ્મણ પ્રજા આથી કાંઈ ધડો લઈ ઉચિત કરશે ?) આ બાલકોનાં અંતઃકરણો સમય સમયે દેશના પ્રસિદ્ધ યોદ્ધાઓ વ્યાખ્યાનો દ્વારા પ્રેરણાદિત કરે છે. ઉત્તમોત્તમ વીરતાના કાર્યો તેમને દેખાડી ઉત્તેજિત કરે છે. જ્યારે હું પ્રદર્શન જોઈ છું તે સમયે તેમને દરીયાઈ બોટો અને હવાઈ વિમાનોનું યુદ્ધ દેખાડવામાં આવતું હતું. આ સમયે લગભગ દસ હજાર સ્ટોટ ઉપર કહેસાં બાળકો હાજર હતાં. મ્યુઝીયમ વિભાગમાં મોટા મોટા યોદ્ધાઓનાં રમણક અને રણરથોનાં ચિત્રો દેખાડવામાં

આવતા હતાં. આમાં જોધપુરનિવાસી જનરલ સર પ્રતાપસિંહનું ચિત્ર પણ વિદ્યમાન હતું. સ્થાન સ્થાનપર નિશાન મારવાની સામગ્રી તૈયાર રાખવામાં આવી હતી. તેની જે શી રાખવામાં આવી હોય તે શી આપ્તી અને નિશાનો મારવા. પાંચ વાગ્યાનો સમય થયો એટલે દશ હજાર રદૈટ રજુસંત્રમાં જવા લાગ્યા. આ સ્થાનપર જહાજ કૃત્રિમ યુદ્ધ બતાવવાનું હતું. અંદર એક મોટું વિશાલ લવન હતું. જેને એમ્પે થીયેટર કહેવામાં આવે છે. આ સ્થાન દશ હજાર નરનારીઓને કૃત્રિમ રજુસંત્રામને માટે હતું. સામી બાબુએ જલજ જલ નગરે પહોંતું હતું. ઉપર ઉત્તમ પરદા હતાં. તે ધણાં શોભા આપતાં હતાં. રજુસંત્રામમાં જનના બાલક બાલિકાઓ પોતપોતાની સામગ્રી સાથે પોતપોતાના સ્થાનપર બેસી, ગપા દક્ષિણ દિશામાં વાળ વાગવા લાગ્યા અને તરતજ તે જલમાંથી એક જંગી જહાજ નીકળી આવ્યું. આ જહાજમાં પ્રત્યક્ષમાં કોષ મનુષ્ય દેખાતું નહોતું પરંતુ તેપર કેવળ અગ્રેજ ઝડો દેખવામાં આવતો હતો. એ પ્રમાણે ૭ જહાજો બહાર નીકળી આવ્યાં. આ જહાજોમાં વીજળીના દીવા બળી રહ્યા હતા. આ જહાજો આમ તેમ ફરી રહ્યાં હતાં કે સામેના નગરની ડાબી બાબુએથી એક જહાજ નીકળ્યું ત્યાંથી પ્રકાશ થયો, અને તરત એક ગગનારોહી લવનો બજારો વિગેરેની રમણીય નગરી દ્રષ્ટિએ પડી. તેના બજારોમાં દાખે તથા લોકોની અવર-જવર દેખાતી હતી. આ નગરીમાં હવાઇ વિમાનો ઉડી રહ્યા હતાં. નગરીની સામે પવંતઉપર લાદેટ હાઉસ જ્યોતિસ્તમ્ભ પ્રકાશમાન થઇ રહ્યો હતો. હવાઇ વિમાનમાં માણસોએ ઉપરથી ગોળા મારવાનું શરૂ કર્યું. નીચેના જહાજોએ પણ તેમનો જવાબ દેવા માંડ્યો. એ પ્રમાણે લડાઇ ચાલી. લવાઇ લડાઇનો દેખાવ દેખાડવામાં આવ્યો અને અંતે Union Jack નો વાયટા ફરવા લાગ્યો. બાલકોમાંથી ખુશાલીના અવાજો નીકળવા લાગ્યા. ખુશાલીના બેન્ડો વાગવા લાગ્યા. આ ઘટના એક કલાક સુધી ચાલી. આ ઘટના સમાપ્ત થયા પછી બહાર આવીને જોયું તો દક્ષિણ ખુણામાં ટાપ્પરહુમાં નાચો થઇ રહ્યા હતા વિગેરે.

લંડનમાં આ પ્રમાણેના પ્રદર્શનો કરવામાં આવે છે જેથી જણાય છે કે ત્યાંની પ્રજા દિનપ્રતિદિન કળા કોશલ્યમાં ધણીજ આગળ વધતી જાય છે. તેમાં ઉત્સાહ અને મગજ ખીલવવાની શક્તિઓ પણ વૃદ્ધિ પામતી જાય છે. આપણા દેશના લોકોમાંથી ઉત્સાહપૂર્વક કામ કરવાની શક્તિ નષ્ટ થયેલી દેખાય છે. કૃત્રિમ કોષએ કામ ઉપાડ્યું તો બે ચાર મહિના ઉત્સાહથી થયું અને “હવે મારાથી નથી થતું, લોકો પાન નથી આપતાં એટલે હમે શું કરીએ. લોકો સંસ્કારી નથી” એવા નિરાશાના શબ્દો ઉચ્ચારી કામો કરતાં બંધ પડી જાય છે. આવી રીતના નિરાશાવાદે તપોધન બ્રાહ્મણોની અને ભાસ્તવર્ષની પ્રજાની કુદૃશા કરી નાંખી છે. શું તપોધન બ્રાહ્મણોના અમર્જતાઓ આ પર લક્ષ આપી પોતાનું કાર્ય કરવામાં ખત તથા ઉત્સાહ ધારણ કરી પોતાની સ્થિતિને નહિં દોષાવે ?

ગિ. નિ.

તત્સત્પરમાત્મને નમઃ

શ્રીસજ્જનશતક.

(સંયોજક-ચાતિ)

મંગલ.

અનન્તનામધ્યેયાય સર્વાકારવિધાયિને ।

સમસ્ત મન્ત્રવાચ્યાય વિશ્વૈક પતયે નમઃ ॥

સપ્તકાવ્ય.

સમગ્ર સંસાર તરફ દૃષ્ટિ કરીએ તો મનુષ્ય માત્ર એક સરખાજ નજરે આવશે છતાં તેમાં બે પ્રકાર રહેલા છે. જગતમાં એવા બે પ્રકારની પણ અનિવાર્ય અગત્ય છે. અધકાર ન હોય તો પ્રકાશનું સ્વરૂપ સમજાય નહિ. પ્રપત્નથી વિમુખ રહેનાર ને વિશ્રાંતિની કિંમત ગણનામાં આવતી નથી. નહારા વિના સાંકે સમજાતું નથી. જ્ઞાનદૃષ્ટિથી જોતાં સંસારમાં કોઈ શુભાશુભ નથીજ, પરંતુ જે શુભાશુભ લાગે છે તે માહક દૃષ્ટિએ અગર તેના ઉપ-યોગના શુભાશુભ યોગથી ગણાય છે તેજ રીતે સર્વ જ્ઞાનાભાસ હોવાથી કોઈ શુભાશુભ નથીજ છતાં પ્રત્યેક જીવને સંજિતો અનુભવ મેળવવા માટે પ્રાપ્ત થયેલાં શરીર, હૃદયો, અંતઃકરણ વિગેરેનો તે જોવો ઉપયોગ કરે છે તે પરથી તે સારો કે નહારો ગણાય છે. સર્વ સાધનોના ઉપયોગમાં શુદ્ધિ એ મુખ્ય છે તે સ્વાર્થપરાયણ રહી કાર્યમાં પ્રવર્તે થાય તો તેમાં સ્વાર્થ અંશના યોગે દુરુપયોગનું વધારે દર્શન થાય છે. બીજાના હિતની ખાતર સ્વાર્થનો ત્યાગ કરી કાર્ય કરવામાં આવે છે ત્યારે સદુપયોગ ગણાઈ ઉત્તમતા મનાય છે. આવા પ્રકારની ઉત્તમતા એ પ્રાણીને સુખદાતા થાય છે. માટે સુખેષુએ તો તેવાજ પ્રકારનું આચરણ કરવું જોઈએ ઉત્તમ આચરણ ક્યારે કર્યું કહેવાય એ દરેક વ્યક્તિને જાણવાની જરૂર છે. સંસારીઓ જોને ઉત્તમ અધમ કહે છે તે વસ્તુ તેનું નથી કારણ બ્યવહાર પરાયણ પુરો જ્યાં પોતાને અનુકૂળ લાગે ત્યાં ઉત્તમતા માને છે ને પ્રતિકૂળ લાગે ત્યાં અધમતા ગણે છે. આવા પ્રકારનો તેમનો નિયમ કલમ રહેતો નથી. આજ જોને સાર ગણ્યું હોય તેને આવતી કાલે નહાર ગણે છે એટલે એ ધોરણ કોઈ પણ રીતથી માન્ય રાખવા યોગ્ય નથી. શુભાશુભનો પ્રથમથી આમ પુરોજો નિર્ણય કરેલો છે તે તરફ નજર રાખી જ્યારે આલીએ ત્યારે યથાર્થ સુખ અનાપાસે પ્રાપ્ત થાય છે. તેટલા મારેજ સજ્જન પુરોજોના સદ્-ગુણોનું વર્ણન કરવા અત્ર પ્રવૃત્તિ કરી છે. તે ગુણોને કેવળ વાંચી જવા માત્રથીજ સજ્જન થવાનું નથી પરંતુ વાંચી વિચારી તેનું અનુકરણ કરવાથીજ સજ્જન થવાય છે. વધારે સ્પષ્ટતાથી કહીએ તો વધારે ખોરાક ખાવામાં જહાદુરી નથી પરંતુ જઠર જેટલું પચાવી શકે તેટલું ખાઈને શરીરનું પોષણ કરવામાં નિયુક્તતા છે તેજ વાત અત્ર પણ લાગુ છે અર્થાત

શુભોનું અવશ્ય કરી, મનન કરી, આશરમાં ઉતારવા આવો પ્રકાર કરનાર અવશ્ય સત્જનન થાય છે. તેની સત્જનનતા સર્વ નિયંતા સર્વને રચુસેવો એવા સંદેશ્ય પૂર્વક ઉપદેશનો અર્થ આશુવામાં આવે છે અરુદ.

પ્રારંભ.

અનુબંધનું સ્વરૂપ સમજ્યા વિના વિચારવાનથી અંધમાં પ્રવૃત્તિ થતી નથી માટે પ્રથમ અનુબંધ શ્રીએ છાએ. અધિકારી, સંબંધ, વિષય ને પ્રયોજન. સદ્ગુણ પ્રાપ્ત કરી સુખ મેળવવાની ઇચ્છાવાળો પુણ્ય આ અંધનો અધિકારી છે. ગુણપ્રાપ્ત છે તે વાચક પ્રાપ્ત છે એટલે તેનો પાપપ્રાપ્તભાવ સંબંધ છે. સદ્ગુણોનું સ્વરૂપ જે પરિણામ સર્વે પ્રકારની ઉન્નતિ સાધક છે તે વિષય છે, દોષોદ્ધારણ ગુણની જિદ્દ થઇ શુદ્ધ સત્વરે પરિણમતાં તેમાંથી જ્ઞાન પ્રકટ થાય એ પ્રયોજન છે. અનુબંધ કલા પછી અંધનો આરંભ પણ થાય છે.

અર્જુનિસ્યાનિ પુષ્પાણિ વાસયન્તિ કરદ્વયમ્

અહો દુષ્પનસાંપ્રીતિર્વામદીક્ષણયોઃ સમા ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—અર્જુનમાં રહેલ પુષ્પ જેઉ હાથને સુવાસિત કરે છે. ખરે ! પુષ્પનો પ્રેમ આશ્ચર્યકારક છે. કારણ તેને મન તો ડાબો અને જમણો જેઉ હાથ સરખાજ છે. આકૃત એ છે કે જ્ઞાપર આનંદમાં ખીલી રહેલ સુમનને એક હાથ તોડી બેઠ પાડે છે બીજો હાથ તેને ધારી રાખી સંરક્ષણ કરે છે. એક કર ભક્ષક ને બીજો રક્ષક છે. તે બેઠ તરફ દૃષ્ટિ કરી રક્ષકપર રાજ અને ભક્ષક ઉપર દેવ ન કરતાં ઉભયને સમાન મુગંધી બાપે છે. કુસમવત્ જેનું ઉચ્ચ ઉદય છે એવા ગુણવાળ સર્જન પુણ્યો પણ લાભવત્ સર્વમૂર્તેષુ જ્ઞેતા દોષાથી અમુક યત્ન છે વા મિત્ર છે એવો બેઠ ગણી પોતાના ઉત્તમ ગુણોના મિત્રને લાભ અને યત્નને ગેરલાભ કદિ પણ આપતા નથી; એ તો સર્વને સમાન ગણી સર્વને લાભ થાય એવાજ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કરે છે. સત્જનન પદેષુએ આજ રસ્તાનું અનુકરણ કરવું જોઈએ.

ટાંકણે.

અર્જુનિ રથાને પુષ્પ જે, દે કરદ્વય ને ગંધ;

દક્ષિણ વામ ગણી ઉ-ર, ધર ન બેસેતો ગંધ. ૧

વજ્રાદપિ કઠોરાણિ મૃદુનિ કુસુમાદપિ

લોકોચરાણાં ચેતાંસિ કોદિ વિશાતુર્મહતિ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—સાપુ વા સત્જનન પુણ્યનું ચિત્ત વગર યજી પણ કઠિણ દોષ છે અને કુસુમ કરતાં પણ કોમળ દોષ છે. એજ વસ્તુમાં અથવા પર્મમાં જે વિશાધી પર્મ રહી શકે નહિ એવી ધજાની માન્યતા દોષ છે પરંતુ વેદાન્ત સિદ્ધાન્ત જેની સમજનામાં આવેલ છે તેને ઉક્ત પદનામાં કઠિ આશ્ચર્ય લાગતું નથી કારણ પચ્ચથીકાર વિધારણ્યસ્વામિએ રજટ કહેલ છે કે માવાચાં સર્વસંમવાત્ “મુખમાં સર્વ સંસ્કર દોષાથી” એજ પ્રમાણે સત્જનન પુણ્યનું મન પણ કોમળને કઠિણ ઉભય પ્રકારનું છે. તેની રજટતા એ છે કે

પોતાની ઉચ્ચ હુદ્દિથી તેમણે જે નિશ્ચય કર્યો હોય છે તેમાં ગમે તેવા પ્રકારની આક્રમ આવી પડે તોપણ તેનું ચિત્ત ચલતું નથી, પ્રાણુત સમય પ્રસક્ત થયા છતાં પોતાનો નિશ્ચય ફેરવતા નથી તે વખત તેનું હૃદય સર્વની દૃષ્ટિમાં વજ્રસમાન પ્રતીત થાય છે.

અન્ય રીતીએ વિચાર કરતાં આવી દૃઢતા છતાં એ પ્રકાર કરતાં ધર્મને નીતિને અથવા જનહિતને યાદિ ચિત્ત પણ હાનિ થતી સમજાય તો પોતાના વિચાર આદ્ર હૃદયથી તુર્તજ ફેરવી નાખે છે અને એમ કરવામાં બીજાને મારે પોતાને ગમે તેટલું વેઠવું પડે તો મથુ તેમાં પાછા હઠના નથી એમ કામળને કઠિણ ઉભય પ્રકારે સજ્જનનું ચિત્ત રહે છે. વિદ્વાનો કહે છે કે સજ્જન પુરપતા ઉચ્ચ ભૂમિકામાં વિલસતા ચિત્તને જાણવાને કાણુ યોગ્ય છે ? ગુણની ઉપાસના કરી તેની ક્ષિપ્ત જેની હુદિમાં ઉતરી નથી તેવાને તો આમાં કાંઈ આશ્ચર્ય લાગશે નહિ. પરંતુ ગુણોપાસકને તો અદ્ભૂત રહસ્ય અવસ્ય જણાશેજ. એવા ગુણી વિના બીજું કાંઈ સજ્જનના ચિત્તને સમજ શકે એમ નથીજ.

દોહરો.

કઠિણ વજ્ર થકી અતી, કામળ કમળ ન વૃક્ષ;

સજ્જન કરા ચિત્તનું કરે કહો-કો મુલ્ય. (૨)

गवादीनां पयोऽन्येयुः सद्योवाजायतेदधि ।

हीरोदधेस्तु नाद्यापि महतां विकृतिः कृतः ॥३॥

સાધાર્થ—ગાય વિગેરેનું દૂધ બીજે દિવસે જોડતો પરિણામ પામીને દધિ-દહો થઈ જાય છે કારણુ તે અલ્પ છે પરંતુ હીરસાગર-દુધનો સમુદ્ર અઘાવધિ દુધ રૂપેજ રહેલ છે એ દુધ કરોડો વર્ષ જોડેલો દીર્ઘકાલ ગયા છતાં દધિરૂપે વિકાર પામતુંજ નથી. ખરેખર ! જેને મહત કહેવામાં આવે છે તેમાં કદિ પણ વિકાર આવતોજ નથી. નિર્વિકારત્વ એજ મહતાનું ચિન્હ છે. સજ્જન પુરશે પણ સદા નિર્વિકારીજ રહે છે. ગમે તેટલો સમય વ્યતીત થયા છતાં તે વિકૃતિ ધારતા નથી અર્થાત્ પોતાના ઉત્તમ ગુણોથી મ્યુત થતાજ નથી. તેમની શાન્તિનો ભાગ કોઈ પણ કારણ સામાન્ય કારણ-ને લઈ થતોજ નથી. સામાન્ય મનુષ્ય કદિ બૂલ ખાઈ સજ્જનની મર્યાદાનો ભાગ કરી તેમના પ્રતિ તિરસ્કારથી જુએ છતાં સજ્જનો તેના એ કૃત્યની ઉપેક્ષા કરીને પોતાની મોટાઇમાં વિકાર ઉત્પન્ન થવા દેતા નથી. વુચ્છકારણ મારે બોલી બગાડતા નથી.

દોહરો.

અલ્પ દૂધ ગાયે તણું થાય દધિ આકાર,

હીરાબિંધ બહુ કાળનો વડાને નહિ વિકાર. (૩)

संपदो महतामेव महतामेवचापदः

वर्धतेक्षीयतेचन्द्रो ननुतारागणःकचित् ॥ ४ ॥

સાધાર્થ—મહત-મોટાનેજ સંપદા મુજે છે અને હુઃખ પણ મહાનના શિરપરજ આવી પડે છે એ વાત લાખ્યો આપી સિદ્ધ કરે છે કે તારાગણમાં ચંદ્ર સર્વથી મોટો છે તો તેને વધવું ને ઘટવું પડે છે. તારાઓને તેમાંનું કંઈ નથી ત્યારે તેમનો પ્રકાશ સંપત્તિ પણ સ્વલ્પ

છે. કરોડો તારાઓ રાત્રિમાં જળાય છે છતાં અધિકારના આવરણને અલગ કરી શકતા નથી. ચંદ્રમાને સત્તા પ્રકાર વધારે છે તેથી એકલોજ ઉદય ચર્તાજ અધિકારને ઉડતી દે છે પરંતુ તે શુકલ પક્ષમાં જલ્દિ પામતો પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ જળાષ્ટ કૃષ્ણ પક્ષમાં ક્ષય પામતો પામતો અમાવાસ્યાએ અદૃશ્ય થઇ જાય છે એટલે સંપત્તિ સાથે વિપત્તિનો પણ અનુભવ કરે છે તેજ પ્રમાણે સદ્ગુણરૂપ સંપત્તિ મેળવી સંજ્ઞન થવા વાળા વિરલ હોય છે અને સામાન્ય ગુણધારી ધણા હોય છે. તેમાં સામાન્ય મનુષ્યે બહુ એકત્ર થયા છતાં કોઇ પ્રકારની પડેલ તકરારનો અંત આણી શકતાં નથી ને ગુણવંત એક સંજ્ઞન વચ્ચે પડતાં તેના તેજના પ્રભાવથી સહજમાં તે તકરારનો અંત આવે છે એવો સંજ્ઞનનો પ્રભાવ છે; પરંતુ તે પ્રભાવને વધવાને ધટવાના પ્રસંગો વારંવાર ઉભા થાય છે. દુર્ગતો તેની સંજ્ઞનતા તોડી પાડવા તેના તરફ અનેક પ્રકારનાં વિધો પ્રેરતાજ રહે છે તેમાં કોઇ વખતે સંજ્ઞનનું તેજ ઢંકાઇ ગયા જેવું દેખાય છે. તેના પર વિપત્તિનો વરસાદ વર્ષતો જળાય છે પરંતુ અંતમાં એ વિપત્તિ જતાં તેનો ઉત્તમ ગુણ પૂર્ણિમાના ઈંદુની માફક પૂર્ણ પ્રકારે છે અર્થાત્ યથાર્થ સુખ દુઃખનો અનુભવ પણ પૂરાને વિશેષનેજ યાય છે સામાન્યને નહિ.

દાહરો.

શુભ મોટાને સાંપડે દુઃખ પણ તેને યાય,
વધે ધરે છે ચંદ્રમાં તારાને નહિ કાંઈ. (૪)

વિકૃતિ નૈવ ગચ્છન્તિ સદ્ગોપેણ સાધવઃ

આવેદિતં મહા સર્પથન્દ્રનં ન વિપાયતે ॥ ૬ ॥

સાધાર્થ્ય:—સંગ દોષ વડે સાધુઓમાં વિપ્રતિ આવતી નથી. જેમ મોટા સર્પ રાત્રિ દિવસ ચંદ્રને વિદાઇને રહે છે છતાં સર્પના સંગથી ચંદ્રન વિષવાળું થતું નથી. આપણમાં કહેવત છે કે “સોખતે અસર” વા “સંગે તેવો રંગ” એ વાત સંજ્ઞન સાધુને માટે નથી. નીચ મનુષ્ય સાધુનો સંગ કરી ઉચ્ચ થાય છે પણ નીચની સોખત સંજ્ઞનને આદરણીય નથી.

વિવિધ દેશપરદેશ સમાચાર.

વીજલી શક્તિનાં અદ્ભુત ક્રિયા—યૂરોપમાં પ્રાકૃતિક નવી નવી પ્રકારની શોધો થતી જાય છે જે જોઇને ભારતવાસીઓ તો અમાજ બની જાય છે. બાપ્પ, વીજળી અને આસથી બાજ દિવસ સુધી રેક, તાર, હવા રાડી, બ્લાજો આગમેટા આદિ વાહનો ચાલતાં અને ઉધડાં જળવાં છે અને જોયાં છે, પરંતુ હવે તો મનુષ્ય ઉભા ઉભા તેમની મેગ ચાલી શકે છે એવી શોધ થઈ છે. અમેરિકાના ન્યુયોર્ક નગરમાં એક કમીગરે આશ્ચર્ય જનક પત્રના અગ્રણી બનાવ્યાં છે. તેમાં તેમણે એ ઘોડાની તાકાત વાળી મોટર લગાડેલી છે, તેમાં વીજળીની શક્તિ છે. મનુષ્ય તે પર ધણી કહેલાકૃતિ ઉભા રહી શકે છે. તે ખડાઓ પહેરે છે અને પોતાને જેટલી ગતિથી જતું હોય તે પ્રમાણેનું બટન દબાવવાથી તેના પ્રમાણમાં તે ખડાઓ મનુષ્યને લઈને નાસવા લાગે છે, આ અગ્રણી વધારે શ્રમ

પડતો નથી. જેટલો ચાલવાથી શ્રમ પડે છે તેટલોજ તેનાથી શ્રમ પડે છે પરંતુ કામ શીઘ્ર થઈ જાય છે. ધન્ય છે યુરોપનાં કુળદ્રુપ મગજને.

અમેરિકામાં ભારતવાસીયાની સહાય—અમેરિકાના સંયુક્ત રાજ્યમાં આજ કાલ ૧૫૦ ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ છે. દર માસે પાંચ દસ નવા આવતાંજ જાય છે. આ સર્વ વિદ્યાર્થીઓએ મળીને “હિંદુસ્તાન સમિતિ” નામની એક સભા ઉઘી કરી છે. વર્તમાન અને ભવિષ્યના ભારતીય વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવામાં સહાયતા પ્રદાન કરવી તથા શિક્ષણ સંબંધમાં શોધખોળ કરી તે વિદ્યાર્થીઓને બતાવવી એ આ સભાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. આ રાજ્યના સર્વ સ્થાનોમાં જ્યાં ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ છે ત્યાં આ સભાની શાખા છે. શિક્ષણમાં આની પ્રધાન શાખા છે. ખીજા દેશોમાં પ્રયાણ કરીને ભારતવાસીઓ પોતાના બધુએને બુદ્ધતા નથી તે સદલાગ્યની વાત છે.

પનામાનું વિશ્વપ્રદર્શન—સન ૧૯૧૫ નાં ફેબ્રુઆરીમાં પનામા-પેસિફિક વિશ્વ પ્રદર્શન અમેરિકાના મેન કાન્સીડોમાં શરૂ થનાર છે. અમેરિકાએ આ પ્રદર્શન માટે આખી જગતના માનવેને નિમંત્રણ કરેલાં છે. આ મહાન વિશ્વપ્રદર્શનમાં ભાગ લેવાને સર્વત્ર અનેક પ્રકારની તૈયારીઓ ચાલી રહી છે ત્યારે આપણા દેશમાં જાણે કોઈ એ વાતજ જાણતું નથી ! ધણીઓ તો એમજ સમજતા હશે કે અમેરિકા જેવા મુધારાને શિખરે પહોંચેલા દેશના મહાન પ્રદર્શનમાં મોકલવા યોગ્ય એવી કંઈ પણ વસ્તુ હિંદમાં નથી કે, જેથી આ લાભ લઈ શકાય ! આ ભય કેટલેક અંશે ખરો છે, ઔદ્યોગિક વિષયમાં હિંદ પછાત છે, અને ખેતી જુના સાધનો વડે ચાલે છે. માત્ર કંઈક દસ્તાકલાનું અસ્તીત્વ રહેલું છે કે જે મોકલવા યોગ્ય ગણાય. આ શિવાય ભારતવર્ષની પ્રાચીનકાલની ઐતિહાસિક વસ્તુઓ, પ્રાચીન ધર્મગ્રંથ વગેરે પણ ત્યાં સ્થાન મેળવી શકે એમ છે. આમ બની શકે એમ છે, પરંતુ તે કાર્ય કરે કોણ ? અમારા અભિપ્રાય પ્રમાણે એક કમીટી નિયુક્ત કરવી જોઈએ, કે જે આવી એવી વસ્તુઓનો સંગ્રહ કરી કરાવી લાં મોકલવાનો પ્રયત્ન કરી શકે પરંતુ એ તરફની કંઈ પ્રવૃત્તિ જણાતી નથી. ગમે તેમ પણ આ કાર્ય અગત્યનું છે. હિંદના પ્રાચીન ગૌરવની કંઈક ઝાંખી એ ગૌરવને સુચવતાં રહેલાં કેટલાક અવશેષોથી જ યદ્ય શકે એમ છે અને તે કરવાનો આવો અત્તરવ્ય લાભ ચુકવો જોઈએ નહિં.

બહેરાંઓને સાંભળવાનું યંત્ર.

અત્યેક મનુષ્યને ગાનેન્દ્રિયદ્વારાજ્ઞાન મળે છે. મધુર અને સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરતાં કરતાં રસેન્દ્રિયનું જ્ઞાન વધે છે. શ્રદ્ધ અને સુખકારક પદાર્થોના સ્પર્શ કરતાં સ્પર્શેન્દ્રિયની શક્તિ વધે છે, અને પ્રકાશમાં બહારની વસ્તુઓને જોતાં જોતાં નેત્રેન્દ્રિયનો વિકાસ થાય છે. આજ પ્રકારે ધ્વનિના તરંગોથી પણ અવજ્ઞેન્દ્રિયની (ધ્વનિ તરંગદ્વારા જ્ઞાનપ્રાપ્તિની) સ્વાભાવિક શક્તિ કંઈક ઓછી થઈ જાય છે. આનું પરિણામ એ આવે છે કે તેઓ બહારથી આવેલા અવાજને સાંભળી શકતા નથી. આવાં બહેરાં મનુષ્યો એટલે કે જેમની શ્રવણશક્તિ તદ્દન નષ્ટ થઈ ગઈ હોય તેઓને માટે એક વિજ્ઞાનીક યંત્રનો ઉપયોગ કરવાની શોધ થઈ છે. આ યંત્રનો બનાવનાર પેરીસનો આલ્બર્ટ મારિસ નામનો એક ડોક્ટર છે. ત્રણેક મહિના ઉપર બ્રાઇટન શહેરમાં યુરોપની એક વૈજ્ઞાનિક પરિષદ ભરાઈ હતી. આ પરિષદમાં ડૉ. મારિસે, અનેક વૈજ્ઞાનિકાની સમક્ષ પોતાની શોધ સંબંધી કેટલાક પ્રયોગ કરી

ખતાવ્યા હતા. આના પહેલાં પણ એણે ૧૭૫ બહેરા લોકો પર એ યંત્રના પ્રયોગ કર્યા હતા. આ પ્રયોગનું પરિણામ નીચે પ્રમાણે આવ્યું હતું.

પ્રયોગ પહેલાં શ્રવણેન્દ્રિય શક્તિની આ દશા હતી.

- ૧) ધડીયાળો દીક દીક અવાજ ૧૦ ફુટ દુરથી સંભળાતો નહોતો.
- ૨) ધીમે હાંફવાનો અવાજ ૧૦ ફુટ છેડેથી સંભળાતો નહોતો.
- ૩) સાધારણ બોલવાનો અવાજ ૬૦ ફુટ દુરથી સંભળાતો નહોતો.

યંત્રનો પ્રયોગ કર્યા પછી.

- ૧) ધડીયાળ ૧૫ ફુટ દુરથી સંભળાઈ.
- ૨) હાંફણુ ૧૫ ફુટ દુરથી સંભળાઈ.
- ૩) બોલવાનો અવાજ ૭૦ ફુટ દુરથી સંભળાયો.

આ યંત્રમાં દર સેકન્ડે ૮૦ થી ૩૫૦૦ સુધી ધ્વનિ તરંગ (Sound Vibrations) ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ છે. મનુષ્યના અવાજની સ્વાભાવિક સીમા પણ એટલે સુધીના ધ્વનિ તરંગોથી પરિમિત છે. જે વખતે આ યંત્રનો તાર બહેરા માણસના કાનમાં લગાડવામાં આવે છે અને ધ્વનિ-તરંગ ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે ત્યારે એના કાનમાં કંઈક ગંદી પડી જતી.

સુરતના અખરપત્રી જણાવે છે કે વૈશાખ માસમાં સુરતમાં તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિમાં લગ્નની ધામધુમ ઘણી સારી રીતે થઈ હતી, તે અરસામાં નિમ્નલિખિત મહાશયોએ પોતાને ત્યાં વિવાહ પ્રસંગે નીચે પ્રમાણે દાન કર્યું હતું:—

- મ. નાથુભાઈ દુર્લભરામ તેમની પુત્રી બહેન ચંદનના લગ્ન નિમિત્તે. ૧. ૨-૦-૦
- મ. મંથુભાઈ કુશીરચંદ તરફથી ભાઈ જ્યેષ્ઠ ગોપાળજીના લગ્ન નિમિત્તે. ૧. ૨-૦-૦
- મ. નાથુભાઈ શિવલાલે પોતાની પુત્રી બહેન લક્ષ્મીના લગ્ન નિમિત્તે. ૧. ૨-૦-૦
- મ. નાગરજી ગોવિંદજી ગુપ્તેશ્વરવાળાએ પોતાના પુત્ર પ્રાણશંકરના લગ્ન નિ. ૩. ૨-૦-૦

આ દાન સુરત તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યોત્તેજક મંડળને આપવામાં આવ્યું છે જેથી ઉપરોક્ત સર્વ મહાશયોને ધન્યવાદ થતે છે. આ દ્રશ્ય-અંત સર્વ મહાશયોને અનુકરણીય છે.

ખંભાતની તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિના પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થ મ. હરગોવિંદદાસ નાનાલાલની પુત્રીના લગ્ન ખંભાત મુકામે વૈશાખ માસમાં ધણી ધામધુમથી કરવામાં આવ્યા હતા. તે પ્રસંગેને લીધે તેમણે આપણી યાત્રિના ઉપયોગી ખાતાઓમાં દાન આપવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી હતી. જે રકમ મળશે તે હવે પડીના અંકમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.

તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિ દ્વિતીય મ. ગંગાશંકર દી. શર્માના લગ્ન ખંભાત મુકામે ધણી સમારોહથી વૈશાખ માસમાં થયા હતા. તેમના તરફથી પણ દાનની જે રકમ પ્રાપ્ત થશે તે હવે પડીના અંકમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.

દુર્ગ સમાચાર—મ. હોટાલાદ દયાશંકર રાવગ. ધોળકાના મામલતદાર નીમાયા છે જેથી તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિ દુર્ગ પામી છે. આવા યોદ્ધાને પ્રાપ્ત કરી યાત્રિ ઉત્કર્ષના વિચારો હૃદયમાં વિગેરે અને વિશેષ ખીનવશી એવી અભિલાષા છે.

તૃતીય કોન્ફરન્સના ઉવાસ માટે બ્રાહ્મણ ધર્મનો ખાસ વધારો.

૩૦

પાટણમાં તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ.

તપોધન બ્રાહ્મણોની ત્રીજી કોન્ફરન્સ પાટણ મુકામે સ્ટેશન નજદીક શેઠ વીક્રમ ચત્ર-ભુજની જગામાં શ્રીમાન મહાશય પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામના અધ્યક્ષપણા નીચે તા. ૨૩, ૨૪, ૨૫, મે ૧૯૧૪ ના દિવસોમાં ભરોઈ હતી. અમદાવાદ, ધોળકા, વઢીયાલ, સુવાલ, છાંતેર, જગમ ચરેતર, સુરતાદિ સ્થલોએથી અનેક સ્ત્રીપુરુષો, આ કોન્ફરન્સમાં ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લેવા આવ્યા હતા. ના. ૨૨-૫-૧૪ ને દિવસે મધ્યાહ્ન કાળે બે વાગે પ્રમુખ સાહેબ મ. પ્રહલાદજીભાઈ પાટણ સ્ટેશને ઉતર્યા હતા તેમને આવકાર આપવા રા. બીખારામ ગો-વિંદરામ તથા મુંબાઇવાળા ગિરિનથાંકર નિર્ભયરામ વિગેરે અનેક ગૃહસ્થો સ્ટેશનપર હાજર રહ્યા હતા. તે પછી તેમને વાજતે ગાજતે ઉતારાપર લઇ જવામાં આવ્યા હતા. તા. ૨૩ મે ૧૯૧૪ ને સનિવારના પ્રાતઃકાળે ૭ વાગે સુરત તથા ખંભાત તપોધન બ્રાહ્મણ વેદશાળાના વિદ્યાર્થીઓએ વૈદિક હવન કર્યો હતો. તેના પ્રભાવ પધારેલા પ્રતિનિધિઓ ઉપર ધજો સારો પડ્યો હતો. તે પછી લગભગ આઠેક વાગ્યાને સુમારે પ્રમુખના ઉતારા ઉપરથી ૪૦૦ થી ૫૦૦ સ્ત્રી પુરુષો સાથે એક મોટું સાજન પાટણના મુખ્ય રસ્તાપર યદને વાજતેગાજતે દરવા નીકળ્યું હતું. લોહિ ધણા આનંદમાં જણાતાં હતા. સ્ત્રીઓ ગીતો ગાતી હતી અને પ્રમુખ સાહેબ પોતાના પુત્ર અને મ. ગિરિનથાંકર સાથે બે ધોડાની ગાડીમાં બેઠેલા હતા. રસ્તામાં મ. દુર્ગાશંકર મ. કેશવલાલ અને મ. નયુથાંકરભાઈએ પોતપોતાના સ્થાનો આગળ તે સાજનને ઉભુ રખાવી પ્રમુખનો હાસ્તોરાયી સત્કાર કર્યો હતો. તે પછી બરાબર ૯ વાગ્યાને સુમારે પ્રમુખ સાહેબ અને સર્વ સાજન મહેપમાં પધાર્યા હતા અને તેમને કુમારિકાએ વધાવી લીધા હતા.

તે પછી વિ. અંબાલાલનું એક અસરકારક ભજન થયું હતું. તે પછી પાટણના રા. કાળીદાસ કેશવલાલ, ચંદ્રલાલ પ્રચુરામ, દમોદર નયુરામ અને કવિ અંબાલાલ જ્ઞેશંકરના અગ્રણીય મયાં હતાં જેમાં જાતિ ઉત્તરિના ઉપાયો વિષયમાં વિચેચન કરવામાં આવ્યું હતું.

સાંધકાળે ત્રણ વાગે બાસ વિનાયકરાવના ભજનથી કોન્ફરન્સનું કામ શરૂ થયું. સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ રા. બીખારામ ગોવિંદરામનું ભાષણ શરૂ થયું તેમાં તેમણે કોન્ફરન્સો ભરવાની શું આવશ્યકતા છે તે વિસ્તાર પૂર્વક જણાવ્યું હતું. શ્રવણ-મનન નિદિધ્યાસન અને અનુભવ એ સાધનોમાં પ્રથમ સાધન શ્રવણ છે અતઃ કોન્ફરન્સ ભરવાની જરૂરીયાત છે કારણકે તે શિવાય આપણી જ્ઞાતિ ઉત્કર્ષના શું ઉપાયો છે તે આપણે જાણી શકીએ નહિં. તેમનાં બાખ્યાનનો સારો પ્રભાવ પડ્યો હતો. તે પછી પ્રમુખસ્થાનની દરખાસ્ત મુકતાં શ્રીમાન મ. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા હતા. તેમણે પોતાનું શરૂઆતનું ભાષણ ધણીજ વિદ્વાતપૂર્વક રીતે કર્યું હતું. તેમાં તેમણે, આપણે તપોધન બ્રાહ્મણ છીએ; છતાં કંઈ લુદાજ પ્રકારના મતાવા છીએ તથા આપણે કેળવણીમાં ધણાં પછાત

છીયે. આપણી ઉન્નતિ માટે આપણે જે જુદા જુદા ભાગમાં બહેંચાઈ ગયા છીયે તેમ નહિં થના આપણે સર્વએ એકત્ર થઈ જવું જોઈએ. કુસંપ વૈર અભિમાનાદિને છોડી આપણે ઐશ્વર્યતા કરવી જોઈએ. બધુઓ ! ત્રણ વર્ષથી આપણી કોન્ફરન્સ ભરાય છે અને વસ્તુતઃ આપણામાં પ્રેમની લાગણીયો ઉત્પન્ન થાય તેવાજ તેનો હેતુ છે. ધણાકે કોન્ફરન્સ ભરવાના હેતુને નહિ સમજી તેનાથી કાંઈ ફાયદો નથી, તેથી કાંઈ લાભ થવાનો નથી એવા ઉદ્ગારો કાઢે છે પરંતુ આપસમાં પ્રેમ, એકમેક સાથે પરિચિતપણું શાળાઓ ઉત્પન્ન કરવી, જ્ઞાતિનું અભિમાન થવું છત્યાદિ અનેક લાભો કોન્ફરન્સથીજ થઈ શકે છે.

પ્રથમ આપણે વસ્તીપત્રકથી આપણા જ્ઞાતિ બાધવેલી સ્થિતિ તપાસવાની છે. તેમની સ્થિતિ જાણ્યા પછી, તેમની ઉન્નતિ માટે આપણે કાંઈ પણ યોજના કરી શકીયે. તેને માટે વસ્તીપત્રકના ફોર્મો જપાવ્યા છે અને ધણાં ટેકાણે મોકલી આપ્યા છે. તેમાંથી ફેટલાક ભરાઈ આવ્યા છે અને ફેટલાક હજી ભરાઈને આવવાના છે. આવેથી આપણે તે વિષયને પરિચૂર્ણ કરી ઉત્કર્ષ માટે આગળ વધીશું.

તે પછી આપણી ફેળવણીની સ્થિતિ વિચારણીય છે ફેળવણીને માટે પુરૂષાર્થો બનવાની જરૂરીયાત છે અને તેવા બની આપણી જ્ઞાતિમાં વિદ્યાનો પ્રચાર થાય તેવા મુખ્ય લક્ષ્ય રાખવો જોઈએ. વિદ્યાત્રી હી થવાથી વાસ્તીક, પાણિની વેળ્યાસાદિ મહાન પુરૂષો થયા છે માટે ફેળવણીમાં પ્રચાર કરવો તે આપણા મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં નિરાધાર વર્ગ મોટો છે એમ આપણે સારી પેઠે જાણીયે છીયે. એના નિરાધાર વર્ગના આપણા બંધુઓને આપણે કામે લગાડવા તે આપણી ફરજ છે. જગતમાં જીવન તેનુંજ સાધક છે જેનાથી બીજા ધણાક માણસો જીવે છે.

ફેળવણીને માટે આપણે વિવિધ પ્રકારના ફંડો કાઢના જોઈએ. શિષ્યવૃત્તિઓ, બોર્ડીંગ સ્કૂલો વેદશાળાઓને માટે પહેંચી વળવા માટે લોટરી વિગેરેથી નાણાં મેળવવા બચ્ચરયા કરવી જોઈએ.

ખેતીવાડીની ઉન્નતિ માટે સહાયકારી મંડળીઓ સ્થાપન કરવી જોઈએ.

તેમણે બાળવય તથા રૂઝવા કુટવાના અનિષ્ટ રીવાજો દૂર કરવા કહ્યું હતું. આ શિવાય કોન્ફરન્સની શ્રી વધારવા સળધમાં બ્રાહ્મણધર્મ માસિક, પ્રતિનિધિ સભા સંબંધમાં ધણા મનન કરવા જેવા વિચારો દર્શાવ્યા હતા. તેમનું વ્યાખ્યાન જપાયુ છે જે બ્રાહ્મણધર્મ ઓદીસ સીધીગલી મુઆઈ એ ટેકાણે જે પૈસાની ટીકીટ મોકલેથી મળે છે.

તત્પશ્ચાત્ ધોળકાવાળા શ્રીમાન ડા ફેશવલાલ મોતીલાલે સામાજિક અવનતિ એ વિષય ઉપર વ્યાખ્યાન આપતાં જણાવ્યું કે આપણી સારીરીક અવનતિનું કારણ બાળવય અને બ્રહ્મચર્ય લગ છે પ્રાચીન સમયમાં જગરે સ્વયંવરોથી લઈ યતાં ત્યારે આજ કેવળ માળાપની ઈચ્છાથી લગ્નો થાય છે. આ શિવાય લગ્ન પ્રસંગે ઉભય પક્ષે પરસ્પર પ્રેમ દર્શક ચિહ્નો દર્શાવવાં જોઈએ તેને જાહેર પાપડો લાગવા ફટાણાં ચાવા છત્યાદિ અનિષ્ટ ચિહ્નો દેખાય છે અને તેના પરિણામમાં ગૃહસ્થાશ્રમ પણ તેવાજ દુષ્કાંધી નીવડે છે. તેમનું આ વ્યાખ્યાન ધણુંજ વિદ્વાન્યુક્ત અને વિચારપૂર્વક હતું. તેનો પ્રભાવ પણ શ્રોતાજનોપર

ધણેજ ઉત્તમ પ્રકારનો પાચો હતો, તે પછી ઇડર નિવાસી મહારાય શંકરદાસ ગુલાબરાયે એક બોધયુક્ત અસરકારક ભજન ગાયું હતું. તેમના ભજન બાદ તાળીયોના ગગડાટ વચ્ચે મ. ગિરિજશંકર નિર્ભયરામનું વ્યાખ્યાન શરૂ થયું હતું. તેમણે પોતાનો વિષય “તપોધન બ્રાહ્મણોનું તપ” રાખ્યો હતો. તેમણે પોતાના વ્યાખ્યાનની શરૂઆતમાં ઉપરનો વિષય રાખવાની આવશ્યકતા શું? તે પ્રતિપાદન કર્યું હતું. તપોધન શબ્દથી તેમનું તપ સિદ્ધ થઈ ગયું છે. તે છતાં તપોધનોનું તપ એટલા માટે રાખવામાં આવ્યું છે કે તપોધનો આજ કેવળ નામનાજ તપોધનો રહી ગયા છે માટે તપોધનો કેવા પ્રકારનું તપ કરે તો તપોધનો કહેવાય તે જાણવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે જેથી આ વિષય રાખવામાં આવ્યો છે. આપણું પ્રથમ તપ એ છે કે આપણે દૂર દૂર દેશોમાં રહેવાથી એકમેકને ભૂંડી જઈ દરેક પ્રકારથી ભુલ પડી ગયા હોય અને તેમાંથી પ્રેમની લાગણીઓ દૂર ચર્ચ ગઈ છે તે ઉપ-રિયન કરવી જોઈએ. જ્યાં સુધી આપસ આપસમાં પ્રેમ ઉત્પન્ન નહિ થાય ત્યાંસુધી આપણી ઇન્ટ સિદ્ધિ ચર્ચ શકશે નહિ. કેટલાકે આચાર વિચારના મોઢે પોતાનામાં પ્રેમની લાગણીઓ રાખી શકતા નથી એમ કહે છે પરંતુ મારો વિચાર એવો છે કે પોતાના બંધુઓમાં આચાર વિચારોની સુધારણા પણ પ્રેમ શિયામ ચર્ચ શકતી નથી. જે સુધારકો જેમને સુધારવાના છે તેમને તરછોડે છે તેઓ તેમનાથી ભુલ પડી તેમને સુધારવાની સ્વપ્ને પણ આશા રાખી શકતા નથી. આ પ્રમાણે વિવિધ પ્રકારના દ્રષ્ટાન્તોથી તપોધન બ્રાહ્મણોના તપનું પ્રથમ લક્ષણ પ્રેમ પર ધણીજ અસરકારક રીતે વિવેચન કર્યું હતું. તેમના વિવેચનાન્તર પ્રયુખ સાહેબે સર્વ મહાશયોને જણાવ્યું કે આજના વક્તા મ. ગિરિજશંકરજીએ અરસપરસમાં પ્રેમની લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરવા માટે આપને પ્રતિજ્ઞા કરવા જણાવ્યું છે તે પરલક્ષ આપી હવે પછી આપ સર્વ તે પ્રમાણે વર્તન કરશો. આવી રીતે પ્રથમ દિવસની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ હતી બીજે દિવસે પ્રાતઃકાલે સુરત અને ખંભાત ત. આ. વિદ્યાર્થીઓએ શિવપૂજન કરી હતી. તે પછી મ. વિનાયકરાવ તથા ગિરિજશંકર શુકલાદિના ભજનો થયા બાદ મ. ગિર્ધરદાસ હુંગરભાઈનું કેળવણી વિષય ઉપર ભાષણ થયું હતું. અમદાવાદ મંડળના મ. ત્રીકમલાલે જ્ઞાતિ મેવા એ વિષય ઉપર એક કાવ્ય ગાઈ- બતાવ્યું હતું. તે પછી મ. ગિરિજશંકર નિર્ભયરામે શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાયની કથા કરી હતી. તેમણે જણાવ્યું કે આ શિવપુરાણથી કથા કરવામાં પ્રથમ પ્રશ્ન એ ઉપરિયન થાય છે કે ઉપનિષદકારાદિ બ્રહ્મદાન ગ્રંથોની કથા કરવાનું મૂકી, શિવપુરાણની કથા કરવાની શું આવશ્યકતા છે? ઉત્તર એ છે કે હાલમાં કહેવાનો તપોધન બ્રાહ્મણોના ઇતિહાસ શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાયમાં છે એમ કહેવામાં આવે છે તે કારણથી તે ઇ-તિહાસ તપાસવાની જરૂર છે. તે ઇતિહાસ તપાસતાં પહેલાં પુરાણોની શું રચિતિ છે તે પણ આપણે જાણવું જોઈએ. સનાતન ધર્મના વિદ્વાનો કહે છે કે સપ્રદાયોના આચાર્યોના આપસ આપસના મતભેદને લીધે પુરાણોમાં એકમેક પીરદર્માં અનેક પ્રકારના વિરોધની વાતો ગુ-સાડી દીધી છે. આ કારણને લીધે આપણે તપોધન બ્રાહ્મણો સર્વોધમાં જે અભિપ્રાય પુ-રાણોપરથી બાંધવાનો છે તે મનુસ્મૃતિકારે બતાવેલી કુચી ઉપરથી બાંધી શકીશું. તે કહે છે કે તર્કથી એપણે સત્ય જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકીશું. અતઃ શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાય ઉપર વિચાર કરતાં તે કુચીતો આશ્રય લઈશું. પ્રથમ તો આ અધ્યાયને ૪૩ મા અધ્યાય

સાથે જોડતાં અંતિમ શ્લોકમાં એમ કહેવું છે કે દેવલોકનું કર્તવ્ય શું ? આવી રીતનાં કર્તવ્ય સમ્બંધનો પ્રશ્ન પૂછતાં દંધીચિ નામના બ્રાહ્મણની કથા કરી છે. પ્રશ્ન કાંઈ અને ઉત્તર કાંઈ એવું દ્રષ્ટિએ પડે છે. તેમણે શિવપુરાણના ૪૪ ચા અધ્યાયની મુખ્ય મુખ્ય વાતો લઈ ત- પોષન બ્રાહ્મણો વેદાધિકારી શુદ્ધ બ્રાહ્મણો છે એમ સિદ્ધ કર્યું હતું. તેમની કથાનો જનસ- મુદ્ધ ઉપર ધણોજ સારો પ્રભાવ પડ્યો હતો. તે પછી અમદાવાદ હિંતચિન્તક મંડળના વિદ્યાર્થીઓએ ગુરુકુળ વિષય ઉપર સંવાદ કરી બનાવ્યો જોતો. તેની જનસમુદ્ધ ઉપર ધણીજ સારી અસર થઈ હતી. ઉપરોક્ત મંડળનું આ કર્તવ્ય ધણું પ્રસંશનીય હતું. તે પછી મ દુર્ગાશંકર ભાઈશંકર અને પં. હરિશંકર શર્માના વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં. પં. હરિશંકરના ઉપદેશની સ્ત્રીજનો ઉપર ધણીજ સારી અસર થઈ હતી. તે પછી સભા વિસર્જન થઈ હતી અને રા. પ્રદલાદજીભાઈ સેવકરામ રા. ભીખારામ ગોવિંદરામ, રા. ડા. મણિલાલ ચુનીલાલ, રા. ડા. ડ. કેશવલાલ મેંતીલાલ, રા. મણિલાલ મગનલાલ, રા. ડા. ગાધવલાલ રા. ગિરિભાઈશંકર નિર્ભયરામ વિગેરે પ્રતિષ્ઠિત મહાશયોની એક કમિટી પધારેલા સર્વ ગૃહ- સ્થોના મકાનો પર પરસ્પર મેળાપ કરવા ગઈ હતી અને ત્યાં આ જ્ઞાતિની ઉત્તમ સમૃદ્ધિ અર્થાઓ કરી તેની ટીપ્પણી કરી લીધી હતી. પધારનાર ગૃહસ્થોનો ઉત્સાહ ધણો સારો નજરે પડતો હતો. આ પ્રમાણે બીજા દિવસની પ્રાતઃકાળની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ હતી.

દ્વિતીય તપોધન બ્રાહ્મણ મહિલા પરિષદ.

ઉપરોક્ત કાર્યવાહી સમાપ્ત થયા પછી મધ્યાહન કાળે રાા વાગે કોન્ફરન્સ મંડપમાં સ્ત્રીઓની એક ગંજવર સભા થઈ હતી. આ સમયે લગભગ ૨૫૦ થી ૩૦૦ સ્ત્રીઓએ હાજરી આપી હતી અને સાંજ સુધીમાં તે વધીને લગભગ ૩૫૦ થી ૪૦૦ ની થઈ હતી. આ સ્ત્રી સંખ્યા હેરત ઉપજવનારી હતી. પ્રથમ મણીગૌરી તુલજીરામે મંગળાચરણ કર્યું હતું. તે પછી મહિલા પરિષદના પ્રમુખ તરીકે શ્રીમતી કુચ્છાલક્ષ્મી ગિરિભાઈશંકર નિર્ભયરામને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા હતા. તેમણે પોતાનું પ્રયુજ્જ્વલન લઈને પોતાનું શરૂઆતનું ભાષણ ચલાવ્યું હતું. તેમાં તેમણે વિધવિધ દ્રશ્ય-સ્પર્શી આવી સ્ત્રી પરિષદો ભરવાની અગત્યતા બતાવી હતી અને સ્ત્રી સુધારણાની અતિ આવશ્યકતા સમજાવી હતી. અતિ ઉત્તમ અને સદિયાર્થ ધરાવનાર મનુષ્યોના ગૃહમાં યદિ કુસંસ્કારી અને અશિક્ષિતા સ્ત્રી હોય તો તે ગ્રહ કારણે સમાન થઈ પડે છે. આટે સમાજ સુધારણામાં સ્ત્રીઓની સુધારણા પ્રથમ છે. તે તરફ સર્વ સ્ત્રી પુરુષોએ પ્રથમ લક્ષ આપવું જોઈએ. તેમના વ્યાખ્યાન પછી શ્રીમતી સી. ચંચળગૌરી કેશવલાલે નારી ધર્મ ઉપર ટુકમાં વિવેચન કર્યું હતું. તેમના પછી સુરતનિવાસી કમળા- ગૌરી તુલજીરામે સ્ત્રી ધર્મ ઉપર વિવેચન કરી વિધવાઓની સ્થિતિ અને તેમના ધર્મ ઉપર વિવેચન કર્યું હતું. વિધવાઓને ધાર્મિક અને નીતિવતી બનાવવા આટે વિધવામંથો કાઢવાની જરૂરીયાત સિદ્ધ કરી બતાવી હતી. તેમની વ્યાખ્યાન આપવાની ફેલ્લી પ્રભાવશીલ હતી. તેમના વ્યાખ્યાનો પછી સી. મહાલક્ષ્મી ખેન, સી. આલિત્રી ખેન તથા ગં. ભાગિરથી ખેન તથા મણિ ખેનના ઉત્તમ વિવેચનો થયાં હતાં. તેમના વિવેચનાન્તર ગં. કમળાલક્ષ્મી પ્રદલાદજી સેવકરામનાં પુત્રી, ગૃહિણી કર્તવ્ય વિષય ઉપર વિવેચન કરવા ઉભાં થયાં હતાં. તેમનું વ્યાખ્યાન અતિ વિચારશીલ અને વિશ્વતાપી ભરપૂર હતું; તે વ્યાખ્યાન છપાયું.

છે. તેમના કથનનો સારાંશ એ હતો કે જે સ્ત્રી ગૃહસ્થાસરના સર્વ કાર્યોમાં પોતાના પતિને સહાયક થઇ પડે છે તથા તેમને કંટાળારૂપ ન થતાં ધણી જરૂરની બની જાય છે તેજ ગૃહિણી પદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. નવ ઉપવાસ કરવાથી ગૃહિણી યવાતું નથી પરંતુ વિવેકી, પતિની આજ્ઞાને આધીન થવાથીજ ગૃહિણી બની રાહાય છે. તેમનું વ્યાખ્યાન દરેક સ્ત્રી-પુરુષે મનન કરવા જેવું છે. તે પછી ધરવાળા સૌ. લીલાવતી બહેન શંકરલાલે અને પાર્વતી બહેને પ્રસંગાનુકૂલ સારાં વિવેચનો કર્યાં હતાં. ઉપસંહારમાં પ્રમુખે એવો સારાંશ કાઢો બતાવ્યો હતો કે સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ અર્થે તેમને આધુનિક કેળવણી સાથે ધર્મ અને નીતિની કેળવણી આપવી જોઈએ તોજ તેમાંથી રામ, યુધિષ્ઠીર જેવા મહાન પુત્રો, સીતા દમયંતી પુત્રીઓ ઉત્પન્ન થશે. તેમના ઉપસંહાર પછી તેમનો આભાર માની મહિલા પરિષદનું કાર્ય સમાપ્ત થયું હતું.

તે પછી કાન્દર-સના બીજા દિવસની કાર્યકાળનું કાર્ય સર થયું હતું. પ્રથમ ગિરિ-જાશંકર નાનાલાલ શુક્લે તથા નરેશભદ્રસ બાલુભાઈએ મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભરામના વિષયમાં તેમણે બનાવેલી કવિતાઓ સુંદર અવાજમાં ગાઈ બતાવી હતી. તે પછી પં. હરિશંકર વિદ્યાર્થીનું વિવેચન થયું હતું અને મ. પરચુભાઈ બહાલાભાઈએ આપની કાલે મહિલા મંડળની સ્ત્રીઓના દવન થશે એમ કહેતાં તેમણે તપોધન બ્રાહ્મણ જાતિની પ્રસંશા કરી હતી. તેમના વ્યાખ્યાને જાતિજનો ઉપર સારો રંગ ચઢાવ્યો હતો. તત્પશ્ચાત્ સાયં-કાળની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઇ હતી.

કાન્દર-સની ત્રીજી બેઠકની કાર્યવાહી પ્રાતઃકાળે ૭ વાગે મહિલા મંડળની સ્ત્રીઓના દવનથી સર થઇ હતી. આ દવન સમયે ગાયકવાડી દહી રેટના પોલીસ નાયબસુબા મ. રૂપશંકર મોરારજી બી. એ. એસ. એસ. બી જે જાતિએ ઉદ્દિગ્ધ બ્રાહ્મણ છે તે પોતે પધાર્યા હતા અને સ્ત્રીઓના દવન જોઇ આનંદ પામતા હતા. સ્ત્રીઓના દવન અને ભજન પછી તેમનું વ્યાખ્યાન સર થયું હતું. તેમણે જણાવ્યું કે તપોધન બ્રાહ્મણોની કાન્દર-સ જોઇ હું ધણી ખુશી થયો છું. તમારી જાતિના ઉત્કર્ષને માટે તમે જે પ્રયત્નો કરો છો તે પ્રસંશનીય છે. કેટલાકો આપને વેદધિકાર નથી એમ કહે છે પરંતુ હું તો એમ નિર્ભય રીતે માનું છું કે જો તપોધન બ્રાહ્મણોને વેદધિકાર ન હોય તો હમને એટલે ઉદ્દિગ્ધ બ્રાહ્મણોને પણ નજ હોય. તમારે પ્રયત્નશીલ થવાની જરૂર છે. તમને મ. પ્રદક્ષાદલસાઇ જેવા જાતિરાત મળ્યા છે તેથી આપની જાતિનો ઉત્કર્ષ થશે એમ હું માનું છું. તેમનું વ્યાખ્યાન સ્ત્રીઓ અને મનોહર હતું. તે પછી અમદાવાદ હિન-ચિન્તક મંડળના વિદ્યાર્થીઓએ સંખ્યા અને જાતિના શેડીયાઓ વિષે ચિંતાકર્ષક સંવાદ કરી બતાવ્યો હતો. તેમના પછી શ્રીમાન ય. માધવજીવનું એક પ્રસાવસાળી વ્યાખ્યાન થયું હતું. મ. વિનાયકરાવે પણ એક વ્યાખ્યાન કર્યું હતું. તે પછી ધરવાળા મ. નેમરાકર વક્તાવજીએ પોતાની રમુજવાણીથી શ્રોતાઓનો મન રંજન કર્યો હતા. મ. ડાહ્યારામ મયારામે ઉઠીને જણાવ્યું કે સર્વ કરતાં વધુ અગત્યનું કામ આપણી ઉન્નતિ માટે બોર્ડીંગ સ્કૂલનું છે. તેને માટે આજે ને આજે નિસાર કરી જવું જોઈએ. તે પછી એક નવ વર્ષની છોકરી બહેન તારામની મોતીબાલે પોતાના કાઘા શબ્દોમાં ભાષણ કર્યું હતું તેથી શ્રોતાઓના ધણાજ ખુશી થયા.

હતા તેમના વ્યાખ્યાનથી ખુશ થઈને ઉદ્દિવ્ય આજ્ઞા મ હીરાલાલજીએ તથા ડા. કેશવ લાલજીએ તેમને એક એક રૂપિયાનું ઇનામ આપ્યું હતું. તે બંને રૂપિયા તે છાકરીએ છાકરીઓના કેળવણીના ફંડમાં પાછા પ્ર સમાને આપ્યા હતા. તે પછી પ. હરિશંકરનું વ્યાખ્યાન થયું હતું, અને તેમણે બોર્ડીંગમસ્કુલને માટે વિવેચન કર્યું હતું, જેથી લોકોના હૃદયો આનંદથી ઉલરાઈ ગયા અને કેટલીક સ્ત્રીઓએ દાન આપવાની શરૂઆત કરી, તે ઉત્સાહથી એમ પ્રતીત થતું હતું કે યદિ બોર્ડીંગ સ્કુલ ઉઠાડનામાં આવે તો તેમની યથા શક્તિ તેઓ ધણી સારી મદદ કરે. આ પછી પ્રાત કાલની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ હતી આ કાર્ય પછી બપોરના એક વાગે તપોધન આજ્ઞા પ્ર સમાની બેઠક થઈ હતી તેમા જે અગત્યના ઠરાવો થયા હતા તે હવે પછીના અઠમા પ્રગટ કરવામા આવશે પરંતુ તે સભામા મ. અબાલાલ દામોદર ભટ્ટ બી. એ. અને મ. પ્રાણશંકર નાથાલાલને આ સભાના સચુકત મંત્રીઓ ચુંટી કાઢવામા આવ્યા હતા કારણ કે મ મોતીલાલ હરિરાયે તેમના મંત્રીપણું નું ગજીનામું આપ્યું હતું, મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામને પ્ર સમાના ઉપપ્રમુખ નીયત કર્યા છે, આશા રાખનામા આવે છે કે હવે પ્ર. સભાનું કાર્ય શીઘ્રતાથી ચલાવવામાં આવશે, બીજો એવો પણ ઠરાવ કરવામા આવ્યો છે કે હવે પ્ર સભાની મીમીંગ વર્ષમા બે વખત બોલાવવી.

તત્પશ્ચાત્ સાયંકાળે સામાજિક વાગે કોન્ફરન્સની નીજ દિવસની બેઠક શરૂ થઈ પ્રથમ દુરનિવાસી રા શંકરનાથે એક ચિત્તાકર્ષક ભાગન ગાયું હતું. તે પછી સુરત તપોધન આજ્ઞા વેદશાળાના વિદ્યાર્થીઓએ સવાદ કર્યો હતો તે પછી રા કેશવલાલ ઉગ્રમગમે વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. આ મહાશય આફ્રિકા જઈ આવ્યા હતા. તેમના તેવા પરિશ્રમને માટે તેમને સભા તરફથી ધન્યવાદ આપ્યો હતો. આ કાર્યવાહીમા શ્રીમાન કવિ અબાલાલ જીજ્ઞાસુકરે, મ. પરકુભાઈ તથા પં. હરિશંકર શર્માએ ઉત્તમોત્તમ વ્યાખ્યાનો આપ્યા હતાં વખતવે કરી આ સભામાં અગત્યના ઠરાવો કરવામા આવ્યા હતા. તે નીચે પ્રમાણે છે

ઠરાવ નં. ૧. પાટણ શહેર કે જેમા તપોધન આજ્ઞા શાંતિની આ કોન્ફરન્સ બારી આપણી ઉન્નતિના વિચારો શાંતિપૂર્વક આપણે કરી રહ્યા હોય તે શહેરના રાજ્યકર્તા શ્રીમાન નેક નામદાર મહારાજ સાહેબ શ્રીસયાજીરાય ગાયકવાડ મહારાજનો આ સભા ઉપકાર માને છે અને અતકરણપૂર્વક ઇચ્છે છે કે તેમનું ન્યાયી રાજ્ય અતિયગ રહે અને તેમને સર્વ પ્રકારની સપ્તિ પ્રાપ્ત થાય.

ઠરાવ ૨. કન્યાનિકય-નાળગમ, રડવા કુટવાના રીવાજો તથા સ્ત્રીજીવણી આદિ વિધોમા સિદ્ધપુર મુકામે ભરાયથી બીજી તપોધન આજ્ઞા કોન્ફરન્સ સમયે જે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે તેને આ સભા અનુમતિ આપે છે અને ઇચ્છે છે કે આ ઠરાવોની નકલ તપોધન આજ્ઞા પ્ર. સભાના મંત્રી ઉપર આ કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીએ મોકલી આપવી અને તે સભાના મંત્રીએ આ ઠરાવોનો અમલ થયા દરેક ગ્રામ વા શહેરની શાંતિના અંગે ગંતાઓ ઉપર લખી મોકલવું

ઠરાવ ૩. શાંતિમા લગ્ન-ઉપવીત-સીમ-તોજનન અને જન્મ મરણ પ્રસંગે ન્યાતવશદિ ખરચો કરવામા આવે છે અત તે પ્રસંગે આપણી શાંતિના આગેવાને કેળવણીમા સહાયતા આપવા તથા આપણી શાંતિના ઉત્કર્ષ માટેના ફંડમાં શાંતિના સર્વ બંધુઓએ નીચે જણા

વેલા પ્રસંગોએ નિમ્નલિખિત રકમો ત. ધા. પ્ર. સભાને આપવી જોઈએ એવા ફરજિયાત ઠરાવો દરેક ગ્રામ વા શહેરની માતિ કરે એમ આ સભા ઇચ્છે છે.

લગ્ન પ્રસંગે છોકરા અને છોકરીના બાપ તરફથી ર. ૩) દરેક

ઉપનીત પ્રસંગે ર. ૨)

શ્રીમન્તોન્નયન ર. ૨)

જન્મોત્સવ ર. ૨)

મરણ પ્રસંગે ર. ૧)

આ સભા એમ પણ ઠરાવે છે કે આ ઠરાવનો શાંતિપૂર્વક અમલ કરવા દરેક માતિમાં એક વા જે વિચારશીલ અને હુદિશાળી મનુષ્યો નીચત કરવા અને તેમને તપોધન બ્રાહ્મણ પ્ર, સભા તરફથી પહોંચે છુક આપી મફત તથા વારંવાર તેમની પાસેથી હિસાબ પ્ર. સભાના મંત્રીએ લેવો.

ઠરાવ નં. ૪. અકાળ મૃત્યુ એટલે ત્રીસ વર્ષની વય સુધીના પુરુષ અગર સ્ત્રીના મરણ પ્રસંગે તેનું પ્રેત ભોજન ખાતું એ સમ્બંધાને જાગૃતું નથી તથા ધર્મશાસ્ત્રથી વીરુદ્ધ છે માટે આ સભા ઠરાવ કરે છે કે તેનું પ્રેતભોજન કરવું નહિ એવો દરેક ગ્રામ વા શહેરની માતિએ ઠરાવ કરવો.

ઠરાવ નં. ૫. આ માતિમાં કેળવણી અને સ્વદિતની લાગણી ઉત્પન્ન કરવા માટે એક પૈસા ફંડ ઉભું કરવું. તેને માટે પૈસાફંડની પેટી દરેક ગ્રામ વા શહેરમાંના એક ઉત્સાહી મહાશયને ત્યાં રાખવી અને તેને લગતી સર્વ ઉચિત વ્યવસ્થા પ્ર. સભાના સેક્રેટરીએ કરવી.

ઠરાવ નં. ૬. આ માતિના બાળકો અને યુવકોને કેળવણી લેવામાં સદાયતા આપવા માટે તથા ધાર્મિક જ્ઞાન આપવા માટે એક બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાની જરૂર જણાય છે પરંતુ તેને માટે, જે સ્થિત ફંડના બ્યાજમાંથી તેનો હમેશાને માટે નિભાવ થઈ શકે એવા એક મોટા ફંડની તથા તેની દેખરેખને માટે એક વિદ્વાન સહચારી અધ્યક્ષની જરૂરીયાત છે. તેની જરૂરીયાત પુરી કરવા માટે આ સભા ઠરાવ કરે છે કે તેની યોજના ઘડી કાઢવા નિમ્નલિખિત મહાશયોની કમીટી નીચત કરવી અને તે કમીટીએ ઉક્ત વિષયમાં પોતાનો રિપોર્ટ આજથી ૭ માસમાં ઘડી કાઢી ત. ધા. પ્ર. સભાને મોકલી આપવો અને તે સભાએ તે પર વિચાર કરી ઉચિત કરવું તથા આગળી કેન્દ્ર-સમાં બોર્ડીંગ હાઉસને માટે જે ધન આવું છે તે પ્ર. સભાના ચોપડે તે ખાતે જમે કરવા પ્ર. સભાને લાખી મોકલવું.

કમીટીના મુદ્દસ્થાનો નામો.

(૧) રા. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ, (૨) રા. પ્રભાશંકર હરનાથજી બી. એ. મામલતદાર ધંધુકા, (૩) રા. ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ સજ. આ. સરજન માંડવી, (૪) રા. હોટાલાલ દયાશંકર રાવળ, મામલતદાર પેળાકા, (૫) રા. જગન્નાથ મોતીલાલ, નાયબ દીવાન ખંભાત, (૬) રા. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામ કરસારી સાણંદ (રેટ્ટ), (૭) રા. ડા. મણિલાલ ચુનીલાલ (પાટડી), (૮) રા. મણિલાલ મગનલાલ ભટ, (૯) રા. બીખારામ ગોવિંદરામ, (૧૦) રા. રાકેશલાલ ગુલાબરાય, (૧૧) ગિરિનાથંકર વિજયશંકર, (૧૨) રા. મોહનલાલ દલપતરામ નડીયાદ, (૧૩) રા. હરગોવિંદલાલ નાનાલાલ, (૧૪) રા. નાયુલાલ નરોત્તમ, (૧૫) રા. ગિરિનાથંકર નિર્લયરામ, (૧૬) રા. નયુશંકર ગોવિંદરામ પાટણ, (૧૭) રા. ગંગાશંકર.

આ કમીટીના સેક્રેટરી તરીકે મહાશય શંકરલાલ ગુલાબરાયને નીમન કરવામાં આવ્યાછે.

બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાને માટે બેઠનું મોટું ફંડ થાય તે દરમ્યાન એક નાનું ફંડ ઉભું કરી તેમાંથી રૂ. ૫૦ની બે સ્કાલરશીપ આપવાની પ્ર. સભાએ વ્યવસ્થા કરવી એમ આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ નં. ૭. કોન્ફરન્સ દમેશને માટે બરી શકાય તેને માટે હાલ કેવળ પુરવ વર્ગ પાસેથી રૂ. ૧ની ફી લેવામાં આવે છે તેને બદલે હવે પછી પુરવ વર્ગને માટે રૂ. ૨ અને સ્ટ્રીચીને માટે રૂ. ૦.૧૧ ની ફી રાખવી એમ આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ. નં. ૮. કોન્ફરન્સની યોગ્ય રીતે વ્યવસ્થા કરવા માટે તેના સેક્રેટરી તરીકે રા. ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ. સખ. આ. સરજન માંડવીને તથા રા. ગગાશંકર. ટી. શર્માને બેઠન્ટ (સંયુક્ત) સેક્રેટરીઓ નીમત કર્યા અને તેની ઓશીસ બ્રાહ્મણવર્મ માસિકની ઓશી. સમાં રાખવી એમ આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ. નં. ૯. શ્રીમાન્ મળીકે મેઆશ્રમ શહેનશાદ પંચમ જ્યોર્જના ન્યાયી અને શાંત રાજ્ય નીચે આપણે સુખ પૂર્વક વિના વિદે અને કોન્ફરન્સ અથવા બીજા અનેક સંદિગ્ધતા કાર્ય કરી શકાયે છીએ તેને માટે આ સભા પોતાના વફાદારી બહેર કરે છે અને બ્રોટીરા રાજ્ય અમર તપો એવું આ સભા અતઃકરણ પૂર્વક ધ્રુવે છે.

ઠરાવ. ૧૦. ઉપરોક્ત સર્વ ઠરાવોની નકલો યોગ્ય સ્થળે મોકલી આપવા આ સમાના પ્રમુખને વિનંતિ કરે છે.

આ ઠરાવો સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. તે પછી પ્રમુખે ઉપસંહાર કરતાં જણાવ્યું કે આ કોન્ફરન્સની કાર્યવાહીથી મને આનંદ થાય છે. આજના પ્રિયેક વિષયોપરના વક્તાઓના વક્તવ્ય ઉપર થઈ હું બોલવા લાગું તો ઘણો સમય ચલે જાય. દરેક વક્તાનો કહેવાનો તાર્પર્ય એજ છે કે આપણી જાતિના અનિષ્ટ રવાજો દૂર થાય અને આપણું ગૌરવ પ્રાપ્ત થાય. તેમાં કેળવણી એ એક મુખ્ય સાધન છે. તેને માટે બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાની આવશ્યકતા દરેક વક્તા તરફથી સ્વીકારવામાં આવી છે અને હું પણ સ્વીકારું છું. તેને માટે આપણી કોન્ફરન્સે ઠરાવ કર્યો છે અને તે સત્વર અમલમાં આવે એમ જોવા હું ધ્રુવું છું. આ બોર્ડીંગને માટે હું પણ સારી આવકસાચી વાપીક કાંઈ રકમ આપી યથાશક્તિ મદદ કરીશ. પાટણની જાનિએ જે બનહદ માન મને આપ્યું છે. તેને માટે હું તેના આભારી છું. એવા અનેક હિતકર વચનો ઉપસંહારમાં કહ્યાં હતાં.

તેમનો ઉપસંહાર થતાં પહેલાં તેમના ચિરંજીવી ઈદુપ્રસાદના હાથે બહેન મણીગૌરી તુલજારામ, બહેન તારામતી મોતીલાલ અને પાટણના બે નાના બાળકોને ઝોરગી તથા પુતલકોના કાગામે પ્રમુખ તરફથી અપાવવામાં આવ્યા હતા.

તેમના ઉપસંહાર બાદ પ્રમુખ અને અન્ય પધારેશા ગૃહસ્થો તથા વેલંટીયેડ, તથા પાટણની જાનિ, તથા ઉનારા આપનાર ગૃહસ્થોના આભાર માનવામાં આવ્યા હતા. તે પછી સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

સ'ચારયુષ ભોગવવાને અશક્ત થએલા પુરુષો રે

બે અમુલ્ય રત્નો.

મદનમંજરી ગોળીઓ.

લોહિતે સુધારે છે. પાચનશક્તિ તેવા માદ્યજનિતે વધારે છે. બમ-
કુદનો નાશ કરી રસ્ત સાફ લાવે છે જ્ઞાનનંદુઓને મજબુત કરી આખા
શરીરને તાકાત આપે છે. જુવાનીમાં આવેલા બુદ્ધપાનમાં ચીન્દો તેમજ કોષ
પશુ કારણથી આવેલી કમજોગીતો નાશ કરી પરીપૂર્ણ તાકાત બહે છે.
માયુ જમાનાની કોષ પશુ રોનીક દવા મદનમંજરી ગોળીની દરીકાષ કરી
સકતી નથી અને તેથી જ નકલી દવાઓનો નાશ અને મદનમંજરીની
મદદના સિદ્ધ થઈ છે કીમત ગોળી ૪૦ ની ડબી ૧ નો રૂ. ૧) એક.

નપુંસકત્વાર ઘૂત.

આ ઘૂતના લેપથી અગ્નિતાને લીધે કરેલ અનેક કુદર્મોંયા થયેલ
ગુપ્ત બાગની યિયિયતા વાતા, ગુપ્ત નસોની કમજોરી ક્રિયાદિ તમામ નપું-
સકત્વ રોષ દુર થઈ પરિપૂર્ણ શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

કીમત તોલ્લા ૨ ની ડબી ૧ નો રૂ. ૧-૦-૦.

જુવાનીમાં થેતી લય'કર જુલોનું ભાન કરાવનાર
તદન મદત ! અમુલ્ય ભેટ તદન મદત !

વૈદ્ય વિદ્યા.

આ ગ્રામનું અનેક વજ્રક વીખોલસા વરસુર અને સર્વ રોગોપચેત્તી
૧૨૮ પાનાનું પુસ્તક શારીરીક અને માનસીક રોગોનાંથી મુક્ત કરી સુ-
ખનો સરલ રસ્તો બતાવનાર આ પુસ્તકની જુદી જુદી સાત ભાષાઓમાં
લાગેલા નકલો મદત વહેંચવામાં આવી-છે અને દરેક પશુ કીમત કે
ટપાલ ખરચ કદ પળ લીધા વગર તદન ચરતજ આપવામાં આવે છે

રાજવંદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

ભાલીદ-આયુર્વેદકાદય ઔષધધાસય.

હેઠ ઓફીસ-જાનગર-(કાઠીયાવાડ)

ગ્રાંથ ઓફીસ-ન. ૧ મું'બઈ ન' ૨૮૬ કાલ્યાણદેવી રોડ.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુસ્તક)
વ્યાખ્યાન રૂપિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મભગો તથા તત્ત્વ વિગ્નના પ્રસ્થાપનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેણે પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરું છે અને તેથીજ આજે શ્રીયકરનાર્થવાળું ભાષ્ય તથા સંકેતનંદ ની રચ્છ અને શ્રીધર વગેરે પદ્ધતિના વ્યાખ્યાનોપર ઘણા રાખી તત્ત્વ વિગ્નનો એક પશુ અંશ ન જવા દઈ આસ્ત્વત્તુ વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયું છે. આત્મ જ્ઞાતાથી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિના મુકનાના આત્મથી અભારે કરેલ પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં મિલકુલ નહિ એકાધેવી જરૂરતી બાધામાં આજસુધી ગીતાને શાસ્ત્રના મૂળ વિગ્નમાં પડેલ એવું આ વિગ્ન બીજા એક પશુ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક જોડના અર્થની રાગે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમાં આત્મા આત્મોના સ્વરૂપ અને સ્વરૂપ સમાધાનો તથા ઉગ્ર બાવાયો આગમાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત શોભાશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા આપરાધના અનુભવાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે; એટલુજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિગ્ન તથા અર્થ આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે વિગ્નમાં અશ્વથી જોડેલા છે. આટલું જનાં તેની વાચ્યરમ્યા પડી સરે છે દૃષ્ટાંત દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્થા અનંત કરના જે છે ક્રિયા શ્રી ચાર. ક્ર. કેમી માંક પે- લાગલ ૮૦ કાંઈ પુ પાડ. આત્મક્રિયાદિ જે પાયા મળી મ ૧ ૧ ની ૬ જે માનવી ખરીદારને બેટ

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર કાકડયાવાડા.

ब्राह्मण धर्म.

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिग्रहश्चैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય શેઠ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

પુસ્તક ૫ મું.]

આપાદ, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૪ થી.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

ॐ य आत्मदा वलदा यस्य विश्व उपासते । प्राशिपम् यस्य देवाः

यस्यच्छायाऽमृतं यस्यमृत्युः कस्मै देवाय हविषा विषेम ॥ यजुः ॥

હે અદિતીય બદ્ધયુક્ત પ્રભો ? હે પરમ જ્ઞાનજ્ઞાન ભગવાન ! સંસારમાં જેટલા પ્રજા-
ના બધ છે તે સર્વના અધિષ્ઠાતૃ દેવ આપજ છો. આપના બળનો લાભ ઉપવૃથ્થ કરી
આત્મજ્ઞાનીઓ જ્ઞાનની સીમાને પ્રાપ્ત કરી સંસાર સાગરમાંથી તરી નીકળે છે. હે આત્મજ્ઞાન
પ્રદાતા ! ધર્માત્મા તથા સત્જ્ઞાન મનુષ્યો સંસારના દુઃખમાંથી ઉત્તીર્ણ થવાની ઇચ્છાથી
આપનો આશ્રય લે છે અને આપની પ્રાર્થના કરે છે. હે ભગવાન ! જેમલે કૃત્તંત્ર તથા
ભક્તિપૂર્વક આપની આરાધના કરી નથી તે આત્મા મૃતક છે અને તેનામાં જીવન નથી.
જે પવિત્ર આત્માઓએ આપની મેવામાં પોતાના આત્માને યુક્ત કર્યા છે તેમનું જીવન
સંસારમાં ધન્ય છે. હે જ્ઞાનસાગર, બલભંડાર ! સંસારધાર ! સારના પશુ સાર ! હમે
સર્વ અવતર તથા આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્તિ નિમિત્ત રત્નિન્દિતા શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસપૂર્વક આપનું
ધ્યાન કરતા આપના પ્રેમોદયમાં નિમગ્ન થઈને આપની આરાધના કરીએ છીએ.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૫૮	૪ જ્ઞાતિ માતાને વિગતિ	...	૭૨
૨ તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ડર-સર્વ	...	૬૦	૫ વિવિધ દેશપદેશ સમાચાર.	...	૭૬
નિરીક્ષણ	૬૦	૬ જ્ઞાતિની પદોચ વગેરે.	...	૮૦
૩ મધ્યમ પુરોહિત મહારાજ.	...	૬૬			
સમય...	...	૬૬			

કાવ્યકુંજ.

વરંવિકૃત્ય.

સુરખો રણીરણી કમાણો, માથે મેલશે મોટા પાણો—એ રાગ.

દીકરી કહે છે.

- કુળવાન વર ચતુરમે આપો, દીકરીનો ન રહે નહિ કંઈ ણાળાપો—ટેક.
- નવગ્રહ વેદ આહુતી મંત્રે, શાન્ત થાય તનના તાપો;
દસમે ગ્રહ જમઇ પીટે તો, શાન્ત નહીં ગમે તેહ આપો. કુળવાન. ૧
- દેવતા વગર તો ણાળશે કાળજી, રાજ રાજ રશે ઉતાપો;
નાણાના કારણે જે ત્રણ પરણે, શરણે લે હુઃખ કાપો. કુળવાન. ૨
- દીકરી ગાય પશુ દોરે ત્યાં જાય, તમે અરજ સુણો માળાપો;
પશુનેય દે છે સાફ ઠંકાણું ભેઈ, તેથી ઉતરતી કાં થાપો. કુળવાન. ૩
- નાતે જમવાનું સમા સમાનું, લોજન ભેઈને કાં આપો;
લાડવા વાળતાં જે હાથ લેગા થાય, નિરૂધમી જપે એજ ભાપો. કુળવાન. ૪
- પાંખ વગરની પંખીડી ઉડીને, જાશે જ્યાં ણાપનો ન નાતો,
લાઈથી અધિક લાગ દઈને તમે, વળ ખાઓ શીદ માળાપો. કુળવાન. ૫
- વાટકાના ઝાટકા પાંચસેં એકાવન, ખમે કન્યાના માળાપો;
એક ઉપર વળી બીજી દિવે, વળી ત્રીજીનો ણાપ લે અઘાપો. કુળવાન. ૬
- આઠે ટંક કરે જમવાની ખોલી, ખોલી જે વરનો ફાંકો;
કુળવાન ભેઈને લજત થઈ, તમે કેતાં નથી એમ કાંકો. કુળવાન. ૭
- નવસેં નવાણુયે વેચાય વરધજ, ગજ અંધ કીમતે આપો;
અખોલ જીવથી કીમત કરી, તમે પરથમ પહિયાને આપો. કુળવાન. ૮
- કુળવાન વરતું સુલ અસુલ છે, લોહિ પારસનો નહું આકો;
લગાર વેવારે કે વારે નહિ તો, સુખ લહે જેનાં માળાપો. કુળવાન. ૯
- કુળવાન ખુદા કે લાખોપતિને દઇ, ખેળે ન દેશે રંડાપો;
સોળે શણગાર પછી લોભાં સમાતાં, સાધવી થઈ જપે ન ભાપો. કુળવાન. ૧૦
- જમને જમાઈને દયા નહીં, એમાં દશમાં કોક અચરાપો;
શિવરામ કહે હાર્યા દેર્યામાં રહે, સમાન સગાંને આપો. કુળવાન. ૧૧
- કવિ શિવરામ અંબારામ ભેશી.

જ્ઞાતિલાઘવોને વિશ્વંતિ.

શુ' કહું કથની મારી રાગ—એ રાગ.

અરજ સ્વીકારો મારી આપ, અરજ સ્વીકારો મારી;	આપ અં ૧
વિનતિ પ્રિય ઉરધારી આપ, અરજ સ્વીકારો મારી.	
જગમાં જન્મીને ગ્રેમી પ્યારા, સાર્થક દેહનું સારો;	આપ અં ૨
વળી અમર નામના કરવા, તનમનથી જ્ઞાતિ તારો.	
ઐક્યતા કરવા બંધુઓમાં, વિદ્યા દાનની ખોટો;	આપ અં ૩
અન્યે અન્યાશ્રય મેળવી, ટાળો વિદ્યા ટોટો.	
જ્ઞાતિ ઉત્તતિ કરવા દેઈ, વિરલા હિંમત ધારો;	આપ અં ૪
નિર્ભયરાન સુતનું ચરિત્ર નિરખી, જ્ઞાતિમાં જ્ઞાન પ્રસારો.	
અજ્ઞાનીને જ્ઞાન દેવા, અતિ મુશ્કેલી નડશે;	આપ અં ૫
જય અપજય જ્ઞાતિજનોને શિરે ધરવો પડશે.	
સદ્ગુણને પ્રાપ્ત થવાથી, ભવિષ્યે નામના થારો;	આપ અં ૬
વળી વિભુધર વૈકુંઠવાસી, સ્હાય જરૂર થારો.	
સત્ય કહું હું લાઘવો મારા, હુસી સખા નવ કાઢો,	આપ અં ૭
રૈયત રાજ સંબંધ લેવો, જ્ઞાતિ સંબંધને ધારો.	
આલમની દેઈ થાઓ વા'લા, નાપિજીવન સંભારો;	આપ અં ૮
પ્રદાત્વ ઉન્નવલ કરવા માટે, પ્રતિજ્ઞા ઉરમાં ધારો,	
મારું તારું મુકી સર્વે, દ્વેષ તજી આ વારે;	આપ અં ૯
ચુનીલાલ સુત વિનવે સૌને, અભિમાન ઉરે ધારો.	

ચીમનલાલ ચુનીલાલ,

વિદ્યાર્થી ત. ગ્રા. પાઠશાળા—સુરત.

સેરની કવાસી.

તપોધન પ્રાદ્યલો જાગો, આપણી ઉત્તતિ માટે;
 ધારાને વળી ત્યાગો, આપણી ઉત્તતિ માટે.
 સ્વધર્મનો પંથ સુધારી, કરો સહુ સર્વ તૈયારી;
 જ્ઞાનના પ્રથો વધારી, આપણી ઉત્તતિ માટે.

ઠેરઠેર પાઠશાળાઓ સ્થાપી, વિદ્યાદાનને આપી;
રાખો નહિ હૃદય પાપી, આપણી ઉન્નતિ માટે; ૨

સ્કુલોમાં બાળકો મુકો, બાહોશ કરવો નહિ ચુકો;
પકડેલું પુછ તે મુકો, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૩

સાખી.

વધુ દ્રવ્ય કેળવણીમાં....ખર્ચો સજ્જન નરનાર;
તનમન ધન અર્પણ કરો....કરો ઐક્ય પ્રચાર;
બ્રહ્મોદયમાં સહુ આવી, ઘો બાળકનેા ઉડાવી;
કરો સુધારો મન લાવી, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૪

કન્યાવિક્રય વૃદ્ધ વિવાહ, તેનો ટાળી ઘો ઉત્સાહ;
કુબુદ્ધિ ત્યાગો તો વાહ આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૫

એવા સંપત્તી મહાલો, મુકી ઘો ડાળ જે ઠાલો;
શરીર સેવામાં આપો, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૬

વિનય સુરજ મુત કહે છે કોણ તૈયાર થઇ રહે છે;
ચિત્ત સાંભળવા ચાહે છે, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૭

વિનાયકરાવ વ્યાસ.

ૐ

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્કરન્સનુ નિરીક્ષણ

અને

તેથી ઉપજતા વિચારો.

પ્રિય બાલકો ! પાટણમાં ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્કરન્સ તા. ૨૩-૨૪-૨૫ મે. ૧૯૧૪ ના દિવસોમાં નિર્વિન સમાપ્ત થઇ તેથી સર્વને આનંદ થતો હતો. આ કોન્કરન્સ ચતાં પહેલાં તેમાં એવાં એવાં વિદ્વાં બાવી પંડેલાં હતાં કે તેપરથી તો એમ પ્રતીત થતું હતું કે આ વખતે પાટણની કોન્કરન્સ ભેષ્મએ તેવી સફલતા મેળવી શકશે નહિ; પરંતુ જ્યાં પ્રથમ વિદ્વાં હોય છે ત્યાં પાછળથી કાર્ય ધણું સાર થાય છે તે પ્રમાણે પાટણનું કાર્ય પ્રથમની બે, કોન્કરન્સો કરતાં પણ વિશેષ સાર થયું છે એમ કહેવામાં હું અચકાતો નથી. શ્રીયુત મ. બીખારામ એવિંદરામભાઈને ત્યાં અકાગ મૃચુના પ્રસંગે છતાં ગાનિ દિતની લાગણીને લીધે આ કોન્કરન્સમાં તેમણે ધણાજ ઉત્સાહપૂર્વક કામ કર્યું હતું તેને માટે તેમને જેટલો ધનવાદ આપીએ તેટલો જોઈ છે. મ. નયુથંકર ગોવિંદજીએ કોન્કર-

નિર્ધાર એક માસની રજા લીધી હતી અને પોતે તનતોડ મહેનત કરના હતા. પાટણની જાતિમાં આ મહાશય એક ઉત્સાહી યુવક છે અને તેવારવાર જાતિહિતના કાર્યમાં આગળ ચડતો લાગ લે છે.

પાટણ તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિ.

પાટણની જાતિને માટે હું મારા અનુભવ જણાવીશ કે તેમાં સામાન્ય રીતે કેટલોક વિખવાદ છે પરંતુ તે જાતિના ધણુ ખરા પુરુષો ધણુ ઉત્સાહી અને પ્રેમી છે તથા તેમને જાતિ પ્રતિ લાગણી છે. આ જાતિના મ. દુર્ગાચંદ્ર આદિ કેટલાક મહાશયોના કાર્ય અને ઉત્સાહ તરફ નજર કરતાં મને એવો વિચાર થયો કે તેઓ પોતાના ગ્રામને માટે આટલી મહેનત કરે છે તે પ્રમાણે યદિ તેમને વિનંતિ કરવામાં આવે તો તે મંડળી અન્ય ગ્રામોમાં જઈને પોતાના અમુલ્ય સમયના ભોગ સાથે અન્ય કોન્ફરન્સોનું કાર્ય કરવાનું માથે લેતો આપણી કેટલીક ચિંતાઓ દૂર થાય તેથી તે ગૃહસ્થોને મેં બોલાવ્યા હતા અને તેમની સાથે મેં વાતચીત કરી હતી. તેમણે મને જણાવ્યું કે હમારી પાંચ સાત માણુઓની મંડળી ન્યાં કોન્ફરન્સ હશે ત્યાં સાત આઠ દિવસ પૂર્વ જઈને મહેનત કરી કોન્ફરન્સદાર જાતિ મેળા કરશે. પ્રિય વાંચકો ! આ એક સામાન્ય વાત નથી. આ પ્રમાણે જાતિ માટે લાગણીઓ રાખવી તે સર્વ સામાન્ય વાત નથી પરંતુ પાટણ તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિમાં આવા ઉત્સાહી બંધુઓ વસે છે તેને માટે પાટણ જ્ઞાતિને અને આવા જાતિહિતથી પુરુષોને ધન્યવાદ આપવો જોઈએ અને તેમની પાસે કામ લેવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. આ કાર્યકર્તા પાંચસાત બંધુઓ પાટણમાંથી પ્રાપ્ત થયા તેજ પ્રમાણે અન્ય કોઈ ગ્રામ ત્રા શહેરમાંથી એવા સાત આઠ ઉત્સાહી બંધુઓ મળી જાય તો સ્વયંસેવકોની એક મંડળી આપણી કોન્ફરન્સનું કાર્ય ધણી સારી રીતે પાર પાડી શકે. આવા ઉત્સાહી બંધુઓ પાસેથી કામ લેવા આપણે શું કરવું જોઈએ. મારા વિચાર એવો છે કે આપણી કોન્ફરન્સ સમયે યદિ કોઈ એક સાર ગામ તેના ખરચ ઉપાડી લઈ વ્યવસ્થા કરવા ધારે તો હીક નહિ તો હમેશાં કોન્ફરન્સને માટે જનરલ ફંડ કરવું અને કોન્ફરન્સ દરેક મોટા મોટા શહેરોમાં અને રેશન પાસેના ગામોમાં ભરવી. ચારસોથી પાંચસો રૂપિયાનું જનરલ ફંડ લોકો પાસેથી દર વર્ષે ભરાવીને કરવું અને બાકીના ખરચ જે શી કરાવી, હેય તેમાંથી કરવો. જેથી દરેક પ્રાન્ત વા જિલ્લામાં દરવર્ષે જાનિબર્યતિનું કાર્ય ચાલુ રાકશે. દરેક શહેર વા ગામ ન્યાં આપણી જાતિની કોન્ફરન્સ ભરવાનું કરે ત્યાં આપણી જાતિના ઉપરોક્ત ઉત્સાહી યુવકો કાર્ય કરે અને ગામ વા શહેરના આપણા જાતિ બાંધવો યદિ સહાયતા કરવા ઇચ્છતા હોય તો તેમની પશુ મદદ લેવામાં આવે. દાખલા તરીકે આપણે નડિયાદ વા અમદાવાદ જેવા શહેરમાં કોન્ફરન્સ થયેલી જોવા ઇચ્છીએ છીએ. ત્યાંના જાતિબંધુઓ યદિ પોતાના અંતઃ કર્ષણપૂર્વક કોન્ફરન્સના કાર્યમાં મદદ કરવા ઇચ્છે તો તેઓજ ઉપરોક્ત ગૃહસ્થોની સહાયતાથી ઉક્ત કાર્ય કરીને પરંતુ તેઓ યદિ ઉદાસીન વૃત્તિ ધારણ કરી જાય તો ઉપરોક્ત પદ્ધતિ મહાશયો ત્યાં આઠ દિવસ રહી કોન્ફરન્સની સર્વ વ્યવસ્થા કરી બતાવે. તેમના ખાવા પીવાનો ખરચ કોન્ફરન્સ ખરચમાંથી આપવો પડે. આથી દરેક કચળે આપણે કોન્ફરન્સ કરી ચક્રીશું એમ મારા માનવું છે. કોન્ફરન્સના ખરચમાં ઘટાડો કરવા માટે આપણે ખાવા પીવાની નિમ્ન

લક્ષિત વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. પ્રાતઃકાળે ખીચડી અને શાક અને સાયંકાળે દાળ ભાત શાક; આ પ્રમાણેની બોજનવ્યવસ્થા રાજવાડી મારા માનવા પ્રમાણે. ખાવાના ખરચમાં ઘટાડો થશે. બીજું સહેર હોય તો ચીએટર વા અન્ય કોઈ બાધિલું મકાન મેળવવા વ્યવસ્થા કરવી જેથી મંડપનો ખરચ કરવો પડે નહિ. ગોદડાંઓ માટે તો પાટણ મુકામથી એવો નિયમ કરવામાં આવ્યો છે કે પધારનાર ગૃહસ્થોએ ખીજાનાં પોતાની સાથે લેતા આવવા; જેથી તે સંબંધમાં પણ વિશેષ અડચણો ભોગવવી પડશે નહિ. કોન્ડરન્સની મુશ્કેલીયો જેમ જેમ ઓછી કરવામાં આવશે તેમ તેમ લોકોને પોતાને ગામ કોન્ડરન્સ બોલાવવી સહેલી થઈ પડશે અને કોન્ડરન્સ ચાલુ રહેશે. પાટણ કોન્ડરન્સમાં મારા આવક વિચારને મળતા થનારા બંધુઓ પણ મેં જોયા તેથી મને ધણો આનંદ થાય છે અને મન એવા વિચાર પર આવી શકે છે કે યદિ જ્ઞાતિના અગ્રગણ્ય પુરુષો મેંનોબળ ધારણ કરી અને નિરાશા અને નિરાસાહનો ત્યાગ કરે તો આપણી કાર્ય સિદ્ધિ થઈ શકે.

આ કોન્ડરન્સમાં એટલી ખામી દેખાતી હતી કે તેમાં શ્રીમાન મ. પ્રભાશંકર હરનારાયણ, મ. છોટાલાલ દયાશંકર રાવળ, મ. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામ, મ. ગિરિનશંકર વિજયશંકર શાહીવાળા, મ. ગંગાશંકર ટી. સર્મા આદિ ગૃહસ્થોની ગેરહાજરી જણાતી હતી. આ સર્વ મહાશયો તરફ તાર અને પત્રના સંદેશોએ મોકલ્યા હતા અને તેમણે તેમની ગેરહાજરીના યોગ્ય કારણો જણાવ્યાં હતાં અને કોન્ડરન્સને સર્વ પ્રકારની ફતેહ મળે એવી તેમની હાદિક ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી હતી. હું આંતઃકરણ પૂર્વક પ્રભુ પ્રતિ પ્રાર્થના કરું છું કે ઉપરોક્ત અને અન્ય સર્વ જ્ઞાતિહિતીઓની આડમાં, જે જે કારણો કોન્ડરન્સ પ્રસંગે આવે તે, તે સદા દૂર કરે જેથી આ જ્ઞાતિ ઉન્નતિના કાર્યમાં રૂઢાવટ થાય નહિ. અસ્તુ.

આ કોન્ડરન્સમાં નવીન દ્રવ્ય એ દેખાતું હતું કે કોન્ડરન્સના પ્રમુખ રા. પ્રસલાદભાઈ સેવકરામનું પાટણના મુખ્ય મુખ્ય રસ્તાઓ પરથી એક સરખસ કાઢવામાં આવ્યું હતું. તે સરખસમાં અનુમાન ૪૦૦ થી ૪૫૦ સ્ત્રી પુરુષોએ હાજરી આપી હતી. આ સરખસે સહેરના સર્વ લોકો પર સારો પ્રભાવ પાડ્યો હતો. આ રીવાજનું અનુકરણ હવે પછીની દરેક કોન્ડરન્સમાં થવું જોઈએ એમ મારા માનવું છે.

પુરુષાર્થનું પરિણામ હમેંશા આવ્યાજ કરે છે. કરેલું કામ વધા જતું નથી. ખંભાત અને સિદ્ધપુર મુકામની કોન્ડરન્સમાં સભાનું અને અન્ય કેટલુંક કાર્ય મારે માથે પડતું હતું તેથી મને તે વિશેષ બોળ રૂપ થઈ પડતું હતું પરંતુ સિદ્ધપુરની કોન્ડરન્સમાં શ્રીમાન ડા. કેશવલાલ ખાતીલાલે ઉત્સાહપૂર્વક કાર્યકર્તા તરીકે પોતાનું દર્શન કરાવ્યું હતું અને આ વખતે તો તેમણે મને મારા ધણા ખરા કામના બોજનમાંથી મુક્ત કર્યા હતા અને હવે મને ખાત્રી થઈ છે કે મારી ગેરહાજરીની ખામી પણ તે પોતે દેખાવા દેશે નહિ. પોતે કાર્ય કુશળ અને શાંત સ્વભાવના મહાશય છે તથા તેમનામાં પ્રમાદ તો દેખાતો નથી જેથી તે પોતે સભાને માટે અને અન્ય કાર્યોએ આપણને ધણો સારો સતોષ આપી શકશે એમાં કાંઈ પશુ શક નથી. તે પોતે સભાના કાર્ય ઉપરાંત કોઈની કાંઈ તથ્યીયત બગડી હોયતો ત્યાં પોતે જતે જઈ તપાસી તેમને ઝાંપધિ આપતા હતા પણ હું નિર્ભય રીતે કહીશ કે તેમના ઉત્સાહ અને તેમની કાર્ય કરવાની રીતનું અન્ય સર્વ બંધુઓએ અનુકરણ

કરવું જોઈએ. આ મહાશયને આપણી કોન્ફરન્સના સેક્રેટરી નીચત ક્યાં છે તે સાંભળી સર્વ સાતિબધુઓ ખુશી થયા વિના રહેશે નહિ. મ. ગંગાધર ટી. શર્મા જેમના નામથી તપોધન સૃષ્ટિ પરિચિત છે તેમને તેમના સહાયક મંત્રી નીમવામાં આવ્યા છે. તે પણ કાર્ય કુશળ છે. આ બંને સાતિહિતૈષી ધર્મવીરો હવે કોન્ફરન્સના કાર્યને સાંતિપૂર્વક સારી રીતે ચલાવશે એવો મને દૃઢ વિશ્વાસ છે.

આપણી સાતિમાં ભાષણો આપનારાઓની સંખ્યા વધતી જાય છે અને તે એટલી બધી વધતી જાય છે કે તેમને સમય પણ આપી શકાતો નથી. આ વિષયમાં મારા સાતિ બંધુઓને ઉત્સાહ જોઈ મને ધણો હર્ષ થાય છે પરંતુ મારે સર્વ બંધુઓને એટલી તો વિનંતિ કરવી જરૂરની લાગે છે કે આપણી કોન્ફરન્સના પ્લાટફોર્મ ઉપર આપણે કેવળ બોલવા ખાતર બોલવું એમ સમજવું નહિ, પરંતુ આપણા બોલવાની અન્યો ઉપર અસર થાય અને તેથી તેમને કાંઈ લાભ થઈ શકે એટલા માટે બોલવું એવા વિચારને લક્ષ બદાવ કાઢવાની જરૂર નથી. કેટલાક બંધુઓ તો ત્રીસ ત્રીસ અને ચાલીસ ચાલીસ પાનાઓ લખી લાવો વાંચવા ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરે છે પરંતુ તેટલો સમય હોતો નથી તેમજ તેવા શ્રદ્ધાપૂર્વક સાંભળનારાઓ પણ મળવા મુશ્કેલ છે માટે પોતાનું કથન ટુંકાણમાં પતાવી લોકોને તે ચિંતાકર્ષક થઈ પડે તે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ, વળી આગળથી આવ્યા પ્રમાણે આપણ બંધુઓએ ભાષણ આપવા માટે પોતાનાં નામઠામ, ભાષણનો વિષય તથા વખત લખી મોકલવા જોઈએ પરંતુ તે પ્રમાણે કરવામાં આવતું નથી જેથી વારંવાર પ્રેશામ ફેરવે! પડે છે અને કેટલાકોને સમય આપી શકાતો નથી. અતઃ ભવિષ્યમાં મારી ઉપરોક્ત ચચનાઓ ઉપર ધ્યાન આપી ભાષણ કરવા ઇચ્છનારાઓએ પોતાનો વિષય-પોતાનો સમય તથા નામઠામ કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીને લખી મોકલવા અને તે જ સમય આપે તેટલામાજ ભાષણ સમાપ્ત કરવાની ગોઠવણ કરવી.

આ કોન્ફરન્સ સમયે દરેક ઠેકાણેથી એજ ઉદ્ગારો સંભળાતા હતા કે આપણે કેવળ ભાષણો કરવાનું કામ કરવું જોઈએ નહિ પરંતુ કામ કરવાની પદ્ધતિ ધારણ કરવી જોઈએ. આ ઉદ્ગારો નીકળવા એ સામાન્ય વાત નથી કેટલીક પરિષદોમાં ભાષણોમાંજ નિમગ્ન થઈ જવાય છે ત્યારે આ પરિપક્વતા તો “હવે જલદીથી કાંઈ સત્કાર્યનો આરંભ કરો” એવા ઉદ્ગારો બહુ વહેતાથી સંભળાવા લાગ્યા છે એ થોડા હર્ષની વાત નથી. તેવા ઉદ્ગારો ને પરિણામે આ વખતે બોર્ડીંગ સ્કુલ ઉઘાડવા સંબંધમાં એક રત્નતિપાત ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે અને તેને માટે પ્રનિશ્ચિત મંદાશયોની કમીટી નીચત કરવામાં આવી છે. તે લોકો હવે આ કામ તરફ ઈર્ષદક્ષ ન થઈ તેનાપર ધ્યાન આપી તેની યોજના સત્વર ધડી કાઢશે, અને લોકોની છતાસા પૂર્ણ કરશે. ગરીબ લોકો, વિદ્વાન અને ધનવાન મનુષ્યોપરજ આધાર રાખે છે અને તેમને યથાર્થ રિયલિટી પર મૂકવા તે પણ વિદ્વાન અને ધનવાનોનુંજ કામ છે અતઃ તે કાર્યમાં જેટલો પ્રમાદાધીન થઈ વિલંબ કરવામાં આવશે તેટલાજ તેઓ પોતાની ફરજ અદા કરવામાં પજાત છે એમ માન્યા શિવાય ચાલશે નહિ. આ કમીટીના સેક્રેટરી તરીકે આપણી સાતિના ઉત્સાહી ઇશરનિવાસી યુવક મ. ચંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળને નીચત કર્યા છે. આશા છે કે, તે મહાશય પોતાપર આવી પડેલું કાર્ય ધણાજ ઉત્સાહપૂર્વક અને ખંતથી અનુસરે.

મોથી કોન્ફરન્સ સમયમાં વડીયાળ ચુંવાળ અને છેતરના મહાશયોએ ઉત્સાહ બતાવ્યો. છે તથા વડનગરના એક ગૃહસ્થે પણ તેમ કહ્યું છે. તેનું નકી કરવા માટે હવે પછી પ્રયત્નો કરવામાં આવશે પરંતુ તેમ ચર્તા પૂર્વે હું એમ જણાવ્યા વિના નહિં રહું કે મોથી કોન્ફરન્સ અન્ય રથને ભરવા કરતાં અમદાવાદમાં ભરાવી જોઈએ. અમદાવાદની જ્ઞાતિએ ઉત્સાહ ધારણ કરી અમદાવાદમાં કોન્ફરન્સ કરવી જોઈએ. યદિ અમદાવાદના જ્ઞાતિજનો તેમ ના કરી શકે તો મેં જેમ ઉપર યોજના બતાવી છે તે પ્રમાણે એક જનરલ ફંડ કરી ત્યાંજ કોન્ફરન્સ કરવી જોઈએ જેથી આણુબાણુના ધણા લોકો તેનો ધણો સહયોગથી લાભ લઈ શકે.

કોન્ફરન્સને માટે લોકોને વૈશાખ વા જ્યેષ્ઠ માસ ધણોજ પ્રતિકુળ છે અતઃ તેનો સમય ફેરવવો જોઈએ. સર્વ લોકોના વિચાર અને મારા માનવા પ્રમાણે ફાલ્ગુન માસ ધણોજ અનુકુળ સમય થઈ પડશે અતઃ કોન્ફરન્સના નેતાઓ તેની તિથિઓ નિયત કરતી વખતે તે પર પુરતુ લક્ષ આપશે એવી આશા છે.

આપણા જ્ઞાતિપ્રેમીઓમાંથી મિધ્યાભિમાન છુટતાં સમાનભાવની લાગણીઓ ફેટલાક હૃદયમાંથી ઉલ્કાર્ત નીકળતી આ વખતે જેવામાં આવતી હતી તે પણ ધણા સારા ચિદ્નો છે એમ કલા શિવાય ચાહે તેમ નથી.

આ વખતની સ્ત્રીપરિપદ અને કેટલીક સ્ત્રીયોનો ઉત્સાહ પણ પ્રસંશનીય દેખાતો હતો. આને પણ કાયમ રાખવાની ધણી જરૂર છે.

કોન્ફરન્સના નિલાય માટે આ વખતે શ્રી વધારવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે. તે ઠરાવમાં પુરૂષ વર્ગને માટે ૧, ૨) તથા સ્ત્રી વર્ગને માટે ૧. બા રાખવામાં આવ્યો છે. કોન્ફરન્સ હમૈશને માટે ચાહે તેવા હેતુથી શ્રીનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે પરંતુ કેટલાક લોકો તરફથી એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે આ પ્રમાણેની શ્રી રાખવાથી ધણાં લોકો તેનો લાભ લઈ શકશે નહિં. આ માન્યતા અથવા આ વિચાર પણ સત્ય છે, પરંતુ કોન્ફરન્સનો ખર્ચ નાના મામલાનાઓ કેવી રીતે ઉપાડી લે તેનો ઉત્તર હજુ સુધી, શ્રી નર્દિ વધારવાનું કહેનાર તરફથી આપવામાં આવ્યો નથી. યોગ મનુષ્યો આ કોન્ફરન્સનો લાભ લે-તે પણ ઇચ્છવા યોગ્ય નથી. નીચાનાવાળા મ. ગોવિંદજી ત્રીકમજીભાઈ પણ શ્રીના સર્જનમાં તેમજ કહે છે. આ વિષય ઉપર જ્ઞાતિના નેતાઓએ પુષ્ટ વિચાર કર્યો હશે પરંતુ જ્યારે એમજ માલમ પડ્યું કે આ પ્રમાણે શ્રીની જરૂર નહિં કરવામાં આવે તો કોન્ફરન્સ ચાલુ નહિં રહે તેથીજ આવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે. કોન્ફરન્સ ચાલુ રહે એવી કોઈ બીજી યોજના મોઢ મહાશય બતાવશે તો કોન્ફરન્સના નેતાઓ પ્રથમની માફક શ્રી રાખશે. કોન્ફરન્સ દ્વિતીયી બદ પુરોગેતે હું વિનંતિ કરું છું કે તેઓ આ વિષયમાં પોતાનો મનઝેદ અને લખી મોઢલશે તો તે પર વિચાર કરવામાં આવશે. કોન્ફરન્સમાં યોગ મનુષ્યો લાંમ લઈ શકશે તેની સાથે કોન્ફરન્સ વારંવાર થવા પણ કરશે એ સુત્રને પણ વાંચકે આનમાં રાખવાની જરૂર છે.

આ કોન્ફરન્સમાં ફંડની જરૂર માટે બીજા બે ઠરાવો કરવામાં આવ્યા છે. લગ્ન ઉપરીનાદિ પ્રસંગોએ અમુક રકમો આપવી તથા એક પૈસા ફંડની પેટી ફરેક મામ વા શહેરમાં રાખવી. આ ફંડેવ પ્રસંશનીય છે પરંતુ તેનો અવલ મનો ધણો મુશ્કેલ છે. આ કાર્ય કરવા માટે

ઉત્સાહી જ્ઞાતિ પુરુષોની જન્મરીપાત છે. લગ્ન ઉપવીતાદિ પ્રસંગોએ અમુક રકમ આપવાના કરાવે છે જ્ઞાતિએ ફરજિયાત કરવા નોંધ્યે એવો જે કરાવ કર્યો છે તેને અમલ થવો ધણી મુશ્કેલ પ્રતીત થાય છે. ને દરેક જ્ઞાતિ પોતાનું દિન સમજે તો તે મુશ્કેલ નથી પરંતુ તેમ થવું અસંભવીત પ્રતીત થાય છે. એવી અસંભાવનામાં આપણે શું કરવું નોંધ્યે તેનો વિચાર કરવો આવશ્યકાય છે. એક તો જે મહાશયો કોન્કરન્સમાં પારંપાર પધારે છે, જે મહાશયો આ કરાવને અને કેળવણીના પ્રચારને સહાય છે, તેઓએ તો આ કરાવને અમલ પોતાપરજ કરી દેખાડવો નોંધ્યે અને જ્ઞાતિમાં ફાટને ત્યાં લગ્ન વા અન્ય પ્રસંગો હોય તે સમયે ત્યાં પોતાની હાજરી આપી લમ વા તે પ્રસંગો ઉજવનાર પાસે ઉકત ફંડમાં ઉપેશકત રકમો ભરાવવા વિનંતિ કરવી નોંધ્યે. આમ કરવાથીજ આપણે કેમશઃ આપણા બંધુઓનાં હૃદય આ તરફ વાળવા શક્તિમાન થઈશું અને આપણી ઇષ્ટ-સિદ્ધિ કરી શકીશું. કોન્કરન્સ અને કેળવણીના દિતરિય આ કરાવને આ પ્રમાણે અમલ કરવામાં પછાત પડશે તો આ કરાવ કેવળ કાગળ ઉપરજ રહેશે. તેજ પ્રમાણે પૈસા ફંડના સખધમાં સમજવું. વરસતા ચાર પાંચ તહેવારના દિવસો આ ફંડને માટે નક્કી કરવા નોંધ્યે. (૧) બેસતું વર્ષ. (૨) ગોકુલાષ્ટમી. (૩) શિવરાત્રી. (૪) રામનવમી, આવા તહેવારોના દિવસો નક્કી કરી પછી તે પેટી સાથે જ્ઞાતિહિતૈષો મહાશયે દરેક જ્ઞાતિબંધુ પાસે જવું અને તેમને થોડ્ય લાગે તે રકમ નાખવા વિનંતિ કરવી. એમ કરેથી પણ ટીપે ટીપે સરોવર ભરાશે. આવી રીતે કાંઈક મહેનત કરવામાં આવશે તો કામ થશે; નહિ તો આપણે સર્વ બોલવા બેગા થયા છીએ અને કામ કરવાનો વિચાર નથી એમ સિદ્ધ થઈ જશે, જે બંધુઓ દેવલના પૂજારી છે, જેઓ પેદીવાળા છે, જેઓ મીલવાળા છે, જેઓનો કાંઈ વ્યાપાર છે તેઓ પોતાને ત્યાં આવી પેટી રાખવા બચકા કરશે વોપણ કાંઈ કાર્ય થશે.

આ સવ હું કોન્કરન્સના નિરીક્ષણમાં દલી ગયા પરંતુ હવે એ પણ કહીશ કે જે જ્ઞાતિમાં આટલી બધી હીલચાલ થઈ ચુકી છે, જેની અધુના વાહવાહ કહેવાય છે તે જ્ઞાતિ આવા પ્રવૃત્તિના સમયમાં પણ ચઢિ કાંઈ નહિ કરી શકે તો, માનો કે, આ જ્ઞાતિમાં હવે કાંઈ જીવનજ નથી, તે મૃતપાય છે અને તેના પુત્રોમાં કાંઈ દૈવત જ નથી કે પોતાના કુળની શોભા વધારે. પટલપ્રયોમાં ખટખટ કરી પોતાનાજ બંધુઓને દંડ કરી હોશિયારી બતાવવાની નથી, કાર્ટોમાં કજીયા ઉભા કરી તેમાં બાહોશી બતાવી બેસી રહેવાનું નથી, લોકોની વજીલાત કરી ચતુરાઈ દેખાડવાની નથી પરંતુ પોતાના કુટુંબ સમાન જ્ઞાતિને ઉચ્ચ ગતિમાં લાવવા તનતોડ પ્રયત્નો કરતાં સ્વર્ગવાસી થવું તેમાંજ બહાદુરી-ચતુરાઈ-ચંચળતા અને જે કહેા તે સર્વ તેમાંજ તેમાં રહેશે. જે મનુષ્ય ધનદાય બન્યો પરંતુ તેની જ્ઞાતિ તો ગરીબ રહી, જે મહાત્મા વિદ્વાન બન્યો પરંતુ તેની જ્ઞાતિ તો કેળવણીહીન રહી, જે મનુષ્ય મોટા ઓદેહર બન્યો પરંતુ તેના જ્ઞાતિબંધુઓ તો હીન દશામાં રહ્યા તો પછી તેના સર્વના જીવનો શું કામના? અરે હું આ વચનો લખું છું તે કદાચિત્ વધુ પડતા કહેવાશે પરંતુ હું તેને મારા અંતઃકરણમાંથી કાઢું છું અને ઇન્છું છું કે ધણી કાળથી પછાત પડેલી આ કોમને તેમના પુત્રો તે ખાડામાંથી કાઢે અને તેને ઉદ્ધવાચળ ઉપર લઈ જાય. પરમેશ્વર સર્વ જ્ઞાતિબંધુઓના હૃદયમાં પોતાની જ્ઞાતિપ્રતિ પ્રેમ ઉત્પન્ન કરે અને આ જ્ઞાતિનું સત્વર ફેરવે થાય એવી ઇચ્છા અંતઃકરણમાં સેવતાં વિરમવાની રક્ષા લઈશ.

ગિરિજાશંકર. નિ.

મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ રામચંદ્રજી.

(બ્રાતૃભક્તિ.)

(લેખક—ગિરિજાશંકર નિર્લયગામ.)

(ગતિકથી ચાલુ.)

વિદ્વદ્ધ પાઠકો ! મહાપુરુષોના જીવનમાંથી આપણે જેટલું શીખીએ તેટલું આણું છે. તેમના જીવનો એવા મહદ્ગુણોથી ભરપૂર હોય છે કે તેમનો જેમ જેમ આપણે શાંત ચિત્તથી અભ્યાસ કરતા જઈએ છીએ, તેમ તેમ તેમાંથી આપણે વધારે વધારે નવીન જાણુતા જઈએ અને આપણને શાંતિ મળતી જાય છે. નરોત્તમોના જીવનોમાં આપણે અને તે સમયે તેમનું ધૈર્યતાપૂર્વકનું વર્તન જોઈને આ સમયના કેટલાક વિદ્વાનો તો આશ્ચર્યચકીત થઈ જાય છે અને કેટલાકો તો એમ પણ કહેવા, અરે કહેવા શું લખવા તૈયાર થઈ જાય છે—તથા તૈયાર થઈ ગયા છે કે મહાત્મા રામ સીતા ભરતાદિ વ્યક્તિવિશેષ કોઈ યથાજ નથી, પરંતુ એ સર્વ અલંકાર છે ! આ રામકથા અલંકાર છે, વા તે સત્ય પ્રતિદાસ છે તે વિષયમાં આ પ્રસંગે વિચાર કરવાનો સમય નથી. આ લખવાનો હેતુ એ છે કે મહાત્મા પુરુષોના એવા ગંભીર, આશ્ચર્ય પમાડનાર અને ચિંતાકર્ષક ગુણો હોય છે કે તેમાં આપણા જેવા પામર પ્રાણીઓ જેમાં મનોભ્રમ ધણુંજ આણું હોય છે તેઓ તે સાંભળી એમ કહી દે છે : “એવો મહાન શક્તિવાળો પુરુષ હતા તેથી તે કહી શક્યા, પરંતુ આપણે તો શી ગણુ-નીમાં.” આવી રીતે મન વાળીને, પ્રસંગ પડે તેમના યશસ્વી અને ધાર્મિક ગુણોનું અનુકરણ કરવાનું માંડી વાળીએ છીએ અને પોતાને રામના ભકતો માનવા છતાં રામ વર્તનદ્રોહી બનીએ છીએ. મહાન પુરુષોના જીવનો નિઃસંશય તથા સાંભળવાનો હેતુ એ છે કે તેમનું અનુકરણ કરી આપણે આપણા જીવનમાં સુધારા કરીએ—વા કહો કે આપણી જીવનયાત્રા સફળ કરીએ. આજે તે મહાપુરુષના જીવન સમયે બ્રાતૃભાવ વા બ્રાતૃભક્તિ કેવા પ્રકારની હતી તે આપણે તપાસીશું. આ બ્રાતૃભાવ દરેક વર્ણને આવકારદાયક છે અને દરેક વર્ણને આશ્વરણીય છે. આ ગુણને યદિ ભારતવર્ષની પ્રગતિ આચારમાં મૂકે તો તેમનું કલ્યાણ થોડાજ સમયમાં થઈ શકે. તપોધન આદિજી માતિ પોતાને માટે ઉન્નતિના પ્રયત્નો કરી રહી છે તેમાં બ્રાતૃભક્તિ વા બ્રાતૃભાવ વધારવો એ મુખ્ય પ્રયત્ન છે. બ્રાતૃભાવ એટલે પોતાના ભાઈ તરફ પ્રેમ, જેને પોતાનો બ્રાતા વા બધું સમજવામાં આવે તેના તરફ કેવી રીતે વર્તન કરવું તે, મહાત્મા રામચંદ્રજીનો પ્રતિદાસ ધણી સારી રીતે બતાવે છે, એક ધરમાં ચાર ભાઈઓ હોય, પછી તે કાકાના હો, વા સાવકા ભાતાના હો, કોઈ પણ પ્રકારની સગાઈ. તે બ્રાતાં વા બંધુપદને પામ્યા પછી તેમના તરફ પ્રેમ રાખવો જોઈએ; અને તે પ્રેમ વા તે સહાવરને બ્રાતૃભાવ વા બ્રાતૃભક્તિ કહેવામાં આવે છે. તપોધન આદિજી માતિ દાસ બ્રાતૃપ્રેમ વિના સર્વ પ્રકારથી શક્તિહીન બની છે અને સર્વ પ્રકારે દુઃખી છે. આ કામના કેટલાક ગ્રામ વા શહેરના લોકો પોતાના અન્ય ગ્રામ વા શહેરના લોકોથી ભિન્નતા રાખે છે, કેટલાકો તો ઉન્નતિ અર્થે વિચાર કરવા માટે પણ એકમેકની સાથે બેગા મવામાં પાપ સમજે છે, કેટ-

લાકો આચાર વિચારને લિન્નતાનું કારણ જતાથી પોતાની શ્રેષ્ઠતામાં વૃદ્ધિ કરે છે પરંતુ મારે એમ કહેવું પડશે કે તેઓ શ્રેષ્ઠ પુરુષોના આચાર વિચારથી અજાણ્યા છે. યદિ અપરિચિત નહિ હોય તો તેમના જીવન તરફ તેમનું દુર્લ્લેખ હશે. કાંઈ પણ હો, પરંતુ મહાત્મા રામચંદ્રના સમયનો ઇતિહાસ મને તો એજ સૂચવે છે કે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિના સક્ષાચારી કે અનાચારી પુરુષોમાં બ્રાતૃભાવનો અભાવ છે. જે વર્ણમાં બહુભાવ નથી તે વર્ણ વા જાતિ પોતાની ઉન્નતિ કરી સકતી નથી. આટલું કહી આપણે મહાપુરુષ રામચંદ્ર, લક્ષ્મણ અને ભરતનો બ્રાતૃભાવ તપાસીશું. મને લાગે છે કે મારા સર્વ વાચકો જાણતા હશે કે મહારાજ દશરથને ચાર પુત્રો હતા. રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણ, ભરત અને શત્રુઘ્ન. મહાદેવી કૌશલ્યાથી મહાત્મા રામચંદ્રજી, શ્રીમતી સુમિત્રાથી નરોત્તમ લક્ષ્મણ તથા શત્રુઘ્ન અને મહામતી કૈકેયીથી ધર્માત્મા ભરત થયા હતા. એટલે મહાત્મા રામ, લક્ષ્મણ અને ભરત એકેકેકના સાવકા ભાઈ થાય. મહારાણી કૈકેયીના કહેવાથી મહાત્મા રામચંદ્રજીએ ચૌદવર્ષ સુધી વનવાસ ભોગવ્યો અને મહારાજ ભરતને ગાદી આપવી એવું નિર્માણ થઈ ગયું. તે પછી પિતાદાનો અમલ કરના જવાની ખબર વીરપુત્ર લક્ષ્મણને રામચંદ્રજી કહેવા આવ્યા તે સમયનો કનિષ્ઠ જાતા લક્ષ્મણનો પોતાના બહુ પ્રિતિનો પ્રેમ જોઈ બચ્ચાજ આનંદ પામીએ છીએ. તે ધર્મવીર લક્ષ્મણ તે વખતે પોતાના ભાઈને એમ નથી કહેતો કે “ત્યારે ભાઈ શું કરીએ, ભવ તમારા કમ્મે તમારા હિપર દુઃખ આવ્યું-ભોગવો. હોય ભાચાર” એમ કહીને નિશ્ચિન્ત બની એશઆરામ ભોગવતા નથી પરંતુ ઋષિ વાંઘીકીજી લખે છે કે આસુઓ સાથે પોતાના મોઢા ભાઈના ચરણ પકડીને લક્ષ્મણજી કહે છે કે—

યદિગંતું કૃતાવુઢિર્વનં મૃગગજાયુતમ્ ।

અહં ત્વાન્મુગમિવ્યામિ વનમગ્રે ધનુર્ધરઃ ॥ ૩

મયા સમેતોડરણ્યાનિ રમ્યાણિ વિચરિષ્યસિ

પશિમિર્મુગયૈથ સપ્તૃણિન સમં તતઃ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—હે વડીલ બ્રાતા રામચંદ્રજી ! મૃગ અને હાથીયોથી ભરપૂર વનમાં જવાનો આપે નિશ્ચય કર્યો છે તો હું પણ વન કે જેમાં પક્ષિ તથા જમરાઓ યુગ્મરવ કરી રહ્યા હશે ત્યાં આપની સાથે ધનુગ પકડી આગળ આગળ ચાલીશ.

ન દેવલોકાક્રમણં નામરત્વમહં વૃણે ।

ऐश्वर्यं चापि लोकानां कामये न त्वयाविना ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—આપના વિના હું ઉત્તમ પુરંદારે પ્રાપ્ત કેન્દ્રી દેવલોક રિયતિ પ્રાપ્ત કરવા ચહાતો નથી, હું અમર થવા પણ મામતો નથી અને સર્વ પ્રદારનું આશ્ચર્ય પણ આપ શિવાય મારે નકામું છે. મહાત્મા લક્ષ્મણના પોતાના બહુ પ્રિતિનો પ્રેમ ઉભરાઈ રહ્યો હતો તેથી સંસારના સુખને તુલ્ય સ્વમળ પોતાના બહુ સાથે વનમાં જવાનો અભાવ કરવા લાગ્યા. મહાત્મા રામચંદ્રજીએ તેમને ઉત્તર દીધો કે મારી સાથે આપનું આવડું ઠીક નથી કારણ કે તમે અને હું બન્ને વનમાં ચાલ્યા જઈશું તો માતા કૌશલ્યા અને સુમિત્રાની સેવા કે છુ કરશે ! માટે તમારે તેમની સેવાઈ અયોધ્યામાંજ રહેવું. લક્ષ્મણજીનો જો આ મૌખિક અમર

હેતે તો લક્ષ્મણજીએ પોતાના આગ્રહને ત્યાંજ માંડી વાળ્યો હોતે પરંતુ તેમનામાં તો બધું પ્રતિ ખરી લાગણી હતી જેથી ઉત્તર દીધો કે.

તવૈવ તેજસા વીર भरतः पूजयिष्याति ।

कौसल्यां च सुमित्रां च प्रयतो नास्ति संशयः ॥ ૨૬

ભાવાર્થ—હે ધર્માત્મા બ્રાતા રામ ! માતા કૌશલ્યા અને સુમિત્રાની સેવા ધર્માત્મા બરત પ્રયત્ન પૂર્વક કરશે તેમાં સંશય નથી. આગળ ચાલીને લક્ષ્મણજી કહે છે કે.

आहरिष्यामि ते नित्यं मुलानि च फलानि च ।

वन्यानि च तथान्यानि स्वाहार्हाणि तपस्विनाम् ॥ ૨૭ ॥

भवांस्तु सह वैदेह्या गिरिसातुपु रंस्यते ।

अहं सर्वं करिष्यामि जाग्रतः स्वपतथ्यते ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—હું આપના બેઠનને માટે વનમાંથી નિત્યફળ અને પુલ, ફવનને માટે અન્ય પદાર્થો જે વનમાં નપરિવચ્છો માટે યાચ છે તે લાંચીશ. પર્વતપર આપ માતા જનનકી સાથે વાર્તાલાપ કરતા હશે તે સમયે તથા આપની જાગૃત વા નિદ્રાવસ્થામાં હું આપની સેવા કરીશ.

વડીલબંધુ સાથે તેમના દુઃખ સમયે મેલા વૃત્તિથી સાચ કરનાર ધર્મવીર લક્ષ્મણજી બંધુસ્નેહને ધન્ય છે.

લક્ષ્મણજીના આવાં વાક્યો સાંભળી મહાત્મા રામચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું કે તમારે મારી પ્રાયે આવવા માટે તમારી માતાદિ મુહૂર્ણનોની આજ્ઞા લેવી જોઈએ.

પોતાના વડીલ બ્રાતાનું આજ્ઞા વચન સાંભળી નરશાર્દુલ લક્ષ્મણ પોતાની માતા સુમિત્રા પાસે વડીલ બંધુ રામની સાથે વનગમન કરવાની આજ્ઞા લેવા ગયા. તે સમયને ઉપદેશ પશુ દરેક આર્પણદાયે પોતાના અંતઃકરણમાં કાતરી રાખી ઉછરેતાં વચની પોતાની કન્યાના અંતઃકરણમાં જમાવવાની જરૂર છે જેથી પોતાના ભાવિ સંતાનો તરફ તેઓ તદ્દનુસાર ધર્મપૂર્વક ઇર્ષ્યારાગને છોડીને વર્તન કરે.

માતા સુમિત્રા પુત્ર લક્ષ્મણને રામચંદ્રજી સાથે જતી વખતે ઉપદેશ કરે છે કે બેટા !

व्यसनी वा स्मृदो वा नातिरेप तवानघा

एष लोके.सतां घर्षो यज्ज्येष्ठवृद्धगो मवेत् ॥

ભાવાર્થ—વિપત્તિ દોષ વા રચ્છિ દોષ. દરેક હાલતમાં મોટા પુરોના અનુભવી યજ્ઞને ચાલવું તે બંધા અનુભવેના ધર્મ છે. ખજી આગળ ચાલીને ઉપદેશ કરે છે કે હું પુત્ર લક્ષ્મણ !

रामं दशरथं विद्धि मां विद्धि जनकात्मनाम् ।

अयोध्यामदवी विद्धि गच्छ तात यथासुखम् ॥

ભાવાર્થ—તમારા વડીલ બ્રાતા રામચંદ્રજીને તમારા પિતા દશરથ સમાન તમે જાન્યો,

શ્રીમતી સીતાજીને મારા સમાન સમજજો, ભયંકર વનોને અયોધ્યા માત્રજો. એટલું હુંકમાં કહી કહે છે કે “હે પુત્ર ! તું યથાચલમ-સુખપૂર્વક જા.”

ધન્ય-ધન્ય-સુમિત્રા ! ધન્ય. માતા હજો તો તમારા જેવી હજો ! યદિ આજની સ્ત્રીયો તેમના જેવો સરળ સ્વભાવ બતાવે તો તેમના ઉદરમાંથી લક્ષ્મણ જેવા પુત્ર ઉત્પન્ન થઇ સંસારમાં ભાઉપ્રેમના શુભનું સત્વર અનુકરણ કરે અને પોતાની માતાની કૃપા દીપાવે.

વાંચકો ! રામચંદ્રના સાવકા ભાઇ લક્ષ્મણની પોતાના વડીલ બંધુ તરફ કેવી ભક્તિ હતી અને તેનો તેના તરફ કેવો અગાધ પ્રેમ હતો ! લક્ષ્મણ એમ જાણતા હતા કે હું રામનો સાવકો ભાઇ છું પરંતુ તે સાથે મહાત્મા રામચંદ્ર અને હું રાધવ કુલના છીએ તે પણ તેમના વાક્યથી બહાર નહોતું. તેથીજ રીતે તપોધન આશ્રમો, દુસીદોરી-હું ચણિદોરી-હું સિદ્ધપુરી છું એમ ભલે જાણે પરંતુ હમે સર્વ તપોધન છીએ એમ જાણવામાં આજી દ્રક્ષ રાખવા મહા પુરયોનો ઇતિહાસ ના કહે છે.

રામચંદ્રજી મહારાજના લઘુબ્રાતા ધર્મવીર લક્ષ્મણજીનો પ્રેમ જોઇ તેપર કદાચિત એવો પ્રશ્ન કરવામાં આવે કે નાના ભાઇ તો તેથી પ્રેમ કે પરંતુ મોટા ભાઇએ તેવો રનેહ દર્શાવ્યો હોય એવું બતાવો કેટલાક લોકો એમ સમજે છે કે હમે મોટા તે મોટા, વડીલ થઇ તેમને નાનાનું મન સંપાદન કરતા આવડતું નથી. તેમ થવાથી તેઓમાં હમેશાં કલેશ રહે છે એટલે જ બંને જણા આપસઆપસમાં પ્રેમ રાખી શકતા નથી અને તેથી સર્વદા દુઃખાતુ-ભવી રહે છે. હવે આપણે રામનો લક્ષ્મણપરનો પ્રેમ જોઈશું. રાવણ સાથેના સુદમાં શુર-વીર લક્ષ્મણને બાળ વાગવાથી બ્યારે મૂર્છા પામી અચેત થઇ પોતે જમીન પર પડ્યા છે તે વખતે રામચંદ્રજી સુષેણને કહે છે કે,

યથૈવ માં વનં યાન્તમનુ યાતિ મહાચુતિઃ ।

અહમપ્યનુયાસ્યામિ તથૈવૈનં યમસયમ્ ॥ ૮

‘ઇદ્ વન્ધુજનો નિત્યં માં સ નિત્યમનુવ્રતઃ ।

ઈમામવસ્પાં ગમિતો રાક્ષસૈઃ કૂટયોધિભિઃ ॥ ૯ ॥

દેશે દેશે કલત્રાણિ દેશે દેશેચ વાન્યવાઃ ।

તંતુ દેશં ન પશ્યામિ યત્રબ્રાતા સહોદરઃ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—જેવી રીતે તે મહા તેજસ્વી બ્રાતા લક્ષ્મણ મારી સાથે વનમાં આવ્યા છે તેવીજ રીતે હું તેની સાથે આજે યમના ગરબે જઈ જઈશ. હા ! મારો છજીયું જે મારી આત્મામાં નિત્ય તત્પર રહેતો હતો તેની આ માયાવી રાક્ષસોએ આવી દશા કરી મૂકી છે. દેશદેશમાં સ્ત્રીયો અને દેશદેશમાં બાંધવો હોય છે પરંતુ એવો દેશ હું જુઓ તો નથી કે જ્યાં સહોદર ભાઈ હોય.

ધન્ય. ધન્ય, રામચંદ્રજી પોતાના સહોદર ભાઇ માટે કેવા રોહભર્યા ઉદ્ગારો કાઢે છે અને તેને માટે પોતે કેવો અત્યંતરણમાં પ્રેમ રાખે છે ! અત્ર સહોદર ભાઇથી શું અર્થ સમજાશે. એક પંથજ ભાઇ તે સહોદર ભાઇ. લક્ષ્મણ કોણ કહેવાશે ! તો કે રાધવ-

રામચંદ્રમાં ઉત્પત્તિ જ સહોદર બ્રાતૃ-ભાવ ઉત્પન્ન કરે છે. જેવી રીતે કે તપોધન બ્રાહ્મણ અને બ્રાહ્મણ, તપોધન બ્રાહ્મણની જાતિના રહેનાર મનુષ્યોના ધણા સારા બ્રાહ્મણ બાંધવો હોય પરંતુ પોતાની જાતિનો તપોધન સહોદર બાંધવો પ્રેમતો કાંઈ ઓરજ. જે લોકો તપોધન નામ ધારણ કરી પોતાના સહોદરોને હલકાં સમજી તથા અન્યોને ઉંચા માની કામ કરે છે કે લોકો ધર્માત્મા નથી એમ મહાત્મા રામચંદ્રજીનું જીવન શીખવે છે. આમ કહેવામાં મારો હેતુ એવો નથી કે પોતાની જાતિ શિવાયના અન્ય મનુષ્યોને પોતાના શત્રુ સમજવા પરંતુ હું એમ કહેવા માગુ છું કે પોતાના ભાઈઓ તરફ પ્રેમની લાગણીઓ ન રાખતાં અન્ય સ્થળે પ્રેમ દેખાડવાની કોશિય કરવામાં આવે છે તે ઉચિત્ નથી. પોતાના જાતિભાઈઓ તરફ પ્રેમની લાગણી બતાવતાં અન્યો તરફ તેમ કરવું જોઈએ. કદાચિત્ કોઈ એમ કહેશે કે વીરપુત્ર લક્ષ્મણ રામચંદ્રની આજ્ઞાને આધીન રહેતાં અને તેમની સાથે વનગમન કર્યું તેથી તેમના પર તેમને પ્રેમ થવો શક્ય છે. રામચંદ્રની મહત્ત્વા એટલા માટેજ લોકોમાં જાણીતી છે કે તે સંજોગ હૃદયના દોષ ધર્મ પ્રમાણે વર્તન કરતા હતા અને નિરવર્ય પ્રેમ ધરાવતા હતા. ધર્મવીર હરતજ કે જેમને માટે તેમને વનવાસ જવું પડ્યું હતું તેમના તરફ પણ તેમનો તેવોજ પ્રેમ હતો હરતજ પોતાના મામાને ત્યાંથી અયોધ્યા આગ્યા અને તેમને જ્યારે ખબર મળી કે રામચંદ્ર પોતાને કારણે પોતાની માતાના કહેવાથી વનવાસ ગયા ત્યારે તેમણે રાત્રી કરવાનું મંડિવાળી એકદમ રામને મળવા જવા ધાણું. પોતે મોટી સેના લાઇને મિત્રકૃત પર્વતપર જતા હતા તે સમયે લક્ષ્મણે તેમને જોયા, એટલે તેમના મનમાં એમ થયું કે હરત સેના સાથે યુદ્ધ કરવા આવે છે, રામચંદ્રની પાસે આવી હાથમાં ધનુષ્યાણ લઈ રામને તેમણે તૈયાર થવા કહ્યું અને હરત પ્રતિ કેટલાક કેષિ ભયાં વચનો કહ્યાં ત્યારે રામે કહ્યું કે મને રાત્રીની ઇચ્છા નથી તો હરત મારી સામે મેના લઈ શા માટે આવે? તેમ કહી દે છે કે.

મન્યેઽહમાગતોઽયોઽયાં પરતો બ્રાતૃવત્સલઃ ।

મમમાનૈ મિયતરઃ કુલધર્મમનુસ્સરન્ ॥ ૧ ॥

શ્રુત્વા પ્રત્રાજિતે માં હિ જટાવલ્કલ ધારિણમ્ ।

જાનમ્યા સહિતં ચીર ત્વયા ચ પુરુષોત્તમ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ—હે લક્ષ્મણ ! મારા વિચાર પ્રમાણે બ્રાતૃવત્સલ હરત અયોધ્યામાં આગ્યા હશે. મને કે જે હું તેમને પ્રાણુથી પણ વધારે પ્રિય છું તેને નહિ જોવાથી પોતાના કુળ તથા ધર્મનું રક્ષણ કરી તથા હું જટા વલ્કલ ધારણકરી જંગમી સહિત વનમાં ગયો છું તે સાંભળી મને મળતા અન આવે છે.

આપરથી મહાપુત્ર રામચંદ્ર પોતાના માદા માટેના દરીદ્રને માટે શું પ્રેમયુક્ત વિચારો ધરાવે છે તે આપણે રહેણાંકથી સમજી શકીશું. આ સમયમાં તો અગ્રપરસમાં પ્રેમાત્માને લીધે આવી અવસ્થામાં આગળ પાછાનો વિચાર કર્યા શિવાય તરત લડાઈ ઉભી કરવામાં આવે અને પોતાના કુળનો નાશ કરવામાં આવે. આના ઉપર પણ કોઈ એમ કહે કે ધર્માત્મા હરતનો પ્રેમ રામચંદ્ર ઉપર હતો તેથી તેમના ઉપર પ્રેમ રાખતા હતા પરંતુ કહેવા તો રામચંદ્રને વનવાસ મોકલવામાં મુખ્ય કાગળનું દના તોપણ ધર્મવત્સલ રામચંદ્રનો

તેમના પર તેઓજ પ્રેમ હતો. જ્યારે ભરત રામચંદ્રને મળવા આવ્યા ત્યારે તેમણે પોતાની માતાની ખબર પૂછી એટલુંજ નહિ પરંતુ ભરતને પૂછે છે કે,

તાત કચિચ કૌસલ્યા સુમિત્રા ચ મજાવતી ।

સુલ્લિની કચિદાદાર્યા ચ દેવી નન્દતિ કૈકેયી ॥૫॥

ભાવાર્થ—હે બધું ! કૌસલ્યા, ઉત્તમ સન્તાનવાળી સુમિત્રા અને આર્યા કૈકેયી દેવી આનંદ પૂર્વક છે ?

તે પછી જ્યારે ભરતજી પોતાની માતાનો દાષ ખતાવી કેટલાક કટુ વચન કહે છે ત્યારે રામચંદ્રજી કહે છે કે,

શત્રુઘ્ન ચ પ્રતિવ્વજ્ય વચનં ચેદમવ્રવીત્ ।

માતરં રક્ષ્ય કૈકેયી મા રોપં કુરતાં પ્રતિ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ—શત્રુઘ્ન અને ભરતને પોતાની છાતી સાથે લગાડી રામચંદ્રજી કહે છે કે હે ભાઈઓ ! તમે મતાં કૈકેયીની રક્ષા કરજો અને તેના પર કોઈ પણ વખત રોષ કરશો નહિં.

પ્રિય વાંચકો ! જુઓ ભદ્રપુરજી રામચંદ્રની ચિનવતા અને તેમનો ધાર્મિક સ્વભાવ. આજનો એવા પ્રકારના મનુષ્યો દ્રષ્ટિએ ષડે છે કે પોતાની કામના વા પોતાના કુટુંબના અઘાનવશાત્ કોઈ અનાચાર કરતા હોય તો તેમના તરફ તિરસ્કારની નજરથી જોવું અને કોઈ કદાચિત્ પુછે કે આ તમારી કામના વા કુટુંબના કે ? તો કહેવું કે નારે ભાઈ હમારે ને એમને સમજ નથી. આવી રીતના ધમક રાખનાર પુરુષો કોઈ દિવસ પોતાની અને પારકાની ઉન્નતિ કરી શકતા નથી, તે લોકોએ ધર્મવત્સલ રામના આત્મવત્સલ પ્રેમ અને હૃદયી રણીતપણાના ગુણનું અંકજી કરી તદ્દનુસાર વર્તન કરવું જોઈએ. તેમજ તેમનું મોટાપણું છે. આવી તરહની મોટાઇ જેમણે પ્રાપ્ત કરી છે તેઓજ પોતાની તથા પોતાની ચોંતિની સુધારણા રહેલાઈથી કરી શકે છે.

વિદ્વાન બધુઓ ! મહાત્મા ભરતની પણ રામચંદ્રજી પર તેરીજ નિસ્સિમ ભક્તિ હતી. તેમને રામચંદ્રજી મળતી હતી, સર્વ પ્રકારનો વૈભવ પ્રાપ્ત થતો હતો, પોતાની આરા પ્રમાણે સર્વ દેકાણે વર્તાવ થવાનું માન ઉપલબ્ધ થતું હતું પરંતુ તે સર્વના પાશમાં નહિ આવતા ધર્મ તરફ લક્ષ આપ્યું અને અન્ય સર્વ છોડ્યું.

ભરતજીએ ચિત્રકુટ ઉપર રામચંદ્રજીની પાસે આવી તેમને રાજ્યાધિપતિ થવા વિનંતિ કરી પરંતુ રામચંદ્રજીએ પિતાતાનો અમલ કરતા માટે તે માન્યું નહિ અને રામચંદ્રજીએ તથા વસિષ્ઠાદિ ઋષિઓએ ભરતને રાજ્યશાસન કરવાનો ત્રણોજ આગ્રહ કર્યો ત્યારે મહારાજ ભરત નીચે પ્રમાણે કહે છે.

સ પાદુકે સંપ્રણમ્ય રામે વચનમવ્રવીત્ ।

ચતુર્દશ હિ વર્ષાણિ જટાચીરધરો હ્રદમ્ ॥ ૨૭ ॥

ફલ મૂલાશનો વીર મચેયં રઘુનન્દન ।

તવાગમનમાર્કાશ્વસન્વૈ નગરાદ્વાદિઃ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—સમચંદ્રશી પાદુકાને પ્રણામ કરી ભરતશ્યમે સમચંદ્રને કહ્યું કે હે વીર રઘુનંદન ! હું ચૌદ વર્ષ સુધી બેઠા તથા ચીર ધારણ કરી ક્ષમણ આપ્યો અને આપના આવવાની પ્રતીક્ષા કરતો નગરથી બહાર રહીશ.

તવપાદુકયોર્ન્યસ્ય રાજ્યતન્વં પરંતપ ।

ચતુર્દશ દિ સમ્પૂર્ણે વર્ષેઽહનિ રઘુત્તમ ॥ ૧૯ ॥

ન દ્રશ્યામિ યદિ ત્વાં તુ પ્રવેક્ષ્યામિ હુતાશનમ્ ।

ભાષાર્થ—હે પરંતપ સમચંદ્ર ! તમારી આ પાદુકાઓ ઉપર રાત્રી ભાર ધરીને હું કાર્ય કરીશ. ચૌદમા વર્ષનો અંતિમ દિવસ થયા પછી યદિ આપને અથોષ્યામાં દેખીશ નહિ તો અગ્નિ પ્રવેશ કરી મૃત્યુ વશ થઇશ.

ધન્ય—ભાષ્યો ભાષ્યોમાં પ્રેમ, રતેદ્ ભાવ, ભક્તિ, જે શબ્દ કહો તે કહો. તે હોતો તો આ પ્રમાણે હોતો. આવા બાંધવો ભારે ભગતમાં થશે ત્યારે શાંતિ થશે, આવી રીતનું બાંધવવાનસત્ય હશે ત્યારેજ સુખાસિ થશે. તપોધન બાંધવો ! જાતપ્રેમની લાગણીઓ ભગ્યત કરો. મિત્રભાવનો ત્યાગ દરો, છુપાને છોડો, કેન્દ્રરત્ન જેવા મહદુપયોગી કામોમાં, પોતાના ભાષ્યો પર પ્રેમ લાવી ભાગ લેવા યત્નશીલ બનો. તપોધનોમાં જંધુ-ભાવની લાગણીઓ યવાથી બોર્ડિંગ રુકલ જેવા મદાન કાર્યો પથુ પછ શકશે

ૐ

તપોધન જ્ઞાતિ માતાને વિજ્ઞિત.

હે માતા ! પ્રશ્નરની માયા આશ્ચર્યદર્શક છે. ઉદયને અસ્ત, અને અસ્ત પછી ઉદય એ ન્યાયે ત્હારી દશા હિન્નભિન્ન થઇ છે. આવીન પુરતો તરફ દષ્ટિ ફેંકતાં પ્રતીત થાય છે કે હે જનની તારૂં આવીન ગૌરવ ક્યાં ? ત્હારા મૃતક શૈશ્યાપર પડેલા શમીદમી રત્નો ક્યાં ? અને સર્વ જગ્યાએ તારી દેશાયથી સુવાસના ક્યાં ? અરે ધર્મને માટે ત્હારા આત્મશોગી વિરલાઓ ક્યાં ? આધ્યાત્મિક વિદ્યા પોષણીય રત્નો ક્યાં ? પરકાર્યને માટે સમુદ્ર પર્વટની બૂદેવો ક્યાં ?.....ખરેખર હે જનની ! તું મૃત્યુરપી શય્યાપર પડેલી છે અને દરે વિદ્યાળ યમદેવ તને પોતાની પાશમાં લેવા પ્રયાસ કરી રત્નો છે અને જેમ જેમ તે પાસે આવતો જાય છે તેમ તેમ જાણે તું અપાર અવગણનાઓથી લગ્નજીત થયેલી હોય અને જાણે દમજાન આત્માને સમર્પણ કરવા તૈયાર થતી હોય તેવી દષ્ટિગોચર થાય છે.

માતા ! ત્હારો પુત્ર ઉદાર કરવાનું મદાન ક્યાં ? તેનો ઉત્કર્ષ કરવાની અમારી તુચ્છ શક્તિઓ ક્યાં ? ખરેખર માતા ! ત્હારા દુઃખનો હેવાલ લખતાં લેખની કપે છે, નિરાશા આપો આગળ જવાઇ જાય છે, અને મનમાં એવો જાપ થાય છે કે

હે માતા હવે તારો અંત ધણોજ નજીક છે. વિશેષમાં તારાં છુટાં છવાયેલાં બાળકો જે અમારી (તારા બાળકોની) આસપાસ ફરતાં ફરતાં હતાં, તારા ગુણોનું યશોગાન ગાતાં હતાં, તેમાંનાં કેટલાક અદૃશ્ય થઇ ગયાં, કેટલાક વિખુટા પડી ગયાં અને જે શેષ રહ્યાં છે તે રસાતળે પહોંચવા માંડી ગયાં છે જેથી હવે ત્હારું નામ નિશાન સમસ્ત સંસારની જાતિઓમાંથી લોપ થવાનો સંભવ છે અને જો લોપ થશે તો પછી તારી પાછળ કેણુ શ્રદ્ધાદિ ક્રિયા કરશે તેની અમને ખબર પડતી નથી.

હે જ્ઞાતિ ! તારા ગુરૂવીર રત્નો તારા દુઃખી અવસ્થાના શોકમાં પોતાનું જીવન વ્યતીત કરી ગયા છે અને જે હયાત છે તે સમયની પીડાથી પીડીત છે; છતાં જો તું ખ્યાલ નહોં કરે તો તને અમે મૃતકાથી પણ વધારે નિર્મૂળ સમજીશું. હે માતા ! તારા ધરના ઝગડે, તારા મિત્ર્યાલિમાને, તારી જે પરવાઇએ અમને કેવળ કુલક બનાવી દીધા છે. તું પોતાને પરાયો, મિત્રને શત્રુ, શત્રુને મિત્ર, પ્યારને દેવી અને દેવીને પ્યારા સમજતી રહી છે અને અદ્યાપિ પર્યંત કોઈ પણ ખાસ અનુકરણીય ગુણ તારી અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થયો નહોં તો શું, અમારે એમ માની લેવું કે તારો રોગ અસાધ્ય છે અને તારા દુઃખનું આપધ પરમદૂષણ પરમાત્માએ બનાવ્યું નથી ? હે માતા ! એમાં કાંઈ સંદેહ નથી કે ધણીવાર આ નિરાશા અમારી આંખો આગળ છવાઇ જાય છે અને અંતરાત્મા સાક્ષી આપે છે કે મૃત-કને જગાડવી તે માટીના ટગલાઓ કાયમ રાખવા સમાન છે. અમારી આંખો તારી તેવી સ્થિતિ જોવા ઈન્દ્રિયતી નથી, કાન સાંભળવા માગતા નથી, ઇન્દ્રિયોને ત્હારે દુઃખ દ્રવ્યનું નથી; અલગત, એટલું ધ્યાનમાં આવે છે કે ભાગ્યમાં લખાયેલું હશે માટે પ્રભુએ આવી હાલત આણી. વળી અમે કોઇ કોઇવાર એમ પણ કહીએ છીએ કે જે લોક તને જગાડરા પ્રપ્ત કરે છે તે મૂર્ખ છે કિન્તુ પુનઃ શાસ્ત્રની મુખ્ય વાણી કાનમાં શુંજે છે કે પોતાના ધર્મનું પાલન કરેલું, તથા કર્તવ્યશીલ બનવું એ દરેક જીવાત્માનો પરમ ધર્મ છે. જીવાત્માને માટે તે યોગ્ય નથી કે પોતાની ભુદ્ધિ અનુસાર ભવિષ્યનો વિચાર કરી લે અને પોતાની મતિના અલિમાનમાં હુબીને ધર્મથી પતિત બની જાય. વિશેષમાં એવી કોઇપણ ખીમારી નથી કે જેની દ્વા મહાન પિતાએ ન બનાવી હોય, માટે હે માતા ! તારી પડતી રૂપી રોગની પશુ-કાષ્ટ અવશ્ય દૂર હોવી જોઈએ. *Greatness of any community does not depend on its wide extent but on its main character* અર્થાત કોઈપણ જ્ઞાતિનું મહાનપણ તેની વિસ્તીર્ણ મર્યાદા પર નહોં પણ તે જ્ઞાતિના ધર્મોનીતિ અને વિદ્યાનળ ઉપર આધાર રાખે છે માટે ત્હારી બગડેલી પડન પાઠનની રીતિ અને બગડેલા આચાર વિચાર સુધારવાને યથાવત્ પ્રયત્ન કર. હે માતા ! વેદ સૂર્ય સમાન છે અને જે સૂર્યથી જગતમાંના તમામ પદાર્થોનું પોષણ થાય છે તેમ વેદથી સમસ્ત સંસારના મહાત્મા અને જ્ઞાતિ પુરોહીની વાણી પોષણ થાય છે કારણ કે વેદ એજ અખુટ જ્ઞાનનો ભંડાર છે માટે તારી કળા દૌરશયતા વેદ ઉપરજ આધાર રાખે છે અને જેના વડેજ અમે અમારા વડીલોનું પ્રાચીન ગૌરવ પ્રદિષ્ટ કરી સકીશું માટે હે જ્ઞાતિ ! ત્હારો ખરો જ્ઞાતિ ઉદ્ધાર એજ છે કે એનો ઉત્કર્ષ કરવા માટે પોતાના પરંપરા જ્ઞાતિએ ચાલતા આચારોનું વિધિવત્ અનુકરણ કરો, તે આચારોના પાલનાર્થે હે માતા ! વીધુન પ્રદાદજીભાષ આદિ કર્મવીરો

કાશાનુસાર ઉત્પન્ન કીધા છે જેથી એમ પ્રતીત થાય છે કે ત્હારો અવસ્થાએવ ઉચ્ચ થવાનો છે.

પૂર્વકાળમાં ત્હારા અનેક કર્મવૃત્તિ હતાં, વર્તમાન કાળમાં તેવા કર્મવૃત્તિની કંઈક ન્યૂનતા છે એમાં કંઈ શક નથી તેમ છતાં એવા કર્મવૃત્તિના અસ્તિત્વનો નાશ થયેલો છે એવું તો નહીંજ હદી ચકાવ બદલે પ્રત્યેક પદાર્થને કાળના નિયમાનુસાર ઉત્પત્તિ અને અવનતિનો સમય પ્રાપ્ત થયાજ કરે છે અને માતા, દાદા જે ત્હારી અવનતિ છે તે અમારો દોષ છે; અમે પ્રત્યેક કામમાં સિધ્ધિ થયા છીએ, તેમ ધી ને ધીજનને ખોટા ખોટા છીએ. હે માતા ત્હારી તપોધન રૂપી નૌકા, લવસાગરમાં ડગમગ ડગમગ થઈ રહી છે. જ્ઞાતિ વાધુના વટાણી-આ પર ચડીને વિષયની બારીમાં ચક્રર ખાતી ખાતી પવનની ઝાડીઓથી ખડકો સાથે અચકાકા અચકાકાને પંચરોનો પ્રહાર સહન કરવા લાગી છે, તેનાં પાડીઆં લાગી જવાથી પાણીનાં તોફાની મોજાં તેમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યાં છે અને આખરે મૃત્યુશ્વેષાપર પડેલા મનુષ્ય પેઠે ડુબવા લાગી છે છતાં અમે ત્હારા પ્રવાસીવીરો અસ્તવ્યસ્ત યતી નૌકાને સહીસક્ષામત રાખવાના ઉપાયોને બદલે તેમાં અદ્વિતકર્તા વિશેષ નિરર્થક બાકાં પાડીએ છીએ જેથી તેવધારે ડોલાયમાન થઈ રહી છે અને જે વીર પુરુષો તે નૌકાને મુગનિમાં ચલાવનારા હતા તે તો પરલોક સીધાવી ગયા છે માટે માતા! આપણે કાળમાં તેવા વીર પુરુષો ઉત્પન્ન કર જેથી તે નૌકા, લવસાગરને કિનારે પહોંચવાને શક્તિમાન થાય.

હે માતા! જે સમયે તારાં સંતોનામાં સંસ્કૃત વિદ્યાનો પૂર્ણ પ્રચાર હતો અને જ્યાં ત્યાં સંસ્કૃત મથેાનું અભ્યસન અને પરિશીલન હતું, જ્યાં ત્યાં વેદ ઉપવેદ નિષ્કૃત નિષ્કૃત પાઠ્યર્થન સ્મૃતિ આદિ ગૌરવ યોગો ગગને ગાજતા હતા તે સમયે હે જનની ત્હારી ખ્યાતિ ખરેખર જગત વિખ્યાત હતી અને જેથી આપણા ધર્મગુરુ શંકરાચાર્ય સ્વામીએ ઉપદેશક વિદ્યાના પ્રભાવથી ભારતવર્ષની-નહીં નહીં સમસ્ત સંસારની અંદર પોતાના વિચારના અદ્વૈતવાદીઓ-લાખો નહીં-પણુ દરેકો ઉત્પન્ન કીધા અરે એટલુંજ નહીં પણુ જૈનધર્મને મુળમાંથી હલાવી નાખ્યો અને વીરના પ્રતાપે આપણિમાં પણુ અડગ દ્વીમત છાડી નહીં અને સ્વકર્તવ્યોત્તમજ ચિરકાલ તનય રહ્યા. આપણી ઉત્પત્તિનો આધાર માતા ત્હારા ભાવિ સંતાનો ઉપર નિર્ભર છે તો હે માતા, પુરુષાર્થવાદી પુરુષો ઉત્પન્ન કર કે જેઓ કર્મ, કર્મ ને કર્મકાંડ અહોનિદ્રા નેચા રહે, કામજી કે આ અનિદ્રા કાંઈકી કાંઈકી રિચિતિને પ્રવચ કર્મ ઉપરજ આધાર રાખે છે.

कर्मणोहि मयानत्वं किं कुर्वन्ति शुभाग्रहा

वसिष्ठ दय लग्नोऽपि रामः मरुजितो वने

કર્મ મુખ્ય પ્રધાન છે, કદી શુભગ્રહો હોય તોપણુ શું કરે કારણ કે વસિષ્ઠ રૂપીએ રામચંદ્રજીને પ્રાતઃકાળમાં રાત્ર્ય આપવાનો વિચાર કીધેલો પરંતુ રાત્ર્ય નહીં મળતાં ક્રોધાના ગેરબાજબી પુરુષાર્થથી રામચંદ્રને પ્રાતઃકાળમાં વનમાં જવું પડ્યું હતું. તો હે માતા First make thy offsprings deserve and then desire અર્થાત્ પ્રથમ ત્હારાં ભાવિ સંતાનોને યોગ્ય બનાવ અને પછી કૃપાની આજ્ઞા રાખ.

માતા ! ત્હારી ઝિન્નજિન્ન દશને ઉન્નત કરવાનો આધાર ખાસ કરીને ઔદ્યોગિક, સામાજિક ઉત્તિ પર રહે છે માટે ત્હારા અણ્યા યોગ્ય વીરચત્નોને પ્રેરણા કરે કે તેઓ ત્હારી છુટીછવાયેલી વસ્તીમાં ઉદ્યોગની વૃદ્ધિ યામ, સફળ નેત્રાય, ખાળકમ, કન્યા-વિકલાદિ દુષ્ટ રીવાજો દૂર થાય તેવા ઉપાયો યોજે. બ્યારે ત્હારા સંતાનોમાંના કેટલાક પોતાના સ્વમાર્થે સદ્ગત નહિ પણ લાખો રૂપીઆનો વ્યય કરે છે તો શું ત્હારા ઉત્કર્ષ અર્થે પોતાના વિત્તનો ભોજ નહિ આપે? અગાન અધિકારમાં ભટકતા, અધિકતા, કુદાતા અને અન્ન ધનના કલેશવરે દુઃખ વેઠી જીવન વિસર્જન કરનારા હમનેશ નહિ પણ લાખો બંધુઓને પ્રકાશમાં લાવવા પ્રયત્ન નહિ કરે? તેમને માટે યોગ્ય વિદ્યાલયો ખોલવા સત્વર ઉપાયો નહિ યોજે?

હે માતા ! બ્યારે ત્હારા સંતાનોમાં કર્તવ્યપરાયણ સ્વાત્મ ભોગ, સત્યામહી અને પર કાર્યમાં પ્રવીણ એવા જનો બ્યા સુધી ઉત્પન્ન નહિં યામ ત્યાં સુધી ત્હારી અનનતિજ રહેવાની છે માટે સતત પ્રયત્નશીલ થઈ ઇતિહાસમાં પ્રાપ્ત કરવા માટે કર્તવ્યપરાયણ બનવામાં વિરમ કરીશ નહિ તેમ પ્રાચીન મહત્તાને સંભારી નિષ્વાસ સુકવાની આદત ત્યજ દઇ હવે તેથી આગળ વધવું ખાસ જરૂરનું છે. હવે તો પુરુષાધૃતિ ભગત કરી નિરાશાને રૂપાવી આશાપી ખડખડ સમયેર સજ્જ આત્મખળ, અંગતજ અને ઉદ્યોગ કુશલતાના ખીજ ઉત્પન્ન કરે તેવા સદ્ગત ઉદ્ધારક ને ચતિતપાવક જનો ઉત્પન્ન કર અને બ્યારે એ પુરોષો વિદ્યા કળા કૌશલ્યમાં નિપુણ થઈ પુનઃ વેદોદ્ધાર કરી તારો જૂઝ બોલાવશે ત્યારેજ તેમની (તારા સંતાનો) મહત્તા સર્વ જાતિ ઉપર પડશે.

હે જનની ! સુદૃત્તનો કદી નાશ થતો નથી તેમ આત્માનો પણ કદી નાશ થતો નથી માત્ર એક સ્વરૂપ છોડી અન્ય મદલ્યુ કરે છે માટે કોષપણ સારું કામ, સારો રસ્તો, સારો દાખલો કદી જતો રહેતો નથી એ હમેશાં ત્હારા અસ્તિત્વમાંજ રહેવાનાં છે. માત્ર જાનનો હાથ થઈ લોપ થઈ જશે અને સત્કર્મો તો દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિજ પામ્યા જવાના, અને આવતા જમાનાના વિચાર ધ્રુવજને પોતાનું રથ આપશે. જેમ જમીનમાં નાખેલાં નાનાં નાનાં ખીજમાંથી સુંદર વૃક્ષો ઉત્પન્ન થાય છે તેમ અંતકરણ વૃત્તિના સ્વભાવિક આદેશ અને તેથી પ્રેરણા પામેલાં કર્તવ્યો સમજશક્તિ રૂપી શુભમાંથી સદ્વર્તનરૂપી સુંદરમાં સુંદર રૂપો ઉત્પન્ન થાય છે.

માતા ! ત્હારી આધુનિક રિવાજ જોતાં ધણીજ દીલગીરીપૂર્વક જણાવવું પડે છે કે—

હે જનની ! એક વખત તું શુદ્ધી તેજસ્વનું પર્વતને નિર્વાહ ચલાવનાર હતી પરંતુ તારા સંતાનોનાં ટોળેટોળાને હાલ નિર્વાહઅર્થે શુભમગીરી સ્વીકારવી પડે છે, ન થઈ શકે તેવાં અધમ કર્મો કરવા પડે છે, તેમને તારવા માટે તું સમૃદ્ધિસુચક દેવીઓ અને ધર્મપરાયણ દેવો ઉત્પન્ન કર નહિ તો ત્હારા સંતાનોમાંના કેટલાક ત્હારી દુઃખી હાલત જોઈને વધારે કાયર થઈ જશે તો કોણ જાણે હજુ પણ ત્હારી કેટલો બધો અવગણના થશે !

જનની ! એવો ત્હારો કયો સંતાન હશે કે જે પોતાની માતાની દુઃખી અવસ્થા જોઈને પોતે આનંદ ભોગવે છે અને તેનું દુઃખ નિવારણ કરવા પ્રયત્ન કરતો નથી, તો હે માતા ! હવે ત્હારા સંપુત સંતાનોને સંપુત બનાવવાની કોસીશ કર. સંપુત બનાવવાનું કલંક

પોતાના માથા ઉપર લગાડ નહિ. વળી તેમને ત્હારા રોગથી માહિતગાર કર અને સત્તર તેમની પાસે ત્હારા અસાધ્ય દરદરો ઉપાધ કરાવ, જે કારણથી ત્હારા સંતાનોમાં વિષ પ્રસર્યું છે તે દુર કર અને જે અવરથા તને દુઃખ દેનારી છે તેનું નિકંદન કર અને દરે સચેત યા કાંઈકે ત્હારા જીવનના દીવસ થોડા બાકા છે અને જેવી રીતે પુરાતન સમ-
યમાં ત્હારા સંતાનોની સ્થિતિ સમયે વાળાં વાળાં હતાં, યશ આરંભવામાં આવના સર્વ પ્રકારના સંસ્કારો કરાવવામાં આવતા હતા, વેદના ઝૌરવ ઘોષો કહ્યોને અપાર આનંદ પમાડતા હતા તેવી પુનઃ દશા પ્રાપ્ત કરવા માતા અને તને વિનવીએ છીએ તો તું ત્હારા ભાવિ સંતાનોને ધર્મના નામ પર, પરમાત્માના નામ ઉપર, ને ત્હારા નામ પર પ્રેરણા કર કે જેથી અને સર્વ તપોધન બ્રાહ્મણો પુનઃ ત્હારા સ્તનનું અમૃતમય દુધ પીવા કલિગદ્ગ યથ્એ—ઇત્યક્મ

૬૭૨ નિવાસી-શંકરેલાલ ગુલાબરાય રાવળ

વિવિધ દેશપરદેશ સમાચાર.

ચીનાઈ સીચો-ની સ્થિતિ ઘણી ચોક્કસ છે. પુકોને પોતાની અધિને વેચી ના-
ખવાનો અધિકાર છે. ત્યાંની કાર્ટ આ વેચાણ પાકુ કરી આપતી નથી પરંતુ ઉક્ત કાર્યને અપરાધ પણ રહમજતી નથી. ત્યાં પતિતેજ સાતમાના કોઈપણ કાંઈકેસર સી સાથેના છુટાછેડા કરવાની છુટ છે. ત્યાંના આ રીવાજ ઘણોજ અધમ છે. ત્યાંની પ્રજા અને સર-
કારે આ વિષયમાં ઉચિત પગલાં ભરી યોગ્ય સુધારો કરવોજ નોંધ્યો.

ચીનમાં પિતૃભક્તિ-વિચિત્ર તરેહની છે. પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કરવું તે સંતા-
નોને માટે ઉત્તમ કાર્ય છે પરંતુ ત્યારે આવી ભક્તિમા કેવળ અધેશદા વાપરવામાં આવે
છે ત્યારે તે ભક્તિ નુકસાનકારક નીવડે છે. ચીનાઓમાં એવો રીવાજ છે કે પિતાની આજ્ઞા
કોઈપણ સંજોગમાં પાલન કરવી નોંધ્યો. આ ધર્મ વામ્ય વા રીવાજનો લાભ લઈ ચીનાઈ
પિતાઓ પોતાના પુત્રોને શાકભાજીની આફક વેચે છે. આવા વેચાણને માટે ત્યાં કાયદાનો
પ્રતિબંધ નથી. શોક.

ચીનાઈ સીવાજ-ચીનમાં બાલક જન્મે છે કે તરત તેની એક વર્ષની અંત ગણવામાં
આવે છે, તેનું કારણ તેમને પૂજવામાં આવે છે તે જણાવે છે કે તે કોઈક માતાના ઉદરમાં
નવ માસ રહ્યું તે પણ જણાવીમાં ગણાવું નોંધ્યો.

જર્મનીમાં વરનિકૃત્ય-જર્મનીમાં પ્રાચીન પરજુસાની ઉતાવળ કરવા નથી અને
માઈગ્રાઓ અમુક વય પહેલાં પછી જન્મું એવા મનની નહિ હોવાને લીધે ત્યાં દેખીતી રીતે
પુરોની અઘટ અને કન્યાઓની છત છે. આવી સ્થિતિમાં પણ કેટલાકા ધનાઢ્ય સી સાથેજ
પરજુસા અભિલાષા રાખે છે. આવી ધનાઢ્ય સી કોઈપણ કાલવાને માટે ત્યાં દલાસોનો ધધો

કરનાર મનુષ્યો હોય છે. તેઓ પુરુષોને માટે ધણું ધન આપે એવી કુમારિકાઓ શોધી લાવે છે. આ રીતને દૂર કરવા ત્યાંના શહેનશાહ બહાર પડ્યા છે અને તેમણે આદાપત્ર બહાર પાડ્યું છે કે જે દરિયાઈ કે લસ્કરી અમલદાર, પોતાના વિવાહ માટે દલાલની મદદ લેતાં જણાશે તેમને એકદમ બરતરફ કરવામાં આવશે.” સુધરેલા દેશોની આવી સ્થિતિ શોકપ્રદ છે,

અપંગોને માટે સુખદાયિની યોજના—પાશ્ચિમાત્ય દેશોમાં ઘડી કાઢવામાં આવે છે. જ્યારે આ દેશમાં તેમના તરફ કંઈ પણ લક્ષ આપવામાં આવતું નથી, અપંગોને સહાયતા કરવી એના જેવું પુણ્યનું કામ સંસારમાં અન્ય કાંઈ નથી. અપંગોને પછ પછસો આપી પુણ્ય માનવું તે પુણ્ય નથી પરંતુ તે લોકોનું જીવન સુધરે તેવી વ્યવસ્થા કરવી તેજ પુણ્ય છે. યુરોપમાં આવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે, અપંગોને વિદ્યા શિખરીને તથા જન્મથી અધિભારે વાંચતાં શીખવીને આત્મનિર્વાહ કરાવવામાં આવે છે તથા તેમને કં-પોઝીટર-ટાઇપીસ્ટ જેવું આખનું કામ પણ આગળાથી કરતાં શીખવવામાં આવે છે. વિદ્યા-યત્નમાં અપંગોની ઉત્તિ કરનારી એક મંડળી છે. તેનું નામ “નેશનલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ધી બ્લાઇન્ડ” છે. તે મંડળીના ખજાનચી છે તે પોતે અપંગ છે. તેમનું નામ મી. સી. એ પીયર્સન છે. તેમણે શુદ્ધ બનાવવાના ઉદ્દેશની ચોપડી બનાવી છે. આ ચોપડી વાંચીને ટેટલાક અપંગો ઘેર બેઠા શુદ્ધ બનાવવા લાગ્યા છે. આવી રીતનું અપંગોનું લસ્કર દેશને બારે નહિ થઇ પડે તે માટે વિલાયતે જે સંસ્થા કાઢી છે તે ખરેખર આવકારણ્યક છે, ભારત વર્ષ પોતાના નાણાને જમવા-ખાવાના લખવુટ ખરચમાં પૈસા ન નાખતા આવા ખાતાંઓ ઉઠા કરવામાં પોતાના ધનનો ઉપયોગ કરે તો ભારતવર્ષની ઉભત સ્થિતિ થાય.

અમેરિકામાં તરવાનું સ્થળ—અમેરિકામાં આવેલા ન્યુયોર્ક શહેરમાં પ્રગળે તરવા શીખવવા માટેની જગા અધિવાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. તરવાનું તળાવ ૨૪×૦૪૨૨૪ ફુટ મોટું કરવામાં આવશે. તરવાનાં વસ્ત્રો પહેરવાને માટે પાંચ હજાર કરતાં પણ વધુ ઓ-રડીઓ બનાવવામાં આવનાર છે. જહાઝયનું ઉઘાડું ૨ થી ૭ ફુટ રાખવામાં આવશે. દર ૧૮ કલાકે તેમાં નવું પાણી ભરવામાં આવશે. આ એક મોટું સ્થાન થશે. આનો અયોગ અને પુરુષો બન્ને લાભ લેશે. પાશ્ચિમાત્ય દેશ દીનપ્રતિદિન પોતાની હાજરો જુદી જુદી પ્રકારથી નિભાવે છે.

એક ચિત્રધર અમેરિકન મૈમ—ઇંદુની માતા મેરીનું પ્રખ્યાત ચિત્ર, શ્રીલાડેશરી-વાના કરોડપતિએ એક લાખ આલીસ હજાર પાઉન્ડ આપી વેચાતું લીધું છે. તે ચિત્ર બે ફુટ પહોળું તથા ૧૦ ઇંચ લાંબું છે. ચિત્રકારને કરોડાધિપતિએ અમેરિકામાં આ પ્રમાણે ઉત્તેજન આપે છે તેથી દેશની કળાઓ વધતી અને સુધરતી જાય છે.

ભારતવર્ષની ફેટલીક સ્ત્રીઓની દશા—હિમાલય સમીપ અલમોડા જિલ્લાના નગ-રમાં નાયક લોકોની એક ભત્તિ છે જેઓ પોતાની પુત્રીઓને વિવાહ કરતા નથી જેથી પ્રાયઃ આ સર્વ કન્યાઓ વેશ્યાઓ બની જાય છે. આપણા દેશની સ્થિતિ ઘણી નમળી છે અને તેની સુધારણાને માટે અનેક પ્રયત્નો કરવાની જરૂર છે. ધર્મચાર્યોએ આપસં આપ-સના અવગણ્યા છોડી આવા આવશ્યકીય કાર્યો કરવાની અતિ આવશ્યકતા છે.

ગ્રાહકોને વિનંતિ.

પ્રિય વાંચકો ! આ ચાલુ વર્ષનો ચતુર્થ અંક છે અને આ માસિકના સલાવનાર સર્વ બધુએ નિસ્વાર્થ વૃત્તિથી પોતાના સમયનો એમ આપીને કામ કરે છે, તેમાં વગી ગ્રાહકોના વિશેષ વાંચનને માટે આ વર્ષથી માસિકનું કદ વધારીને ૧૬ પાનાને બદલે ૨૪ પાનાનું કર્યું છે જેથી લેખકો ને વધુ સમય આપવો પડશે તે પણ લેખકો આપવા તૈયાર છે, વગી માસિકનું કદ વધવા સાથે લવાજમ તેનું તેજ રાખવામા આવ્યું છે. માસિકના લેખોમા પણ સુધારણા કરવામાં આવી છે. તે ઉપરાંત એવી પણ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે કે આ માસિક હવે પછી દરેક ગ્રાહકના હાથમાં નિયમીત રીતે દરમાસની પૂર્ણીમાએ આવસ્ય પહોંચશે, આવી સ્થિતિમાં, હું દરેક ગ્રાહકને વિનંતિ કરું છું કે તેમણે પોતાનું લવાજમ કાંઈ પણ વિશ્વંધ વિના મોકલી આપવા કૃપા કરવી. ગ્રાહકોએ હવે પોતાની ફરજ બજાવવાની છે. તેમણે ગ્રાહકો વધારવા નોંધ્યો. પોતાનું લવાજમ મોકલી આપવું નોંધ્યો, જે મહાશયે નું લવાજમ નહિ મળે તેમના પર આવજી માસનો અંક વી. પી. થી, મોકલી આપવામાં આવશે. આ માસિકનું વર્ષ ચૈત્ર માસથી શરૂ કરવામાં આવ્યું છે અને હવેના સર્વ ગ્રાહકોને ત્યારથી જ ગ્રાહકો ગણવામાં આવ્યા છે માટે ગ્રાહકોએ તત્સંબંધમાં વધો ઉઠાવી લવાજમ આપવામાં વિશ્વંધ કરવો નહિ. આ માસિકના લેખકોને તથા ખમર પત્રીઓને વિનંતિ કરવામા આવે છે કે તેમણે તેમના લેખો તથા સમાચારો દરેક માસની કૃષ્ણ પક્ષની નવમીની અંદર મોકલી આપવા; અન્યથા તે લેખો તે અંકમાં દાખલ થઈ શકશે નહિ. જાતિના સાક્ષર અને વિધવા બધુએને જણાવવાની રજા લઉં છું કે તેમણે શિવિધ વિષયો પર ભુદિપૂર્વક લેખો લખવા નોંધ્યો અને જાતિ સેવા કરવી નોંધ્યો. જે બધુઓ દરમાસે પોતાના લેખો ન આપી શકે તેમણે દર બે માસે વા કમમાં કમ દર ત્રણ માસે એક લેખ લખી મોકલવા કૃપા કરવી. લેખકોએ કાગળની એક બાજુ પર લેખ લખવા કૃપા કરવી.

ગોપીસ. સીધીગલી. મુંશાહીમ
ફાલાહનો માળો. મુંબઈ.
નં ૪

લી. ભવદીપ સેવક.
છગનસાહેબ જાનનાથ.
વ્યવસ્થાપક ગ્રાહકલુધર્મ.

ઉ. તે બ્રાહ્મ
ધર્મકોટિથી મળશે. કાટલાલ દયાશંકર રાવલ ધોળકાના મામલતદાર સાહેબે પોતાની
તેવી તપોધન બ્રાહ્મણ જાતિના લુધર્મ માસિકની સહાયતાથી ર. ૧૦)નો મનીઓર્ડર મોકલી
લખવામાં આવ્યું છે. આથી વડે છે. અને તે સાબાર રવીકારવામા આવે છે.
દશના વરતીપત્રકના ફોર્મો
કરવામાં આવે છે કે તે
મુ. સિંધપુર" એ ટુકડા
જ. આશા છે કે આ

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ् मूर्तिभिर्जनाः ।

तत्सर्वं निर्दहन्त्याश्च तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥

तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।

इज्याश्च प्रतिगृह्णन्ति कामान् संवर्धयन्ति च ॥ २३२ ॥

[पुस्तक ५.]

संवत् १९७७, आषाढ.

[अंक ५.]

संपादक,

भ. प्रहलादल सेवक राम. मु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण, मुम्बाई.

वार्षिक आवक्यम् इ. १-०-० पोष्टेन सहित.

संपादक (अधीन)

संपादक (अधीन) इत्यादिनां भाषायां मुम्बाई न. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક અસાધ્ય સિદ્ધાંત છે કે ધર્મમંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પદી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવાં પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ, નીલકંઠ અને શીધર વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સદા રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ શ્વાધ્યાયી નહિ પણ સર્વ વાત પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજા એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમાં આવતા આરોપોનાં સરલ અને સચોટ સંભાષાનો તથા ઉગ્ર ભાવાયો આપવામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અંશથી ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના મણી સરલ છે. દૂકમાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્ય મનન કરવા જેવું છે કિંમત રૂ. ૪ ચાર કદ કેમી આઠ પેજ સગમ ૮૦ ફાર્મ. પૂર્વ પાકુ. આત્મકનિમિત્ત ઔપધાયમમાંથી રૂ. ૬ જની દવા એક સામટી ખરીદનારને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર કાઠયાવાડ.

***** **બ્રાહ્મણ ધર્મ.** *****

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

ન તત્ર સૂર્યો ભાતિ ન ચન્દ્રતારકં નેમા વિશુતો भान्ति કુતોઽયમગ્નિઃ ।

તમેવ ભાન્તમનુભાતિ સર્વં તસ્ય ભાસા સર્વમિદં વિભાતિ ॥

બ્રહ્મવેદમમૃતં પુરસ્તાદ્ બ્રહ્મ પશ્ચાદ્ બ્રહ્મ દક્ષિણતથોત્તરેણ ।

અથચોર્ધ્વં ચ પ્રમૃતં બ્રહ્મવેદં વિશ્વમિદં ચરિષ્ટમ્ ॥ ॥ મુળકોપનિષદ્ ॥

ભાવાર્થ—હે પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા ! તાર સામર્થ્ય અદ્યુત છે. તારી શક્તિ અનુપમ છે તારી શક્તિ પાસે સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા વિજળી પણ ચમકાટ કરી શક્તિ નથી તો પછી અગ્નિનું તો સામર્થ્ય શું ? હે ભગવાન ! તારી અપૂર્વ શક્તિના આધારથીજ અને તારી કૃપાથીજ તેઓ પોતાની શક્તિ સંસારને પ્રદર્શિત કરી શકે છે—હે અમૃતરૂપ ભગવાન આપ હમારી સમીપમા છો, આપ હમારી પાછળ છો, આપ હમારી ડાબી અને જમણી દિશામાં છો, આપ નીચે છો અને આપ ઉપર પણ છો—આપની અપૂર્વ શક્તિથી આ સર્વ છે. ભૂતાં જોઈએ ત્યાં તારી શક્તિ વિદ્યમાન છે—હે પરમ દયાળુ પરમાત્મા ! તારીજ કૃપાથી હમે સંસારમાં સર્વ પ્રકારના સુખ ભોગવી શકીએ છીએ ! હે દયાનિધિ તુ હમારા પર દયા કર. ॥ ઓં શામ્ ॥

પુસ્તક ૫ મું.]

શ્રાવણ, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૫ ભા.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૮૨	૬ સંસારમા પ્રાર્થ વિજ્ઞાન પગત. ...	૯૭
૨ વિચાર વિવિધતા.	૮૪	૭ જ્ઞાતિના તતુને પ્રતિ બે બોલ ...	૯૮
૩ તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલ...	...	૮૫	૮ દેશ પરદેશ સમાચાર. ...	૧૦૧
૪ અમેરિકામાં ભાવિ જગદિખાન પ્રદર્શની ૬૨	...	૬૨	૯ લવાજમ પરોંચ, ...	૧૦૩
૫ પ્રત...	૮૫		

કાવ્યકુંજ.

—: પરોપકાર :—

(હરિગીત છંદ.)

વિશ્વેશની આ સૃષ્ટિમાં, ઉપકાર લાખો જન કરે,
આપું જગત્ તે કારણે, ઉપકારી થયું, છે, ને થયે;
આ અચર જગ ચર જગતનું, થઈ લક્ષને મ્હોંમાં પડે,
ઉપકારીએ ઉપકારમાં, નિશ દીન સુખ માની રમે.
જો વ્યક્તિ એક જીવે કદી, મૃત્યુ ખીજાનું રે । થતું,
દેા એક લાલજ લોગવે, તુકથાન ખીજાનું જતું;
જાહે કદી જન એક તો, બેસી ખીજે મૂરખ રહે,
જો એક હસતો લાખીએ, તો જન ખીજે અશ્રુ હુએ.

અનુષ્ટુપ છંદ.

જીવ ધારી જગતમાં, વિકાસ સિદ્ધાન્તો વડે;
મનુષ્યોમાં પણ સદા, નિયમ પાલન સૌ કરે.
સદિ સમાજને જોતાં, વિચારો કાંઈ આવતા;
ઉપકાર એ છે જીવન, ને સ્વાર્થ મૃત્યુ છે ખરે.

હરિગીત છંદ.

શિક્ષા હમેને આપતી, કુદ્રત તણી લીલા બધી,
ચેતન અને જડ વ્યક્તિઓ, ઉપકારમાં ફળી જતી;
દુખતી છતાં સુખ માનતી, ઉપકારી શુભ જીવન કરે,
ઉપકારમાં સર્વસ્વ તેનું, હોય તે પ્રેમે ભરે.

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય વહન્તિ નદયઃ ।
પરોપકારાય દુહન્તિ ગાવઃ પરોપકારાયમિદં શરીરમ્ ॥

કુંજળીઓ.

પરઉપકારે જગતમાં વૃક્ષો ફળે સદાય,
વહીને નદીઓ સર્વદા, સમુદ્રમાં લોપાય,
સમુદ્રમાં લોપાય, શારને સંગજ યાતાં,
કરે દેહ કાંઈ શાર, જગત્ ઉપકારે કરતાં,
મેનુ અમૃત દુગ્ધ થકી, પર જીવન ધારે,
માનવ દેહ પણ સજ્યો વિભુએ પરઉપકારે.

પરોપકારાય શૂન્યસ્ય, ધિઙ્ મનુષ્ય સ્ય જીવિતમ્ ।
જીવન્તુ પશવો યેષાં, ચર્માપ્યુપ કરિષ્યતિ ॥

શિખરણી:—

કંઈ પણ ઉપકારે, જગત્ મહી જે જન નવ કરે,
નહિ તે માનવ ને નહિ પશુ, ખરે ! દાનવ ઠરે;
પશુ મૃત ચર્મથી, મનુષ્ય તનુને સુખ કરતું,
કહે છે શાસ્ત્રોને અનુભવ થકી પણ સત્ય ઠરતું.

भवन्ति नम्रा स्तरवः फलोद् गमैर्नवाम्बुभि भूरि विलम्बिनो घनाः
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभावएवैष परोपकारिणाम् ॥

હરિગીત:—

જળ ભરાતાં નમે વાદળ, નમીને નીચે પડે,
પણ જે કદી જળ હોય ના, આકાશમાં ઉંચે ચડે;
રે તેમ ડાળી વૃક્ષની, ફલ આવતાં નમતી રહે,
ફળ નહોત્ય તેની પાસ તે, આકાશમાં, ઉંચે ચડે.
કેા શ્રેષ્ઠ પાસે સમૃદ્ધિ, જે આવીને રહેજે મળે,
ફૂલાય નહિ તે માનવી, યદ્ય નમ્રને શાન્તિ ધરે,
પણ રે ! સદા છે ધન્ય ! ! પરઉપકારને જે ચિન્તવે,
તે દેવરૂપ મનુષ્યનું, અવતરણ નમ્રજ વિચરે.

*

*

†

શાન્તિવાળું જીવન કેાને નમ્રતા વિષુ ના જડે,
તે નમ્રતા ઉપકારીને કર્તવ્ય કરતાં છે મળે;
તે કાજ સત્જનને સદા, છે ઈષ્ટ સ્હાવી નમ્રતા,
ઉપકારની રશ્મિ ઉજે, ભરતાં મળે એ નમ્રતા.

तृणं चाहं वरं मन्ये नरादनुपकारिणः ।

घासो भूत्वा पशून्पाति, भीरुत्पाति रणाङ्गणे ॥

રૂચિરા:—

ઉપકાર વિના મનુ જીવનથી, તૃણને અતિશય છે ધન્ય ખરે !
કે ઘાસ બની ઉપકાર કરે, પશુનાં ઉદરોમાં ગ્રેમે પડે;
છીપતા ડરઘોક એ ઘાસ મહિ, મળતાં નવ આશ્રય અન્ય તણો,
વળી ઘાસ બળી ફર ટાઢ કરે, પર જીવનનો ઉપભોગ મેળો.

વસન્તાત્મજ-વીસનગર.

વિચાર વિવિધતા.

(લે. ફર્ટ ઍડ સ. આ. સર્જન કેશવલાલ મોતીલાલ, માંડવી-મુરત)

અનુસંધાન પુ. ૫ અ. ૩ પૃષ્ઠ ૪૧ થી.

(૩)

૯ સેન્ટ જહોન એમ્બ્યુલન્સ એસોસીએશન, તેના શિક્ષણની આવશ્યકતા અને ઉદ્દેશ.
૯ સીટી પોલીસ ફોર્સે તે પરાપક્ષર અને પુન્યર્થુ કામ પ્રથમ ઉપાડી લીધું, એક પ્રસંગે, ‘પ્રાથમિક મદદ’ ના અભ્યાસ માટે, કૃપિયો વખત ફાલતુ પાડવો ? એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો ત્યારે તે બહાદુર અને વિશ્વવાન દેશભક્તોએ કહ્યું કે, અમેને ખોરાક ખાવાને માટે જોડેલો વખત આપવામાં આવે છે, તેમાંથી બની શકે તેટલા બચાવેલા વખતનો સુખ્યોગ આવા પરમાર્થ કાર્ય માટે કરીશું. શાખાશ છે તેમની દેશભક્તિને !! અને હજારો ધન્યવાદ છે આવી પુન્યપ્રદ પ્રજા ધરાવતા દેશને !!

૧૦ અયે ! અમારી પવિત્ર ભારત ભૂમિ ! તારા પ્રત્યેક સુપુત્રો આવો દૃઢ આત્મસંયમ અને સમાજસેવા માટે આટલો સાર્વિક ભાવે સ્વાર્થન્યાગ કરવાને તત્પર થાય, એવો મુદ્દિન, હે પરમાત્મા ! અમને સત્વર પ્રાપ્ત થાઓ !!

૧૧ હવે સેન્ટ જહોન એમ્બ્યુલન્સ શાખામાં શિક્ષણના વર્ગ કેમ ઉઘાડ્યા ? તે તપાસીએ. પરાપક્ષર વૃત્તિના, દયાળુ, અને ઉત્સાહિ વાંચક વર્તને મનમાં પ્રથમ પ્રશ્ન એ યશો કે, આવી પરાપક્ષરમય એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થામાં આપણાથી કેવી રીતનો ભાગ લેઈ શકામ ? તેના શિક્ષણના વર્ગ પુરોગો માટે તેમજ સ્ત્રીઓ માટે પણ, લુદા લુદા, ઉધાડી શકાય છે, પરંતુ બહે જાતિનો એકત્ર કલાસ કલાડી શકતો નથી. આવા કલાસમાં ૩૦ સુધીની ગમે તેટલી સંખ્યાના અભ્યાસીઓ શિક્ષણ મેળવી શકે છે; પાસ થએલા ખાનગી દાકતરો તેમજ મીલીટરી અને સીવીલ સર્જ આ સરજનો આતા કલાસમાં દેશી ભાષામાં ભાષણ આપવાની લાયકાત ધરાવે છે. આવો કલાસ ઉઘાડવામાં પ્રથમ જરૂરીઆત એ છે કે ૩૦૪ પણ પાસ થએલા સ્થાનિક દાકતરનું સહકારિપણું સંપાદન કરવું, અને શિક્ષણવર્ગમાં ભાષણો આપવાની તથા પરિક્ષા લેવાની તેમની સંમતિ મેળવવી, અને ભાષણ સાંભળવાને એકત્ર મળવાનું સ્થળ મુકર કરવું. જે અભ્યાસીઓને મેમ્બર થઇને શી આપવાની છત્તજા કિંવા શક્તિ ના હોય, તેઓ પણ અભ્યાસ કરી શકે છે. તે બદલ કંઈ પણ ફી આપવી પડતી નથી. પુખ્ત વયનાં સ્ત્રી, પુરોગો, તેમજ સોજ વરસની અદરના યુવાનો પણ તેમને માટે નિર્મિત કમ વાળો અભ્યાસ કરી શકે છે; આવા શિક્ષણ વર્ગો માટેના અભ્યાસ કમ તથા એસોસીએશનના મેમ્બર થવાના નિયમ અને ધારાઓ માટે, વિશેષ કંઈ પણ જાણવાની જગાસાવાળાઓએ, “ પ્રેસીડેન્સીયલ સેક્રેટરી સેન્ટ જહોન એમ્બ્યુલન્સ એસોસીએશન, ” આંચ, મુજબ ” એ ચિરનામે લખવાથી વધુ ખુલાસો મળશે.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કુલ અને તેના ફંડની ચોજના કમીટીના સેક્રેટરી મહોદય નમસ્તે. સુ. ઇ. ૪૨.

સેવામાં નિવેદન કે, તા. ૨૫-૫-૧૯૧૪ ની ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કેન્દ્ર-સની બેઠકમાં આ જ્ઞાતિની એક બોર્ડીંગ સ્કુલ સ્થાપવા સંબંધમાં જે ઠરાવ થયો છે અને તેની ચોજના ધડના માટે જે કમીટી નીમાપ્ત છે તેનો હું સલાસદ હોવાથી તે વિષયમાં મારો જે અભિપ્રાય છે તે નીચે પ્રમાણે છે.

બોર્ડીંગ સ્કુલ તે આ જ્ઞાતિના ઉત્કર્ષનું મુખ્ય સાધન છે એમ હું માનુ છું. આ માટે અનેક પ્રયત્નો કરવા જોઈએ અને તેના સર્વ પ્રયત્નો સમયાન્તરે કાંઈ સારા પરિણામ ઉપજાવનારા નીવડશે એ પણ નિસ્સંશય વાત છે, ઉક્ત કાર્ય કરવામાં ધણી મુશ્કેલીઓ ઉદ્ભવતી પડશે એ પણ વિચારણીય છે પરંતુ તેને દૂર કરવાને માટે જ્ઞાતિના અંગેવાનોએ ભગીરથ પ્રયત્નો કરવા જોઈએ અને જો તેમ કરવામાં આવે તો ઇશ્વર કૃપાએ તે કાર્ય પાર પડી શકાય એમ મારે માનવું છે.

બોર્ડીંગ સ્કુલે શું શું પાડવું જોઈએ ?

હાલની કેટલોક બોર્ડીંગો એવા પ્રકારની છે કે જેમાં છોકરાંઓને માટે કેવળ બોજ નનીજ વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે પરંતુ મારા અભિપ્રાય પ્રમાણે આવી બોર્ડીંગ આપણી જ્ઞાતિને માટે વધુ ઉપયોગી થઈ શકશે નહિ. કારણ કે આપણા ધણા બધાઓની એવી સ્થિતિ છે કે તેઓ પોતાના છોકરાંઓને માટે વસ્ત્ર તથા સ્કુલ ખર્ચ ભરી તેમને અભ્યાસ કરાવી શકે તેમ નથી, માટે આપણે તેમની તેવી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. તેમ કરવાથી કેટલાંક છોકરાંઓને ઉંચા પ્રકારની કેળવણી આપવા આપણે શક્તિમાન થઈ શકીશું. તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કુલમાં નિમ્ન લિખિત સાધનો સાથે નીચે પ્રમાણેની વ્યવસ્થા કરી જોઈએ.

- (૧) પ્રાતઃકાળે પાંચ વાગે પ્રથમ મ'ટ વગાડવામાં આવે કે તરતજ સર્વ વિદ્યાર્થીઓ પોતાના શયન સ્થાનમાંથી ઉઠે તથા શૌચ સ્નાનાદિ કર્તવ્ય કર્મથી પરવારી બરાબર ૭ વાગે સંધ્યા તથા અગ્નિહોત્રાદિ નિત્યકર્મ કરવા, નાના મોટાં સર્વ છોકરાંઓ સ્કુલના અધ્યક્ષ સાથે બેસે અને અઠવાડિયાનાં જે વખત તેમને બોર્ડીંગના સદાચારી વિદ્વાન અધિક્ષતા નીતિધર્મનો ઉપદેશ કરે.
- (૨) ઉપરોક્ત કાર્યની સમાપ્તિ બરાબર સાત વાગે કરવામાં આવે. તે પછી અરવો કલાક બાવામ કરાવવામાં આવે અને પાંચ કલાક તેમને દુગ્ધપાન કરાવવામાં કાઢવામાં આવે.
- (૩) ૮ થી ૧૦ સુધી સ્કુલનો અભ્યાસ કરે અને તે પછી દસ વાગે એક ઘંટ વાગે બ્યારે છોકરાંઓ બોજન કરવા બપ; તેમાં અરવો કલાક અર્થાત સાડા દસ સુધીનો વખત વ્યતીત કરવામાં આવે. તત્પર્યાત અધ્યક્ષની આજ્ઞા લઈ સર્વ છોકરાંઓ શાળામાં બપ. પુનઃ પાંચ વાગે સ્કુલમાંથી વિદ્યાર્થીઓ

પાછા આવે અને અધ્યક્ષને નમસ્કાર કરે. તે પછી સાડા પાંચથી સાડા છ સુધી ક્રીકેટની રમત રમે અને સાડા છ થી સાત સુધી સર્વ સાથે સાયંસંધ્યા કરવઃ બેસે. સાત વાગે બોજન કરવા જાય. સાડા સાતથી ૯ સુધી વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરે અને ૯ થી ૯.૫ સુધી વિદ્યાર્થીઓના અધ્યક્ષ તેમના રકુલના અભ્યાસ સંબંધી પુછપરછ કરે. સાડાનવથી દશ સુધી સર્વ વિદ્યાર્થીઓ વાર્તાવિતોદ કરે. આ સમયે એક ઘંટ વાગે જ્યારે, સર્વ વિદ્યાર્થીઓ શયનાર્થે પોતપોતાના સ્થાને જાય અને નિદ્રાવશ થાય. આ કાર્યક્રમ સાચવવા માટે સંધ્યાગ્નિહોત્ર તથા ધર્મનીતિના શિક્ષણુ માટે, વ્યાયામ અને ક્રીકેટ તથા બોજન શયનાદિમાટે સાધનો પૂરા પાડવા જોઈએ.

(૪) સર્વ વિદ્યાર્થીઓને વસ્ત્ર આપવાં. સર્વને માટે એક સરખાં કપડાં જનાવવા અર્થાત્ તેમના કપડાં પણ આપણે પુરાં પાડવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. આને અગે ધોળી તથા શાજીંદા કામ કરનારા નોકરો વિગેરે રાખવાની વ્યવસ્થા કરવી.

(૫) રકુલની ફી પણ ફંડમાંથી આપવી જોઈએ.

(૬) પુસ્તકોના પૈસા ફંડમાંથી આપવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

(૭) બોર્ડીંગને માટે એક વિદ્યાર્થ્યવક્તા અને સદાચારી અધિક્ષાતા (Superintendent) તથા તેમના હાથ નીચે એક કારભારી (clerk) રાખવો. આ બંનેને રહેવા માટે મકાન પણ ફંડમાંથી લાડું આપી અપાવવા.

(૮) બોજન માટે રસોડયા વિગેરે રાખવા.

બોર્ડીંગને માટે આ પ્રમાણેના સાધનો જોઈએ. આવાં સાધનયુક્ત બોર્ડીંગ થાય તો તે આપણી યાતિને વધુ લાભપ્રદ થઈ શકે. આ પ્રમાણેની વ્યવસ્થાવાળી બોર્ડીંગમાં એક વિદ્યાર્થી દીઠ રૂ. ૧૫)નો ખર્ચ આવે છે એવો મેં અડસરો ગણતરી કરીને કાઢ્યો છે. આપણી બોર્ડીંગમાં આપણે વધુમાં વધુ ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ માટે સગવડ કરવી જોઈએ. હાલ ધનાભાવને લીધે આપણે તેટલા વિદ્યાર્થીઓની સગવડ કદાચિત્ ના કરી શકીએ તો થોડા વિદ્યાર્થીઓ રાખવા પરંતુ ૫૦ વિદ્યાર્થીઓના ખર્ચની આપણે રજીતી કરીશું તો તેના ખર્ચની વિગત નીચે પ્રમાણે થશે.

વિદ્યાર્થીઓ ૫૦ x રૂ. ૧૫) = રૂ. ૭૫૦ માસિક.

૧૨

રૂ. ૯૦૦૦ વાર્ષિક.

દરેક વિદ્યાર્થી પાસેથી રૂ. ૪) પ્રમાણે.
ફી લેવામાં આવે તે $૫૦ \times ૪ = રૂ. ૨૦૦$.
 $\times ૧૨ = રૂ. ૨૪૦૦$ બાદ.

રૂ. ૬૬૦૦ "

ઉપર પ્રમાણેની સગવડવાળી બોર્ડીંગ કરવામાં આવે તો દરવર્ષે ખર્ચના ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ માટે રૂ. ૬૬૦૦ જોઈએ. આને માટે દોઢ લાખ રૂપિયાની રકમ સ્થિર રાખમાં દોષ તો તેના બ્યાજમાંથી ઉપર પ્રમાણેના વાર્ષિક ખર્ચવાળી બોર્ડીંગ આપણે નિભાવી શકીએ.

વિશેષમાં યદિ બોર્ડીંગનું મકાન આપણે બનાવવું હોય તો મારા ધારવા પ્રમાણે
ઝોજામાં ઝોજા રૂ. પચીસથી ત્રીસ હજારની રકમ જોઇએ એટલે બોર્ડીંગને માટે લગભગ
રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦ ની રકમની રિયર કેપમાં જરૂરીયાત પડે અર્થાત્ તેટલી રકમ આપણે ઉભી
કરવી જોઇએ.

સુરતમાં મેં એક પાટીદારની બોર્ડીંગ જોઇ ત્યાં આગળ વિદ્યાર્થીઓની કેવળ જોગન
શયનની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે અને રક્ષક શી. વસ્ત્ર તથા પુસ્તકો વિગેરેના ખર્ચ
વિદ્યાર્થીઓના માં બાપે આપવો પડે છે. તેમાં હાલ સાઠ વિદ્યાર્થીઓ છે, તેમાં વ્યાયામ
તથા ક્રીકેટના સાધનો નથી. આનો દરેક વિદ્યાર્થી દીઠ રૂ. ૮) નો ખર્ચ આવે છે તેમાં
વિદ્યાર્થીઓના માખાપ તરફથી રૂ. ૬) દર માસે શીના મળે છે એટલે બોર્ડીંગ ફંડમાંથી
એક વીદ્યાર્થી દીઠ રૂ. ૨) જ વધારે ખર્ચવા પડે છે. આ વ્યવસ્થા ખીજ પ્રકારની છે અને
મેં જે પ્રથમ વ્યવસ્થા બતાવી તે ઉંચા પ્રકારની બોર્ડીંગ માટે છે. પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડીંગની
આપણને જરૂરીયાત છે પરંતુ માનો કે તેમ ન થઇ શકે અને આવા ખીજ પ્રકારની બોર્ડીંગ
કરવામાં આવે તો ખર્ચ નીચે પ્રમાણે આવશે.

વિદ્યાર્થીઓ. ૫૦× રૂ. ૮) દર વિદ્યાર્થી દીઠ. = રૂ. ૪૦૦ માસિક.

૧૨

રૂ. ૪૮૦૦ વાર્ષિક,

* વિદ્યાર્થીઓની શી રૂ. ૪) માસિક વિ. ૫૦×૪		રૂ. ૨૪૦૦	”
રૂ. ૨૦૦×૧૨. રૂ. ૨૪૦૦ વાર્ષિક આવે તે બાદ		_____	”
		રૂ. ૨૪૦૦	”

કેવળ જોગનની વ્યવસ્થા કરવા માટે દર વર્ષે રૂ. ૨૪૦૦) મેળવવા જોઇએ જે રૂ.
૬૦,૦૦૦ નું બ્યાજ થાય છે એટલે કે આવી તરેહની બોર્ડીંગના નિભાવાર્થ રૂ. ૬૦૦૦૦)
ની રકમની જરૂરીયાત પડે અને પોતાનું મકાન બનાવવું હોય તો રૂ. ૬૦,૦૦૦ હજાર
જોઇએ.

પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડીંગ માટે રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦ અને દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ માટે રૂ.
૬૦,૦૦૦ ની જરૂરીયાત પડે. આપણી જ્ઞાતિની આધુનિક સ્થિતિ જોતાં આવી મોટી રકમે
મેળવવી અતિ મુશ્કેલ છે અને વસ્તુતઃ તો તેવી રકમ જ્ઞાતિમાંથી મેળવવી એ તદ્દન અસં-
ભવીત છે એમ માનવાને ધણા કારણો છે. પરંતુ જ્યાં સુધી આપણી જ્ઞાતિમાં મહારાજ
પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ, મં. પ્રભાશંકર દરનારાયજી, મં. છોટાલાલ દયાશંકર રાવળ, મં.
બીખારામ ગોવિંદરામ, મં. ગિરિજાશંકર વિજયશંકર ચાકીવાળા, મં. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠા-
રામ, મં. નાયુભાઈ નરેન્દ્રભાઈ લાગવગ વાળા ચૂકરથો છે ત્યાં સુધી ઉક્ત રકમે ધણી
મુશ્કેલીએ અને થોડા કાળ પછી પણ ઉપલબ્ધ કરવા સમર્થ થઇશું. તેમના અનસ્તિત્વમાં
તો આવી મોટી રકમે પ્રાપ્ત કરવાના સ્વપ્ના આવવા પણ મુશ્કેલ છે.

આ કાર્યાર્થ ધન પ્રાપ્ત કરવાના સાધનો.

(૧) મારા વિચાર પ્રમાણે ઉપર પ્રમાણેની મોટી રકમ પ્રાપ્ત કરવા માટે લોટરી

(સોરઠો) શિવાય અન્ય કોઇ સહેલુ સાધન જણાતું નથી; જો કે લોટરી માટે પણ ધણા વિકટ પ્રયત્નો કરવા પડે તેમ છે પરંતુ તેવા વિકટ પ્રયત્નોનું યદિ સાર્યક પરિણામ આવે તો આપણી ધારેલી રકમો આપણે ઉપલબ્ધ કરી શકીએ. આવી લોટરી એક વખત કાઢવાથી આપણે આપણી રકમો મેળવી શકવાના નથી, પરંતુ તેવી લોટરી ત્રણ ચાર વખત કાઢવામાં આવે તોજ તે રકમો મેળવા આપણે લાગ્યશાળી થઇએ. દાખલા તરીકે રૂ. ૫૦૦૦૦)ની રૂ. ૧) ની ટીકીટાવાળી આપણે લોટરી કાઢીએ તેમાં રૂ. ૧૫૦૦૦)ના ધનામે અને રૂ. ૫૦૦૦) નો ખરચ મળી રૂ. ૨૦૦૦૦) ની રકમ જમ એટલે બાકી રૂ. ૩૦૦૦૦) હજાર રહે. પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડિંગ માટે જ વખત અને દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડિંગ માટે ત્રણ વખત લોટરી કાઢવી પડે તોજ કાર્ય સિદ્ધિ થઇ શકે. પાંચ પાંચ વા ત્રણ ત્રણ વર્ષને અંતરે લોટરી કાઢવામાં આવે તો પ્રથમ કક્ષાની રકમ ત્રીશ વા અઠાર અને દ્વિતીય કક્ષાની રકમ પચીશ અને પંદર વર્ષે આ સાધનથી આપણે આપણી ઇચ્છીત રકમ મેળવી શકીએ અને તેથી કેવળ ૫૦ વિદ્યાર્થીઓનાંજ આપણે બોર્ડિંગ સ્કુલદ્વારા પાલક થઇ શકે. તેમાં પશુ વારંવાર આવી લોટરી માટે આપણને મંજુરી મળે કે કેમ તે તો હજુ શંકાસ્પદ છે. આવી લોટરીની મંજુરી બ્રીટીશ રાજ્યમાંથી મેળવવી જોઇએ અને તેમ કરવા માટે રા. પ્રદક્ષાદલ્લાહ સેવકરામ, રા. પ્રભાશંકર હરનારાયણ, રા. હોટાલાહ દવાશંકરને વિગતિ કરવી. આને માટે સર્વ પ્રકારના પ્રયત્નો કરી તેઓ આ કાર્ય આગળ ચલાવે.

(૨) બીજું સાધન એ છે કે આપણી જ્ઞાતિના બંધુઓની બોર્ડિંગ પ્રતિ સહાનુભુતિ મેળવવા, તે પ્રતિ તેમની લાગણીઓ જાગૃત કરવા અને તેમ કરી તેને માટે સુગમતાથી ધન પ્રાપ્ત કરવા આપણી જ્ઞાતિના અને જો આપણી જ્ઞાતિના ના મળી શકે તો અન્ય જ્ઞાતિના બે વિદ્વાન સદાચારી ઉપદેશકોને નિયત કરવા અને ત્યાં ત્યાં આપણી જ્ઞાતિની વસ્તી હોય ત્યાં જઇ કેળવણીની ઉત્તમતા બતાવી અને તેમાં તેમનું શ્રેયઃ બતાવી ફંડ એકત્ર કરવાની વ્યવસ્થા કરવા દહેણું, તે ઉપદેશકોને રૂ. ૧) તથા રૂ. ૦૫ ની બોર્ડિંગ ફંડની ભુકો આપવી. તે ભુકમાં મહર્ષિ દધાચિ આશ્રમ ફંડ એવું શિર્ષ રાખવું. અને તેમજ કોઇની પાસે રૂ. ૧) તો કોઇની પાસે રૂ. ૦૫ ભરાવી પાસે ફાડી આપવા વ્યવસ્થા કરવી. એમ કરવાથી તેઓ દર વર્ષના ખરચ જેટલી રકમો દર વર્ષ મેળવી શકશે.

(૩) આપણી જ્ઞાતિની ૧૫૦૦૦ની વસ્તી દહેણાય છે. તેમાંથી હોટરાં તથા ભીણી મળી દસ હજાર બાદ કરવામાં આવે તો બાકી ૫૦૦૦) રહે. તેમાંથી નદિ આપનાર ગૃહસ્થોને બાદ કરવામાં આવે તો બાકી બે હજાર મનુષ્યો રહે. તેઓ જો દર વર્ષ કેવળ રૂ. ૩) વાર્ષિક આપવાની પ્રતિજ્ઞા કરે વા તેટલા રૂપીયા તેમની પાસેથી મેળવી સંક્રમ્ય તો પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડિંગ ચલાવી શકાય અને જો કેવળ દર વર્ષ રૂ. ૧૫ આપવાની પ્રતિજ્ઞા કરે તો દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડિંગ થઇ શકે. આવી રીતે ધન આપવાની તથા લેવાની વ્યવસ્થા તપોધન સંતાનો કરે તો દાલ બોર્ડિંગનું કામ શરૂ કરી શકાય. દરેક કાર્યને આધાર તેના ચાલકો અને તેના પ્રતિ સહાનુભુતિ દર્શાવનાર ઉપર છે. આવી રીતે ફંડ દર વર્ષને માટે કરવામાં આવે તો બોર્ડિંગનું કામ ચાલ્યા કરે અને તેના સ્થિરકોષને માટે નાણા મેળવવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે તો બીજી તરફથી તે કાર્ય પણ થઇ શકે.

મેં ઉપર 'દર્શાવ્યું' છે તેમ આ કાર્ય પણ આપણી જ્ઞાતિનાં ઉપદેશકો ધણી સારી પેઠે કરી શકે તેમ છે આપણી જ્ઞાતિમાં રા. ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ રા. શંકરલાલ ગુલાબરાય, રા. ગંગાશંકર ડી. શર્મા, રા. ગિરિજાશંકર શુક્લ કરી શકે તેમ છે. તેઓ યદિ રાજઆતમાં પાંચ વા છ માસ કાર્ય કરવાનું કશું કરે તો કાર્યા-રંભ થઇ શકે. પાટણની તૃતીય તપોધન આઠાણુ કેન્દ્રરન્સ સમયે આપણે ઉદ્દિગ્ધ જ્ઞાતિના મુવક કવિ અબાલાલ લલગ્નશંકર આચાર્યને જોયા છે, તે આપણી જ્ઞાતિ પ્રતિ સદ્ભાવ રાખે છે, તેમને તથા રા. શંકરલાલ ગુલાબરાયને ઉપદેશક તરીકે થોડો સમય કાર્ય કરવા વિનંતિ કરવામાં આવે તો તેઓ બોર્ડીંગ સત્વરમાં લોકાભિપ્રાય બળી શકે જેથી જ્ઞાતિના આગેવાનોને, બોર્ડીંગ ઉભી કરવી કે કેમ તેની સમજણ પડે. કદાચિત્ લોટરીની મંજૂરી મળે તો તેમાં પણ ઉપદેશકો હોય તો તેઓ સહાયક થઇ શકે. બોર્ડીંગને માટે ધન પ્રાપ્ત કરવાનું તથા જ્ઞાતિજનોને ઉત્સાહી બનાવી સંસ્થાના અભિમાની બનાવવાનું મને તો આજ મુખ્ય સાધન જણાય છે; તેમના પગાર તથા ભાગનો મળી વાર્ષિક રૂ. ૮૦૦ થી ૬૦૦ સુધી ખર્ચ થાય, અતઃ તેટલી રકમ પ્રથમથી ઉભી કરી બોર્ડીંગ માટે આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓનો ઉત્સાહ આગેવાનોએ બળવું જોઇએ.

(૪) આપણી જ્ઞાતિમાં આપણા કેટલાક બંધુઓનું ખેતી ઉપર જીવન છે તેવા બંધુઓ પાસેથી મોસમ વખતે અન્ન મેળવવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઇએ તેવા વર્ગના લોકો ધનને બદલે અન્ન બોર્ડીંગને આપવાની કશુંકાત આપે તો તે તેઓને સુગમ થાય અને બોર્ડીંગને મદદ થાય.

(૫) આપણી જ્ઞાતિમાં કેટલાક વ્યાપારી વર્ગના બંધુઓ પણ છે, તેઓ પોતાથી બની શકે તેવી વસ્તુઓ બોર્ડીંગને પુરી પાડવાની પ્રતિજ્ઞા લે તો તે પણ એક ધનાસિતુ સાધન થઇ શકે.

(૬) જ્ઞાતિજનોને લાં શુભાશુભ પ્રસંગે આ સંસ્થાને અમુક રકમ દાન આપવાના રીવાજો દરેક સંજ્ઞાની જ્ઞાતિમાં દાખલ થાય તે પ્રમાણે ઉપદેશકદ્વારાએ પ્રયત્નો કરવા જોઇએ.

(૭) પૈસા ફંડ, આટા ફંડ આદિ ફંડના સાધનો છે પરંતુ તે સર્વે મારા ધારવા પ્રમાણે બોર્ડીંગ ઉભી કર્યા પછી અમલમાં આવી શકે તેમ છે, કેટલાકે મનુષ્યો એવા છે કે જે સંસ્થાને ચાલતી જોઇ તેમાં દાન આપવાનું પોતાના મનનું વલણુ કરે.

(૮) પાંચ સારા મનુષ્યોનું ડેપુટેશન નીક્ત કરી તેમને અન્ય જ્ઞાતિના જનો જેઓ ધર્માત્મા, ઉદાર અને ધનવાન છે તેમની પાસે ફંડમાં સારી રકમો ભરાવવા મોકલવા. કેટલાકોનું એવું માનવું છે કે પોતાની જ્ઞાતિના કાર્ય માટે અન્યોની આસા રાખવી તે અનુચિત છે પરંતુ હું તેમ જાનતા નથી. માર અને તાર એટલા સંકુચિત વિચારના મનુષ્યો માને છે. વિદ્યાવૃદ્ધિ કરવી એ મનુષ્ય માત્રનો ઉદ્દેશ છે અને એવા ધણા ધર્માત્મા છે જેઓ પોતાના વા પારકાનું ધ્યાન રાખ્યા શિવાય ધાર્મિક સંસ્થાઓને સહાયતા પ્રદાન કરે છે. માટે આપણે ડેપુટેશન સર્વ પાસે જવું જોઇએ એમ હું માનું છું, આ ડેપુટેશનમાં. નિમ્ન લિખિત મહાશયેતિ તીથત કરવા (૧) રા. પ્રહલાદજી સેવકરામ (૨) રા. પ્રભાશંકર હરનારાયણ, (૩) રા. ગિરિજાશંકર વિજયશંકર, (૪) રા. હરગોવિન્દલાલ નાનાલાલ, (૫) રા. છોટલાલ ડયાશંકર, (૬) રા. દુર્લભરામ જ્યોતારામ—

(૯) આપણી માતિના સંભાવનાર વિભાગ બનાવવા અને ત્યાંના આગેવાનોને માથે તેમના ભાગે આવતી રકમ ઉધરાવી મોકલી આપવા વિનંતિ કરવી વા તેમનીપાસે ૬૬ સંકલ્પ કરાવવો. આપણી માતિના સંભાવનાર નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) ખંભાત, (૨) અમદાવાદ, ધોળકો, ડોકોર, (૩) ચાણોદ. કનોલી આદિ બારગામ (૪) સુરત, વડસાડ, નવસારી. (૫) છ ગામ ચરોતર, નડીયાદ, સુંજ, (૬) તથુ ગામ, પી-પધાવ, પેટલાદ. (૭) હડર વડાળી. (૮) રતલામ, માળવા, (૯) દાહોદ ગોધરા પંચમહાલ, (૧૦) હોતેર રણાસણ, વીંજપુર, (૧૧) વઢિયાળ ચુંવાળ, (૧૨) પાટણ, સિદ્ધપુર, બારગામ (૧૩) પાલનપુરાદિ વિભાગ (૧૪) કાઠિયાવાડ, આ પ્રમાણેના ગોળા પાડી તેમની વસ્તી તથા સ્થિતિના પ્રમાણમાં તેમને ખાતે અમુક રૂપિયા દર વર્ષના નાખી બોર્ડીંગનું કાર્ય ચલાવી શકાય તેગ છે. આને માટે પણ ઉપદેશકોની જરૂરીયાત છે કારણકે વારંવાર લોકોને પ્રબોધી ધન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ.

બોર્ડીંગને માટે ધન પ્રાપ્ત કરવા સંબંધના સાધનો ખતાવી તેના અધિકારતા તરીકે કોણુ કામ કરી શકે તેમ છે તેનાં નામો મારી અલ્પમતિ પ્રમાણે ખતાવીશ. દાલ તો મારી નજરમાં મ. જગનલાલ મોતીલાલ રાવળ, મ. ચંદ્રલાલ શુભાશ્રાય રાવળ તથા રા. નયુશંકર ગોવિંદરામ રાવળ આવે છે. તેઓ બોર્ડીંગનું કામ સારી પેઠે ચલાવી શકશે એવી મને ખાત્રી છે.

બોર્ડીંગમાં કેવા શિક્ષણના વિદ્યાર્થીઓને દાખલ કરવા તે પ્રશ્ન પણ વિચારવા જોવો છે. ગુજરાતી ટ્રેનીંગ કોલેજમાં અભ્યાસ કરવા છત્તીસગર, અંગ્રેજી પ્રાથમિક શિક્ષણ સેનાર, મેટ્રીક તથા કોલેજોના અભ્યાસ કરનાર, સંસ્કૃત વ્યાકરણ તથા સાહિત્યના અભિલાષી અને દુનિયાના વિદ્યાર્થીઓને દાખલ કરવા જોઈએ. ગુજરાતી આયમિક શિક્ષણને માટે પોતેજ વ્યવસ્થા કરી લેવી જોઈએ.

બાર વર્ષથી નાની ઉમરના વિદ્યાર્થીને બોર્ડીંગમાં દાખલ કરવો નહિ અને બોર્ડીંગ કમીટી તરફથી જે ચરતો ધડી કાઢવામાં આવી હોય તે ચરતો પ્રમાણે વર્તન કરવા તથા કરાવવાને વિદ્યાર્થીઓ તથા તેમના વાલીઓ કણુલ કરે તોજ તેમને દાખલ કરવા જોઈએ.

અવિવાહિત ચાલાક વિદ્યાર્થીઓને તથા અમુક અભ્યાસ કરશે ત્યાં સુધી વિવાહ નહિ કરે તેવા જુદિયાળી વિદ્યાર્થીઓને પ્રથમ પસંદગી આપવી જોઈએ એમ મારા માનવું છે.

ધણુ વિદ્યાર્થીઓના દાખલ થવા સંબંધમાં અરજીઓ આવે તો હોદ્દાઓની પસંદગી કરી ચુંટી કાઢવાનું કામ પાંચ મદદાસોની એક કમીટીને સોંપવું જોઈએ. અને તે પાંચ સભાસદોમાં બોર્ડીંગના અધિકારતાને એક સભાસદ તરીકે ચુંટી કાઢવા જોઈએ.

વિદ્યાર્થીઓના માખાપે ૧. ૪) વા ૨. ૫) દરમાસે આપવા એવું ફીનું પ્રમાણ રાખવું. ફીનું પ્રમાણ બની શકે તો આનાથી પણ કમ રાખવું એવું મારું માનવું છે.

કોન્ફરન્સ ભરવાનું બંધ રાખી દરવર્ષે આ બોર્ડીંગનો ઉત્સવ ઉજવવાની વ્યવસ્થા કરવી. આ ઉત્સવ પ્રસંગે સર્વ દેશોથી આપણી માતિના બાંધવો પધારે અને ત્યાં બોર્ડી-

ન્ગના ઉત્કર્ષના અને સ્વચ્છતા સુધારણાના વિચારો કરે. ઉત્સવ ઉજવવાનું સ્થાન બની શકે તેો ફરતું રાખવામાં આવે. આ ઉત્સવ સમયે પણ બોર્ડીંગને માટે ધનની અપીલ કરવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે.

બોર્ડીંગ સ્કૂલ અમદાવાદ વા વડોદરામાં સંખ્યામાં આવે તેો વિશેષ (અનુકૂળ થશે. વડોદરામાં પણ હાલ શિક્ષણના સાધનો સારાં ઉભાં થયાં છે. અમદાવાદ કરતાં મકાન લાગતો તથા ખર્ચનો કાંઈ ફાવદો થાય એમ મારો અભિપ્રાય છે.

અંતમાં જણાવવાની રમ્મ લઈશ કે “આપણે તેો બોર્ડીંગ ઉઘાડીશું છે” એવો દૃઢ નિશ્ચય થાય તેો પ્રથમ ધનાભાવને લીધે અને આર્થિક કાર્ય હોવાને લીધે પંદર છોકરો સ્ત્રીઓ કાર્યારંભ કરવો જોઈએ એવો મારો નમ્રમત છે. તે સંબંધમાં આપણે કેટલું ધન મેળવવું જોઈએ તેનો હું સામાન્ય ખ્યાલ નીચે પ્રમાણે આપુ છું.

પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડીંગ. (વિદ્યાર્થીઓ ૧૫.)

વિદ્યાર્થીઓ ૧૫x ૩. ૧૫ દરેકે, મળી એકંદરે રૂ. ૨૨૫ માસિક,
૧૨

વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ તરફથી ફીના	રૂ. ૨૭૦૦ વાર્ષિક.
વિ. ૧૫x૪ રૂ. ૬૦x૧૨ રૂ. ૭૨૦ વાર્ષિક ખાદ.	રૂ. ૭૨૦ „
	રૂ. ૨૦૦૦
બે ઉપદેશકના પગાર, લાડા વિગેરે ખર્ચના	રૂ. ૮૦૦
પરચુરણ ખર્ચના	„ ૨૦૦
	રૂ. ૩૦૦૦ વાર્ષિક.

દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ. (વિદ્યાર્થીઓ ૧૫.)

વિદ્યાર્થીઓ ૧૫x ૩. ૮ દરેકે મળી એકંદરે	રૂ. ૧૪૪૦.
૧૨૦x૧૨ રૂ. ૧૪૪૦.	
વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ તરફથી ફીના વિ. ૧૫x૪.	૭૨૦.
રૂ. ૬૦x૧૨ રૂ. ૭૨૦.	
	રૂ. ૭૨૦.
બે ઉપદેશકો અને પરચુરણ ખર્ચ.	રૂ. ૧૦૦૦.
	રૂ. ૧૪૨૦

પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડીંગ માટે રૂ. ૩૦૦૦) અને દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ માટે રૂ. ૧૪૨૦) દર વર્ષે પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ. હાલ શક્તિ તરફ દ્રષ્ટિ કરી દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ ઠાઠવામાં આવે તેો પ્રથમ શાળાના સરસામાન માટે રૂ. ૨૦૦૦ અને આખા વર્ષના રૂ. ૧૪૨૦) તેો ખર્ચ મળી રૂ. ૩૪૦૦) મેળવવા જોઈએ. બે ઉપદેશકો રોકવામાં આવે તેો રૂ. ૪૦૦૦)

ગી વધુ રકમ પેદા થાય અને તે રિયર કેપમાં જમા થાય, પુરપાર્ય કર્મથી કાર્પસિદ્ધિ થઇ શકશે એમ હું માનું છું. આ પ્રમાણે મેં મારો નમ્રમત બજાવ્યો છે જે સલા સમક્ષ મુકશો.

લી. સેવક,

ખંભાત, તા. ૧૫-૭-૧૯૧૪.

ગિરિનાથકર નિર્ભયરામ.

(બોર્ડીંગ સ્કુલ માટેની કમીટીના અન્ય સભાસદોનાં પત્રો હવે પછીના અંકમાં ક્રમશઃ પ્રકટ કરવામાં આવશે.)

અમેરિકામાં ભાવિ જગદ્વિખ્યાત પ્રદર્શની.

સંસારમાં ત્રણ વસ્તુઓ મહત્વની અને મુખ્ય નજર પડે છે. એક તો સંસાર, બીજો જીવાત્મા અને ત્રીજો પરમાત્મા સંસારમાં, વા જન્મતર્માં એક એવું કાર્ય પ્રત્યક્ષમાં દ્રષ્ટિએ પડે છે કે તેથી અન્ય બે વસ્તુઓ તેની મેળે અનુમાન પ્રમાણથી સિદ્ધ થઇ જાય છે; સંસાર એક જોગ્ય વસ્તુ છે. તેનો બોક્તા જીવાત્મા છે અને તેનો નિરસંગ કર્તા પરમાત્મા છે. સંસારમાં જે જે પદાર્થો છે તે પ્રકૃતિનું કાર્ય છે. આ પ્રકૃતિને અંગ્રેજી ભાષામાં મેટર (Matter) કહેવામાં આવે છે. આ પ્રકૃતિમાં ક્યા ક્યા તત્વો છે, તેમાં શું શું ગુણો છે, તેથી શું શું થઇ શકે છે તે વિષયમાં મહર્ષિ કણ્હદે વૈશેષિક શાસ્ત્રમાં છુદ્ધિપૂર્વક વિવેચન કર્યું છે. પ્રકૃતિના તત્વો અને ગુણોને યથાર્થ રીતે જાણીને પ્રાચીન ભારત વાસીઓએ પોતાની ઉચિત ઉન્નતિ કરી હતી. સમય બદલાયો, વિદ્યાની પ્રવૃત્તિ ઓછી થઇ અને પ્રમદાધીનપણાથી ટોંગમેંગ વધી ગયા જેથી ભારતવર્ષમાં દારિદ્રતાએ વાસ કર્યો અને સત્ય વિદ્યાનો શોધ થઇ ગયો. પ્રાચીન ભારતવર્ષના લોકો કેવળ પ્રાકૃતિ પદાર્થોમાં મોહીત નહોતા પરંતુ જીવ અને ઇશ્વરના ધાર્મિક તત્વોને જાણી અને શાંત જીવન વ્યતીત કરતા હતા. આધુનિક સમયમાં આ દેશમાં ઐદિક વા પારમાર્થિક ઉન્નતિનો છોટો પલ્લુ જણાતો નથી. યુરોપની પ્રજા આજ સંસારિક ઉન્નતિમાં લાગી રહી છે અને ક્રમશઃ તેમાં ક્ષેત્ર પામતી જાય છે. અમેરિકા એક એવો ઉદ્દેગી પુરુષાર્થી અને ખંતીલો દેશ છે કે જે પોતાના તેવા ગુણોને કીધે પોતાની ઐદિક ઉન્નતિ બહુ યીક્ષ્નાથી કરી રહ્યો છે. તે દેશના એક સેન્ટફ્રાન્સિસ્કો નગરમાં મદાન પ્રદર્શની તા. ૨૦ ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૫ના દિવસે ખુલ્લી મુકવામાં આવનાર છે. આવી પ્રદર્શની આગળ કોઇ સમયમાં થઇ નથી એમ કહેવામાં આવે છે.

પ્રદર્શની એટલે શું ?

ધણાં બધુંએને એ પશુ વિચાર પતો દશે કે પ્રદર્શની એટલે શું અને તેથી શું લાભ થઇ શકે છે. પ્રદર્શની એટલે એક સંસારમાં વિવિધ પ્રકારનાં મનુષ્યો છે, તેમના જિનન જિનન મગજમાંથી સંસારના પદાર્થોની નવીન પ્રકારની અને હેરાન ઉપજાવનારી શોધો નીકળી શકે છે અને તેથી સંસારને ઉપયોગી વિચિત્ર પ્રકારની વસ્તુઓ જની શકે છે. દ્રશ્ય નરીકે અમેરિકાના એક શોધક અખનરાએ કરનાં કરતાં એવું શોધી કાઢ્યું કે

એક કાચની નળીમાંથી યદિ હવા કાઢી નાંખવામાં આવે તો તેમાં જે વસ્તુ તે સમયે જેની સ્થિતિમાં મૂકવામાં આવે તો ચોપીસ કલાક સુધી તેવી જ સ્થિતિમાં રહે છે. આ શોધને ત્યાંના લક્ષાધિપતિએ વધાવી લીધી અને તેમાં વીસ પચ્ચીસ લાખ રૂપીઆ ધાલી કારખાનુ બનાવી તેમાંથી રીશીઓ બનાવી જે આજ હજારોની સંખ્યામાં ખપે છે અને તે લક્ષાધિપતિ તે વ્યાપારથી આજ કરોડાધિપતિ થઇ ગયો. યુરોપ અમેરિકાની પ્રજા માં આવા અનેક દાખલાઓ દૃષ્ટિગોચર થાય છે જ્યારે ભારતવર્ષમાં તેવું કંઈપણ જણાતું નથી. અસ્તુ. પ્રદર્શની ભરવાનો હેતુ એ છે કે જગતમાં જે જે વિચિત્ર પ્રકારની વસ્તુઓ બનતી હોય તે સર્વ એક સ્થળે એકત્ર કરતી. આ વસ્તુઓ અવલોકનાર્યે એક સ્થળે મૂકવી અને લોકો તેના લાભલાભનો વિચાર કરી, તેનાથી યાત્રા ઉપયોગને સમજી તેના લાભ ઉઠાવે વા તે વસ્તુ મેળવી તેનાપર વિચાર કરી તેનાથી ઉત્તમ વસ્તુ બનાવવાની કાશેષ કરે અને તેનો ઉપયોગ કરી કરાવી પોતાની અને પોતાના દેશની આર્થિક સ્થિતિ સુધારે તથા કુમા-લીયતને દૂર કરે. આ પ્રદર્શની કેટલી ઉપયોગી છે તે આ પરથી સર્વને સમજાશે. આપણો દેશ ખાવા પીવામાં, ઝેર્યઆરામમાં, અધશ્રદ્ધાથી દાન કરવામાં પોતાના ધન અને સમયનો ભોગ ન આપતા આવા ઉપયોગી કાર્યમાં તેને લગાડે તો સર્વને ધણો લાભ થાય આવા લાભોને દૃષ્ટિમાં રાખી અમેરિકન પ્રજાએ સેન્ટ ફ્રાન્સીસકો નગરમાં આવતા વર્ષના ફેબ્રુઆરી માસમાં પ્રદર્શની ભરવાનું નજી કર્યું છે. તેને માટે ત્યાં અત્યારથી તૈયારીઓ કરવા માંડી છે અને આને માટે નગરનિવાસીઓએ દોઢ કરોડ રૂપિયા એકત્ર કર્યા છે, આવી પ્રદર્શનીઓ વારંવાર ભરાય તેને માટે છ કરોડ રૂપીયાનું સ્થાપી ફંડ અત્યારસુધીમાં એકત્ર કરવામાં આવ્યું છે. જે દેશમાં, જે જાતિમાં આવી રીતે ધનનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હોય તે દેશ યા જાતિ કાષ્ઠપથુ રીતે પોતાની ઉન્નતિ કર્યા શિવાય રહેશે નહિ.

પ્રદર્શની સ્થાન.

આ કાર્યને માટે સ્થાન કેવા પ્રકારનું તૈયાર કરવામાં આવે છે તે આપણે તપાસીશું. જે આપને પ્રથમ જણાવ્યું છે કે આ પ્રદર્શની સેન્ટ ફ્રાન્સીસકો નગરમાં થવાની છે. આ નગર ૧૯૦૬ માં પ્રથમ અગ્નિથી ભરમીભૂત થયું હતું, પરંતુ ત્યાંના નગરવાસીઓના અત્યંત હિતચાહ્યી તે નગર પુનઃ વસ્યું છે, અને તે નગરો સુદૃઢો ધણી જ મુંદર અને રસ્થા બની છે. તેમાં ૫૦,૦૦૦ વિશાળ ભવનો જન્યાં છે અને પાંચ લાખ મનુષ્યોની વસ્તી થઇ છે. તે નગરવાસીઓએ એન્કલારા ૭,૨૮,૧૨,૨૫,૬૨,૬૦૦ રૂપિયાની લેણદેણ કરી હતી. ભારત વર્ષમાં તો કોઈ દેશ યદિ પાંચમાલ થઇ ગયો હોય તો તે થઇ જાય અને તે તેવીને તેવીજ સ્થિતિમાં રહે. તેને ઉઠાવવાની કાષ્ઠ તજવીજ વા પ્રયત્નો પણ કરતા નથી જેથી ધણાં દેશો અને શહેરો નાશ થઇ ગયા છે. આ નગરને તૈયાર થવાને હજુ આઠ વર્ષ થયા તેટલામાં તો તેણે એક મહા પ્રદર્શની ભરવાનું કરાવ્યું છે તે માટે તે શહેરને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો ઓછો છે. આ નગર સમુદ્ર તટપર આવ્યું છે અને તે એક મોટું બંદર થઇ પડ્યું છે.

આ પ્રદર્શનીને પનામા કેનલની કીર્તિ સ્તમ્ભ સમજવામાં આવશે. આજસુધી આફ્રિકા તથા યુરોપથી આવવાવાળા વહાણો અને આગબોટોને અમેરિકાના પશ્ચિમ વિભાગમાં જવાને માટે હજારો માઈલની યાત્રા કરવી પડતી હતી. ન્યુયોર્કથી જનનિધિદારા યદિ ઉપરોક્ત

નગર તરફ જવું હોય તો દાક્ષિણ્ય અમોરકાની પ્રદક્ષિણા કરવી પડતી હતી. આઠ દશ હજાર માછલ મુસાફરી કરવી પડે તેથી ત્યાં જળાને ધણા સમય અને ધનનો ભોગ આપવો પડતો હતો. આ શ્રમ દૂર કરવાને માટે મોટા મોટા ઇન્જનીયરોના શુદ્ધિશાળી મગજે કામ કરી એક મોટી પનામાની નહેર બાંધી છે. પર્વતો, જંગલો અને કાંટાઓ વિગેરેને વચ-માંથી દૂર કરી, પ્રશાન્ત મહાસાગર અને એટલાન્ટિક સાગરનાં ઉછળતા, કુદતા જળોને પરસ્પર એવો સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે કે જાણે કે સૃષ્ટિના આરંભથી વિયોગી અને વિચ્છિન્ન ભાષાઓ પ્રેમતરંગમાં એક બીજાને પ્રેમપૂર્વક આમિંગન કરી રહ્યા છે. પનામા કેનલનું સવિસ્તર વૃતાન્ત કોઈ બીજા અંકમાં અવકાશ હશે તો લખીશું. આ નહેર સર્વને માટે ૧૯૧૫ની સાલમાં ખુલી મુકવામાં આવશે અને તેજ સમયમાં ઉપરોક્ત પ્રદર્શની ઉદ્ઘાટન જેથી યાત્રીયોને દુઃખ વેઠવું પડશે નહિ.

આ સમયે દેશ દેશાન્તરમાં જે નવી નવી આગબોટો બની છે તે તે સર્વ દેશોને આમંત્રણ મોકલવામાં આવ્યું છે કે તે આગબોટો લઇને આ પ્રદર્શની વખતે આવે અને સર્વ બોટોનું નિરીક્ષણ અમેરિકન પ્રજાના પ્રમુખ મહોદય કરશે. આ નિમંત્રણ ધણી મુખ્ય મુખ્ય જાતિઓએ સ્વીકાર્યું છે.

પ્રદર્શનીના મુખ્ય મુખ્ય ભવન.

આ પ્રદર્શનીને માટે મુખ્ય:મુખ્ય અગિયાર વિશાળ ભવન કરવામાં આવશે. (૧) કળાકૌશલ્ય વિભાગ. (૨) શિક્ષા વિભાગ. (૩) સામાજિક ઉત્તિ વિભાગ. (૪) સર્વકળાભવન. (૫) શિષ્યભવન. (૬) યંત્ર વિભાગ. (૭) કૃષિવિદ્યા વિભાગ. (૮) વાહન યંત્ર વિભાગ. (૯) જીવિતજનનું વિભાગ. (૧૦) ઉદ્યાનવિદ્યા વિભાગ. (૧૧) ધાતુ શોધન વિભાગ.

પ્રત્યેક ભવનને માટે ૯ એકર વા અનુમાન ૧૪ વીધા જમીન રોકવામાં આવી છે. સર્વ મળીને ૭૭,૭૧, ૫૦૦ ચોરસ ફુટ જમીન કેવળ પ્રદર્શનીના અવ્યન્તરીય સ્થાનને માટે રિયર કરવામાં આવી છે. અનુમાન ૫૦ એકર જમીનમાં ઉદ્યાનશાસ્ત્રાનુસાર ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની વનસ્પતિ દેખાડવામાં આવશે. ૧૨ એકર જમીન રેલના નિમિત્ત નિર્ધારીત કરવામાં આવી છે. ૫૦ એકર જમીન જૂમિએલો, કવાયદ અને વિમાનોના ઉડવામાટે રાખવામાં આવી છે. રાજ્યભવન અથવા કર્મચારીયોને રહેવા માટે વા દક્ષતરોને માટે ૪૦ એકર જૂમિ પૃથક રાખવામાં આવી છે. આ સર્વ વિશાળભવનો શીઘ્રતાપૂર્વક બની રહ્યાં છે. આ પ્રદર્શની નીહાળવા માટે એક રેલવે જુદી બનાવવામાં આવે છે. આ રેલ ચાર મૈલ લાંબી થશે અને તેને માટે પાંચ બાના ટીકીટના નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. પ્રદર્શનીમાં મોટી મોટી સડકો થશે જેનાપર દ્રામો ચાલશે અને તે, દરેક મકાન સુધી પહોંચાડશે.

સમુદ્રીય પ્રદર્શની=ભિન્ન ભિન્ન દેશના સમુદ્રપર લટનારા સૈનિકા પણ ત્યાં આવશે. તેમને માટે સમુદ્રની અમુક જગા રોકવામાં આવી છે. ત્યાં ભિન્ન ભિન્ન જાતિની લગાવક કળા તપાસવા માટે કૃત્રિમ મુદની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. સમુદ્રની બોટો તથા હવાઇ વિમાનોના કૃત્રિમ મુદની પણ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. આ દેખાવ લગભગ ૭૫૦૦૦ મનુષ્યો રહેલાપ્રતી જોઈ શકે તેવી જગા રોકવામાં આવી છે.

પાયણ સેના પણ દરેક વિભાગમાંથી આમંત્રીત કરવામાં આવી છે. તે લોકોની ચતુરાઈ નિહાળવા માટે પણ મુનિમયુદ્ધો રાખવામાં આવ્યા છે.

ગાંધર્વવેદપ્રદર્શની.

પ્રદર્શનીમાં રાગવિદ્યામાં કુશળતા બતલાવવા તથા મનને આનંદ આપવા માટે યુરોપ અને અમેરિકાની લિન્ન લિન્ન જાતિયોના સેનાવિભાગના વાગ્ગેઓ ઉપસ્થિત રહેશે. સંયુક્ત પ્રદેશ અને કેનેડા દેશની લિન્ન લિન્ન કંપનીયો પણ આવશે અને તે શિવાય આ વિદ્યામાં કુશળ મનુષ્યોને અખિલ સંસારમાંથી આમંત્રીત કર્યા છે.

આ પ્રદર્શનીમાં ૨૦૦ કોન્ગ્રેસો થશે તેમાં આ દેશના વિદ્વાનોએ પોતપોતાના વિષયો માટે અન્ય દેશોના વિદ્વાનોને આમંત્રીત કર્યા છે. આને માટે એક વિશાળ વ્યાખ્યાનમંદિર બનાવ્યું છે. જેમાં વીસલાખ રૂપીઆ ખર્ચવામાં આવ્યા છે, મુખ્ય હોલમાં ૧૦૦૦૦ મનુષ્યો બેસી શકે તેવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે.

સહૃદય વાંચકો ! અમેરિકા દેશ પોતાને ત્યાં પ્રદર્શની ભરી આ પ્રમાણે ઉત્તિ કરી રહ્યો છે. આપણા દેસ અને જાતિએ પોતાની ઉત્તિનો વિચાર કરી ઉચિત કરવું જોઈએ. કળાકૌશલ અને ઔદ્યોગિક વિભાગમાં આ દેશે પ્રયત્ન કરવાનો ખાસ જરૂરીયાત છે.

ગિ. નિ.

પ્રત.

(લેખિકા:—ગાં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદજી સેવકરામ).

વિચારશીલ વિદ્વાન વાંચક મહારાજો અને મારી વિદ્યુધી આર્ય બહેનો ! બ્રાહ્મણધર્મ માસીકમાં મારા જેવી અજ્ઞાન બાળા જે બે શબ્દો લખવા પ્રવૃત્તિ કરે છે તે તેનું સાહસ છે. માફ લખાણ વિદ્વાતોને નથી. હું તો એક હ્રદ જંતુ છું અને ઉક્ત માસીકમાં અનેક વિદ્વાન મહારાજોના વિદ્વાતાયુક્ત લખાણો આવે છે. પરંતુ મારે પણ ઉક્ત માસીકદ્વારા મારી બહેનોની સેવામાં ઉપસ્થિત થવું એવી જ્ઞતિ યવાથી તત એ વિષય ઉપર બે શબ્દો લખવા ઇચ્છા કરી છે અતઃ તેમાં મારી અશ્વમતિને લીધે કાંઈ દોષ દોષ તો મારા ભક્ષા વાંચકો મને क्षમા કરશે.

નીતિ, પુણ્ય, પાપ, એ સર્વનો નિશ્ચય કર્યા છતાં તેમાં રત્ન, જપ, તપ, દત્યાદિ તેમ બીજાં અનેક તત વિષે કશું કહેવામાં આવ્યું નથી. શાસ્ત્રમાં તો એવીજ વાતોને ધર્મ અથવા પુણ્યમાં ગણવામાં આવી છે. ત્યારે તેમનો સમાસ કર્યા યાય ? આ વાત સમજતા પહેલાં એટલું જાણવું જોઈએ કે એ બધી વાતોનો હેતુ શેા છે ? શાસ્ત્ર અમુક વાત કરવાની કે ન કરવાની આતા સામાટે આપે છે. આપણે જે નીતિનો માર્ગ કહ્યો, જે સુખ અથવા મોક્ષનું રૂપ કહ્યું, તથા પુણ્યનો જે નિયમ કહ્યો, તે બધાં આપણાથી બરાબર પાળી શકાય કે નહિ એ બહુ શંકા ભરેલું છે; કારણકે એકાત્મભાવ એવો જે મોક્ષ કહે

તે, અને પરસ્પર વિરોધવાળાં આ સંસારનાં કામ, એ બેંનું સમાધાન થવું કહીને છે, છતાં સમાધાન કર્યા વિના ચાલે એવું નથી. તે કરવામાં આપણી એકલાની શુદ્ધિજ નહીં માર્ગ લેઇલે એમ થવું અશક્ય છે. આટલા મોટા શાસ્ત્રની આગ્રાઓ આપણને માર્ગ બતાવે છે, ને સંસારના વિકટ પ્રસંગોમાં કયે માર્ગે જવું એ આપણને સમજાવે છે. બીજી રીતે કહીએ તો શાસ્ત્રમાં જે નિયમો કહ્યા છે તેજ રીતે એકાત્મભાવ અનુભવાય તે રીતિના સંબંધના નિયમો છે. ત્યારે એ વાત જાણવાની રહિ કે શાસ્ત્ર એટલે શું ? શાસ્ત્રને નામે અનેક વાતો ચાલે છે, પણ તેમાંની કેટલીક કેવળ નિર્ભજ હોય છે. શાસ્ત્ર એટલે પ્રથમવેદ, તે પછી સ્મૃતિ, તે પછી પુરાણ તથા તંત્ર; એની આગ્રાઓ માનવી એમાં પણ તંત્રથી માંડીને એક એક આગળ ચઢતાં જઈએ તેમ વધારે પ્રમાણવાળા વેદ ગણાય, સર્વને વેદના આધારની અપેક્ષા છે, વેદવાક્ય રાજની આગ્રા જેવું છે, સ્મૃતિવાક્ય ગુરના બોધ જેવું છે, ને પુરાણ કે તંત્રનું વાક્ય મિત્રની શિક્ષા જેવું છે.

જે જે વ્રત આદિ પળાય છે તેનું મુજ શાસ્ત્રમાં હોય છે, અને તેનો હેતુ આપણને પરમ સુખે પહોંચાડવાનો હોય છે, એટલે હુંકી નજરથી ‘એતો જૂના ગપાટા છે, કે વહેમ છે એમ કરી તેમનો તિરસ્કાર કરવો યોગ્ય નથી. માણસો જે જે કરે તે કર્મ, અને અમુક સમય સુધી અમુક નીયમરૂપે જે સ્વીકારીને કરે તે વ્રત, આવો કંઈક ભેદ છે. નિત્ય, નૈમિત્તિક અને કામ્ય, એવા કર્મના ત્રણ ભેદ છે. તેમ વ્રતના પણ છે. કર્મમાં અને વ્રતમાં મોટો અંતર એ છે કે વેદ અને સ્મૃતિથીજ આગ્રાઓ થયેલી છે. તે પ્રમાણે કરવાનાં તે કર્મ કહેવાય છે; અને કર્મ ઉપર વિચાર કરીને આશ્રય થવું અને નિયમીત રીતે તે કર્મ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે વ્રત કહેવાય છે. સ્ત્રીઓનું જે ધર્મકૃત્ય છે તેનીપર આશ્રય થઈને તેમણે નેયમપૂર્વક કાર્ય કરવું તે સ્ત્રીઓનું વ્રત છે. સ્ત્રીઓને તો મહાકાર્ય કરવાનું છે અને તે સ્વાર્થ રીતે યાય તે ઉપર આખા ધરના અને આખા સંસારના સુખનો આધાર છે, શ્રીભગવાન મનુએ કહ્યું છે કે “ પોતાનું એટલે પતિનું અને તેના પિતૃનું સ્વર્ગે જવું તે પત્નીને આધીન છે ” આ કહેવાનો હેતુ એ છે કે પુરુષ જો સ્ત્રી પરણે તોજ ધર્મ કર્મ કરી શકે ને તેમ કરે ત્યારેજ પોતાનો અને પિતૃનો મોક્ષ યાય. સ્ત્રીને જુદું ધર્મકૃત્ય નહિ એટલે એમ કે તેનાથી પતિનાથી જુદાં રહિ કશું યાય નહિ. જેમ પતિથી તેના વિના થતું નથી તેમ તેના ધર્મ તેના પતિના ધર્મમાંજ સંધાય છે એ માટેજ પરણેલી સ્ત્રીને સહધર્મ-ચારિણી કહે છે. સ્ત્રીનો સમગ્ર ધર્મ, તેનાં સર્વ વ્રત, તેનું પૂર્ણ કલ્યાણ તેના મોક્ષ તેના પતિને સંતોષવામાં રહેલાં છે. તેથીજ તે પતિદેવતા પતિને પોતાનો દેવ ગણનારી-કહેવાય છે ને શ્રીભગવાન મનુ પણ નિશ્ચયપૂર્વક કહે છે કે “ યતિ એજ સ્ત્રીનો એકનો એકજ ગુર છે. ” ઉમેરે છે કે “ તેની આગ્રા વિના વ્રતાદિ કરવાથી તેને હોય છે ” ધર્મકર્મથી અમુક પુણ્ય ઉદય યાય છે, અને તે રીતે ઉપાર્જીત કરવાનું કામ પુરુષનું છે.

(અપૂર્ણ.)

સંસારમાં પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ.

માંસાહારથી વનસ્પત્યાહારની શક્તિ વધી—કેટલાક માંસાહારી મનુષ્યો એમ જણાવે છે કે તેમ કરવાથી શક્તિમાં વધારો થાય છે આપણા હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રો માંસાહારની મના કરે છે અને વનસ્પત્યાહાર શાસ્ત્રાગ્રાંતુકલ બતાવે છે. આપણા શાસ્ત્રોત્તું કપન સર્વથા સત્ય છે એ વિષયમાં મુનાઇટેડેસ્ટેસની એલ મુનિવર્સિટીમાં અખતરી કરવામાં આવ્યો હતો. આ વિશ્વવિદ્યાલયના ૨૪ વિદ્યાર્થીઓ અને દેશ દેશના બુદ્ધા બુદ્ધા લાગના યોવીસ યોવીસ વિદ્યાર્થીઓની બે ટોળાઓ વચ્ચે કસરતની હરીફાઇ કરાવવામાં આવી હતી જેઓ માંસાહારી વિદ્યાર્થીઓ હતા તેઓ ૫૦૦ થી વધારે ઉઠાસેસ કરી શક્યા નહોતા અને કેટલાકે તો ૧૦૦ થી ૨૦૦ કરીને મૂર્છીત થઇ ગયા હતા, કેટલાકે તો ઉભાજ થઇ શકતા નહોતા, માંસાહારીઓમાંથી ત્રણજી વિદ્યાર્થીઓ ૫૦૦ સુધીની ઉઠાસેસો કરી શક્યા હતા, બ્યારે વનસ્પત્યાહારીઓએ ૧૮૦૦-૨૪૦૦ અને વધુમાં વધુ ૫૦૦૦ કરી શક્યા હતા. શું વનસ્પત્યાહારની શક્તિ છે નાપિ મુનિઓ ! તમને ધન્ય છે—તમે પ્રયમથીજ અખતરી કરી આર્થપ્રજ્ઞને વનસ્પત્યાહારી રહેવાનું શિક્ષણ આપ્યું છે.

૩ કરતાં વળી હલકુ શુ?—કહેવાય છે કે ૩ કરતાં ખીન્નું કાંઇ હલકુ નથી પરંતુ શોધ કરતાં માલમ પડ્યું છે કે ‘કાપોક’ નામનું કપાસ ૩ કરતાં જ ગણ્યુ હલકુ છે. તે રેશમ જેવું છે અને તે એક જાતના ઝાડના ખીયાની રેસા છે, એ ઝાડ હાલ તો જાવાના ઘણાંજ થાય છે. તે તેલ જેવું ચીકણું છે તેથી કુદ્દતી રીતે વોટરપ્રુફ [જલપ્રતિબંધક] છે. તેના આવા ગુણોને લીધે તે ખાસ મુસાફરીના કામમાં આવે છે. હાલમાં અખતરી કરવામાં આવ્યો છે તે પરથી સિદ્ધ થયું છે કે દસ રતલના કાપોકના કાપડ તથા ૨ની તળાઇ ઉપર બસો રતલ જેટલું વજન આવજા છતાં તે પાણીમાં ડુબી નહોતી. એમ કહેવામાં આવે છે કે આનું કપાસ હિંદુસ્તાનમાં પણ અને છે પરંતુ હિંદુસ્તાનીઓમાં શોધક બુદ્ધિ થોડી છે અને લિલ્લુક બુદ્ધિ વધારે છે તેથી કાંઇ યઇ શકેનું નથી.

ખનાવટી દુધ—લંડન ટાઇમ્સ પત્ર પરથી જણાય છે કે લાંની રસાયણીક પ્રયોગ-શાળામાં ખનાવટી દુધ ખનાવવાના પ્રયોગમાં સફળતા મેળવવામાં આવી છે. સોળા નામની વનસ્પતિ વટાણાં જેવી થાય છે તેમાં દુધના તરવો સમાયજા છે તેમાંથી આ દુધ તૈયાર કરવામાં આવે છે. ગાયના દુધમાં અને આમાં કાંઈ ગુણ નથા ૩૫માં બેદ દેખાતો નથી. આ દુધનું દહીં, માખણ, ખીર વિગેરે પણ બને છે; અસલ દુધમાંથી બનતી સ્વીમ્નેની માફક જ આ દુધ કામ કરે છે. હવે પ્રાણીયોના દુધ મોંઢા થઈ ગયા છે તેવા સમયમાં આવી તરેહના દુધો વધિ અસલ દુધ પ્રમાણેનું કામ આપી શકતા હોય તો અને તે તેટલાંજ સસ્તા પડતાં હોય તો આ શોધ સર્વત્ર આશિર્વાદ ૩૫ થઇ પડશે. યુરોપની પ્રજાના પદાર્થ શોધ મારેના પ્રયત્નો ધન્યવાદ્દ છે.

અપંગ મનુષ્યોને કેળવણી—એક મનુષ્ય જે બહેરો તથા મુગો છે તે વિદ્યાવતમાં કેન્થ્રીજ નામના શહેરમાં રહે છે અને તે એમ. એ. ની પરીક્ષામાં પાસ થયો છે. અમેરિ-

કામાં મીસ કેલર નામની બહેરી અને મુગી છોકરી બી. એ. ની પરિક્ષામાં પાસ થઇ છે. અપંગ મનુષ્યોમાં આવી શક્તિ પેદા કરનારને ધન્યવાદ ધટે છે અપંગોને વાંચવા સાર ઉપસાવેલા મીડિવાળા અક્ષરોની એક ખાસ ભાષા રચાઇ છે, તેના શોધક બેલ નામનો ગ્રહસ્થ હતો. તે ત્રણ વર્ષની ઉંમરે અપંગ થયો હતો; અપંગ અપંગને માટે આવી તરેહના પરીપકારી કાર્ય કરી રહ્યા છે તો જેમના સર્વ અંગો ખામી વિનાના છે તેઓ પોતાના ભાષાઓને સહાયકારક થાય તો કેવું સાર કાર્ય થઇ શકે.

વીજળીક તારના વસ્ત્રો—કાન્સની ટુલોઝ ખાતેની 'યુનીવર્સિટીના પ્રોફેસર ડૉ. કાર્મીકેલે વીજળીક વસ્ત્રોની શોધ કરી છે. એ કપડામાંથી નિરંતર વીજળી નીકળીને શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે. આ પ્રથમ તારનાંજ કપડાં હતાં પરંતુ બેલ્જિયમના પ્રોફેસર હેગેટિ તેમાં સુધારો કર્યો છે. તેણે ગર્ભસ્તરના કાપડ પેડે સુતર તથા ધાતુના તારનું મિશ્રીત કપડું બનાવ્યું છે. વાણેા સુતરનો અને તાણેા તારનો રાખ્યો છે. આથી તે કપડાં સામાન્ય કપડાં જેવાંજ થઇ ગયાં છે. આ વસ્ત્રમાં વીજળી લાવવાને માટે કોઇ પણ વીજળીની બેટરી સાથે તેનું જોડાણ કરવું પડે છે આ બેટરી તેજ વસ્ત્રના એક ગળવામાં રાખવામાં આવે છે; આનાથી શરીરને વધારે ગરમાવો મળે છે. બ્યારે બેટરી સાથેનું જોડાણ કાઢી નાખવામાં આવે છે ત્યારે ગરમી બંધ પડે છે. આવસેા શિઆળામાં ઉપયોગી થઇ પડે એમ છે.

ખરાં નાક પણ તૈયાર મળી શકે છે—કેટલીક વખતે નાકની એવાં દરદા થાય છે કે તે નાક જતુ રહે છે. કેટલીક વખતે અકસ્માતથી પણ નાક જતુ રહે છે. આવી સ્થિતિમાં દરેક મનુષ્ય પોતાના નાકની આવશ્યકતા સમજે છે. ચીકાગોમાં ખર નાક બનાવવાની શોધ થઇ છે. તે નાક મનુષ્યની પાંસળીના અસ્થિમાંથી બને છે તે કામળ અસ્થિ હોય છે જેથી તેની નાકની આકૃતિ રહેલાપ્રતી બનાવી શકાય છે. તેની સાથે આમડી આવે છે જે નાક બેસાડ્યા પછી ઉગી નીકળી અસલ આમડી સાથે મળી જાય છે અને નાક ગયુંજ નથી એમ દેખાય છે. અમેરીકન ગ્રન્થ આવી આવી શોધોમાં મહત્ત્વજ બની પોતાની ઉન્નતિ કરી રહી છે. ધન્ય છે.

કુતરાને ચરમા—આંખમાં અનેક પ્રકારના રોગો હોય છે કેટલાકની આંખોની પુતળાઓ એવી હોય છે કે તેને જે કાંઈ હોય તે સર્વ ઉલટું દેખાય છે. સાનડીયાગો ખાતે એક કુતરાની આંખની સ્થિતિ આવી હતી, તેને પાસેનું દૂર દેખાય અને દૂરનું પાસે દેખાતું હતું. તેના માલીક તેને બોલાવે કે તે પાસે આવવાને બદલે દૂર દૂર જતો જાય અને પછી પાસે આવી ના શકે તેથી ગમરાય, આથી તેની તપાસ કરાવતાં તેની આંખમાં તેવો રોગ હતો એમ જણાયું. તેને માટે ઉધા કાચના ચરમા તૈયાર કરવામાં લગ્યા અને તેને પહેરાવ્યા તેથી હવે તે સારી રીતે દેખી શકે છે અને તેના હવે હમેશા તે ઉપયોગ કરે છે. કુતરાને ચરમા પહેરતા બેઠાં ત્યાંની ગ્રન્થ આશ્ચર્ય પામે છે. ગ્રાણી ઉપર દયા કરવી એ શાસ્ત્રીય સિદ્ધાન્તનો અમલ પશ્ચિમની ગ્રન્થ ઘણી સારી પેઠે કરે છે.

જ્ઞાતિ માતાના તનુ પ્રતિ બે બોલ.

(લેખક:—શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ.)

પ્યાર તનુને ! મહારી આધુનીક સ્થિતિનુ ગતાંકમાં કરાવેલ દિગ્દર્શન જોઇ મને ખરે-ખર ખેદ થયો છે; પરંતુ મહારી હાલતથી પરિચિત થયેલા તમને જોઈ એવો દઃ નિશ્ચય થયો છે કે હવે હું સત્વર જાગૃતિમાં આવીશ. માટે હવે જાગૃત થઇ અપાર નિદ્રા ત્યાગો, પ્યારા પુત્રો, ધનાઢ્ય યુવું, દરિદ્ર યુવું સુખી યુવું કે દુઃખી યુવું એ તમારી મગજ ઉપર નથી પણ પ્રત્યેક પ્રસંગે પોતાનુ કર્તવ્ય કરવું એજ તમારા હસ્તકમાં છે, માટે તમને યોગ્ય છે કે ગમે તેટલું તુકશાન થાય તોપણ કર્તવ્ય બરાબર કરવું એજ ઉત્કર્ષ જીવનનો સાર છે તો પુરાતન સમયની માફક સ્વકર્તવ્ય માટે ઉદ્ધોગ કરો અને તેમ કરવામાં બહે, જીવન સમર્પણ થાય તોપણ બીજો નહીં મહારા પ્યારા સંતાનો ! યોગ્ય પ્રકારનું જીવન કયું છે તે જ્ઞાતી જાહેરા પ્રયત્ન કરો અને તેજ જીવનને આર્થે ગમન કરો. બસ તમે રંક હો કે રાય હો, નિર્મળ હો કે સજળ હો, મધ્યમાવસ્થામાં હો કે ઉત્તમાવસ્થામાં હો, પણ મહારા ઉદ્યાર્થે પ્રત્યેક જણ ઉપયોગીજ છે એમાં શક નથી.તો હવે પોતાથી જનતા પ્રયત્ન કરવામાં વિવળ કરશો નહીં.

कार्यमद्य कुर्वीत पूर्वाह्णे चा पराह्निकम् ।

नहि प्रतीक्षते मृत्युः कृतमस्य न वा कृतम् ॥

કામ કરવાનું કામ આજ થશે અને સાંજે કરવાનું કામ પ્રાતઃકાળમાં કરશે કારણ કે મૃત્યુરૂપી મહેલ ક્યાં વા ન ક્યાં તેની રાહ જોતો નથી.

પ્યાર તનુને ! તમારામાંના સર્વ કોઇ બહે છે કે A man is mortal and everything is perishable મનુષ્ય મૃતાધીન છે અને સર્વ વસ્તુ નાશવાન છે પરંતુ તે માન્યતા માત્ર તમારા વિચારોમાંજ રહેલી છે આચારમાં નહિ; ને આચારમાં હોત તો મહારી છિન્ન લિન્ન દશા યાત નહિ કારણ કે આજદીન સુધીમાં મરણનો ભય રાખી તમે કંઈ કાર્ય આરંભ્યું હોત તો તેના ફળ વહેવાંએ આવી ગયાં હોત.

રૂપી સંતાનો ! તમારામાં બીજા વા દ્રોણના અંશે હશે, વિશ્વામિત્ર વા વસિષ્ઠના અંશે હશે, જૌતમ, પ્રહલાદ વા પાર્તજલીના અંશે હશે, વા ધન્વંતરીના અંશે હશે, શંકરાચાર્ય વા દયાનંદના અંશે હશે, શેકસપ્તીઅર વા કાળીદાસના અંશે હશે માટે પુનઃ તે અંશના અંકુરો પ્રદિષ્ટ કરી મહારો વિજય વાવડો ચારે દિશામાં ફરકાવી તપોધન નામનું ગૌસ્વ દીપાવો. પ્યારા પુત્રો ! હવે તો ભગીરથ પ્રયત્ન આદરવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. સર્વ પ્રકારની વિપત્તિઓના સન્મુખ થવાનું જે અનેક પ્રતિબંધો તોડવાના છે. અનેક સંકટો સહન કરવાના છે, અનેક માનસીક તૃષ્ણાઓ તજીને અનેક પરમાર્થનાં કાર્યો સાથે દામ બીડવાની છે. સંક્ષેપમાં તન, મન ને ધનથી મહાન કાર્ય આરંભવાનું છે. તમારે સાગર તરફ દોડતી સરીતાની માફક પોતાના પવિત્ર ઉદ્દેશ પાછળ દોડવાનું છે. નદી સામે આવતાં પદાર્થો વટાવી પાછી હઠ્યા સિવાય સાગરને ભેટવામાંજ હરનિશ વઢાં કરે છે તેવી રીતે મહારા પ્યારા

પુત્રો તમારે અપરંપર, અપમાન અને અનેક પ્રકારની વિટંબણાઓ સહન કરવાની છે. દીવાનો પ્રકાશ, દીવામાં દાગલ છે વા નથી તેની દરકાર કીધા સિવાય પ્રકાશ આપવોજ એજ પોતાનું કર્તવ્ય સમજે છે. પોતાની જાતે જાણીતે અન્યોને પ્રકાશ આપે છે. પવનનાં ઝપાટા સહન કરે છે. તેલ ખુટવા છતાં, તેની દીવેટ જળી જવા છતાં બળ્યાંજ કરે છે તેવી રીતે તમારે પણ પોતાના કાર્યમાં કુશળ રહેવાનું છે. તેમ કરવામાં ભલે તમારી નિંદા થાય, ભલે તમારા કાર્યમાં શિથિલતા જણાય, ભલે આત્માનો ભોગ આપવો પડે પણ શુદ્ધ અંતઃકરણે પ્રેરેલાં કર્તવ્યોમાંજ તમારે તન્મય રહેવાનું છે. કર્તવ્યપરાયણ આ જગતની સર્વ વિપત્તિઓ દુર કરનાર છે. કર્તવ્યપરાયણુતાના આનંદ આગળ સંસારના બધી પ્રકારના ભય નાશ પામે છે. આજ ઉદ્દેશ હરેક દેશના મહાત્મા તેમ ભકતોના જીવનચરિત્રમાં ભોવમાં આવે છે, આજ ઉદ્દેશ આપણને મર્મદા પુરષોત્તમ રામચંદ્રજી, સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર દાનવીર કર્ણ, કર્મવીર બીષ્મ, ધર્મવીર સેન્ટપાલ ને ત્યુચર અને બાલભક્ત ધ્રુવને પ્રદ્ધાદાદિ કર્તવ્ય નિષ્ઠ મહા પુરુષોના જીવનમાંથી મળી આવે છે તો, પ્યાર તનુજો ! જે દેશ કાળમાં પરમેશ્વરે તમને મુક્યા છે તે સ્થિતિ અને સંયોગમાં રહીને અન્યનું ભણુ કરવાથી, પરાપકારનું કાયે કરવાથી અને દુઃખી સંસારનું દુઃખ યથાશક્તિ દૂર કરવાથીજ અમુલ્ય જીવનની સફળતા યથ શકે છે. માટે હમેશાં યથાશક્તિ મનુષ્યથી લઇને પણ પશ્ચિ પર્યંતનું કલ્યાણ કરવામાંજ શ્રેય સમાયેલું છે. ધર્મ વિમુખ જ્ઞાતિ માટે આંવા ધર્મ વચ્ચેની ન્યુનતાથી ઊભા લિલ દશા યથ ગઇ છે માટે કર્મજીની ઇચ્છા વા અર્કદા રાખ્યા સિવાય પોતાનું કર્તવ્ય કરવામાંજ તૈયાર રહેવું એજ તમારો ધર્મ છે. સર્વનાં કિરણો દુર્ગંધવાળા તમામ જંતુઓને શોષી વરાળ રૂપે ઉપર લઇ જાય છે, તેનું નિર્ભજ જળ જની જમીન ઉપર વરસે છે જેથી તમામ પ્રાણી માત્રનું પોષણ થાય છે. ઇશ્વરકૃપાથી જે પુરુષો ઉચ્ચ સ્થિતિએ ગયેલા છે તે જો સર્વ પ્રાણીના સાધનભુત થાય ત્યારેજ તોજ ઉચ્ચ ઉદ્ય સાચક થયો ગણાય નહીં તો જે ઉદ્યથી કેાઇને લાભ નથી તે ઉદ્ય મિથ્યા સમજવો મ્હારા પ્યારા છુટા છવાયેલા સંતાનો ! તમારા માંના કેટલાક ઉચ્ચના ભોગવતા હશે, કેટલાક મધ્યમ સ્થિતિમાં હશે અને કેટલાક નિર્ધન સ્થિતિમાં હશે તો તે ઉચ્ચ નથી. જીવન વ્યતીત કરનાર વિરલાઓ ! તમારા નિર્ધન અવસ્થા ભોગવનાર બધુઓની વારે ધાઓ કારણકે ડદાર ચરિતાના તુ વસુધૈવ કુટુમ્બકં ઉદારચરિત્રવાળા પુરુષો માટે આ વસુંધરા બધા કુટુમ્બસમાન છે તો પછી તમે એકજ પિતાના પુત્રો યથ પોતાનાં બધુઓ પ્રતિ ઉદાગતા બતાવો તેમાં નવાઇ નથી. પ્યારા પુત્રો ! જગતના તમામ પદાર્થો અસ્થિર છે. ઉદ્ય પાલનારનો અસ્ત ક્યારે થશે તેનો નિર્ણય કરી શકતો નથી બલ્કે એટલું તો છેજ કે મધ્યાન્હ કાળનો સૂર્ય આજે મસ્તક ઉપર છે તે બાર કલાકનો અંતર યતા નીચે આવશે તેવીજ રીતે સર્વેની સ્થિતિ સમજવી. તો, પ્યારા સંતાનો ! અધમતામાં ફસાયેલ તમારા બધુઓને ઉચ્ચતાના શિખરે ચઢવો કે જેથી કાળાન્તરે તેજ તમારા મુખેદુઃખે સદ્વાયભુત યથ પડે.

उदये सविता रक्तौ रक्तम्बाऽस्तमने तथा

संपत्तौ च विपत्तौ च महतामेक रुपता

સર્વ પ્રાતઃકાળમાં ઉદય સમયે રાતો હોય છે અને સાયંકાળે અસ્ત સમયે પણ રાતો હોય છે. એવીજ રીતે સંપત્તિ તેમ વિપત્તિમાં મહાન પુરષોએ સમાન રહેવાનું છે. ખારા સંતાનો! એમાં કંઈ શક નથી કે દરેક જ્ઞાતિ પોતાનો પ્રભાવ તેમ પોતાની મહત્તાને ચાહે છે પરંતુ જે જ્ઞાતિ બુદ્ધિપુર્વક પોતાની વિદ્યા કળા અને યોગ્ય ગુણોને આચારમાં મુકે છે ત્યારે ઉચ્ચ પંકિતમાં લેખાય છે. ખારા તપોધન તેનુંજે! તમે પોતાના બંધુઓથી પણ અનુભવા રહ્યા, માત્ર જે ખૂણામાં રહ્યા તેનેજ પોતાનું કુટુંબ સમજવા લાગ્યા. તમારામાં અનુકરણ ગુણો પ્રાપ્ત કરવાની વાત બાલપર રહી પણ પોતાના જુના કુચે પોતે તમારા પરિચયમાં આવનારને પ્રદર્શિત કરવા અચકાયા નહીં અને બધી રીતે પોતાના લાઇઓથી અતડા રહેવા લાગ્યા છે. પોતાના આચાર વિચાર કર્મ ધ્યાન વિગેરેને તિલાંજલી આપી બેઠા છો. નવું શીખવાનું ઘેર રહું પણ શીખેલું હતું તે પણ ભુલ્યા જવા લાગ્યા. ધરની સ્ત્રિયોના ભોજનાદિથી, વ્યવહારના પરિચયથી તેમ એક ખીજ સાથે ધારો સંબંધ રાખવાથી મનુષ્યનું ખરૂં સ્વરૂપ બળ્ણી શકાય છે તે બાજત પણ બધ કરવામાં આવી જેથી દહાડે દહાડે સિન્નતા વધતી ગઈ! તેમ દહાડે દહાડે બંધુઓ પ્રત્યે હૃદયમાં અભાવ વધતો ગયો. સૌ પોત-પોતાના સંભાસાયવી બેસી રહ્યા જેથી દિનપ્રતિદિન કુચેપી રોગની વૃદ્ધિ થતી રહી અને આખરે અવગણનાના લોપ થઇ પડ્યા છો તો હે ખારા પુત્રો! તમારા ભવિષ્યના સુખની ખાતર મિથ્યાસિમાન ને ખોટી માન્યતા છોડી દઇ સર્વ હળી મળાને કાર્ય કરવા પ્રયત્ન કરો કારણ કે સર્વે એકજ પિતાના પુત્ર છો, માત્ર કોઇ વેપારાર્થે, કોઈ પ્રવાસાર્થે, કોઈ ગુજરાનાર્થે એમ જુદે જુદે જગ વસવા લાગ્યા છે તો હવે ભવિષ્યની પ્રજ્ઞના સાભાર્યે તેમનો ઉદય થાય તેવા રસ્તા શોધી કાઢો કે જેથી તેઓ પોતાના અસહી સ્વરૂપને સાચવી શકે. ખારા રથી સંતાનો! વૃક્ષને તમે ગમે તે પ્રકારે ઉછેરો તો પણ તે પોતાની પ્રકૃતિ પોષે છે તમે તેની શાખાઓ છેદન કરો તો પણ તે વૃદ્ધિ પામવાનુંજ. તમે તેની શિતલ છાયામાં બેસી તેને કાપવા પ્રયાસ કરો તોપણ તે પોતાની છાયા સમેટી લેતું નથી.

(અપૂર્ણ.)

દેશપરદેશ સમાચાર.

સુરત તપોધન પ્રામણ્ય વેદશાળાનો વાર્ષિક કોલેસન—સંવત ૧૯૭૦ના અષાઢ સુદ ૭ ને વાર ભોમે તા. ૩૦-૧-૧૯૧૪ ને દિવસે રા. નાનાભાઇ કુમેરરામના મકાનમાં રા. ભવાનીશંકર શેલાભાઈના પ્રમુખપદ નીચે ઉજવવામાં આપ્યો હતો. અયમ શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ અહત હવન કર્યો હતો. વિ. છાત્રુભાઇ કલ્યાણજી જેમની ઉમર આઠ વર્ષની છે તેમણે શ્રદીનું અધ્યયન કરી સલાજનોને આશ્ચર્યચકિત કર્યા હતા. વિદ્યાર્થીઓનો એક સંવાદ થયો હતો. વિ. અમૃતલાલ માધવલાલ, મ. શાલાભાઇ કેવળરામ મગોદકર જે સુરતને માટે ખંતથી પ્રયત્નો કરે છે તેમના વિવેચન થયા હતા. તતપશ્ચાત્ પ્રમુખનું વિવેચન થયું હતું અને તેમણે મંડળને ઉત્સાહ આપ્યો હતો. સુરતના તપોધન પ્રામણ્ય પોતાના શ્રેયઃને માટે સારી પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છે.

શોક—આપણા ભારતવર્ષના શ્રીમાન વાઇસરોય સાહેબના ધર્મપતિ શ્રીમતી લેડી હાર્ડિંગનો દેહાંત થયો તે ધણી દીલગીરીની વાત છે. તે ધર્માત્મા હતા અને હિંદુસ્થાન

પ્રતિ તેમને સદ્ભાવ હતો. પરમાત્મા તે આત્માને શાંતિપ્રદાન કરે અને શ્રીમાન્ વાણસરાય સાહેબને ધૈર્યપ્રદાન કરે.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલ અને તેના કુટુંબી યોજના કમીટીના સેક્રેટરી મહોદય રા. શંકરલાલ ગુલામરાય જણાવે છે કે તે કમીટીના સભાસદોને બન્ને પત્રો લખ્યા છતાં તેમણે હજી યોજનાઓ લખી મોકલી નથી. તેમને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે તેમણે યોજના લઈ સેક્રેટરી ઉપર સત્વર મોકલી આપવા કૃપા કરવી. તેમનું ઠેકાણું—
“ હેડ માસ્ટર એંગ્લો વર્નાક્યુલર સ્કુલ. ૪૫૨.”

આને અમળા કે સમળા !—

વિદ્યાવતના બેલ ફાર્ટ સહેરમાં, કાઉન્ટ ડબ્લિન મધ્યેના બેલીમેનોક કાઉસનો આગ લાગવાથી નાશ થયો છે કે ને મકાનમાં કિમની ચિત્રો અને અક્ષતના વખતની કિમની જણસો હતી. આ સહેરમાં પુરુષ જેવા અને જેટલાજ હકની માગણી કરનાર (મનાલિલાથી) સ્ત્રીઓના હાથે આ ત્રીજું મકાન નાશ પામ્યું છે. પરમાત્મા, ભારતની દુર્વિચારોને એવી કેળવણીથી દૂર રાખી નૈતિક કેળવણી પ્રાપ્ત કરાવે !

આનું નામ હિંદિયારી !—

વાયોડીઆ તાબે જરોહ ગામે કોઇ બહાર ગામની એક સ્ત્રી પોતાને લેડી ઇન્સ્પેક્ટર જણાવી, ત્યાંની કન્યાશાળાની વિઝીટ લીધી, ઉક્તબાઇએ હાથમાં છત્રી અને પગે બૂટ પહેરીને ઠાક સારો રાખવા પ્રયત્ન કર્યો હતો, પણ નિષ્ફળ ! શક પડવાથી ત્યાંની પોલિસે પકડી વાયોડીઆ મહાત્મે લઇ જવામાં આવતાં, તેને તે વખતે જામીન ઉપર હોડવામાં આવી હતી. સદર બાઇ સંખેડ તરફની બ્રાહ્મણી હોવાનું દહે છે !

દોઢ વર્ષની વિધવા—જંબુસર તાલુકાના ઉબેર ગામના એક બ્રાહ્મણની ૧૫ વર્ષની છોકરીના લગ્ન કરમડી ગામના એક બ્રાહ્મણના ૬ વર્ષના છોકરા સાથે થોડાં વખત ઉપર થયાં હતાં. કમનસીબે તે પરણનાર છોકરો અકસ્માત દુબી મરણ પામતાં પારણામાંથી તે બાળકા વિધવા થઇ છે. જલ્દી જલ્દી લગ્નનો વ્હાવો લુંટવાનું પરિણામ. આવી દોઢ વર્ષની વિધવાઓ બ્રાહ્મણ જાતિમાં યાવ તો તેનો ઉત્કર્ષ થવાનો સંભવ શાનો ? અને તેને લેડી શુરુ થી રીતે માને ?

૧૧૦ વર્ષની ડોશી—મીસીસ રૂચિલા કલાર્ક દલુ દયાત છે. તેનો નડાનો છોકરો ૭૦ વર્ષની ઉંમરે દમ્પ્ત્ત્વાં પરણ્યો છે. “ સખત કામ કરી મનને આનંદમાં રાખવાથી ” આયુષ્ય વધે છે એમ તેનું માનવું છે. ચાર સહેનસાહેબો તરફથી તેને મળેલા અભિનંદનપત્રો તેણે મગમરી સાથે સાચવી રાખ્યા છે.

બ્રાહ્મણસ્ત્રીઓમાં ચાલતો હિંસક રીવાજ; માતાને બકરાનો ભોગ—બ્રહ્મસ્ત્રી ત્રીમાસિકમાં એક લખનાર જણાવે છે કે તેમની જાતિમાં અમુક કુટુંબોમાં એવી પ્રચલીત રીત છે કે થીમંત પ્રસંગે દોસોટ મુકામે જઈ કુળદેવીની પુજા કરી નાતા બકરાનો માતાને ભોગ આપવો અને તે અર્પણ કરેલા ભોજમાંથી પુજા કરનાર પ્રસાદ પણ લેવો. દાહની તેમની નિર્માસાદારી જાતિમાં આ રીવાજ દલુ કેમ ચાલુ છે અને કયો સાબર આવા પ્રસંગે એક નિર્દોષ કામળ જીવની હિંસા કરતા અધિકાર આપે છે તે હમારી જાણથી તદ્દન બહાર છે.

દક્ષીણીઓની સાદાઈ—ગુજરાતીઓએ કરવી ભેગતી નહતી—પુનાની છેલ્લી સંસારસુધારા પરીષદ નિમિત્તે યુને જેઓ ગયા હતા તેઓનું ધ્યાન પુનાવાસીઓની સાદાઈ તરફ ખાસ કરીને ખેતરાંયું હતું. આપણા કરતાં દક્ષીણી લોકો જીવનના સર્વ વ્યવહારમાં સાદા વધારે છે. પુનામાં મોટા મોટા વિદ્વાનો તથા સમાજના આગેવાનો પોતાના પહેરવેશમાં તથા ખીજી રીતે ઘણાજ સાદા ભોવામાં આવતા હતા. પુનાની સ્ત્રીપુરુષો પોતાના જ્ઞાન તથા વિદ્યાનો ઉપયોગ પોતાનું કર્તવ્ય તથા દેશસેવા કરવામાં કરે છે. ભપકાખંધ કપડાં પહેરી ખાલી રોક મારવામાં નહીં. કપડાલતાનાં ખાલી કાઠમાં યુક્તજન પૈસો ખરચવો એ કાંઈ વિદ્યા તથા જ્ઞાનની નીચાની નથી પરંતુ માન આછકલાપણાનુંજ ચીહ્ન છે । દક્ષીણી લોકોની રહેણી કરણીમાં આ સાદાઈ એટલી સ્પષ્ટ દેખાતી હતી કે સૌ, વિદ્યાગીરીએ મહિલા પરિવર્ધના પ્રમુખસ્થાનેથી અપાયલા ભાષણમાં કહ્યું હતું કે, “ગુજરાતની સ્ત્રીઓએ તમારી કનેથી આ સાદાઈ ચીખવાની ખાસ જરૂર છે.

તપોધન આ. પ્ર. સભાના લવાજમની પહેાંચ.

સને ૧૯૧૩-૧૪.

૫-૦-૦ મ. કાશીરામ ગંગારામ	૧-૦-૦ મ. ગીરધરલાલ કુંગરભાઈ વાલમ
૧૫-૦-૦ મ. પ્રભાશંકર હરિનારાયણ	૧-૦-૦ „ ત્રીકમલાલ ઉમરચંદ „
૧-૦-૦ મ. કાશીરામ શીવરામ	૧-૦-૦ „ હીમતલાલ રજુછાડ, „
૫-૦-૦ ભાઈચંદ વહાલજી	૧-૦-૦ „ રામચંદ્ર ખુશાલીરામ „
૫-૦-૦ રા. રા. જગનલાલ જગન્નાથ, મુંબઈ	૧-૦-૦ „ દુર્ગાશંકર પરભુરામ પાટણુ
સને ૧૯૧૪-૧૫ પેટે.	૧-૦-૦ „ સાધવનાલ હાથરભાઈ, ભેટાણા
૫-૦-૦ „ નિર્ભયરામ કાશીરામ, વાલમ	૧-૦-૦ „ ડાભાભાઈ મયારામ „
૫-૦-૦ „ વીકલભાઈ વલવરામ, કડા	૧-૦-૦ „ જીવરામ મયારામ, કંકેલાલ.
૫-૦-૦ „ મોહનલાલ ચતુરરામ, ભડકાસણા	૧-૦-૦ „ નયુરામ જીવજીરામ, રાધનપુર
૫-૦-૦ „ પ્રાણશંકર નાયાલાલ, અમદાવાદ	ચોખદાર
૫-૦-૦ „ અંબાલાલ દામોદરભાઈ	૧-૦-૦ „ ભવાનીશંકર કાશીરામ, પાટણુ
ભટ્ટ બી. એ. ... „	૧-૦-૦ „ હાથરલાલ નરભેરામ, વાલમ
૧-૦-૦ „ દુર્ગાશંકર ભાઈશંકર, વાલમ	

માસિકના લવાજમની પહેાંચ.

મ. અંબાશંકર નયુભાઈ	વાલમ	મ. ઉમિયાશંકર મયારામ	પુલપાડા
„ અભીરામ નરભેરામ	ગધનપુર	„ ઉમિયાશંકર ગોવિંદરામ	ભેટાણા
„ અમૃતલાલ મોરારજી	ભાવનગર	„ ઉમેશ્વર માણુકેશ્વર	કડર
„ કડર ત. આ. ચે. પાઠશાળા	કડર	„ કેશવલાલ મોલીલાલ ડાહડર	માંડવી
„ હાથરલાલ લક્ષ્મીરામ ચોખદાર	ભાવનગર	„ કેશવલાલ વર્દનભરામ	પાટણુ

મ. કેશવલાલ ઇન્દ્રલાલ	જોડાણ
„ કાશીરામ પ્રભુજી	હીમતનગર
„ કેશવલાલ ઉગ્રમયમ	અમદાવાદ
„ કેશવલાલ વદાલજી	વડાલી
„ ખેલરામ રામચંદ્ર	સુરત
„ ગીરધરલાલ હુંગરભાઈ	વાલમ
„ ગિરિજાશંકર નિર્લયરામ	ખલસત
„ ગૌરીશંકર ભાઈશંકર	ભાવનગર
„ ગિરધરલાલ રઘુરામ	નંદાસણ
„ ગોવિંદરામ મોતીરામ	કલકોટ
„ ગોપાલજી હરીરામ	પીલવાઈ
„ ગુલાબચંદ્ર રામચંદ્ર	વડાલી
„ છગનલાલ જયચંદ	ઉદાઈ
„ છગનલાલ જગન્નાથ રામો	મુંબાઈ
„ જીવરામ મયારામ	કુંડારી
„ જ્યેષ્ઠામર નયુરામ	પાટણ
„ જોધતારામ મગનલાલ	કડા
„ જોદીરામ જીવરામ	વડાલી
„ દશમુખરામ નયુરામ	ગવાડા
„ દલમુખરામ છગનલાલ	ભાવનગર
„ દુર્ગાશંકર ભાઈશંકર	વાલમ
„ નિર્લયરામ કાશીરામ	વાલમ
„ નયુરામ અંબારામ	પાટણ
„ નેમરામ વદાલજી મદવી	વડાલી
„ નરજીજી નીજાલાઈ	અમદાવાદ
„ નાથારામ તુળજરામ	દસરય
„ પ્રભુરામ ઉમેદરામ	ખાલીસણા
„ પીતાંબર વસ્તારામ મદવી	પારોલા
„ જગજીભાઈ ક્ષેમરાજ	ખામોસણ
„ રમણલાલ નાનાલાલ	સુરત
„ ભાઈશંકર ભવાનીશંકર	પાટણ
„ ભગવાન જોગીલાલ	પાલજીપુર
„ માધવલાલ દુર્લભરામ	કપ
„ મંજારામ ભાણુભાઈ	સુરત
„ મોતીરામ કાશીરામ	દસીટ
„ મણિલાલ છગનલાલ	ચેર

મ. મણિલાલ દલસુખરામ	ખાલીસણા
„ મણિલાલ છગનલાલ	સિદ્ધપુર
„ માધવલાલ કેડવારામ	રણસણ
„ મોતીલાલ ત્રીભોવન	સેદઈ
„ મગનલાલ પુરોષોત્તમ	ખામોસણ
„ રામચંદ્ર પ્રભુરામ	પા
„ રણછોડસ લક્ષ્મીરામ	પાટણ
„ રામશંકર કદુરામ	અમદાવાદ
„ લટબુભાઈ મોતીરામ	સિદ્ધપુર
„ લટબુરામ નરસીરામ	રણસણ
„ વીરુલભાઈ વલ્લભરામ	કપ
„ શંકરલાલ ગુલાબરામ	કપર
„ શીવરામ ખુશાલભાઈ	વડાલી
„ સાંકેજીવર શરવરામ	કડી
„ સાંકેજીવર તુળજરામ	રેલવાડા
„ સુખદેવ ઝાંગોદાસ	ખેડખલા
„ હીમતરામ ભુદરદાસ	પાટણ
„ હીરાલાલ માધવલાલ	ખાલીસણા
„ હીરાલાલ મગનલાલ	કપ
„ હરીલાલ દલાજરામ	હનીઆર
„ ઝલારામ મયારામ	જોડાણ
„ ઝલાભાઈ કેશવલાલ	મડુધા
„ લીખારામભાઈ ગોવિંદરામ	પાટણ
આ ઉપરાંત મ. મહાશંકર અમુલની બની	
બહેન મંજાબાઈ ગામ. જોડાણનાં તથા ખાઈ	
જતન અ. અમયારામ શંભુરામની વીંચકા	
ગામ. જોડાણની તરફથી દરેક રૂ. ૧) આપી	
છે તે મુજબ બે વિદ્યાર્થીઓને માસિક મોકલ-	
વામાં આવે છે.	
મ. નયુશંકર ગોવિંદરામ રાવળ	નવસારી
મ. હીરાલાલ મોતીરામજી રાવળ	ઉદેપુર
„ ઉમીયાચંકર લક્ષ્મીરામ	લાહડી
„ ગીરધરલાલ પુંજરામ	ગેરીતા
„ નંદાનાલાલ દુર્લભરામ	વીંમપુર
„ પુરોષોત્તમ આદિતરામ	ગેરીતા
„ પ્રહલાદજી દેવજરામ	ગેરીતા
„ પ્રજાશંકર મુળજી પંડ્યા	દાહોદ
„ મોદનલાલ શીવરામ	લોદરા

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૈા પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ઈતિહાસની ખુશીઓ, પાણત વર્ગનો ઉદ્ધાર, અને કળાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

ખુદાર ખડી ચુકી છે.

પુરતમાં માહકે યનારતે ૧. ગાંઠ તથા પાછળથી ૧. ગા ની કીમતથી મળશે.

નામ નેંધાવવાનું ઠેકાણું.

સૈા પ્રિયમતિ શુક્લ. ચીજલવાડી, મુંબાઈ

મણીસાલ ઠી. માદી.

૬

સીધીગલી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચગકની સાથી અને ખોટી ટોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. લીનાયતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં-રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચગકનાં પોણકાં તથા ડૂસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠંઠાવવાનો લેસ માત્ર હાથ નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

નેહીસન શિવસાલ.

ઠા. અરનપુરી ભાગેશ-સુરત.

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સના ફોટાઓ.

પાટણમાં લરાયલી ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફોટા ઘણી સુંદર રીતે લેવાયો છે તેની કાપીઓ તૈયાર થઈ ગઈ છે અને તે સપાટાબંધ અપવા માર્ગે ૩, દરે ઘણી થોડી નફો આપી છે માટે જેમને જોઈએ તેમણે નિમ્નલિખિત સરનામેથી સત્તર મંગાવી લેવી કીમત રૂ. ૧) પોસ્ટેજ વી. પી. ખરચ લુદ્ધ.

ઠા. સીધીગલી-મુઝાલીમ
ફતાબાદનો માગો. મુંબાઈ.
નં. ૪

}

હગનસાલ જગન્નાથ.

વ્યવસ્થાપક, બ્રાહ્મણધર્મ.

ધાળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજી નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ધનામ વાળી.

દાડો, એકંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પેસા પાછા આપીયું. કોઈ સપ્તસ એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧૦૦) ધનામ આપીયું. ગોળા ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૦-૦ શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મળ્યુત કરે છે. ગયેલું પુરૂપત્વ પાછું લાવી આપવામાં, સ્મરણશક્તિનો અતિ આખા શરીરની કાંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ઘાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મૃટાડે છે. ગોળા ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. યતી બળતરા અને ચાલતુ પડે (રસી) બંધ કરે છે. સોજે ઉતારે છે. ટીપે ટીપે આવતો પેસાળ માફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર માઝાચાર આનાની ટીકીટ બીડવાથી તમામને 'યુક પોસ્ટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી હરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મૂકત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય. શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

સુ. ધાળકા જીલ્લા અદવાલ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ् मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्दहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विभुदस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याथ प्रतिगृह्णन्ति कामान् संवर्धयन्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक ५.]

सं. पत १८७७, सा. १८८८.

[अ. ११.]

सं. पा. ६६,

म. भंडलाल सेवकशम. भु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

भोजनलाल जगन्नाथ रावण. भु. भा. ६.

विवरण ३. १-०-० पोस्टेज सहित.

अ. ५००.

कार्यालय (ओरीस.)

सोधीमकीने नाकि, प्रथमीम इत्यादिना गान्धारी भु. भा. ६. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભોપાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુસ્તક
વ્યાખ્યાન સહિત)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનના પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતા તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે 'શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા' જેવા પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશકરા ચાર્યવાળુ ભાષ્ય તથા શકરાનંદ નીતંત્ર અને શીધર વગેરે પંડિતોના વ્યાખ્યાનોપર લક્ષ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનસાળુ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ મુક્તિવાદી નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમા મુકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમા ગિતકુલ નહિ ખેડાયેલી શુભરાતી આપામા આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના મૂલ વિષયમા પ્રવેશ એવું આ સિવાય ખીજી એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમા પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમા તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમા આનંદા આદિષોના સરવ અને સચોટ સ માધાનો તથા હેડ લાનારો આપવામા આવેન છે, જેમા પ્રસંગોપાત્ત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમ જાહેલા છે, એમલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેના છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અંશથી ગોઠવેતા છે આટલું જતા તેની વાક્યરચના ધણી સરલ છે દૂષમા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરના જેવું છે કિંમત રૂ. ૪ ચાર. કદ ૭મી આઠ પેજ લગભગ ૮૦ કર્મ પુર્કુ પાડું આતકનિમિત્ત ઔપધાનય માથી રૂ. ૧ છની દના એ સામગી ખરીદનારને મેટ

૧. વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠયાવાડ.

***** ब्राह्मण धर्म. *****

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृहञ्चैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય શેજ અધ્યયન કરે છે તથા ખીજને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

—>>><<<—
ધર્મ પ્રાર્થના.

ॐ योनः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव तं सम्पश्य भुवना यन्त्यन्या ॥ ऋग्वेद ॥

ભાવાર્થ—હે મરમપોષક પરમાત્મા ! આપજ હમારા જનક અર્થાત્ પિતા છો, હે દયાળુ દેવા ! આપજ હમારા જન્મદાતા અને વિધાતા છો, હે જ્ઞાનેશ્વર ! આપ સર્વ સ્થાનો અને સર્વ જીવોના શાતા છો, હે હૂમળુ લગવાનું ! સર્વ દેવતાઓને આપજ ધારણ કરવાવાળા છો, હે સર્વ શક્તિમન્ પ્રભુ ! સંસારના સર્વ પદાર્થો આપની પવિત્ર અને તેજસ્વી શક્તિ પ્રદર્શિત કરી રહ્યા છો. સર્વાન્તર્યામી પ્રભુ ! આપની દયાથી હમાર જીવન છે. હમને સદ્બુદ્ધિ આપો કે જેથી આપની ભવિત્ર આત્મા પ્રમાણ વર્નન કરી આ લોક અને પરલોકમાં સુખ પ્રાપ્ત કરીએ. ૐ શમ્ ॥

પુસ્તક ૫ મું.]

ભાદ્રપદ, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૬ ઠા.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ દાવ્યકુંજ.	૧૦૬	૬ તપોધન બ્રાહ્મણ બોડીંગ સ્કુલની	
૨ પ્રેમપત્રિકા.	૧૦૮	કમીટીના સમાસદોના પત્રો. ...	૧૨૧
૩ બ્રાહ્મણવર્મનું આધુનિક સ્વરૂપ અને		૭ રાવજીની મહાધના. ...	૧૨૪
આપણું કર્તવ્ય.	૧૧૦	૮ સંસારમા મહાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ.	૧૨૫
૪ સિવનિર્માલ્ય અને તપોધન બ્રાહ્મણો. ૧૧૩		૯ દેશપરદેશ સમાચાર ..	૧૨૬
૫ વ્રત... ..	૧૧૯	૧૦ ગ્રાહકોને વિનંતિ ...	૧૨૮
		લવાજમની મરેજી વિગેરે	

કાવ્યકુંજ.

“ પૂછું મારી જ્ઞાતિ તળા લીઢરો હું પ્રેમ થકી—
આપ શું જવાવ આપો, એજ મારે જાણવું. ”

કુંડળીયો:—

બહાલા ! ગ્રાહણ ધર્મ તું, કરતું ધર્મ
શુભ વિચારે જ્ઞાતિજન, પામે અતિ વિકાસ,
પામે અતિ વિકાસ, જ્ઞાન ઘણું બહોળું તારું;
શુદ્ધ વિચારે ભર્યું, પદ ત્યાં અર્પું મારું.
શિખવજે શુભ રીત, ગણી મુજ ખોલો કાલા;
પડતાં બીલે સદા, ધર્મ ગ્રાહણનો બહાલા !

સોરઠો:—

પરિષદ જોતાં સુખ, હૃદયે બહુ બહુ વ્યાપિયું;
પણ લાજ્યું જે દુઃખ, આપ તણા આગળ કઈ.

મનહર:—

ઘણા દીનથી અમારી, જ્ઞાતિ માએ જન્મ લીધો,
ઘરડી થવાથી વ્યથા, અતિશય પામતી,
કાળે નિર્માણ કર્યું, આ મરે છે મૃત્યુવશ
કરીએ શું કામ દવા, વૃથા અણુ લાવતી;
સંકેત શું પ્રભુ તણા ' જાણે જન થોળી (!) સમા
તેવા જન પ્રયે કહો ! શું જઈ ઉચ્ચારવું ?
પૂછું મારી જ્ઞાતિ તણા, લીઢરો હું પ્રેમ થકી
આપ શું જવાવ આપો, એજ મારે જાણવું.
પ્રતિનિધ પાસ ફક્ત, પુરૂષોના માટે થતાં
નજીવી શ્રી આપી અને, ઘણા જણ આવતા,
પણ મહિલાઓ તણું, વૃંદ બહાર જતાં બીલે !
તેમના માટે વિચારો, કર્યો મન લાવતા;
ફી લગારે રાખી નથી ! તમ કાજ સુઝ બહેનો !
માટે કોન્ફરન્સમાં અવશ્ય પધારવું ! પૂછું મારી
બીચારી ન જાણે પરિષદમાં શું થતું હશે !
એવી અળખાઓ પણ, ચાહી તહીં આવતી,
સમજતી થોડું ઘણું, જોયું કદી હોય ક્યાંથી ?

તો પણ જણાય એમ, શિક્ષા ઉર ધારતી;
 ઉમંગ સ્ત્રી જાતિ તણે ! 'જેયો મારા આગેવાનો !
 છતાં તેને ઘેર રાંખી, સલા માંહી આવવું ? પૂછું મારીં
 કેટલી લણેલી બાળા ! કેટલીક વૃદ્ધ માતા !
 આવીને સૂણે છે પ્રેમ હૃદયમાં લાવતાં,
 સ્લાધનીય કૃત્ય જોઈ, ઘણા મન હર્ષ પામું !
 સલામાં આવ્યાનું જોડ પ્રયોજન જાણતાં;
 હાલ જે ન જાણે તેય કમથાઃ કંઈક જાણે,
 શું ઘટે છે આપને એ હૃદય ઘણાવું ? પૂછું મારીં
 ' બાળ્યું હું તો આવી પણ ખાવાનું ન સુખ કાંઈ
 પાથરવા મળે નહિ, લોંચ અંગ તોડવું '
 એવાં એવાં વચનથી, હતાશ થવું ન ઘટે -
 રનેહથી સુધારો ધીરે, ધીરે નહિ દોડવું,
 ઉત્તરિ આલય તણે, પાયો મૂળ નારી જાત
 તે વિહુણા કેમ કરી આલય બનાવવું ? પૂછું મારીં
 જીવનના અધિપતિ ! દેહે અનારોગ્ય છતાં
 આજ્યા હૃદયમાં પ્રેમ, ઉમળકા આવતાં
 સલા મહિલાઓ તણી, ને હવન રૂડા થયા !
 શુર-બંધુ રૂપે કાર્ય, અમૂલ્ય બજાવતાં;
 નેત્રે બંધુ જોયા છતાં, સ્ત્રીને અધિકાર નથી.
 -વેદ મંત્રતણે, એને શી રીતે બતાવવું ? પૂછું મારીં
 વિધારૂપ યકી જેણે, નામ અજવાળ્યું શુભ
 દુષ્ટને રાવરાવનાર, રૂઢ સમ જાણીએ,
 છીન્ન લિન્ન બ્રાહ્મણો, તમામ મટી એક થાવ !
 પરિષદ એવી ક્યારે એકતામાં માણીએ ! !
 આવાં આ વચન બાણ, છતાં ન લેદાય કાન
 જુદાઈનાં તડ પાડી લોજન જમાવવું - પૂછું મારીં
 ત્રણ દીન રદ્દા તેથી, કાંઈ કાંઈ સાંભળ્યા છે !
 તે ભૂલાતા નથી, પાડપણ ચાહ આવતા !
 ઘેર આજ્યા ! ખીજા કોઈ, જ્ઞાતિબંધુ લેગા થયા !
 કો-કે-સ પરિષદ નામ ન ઉચ્ચારતા ! !
 કેમ ભાઈ ! કાનકેડમાં જઈ તમે શું કર્યું ?
 એવા સુર (!) જનોને શું પ્રેમથી જણાવવું ? પૂછું મારીં

જ્ઞાતિહિત પ્રતિ બે શબ્દો.

(રાગ—બનબારા.)

ઉઠો ઉઠો તપોધન વીરા—તમે કેમ બન્યા છો અધીરા (એ ટેક)

આજસ અંતર નહિ લાવો, અનીતિ થતી અટકાવો.

જ્ઞાતિહિતના કરોને સુધારા.

તમે ૦ ૧

દધીચિ નામ દીપાવો, કીર્તિ પ્રસારી લો ટહાવો,

બંધ કરો જલદી કુધારા.

તમે ૦ ૨

પળ પળ સોનાસમ જાણે, વખતનું મુલ્ય નહિ થાણે,

કરો વેદ વિદ્યાના વધારા.

તમે ૦ ૩

બાળકો લણુવો વળી બાળા, કેળવણી આપો દયાળા,

હુઃખીને સુખી કરનારા.

તમે ૦ ૪

નામ તણાં નીર રાખો, ભુંડુ લાપણુ કદી નહિ લાખો,

પ્રીતિ રીતી નીતિથી પળનારા.

તમે ૦ ૫

દેશ વિદેશે જાઓ, હુઝાર તણાં દેખો દેખાવો,

થવા શ્રીમંત ઉમંગ ધરનારા.

તમે ૦ ૬

કન્યા વિકૃત તણાં ચાલ છોડો, બાળલગ્ન વળી તરછોડો,

ઉપકાર અમર કરનારા.

તમે ૦ ૭

દર વરસે કમીટી લરો, બંધ કરો ખર્ચ નાતવરો,

બનો ઉદાર મનનાં પ્યારા.

તમે ૦ ૮

હેયે હિમ્મત બહુ રાખો, કેળવણી તણાં ફળ ચાખો,

નરનારી સૌ લણનારા.

તમે ૦ ૯

કમર કશીને બાધો, કોઈ સમજો નહિ વાંધો,

ધર્મ હૃદય ધરનારા.

તમે ૦ ૧૦

નિર્લયચિંહ સુત જાણ્યા, જ્ઞાતિગંધુ પામે લાણ્યા,

એવા નિદાન બનો બ્રાત મારા.

તમે ૦ ૧૧

જે જ્ઞાતિની દાઝ દીલ ધરશે, તે લવસાગરથી તરશે,

અવતાર સફળ કરનારા, તમે કેમ બનો છો અધીરા. ૧૨

તુળનારામ વેણીરામ આસ્તર,

(સાબલી-ઠકર.)

પ્રેમપાત્રિકા.

(લેખક-વતિ. ચૈતન્યમઠ—સુરત.)

પ્રિય મિત્ર બ્રાહ્મણધર્મ ! તારો પ્રાદુર્ભાવ જે વખત મુંઝવણમાંથી યવાનો હોતો તે સમયે તારા હૃદયે (રા. ગિ. નિ.) મને પત્રદ્વારા ખજાર આપેલી અને તે પરથી મેં “ ચ-હેરસંચારીને સૂચના ” એ નામનો એક લેખ તેમના ઉપર મોકલેલો પરંતુ અમો ઉભયના દૃષ્ટિબિંદુના બેદને લઇ, તેમને તે લેખ લેવા યોગ્ય લાગ્યો નહિ તેથી તે મને પાટો મળ્યો. આદ “ શ્રી સત્ગુણ શતક ” એ નામનો લેખ મોકલ્યો જે હાલ ચાંલે છે તે અરસામાં તારા આરંભક અંકો અને મળ્યા તેમાં પ્રથમ અંકમાંજ વાંચવામાં આવ્યું કે “ બ્રાહ્મણ-ધર્મના તવા જન્મપર એ શબ્દો ” તે વિચારતાંજ મને કાંઈ નૂતન વિચારો સ્ફુરી આવ્યા અને મનમાં આનંદ ઉભરાતાં તેજ આનંદને “ પ્રેમપત્રિકા ” નામ આપી તેને તારા ઉપર મોકલવામાં આવે છે, અને ખાતરી છે કે તું તેનો અનાદર નહિજ કરે, અરહુ.

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રિવર્ણને દિગ્ગ કહેવામાં આવે છે. દિગ્ગ શબ્દનો અર્થ, એ જન્મ, એવો થાય છે. બ્રાહ્મણદિકોના બાલક પ્રથમ શુદ્ધ માતા પિતાથી જન્મ પામે છે, ત્યારબાદ તેને ‘સાતમે વર્ષે’ યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરવામાં આવે છે. તે વખતે ગાયત્રીનો ઉપદેશ અપાય છે. આ તેનો દ્વિતીયજન્મ કહેવાય છે. ધીજી જન્મથીજ તે બાળક બ્રહ્મચર્ય પાળી વિદ્યાભ્યાસ કરવા સાર ગુરુકુળમાં જઈ વાસ કરે છે. વિનાયકો તારે પણ તેવોજ પ્રકાર બન્યો છે. આરંભમાં તારો જન્મ સ્તંભનીય (ખંભાત) માં થયો અને તે સમયે તારા પાલક માતાપિતા રા. રા. ડા. અંબાલાલ હગનલાલ શાસ્ત્રી તથા મહારાય ગિરિજાશંકર વિજયશંકર શાહીવાળા થયા. તેમણે ચાર વર્ષ સુધી તને પોપણ આપી મોટું કરી પાંચમે વર્ષે તેમણે તો ગમે તે નિમિત્તે છોડ્યું પણ હું તો એમજ માનું છું કે તારા યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરી તને વિદ્યાભ્યાસ કરવા વયોવૃદ્ધ અને ગાયકવાડી રાજ્યના માછ સુખા લોકપ્રિય ગુરુ પ્રહલાદજીભાઈના હાથમાં સોંપ્યું છે એ પુરેપુરું ડહાપણ ભર્યું કાર્ય કરેલું છે એ વાત નિર્વિવાદજ છે. કદિ કોઈ શંકા કરે કે દિગ્ગકુળનાં બાલકોને સાતમે વર્ષે યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરવામાં આવે છે તો આને પાંચમે વર્ષે કેમ ! તેનું સમાધાન એજ છે કે “ શ્રી સનાતન-ધર્મનું સ્થાપન કરનાર અને ઉપનિષદ, બ્રહ્મસૂત્ર, તથા શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા, એ પ્રચીન ત્રયપર લાખ્ય બનાવી અગ્રેહ સિદ્ધાન્તનો ઉદ્ધાર કરનાર શ્રીશંકર સ્વરૂપ જગદ્ગુરુ શ્રીશંકરાચાર્ય મહારાજને પાંચમે વર્ષેજ યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેજ સંસ્કારના પ્રભાવે બીજીય વર્ષની અલ્પ વયમાં તેમણે અધઃપતન પામતાં ભારત-વર્ષનો ઉદ્ધાર કરી, પૂર્વમાં જગન્નાથમાં ગોવર્ધનમઠ, પશ્ચિમમાં દ્વારકામાં શારદામઠ, દક્ષિણમાં શૃંગેરીમાં શૃંગેરીમઠ અને ઉત્તરમાં જોષીનામઠ ગ્રામમાં જ્યોતિર્મઠ સ્થાપન કરી પોતાની ઉન્નત કીર્તિથી ભારતને પ્રકાશીત કર્યો હતો. પ્રિય આત્મા ! તારે પણ અનાયાસે એવોજ પ્રસંગ બન્યો છે તો તું પણ મહાજનો ચેત ગતઃ સ પન્થ્યાઃ એ વચનાનુસાર

પાંચમા વર્ષથીજ બીજો જન્મ પામી અર્થાત્ સત્સંસ્કારી થઇ તારા ગુરુ (મ. પ્રહ્ન લાલજીભાઈ) એ કહેલ “ શાન્તિધરે-ઉદય થશે ” એ સુત્રપર લક્ષ રાખી, જે જે પ્રસંગે તારાપર આવી પડે તે સર્વમાં શાન્તિથી ટકી રહી, વિધન સામે ટકર મારતાં તારા (પ્રીન્ટર પબ્લીશર) એ અંગ્રેજી શબ્દ કરતાં આપણી મૂળ ભાષામાં કહું તો ઉપગુરુ (રા. હનનલાલ) દ્વારા તારા હૃદય બળ (મ. ચિ. નિ.) થી વૃદ્ધિ પામી ભારતવર્ષમાં વિજય વર્ગાવી સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ હો એવી શ્રી અંતર્ધામી પરમાત્મા પ્રતિ મારી પ્રાર્થના છે.

“ બ્રાહ્મણધર્મનો નવો જન્મ ” એ શબ્દો પરથી કેાષ્ટએ પણ એમ સમજી બેસવાનું નથી કે પ્રથમનું બ્રાહ્મણધર્મ મરણ શરૂ થઇ તેનો આ પુનર્જન્મ થયો; એ શંકાને અવકાશ ન રહે તેટલાજ માટે લેખકે, પુનર્જન્મ શબ્દ ન વાપરતાં નવો જન્મ શબ્દ ચોખ્યો છે. અરવુ:

મારા અનુમાન પ્રમાણે આ “ પ્રેમપત્રિકા ” તારા છઠ્ઠા અંકમાં પ્રસિદ્ધ થશે તેથી વાંચકદંડ આશ્ચર્ય પામશે કે આરંભમાં અલિનંદન આપવાને બદલે અર્ધ વર્ષે પ્રેમપત્રિકા ક્યાંથી ઉદ્ભવી ? તેનો ખુલાસો એજ છે કે આપ પુરુષોનાં એવાં વચનો છે કે “ જે સમયે જે થાય છે તે સારા માટે. ” હું (લેખક) મુસાફરીમાં હોવાથી તારા આરંભક અંક જોઇ શક્યોજ નહોતો તેથી તારૂં તત્ત્વ કેવા પ્રકારથી બદલાયું તે બજુરામાં નહોતું. હમણાં સ્થિર થતાં આરંભક અંક જોયો ને વિચાર સ્પુરતાં તારા પ્રેમે આ પ્રવૃત્તિ કરાવી, તે પણ સારાને માટેજ ! ! કેમકે શિષ્ટ પુરુષોનો એવો સંપ્રદાય છે કે આરંભમાં, મધ્યમાં અને અંતમાં મંગલ કરવું બોધ્યો. તદ્વત્ આરંભમાં થયું છે ને મધ્યમાં અનાપાસે આશિર્વાદાત્મક મંગલ થયું અને અંતમાં પણ થશે જેથી તારૂં પરમ કૃપાળુ હોઇ તું સર્વને કષ્ટાણુકારક યઇશ.

બ્રાહ્મણ ધર્મનું આધુનિક સ્વરૂપ અને આપણું કર્તવ્ય.

—:—

(લેખક:—ડા. કેરાવલાલ માંતીલાલ—માંડવી, (મુરત.)

અંગ્રેજી સાહિત્યના અભ્યાસિઓથી અજાણ્યું નહીં જ દશે કે “ ધિનિક્ષ ” પક્ષિ એક વખત પંચતવ પામીને ફરીથી સજીવન થાય છે. એ પણ કુદરતની એક અદ્ભુત કૃતિ જ લેખાય છે.

પાટણ કોન્ફરન્સ પ્રસંગે કેટલીક દિશાઓથી અસતોષ વૃત્તિનો ધ્વનિ કર્ણગોચર થતો હતો કે ‘ બ્રાહ્મણ ધર્મ ’ ના આખા વર્ષના સર્વ અંકોમાં આમ ‘ સિદ્ધપુર કોન્ફરન્સ ’ નો જ હેવાલ ધણે અંશે આવે છે અને વિવિધ વિષયનો આલાસ પણ નથી, તેથી તેનું વાંચન અરસિક લાગે છે, અને બ્રાહ્મણધર્મના મુળ ઉદ્દેશનો વિનિષાત થાય છે. પરંતુ ‘ દેવેન્દ્રાએ માહું ’ થાય તે સારાનેજ માટે ! એ લેડોકિત અનુસાર, એ માસિકના મંત્રિ થા તંત્રીપણામાં અણુચિંતનો એકાએક ફેરફાર થયો. તેની સાથે જ તેનું સ્વરૂપ અને કદ પણ બદલાયાં. હવે, તેના ચાર પાંચ અંક પ્રકટ પણ થયા છે. માસિકની એકંદર રચના નવિન વસ્તુ—લેડો, વિચારગાંભીર અને અર્થરહસ્ય આદિમાં કેવો અને કેટલો સુધારો

યવા પામ્યો છે ? તેનો પ્રત્યુત્તર વાળવાનું તો, વિદ્વાન વાંચકજીની તુલનાસક્તિ, તર્કશક્તિ, આલસક્તિ, રસિકતા અને મર્મગતતાની નિકષ શિક્ષા ઉપર કેવા પ્રકારના, કેવા સંસ્કાર રૂપ, વિસેટો ઉદ્ભવે છે ? તે ઉપર ધણે ભાવે આધાર રાખે છે.

સમગ્ર તપોધન આલણ સૃષ્ટિ અને તેનું વાજંત સુપ્રગતિ પામે, એમ સર્વ કોઇ ઇચ્છે છે અને તેવી સદ્વાચના સ્વાભાવિક પણ છે. પરંતુ વિદ્વાન વાંચકજીની ક્ષમા યાચીને હું પૂછીશ કે, તે સદ્દેહુની સિદ્ધિ અર્થે, સમગ્ર રૂપ સદાય ઉમેરવા, ફટલા પૃથક્ પૃથક્ બ્યથિ પ્રયત્ન થાય છે ? ફક્ત આંગળાઓને વેટે ગણીએ તેથી વિશેષ નહીં જ !! એવો નિરાશાજનક પ્રત્યુત્તર મળશે તેનું કારણ શું ?

તપોધન આલણ સૃષ્ટિને સદ્ભાગ્યે જ્ઞાતિમાં સાક્ષરોનો સારો મુકાળ છે. તેમજ પાઠ-શાળાના પદ્ધતિરો પણ પુષ્ટળ છે, અને કવિઓ પણ છે. આવા અનેક અમુલ્ય રત્નના ભંડાર રૂપ જ્ઞાતિ અને તે જ્ઞાતિના ‘આલણ ધર્મ’ માસિકની પ્રગતિમાં ઉલ્લપ આવરી સંભવેજ કેમ ? એવું નિત્યાભિમાન પ્રત્યેક તપોધન બંધુના હૃદયમાં ઉછળતું જોઈએ !!

જે કામની કુલોત્પત્તિ અતિ પ્રાચીન ઋષિ મુનિઓમાં સિદ્ધ થાય છે, તે કામના વંશજોએ પણ પોતાના પુર્વજોવત્ પરાક્રમશાળી બનવું જોઈએ ! જે કામનો આવ પુરૂષ પોતાની માત્ર એકજ પાસળીથી સમગ્ર દાનવ યોનિને પરાજીત કરી શકે છે, તે કામના તનુ-જોએ બ્યથિ બળ અને સમગ્રિ બળથી સંઘટ્ટન પામીને, પોતાની આસુરી સંપત્તિઓને પગજીત કરવી જોઈએ.

પેલા જગત્વંશ પુર્વજો, ગૌતમ, કણ્ઠક, કપિલ, પાતંજલ, ભૈમિનિ, વ્યાસ, આદિ ઋષિઓ જો આ અવનિમાં અવતરીને યા તો સૂક્ષ્મ દેહે, આપણી રચનાવસ્થામાં, દર્શન દહને પ્રત્યેક તપોધન બંધુઓને ભેદાયિત પૂછે કે, હે ભૂરેવો !-અમે તો જૂતિ, સ્મૃતિ આદિ વેદવેદાંતના અનેક ભાષ્યો, આલણ, મુત્ર, વિગેરે જગત્તના ઉદ્ધારાર્થે રચી મુક્યાં છે કે જેના પ્રભાવથી, સેકંડો અને હજારો વર્ષ બતીન થવા છતાં પણ હજુ આલણો, સર્વ કોમોમાં વંદાય છે, પૂજાય છે, અને આજીવિજ મેળવે છે. એમ છે તો હાલમાં તે પર તમે કેટલું પ્રમથન કર્યું છે ? અહો મારા જ્ઞાતિ બાંધવો ! આવો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતાં આપણે જો જવાબ દઇ શકીશું ? તે મહાન અને અતિ પ્રતાપી પૂર્વજો સમક્ષ, શરમથી આપણાં શિર નીચાં નાંખી દેધને, ના હૂટકે, કાંઈક તો જવાબ દેવો જ પડશે કે, મારી જનનીનાં દેહનાં, હાડ, માંસ અને રધિરના ચર્ક રતનપાન, પથપાન, (ધાવણ, મોટા મોટા દ્રવા અને હવામાં) ભરણ તેટલો કરવાથી આવો પ્રયત્ન રથુંગ દેહ બધોવા છતાં, મામાપોએ અનેક સંકેટો વેહીને, અનદ્દ સ્વાર્થ ત્યાગ અને દ્રવ્ય ભોગ આપીને આપણને સુસિક્ષિત બનાવ્યા છતાં, પાઠશાળાની પદ્ધતિઓ પ્રાપ્ત કરાવ્યા છતાં, યૌવનકાળની અવધિમાં આવી પહોંચવા છતાં-અમે એક પણ પુસ્તક રચી શક્યા નથી !!! અરે !! અમે એક પણ સારો રમો પણ લખી શક્યા નથી !!! આવો પ્રત્યુત્તર સાંભળીને, આપણા પ્રયત્ન અને પ્રતાપી પૂર્વજોના મનમાં-હૃદયના ઉડા ગારમાં-કેવી કેવી ભાવનાઓ યશે ? તેનો પ્રત્યેક તપોધન આલણ બાંધવે વિચાર કરવો જોઈએ ! એવા વિચાર કરીને ન વિરમતાં, તે વિચારોને પ્રત્યક્ષ આચારમાં મૂકવા જોઈએ ! તથા ‘આલણ ધર્મ’ની ઝોડીસ પ્રત્યે, લેખકોનો રાફડો ઉભરાવો જોઈએ ! અને વિધવિધ વિધવનાં લેખોનો વર્ષાદ વરસવો જોઈએ ! આમ થાય

ત્યારે જ તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનું કુળ ગૌરવ પ્રકટ થશે. આમ થાય ત્યારે જ તપોધન જ્ઞાતિના સાક્ષરોનું શિક્ષણ સાધ્ય થયું લેખાશે. આમ થાય ત્યારે જ જ્ઞાતિ બાંધવોનું જીવન ખરેખર નિર્જીવ નથી જ, એમ જણાશે; અને આમ થાય ત્યારે જ આપણે નૃસિંહજીની મુક્ત થવા જેવું થશે.

અત્રે, એટલું કહેવું પણ અસ્થાને નહીં ગણાશે કે એક બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનું ‘બ્રાહ્મણધર્મ’ માસિક, તે જ્ઞાતિનું અસ્તવ ટકાવી રાખવા અને તેમાં ઉમેરો કરવા મથે છે; તેવા માસિકના લેખો પણ તેટલા જ વિચાર પ્રાગલ્ભ્યવાન અને પ્રદિષ્ટ અર્થ રહસ્ય તથા વીર્યવતી વાણીથી પરિપ્લુત હોય તેજ હૃષ્ટ છે!!

તેની સાથે સાથે એટલું પણ કહેવું અત્રે અસ્થાને નહીં ગણાય કે, સર્વ જ્ઞાતિનાંધવ થી આવે એક સરખો પ્રયાસ બની શકતો નથી. એ પણ ખરું છે. તેવા પ્રકારના જ્ઞાતિ બાંધવોએ પોતાનું વ્યક્તિ બળ કેમ અને કેવી રીતે ઉમેરવું? એ પ્રશ્ન ઉપરિચિત થવો સ્વાભાવિક જ છે. ખરી વિદ્વતાવિમુખજનો પણ દૃઢ મનોબળથી માસિકને મદદ કરી શકે છે! એક તો પોતે જ માસિકના ગ્રાહક થવું, અને બીજું અન્ય સ્નેહી સહોદરોને બ્રાહ્મણધર્મના શુભ ગ્રાહક બનવાનો આગ્રહ કરવો.

વિદ્વાતામાં આગળ વધેલા દેશોમાં તો, અખીર અને મોટી જેવા માણસો પણ, પોતાના ટેબલ ઉપર પોતાનું જ માસિક-પોતાનું જ દૈનિક પેપર-અને પોતાનાં જ પુસ્તકો-ધરાવવામાં મગરૂરી માને છે; એથી ઉલટું જ આપણે આપણા વ્યવહારમાંતો, જાણીએ અને જોઈએ છીએ કે, આપણા ફળીઆમાં, અગર નાના ગામડામાં, જો એકાદ જણ આપણું ‘બ્રાહ્મણધર્મ’ માસિક મગાવતું હોય તો, તેને ઘેર જઈ વાંચી આવીએ છીએ, અને તેમાં જ પોતાને કૃતકૃત્ય માનીએ છીએ!!

એક તરફથી આપણી શારીરિક સંપત્તિને નિરપેયગી, અને નુકશાનકારક-ખોડી તંબાકુ-ચાહપાણી-અને પાન કેકેન-જેવી વસ્તુઓ પાછળ-તેમજ નાટક-ગાયન-અને એવાં મિલતસ વિષયો તરફ આપણે આંખ મીચીને, આપણા દ્રવ્યનો ધુમાડો કરી નાખીએ છીએ. અને બીજી તરફ આપણી જ્ઞાતિ ઉન્નતિના આવશ્યક સાધન બ્રાહ્મણધર્મ માસિક માટે, આખા વરસના પોષ્ટેજ સહિત માત્ર એક રૂપિયા ખાતર દર મહીને માત્ર પાંચ દોઢીઆ ખાતર-અને દરરોજની માત્ર અડધી પાંચ ખાતર-‘બ્રાહ્મણ ધર્મ’ માસિક વાંચનની અભિરૂચિ થવાથી, આપણી જાતને માટે-આપણાં સગીર બાળકોને માટે-અને વખતે થોડું બધું વાંચી શકનાર શુદ્ધેષી હોય તો તેને માટે-માસિક વાંચવા માગવા માટે, આપણે બીજાને ઘેર ઘડા ખાતાં શરૂઆત નથી

તદુપરાંત, એવે પ્રસંગે, માસિક મગાવનાર અન્ય શુદ્ધરથ, દલાયિત અતિ સંકુચિત હૃદયનો હોય તો, “લેચિનિ, પુસ્તકા, રામા-પરહસ્તેષુ ગતાનગતાઃ” એ લોકોક્તિ પ્રમાણે, માસિક વાંચવા આવવાનું ના ખાડે છે. અથવા, ના, ના કહી શકાયતો, “હજુ હું વાંચુ છું; અગર વાંચવાનું બાકી છે,” એમ કહેવાથી, આપણે વિમુખ દૂરવું પડે છે. આવી રીતે અપમાન અને અવમાન થવાથી આત્મકલેશીત થઈને, વખતે માસિક વાંચવાનું [જો જરા તરા-અડધું પત્તું મન થયું હોય તો પણ—] માંડી વાળીએ છીએ. આ સર્વ દરરોજની માત્ર અડધી પાંચ વ્યય થાય, તે સહન કરવાની અશક્તિને લોધે જ બને છે.

અરે ! મારા તપોધન બ્રાહ્મણ બાધવો ! ક્યાં, આપણા મહિષાસુર-મુનિઓની, આખાં ને આખાં સુરકુળ જેવી સંસ્થાઓ કેવળ પોતાનાં જ દ્રવ્યપણે, નિભાવવાની શક્તિ-દિગ્ભત તથા ધમક !! અને ક્યાં, આપણા માસિક માટે, દરરોજની માત્ર અડધી પાછ ખરચવાની આપણી અશક્તિ, આનાકાની-અગર અરથિ !!! છતે સાધને જે જ્ઞાતિ, આમ મન દારદ્રમસ્ત હોય તે જ્ઞાતિ. “અમે બ્રાહ્મણ છીએ” ? “અમને વેદાધિકાર છે” ? એવા એવા અનુચિત ઉદ્ગારોમાં, અને અવનતિના ધોર-ઉડા મારમાં સદાને માટે સજડ્યાં કરે !!! તેમાં પણ શું આશ્ચર્ય ?

બ્રહ્મા જ્ઞાતિ બાધવો ! ગમે તો, ગત શ્રાવણપર્વ પ્રસંગ નિમિત્તે રક્ષાબંધન દાન તારે જ્ઞાતિ ઉન્નતિના રક્ષાણુઓ-ગમે તો, આગામી ‘દીપવાણી’ પર્વની ‘બહોણી’ તરીકે ગમે તો, નવિન વર્ષના શુકન તરીકે-માત્ર એક એક રૂપીઓ માસિકમાં, અગર પ્રતિનિધિ સભામાં મોકલી આપીને-ગમે તો ગ્રાહક બનીને, માત્ર ગ્રાહકમાં વધારા કરીને માસિકને તન, મન, અને ધનથી મદદ કરવી, એ પ્રત્યેક તપોધન બ્રાહ્મણ બાધવનું કર્તવ્ય છે.

અંતિમ પ્રાર્થના એટલીજ કે, આટલેથી પણ જે આપણી ઉંબ ઉડતી હોય તો, અરે મારા જ્ઞાતિ બાધવો ! જ્ઞાતિહિત હેડે ધરો ! અને અન્ય જનોને જાગ્રત કરવા-જ્ઞાતિને ઉન્નત કરવા મથો !!! ‘બ્રાહ્મણ ધર્મ’ માસિકમાં લેખોના વરસાદ વરસાવવા મડો !!! કાન્દુર-સમાં પસાર થએલા કરાવો-અગર તે પૈકી જેટલાનું પાલન શક્ય હોય તેટલાને આચારમાં મુકો ! કુધારા કબેરા દૂર કરો ! ! જાતુભાવમાં શદ્ધિ કરો ! ! અને પછી જુઓ, કે આપણી ઉન્નતિ થઈજ.

ૐ

શિવનિર્માલ્ય અને તપોધન બ્રાહ્મણો.

વિદ્વદર્થ પાઠકો ! આજ હું જનસમુદ્ધમાં અને વિશેષતઃ બ્રાહ્મણો અને તપોધન બ્રાહ્મણોમાં એક વિવાદરૂપક વિષયમાં મારા વિચારો પ્રદર્શિત કરવા પ્રવૃત્તિ કરું છું તેમાંથી આપને જે સાર માલ લાગે તે ગ્રહણ કરશે અને જે અનુચિત લાગે તે ત્યાગી દેશે. વિષયપર જતાં પૂર્વ એવો પ્રશ્ન ઉભો થશે કે આવા વિવાદરૂપક વિષયને હાથ ધરવાની શું આવશ્યકતા છે. વિવાદરૂપક વિષયોપર ચર્ચા કરવાથી વિરોધી પક્ષને પોતાના અંતઃકરણમાં કલેશ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેથી વિવાદ્યુક્ત વિષયની ચર્ચામાં ધણો સમય વ્યતીત થઈ જતાં તેમાંથી કાંઈ લાભ ફલિત થતો નથી. આવા પ્રશ્નો ઉત્તર એ છે કે વિવાદ વિવાદમાં પણ ફેર છે. કેટલાક વિવાદ એવા છે કે જેને ઉભા કરવામાં ન આવે અથવા તેવા વિષયોપર ચર્ચા કરવામાં ન આવે તો તે વિષય ઉપર અજ્ઞવાણુ ન પડતાં કેટલાક લેદિા તેની અધાધુધ માન્યતામાં પોતાનું અને પોતાની જાતિનું ખરાબ કરી લે છે એટલુંજ નહિ પરંતુ તેને પતિતાવસ્થામાં મૂકી જાય છે. તપોધન બ્રાહ્મણોના સંબંધમાં આજ દિવસ સુધી એવી માન્યતા ચાલતી આવે છે કે તેઓ શિવનિર્માલ્ય ગ્રહણ કરે છે તેથી તેઓ પતિત બ્રાહ્મણ છે, આ વિષયમાં એટલે કે શિવનિર્માલ્ય વિષયમાં જે કાંઈ વિચાર કરવામાં ન

આવે અને તેનો શુદ્ધિપૂર્વક શાસ્ત્રીય વિવાહ કરી, સત્ય વસ્તુ થું છે તેનો નિર્ણય કરવામાં ન આવે તો તપોધન બ્રાહ્મણો પતિત ગણાય અને તેના સંતાનો કાષ્ઠ દિવસ પોતાનું ઉચ્ચ પદ પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ. શિવનિર્માણને વચમાં લાવી કેટલાક વણિકો અને પાટીદારો પણ તપોધન બ્રાહ્મણો સાથે સંબંધ રાખવામાં આવ્યો ખાસ છે. જે જ્ઞાતિ જે કારણને લીધે આવી અધમાવસ્થાએ પહોંચી હોય તે કારણ વા તે વિષય ઉપર વિદ્વાનો અને વિશેષતઃ તો તે જ્ઞાતિના ભદ્ર પુરોહો શુદ્ધિપૂર્વક વિવાહ કરી તે પર પ્રક્રમ પાડે નહિ તો તે જ્ઞાતિના ઋણી રહેશે અને તે જ્ઞાતિમાં ઉત્પન્ન થઈ પોતાના બાંધવોના હિતાર્થે કાંઈ પણ કર્યું નહિ અને જનનીને ઉદરે ભારરૂપ થઈ જેવા આત્મા તેવાજ ગયા એમ કહેવાશે. સંસારમાં અનેક પશુ-પક્ષીઓ અને માનવો ઉત્પન્ન થાય છે અને તેઓ સંસારમયિષી પાછા આત્મા પણ જાય છે પરંતુ જગતમાં તેમની પાછળ તેમને કાંઈ માદ પણ કરતું નથી પરંતુ જે મનુષ્ય, માનવ-યોનિમાં ઉત્પન્ન થઈ, પોતાના બાંધવોના સુખાર્થે યાવજીવન પ્રપત્નો કરતા રહે છે અને તેમ કરતાં કરતાં પોતાનું આયુષ્ય સમાપ્ત કરે છે, તેજ મનુષ્યો સંસારમાં પોતાનું અમરત્વ મૂકી જાય છે અને તેવા ભદ્ર પુરોહોનાં નામ અને જીવન રમરજીવીય અનુભવાય છે. શ્રીમાન બાધ શંકરાચાર્ય મહારાજે માનવયોનિમાં આવી, યદિ ધાર્મિક વિવાદથી પાખંડીયોના મનું ખંડન કર્યું ન હોત તો આજ જગતમાં વૈદિક ધર્મનું નામ નિશાન રહેતે નહિ. આ પરથી એ દર્શિત થાય છે કે જનસમુદાયના હિતાર્થે, ઉપયોગી વિષય ઉપર વિવાદની વિશેષ આવશ્યકતા છે. નીતિદાર પણ તેમજ કહે છે કે “કાવ્યદારસ્ય વિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધોમતામ્” એટલે જે મહારાજોનો સમય કાવ્યશાસ્ત્રના વિનોદમાં જાય છે તે શુદ્ધિશાળી પુરોહો કહેવાય છે. આ પરથી એટલું સમજશે કે જનોપયોગી વિષયો ઉપર નિષ્પક્ષપાત રીતે વિવાદ કરનાર મનુષ્યો શુદ્ધિશાળી છે અને તેમ કરવું તે ઇષ્ટાચાર છે. કેટલાક એવા પણ વિષયો છે કે જે ઉપર વિવાદ કરવાથી જનસમુદાયને કાંઈ લાભ થતો નથી. અસ્તુ. પ્રશ્ન ઉપર લાંબી ભૂમિકા કરવા જતાં મૂળ વિષય ધણો દૂર જાય છે, અતઃ અત્ર તેને છોડીને મૂળ વિષય ઉપર આવીશું. વિષય ઉપર વિવેચન કરતાં એવો એક પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે કે “શિવનિર્માણ” એવો વિષય રાખવાને બદલે તેની સાથે તપોધન બ્રાહ્મણો કેમ રાખવામાં આવ્યા. વસ્તુતઃ તો હું ઉપર જણાવી ગયો છું કે યોગ્યકિત એવી છે કે તપોધન બ્રાહ્મણો શિવ નિર્માણ મદદ કરે છે અને તેથી તેઓ પતિત છે. વળી કેટલાક વિદ્વાનો પણ બાલતી આવેલી અધાધુંધ રીતને ધ્યાનમાં રાખી, તે ઉપર શુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કર્યા શિવાય તેવું એકાદ ટકાણે લખી ગયા છે. થોડા સમય પૂર્વે ‘બ્રાહ્મણોત્પત્તિ માર્તંડ’ નામક એક ગ્રંથ મારા પાંચવામાં આવ્યો. તેમાં અનેક બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ આપી છે. આ ગ્રંથના નિર્માતા શ્રીમાન પં. હરિકૃષ્ણ શાસ્ત્રી છે. તે ઉદીચ્ય બ્રાહ્મણ છે અને તે પુસ્તકમાં તેમની જાણી ઉપરથી પોતે વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના હોય એમ લાગે છે કારણ કે તેમણે ઉચું તિલક કર્યું છે. તે પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણો સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે. પ્રથમ તો સોમપુરા બ્રાહ્મણોના સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે જણાવે છે—

સોરઠ દેશમાં પ્રજાસપાટણ સોમપુરીમાં, સોમેશ્વર મહાદેવ નજદીક ચંદ્રમાએ પોતાનો ક્ષય દોષ દૂર કરવા માટે યત્ન કર્યા અને યત્નમાં ઉત્તમ તેજસ્વી બ્રાહ્મણોનું વશ થઈ. તે પછી તે બ્રાહ્મણોને રહેવા માટે સંપૂર્ણ સોમપુરી દાનમાં આપી અને રત્ન સુવર્ણાદિના અનેક

દાન આપ્યા. એવા સોમ અર્થાત્ ચંદ્ર બ્રાહ્મણોએ સોમેશ્વર જ્યોતિર્લિંગની સોમપુરી નગરીમાં સ્થાપના કરી તેથી તેમને સોમપુરા બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે. આટલું કહી આગળ નીચે પ્રમાણે કહે છે.

“C II સોમપુરીમે પાર્વતીજી કહનેસે કમળનાલમેસે ગુપ્ત માર્ગેસે જો પરમ શિવ-લક્ષ્મી નિત્ય દર્શનકો આતેથે ઉત્તરો સોમેશ્વરજી જગત્પ્રસિદ્ધ પૂજા કરનેકે વારસે સ્થાપિત કિયા તે પતિતપતિ આગે તપોધન બ્રાહ્મણુ બને. પતિતપના શિવ નિર્માલ્ય ભક્ષણુ કરનેસે ભયા.”

ભાવાર્થ—આ સોમપુરી નગરીમાં પાર્વતીજીના કહેવાથી કમળનાળમાંથી ગુપ્ત માર્ગે જો પરમ શિવલક્ષ્મી નિત્ય દર્શનાર્થ આવતા હતા તેમને જગત્પ્રસિદ્ધ સોમેશ્વરની પૂજા કરવા માટે સ્થાપિત કર્યા અને તેઓ પતિતપતિ અર્થાત્ તપોધન બ્રાહ્મણ થયા. આ પતિતપણું શિવનિર્માલ્ય ભક્ષણુ કરવાથી થયું.”

આ પંડિતે તો તપોધન બ્રાહ્મણોને કેવળ પતિત કહ્યા નહિ પરંતુ પતિતપતિ કહ્યા અને તપોધન શબ્દની શોધા વધારી. આવી રીતે જો કોમની અધમાવસ્થા કરી નાખવામાં આવી હોય તો કોમના આગેવાનો રાતિથી બેસી રહે તો તે કોમની કમરમાં શું દશા થશે તેનો તેમણે અવશ્ય ખ્યાલ કરવો જોઈએ. જો મનુષ્યો પોતાની જાતિને ધ્રાવસ્થાના કલંક-માંથી મુક્ત કરી શકે નહિ તેવા મનુષ્યોનું જીવન નિર્મર્થક છે. આપણે હવે એ તપાસવાનું છે કે શું વસ્તુતઃ આપણે પતિત છીએ. શું શિવનિર્માલ્ય એટલે શિવનિવેદ એવી વસ્તુ છે કે જે બ્રાહ્મણોને તેમની બ્રાહ્મણ્ય અવસ્થામાંથી ઉચકી અને પતિતાવસ્થામાં મૂકે છે ! જો તેમ હોય તો તે શિવજીનો મહિમા ધટાડનાર અને તેમાં પતિતપણું લાવનાર નથી ? આવા આવા અનેક પ્રશ્નોપર આપણે વિચાર કરવાનો છે. “ તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ ” નામક મેં પુસ્તક લખ્યું છે તેમાં શિવનિર્માલ્ય વિષયમાં મેં થોડું ઘણું લખ્યું છે પરંતુ તે વિષય ત્યાં અપૂર્ણપણે ચર્ચા છે તેમાં થોડો ધણો ઉમેરો કરવાના હેતુથી હું આજ કાંઈ વિશેષ લખવા મુખ્યું છું, જે મારા વિદ્વાન વાંચકોને અવશ્ય રચિતર અને ઉપયુક્ત લાગશે.

ઉપરોક્ત પં. હરિકૃષ્ણ શાસ્ત્રીએ તપોધન બ્રાહ્મણને માટે લખતાં જે સંસ્કૃત વાક્ય રચના કરી છે તે નીચે પ્રમાણે છે અને તેમાં “તપોધન બ્રાહ્મણ” એવા શબ્દો -તો નજરે પણ પડતા નથી છતાં પશુ ઉક્ત વિદ્વાન પંડિતજી ત્યાં તપોધન બ્રાહ્મણોને કેમ શોધી કાઢે છે તે સમજાતું નથી. આ ઠેકાણે વાંચકો એટલું સમજાવું રાખશે કે તપોધન બ્રાહ્મણોના સંબંધમાં શિવપુરાણ તરફ ધ્યાનથી કરી ત્યાં જુદા પ્રકારથી તેની ઉત્પત્તિ જતાવવામાં આવી છે અને બીજા પંડિતો વળી કાંઈ જુદા જ પ્રકારથી કહે છે. આ ચોખ્ખું દર્શાવે છે કે આગળ તપોધન બ્રાહ્મણોના મહત્વથી અંબધ જઘ તેમના સંબંધમાં ખોટા ખોટા ખ્યાલો કરવામાં આવ્યા છે. મેં આગળ જણાવ્યા તે સંસ્કૃત પંડિતે નિમ્નલિખિત સંસ્કૃત શ્લોક લખ્યો છે અને તેનો, ઉપર પ્રમાણેનો અર્થ કર્યો છે.

પતિતાસ્તે ત્રિજાઃ પ્રોક્તાઃ શિવનિર્માલ્ય ભક્ષણાત્ ॥ -

આ સંસ્કૃત શ્લોક કોઈ પશુ સંસ્કૃત વિદ્વાન મનુષ્ય જોશે તો તેમાં તપોધન બ્રાહ્મણ

શબ્દની ગંધ માત્ર પણ જાણતી નથી એમ તે ખાતરીથી કહેશે. અને જો તેમ છે તો પછી પતિત બ્રાહ્મણોની ગણતરીમાં તપોધન બ્રાહ્મણોને કેમ મૂકવામાં આવ્યા તે સ્પષ્ટ થઈ જાય. યદિ આનો ઉત્તર પૂર્વપક્ષકાર તરફથી એમ આપવામાં આવે કે શિવનિર્માસ્ય ભક્ષણ કરનારને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે એમ સ્પષ્ટ થઈ જાય તો ફરીથી એટલું પુષ્ટ થઈ શકે કે સંસ્કૃત વાક્યમાં પણ પતિતાસ્તે દ્વિજાઃ ને બદ્ધે તપોધનાસ્તે દ્વિજાઃ કેમ લખ્યા નહિ ? શી રીતે લખે ! લખે તો કોઈ વિદ્વાન હાંસી કરે કે તપોધન શબ્દ તો ઉચ્ચભાવ-દર્શક છે તો તેને પતિતાવસ્થાના દ્વિજને માટે કેમ વાપરી શકાય ? સારા અર્થસૂચક શબ્દોને નીચાઈ વાચક શબ્દના રૂપમાં મૂકવામાં આવે તો તેમને મૂર્ખ કહેવામાં આવે અતઃ મૂળમાં પતિત શબ્દ રાખી ટીકા વા બાવાર્થ કરતાં, સાં મનઃક્રાંત શબ્દો લખી દીધા છે એમ માન્યા શિવાય આશે તેમ નથી. હવે દુર્જનતોષ ન્યાયથી કદાચિત્ એમ માની લેવામાં આવે કે શિવનિર્માસ્ય ભક્ષણ કરનારને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે અને તેઓ પતિત બ્રાહ્મણ છે તો એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે શું શિવનિર્માસ્યનિવેદ એવું નિવેદ છે કે જે બ્રાહ્મણોને પતિત કરી મૂકે છે ? આ વિષયનો વિચાર કરવામાં આપણે શારદાપીઠના થી-માન શંકરાચાર્યજી મહારાજનો શું અભિપ્રાય છે તે તપાસીશું. તેમની આશાથી શાસ્ત્રી જીવરામ મયારામે શિવભક્તિ કંપણના નામનું પુસ્તક, સંવત ૧૯૧૪ ની સાલમાં છપાયું છે તેમાં શિવનિર્માસ્ય વિષયમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું છે.

પુસ્તક પાનું ૧૧૬. પદ્મપુરાણનો હવાલો આપી કહે છે કે શિવજીનું સ્વરૂપ યજ્ઞેષ્ઠ તમામ શિવનિર્માસ્ય કહેવાય અને તેનું શિવનિર્માસ્ય જે બ્રહ્માદિક દેવે ધારણ કર્યા અને વૈષ્ણવોના વિષ્ણુ ભગવાને શિવજીના ઉચ્છીષ્ટ દાધવર્ગ આરોગ્યાં. હનુમાનજીએ શિવજીનું ઉચ્છીષ્ટ ભક્ષણ કર્યું. પદ્મપુરાણના પાતાળ અંડના અધ્યાય ૧૧૪ ના ૨૦૭-૮-૧૨૬ આદિ શ્લોકોના પ્રમાણથી ઉપરોક્ત વિષયને સિદ્ધ કર્યા છે.

આંગળ આસતાં તેજ પુસ્તકના પાને ૧૨૭ માં લખ્યું છે કે “ શિવજીને નિવેદિત અન્નાદિક ભક્ષણ નિષેધક વાક્ય જાણત કેટલાક આચાર્યનો મત એવો છે કે શિવનિર્માસ્ય વેદ બ્રાહ્મણતવાળા છે તેઓને શિવનિર્માસ્ય ભક્ષણ અધિકાર નહોતાં. જે લોકો ઉપરોક્ત મતવાળા હોય બહીષ્કૃત છે તેમને શિવનિર્માસ્ય મંદજી કરવાનો અધિકાર નથી એમ લખી આંગળ કહે છે કે સંધ્યકુમાર પ્રત્યે સદાશિવનું વચન છે કે બહીષ્કૃત કોણ છે. તો તેના ઉત્તરમાં સદાશિવજી કહે છે કે

વધિર્જ્ઞાતા ગૌતમેન શત્પાપે ગ્રાહણાધમાઃ ।

કલો યુગે મવિર્ગતિ નિદકાસ્તે વદીપ્તૃતા ॥

બાવાર્થ એ છે કે દ્વિધીય ઋષિ તથા ગૌતમ ઋષિએ ત્રાપ આપી વેદ બહીષ્કૃત કરેલા બ્રાહ્મણોનો દલિયુગમાં ઉત્પન્ન થશે તે સતત શિવનિર્માસ્ય કરશે. તેવા શિવનિર્માસ્યને શિવ નિવેદિત ભક્ષણ નહિ કરવાની વ્યવસ્થા અનેકવિધ આચાર્યોએ કરેલી છે.

વળા પાને ૧૧ મે કહે છે કે “ વૈષ્ણવો શિવનિર્માસ્યનો તિરસ્કાર કરે છે તેવો કેવળ શિવદ્વેષરૂપી અગ્નિની જ્વાળાથી ખીન દુષિન થયા હોવાને લીધેજ ” આ પરથી પણ જાણ્યું છે કે શિવનિર્માસ્ય ભક્ષણથી પતિત થવાનું નથી અને જેઓ પતિત થવાનું કહે છે વા માને છે તેઓ શિવોદી વા વૈષ્ણવ મનાવજાની દોષા જોઈએ. વાંચકોને આ પ્રસંગે ન

સ્મરણુ આપીશ કે આહ્વાણપતિ માર્તંડ નામક પુસ્તક લખનાર પણ વૈષ્ણવ સંપ્રદાયી આહ્વાણ છે અને તેમને શિવનિર્માલ્ય ના ગમ્યું હોય તો તેમણે તે શિવનિર્માલ્યને નીચું બતાવવા આતર તેવું લખી નિદ્રાધીન તપોધન આહ્વાણને માથે તે બોતાનું ચઢાવી દીધું.

વિદ્વાન વાંચકો ! આ પરથી આપ જોઈ શક્યા હશે કે શારદાપીઠાધિપતિ શ્રીમાધવ-તીર્થજી શંકરાચાર્ય મહારાજ પણ શિવનિર્માલ્યને આદ્ય સમજે છે તો પછી શિવનિર્માલ્યને આગળ કરી તપોધન આહ્વાણને પતિત ગણવાની હિમત શી રીતે કરવામાં આવે છે તે સહમજી શકાતું નથી. અરે—હું લુલ્યો ! તેવી હિમત તેટલા માટે કરવામાં આવે છે કે તપો-ધન આહ્વાણ સંતાનો ભોળા છે, તેમને પોતાનાપર શુ આદેષો થયા છે અને હાલ શું થાય છે તે જ્ઞેવાની દરકાર નથી. તેજ કારણ છે કે તેમને માટે આટલું બધું થઈ ચુક્યું છે પરંતુ હું બાધવો ! હવે બેદરકાર બનશો તો હવે પણ ધણું ખોશો. શ્રીમાન શંકરાચાર્ય જેવા જ્યારે તમારો રસ્તો નિષ્કંટક કરે છે અને કહે છે કે શિવનિર્માલ્ય ગ્રહણ કરવામાં કશો દોષ નથી તો હવે ભૂત થઈ જો લોકો તમને પતિત ગણવાની વાતો કહેતા હોય તેમને આ બતાવો અને તમારા પરના આવેલાં કલંકો દૂર કરો.

મિત્ર વાંચકો ! આ પ્રમાણે શ્રીમાન રવામી શંકરાચાર્યનો શિવનિર્માલ્ય વિષયમાં અભિપ્રાય બળપ્રયા પછી કાઢીના એક મહાન વિદ્વાન તરફથી શિવનિર્માલ્યગ્રહણ મીમાંસા નામક પુસ્તક લખાયેલું છે તેના પર દ્રષ્ટિપાત કરીશું. તે પંડિતનું નામ પં. રામભગ્ન ત્રિપાઠી છે, તે પોતે આદિત્ય પુરાણનું પ્રમાણ આપે છે અને શિવનિર્માલ્યની પ્રસંશા કરે છે.

નિર્માલ્યં લેવ દેવસ્ય ચાન્દ્રાયણ શતાન્દરમ્ ધર્યયા ।

પરયામકત્વા મોકર્વ્યં ઇત્યાદિ ।

શિવનિર્માલ્ય સો ચાન્દ્રાયણ મતથી પણ એટલે છે અતઃ શ્રદ્ધાપૂર્વક ભક્ષણીય છે. સત સંહિતાનું પ્રમાણ આપી કહે છે કે

શમ્ભોર્નિર્માલ્યર્ક શુદ્ધં મુંજીયાત્ સર્વનાં દ્વિજઃ બન્ય
દેવસ્યનૈવેદ્યં મુક્તયા ચાન્દ્રાયણં ચેરેત્ ॥

આહ્વાણ-ક્ષત્રિય-વૈશ્યો શિવનિર્માલ્યનું ભક્ષણ કરે. શિવથી અન્ય દેવનું નિર્માલ્ય ભક્ષણ કરવાથી ચાન્દ્રાયણ મત કરીને શુદ્ધ થવું પડે છે.

તે પુસ્તકમાં આવી તરેહના અનેક પ્રમાણો આપ્યા છે જે અત્ર વિસ્તારભયથી અમે ઉલ્લેખ કરી શકતા નથી. જે મહાશયો તે જોરા ઇચ્છતા હોય તે મહાશયોએ તે પુસ્તક “ય. રામ-ભગ્ન ત્રિપાઠી મુ. બ્રહ્મપુર પહરી. પો. ચોરીચૌર-છ. ગોરખપુર” એ ટેકાણેથી મંગારીને તપાસવું. એ પુસ્તકમાં એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જે મનુષ્યો શિવનાપર ભક્તિ રાખ્યા વા શિવને અર્પણ કરી તે નિવેદ્ય ખાતા નથી તે લોકો શુદ્ધ છે. આ પ્રમાણે જે આહ્વાણ તપોધન આહ્વાણ વા અન્ય વર્ણસ્ય મનુષ્યો કરે તે સર્વ શુદ્ધ છે. આ પરથી મારા મિત્ર વાંચકોને ખાતી થશે કે તપોધન આહ્વાણને શિવનિર્માલ્યનું કારણ આગળ કરી પતિત ગણવામાં વા માનવામાં આવે છે તે સર્વથા કપોક્ષ કલ્પિત છે. કોઈ કહેશે કે તપોધન આહ્વાણ

શિવનિર્માણ ઉપર પોતાની આજીવિકા કરે છે અને શિવભક્તિપૂર્વક તે પ્રદક્ષ કરે છે એમ નથી તેથી તેઓ પતિત ગણાય છે. તેના ઉત્તરમાં હું જણાવીશ કે તે કથન પણ સર્વથા અસત્ય છે. તેઓ એટલે તપોધન બ્રાહ્મણો કેમ કહેતા વા માનતા નથી કે તેઓ પોતાના ઉદરનિર્વાહ માટે શિવનિર્માણ પ્રદક્ષ કરે છે પરંતુ તેઓ તો એમજ કહે છે કે શિવભક્તિના પ્રસાદરૂપે તે પ્રદક્ષ કરે છે. આજ એવા અનેક બ્રાહ્મણો દ્રષ્ટિએ પો છે કે જેઓ શિવનિર્માણ દ્રવ્ય લે છે અને તેના ઉપર પોતાની આજીવિકા ચલાવે છે. શું તેઓ પતિત છે? કેમ તેમ માનવાને તૈયાર નહિ હોય. મુગે મોઢે બેસી રહેનાર તપોધન બ્રાહ્મણોને માથે તેવા દોષો આરોપણ કરવા માં આવી અને તેમના નિમિત્તે અન્ય બ્રાહ્મણોએ મુખ્યેન કરવા માંડ્યા પરંતુ હવે તેવો સમય નથી અને હવે જેનામાં શુદ્ધિ છે તે તો તેવા દોષારોપણ થવા દેશે નહિ.

શિવનિર્માણ સાથે તપોધન બ્રાહ્મણોને શું સંબંધ છે? મુત્તા વાંચો! તે હવે જણવાની આવશ્યકતા છે. શું કારણ છે કે તપોધન બ્રાહ્મણોને શિવનિર્માણ સાથે જોડવામાં આવે છે? આ વિષયમાં હું મારો સ્વતંત્ર મત દર્શાવું છું. તે સાથે અન્ય બંધુઓ સદમન થાય વા ન થાય તે લુદી વાત છે, પરંતુ યદિ શુદ્ધિને વિકાસવા દઇ આ વિષયમાં ધીમાન બાધિવો વિચાર કરશે તો હું જે કહું છું તે તેમને સત્ય લાગશે.

શિવ શબ્દનો અર્થ કદ્યાણુ છે અને નિર્માણ શબ્દનો અર્થ પવિત્રતા છે. શિવ શબ્દનો અર્થ કદ્યાણુ હું કહું છું વા તેમ કરવામાં અન્ય વિક્ષાનોની પણ સંમતિ છે તે પણ આ પ્રસંગે તપાસવું સમીચીન છે શિવનો અર્થ કદ્યાણુ એ સિદ્ધ કરવામાં અનેક પ્રમાણો છે પરંતુ તે સર્વ અત્ર ઉપદ્રુત નહીં કરતાં શારદાપીઠાધિપતિ શીમાન બાધવતીયંજ શંકરાચાર્યજી મહારાજની આઠાપી યાત્રી જીવરામ, શિવભક્તિ કદ્યના નામના પુસ્તકના ઉપોદ્ધાતમાં લખે છે કે “શિવ જે પરમ કદ્યાણુ સ્વરૂપ તેને વિશે સર્વથી અધિક પ્રીતિ એનું નામ શિવભક્તિ.” આમ લખી તેમજો શિવ શબ્દનો કદ્યાણુ અર્થ કરી બતાવ્યો છે. તે સત્તાપી પણ તેવો અર્થ લખ્યો અને નિર્માણ શબ્દનો પવિત્રતા અર્થ કોણની સત્તાપી પ્રદક્ષ કરીએ છીએ તો કદ્યાણુકારક પવિત્રતા છે એ અર્થ ચરિતાર્થ યાપ અને નિવેદ શબ્દ પાસે આવે તો કદ્યાણુકારક પવિત્રતા (સાચવનાર) નિવેદ અર્થાત્ પ્રસાદ એવો અર્થ યાપ, આવો અર્થ લેવામાં આવે તો તેનો તપોધન બ્રાહ્મણો સાથેનો સંબંધ ઘણી સારી રીતે અને શુદ્ધિ પૂર્વક સિદ્ધ થાય છે. તપોધનો, તપસ્વિઓ વા તપોનિધિઓતે કહેવામાં આવે છે. જે લોકો હૃદયની આઠા પ્રમાણે જીવન બ્યતીત કરવા, એકાંતમાં તપ કરે છે અને તપ તેજ પોતાના સર્વ મુખનું સાધન રદમજે છે તેવા બ્રાહ્મણોને તપોધન બ્રાહ્મણો સ્વમજવામાં આવે છે અને તેઓને શિવનિર્માણનિવેદ પ્રદક્ષ કરવાનો અધિકાર છે અર્થાત્ તેઓ કદ્યાણુકારી પવિત્ર અભાદાર કરી તપોધન શબ્દ ચરિતાર્થ કરે છે. જે લોકો, આચારવિચારમાં મિટના સાથે કદ્યાણુકારી પવિત્ર અભાદાર (શિવનિર્માણનિવેદ) કરે છે તેઓ તપોધન બ્રાહ્મણો કહેવાઈ શકાય છે. પૂર્વકાગમાં ચિત્તાલો અને દેવાલોમાં, તપોધન બ્રાહ્મણોને મુખ્ય ગણવામાં આવના હતા અને “સાપ ગયા અને લીમોટા રવી ગયા” તેની માફક દાણ પણ દેવા.

લયો તથા શિવાલયોમાં તપોધન બ્રાહ્મણોના વંશજો, તપોધનો નજરે પડે છે પરંતુ પૂર્વકાળના તપોધનોનું કર્તવ્ય અને તેને અંગે તેમનું ગૌરવ આજ તેમની તેવી મનાતી સંતાનોમાં જણાતું નથી. પૂર્વકાળમાં વિદ્વાનોના બેસવા અને વાર્તાવિતોદ કરવાના સ્થાનોને દેવાલયો કહેવામાં આવતાં અને જે મનુષ્યો જે સ્થાનમાં બેસી પોતાના કથ્યાણનું ચિત્તન વા વિચાર કરી શકતા તે સ્થાનને શિવાલયો કહેવામાં આવતાં હતાં. આવાં સ્થાનો ગામ બહાર અને એકાંત પ્રદેશમાં રાખવામાં આવતાં હતાં. ત્યાંના અધ્યક્ષ તરીકે બ્રાહ્મણો કે જે સંસારના સુખને તુચ્છ સમજી મુશ્વરાગ્રાપર આરટ રહેતા હતા તેવા કણુ ઉપર જીવન રાખનાર કણાદિ તપસ્વિ બ્રાહ્મણોને નીયત કરવામાં આવતા હતા. તેઓ જીવ-જીવ અને સંસારના અનુભવ સાથેના વિશેષ અભ્યાસી હોવાને લીધે, ત્યાંજ એટલે ઉપરાંત દેવાલયો અને શિવાલયોમાં રહેતા હતા અને અન્ય મનુષ્યો તેમની પાસે જઈ, સંસારસાગર તરવાના વિકટ પ્રત્યેનોપર તપોધન બ્રાહ્મણો પાસે સમાધાન મેળવતા અને આનંદ પામતા. અન્ય મનુષ્યો તરફથી તેમના નિર્વાહના સાધનો તેમને ત્યાંજ પુરાં પાડવામાં આવતાં હતાં અને કણાદિ જેવા તપોધનો તો પોતે કણુ મેળવી તેપર જીવન બતીત કરીને લોકોપકારી જીંદગી ગુજારતા હતા. આવી રીતનું તપોધન બ્રાહ્મણોનું પૂર્વકાળમાં ગૌરવ હતું અને તેમની શ્રેષ્ઠતા સર્વમાન્ય હતી, જેમ જેમ તપસ્વિઓને યુક્તકર્મ કરવાના તપોધનોએ છોડવા માંડ્યા અને બ્રાપદાદાએ મેળવેલા તપોધન પદપર આરટ થઈ કર્મ કરવાનાં છોડ્યાં તથા પ્રમાદાધીન થઈ વિદ્યા તથા વેદાધ્યયન કરવાનું મુકી દીધું તેમ તેમ તેમની અધોગતિની સ્થિતિ શરૂ થવા લાગી. જેમ જેમ વિશેષ અધોગતિ થવા લાગી તેમ તેમ તેનો લાજ લઇ, આ નામધારી તપોધનોને ઉતારી પાડવાની તેમના દ્રેષીઓએ કાશિય કરવા માંડી અને આજે તેમની જે સ્થિતિ છે તે કાંઈથી અત્તાજી નથી. હું પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરું છું કે હે પ્રભુ ! હાલના હમે નામધારી તપોધનો, સાત્વિક કર્મો કરી હમારા તપોધન પદને દીપાવીએ અને સર્વત્ર જય પ્રાપ્ત કરીએ તેવી શક્તિ હમને તું પ્રદાન કર.

ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.

મત.

(લેખિકા:—ગં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદજી સેવકરામ.)

(ગતાંકથી ચાલુ.)

પ્રાપ્ત કરેલાં દ્રવ્યને જે સ્ત્રી સારી રીતે સાચવી, પતિને અત્યંત સતોષ પમાડી, તેના પ્રાપ્ત કરેલાંમાંથી અર્ધ કે સર્વને ભોગવે છે, તેમ તેના પ્રાપ્ત કરેલા ધર્મમાંથી પણ પતિની સેવા કરવાથી, તે અર્ધ કે સર્વ પામે છે. તેપરથી એજ સિદ્ધ થાય છે કે સ્ત્રીને જુદું ધર્મ કર્મ નથી, તેને ગુરૂ કરવાની કે મત કરવાની પણ આવશ્યકતા નથી, પતિ એજ તેના ગુરૂ છે, એજ તેનો ધર્મ અને એજ તેનું સર્વસ્વ છે. વેદમાં કહેલાં કર્મ સ્ત્રીને પતિની આજ્ઞા લઇને કરવાનાં છે. પોતાની મેજે કરવાની તો તેને કેવલ પતિની આરાધનાજ છે, ને જે મત એ આરાધનાને ઉપયોગનું હોય તે મત, પતિની આજ્ઞાથી કરવું.

જેટલાંક મતનું વર્ણન કરીએ. નિત્ય એટલે જે કયાં વિના ચાલેજ નહિ એવાં પ્રતિ દિવસ કરવાનાં, નૈમિત્તિક એટલે કાંઈ પ્રસંગને લઈ કરવાનાં, અને કામ્ય એટલે કાંઈ ઈચ્છાને લઈને કરવાનાં, એમ ત્રણ પ્રકારનાં વ્રત છે. તેમાં જે નિત્ય વ્રત છે તેનો હેતુ માત્ર શરીર અને મનની શુદ્ધિ કરવાનો છે. એમ ધવાથી પોતાનાં જે મુખ્ય કાર્યો છે તેમાં વધારે સારી પ્રવૃત્તિ થાય. શરીર રોગી, કે મહીન હોય તો મન પણ ભારે લાગે છે. મનમાં કાંઈ વિશેષ કે કલેશ હોય તો શરીર પણ મંદ કે રોગી થઈ પડે છે. આમ છે એટલે મન અને શરીર બેની શુદ્ધતા રાખવાની જરૂર છે. મન અને શરીરની શુદ્ધિ માટે સારા સંસર્ગોની અપેક્ષા છે. જેવી સંગતિ, જેવા આપણી પાસેના સંબંધ, તેવું શરીર થાય છે, ને તેવા વિચાર પેદા થાય છે. શરીરને અને મનને વિશેષ અસર આહાર, વિદ્યાર, સંસર્ગ, વિચાર એ ચાર વાત ઉપર ધ્યાન રાખવાથી થાય છે, અને તેમ ધરાથી મનનું સાક્રિયાપણું અથવા તેમાંના અભિમાન નાશ પામે છે, ત્યારે પુણ્યની જ્ઞાતિ થાય છે અથવા પ્રેમભાવ ઉદય પામે છે ને તે પ્રેમભાવ સર્વત્ર એકાત્મભાવરૂપે પરિપક્વ થઈ મોક્ષ આપે છે.

જે નિત્ય કરવાનાં વ્રત છે તેનું આત્મ સ્વરૂપ છે, તે કરવાનું કામ સ્ત્રી પુરૂષ સર્વને સરખુંજ આવશ્યક છે. પણ સ્ત્રીએ પોતાના પતિની સહાય અને શિક્ષા લેવી લાજકારી છે, કેમકે તેજ તેનો ગુરુ છે. આવા નિત્ય કર્મોનો સમાસ યમ અને નિયમ એ યોગ શાસ્ત્રમાં કહેલાં બે પ્રથમ અંગમાં થાય છે. અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, એ યમ છે. શૌચ, સતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને પ્રજ્ઞાપ્રણિધાન એ નિયમ છે. કાંઈ પણ પ્રાણીની હિંસા ન કરવી, એટલે કે મારવું નહિ એટલુંજ નહિ પણ વાણીથી પણ તેને દુભાવવું નહિ તેવો દયા ભાવ તે અહિંસા. જેવું હોય તેવું કહેવું તે સત્ય. પોતાનું ન હોય તે કદાપિ થિવું કે ઈચ્છવું નહિ તે અસ્તેય. નિયમ પ્રમાણે ભોગ કરવો અથવા નજ કરવો તે બ્રહ્મચર્ય. જેમણે તેથી અધિક ન ઇચ્છવું કે ન લેવું કે પારકા પાસેથી કંઈ ન લેવું તે અપરિગ્રહ. શરીરને તેમ મનને યજ્ઞારથી સ્નાનાદિક વડે, તેમ અંદરથી પણ યોગ્ય પ્રકારે શુદ્ધ રાખવું તે શૌચ. આદાર સાત્વિક એટલે મનને આત્મભાવમાં લાગે તેવો સાદો અને મિન-રીતીથી લેવો એ પણ શૌચમાર્ગ ગણી શકાય. મનને જે વખતે જે પ્રાપ્ત થાય તેથી પ્રસન્ન રાખવું તે સતોષ. શરીરની કે મનની જે ઉન્મત દશા હોય તેને નરમ પાડી આત્મભાવમાં લદા કરવા યોગ્ય થવા માટે જે નિયમ કરવા તે તપ. એમાંજ ઉપવાસ, જગરણ, કૃષ્ણ ચાંદ્રાવળ, પ્રદોષ, અમુક શાકાદિનું વર્જન, એક મુકા આદિ જે અનેક વ્રત સ્ત્રીઓ કરે છે તેનો સમાસ છે. એટલે જે હેતુ તપ કરવા માટે બતાવ્યો તે જો એવા પ્રાત્યની ન સમજતો હોય તો તે વ્રત કરવાં નહીં છે એટલું જ નહિ પણ તેમાં દોષ રહેતો છે. સ્વાધ્યાય એટલે સારી જ્ઞાતિ પેદા કરે એવાં શાસ્ત્રોનું મનન, અથવા કાંઈ મંત્ર અને તેના અર્થનો ધ્યાનપૂર્વક વિચાર, પ્રજ્ઞા પ્રણિધાન એટલે પ્રજ્ઞા અથવા જેને સર્વોધાર સર્વસ્વરૂપ જાણતાં હોય તે આત્મા કે પોતાનો પૂજ્યપતિ, તેનું નિરંતર ધ્યાન અને તે જે દરેક તેજ ખરે એમ તેના ઉપર દૃઢ વિશ્વાસ. આમાં પૂજા, કથા, આદિ જે જે સ્ત્રીઓ કરે છે તે સમાય છે, પણ તેમાં એ વિસ્તરી જવું જોઈતું નથી કે પોતાનો યજ્ઞ જે પોતાનો પતિ તેની આશા વિના અને તેમણે જતાવ્યા કરતાં બીજું કાંઈ પણ કરવું

ન જોઈએ. તે બધાં જ હેતુથી કરવાનાં છે તે હેતુ પણ પુરેપુરે સમવાવો જોઈએ. આ દેશ કે તેમાંનું એકાદ પ્રત જ્યારે એવા આગ્રહથી ગ્રહણ થાય કે સર્વદા, સર્વ સ્થલે ને જીવતા સુધી એજ નિયમે વર્તેલ ત્યારે તે મહાપ્રત કહેવાય છે. આપણા શાસ્ત્રમાં આવાં અનેક પ્રત કહ્યાં છે પણ તે બધાંનાં હેતુ અત્ર જતાંએ. તેનાં તેજ છે એમ સમજવું. પ્રતનો ખરો હેતુ સમજ્યા શિવાય કેટલીક બહેનો લાધી ખેંચે છે, પણ ખીલકુલ મનોનિગ્રહ કરી ચક્રતી નથી તો તે શિવાય કરેલાં પ્રત નકામા છે. વાંચક બહેનો આ લેખને વાંચી પોતે તેવી રીતે વર્તન કરશે તો આ લેખ સાર્થક થશે એમ હું માનીશ. અસ્તુ.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલની યોજના કમીટીના સભાસદોના પત્રો.

બોર્ડિંગ માટે ફંડ સારા પાયા ઉપર ઉભું થવું જોઈએ, તેને માટે નાણાં સંચરકાંઠા બરના (ભરનારના) વર્ગો પાડવા જોઈએ.

સૌ અને તેથી વધુ રકમ ભરનારને લાઈફ મેમ્બર ગણવા.

પચાસ રૂપિયા ભરનારનો એક વોટ, સૌ વાળાના બે વોટ અને તેથી વધારે ભરનારના ત્રણ વોટ એ સીસ્ટમ ઉપર મેનેજિંગ કમીટીનું બંધારણ થવું જોઈએ. ઉભું થયેલું ફંડ કેપીટલ રીઝર્વ રહેવું જોઈએ. ફંડની રકમમાં હાથ ધાલવો જોઈએ નહીં, માત્ર તેના વ્યાજમાંથી નિભાવ થવો જોઈએ. ધારો કે ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની શરૂઆતથી બોર્ડિંગ બોલવામાં આવે તો માસિક ખર્ચ મહારા માનવા પ્રમાણે નીચે જતાવ્યા પ્રમાણે આવે.

૩૦-૦-૦ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ રૂ. ૨૫ થી ૩૦ સુધીના, હાકરાંઓ ઉપર કાંઈ રાખે તેવો અને બોર્ડિંગની મેનેજમેન્ટ પ્રમાણિકપણે સંતોષકારક રીતે ચલાવે તેવો લાયક માણસ રાખવો

૧૫-૦-૦ રસોઈઓ + ૮-૦-૦ નોકર + ૭-૦-૦ મજૂર + ૧૫-૦-૦ મકાન લાકડું + ૧૮-૦-૦ પરચુરણ વાસણ કુસજીવિનો ખર્ચ મળી જુમલે રૂ. ૮૫-૦-૦ વિદ્યાર્થીના જોજન ખર્ચ સંબંધી હકાકન.

શહેરમાં સરાસરી એક હાકરે માસિક ખર્ચ હાલની મોંઘવારી પ્રમાણે રૂ. ૧૦-૦-૦ થાય. વિદ્યાર્થીઓના ત્રણ વર્ગ પાડવા. પહેલા વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી રૂ. ૭-૦-૦ લેવા, બીજા વર્ગ પાસેથી રૂ. ૫-૦-૦ લેવા અને ત્રીજા વર્ગને મારીમાં ગણવો.

ધારો કે પહેલા વર્ગમાં ૧૦ વિદ્યાર્થીઓ હોય તો માસિક જોજન ખર્ચની ખાટના રૂ. ૩૦. + બીજા વર્ગના પાંચ વિદ્યાર્થીઓના રૂ. ૨૫. + ત્રીજા વર્ગના પાંચ વિદ્યાર્થીઓના રૂ. ૨૦. જુમલે રૂ. ૮૫ = રૂ. ૧૬૦.

રાજિન્ડ પ્રીગરમાં (અંદાજ) રૂ. ૨૦૦-૦-૦, વાર્ષિક ખર્ચ રૂ. ૨૫૦૦-૦-૦.

જે રકમનું વાર્ષિક વ્યાજ રૂ. ૨૫૦૦-૦-૦ ઉપર તેટલી રકમનું ફંડ પ્રથમ થવું જોઈએ. ફંડની રકમ પ્રેમીસરી નોટમાં અગર ગવર્નમેન્ટ સીક્યુરીટીમાં રોકાવી જોઈએ, ખાનગી ગૃહસ્થ અગર સાંતિમાં ફંડની રકમ અનામત મુકવી જોઈએ.

ઉભી થતી ધારવામાં આવતી મુશ્કેલીઓ.

૧ બોર્ડિંગમાં ખોરાક દવા પાણી વિગેરે બાજત વખતોવખત ફરીઆદો ઉભી થવા બાજત.
૨ છોકરાં ગંદગી, મચ્છર વિગેરે આજતમાં વખતોવખત ફરીઆદો ઉઠાવી.

૩ લાયક એસ્ટાબ્લીશમેન્ટ મેળવવાની મુશ્કેલીઓ અને તેને અગે મેનેજમેન્ટમાં ગરમી, જેથી મુખ્ય હેતુ ન સચવાતાં છોકરાંની તન્દુરસ્તી ખરાબ થવાનો સંભવ. ઉપર જતાં આ મુશ્કેલી પુરતું ફંડ એકત્ર થાય તો બોર્ડિંગ સ્થાપન કરવી નિર્દયિક, તેના કરતાં દાન સરખાવમાં બોર્ડિંગને બદલે સ્કોલરશીપ સીસ્ટમ દાખલ કરવાની દું હીમચિત્ત કરૂં છું. કારણકે તેમાં ઉપર જતાવેલી પ્રાથમ મુશ્કેલી ઉભી થતી નથી. એસ્ટાબ્લીશમેન્ટનું ભારે ખર્ચ બને છે અને લાયકાત વગરના છોકરાઓ બોર્ડિંગમાં એક વખત દાખલ થયા પછી ગેરલાભ લે છે. તેમ સ્કોલરશીપમાં બનતું નથી, દાખલા તરીકે ૨૦ વિદ્યાર્થીઓને દરમાસે રૂ. ૫—૦—૦ પ્રમાણે સ્કોલરશીપ આપવામાં આવે તો વાર્ષિક ખર્ચ ચોખ્ખું રૂ. ૧૨૦૦—૦—૦ થાય અને તે લાલ મહેનતુ અને દીપી આવે તેવા છોકરાઓને મળે જેથી બીજાને તેનો ધોડા લેવાનું દીવ થાય. બોર્ડિંગ શરૂ કરવામાં જરૂરી ફરનીચર અને વાસણો વિગેરે માટે રૂ. ૫૦૦—૦—૦ કુલ ખર્ચ અટકળવામાં આવે છે. શરૂઆત સ્કોલરશીપથી થવી ભેદજો, અને એક લાખ રૂપિયાનું ફંડ થાય ત્યારે જ બોર્ડિંગ સ્થાપન કરવા મદદને અભિપ્રાય છે. ઉપરના વિચારોનો દું છું તેથી બોર્ડિંગ સમઘી વધારે વિગત આપવા દું દાન જરૂર લેતો નથી, અને સ્કોલરશીપ સીસ્ટમ માટે અત્યારે વિચાર દર્શાવવા અરથાને અને કામચલાઉ ગણાય.

છાટાલાલ દયાશંકર રાયગ. (ધોળકા.)

આપણી જાતિના પાંચ મોલાદાર ગુરુઓનું એક ઉપદેશન અમુક સમયને માટે જાનિ ના ગાઓમાં વસતા બંધુઓ પાસે જમી તેમની પામેથી સ્થાપિત દુકાનો ભરાયવી. વરની પત્રકમાં આપણી કામની દશ દાનરની ગણવી કરવામાં આવી છે અને તે પ્રમાણે લેતાં આપણે સ્ત્રી બાળક વગેરે વર્ગને બાદ કરીએ અને પાંચ દાનર પુરોને ગણીએ તો તેઓ તરફથી વધુ નહીં તોપણ આપણે વાર્ષિક દાનર રૂપિયા મેળવી શકીએ, માટે ત્યાં મુખી ઓછામાં ઓછું ૨૫ દાનરનું ફંડ એકત્ર થાય નહીં ત્યાં સુધી બોર્ડિંગ ઉઘાડવી નહીં કારણ કે વિના ફંડથી તે ઉભી કરવાથી ભવિષ્યમાં ત્રુટી જવાનો સંભવ છે. બોર્ડિંગ અમદાવાદ જેવા શહેરમાં સ્થપાય તો દરેક રીતે મુલમ થઈ પડે એમ મદાઈ માનવું છે.

આપણી કમિટીમાં નિષ્ઠ કોસા મદાનુભાવો બોર્ડિંગની મેળનાપર વિચાર કરી તે કાર્ય દરવાને દાયમાં લે તો દું ધાઈ છું કે આ કાર્ય જરા પણ મુશ્કેલ નથી અતઃ કમીટીના દરેક સભ્યોએ અંતઃકરણપૂર્વક આ કાર્યમાં પ્રયત્ન કરી તે સંબંધમાં યોગ્ય લાજના સર્વોન્નમને ઉચિત્ત પગલાં લેતાં એવો મારો અભિપ્રાય છે.

ગંગાશંકર ટી. રામા. (મુંબાઈ.)

એક નાનું પાંચ છ પ્રતિષ્ઠિત સંઘ મદાનુભાવો ઉપદેશન દરેક ગામ કે ત્યાં તપોવન સાદ્વિહાની વસ્તી હોય તેવા ગામમાં મોકલવું અને તેણે તે ગામના માનિયપુઓની આર્થિક અને આધ્યાત્મિક સ્થિતિ ઉપર વિચાર કરીને તે માનિયપુઓને જાનિના દિન માટે સમજાવવા.

તે પછી જેટલી તેમની શક્તિ હોય તે પ્રમાણે તેમના મન ઉપર સારી અસર કરી તેમને બોલતી રૂપ થઈ ન પડે તેમ જો રકમ આપે તે લેવી. આ ઉપરોક્તને દરેક ગામમાં ફરવું. પણ જો એકાદ ગામ કે જ્યાં પાંચ છ ધરની વસ્તી હોય અને તે ગામની આસપાસ એકાદ બે ગાઉ ઉપર બીજાં ગામોમાં તથોધન બ્રાહ્મણોનાં એકાદ બે ધર હોયતો તેવા જ્ઞાતિબંધુઓને જ્યાં ઉપરોક્તનું કામ હોય ત્યાં બોલાવી ફંડ માટે તેમને વિનંતિ કરવી જેથી તેવા લોકો ઉપર વિશેષ બોલો પડે નહિ.

જ્યાં જ્યાં ઉપરોક્તનું ફરે ત્યાં દરેક સંભાળા એકાદ બે પ્રતિષ્ઠિત પુરોહિત સાથે લેવા કે જેથી તે સંભાળા લોકોની સ્થિતિથી માહિતગાર થવાય. જે સંભાળા આગેવાન પુરોહિત ફંડ માટે ના પાડતા હોય તો તેવા લોકોના સગવડામાં બીજા ગામમાં રહેતાં હોય તેમના પાસેથી તેમના ઉપર કાગળો લઈ જવાની વ્યવસ્થા કરવી. આપ સંબંધેને એ પણ વિચાર કરવાને છે કે, અમદાવાદ હાકાર, ચાણોદહત્તાંગી તથા કારીઆવાડ બાણુના ગામોમાંથી આ ત્રીજી વખત કોન્ફરન્સ બરાબર તોપણ તેમાં અમદાવાદ ધોળકામાંથી ગણ્યા માઠ્યા સુધારકો શિવરાય કોષ્ઠ તે ગામમાંથી આવેલ હોય એમ લાગતું નથી. અમદાવાદ, ધોળકામાંથી જે માણુઓ ફક્ત આગળ પડતા વિચારવાળા છે તેજ આવે છે. તો તે ગામોમાંથી મહારા સમજવા પ્રમાણે હમણાં મદદ મળવી અસંભવીત છે કારણ કે તેઓ તે બીજા ગામોવાળા તથોધનબંધુઓનું નામ સાંભળતા ભડકી ઉઠે છે, તો હમણાં તે શિવાયનાં બીજાં ગામોમાંથી ફંડ એકત્ર કરવું.

મહારી તો છેવટની સુચના એવી છે કે એકદમ ફંડ એકત્ર થાય એ અસંભવીત છે માટે તથોધન જ્ઞાતિના બાળકોને સ્કોલરશીપ આપવાની યોજનાઓ કરવો જોઈએ કારણ કે જ્ઞાતિમાંથી ઓછામાં ઓછા ૧૦-૭૦ માણુઓ બાળકો માટે વાર્ષિક રકમ આપવી કષ્ટભર્યું તો બાળકોનું કાર્ય થઈ શકે તેમ છે.

આવી સ્કોલરશીપો જે વિદ્યાર્થીઓને આપવામાં આવે તેવા વિદ્યાર્થીઓનું દર મહીને ૨૦ રૂપિયાનું પત્રક, તથા સારી ચાલ ચલતતનું પત્રક હેડમાસ્ટરની સદીવાળું મંગાવવું.

ડા. મણીલાલ સુનીલાલ. સુ. પાટડી.

૧ પાટણ ત. બા. કોન્ફરન્સના ઠરાવ નં. ૩ મુજબ.

લગ્ન પ્રસંગે ૧. ૩) લેણે, સીમંત, ૨) ઉપતીન ૨) જન્મ ૨) મરણ ૧) લેવા ઠરાવ કરવો.

૨ પાટણ ત. બા. કોન્ફરન્સના ઠરાવ નં. ૫ મુજબ પૈસા ફંડ તેમ સુધી ફંડ બોલવાં

૩ અમુક રકમ આપનારના વર્ગ પાડી (પેદ્રન, લાછડ મેમ્બર, વાર્ષિક મેમ્બર) મેમ્બર નીમવા.

૪ વીલ કરનાર, જીવતસરા કરનાર, યાત્રા જઈ આવીને ગંગાપૂજન કરનાર, તુલસી વિવાહાદિ ધાર્મિકકાર્ય નિમિત્તે બ્રાહ્મણ બોજન કરાવનાર જ્ઞાતિબંધુઓને સુધરેલા જમાના પ્રમાણે દાનમાર્ગ તરફ દોરવા.

૫ ઇન્કમેટેક્સની માફક ધરદીઠ અમુક રકમ નક્કી કરી ઉપરાવવા ઉપરોક્ત બોલવા.

૬ હિન્દુસ્તાનમાં વસતા પ્રતિષ્ઠિત પુરોહિત પાસે ઉપરોક્તનું બોલવી જ્ઞાતિની પળાત સ્થિતિનું દિગ્દર્શન કરાવી તેમની પાસેથી બોર્ડીંગ માટે રકમો લેવી.

૭ જ્ઞાતિમાંથી વિક્તનો ભોગ આપી શકે નહીં તેવા યુદ્ધો જેઓ સમયનો ભોગ આપવા તૈયાર થતા હોય તેમને વોલન્ટીઅર્સ બનાવી ફ્રંચ એકત્ર કરવા ઉભા કરવા અને તેવા યુદ્ધો મેળવવાને આહ્વાનુધર્મમાં હૃદય બેદક અપીલ કરવી.

ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ. (માંડવી.)

રાવણની મદાંધતા.

(લેખક:—વિદ્યાર્થી, ગંગાશંકર ટી. શર્મા.)

પ્રિય બહુઓ ! આપને સુવિદિત છે કે ભારતવર્ષ દેશ તો શું પણ દુનિયાનો એક પણ ભાગ એવો નહિ હોય જે મહારાજ રામચંદ્ર અને દેવી સીતાજીના પવિત્ર અનુકરણીય જીવનથી અનભિસ હશે ? જે સમયે મનુષ્ય ધર્મમ્યુત બની જાય છે તે સમયે તેને પોતાની સ્થિતિ તથા પોતાના જીવન વિગેરે કેવા છે તેનું લેશ માત્ર પણ જ્ઞાન રહેતું નથી. મહારાજી સીતાજીનું હરણ કરી લાવનાર દુરાગ્રહી અને કામી ગવણને તેના નાના ભાતા મહારાજ વેલિપણ તરફથી પ્રાર્થનાપૂર્વક કહેવામાં આવે છે કે હે બહુ ! આપ દેવી સિતાજીને ભગવાન રામચંદ્ર પાસે નહીં આવો અર્થાત્ આપ શ્રીમતી સીતાજીને ભગવાન રામચંદ્રને સ્વાધીન કરો અને તમારી નષ્ટપ્રાય થતી સ્થિતિનો ખ્યાલ કરો પરંતુ વિનાશકાળે વિપરીત શુદ્ધિ અર્થાત્ જે સમયે મનુષ્યનો વિનાશ થવાનો હોય છે તે સમયે રનેહી જનોના હિનપ્રવાક્યો કડવાં ઝેર લાગે છે. રાવણને જ્યારે મહારાજ વિભીષણે ઉપરોક્ત વાક્યો કહ્યા ત્યારે રાવણ ક્રોધાયમાન થઇ ગયો અને વિભીષણપ્રતિ વિઘ્નરયુક્ત દ્રષ્ટિથી જોઇ ગ્ભો ને બખડવા લાગ્યો. તે સમયે વિભીષણને અનાયોની સ્થિતિ કેવી થય છે તે બતાવવામાં આવી છે

यद्या पुष्कर पत्रेषु पतितस्तोय विन्दवः ।

नदलेपमभि गच्छन्ति तद्या नार्येषु सौहृદम् ॥

यद्या शरीरे मेघानां सिंचतामपि गर्जताम् ।

न भवत्यम्बु संકलेदस्तद्या नार्येषુ સૌહૃદમ્ ॥

ભાવાર્થ:—જેમ પુષ્કરના પાંદડાઓ પર પાણીના ટીપાંઓ પડતા છતાં પણ પાંદડાં લીધાં નથી શરૂ તદુત્તર અનાયો પુરણેની મિત્રતા કરવાથી ક્રોધાળુ પ્રમરનો ભાગ થયો નથી. જેમ શરદ્ રતુમાં એકઠાં થયેલાં વાદળાંઓની ગર્જનાથી વૃષ્ટિ થતી નથી તેજ પ્રમાણે અનાયોથી મિત્રતા કરવામાં કંઈ લાભ નથી.

यद्या मधुकरस्तपद्रिसंविन्दन् तिष्ठति ।

तद्यात्त्वमपि तत्रैव तद्या नार्येषુ સૌહૃદમ્ ॥

यद्या मधुकरस्तपोत्काशपुष्पं पिबन्नपि ।

रसमत्र न विन्दते तद्या नार्येषુ સૌહૃદમ્ ॥

ભાવાર્થ:—જેવી રીતે તૃપાતુર પ્રમરો રસ પીને એક જગ્યાએ નિમિત્તપણે બેસતો નથી તેજ પ્રમાણે અનાયોથી મિત્રતા કરવામાં કંઈ ફળ નથી. જેવી રીતે તૃપાથી પીડાતો પ્રમર રસ પીને રસને પાતો નથી તેજ પ્રમાણે અનાયોની મિત્રતા કરનારની દાવત થાય છે.

યદ્યા પૂર્વે ગજઃ જ્ઞાત્વા શૂઘ્ર હસ્તેન વેઃ રજઃ ।

દપયત્યાત્મનો દેહં તદ્યા નાર્યેષુ સૌહૃદમ્ ॥

ભાવાર્થઃ—જેમ હાથી પ્રથમ સ્નાન કરી પછી પોતાની મુઠથી માટી કાઢવ વગેરે ઉપાડી પોતાના સર્વ શરીરપર ફેંકે છે તેજ પ્રમાણે અનાર્થ પુરૂષ પોતાના જીવનને નષ્ટ કરે છે તે મિત્રતાનુ કુટ્ટ પરિણામ બતાવે છે. બહુઓ । ઉપરોક્ત પ્રમાણે મહારાજ વિભી-
ષણે કહ્યું કે રાવણે 'તરતજ તેમના પ્રતિ ક્રોધમય મુખમુદ્રા કરી તેને મારપીટ કર્યા માંડી. ખરેખર ધર્મશાસ્ત્રકારોનું કહેવું સત્ય છે કે મદાધ અને સ્વાર્થી પુરૂષો અન્યના હિત-
કર વચ્ચેને કદાપિ પણ સાંભળતાં નથી. મહારાજ વિભીષણ કહે છે.

સુનીત દિતકામેન વાવયમુક્તં દશાનન ।

ન શૂઘ્રન્યકૃતાત્માનઃ કાલસ્ય વશમાગતાઃ ॥

સુલભાઃ પુરુષા રાજન્સતતં મિયદાદિનઃ ।

અપ્રિયસ્ય ચ પથ્યસ્ય વક્તા શ્રોતાચ દુર્લભઃ ॥

ભાવાર્થઃ—જેમ તમે નીતિ અને હિતની વાત સાંભળતા નથી તેજ પ્રમાણે કાળવશ બનેલા મનુષ્યો પોતાના વિનાશ સમયે તેમને કહેવામાં આવતાં હિતપ્રદ વચનો સાંભળતાં નથી. હે રાજન ! એવા પુરૂષો સુલભ છે જે સર્વદા મીઠા મીઠાં શબ્દો સાંભળાવે પરંતુ અપ્રિય અને પથ્ય અર્થાત્ જે કંઈ સાચેસાચુજ પ્રતાત થતું હોય તેવું કહેનારા અને તેવુંજ સાંભળનારા દુર્લભ છે અર્થાત્ જુગ છે. અતે વિભીષણનું કહેવું રાવણે સાંભળ્યું નહિ ત્યારે તે આ પ્રમાણે કહી ભગવાન રામચંદ્ર પાસે ગયો “સ્વસ્તિતેઽસ્તુ ગમિ-
શ્યામિ સુશ્રીમચમયાચિના ” તમારે કલ્યાણ થાય ને તમે મારા શિવાય કુશી થાવ. વાંચકો ! જ્યારે વિભીષણના હિતપ્રદ વચનોને રાવણે માન આપ્યું નહિ ત્યારે તેની કેવી રિયતિ યદ્ય તેથી ભાગ્યેજ કોઇપણ મનુષ્ય અનભિન્ન હશે ? નિશ્ચયર પુરૂષો સુહૃદને હિત-
ચિંતકોની હિતમય વાતને નહિ માની અંજ દુઃખી થાય છે. તે પ્રમાણે અભિમન્યુની રાવણે પોતાની રિયતિને દુઃખમય બનાવી અંતે નાશ ખમ્યો । इत्योम्.

સંસારમાં પદાર્થવિજ્ઞાન પ્રગતિ.

હવામાં રેલવે ટ્રેન—હવે કલાકનાં ત્રણેસો માઈલની ઝડપે દોડશે. ૫૨મીસ વર્ષના ચાલુ અખતરાથી મી. બેરેલેટ હવામાં રેલવે ટ્રેન ચલાવવાની અદ્ભુત શોધ કરી છે અને તેને અમલમાં મુકવા માટે પોણા કરોડની ચાખજવાળી એક કંપની ઉભી યદ્ય છે. આ શો-
ધને માટે કરોડો રૂપિયા આપીને તેનો હક્ક લેવા માટે અનેક ધનવાનોએ પ્રયત્નો કર્યા પણ તેમની માગણીઓનો અસ્વીકાર થયો જ. આ રેલવેમાં વીજળીનો દિસ્ટો મોટો છે. રેલને પાટા તો રહેવાના પરંતુ તેની નીચે વીજળીના પાવેલા અમુક મિશ્રીન ધાતુના ગ્રંથળાઓ રાખવામાં આવશે અને પાટાના અમુક અંતરે બીજી એવી સુક્તિ કરવામાં આવશે કે જેથી એ ટ્રેન કુદેલી રહેશે અને ગુરત્વાકર્ષણના બંધનથી મુક્ત રહેવાથી તે મહાન વેગથી હવામાં દોડશે અને જ્યારે મરજી પડશે ત્યારે પાટાપર ઉભી રાખી શકાશે. સર કેવીડ સોમન્સ

જેવા પ્રખ્યાત વિદ્યુત શાસ્ત્રીઓ આ શોધ સત્ય હોવાનું સ્વીકારે છે. આ રેલવે બાંધવાના કામને માટે દર માઇલે ૧૧૧ લાખ રૂપિયાનો ખર્ચ થાય છે. મી. બેન્ડેરે એક નાની આ-
ળીશ ધુટની રેલવે બાધી છે. તે સારી રીતે એના ધાર્મી પ્રમાણે ચાલે છે. પુરોષના પદાર્થ
વિજ્ઞાનીઓના ખર્ચ અને પુરુષાર્થને ધન્ય છે.

તાલવાળા માથાને માટે વાળ—હવે શોધી કાઢવામાં આવ્યા છે. ટાઇમ્સ પત્રના
લખવા પ્રમાણે આ વિચિત્ર શોધનો પ્રયોગ કરનાર હંગેરીની રાજધાની બુડા પેસ્ટનો સેન્ટ
સ્ટીવન પોસ્ટીટલના ડા. મેકેલી છે. જ્યાં તાલ પડી હોય ત્યાં પારકા માથાના વાળ બોપ
રીમાં કાણા પાડીને ૧૦૦ વાળ તે કાપ્ટર સામટા સીવી લેટે અને તે પ્રમાણે તેણે એકજ
મસ્તક ઉપર પચ્ચાસ હજાર વાળ વાવેલા છે. વાળના છેડા તે સીવતો નથી. પરંતુ વચલો
ભાગ શીવે છે અને બે છેડા, ઉપર લટકે છે. આ સીવવાના કામમાં ઘણાજ પદ્ધતિઓ સોના-
નો તાર દ્વારા તરીકે વપરાય છે. આ સીવવાના તાર એટલા પાતળા છે કે ૫૦૦૦૦ વાળ
સીવવા છતાં ૧ આમથી વધારે સોનું જતું નથી. સીવી લીધા બાદ બોપરીના અંદરના
ખરામ જતુઓ દ્વારા વિગેરેથી નષ્ટ કરવામાં આવે છે. આ વાળ પછી ખરી પડતા નથી.
આવી રીતે સીવણ ક્યાં પછી પ્રથમ પદરેક દિવસ સુધી માથામાં સોજો રહે છે. એક સોના
માથા ઉપર તાલ પડી હતી અને તેના પર પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. તેના માથા ઉપરથી
તે વાળો ખરી પડતા નથી.

કોપરાનું સત્વ—એવું છે કે જે માસ કરતાં પણ વધારે શક્તિ ધરાવે છે એમ
વિશ્વાયતના વનસ્પત્યાહારીઓએ શોધી કહાડ્યું છે. માસને પણ ટકર માટે એવી બીજા
વૃદ્ધિ કરનારી વનસ્પતિની વસ્તુઓ વેચવાની ઇંગ્લાંડમાં કંપનીઓ કાઢવામાં આવી છે. તે-
માંની એક બર્મિંગહામ પીટમેન હેંચ ધુટની કંપની છે તેની છેલ્લી બનાવટ “ રીગવના-
અર્થાત્ નાળીયેર અખરોટ વિગેરે કોપરાની જાતોના કોપરામાંથી સત્વ કાઢીને બનાવેલું મિ-
શ્રણ છે. આમાં મૌમાસ બકરાના માસ કરતા પણ વિશેષ પુષ્ટિદાયક તત્વો છે. ધન્ય છે
વિશ્વાયતના વનસ્પત્યાહારીઓને હિંદુસ્તાનના વતનીઓ પરદેશગમન કરવામાં ત્યાં માસાહાર
કરવામાં આવે છે એવો દોષ થાય છે એમ બતાવી પરદેશગમન અટકાવે છે તેના કરતાં
આવી આવા શોધો કરી વિશ્વાયતમાં આવી વસ્તુઓનું વેચાણ કરવા આ દેશવાસીઓ જાણ
તો આ કલાલ ચના જતા દેશની આર્થિક રિચર્ચ સુધરે પરંતુ શુદ્ધિના દૃષ્ટિ ત્યાં બીજું શું ?

લાકડામાંથી રેશમી વસ્ત્રો.—બનાવવાની શોધ કરવામાં આવી છે. અમુક જાતના
લાકડાને પ્રથમ ૫૫ બનાવી તેમાં રસાયણ મેળવીને ગોળ જેવું નરમ બનાવવામાં આવે
છે. આ પછી અમુક જાતના છિદ્રોમાંથી તેને પસાર કરતાં તેના દોરાઓ બને છે. આ
અમેરિકામાં શોધી કહાડવામાં આવ્યું છે.

દેશપરદેશ સમાચાર.

નામધારી સાધુની રૂતા—મુજબમાં મદ્રાસદમી ખાતે એક સન્યાસીએ મ. ગોવિંદજી
નામના ગ્રહસ્થનું ખુન કરી પોતાની સાધુતા પ્રદાસ્યોત કરી હતી. તેની તપાસ સેસનજજ
પાસે નીકળી હતી અને સાધુને આરોપી કચવી તેને ફાંસીની સજા કરવામાં આવી હતી. ગેર
રજના વસ્ત્રો ધારણ કરી આજકાલ જે લોકો સાધુ બની જાય છે તે લોકો આવી નીચતાના
કાર્યો કરે છે. આવા નામધારી સાધુઓનું લગભગ બાવન લાખનું રોળ આ દેશમાં છે. આ

સાધુઓને માટે આશ્રમ કાઢી તેમને ચારિત્ર્યવાન બનાવી પછી તેમને સાધુ સમજવા બોધ્યો, અને તેમની પાસે આ દેશના પરોપકારનાં કાર્યો કરાવવાં બોધ્યો.

શોકજનક મૃત્યુ—ડી. એ. વી. કોલેજના જૂનપૂર્વ પ્રીન્સીપાલ મહાત્મા હંસરાજજીના વિદુષી ધર્મપતિનો દેહાંત થયો છે તે જાણી લેણો શોક થાય છે. મહાત્મા હંસરાજજી જેવા ધર્મવીરને આ દુઃખ આવી પડ્યું છે તેથી તેમને કેટલાંક ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં અડચણ આવશે પરંતુ તે મહાપુરુષ ધૈર્યવાન છે જેથી ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં દ્રઢ રહેશે. પરમાત્મા તેમને ધૈર્ય પ્રદાન કરે.

સ્ત્રી કેળવણી અર્થે દાન-વીશત્તરના નામર ગ્રંથસ્થ રા. લક્ષ્મીચંદ જમનાદાસે પોતાની પુત્રી પાર્વતી બાપના દેહાંત નિમિત્તે તેમની ચાટગીરીમાં રૂપીયા દોઢ લાખની રકમ જીદી કાઢી છે અને તે સ્ત્રી કેળવણીની વૃદ્ધિ અર્થે વાપરવામાં આવશે. ધન્ય છે આવા દાન વારિને કે જેઓ પોતાના ધનને સદુપયોગ કરી શકે છે.

યુરોપમાં ભારે લડાઇ સળગી છે. ઓસ્ટ્રીયા અને સરવીયાના પ્રદેશોમાં વિરોધ ઉભો થયો છે. આને અગે જર્મની ટ્રાન્સ રશીયા અને ઇંગ્લાંડ જેવા મહોટાં રાજ્યોએ તેમાં ભાગ લેવા છે. આ લડાઈએ મોટું ભયંકર સ્વરૂપ પકડ્યું છે. પરમાત્મા આપણા શહેનશાહને સર્વ પ્રકારની રક્તે બચે.

રશીયાના ઝારની બાહોજલાલી—રશીયાના રાજની માલકીના તેની ખાનગી શહેન-શાહતમા ૧૦૦ મહેલો છે જેમાંના ૫૦ તો તેમણે પોતે બીસકુલ જોયા નથી અને ૨૫ તો બહારથીજ જોયા હશે. એ મહેલમાં ૩૨ હજાર નોકરો છે અને તેમના પગાર પાછળ દર વર્ષે ૮ લાખ પાઉન્ડનો ખર્ચ કરવામાં આવે છે. તેમના ખાનગી તબેલાઓમાં પાંચ હજાર ઘોડા તથા પચાસ હજાર ટેરો છે.

સ્ત્રીચોતુર્થ રાજ્ય—રશીયામાં આવેલા બેસ જુદાં વીશાટસમાં સ્ત્રીચોથી રાજ્ય ચાલે છે. આ રેટના લાખમાં સાત ગામ છે અને દરેક ઉપર એક સ્ત્રી અમલદાર છે. આ રેટમાં સ્ત્રી માછલેટ, ધર્મોપદેશક તો સ્ત્રીઓ, લરકરી સોપાઇઓ પણ સ્ત્રીઓ, કાગળો વહેંચવાનું તથા શાક ભાજી દુધ વિગેરે વેચવાનું કામ પણ સ્ત્રીઓ કરે છે અને કાંઇને ફરી-ચાદ કરવા હોય તો તેણે સ્ત્રી વકીલને ત્યાં જવું પડે છે. આતે કામર દેશ કહેવાય કે અન્ય કાંઈ ?

વૃદ્ધ લગ્ન—બારસી લાહટ પાસેના ઉરમાનાબાદ ગામમાં નવ વર્ષની છોકરીના ૬૫ વર્ષના વૃદ્ધ સાથે છોકરીના મામાએ લગ્ન કરવાનું નકી કર્યું હતું, આ લગ્નથી મામાને નાણાની મોટી રકમ મળવાની હતી. આણું લગ્ન મુંબાઇની કોર્ટ અટકાવ્યું છે. દયા ધર્મને માનનાર હિંદુઓ છોકરીઓને વેચી દા માટે ઘાતકી પણાતો આરોપ મૂક્યું કરે છે ?

શોક સમાચાર—આપણા બ્રાહ્મણધર્મ માસિકના વ્યવસ્થાપક રા. રા. જગન્નાથ જગન્નાથ રાવળના ચિરંજીવી ક્રીકાભાઇનો તા. ૭-૮-૧૯૧૪ ને શુક્રવારને દિવસે પરલોક વાસ થયો છે તે જાણી સર્વ કોઇને શોક થયા વિના રહેશે નહિ. આ છોકરાના માતા પિતા અને તપોધન બ્રાહ્મણ જાતિના દ્વિતીય છે. પરમાત્મા અને ધર્માત્માઓને ધૈર્ય ધારણ કરવાની શક્તિ પ્રદાન કરે અને મૃતક આત્માને શાન્તિ આપે.

ગ્રાહકોને વિનંતિ.

વિચારશીલ ગ્રાહકો ! આપ સમગ્રની સેવામાં સવિનય નિવેદન કરું કે પરમા
કૃપાથી માસિકનું કાર્ય ચારી રીતે ચાલતું થયું છે અને આપ સુદ તરફથી તેને માટે
દ્વારા સતોષ દર્શાવવામાં આવે છે તે માટે હમે આપના આભારી છીએ. માસિકને નીચે
રીતે કાટવા માટે પણ હમે કારોષ કરી રહ્યા છીએ અને તેનું પણ પરિણામ
સંતોષજનક આગ્યું છે તે આપ સર્વ જોઈ સહતા દર્શો: વળી લેખોમાં પણ પ્રતિદિન ગતી
રતા અને સારગર્ભિતતા વધતી જાય છે અને હમે શોધા સમય પડી એક સાગ માસરને
દાથે અને રસિક અને મનોરંજક વાર્તા આ માસિકને માટે લખાવવા ધાર્યું છે પરમાત્મા
દરમે તો હમારી તે ધારણા પણ પાર ઉતરશે આ સર્વની સંપૂર્ણ રીતે સિદ્ધિ
થવાનો આધાર આપ સમગ્રનો પરજ છે એટલે કે આના માદકો વધારી તેમનું અને પોતાનું
લવાજમ નિયમસર ભરી દેવું જોઈએ હમારા કેટલાક વિચારશીલ માદકોએ તો
પ્રથમથી જ લવાજમ આપી હમને સહાયતા કરી છે તેને માટે હમે તેમના અનુગ્રહી
છીએ હવે અતમા હમારી આપ પ્રતિ એજ વિનંતિ છે કે હમે લવાજમ વધુ કરવા માટે
વી. પી. કરવાનું શરૂ કર્યું છે અને આ અઠ હમારા કેટલાક ગ્રાહકોને વી. પી. થી
મગશે અને તે પછી પણ જેનાં લવાજમો નહિં આવ્યાં હોય તે સર્વને બીજા અઠો વી.
પી. થી મોકલવામાં આવશે. પ્રિય બંધુઓ ! આપ તે અંક સ્વીકારી તેના લવાજમના પૈસા
પોષ્ટવાગાને ભરી દેવા કૃપા કરશે જેથી આ માસિકના પોષ્ટજના પૈસા થયા જાય નહિં અને આ
ધાર્મિક કાર્ય, વિના કાવટે ચાલે. મારે મણી દીક્ષીત્રી સાથે જળાવતું પો છે કે કેટલાક
વી. પી. પાછા મોકલે છે પરંતુ હવે પડી તેમ કરવામાં આવશે નહિં એટલુંજ નહિં
પરંતુ વી. પી. સ્વીકારાઈને બીજાં નવાં માદકોના નામો હમને ઉપાગ્રહ થશે આ મા-
સિકનું વર્ષ ત્રેત્ર માસથી ગણવામાં આવ્યું છે જે મેં આપને પ્રથમથી જ જણાવ્યું છે અને
હમણાં જે લવાજમ લેવામાં આવે છે તે ત્રેત્ર ગુરુ ૧ થી તે આગામી ફાગણ વદ અમાવાસ્ય
સુધીનું સમજવું. આટલી વિગતિપર આ માસિકના માદકો અવરય ખાન આપશે એવી
આશા છે. જે લોકો માદકો રહેવા ન માગતા હોય તેમણે હમને પ્રથમથી લખી મોકલવું જોઈએ
જેથી પોષ્ટજનો ખર્ચ થયા કરશે પડે નહિ. માદકોનાં ટેકાણાનાં લીસ્ટે હમે હવે પડી જવા-
વવાના છીએ માટે જેમણે પૌતાના ટેકાણામાં કાર્ડ ફરફાર કરવાનો હોય તેમણે પોતાના મામનું
નામ, ટેકાણું તથા પોષ્ટ હમને સત્વર લખી મોકલવાં. જે લોકોને માસિક નિયમસર ન મળતાં
હોય તેમણે હમને સત્વર લખી મોકલવું. જે મદ્યગોએ હમને નસ માદકો કરી આપ્યાં છે
તેમનો હમે આગાર માનીએ છીએ. નસ માદકોને ગર ત્રેત્ર સુદ ૧ થી માદક ગણ્યા છે
અને તેમને આગલા અઠો મોકલી આપ્યા છે જે નસ માદકોને ન મળ્યા હોય તેમણે હમની
પામેથી મંગલી લેવા.

જોરીય
દયાદીપ દત્તાત્રયનો મારો
સંપાદક—મુંબઈ નં. ૪

સેવક.
છગનલાલ જગજીવ
અવરયાપદ, અમલુ પદ.

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણુ, રીટુડીવોનાં પ્રુબીઓ, પછાત વર્ગોના ઉદ્ધાર, અને ઠળાકૌશલ્ય-ની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

બહાર પડી ચુકી છે.

દોમત કાચુ પૂડું ૨ ૦૦ પાકુ પૂડું ૩. ૦૦૦ પોસ્ટેજ બૂદુ.

મળવાનું ટેકાણું.

સૌ પ્રિયમતિ શુક્લ ચીજલવાડી, મુબાઇ

મણીવાલ દી. મોદી.

સીધીમલી, ગીરગામ—મુ'બાઇ

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચગકની સાચી અને બોગી ટોપીઓ જથ્થામંથ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે નીલામતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે ઝીક ચગકનાં પોવર્કાં તથા ડેસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે હમારે ત્યાં ઠગાવવાનો લેશ માત્ર લાય નથી બહારગામથી મળાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે

જેકીસન શિવસાલ.

હા બરનપુરી લાગોળ—મુરત

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સના ફોટાઓ.

પાટણમાં ભરાયેલી ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફોટો ઘણી સુદર રીતે લેવાયો છે તેની કોપીઓ તૈયાર થઇ ગઇ છે અને તે સપ્તાબ્દ બપવા માંડી ૩, દ્વે ઘણી થોડી નકલો બાકી છે માટે જેમને જોઇએ તેમણે નિમ્નલિખિત સંસ્થાઓથી સત્તર મગાવી લેવી કીમત રૂ ૧) પોસ્ટેજ તથા વી પી ખર્ચ બુદુ

હા સીધીમલી-મંજાલીમ
ફતાબાદનો માગો મુબાઇ

નં ૪

છગનલાલ જગન્નાથ.

ત્યવરથાપક, બ્રાહ્મણધર્મ

ધાળકાની

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામબાણુ દવા

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળી.

દાડો, એકાતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીયુ. કોષ રાખ્સ એમ સાખીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી-ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીયુ. ગોળી ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કિમત રૂ. ૨-૦-૦ શક્તિ મંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ મંજીવન તાકાત લાવી મજબુત કરે છે. ગયેલું પુરપત્ત પાછું લાવી આપવામાં, રમરશ્વશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રાંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ મંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ફાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા. અને આલ્સ પર (ગ્રી) બધ કરે છે. સોજો ઉતારે છે. દીપે દીપે આવતો પેસાળ સાંધ આવે છે. કળતર અને પેડનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કિમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાડાચાર આનાની દીકીટ ખીદવાથી તમામને મુક પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાને વૈદ્ય કરી શકે છે

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મુક્ત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય. શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

ચુ. ધી ૬૧ જીલ્લા અદવાલ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति यनोवाद् मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वे निर्देहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याश्च प्रतिगृह्णन्ति कामान् सवर्धयन्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक ५.]

आश्विन, स'वत १९७०.

[अ'क ७.

स'पाईक,

म. प्रहलादल सेवकशम. मु. सिद्धपुर.

—

०५५५५५५५,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मु'भाई.

—

वार्षिक लवणम ३. १-०-० पोष्टेन सहित.

अन, ५०८

कार्यालय (ओरीस)

सीधीमलीने नकि, प्रजादीम इवाभाषना भाषाभा. मु'भाई नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્ત્વિક બોધ મારે પુસ્તક
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પડી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવા પુસ્તકને મારે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદે નીચકંઠે અને શ્રીધર વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સક્ષ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પથ્ય અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ જ્ઞાપાથી નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના મૂળ વિષયમા પ્રવેશ એવું આ સિવાય ખીજું એક પથ્ય ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમા આવતા આશયોના સરસ અને સચોટ સંમાધાનો તથા ઉગ્ર ભાવાર્થો આપવામા આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય નવા નવા આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અરથો ગોઠવેલા છે. આદર્શ છતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરસ છે. દ્વંદ્વામા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરવા જેવું છે. કિંમત રૂ. ૪ ચાર. ૬૬ કેમી આઠ પેન્ટ સગવડ ૮૦ દર્મ. પુર્ણ પાપુ. આત્મકનિમદ આપવાવા- માથી રૂ. ૬ છતી દસ એક સામરી ખરીદતારને મેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-સાકયાવાડ.

***** ब्राह्मण धर्म. *****

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृह्यैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય શેઠ અધ્યયન કરે છે તથા ધીબને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર આર્થના.

नित्यो नित्यानां चेतनश्चेतनानामेको बहूनां यो विदधाति कामान् ।

तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्त धीरास्तेषां शान्तिः शान्ध्वती नेतरेषाम् ॥

કંઠ, ૬ । ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—હે સર્વલ્યાપક પરમાત્મા । સંસારની નિત્ય વસ્તુઓના પણ આપ નિત્ય છો, સંસારની ચેતન વસ્તુઓના આપ ચેતન છો, સંસારની સર્વ કાર્યોના રચનાર આપ એકલાજ છો. હે પરમ સામર્થવાન પ્રભુ ! જે ધીરવીર પુરુષો આપને ચોતાના આત્મામાં રિયત દેખે છે તેમને સર્વદા શાન્તિ યાપ છે. સંસારની માયામાંજ રમ્યમાણ પુરુષ તારા પરમ શાન્તિદાયક પદને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી.

પુસ્તક ૫ મું.]

આર્થિક, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૭ મો.

વિષયાતુકમણ્ડિકા.

૧ કાવ્યકુંજ. ૧૩૦	૬ તપોધન બ્રાહ્મણ અને તેમનું કર્તવ્ય. ૧૪૦
૨ તપોધન બ્રાહ્મણ માતિ, આગામી દીવાળી યથાર્થ રીતે ઉત્તરદેશ કે મોમણ દેવે અધારજ ૧... ૧૩૩	૭ શ્રી સમ્મન શનક. ... ૧૪૫
૩ મિશ્રિત યુવન... ૧૩૬	૮ છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોના કર્તવ્ય પ્રચાર. .. ૧૪૬
૪ શ્રીસરસ્વતી ... ૧૩૮	૯ સંસારમાં પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ... ૧૪૮
૫ તપોધન બ્રાહ્મણ બોડીંગ રડુલની કમીટીના સભાસભોના ૧૩૦	૧૦ દેશપરદેશ સમાચાર .. ૧૪૮
	૧૧ સવાજમની પહેાંચ, બાહેર અખર વિગેરે ... ૧૫૧

કાવ્યકુંજ.

પૂછું મારી જ્ઞાતિ તળા લીંદરો હું પ્રેમ ચક્રી,
આપો શું જવાબ મને એજ મારે જાણવું.

(ગતાંકથી ચાલુ)

નહાના એક દ્વારમાંથી હાથી ગયો ! ‘ હુ મહારાજ ’
અટકતાં પૂંછ તેનું સહેલે હાથ આવીશું !
એવા કાયદા કાનુનો નિત્ય હાથ ધરી બેઠા,
જ્ઞાતિના પટેલપર આમંત્રણ કહાવીશું ! !
શા માટે એ આવે તહી ? કહ્યા મળે ન કાંઈ !
નિયમમાં રેવું કારાગ્રહને પ્રમાણવું. ! પૂછું મારી.

પ્રભાકરનો ઉદય ! પ્રથમ પ્રમુખ સ્થાને !
જ્ઞાતિરૂપ બોમ મહીં નોઈ સહુ જગતાં !
તજ્જ્ઞતિ થતાંજ સહુ એકદમ ચોંકી બિડ્યાં !
અને લેટ્યાં ! થોડી ઘણી જૂદાઈ ને રાખતાં;
સવણના બ્રાત સમ ઉઘણથી બ્રાતાઓને !
પ્રકાશ ફેલાયા છતાં શા માટે ય જગવું ? પૂછું મારી.

બારમાસતણી મોટી મહેનતનું ફળ જોવી,
પરિવહમાંહી ઘણા પ્રેમથી સીધાવતાં !
લાપણુ લઈને દઈ પ્રેમ યંત્ર પાસ રાખી—
વિચારના તારમાંથી શુંચવણી ઠાકતાં;
મજબુત અને સાફ વસ્ત્રને ખનાવી થકે,
છતાં કેમ ઘટે ભાઈ ! દુખને નિભાવવું ? પૂછું મારી.

દેખવણી પામી જ્ઞાની ગની ને
સુખ નિજ સ્વાર્થ મહીં કરી નવ સચતા !
અમને ઘણીજ આશા તમારા સુજ્ઞાન તણી !
આપો કૃપા કરી ! જ્ઞાન પ્રેમ ઉરે લાવતાં;
કરીને પ્રચાર નિજ જ્ઞાન દીપને દીપાવી !
તિમિરને ખડાર કેમ હાંદી નવ ઠાકવું ? પૂછું મારી.

સાતના વગાડીગાર દેહને ખુવાર કરે !
જ્ઞાતિકાજ એવા થોડા ભાજતાં ભજાય છે !

જ્ઞાતિની ન દરકાર ઉરમાં જ્યય રાજે !
 છતાં 'મારી જ્ઞાતિ' નામ સુખથી જોલાય છે; !
 સમજને ભૂલી જાય ! એવા લઘુનાર પાસ.
 વટે વ્યાસ તણું જ્ઞાન શી રીતે નિહાળવું ? પૂછું મારી.
 વયોવૃદ્ધ થતાં જેનું અંગ કાંઈ જીર્ણ થયું !
 સુવાવસ્થા જ્ઞાતિકાજ ધરે પ્રેમ લાવીને !
 કામ અતુલીત કરે ! ઉઠ બેસ ઘણી કરે !
 ધન્ય ! એવા નર જેણે જાતને શોભાવી છે ! ! !
 રવાની રામતીર્થ કહે પ્રેમ ત્યાં ન હોય શ્રમ !
 એ વચન સત્ય ઠર્યું ! આપને ઠરાવવું ? પૂછું મારી.
 વાણી કરને નયન મળે તે સમય પણ
 બહુ બહુ સ્નેહ સાથ મળી પછી ભૂલતાં !
 હૃદય સંલગ્ન થાય ! અલેદનો વાયુ વાય !
 પ્રેમ જોલા મહીં એક સાથ જોડે છુલતાં ! !
 પ્રતિજ્ઞા હૃદય સાથ ! તે સમય ક્યાં પછી
 કેમ નવ ઘટે એક વચન નિલાવવું ? પૂછું મારી.
 અવતારી શ્રી રામ અને વસુજન્મ લિખ્ત તણા !
 શુભ અતિ ગાતાં નવ શુભ ઉર આવતા !
 પાળતાં વચન એક ! ટેકથી જીવન ભર્યું !
 હર્ષ ઉપજે છે હજી સ્નેહથી સંભારતા;
 પણ શુભ તેના નહિ જોઈએ હમારી પાસ !
 પોપટની પેઠે સદા નામજ સંભારવું ? પૂછું મારી.

*

*

*

કંઈ થયું ! કંઈ થશે ! થશેજ થશેજ ખરું !
 વૃથા નહિ જાય ! મહેનતનું પરિણામ જે,
 માટે ન નિરાશ બને ! સુવિચાર સદા ગૃહો !
 મહેનતને સ્હાય કરે કંઈના નિધાનતે;
 પણ આશા હૃદયમાં થાય વહાલા ! જ્ઞાતિજનો !
 ચોથી પરિવટ તણું દશ્ય ક્યાં નિહાળવું ?
 મળે એ પ્રસંગ શુભ વિલુની સુ કૃપા થતાં !
 પ્રીતી નહિ ઠરી જઈ ! દર્શન દીપાવવું ! ! !

તપસ્વિયોને સૂચના.

(લેખક:—શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ. સુ. ૬૬૨)

(રાહ-ગઝલ.)

સદાકૃત^૧ કે લીધે ઘર જાન જાતી હોતો જાને દો,
મુશીબતપર મુશીબત સીરપે આતી હોતો આનેદો. સદા૦

ધર્મ^૨ ચેહી અટલ જાનો તપોધન જ્ઞાતિકે રત્નો,
પર સ્વાર્થ કે કાચો મેં સુદૃઢ હોકે કરો ચત્નો. સદા૦

બુઝાઓ જ્ઞાતિકી તૃષ્ણા પીલાકે અમૃતમય પાની,
હમારી દુર્દશાકો દેખકે કયોં ન હો હમે ગ્લાની. સદા૦

કહાં થા સ્થાન મુનિઓકા કહાં પર અબ હમ રહેતે હૈ,
બુરી સોજત બુરી સંગત બદીન^૩ હોતી હમારી હૈ. સદા૦

હમારે બહોતસે લાઈ રહે હમસે અલગ હોકર,
મગર^૪ હમ કુચ્છ ન કરતે હૈ સીરફ દીલકો દુઃખાતે હૈ. સદા૦

પટે કયોં નીંદમે ગાફીલ^૫ સફર અબ હોનેવાલા હૈ,
જો કરના હૈ સો અબ કરલો અગર વો કાલ^૬ આતા હૈ. સદા૦

બદાઓ ધર્મ મર્યાદા મુનાઓ સત્યદી વાર્તા,
સફલ હોવે જીવન હમરા વૃથા ન દીન ગુનરી હો. સદા૦

મુનો ખ્યારે પરમ સત્ગુન યદિ કુચ્છ ખ્યાલ હૈ દીલમે,
તપોધન નામ કે વાસ્તે ધરો હીમત અછગ મનમે. સદા૦

પરસ્પર મુમ ગીલો લાઈ ધર્મ પ્રચાર કરને કો,
સનાતન વેદકા મારગ હરેકે જાપેજ જોલાને દો. સદા૦

સ્વજ્ઞાતિ હિતકે અર્થે કરો કુરંબાન કાયાકો,
હમારે શ્રેષ્ઠ મુનિઓકા અસલ ગૌરવ દીખાનેકો. સદા૦

તપોધન પ્રાણજ્ઞાતિ, આગામી દીવાળી યથાર્થ રીતે ઉજવશે !

કે

(સો ૧૦૦ મણુ તેજે અધારજ ! ! !)

(લેખક—કેશવલાલ મોતીલાલ દાકર. માંડવી—સુરત.)

વિદ્વાન વાંચકશ્રેષ્ઠ ! આયુષ્યક્રમમાં, અનેક દીવાળીઓ આવી, અને ગઇ. કેટલાકનું માનવું એમ થાય છે કે, આયુષ્ય તેટલાં વર્ષં ઓછું થયું, અને મરણ સમીપ પહોંચ્યા બદલ હર્ષને બદલે શોક થયો ! ! આ માન્યતા-આ કલ્પના-કેવળ અનાર્થ છે. ! ! તો પણ, જે જીવન ફક્ત કુદર ઉદર નિર્વાહાર્યેજ વ્યતીત થાય છે, -જે જીવન ફક્ત પોતાનાં સ્ત્રી-સંતાનોનાજ પોષણથી સંતોષાય છે, અને જે જીવન, કુવાના દેડકાની માફક, ફક્ત અમુક નિર્ણીત કરેલા ક્ષેત્ર મર્યાદાની પેલીપાર પહોંચવાની દરકાર પણ ભાગ્યેજ કરે છે, તે જડ-પત્ત જીવન-તે સ્વાર્થમય જીવન-તે પ્રમાદી જીવન-તે પશુવત્ જીવન, -એ ખરૂં જીવન નહીં, કિંતુ મરણજી માનવાનું છે ! ! જગતને મનથી, તે જીવન અને મરણ, એ સરખુંજ છે. ! ! પરંતુ, જે જીવનમાં અનેક અન્ય જીવનોનો સમાવેશ થાય છે, -જે જીવનની વિભૂતિ અનેક આશ્રિત જીવનોમાં એક સરખી રહેંચાય છે, -જે જીવન ઉપર અનેક નિરાશ્રિત જીવનોનો સર્વોપરિ દૃક રવીકારાય છે, -જે જીવન 'સ્વમય' મટીને 'સર્વમય' બનવામાં સાર્થકતા સમજે છે, -અને જે જીવન આખિ વસુધાનેજ સ્વકુટુંબવત્ લેખે છે, -તેજ ખરૂં જીવન છે, -તેજ સાચું જીવન છે, -તેજ જીવન પરમાત્માને પણ પ્રિય છે, -અને તેજ જીવનનું સ્થૂળ મરણ, એ જીવન કરતાં પણ વધુ ઉત્તરજ છે, -વિશેષતર દેદીપ્યમાન છે ! ! આવા પ્રકારના જીવનને મનથી તો, જે જે દીવસોએ કંઈપણ પરાપકારનાં કૃત્ય યાદ ચક્રમાં હોય, તેટલાજ દીવસોને ફક્ત, ખરા જીવન રૂપ ગણાય છે ! ! બાકીના દીવસો, એતો, કેવળ વિદ્ય જીવનરૂપ કિંવા મરણ રૂપજ માને છે ! ! પરાપકાર પરિશુદ્ધ જીવનને તો, બ્યતિત યજ્ઞેશ્વરી વર્ષોને શુભા-બ્યા જેવાં ગણવાનો-કિંવા તેટલો આયુષ્યક્રમ એજ ગયો એમ માનવાનો અવકાશજ નથી ! ! જીવમાત્રને આત્માનુભવ મેળવવાનો હોય છે. ! જન્મે જન્મે તે આત્માનુભવ સંપૂર્ણ કરવાનો હોય છે ! લક્ષ ચોર્ણશી ચેતિનાદમાં પણ, એજ સિદ્ધાંત સમાજેલો છે ! આત્માનુભવ સંપૂર્ણ થતાંજ, 'કૈવલ્ય' પ્રાપ્તિનો સંભવ રહે છે ! આર્થધર્મની ઉત્કૃષ્ટતા અને વેદાન્તજ્ઞાનનું રહસ્ય, આમ ઉપદેશ છે. કહેવાયો કે, દેશહિત-લોકહિત-અને આત્મહિત, અર્થે વ્યતિત કરેલાં વર્ષોને નિશ્ચ જીવન ગણીને, તેટલો આયુષ્ય ઓછો થયો, એમ મનાવવું એ વાણીનો વિપરિત અર્થ છે. -પરાપકારને પદ્મયુત કરવા જેવું છે-અને આર્થધર્મના સિદ્ધાન્તને ઉલ્લટાવી નાંખવા જેવું છે ! કયવાની જરૂરજ નથી કે, તપોધનપ્રાણજ્ઞાતિ પૈકી જે જે મહાનુભાવોએ આવા સાત્ત્વિક જીવનમાં વર્ષો વ્યતીત કર્યાં છે, -આમ આનંદમય રહિયો, અનેક દિવાળીઓ આવેલી,ને ગયેલી જોઈ છે, તેમને મનથી, તેટલો આયુષ્ય ઓછો થવાની કલ્પના સરખી પણ અસ્થાને છે ! ગત વર્ષોનાં દીવાળી પર્વ વિશે, આટલો વિચાર કર્યા પછી આગામી દીવાળી પરત્વે જે બોલ બોલીએ.

૨. એવો સુવિદિત વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં આયોજીતમાં આયાજી સર્વ સ્ત્રી પુરોનાં હૈયાં એક સરખાં દર્શિત બની રહે છે. (આજ મારે દીવાળીનો દીન છે.) એમ કયવું, એ આપણા આતંદની પરમાવધિ દર્શાવવાની સામાન્ય લેખિકા છે. દીવાળી ઉપર વ્યાપારી વર્ગ પોતાના નફોટોટાનો હિસાબ કરે છે, તથા વાણિજ્યપથમાં, જનસમાજને યજ્ઞેલા લાભહાનિનું તારણ કાઢે છે. તેમજ આપણે પણ, આખર યના વર્ષમાં કરેલાં આપણાં સારાં મહાં કર્મોના સાર ખેંચવો થયે છે. અને જ્ઞાતિના સુરજનોએ સમાજ સેવાનો સરવાળો કરીને, વિચારવું જોઈએ કે, જે જ્ઞાતિમાં જન્મ લીધો છે, તેને હીપાવવા, -તેને ઉત્તર કરવા, અર્થે કેટલું કેટલું પ્રમથન કરી શક્યા છીએ ! તથા તે પરત્વે શિયળતા જણાવવાનાં, દિશુશ્ચિત લાભે ખંતથી અંગવાળવા પ્રયત્નશીલ થવું થયે છે. !

૩. એ તો અતુલવસિદ્ધ વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં લોકો દારખાનું સળગાવે છે. દારખાનું એ ગંધક, સુરોપ્પાર અને પોટાશ ક્લોરેટનું મિશ્રણ છે. તે તે દ્રવ્ય સળગવાથી અમુક અંગે હવા શુદ્ધ થઇને, વાતાવરણમાંના કેટલાક વિકારો દૂર થાય છે. મોટાં શહેરોમાં શહેરે સુધરાઈ (ચુનીસીપક) ખાતાંઓ, મહામારી જેવા સ્પર્શજન્ય કિંવા ઉડતા વ્યાધિઓ વખતે ઝમર અને ગંધક, રથજે રથજે, સળગાવે છે, તે પણ એટલાજ હેતુથી હોય છે. આર્થ સંસારના આધપુરોની શુદ્ધિમતાને હજારો ધન્યવાદ થયે છે, કે જેમણે, પોતાની ભાવિ પ્રજાને આમ રમત ગમતમાં પણ પરીપકાર અને પરમાર્થના પદાર્થપાઠ શીખવાનું મોટું રાખ્યું છે !! સુઠીબર સામે રાંધી ખાઇને, કેવળ વદકલ ધારીને તથા પર્ણકૂટીમાંજ નિવાસ કરીને, આમોહનિર્માજ સતત મંડ્યા રહેનાર ઝપિ-મૂનિઓના સમયમાં, ત્યારે, જીવનનિર્વાહ સહજ શ્રમસાધ્ય હતો, ત્યારે પણ, ભાવિપ્રજાને પરીપકાર અને પરમાર્થના પાઠનું શિક્ષણ મળે, તેવી યોજના, રહસ્યપૂર્વક, સ્ત્રી રાખવાની આવશ્યકતા હતી. તે આ વીસમી સદીના, સુધારાના અને પ્રગતિના જમાનામાં, ભયંકર દુષ્કાળ જેવી મોંઘવારી અને કાંઈક શ્રમ સાધ્ય જીવન કલહના કાળમાં, આપણી ભાવિ સંતતિના સંરક્ષણ અર્થે કાર્ય શુદ્ધિપૂર્વકનું સંઘટન સ્ત્રી રાખવું એ આપણી જ્ઞાતિના અગ્રેસરોનું પરમ-પવિત્ર અને પ્રથમ કર્તવ્ય છે.

૪. એ તો જગત્રસિદ્ધ વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં જનસમાજ, મિષ્ટબોજન કરે છે, અને મગવા આવનાર રનેદિ સંજોંધી જનોને શુભ શુક્લ અર્થે, મીઠાઇ અર્પણ કરે છે. સુખાવસ્થાના સમયમાં તથા રિદ્ધિસિદ્ધિની રેલહેલમાં આમ બનવું તે સ્વભાવિક છે, -યથાર્થ છે, અને ઇચ્છવાયોગ્ય છે. પરંતુ આપદર્શમાં, અગર આપતિ આગળ આવે તે અરસામાંનું વર્ષન લુદીજ રીતનું હોય છે, એમ ઇતિહાસ આપણને શીખવે છે. જન તુર્કી શુદ્ધ પ્રસંગે, તથા આધુનિક ફેક્ટો-જર્મન વિગ્રહ નિમિત્તે, સેંકડો સ્ત્રી પુરોએ, તથા ઉમતાવ તેમજ રંક લોકોએ ‘પજુ’ લીધું છે કે-‘કાર્યમ્ સાધયामિ યા દેહમ્ પાતયामિ’ અને દરકંઠપ કર્યો છે કે, અનિમ ધ્યેય સાધનાં સુધી-કિંવા પૂજ્ય જાહોજલાલો પ્રાપ્ત થતા સુધી-સર્વ એશ આરામને હડમેલી મુઝીશું-ચૈભવ ભોજનો ત્યાગ કરીશું-અને મિષ્ટાન્નને મૂનિકાવત માનીશું ! તથા તે સર્વેમાંથી યતો, દ્રવ્યસંચય, કાર્યસિદ્ધિ માટે અર્પણું ! આજાણ છે આવી શુરવીર પ્રજાને !! અને હજારો ધન્યવાદ છે આવી પુન્યપ્રદ પ્રજા ધરાવતા

દેશને ।। યદિ તપોધન બ્રાહ્મણ સંઘિ, આલે સંકલ્પ,—અરે દ્રઢ પ્રતિજ્ઞા, કેવળ આગામી દીવાળી પર્વના ચારજ દિવસો પૂરતો—ધારણ કરેતો, સમગ્ર જ્ઞાતિ, અને જ્ઞાતિની બાવિ પ્રજા—અવિદ્યા—અજ્ઞાન—તિમિરમાં તરફડે છે, તેવું વધુ વખત બનેજ નહિ.

૫. એ તો સુવિખ્યાત વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં લોકો યથાસક્તિ, યથાવકાશ, યોરધણે અંશે, પોતાના નિવાસસ્થાન, ગૃહમંદિર અને ધર્મસ્થળોમાં દીપમાળ સળગાવે છે (રાશનાઇ કરે છે) અને એમ માની લઈશું કે, તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિ પણ આ સામાન્ય આચારને અનુસરે છે. સમૃદ્ધિવાન લોકોને ઘેર સદાય દીવાળી જેવી દિવ્યબોલિ પ્રકાશ કરી રહે છે. રંક લોકો, કૃત દીપાવળીના ચારજ દીવસો માટે આવો આનંદ મેળવે છે. લક્ષ્મિપુત્રોના મહેલ અને બંગલાઓ નિરંતર, સુનો—રંગ, વાર્નિદયી સુશોભીત રહે છે, મરીબ વર્ગ કંઈ નહિ તો કૃત દીવાળી ઉપર, સુનો નહિ તો ખડીયો પણ. ધર ધોળાને લીધેધુધે છે અને આમ ગૃહની અંદર બહાર યતી ઉત્તવળતા, તેમાંના જાનિતજનોમાં પણ પરિવર્તન પામે છે, એટલે કે અવ્યય સ્નાનાદિ તથા નવનવિન વસ્ત્રામૂલ્યથી દેહ દેદીપ્યમાન રાખવામાં આવે છે. હવે, તપોધન બ્રાહ્મણ સંઘિની લોકસંખ્યા અનુમાન પંદર-સોળહજાર જેટલી છે તેમાંની દર વ્યક્તિએ, સવાસેર સુનો-રંગ આદિ ગણતાં પાંચસો મણુ સુનો થવા જાય છે. તથા દર વ્યક્તિએ દરરોજનું અધોળ તેજ ગણતાં, ચારેય દીવસોનું મજીને પાસેર તેજ લેખે, એકંદરે સોમણુ તેજની ચારનાઇ દર દીવાળી પ્રસંગે થાય છે. આ 'સો મણુ' તેજની કિંમત, આ 'પાંચસો' મણુ સફાઈની કિંમત, આ ચારેય દીવસોના દારૂખાનાની કિંમત અને આ ચારેય દીવસોના મિષ્ટાન્નની કિંમતનો એકંદરે સરવાળો કરતાં જે સંખ્યા થવા જાય છે, તેમાંથી આખી બોડીંગની બોડીંગ નહીં શકે । બોડીંગ ઉત્સવ કિંવા પરિપદ-સંગ્રેહન પણ યાદ શકો અનેક ગણી સિખરતિઓ (સ્કોલરશીપો) પણ આપી શકાય । અને ફતેહમંદ વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજનાર્થ, પારિતોષકો પણ બહેચી શકાય ! તદુપરાંત પ્રતિનિધિ સભા પણ પૂરે જોમમાં આવે । તથા જ્ઞાતિનાં માસિકતા કદમાં અને મદ (ગૌરવ)માં પણ વિશેષતા આવે ।

૬. યદિ, પર્ણકૃતીમાં રહેતાર ઋષિઓની પ્રજા-યદિ, મુકોભર સામા (જેઠ વગરનું કાન્વ) થી સતોષ મમતાદર ઋષિઓની પ્રજા સદિ, કુલિ-સ્મૃતિ મહિત પંડિતોની પ્રજા-યદિ, દર્શન, ઉપનિષદ અને સુતકરોનાં સંતાનો, યદિ પોતાની પાંસળી માતૃથી દાનકોટિનો સંહાર લાવનાર બ્રહ્મર્ષિ શ્રીધીરજિ મૂનિના વશાએ કેવળ એકજ દીવાળી પર્વમાં મત કરે-કેવળ પોતાનું સંકુચિત ગ્રહજ રંગવા-ધોળવાને બદલે સમગ્ર જ્ઞાતિજનોને 'પોલીસ' કરવા મથે,— કેવળ પોતાનુંજ દિવાનખાનું દીપાવવાને બદલે સઠળ જ્ઞાતિ સમુદાયને અવિદ્યા—અજ્ઞાન—તિમિરમાંથી પ્રકાશમાં લાવે, નવિન વર્ષને દિવસે, કેવળ આમ સર્ગા રેનેહિઓનાજ સંગ્રેહનને બદલે પરિપદ કિંવા પ્રતિનિધિ સભાને પુષ્ટિ આપે—નવિન વર્ષના શુદ્ધ તરિકે, વસવાર્ષા ઉપરાંત, અન્ય લિસુકજનો જેવા અનુપાદક વર્ગને દ્રવ્ય દાન કરવાને બદલે, સમગ્ર જ્ઞાતિનું ખટું બ્રહ્મત્વ ટકારી રાખનાર બ્રાહ્મણ ધર્મને દાન પ્રતિદાન અર્પે,—તોજ તેમણે જ્ઞાતિમાં જન્મ ધર્યો સાર્થક રહેવાશે—તોજ તેમણે જન્મનિની કૃપને શોભાવી લેખાશે—તોજ તેમણે જ્ઞાતિપ મદ સ્વાબ્યું બજારો-તોજ તેમણે જ્ઞાતિજનોમાં ઝાનાડિને પ્રકટાવેા મનાશે—અને તોજતેમણે

એક પણ દીવાળીપર યથાર્થ રીતે ઉત્તવાજ્યું, એવો આત્મસંતોષ પામશે. નહિ તો ઉપર કહ્યું તેમ પાંચસો મણુ સુનો રંગોળવા છતાં પણ ઉપરથી તો વ્હાછટ વેણ પણ અંદરથી તો ક્યરા જેવું થશે ! અને “સો [૧૦૦] મણુ તેલે અંધારૂંજ રહેશે !” અતર્માં આશા રાખીશું કે, નવિન સંવત્સર નિમિત્તના દાન વખતે “આદ્યજ્ઞ ધર્મ” અને “પ્રતિનિધિ સમાને” સ્મરણમાં રાખીને જાતિજનો કૃતકૃત્ય થશે ! કૃતિશામ્ !!

મિશ્રિત જીવન.

(લેખક:—વે. શા. સં. યં. મધારાકર શર્મા.)

મનુષ્ય સંસારી છે, સંસારમાં રહે છે, સંસારમાં સુખ મેળવે છે અને સંસારમાંથીજ પારમાર્થિક સુખનો અધિકારી બને છે. જ્યારે એ વાત યાત્રોથી અને અનુભવથી નિર્ણયિત થાય છે તો પછી એની અંદર કેમ વર્તવું અને એનું સ્વરૂપ કેમ જાણવું ? એ પ્રત્યેક મનુષ્યને માથે અનિવાર્ય ફરજ હોવી જોઈએ. હું ત્યાગી છું એમ કહેવાથી ત્યાગી થવાનું નથી અને હું સંસારી છું એમ કહેવાથી સંસારમાં કૃતકૃત્યતા મેળવી શકાતી નથી. સંસારની સત્તા આપણા જીવન ઉપર બહુદીર્ઘ કાળથી ચાલી આવી છે. સંસારનું સ્વરૂપ બહુરંગી પરિણામી છે, એના એક એક અંગમાં મહાન મહાન જલ્દુષ્ટ ચમત્કારો ભરેલા છે, એમાં વિદ્યાથી હ્રસ્વકાળ જવાનું નથી, કોઈપણ જાતના સામ્યભાવમાં તણાઈ જવાનું નથી, ધણા વિદ્વાનો સંસારની વિચિત્ર રંગભૂમિમાં પોતાને કૃતાર્થમાની અંતર્માં પસ્તાયા છે. એવા બહુરૂપી અતર્ક સંસારમાં કોઈ માણસ પોતાની અતલસ્વરૂપિની જુદિયી પોતાને કૃતાર્થ સંભળતો રોય તો તે પોતાની નવજાત સુકુમાર જુદિયો ઠગાય છે અને જીવનની ઉચ્ચપદવી મેળવવામાં બ્રમ ખાય છે.

कर्तुं नेच्छति यन्मोहात्करिष्यस्यचशोऽपि तत् ॥

એ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણના કથનથી આપણને વિદિત થાય છે કે પ્રકૃતિની સત્તા મનુષ્યને માથે ધણી બસવતી છે. જ્ઞાન અવસ્થામાં અને અજ્ઞાન અવસ્થામાં પણ મનુષ્યની જીવન સડક ઉપર પ્રકૃતિ રેલગાડી અદર્શિય ચાલુ રહે છે. એના વેગને રોકવાને કોઈપણ સમર્થ નથી.

આ વખતે આપણે સંસારના કેન્દ્ર સ્થાનમાં ઉભા છીએ, અહિંઆથી આપણા જીવનનું નિર્માણ થાય છે. જીવનને આદર્શતામાં મૂકવાને અહિંઆજ અખૂટ સાધનો છે. આર્થાવર્તના ઉચ્ચતમ સુખધિ રક્ષતી ઊધામાં આપણા જીવનનો નિવાસ છે. એ જીવનરક્ષતી સુખધે આપણા જીવનમાં પ્રસરે એવી આશા દરેક આર્થજાળમાં જનકંત રહે એ એવું છે. એ જાડની સ્મરણીયતા જો કે પ્રાચીનતા જેવી નથી. કારણ કે પરિણામવતી પ્રકૃતિ કોઈને એક રૂપમાં ફાળુ ઉપરાંત રહેવા દેતી નથી. સુધ્ધ ઉદય વખતે દયધેસો લાગ બને છે. જોગી કમલિની સ્વામિના કસરપર્યાં પામી પ્રજ્ઞ થાય છે પણ એ લાલાશ થોડીવાર છે. એજ સુધ્ધને પશ્ચિમોદયમાં ડુબવું પડે છે અને કમલિની પ્રજ્ઞતા નાશ પામે છે. આપાદ માસનું મહોન્મન બનેલું વાદળું આકાશ ઉપર ચઢી ગર્જના કરે છે. વીજળી રૂપ અતિ અંચલ

નેત્રથી જગતની ભાર્તના કરે છે પણ ચોટીજ વારમાં ગર્જના બધે થાય છે. કુદત રહેતું પાણી ચૂંટી લેછે, નેત્ર ચળકતા બધે થાય છે, એજ નિયમને આધીન આર્યાવર્તના જીવનને થવું પડ્યું છે. આર્યાવર્તના જીવન ઉપર પ્રકૃતિના પરિણામે પદોષ્ટ ખાધો, દુર્યોધન જેવો રાજા પોતાના વરિષ્ઠભાઈ ધર્મરાજની સમૃદ્ધિ જેવા અક્ષમ થયો. બધા આંધીજી જીવન શરીરના અવયવોને બાંધનારો સામાજિક રતેહ ચુસાઈ ગયો. માનસિક કસર તો નાશ પામી મનોબળ સ્ફુર્તિશન્ય બન્યું, એ જીવનનો જઠરાગ્નિ મંદ પડ્યો. પૂર્વજોએ ભેગું કરેલું જ્ઞાન પચી શક્યું નહિં. આર્યાવર્તને પોતાના જીવન ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી ગયો હાથ પગ લુલા થયા, જીવન સડવા માંડ્યું, જીવનમાં કોઈ પાવામાંડ્યા, જીવનરસ કાઢાઓએ ચુસવા માંડ્યો, જીવનરસ ચુસાઈ ગયો. અધિ અધતા આવી, કાને બધિરતા આવી, મનમાં મૂંઠતા આવી અને વાણીમાં મૂંઠતા આવી, ઘણા મહર્ષિઓએ અને રાજર્ષિઓએ એ જીવન સુધારવાને પોતાના પ્રાણાન્ત સુધી પ્રયત્નો કર્યા પણ કુદતની વિપત્તાથી બધા વ્યર્થ ગયા, તોપણ શું એ જીવનવૃક્ષમાં અંકુરો પેદા કરવાની કૃત નાશ પામી છે? નહિં નહિં હજી પણ એની અંદર ટંકાયું નરે છે.

હે આર્યાવર્ત ! તું ધૈર્ય રાખ, હવે ત્હારી અવનતિની દશા પૂરી થવા આવી હોય એમ લાગે છે કારણ કે ત્હારા અગ્રજો (બ્રાહ્મણો)ને જ્ઞાન થવા લાગ્યું છે કે અમ્હાર ધન તપ છે. હવે એ તપોદિન ચોડા વખતમાં સળગી ઉઠશે, અધધારનો નાશ કરશે અને ત્હેની અંદર ત્હારા બધા કુખો હોમાઈ જશે. ત્હારામાં સામાજિકતાનો નવો રસ પેદા થશે. બ્રાહ્મણના સુધારમાં દ્વનિય અને વૈશ્યનો સુધાર થશે. ત્હારા રસને ચુસનારા બાળકાન આદિ ઝેરી કીડાઓ નાશ પામશે અને હથ્થા અને પ્રમાદો હવે 'દુદમમયે દુર્દ ન મમ' થશે.

વાંચક મહાનુભાવો ! આર્યાવર્તનું એ આશ્વાસન છે. એ આશ્વાસનને સ્પર્શ કરવું એ આપણો પરમ ફરજ છે. એની સફળતામાં આપણા જીવનનું યથાર્થ બનવું એ હેતુ છે. હવે બ્રાહ્મણ, દ્વનિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર દરેકે પોતાના શબ્દ ઉપર અને અર્થ ઉપર ધ્યાન આપવાની આવશ્યકતા છે. દરેકે જવલન્ત જીવન બનાવવું એ આપણા માથા ઉપર રહેલા આર્યાવર્તના ઋણને ઉનારવાનો ઉપાય છે. આડંબરી ચેતનશન્ય જીવનથી હવે કશો લાભ નથી. માત્ર એવા જીવનથી રવાર્ય રાક્ષસજ પોણાય છે. મહારાજ મનુએ બ્રાહ્મણને જ્ઞાનથીજ શ્રેષ્ઠ માન્યો છે, દ્વનિયને બળથી શ્રેષ્ઠ માન્યો છે, અને વૈશ્યને વ્યાપારથી શ્રેષ્ઠ માન્યો છે. હવે જો એ પ્રમાણે નહિ વર્તાય તો આ સંસારમાં આપણું સ્થાન નથી. નિર્જીવ શરીરને કોઈ ઘરમાં રાખવું નથી. જળશન્ય સરોવરમાં દેહકાંચો પડી રહેતાં નથી, ત્યારે લાકડાનો અગ્નિ પ્રજ્વલિત હોય છે ત્યાં સુધીજ ત્હેના ઉપર કોઈ પણ ચાલી શકતું નથી પણ ત્યારે અગ્નિશન્ય બની રાખતો દગલો થાય છે ત્યારે સર્વ કોઈ ત્હેની ઉપર આક્રમણ કરે છે, કૃત્રિમ પુષ્પને બમરો સુંધતો નથી, કૃત્રિમ લાકડાના લાડુમાં શીઠાચ હોતી નથી. તેવીજ રીતે નિર્જીવ અને કૃત્રિમ જીવનથી પોતાને અથવા બીજાના જીવનને કશો પણ લાભ નથી.

જીવન બે પ્રકારનું છે. આન્તર અને બાહ્ય. ત્યાં સુધી આન્તર જીવનમાં પવિત્રતાના ફણગા ફટકા નથી ત્યાં સુધી બહારના જીવનમાં જરાપણ રમણીયતા આવતી નથી. આન્તર જીવન સિવાય આપણે ગમે તેટલો અભ્યાસ કરીશું, ગમે તેટલું ધન મેળવીશું અને ગમે વીધું તે જરાપણ દીપશે નહિ. અંતમાં આન્તરજીવન વગરનું બધું જીવન

નીરસ થશે, અને આ કર્મભૂમિમાં આવવાનો ઉદ્દેશ નથી રહમગ્યો એમ જાન થયા વિના રહેશે નહિ.

પરમાત્માએ પ્રથમ આન્તર જીવન સુધારવાનો આદેશ આપ્યો છે.

વિદ્યાં ચાવિદ્યાં ચ યસ્તદ્વેદામયં સહ ।

અવિદ્યાયા મૃત્યું તીર્ત્વા વિદ્યાયામૃતમશ્નુતે ॥

વિદ્યા અર્થાત્ જ્ઞાનમાર્ગ અને અવિદ્યા અર્થાત્ કર્મમાર્ગ એ બન્નેને મનુષ્યે જાણવા. કર્મયોગથી સાંસારિક દુઃખોને તરી જ્ઞાનયોગથી પોતાના મૂળ શુદ્ધ અને પાપિત્વ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરવું.

પોતાના આત્મસ્વરૂપને જાણવું અને તેના શુદ્ધિના ઉપાયોનું યથાર્થ જ્ઞાન થવું એ આન્તરજીવન છે. અને શરીરદ્વારા પવિત્ર કર્મો કર્યાં એ બાજુ જીવન છે. જ્યાંસુધી આન્તર જીવનનું સ્વરૂપ નથી રહમગ્યું ત્યાં સુધી અમુક કરવું યોગ્ય છે અને અમુક કરવું અયોગ્ય છે એ યથાર્થ રહમગ્ય શકાતું નથી, અને તે ન રહમગ્ય તો બાહ્ય જીવનની નિયમિતતા વિશ્વસ્ત થાય છે. આન્તરજીવનન્ય વાણીમાં વિશ્વસનીયતા રહેતી નથી. એ વાણીની અંદર કેવળ સ્વાર્થતા રહેલી હોય છે, એ સ્વાર્થતા વાણીદ્વારા આન્તરજીવનમાં પ્રવિષ્ટ થાય છે. જે જીવનભૂમિમાં સ્વાર્થતાનાં અંકુરો નથી ફૂટ્યાં ત્યાં સામાજિકતા અને જાતિયતા ઉગી શકતી નથી. ઉપર ભૂમિની અંદર વાવેલું ધાન્ય બગી બરમ થાય છે, તેમ સ્વાર્થ જીવનમાં સામાજિકતાના અને જાતિયતાના ફોજો બગી જાય છે. એવી જીવનભૂમિમાં લોક રક્ષણ કુટુંબોજ વસે છે. એ જીવનમાં મનવું, વાણીનું અને શરીરનું ઐક્ય હોતું નથી. વિદ્યા જાતે પવિત્ર હોવા છતાં એ જીવનમાં જન્મ કપટનો પોશાક પહેરવો પડે છે. વરસાદનું પાણી મીઠું હોવા છતાં સીમકાના મૂળમાં પ્રવેશ કરી કડવું બનવું પડે છે, દૂધ જાતે પવિત્ર હોવા છતાં મદિરાના વાસણમાં પડી મદિરાના વાસથી વાસિત થાય છે અને અપેય બને છે. એ દ્રષ્ટાન્તો આપણને સર્વાધાર જીવનને શુદ્ધ કરવાનો ઉપદેશ આપે છે. જે જીવનમાં આન્તર અને બાહ્ય બંને અંગો વિશુદ્ધ છે ત્યાં જાતિયતા છે, ત્યાં સામાજિકતા છે. સામાજિકતાથી દારિદ્ર્ય દૂર થાય છે, જ્ઞાનોન્નતિનો જન્મ થાય છે, જડ સંસાર આપણને સામાજિકતાનો બોધ આપી રહ્યો છે. તેજસ પરમાણુઓનો સમુદાય રૂપ સ્વર્ગમાં જે પ્રકાશ છે તે એક પરમાણુમાં નથી. જેનાથી આપણે આપણા શરીરને ઢાંકીએ છીએ તે વસ્ત્રો પણ સમુદાયમાં આવેલાં સૂતરનાં તંતુઓ છે. સામાજિકતાનો જન્મ પ્રત્યેક વ્યક્તિના આન્તર અને બાહ્ય જીવન ઉપરજ આધાર રાખે છે. આપણા જીવનમાં જે જવાબદારી છે તેને આપણે વિશુદ્ધ સામાજિકતાના અભાવેજ બદાર લાવી શકતા નથી, આ જીવનમાં મદર્પિ કહ્યાદ અને ગૌતમ જેવાની વૈજ્ઞાનિકતા નિષૂદ્ધ છે. પરશુરામ જેવાનો ઉદ્બટ વીરરસ પણ રેલાયો છે, અને શ્રીમાન રામચંદ્ર જેવાની પવિત્ર નીતિ અને દામ્પત્ય પ્રેમના ચિદ્વેદો દર્શાયો છે. પણ ખરી જાતિ-યતાના અભાવે એ જીવનની કદર થતી નથી અને તેથી ઐદિક તથા પારલૌકિક મુખથી વંચિત રહેવું પડે છે. આજકાલ જ્યાં જ્યાં નગર ઠરે છે ત્યાં ત્યાં આડંબરી જીવનોજ અગાધ છે. જે દેશમાં એવાજ જીવનોનો સમુદાય હોય, ત્યાં જાતિયતામાં દૂર ક્યાંથી હોય? આ લેખની આશા રાખે છે કે વાંચક મહાનુભાવો પોતાના આન્તર અને બાહ્યજીવન ઉપર પોતાનું ધ્યાન ખેંચશે.

શ્રીસંરક્ષણ.

(લેખિકા—ગં. કમળાસદ્મી પ્રહલાદજી સેવકરામ.)

નાહં મનુષ્યો નચ દેવ યક્ષો ન દ્રાક્ષણક્ષત્રિયવૈદ્યશુદ્રાઃ ।
ન વ્રહ્મચારી ન ગૃહી વતસ્થો મિશુર્ન યાદુ નિજવોધરુપઃ ॥

વિચારશીલ વાંચક મહાશયો અને વિદુષી બહેનો, શ્રીસંરક્ષણ એટલે શું તે વિચાર સદગત સર્વેના મનમાં ઉદ્ભવે છે. શ્રીસંરક્ષણના મુખ્ય ચાર માર્ગ છે. શ્રીઓને ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરપાથો મેળવવાને પોતાના વડીલના રક્ષણમાં રહેવું જોઈએ અને વડીલોએ તે પ્રમાણે તેમનું રક્ષણ કરવું જોઈએ અને જે પ્રમાણે શ્રીઓનું શિયળ સચવાઈને તેમનું સદગત રક્ષણ થાય તેને માટે મનુ વીંગેરે એ મુખ્યમાં ૪ માર્ગ બતાવ્યા છે. (૧) શ્રીઓને દ્રવ્ય ઉત્તમ કરનાર છ કારણ છે, તેનો લાભ કરવો. બીજી (૨) પુરપોએ ઉત્તમ શુભવાળા થવું કે જેથી તેઓ સદગતમાં જ ઉત્તમ રહે તે. ત્રીજી (૩) તેમને ઉપજ, અર્થનો હીસાગ તથા ગૃહકાર્ય સોંપવું. ચોથું (૪) મર્યાદા સાચવવી. આ ચાર માર્ગ એવા છે કે તે પ્રમાણે શ્રીઓને પુરપો તરફથી સંભાળીને લઈ જવામાં આવે તો કડીયુ ન લાગતાં આનંદમાં સંસાર વ્યવહાર નહીં શકે છે. અને જે લોકો એમ કહે છે કે હિંદુ સંસારમાં શ્રીઓને છેક શુભામ જેવી ગણી છે તેમના પછી લક્ષમાં આવે કે તેમને શુભામ જેવી ગણી નથી પણ તેમની સંભાળ રાખવા ઉત્તમ વ્યવસ્થા કરી છે કે જેથી શ્રી પુરપ બંનેમાં અત્યંત પ્રેમ વધીને ધરસંસારના દરેક કામો સારી રીતે થઈ શકે છે પરંતુ જો શ્રીઓ કેળવાયેલી હશે તોજ.

શ્રીઓએ ગૃહરક્ષણની ડેખણી લેવી તે અવશ્ય ઉપયોગી છે. ઉપર કહ્યા તે ચાર માર્ગનું વિવેચન હવે કરવામાં આવે છે. શ્રીઓને ઉલટે રહે તે લઈ જનાર મુખ્ય છ કારણો ગણાવ્યા છે તે નીચે પ્રમાણે—

પાનં દુર્જન સંસર્ગઃ પત્યાચચિરહોડનમ્

સ્વખો ન્યગેહ ઘાસશ્ચ નારી સંદૂષણાનિપટ્

(૧) મદપાન (૨) દુર્જન સંસર્ગ (૩) પતિથી જુદાં પડવું (૪) આમથીતેમ ભટકવું. (૫) દિવસે કે અયોગ્ય વખતે સુવું (૬) અને બીજાને ઘેર વાસ કરવો આ છ દુર્ગુણો શ્રીઓને અવગે રહે તે ચડવનાર છે. આ પૈકે કયેક શ્રી પુરપે ખાસ યાદ રાખવાનો છે. આમાંની એક એક બાબત એવી છે કે તે રહેતે ચાલે તો તે શ્રીઓને નીચ જનાવી મુકે છે, આ બાબત ખાસ યાદ રાખવા જેવી છે માટે તેના દોષો હુંકમાં નીચે જણાવું છે.

(૧) મદપાન—એટલે દારૂ પીવો તેની આખી દુનિયા નિંદા કરે છે. દારૂ પીવો તેને વેદમાં મહાપાતક એટલે જે પાપનો નાશ કરવાને દેહને ખાળી મુકવા શીવાય છૂટવાનો ઉપાયજ નથી એવું ગણ્યું છે.

(૨) દુર્જન સંસર્ગ એટલે ખરાબ માણસની સંગતિ તે પશુ અધમ અને નીચ બનાવનારી છે.

દુર્જનન સમં સઘ્યં પ્રીતિ ચાપિ ન કારયેત્ ।

ઉષ્ણોદદતિ ચાહ્નગારઃ શીતઃ કૃષ્ણાયતે કરમ્ ॥

દુર્જન પ્રિયવાદિચ નતદ્વિશ્વાસકારણમ્ ।

મધુતિષ્ઠિતિ જીહ્વાગ્રે હૃદયે તુ હલ્હાલમ્ ॥

મનસ્યન્યદ્ વચસ્યન્યદ્ કાર્યમન્યદ્ દૂરાત્મનામ્ ।

સર્પદુર્જનયોર્મધ્યે વરં સર્પો ન દૂર્જનઃ ॥

સર્પો દશતિકાલેન દુર્જનસ્તુ પદેપદે ।

દુર્જનો દપયત્યેવ સતાંગુણગણં ક્ષણાત્ ॥

મલાની કુચ્ચેતૃધૂમઃ સર્વયા ચિમલમ્બરમ્.

અર્થ—દુર્જનની સાથે મૈત્રી કે પ્રીતિ કરવી નહિ જેમકે અંગારો સગળતો હોય છે તો બાળે છે અને જો ઠંડો હોય છે તો હાથ કાળા કરે છે. દુર્જન અને પ્રિયવાદી તેનો વિશ્વાસ કરવા હાથક નથી. તેના પ્રિયવાદી મનુષ્યની જીહ્વાગ્રે એટલે મોઢે મીઠું બોલનાર અને હૃદયને વિષે હળાહળ વિષ બરેલું હોય છે અને જે દુરાત્મા હોય છે તેમના મનમાં બીજું, બોલવાનું બીજું, અને કરવાનું જુદું. સર્પ અને દુર્જન તેમાં સર્પ સારો પણ દુર્જન નહિ. દુર્જન મનુષ્ય સજ્જનના ગુણોને ક્ષણમાં દુપણ લગાડે છે, જેમકે ૨૨૨૭ એવા આકારને ધુમાડો મલીન કરે છે.

આ વાત શ્રી રામાયણમાં દૈકેથી વગેરેનાં ઈષ્ટાંતથી સ્પષ્ટ છે. મંથરાની કુસંગતિથી દેવળ શુદ્ધ સ્વભાવવાળી દૈકેથીને પણ રામનો તીરસ્કાર ઉત્પન્ન થયો અને તેમને વનમાં મોકલ્યા તે વાંચકોની જાણ બહાર નથી માટે દુષ્ટાનો સંગ નિરંતર ત્યાગ કરવો કેમકે ખરાબ સંગમાં પડનાર પોતાના સ્વાર્થમાંથી બદલ થાય છે એટલુંજ નહિ પણ એવા કોઇ દુર્જનની સંગતિ થઇ છે એમ લોક જાણે તો પણ આપણે સજ્જન હોઇએ તો પણ લોકો આપણો વિશ્વાસ રાખતા નથી. સુપ્રભાષિતકાળ લખે છે કે જેમ ઉતુ દુષ્ટ પિતાં દાઝેલો બાળક જાણે પણ યુકાને પીએ છે. તેમ જેનું મન દુષ્ટિન થયું છે તેનો મનુષ્ય સજ્જન ન હોય તો પણ તેનો કોઇ વિશ્વાસ કરતું નથી.

(અપૂર્ણ.)

તપોધનબ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કૂલની કમીટીના સભાસદોના પત્રો.

ઉદ્દેશ્ય ધણેજ સ્તુત્ય છે તેની આવશ્યકતા છે તે વાત નિર્વિવાદ છે પણ તેને ગતિમાં રાખવા હું જોઇતું દ્રવ્ય કેવી રીતે મેળવતું તે એક મહાન પ્રશ્ન છે. આપણી જાનિના વિવિધ સંભો યાને ગોળ ત્યાં સુધી એકમત થઈ આ સામુદાયિક દિતમાં પોતાના અંતઃક-રજુપૂર્વક ભાગ લે નહી ત્યાં સુધી આપણા વિચારો કદત હવામાં ફાટ્યા બાંધવા જેવા છે.

હાલના સંજોગો જોતાં એકમત થવાનો સંભવ ઘણોજ ઓછો છે; પ્રથમ તો સંભા સંભાના આચાર વિચારમાં ઘણુંજ ભિન્નત્વ છે તે ભિન્નત્વ તાત્કાલિક નીકળી જવા સંભવ નથી. એકજ જાતિમાં આવું ભિન્નત્વ ઇચ્છવા હાથ નથી પણ તે ભિન્નત્વ કાઢી નાંખવા હૃદયની આર્દ્રતા નોંધએ. તેનો કેવળ અભાવ છે. હાલ સરકારી બનાવવા કેળવણી એ મુખ્ય સાધન છે. તેનો સર્વત્ર અભાવ છે. જે જગતી સરકારો આપણામાં દલીલુત થયા છે તે આપણા સામુદાયિક પ્રયત્નમાં વિઘ્નરૂપ છે. આ જગતો પ્રવૃત્તિનો છે અને તેમાં આપણે મુશ્કેલી રહી કાર્ય કર્યા જવું એ ઇચ્છવા હાથ નથી; આપણી હાલની પ્રવૃત્તિનું ફળ ઉદ્ભવ્યા વિના રહેવાનું નથી, ક્યારે એજ પ્રશ્ન છે. કોઈ પણ કાર્ય પોતાનું ફળ આપ્યા સિવાય રહેતું નથી. ક્યારે અને કેવા પ્રકારનું ફળ અમુક કાર્યનું થશે તે ફક્ત અદૃષ્ટ સત્તાના હાથમાં છે. મહારા નમ્ર અભિપ્રાયમાં તો હાલ જે આપણી પ્રતિનિધિ સભાની સંસ્થા ચાલે છે તેનેજ સંગીત પાયા ઉપર સુકી તેમાંથી જે દ્રવ્ય ઉત્પન્ન થાય તેમાંથી હાથ વિદ્યાર્થીઓને રોજગરશીપ આપી તેમને તેમના અભ્યાસમાં વધારો કરવામાં મદદ કરતી એજ હેતુ હાલમાં આપણે રાખવો જોઈએ. ઉત્તરોત્તર ક્રમશઃ આગળ વધાય તો સાફ એકદમ બધાં કાર્યો સામગ્રી હાથ ઉપર લેવાથી એકમાં પૂર્ણતા પમાશે નહીં અને નાશીપાસ થવા વખત આવશે. મહારા નમ્ર અભિપ્રાય મુજબ આપણી પ્રતિનિધિ સભાનું કાર્ય પણ ઘણુંજ શિથિલ થાય છે તેમાં આજ બે વર્ષ થયાં તોપણ મેમ્બરોની વૃદ્ધિ થવાને બદલે સંખ્યા ઓછી થઈ છે. વખતસર લવાજમ પણ લેવાનું હોય એમ લાગતું નથી.

ખરી વાત એ છે કે જાતિમાં રહેવાતા સરકારી જનોએ જાતિ મુદારામાં સારો ભાગ લેવો જોઈએ. આપણામાં કેળવણી નહીજ જેવી છે. તેનો પ્રભાવ વધારવાને હાલમાં તો ફક્ત અમુક રકમ વિદ્યાર્થી દીઠ પ્રતિનિધિ સભાના ભરોળમાંથી આપવી અને બાકીનું ખર્ચ તે વિદ્યાર્થીના માળાપે કરવું એટલું જો આપણે હાલમાં કરી રાખીએ તો બસ છે. અત્યાર સુધી તો આપણે બધા એક બીજાના પરિચયમાં પણ કોઈ વખત આવેલાજ નહીં અને હાલમાં આવા સામુદાયિક પ્રયત્નમાં એક બીજા સાથે પત્રવ્યવહારમાં જોડાવા છીએ તે પણ કેટલેક અંશે કાનૂનસતું પરિણામ છે. હજુ પણ વધારે છુટથી કામ લેવાની જરૂર છે. આપણી જાતિના હાલમાં આગળ પડેલા કહેવાતા અગ્રગંતાઓ આચાર વિચારના સંબંધમાં એકમત થવા જોઈએ. આપણી ઉન્નતિ કયા આચાર વિચારને અનુસરવાથી દરો એ વાતનો ભેગાભેગો નિર્ણય થવાની આવશ્યકતા મને લાગે છે. આ વિચારના સંબંધમાં વખતે એવી દલીલ કરવામાં આવશે કે હાલમાં આચાર વિચારનો સવાલ બાલુએ સુકી આ સામાન્ય જાતિહિતના સવાલમાંજ એકત્ર થઈ કામ લેવું તો તે દલીલ હું સ્વીકારું છું.

પ્રતિનિધિ સભામાં હાલ કેટલા મેમ્બરો છે અને જે મેમ્બરો છે તેમણે પોતાનું લવાજમ મત વર્ધનું લઈું છે કે નહીં અને યદ્યપિ હજુ મેમ્બર થવાના રહી ગયા છે કે કેમ તે વિશે પણ તપાસ થવી જોઈએ. ખરી વાત એ છે કે સભાના પ્રમુખ તરીકે આ ફરજ મહારે અદા કરતી જોઈએ. પણ મહારા કમનદીએ મહારા સરકારી કામના વ્યવસાયને લીધે હું તે ફરજ અદા કરવાને અશક્તિમાન નિવડ્યો છું.

ભયારે હું અમદાવાદમાં હતો ત્યારે સેક્રેટરી અને કહેના હતા કે “ રીમાઈન્ડર ” ક્યાં

જતાં લવાજમ વખતસર આવતું નથી, લવાજમ મેમ્બરો ના મોકલે તેમાં પ્રમુખ અગર સેક્રેટરીનો દાવ ગણાય નહીં.

માસિક પૃષ્ઠ સ્વામ્યથી ચાલી શકતું નથી, પ્રતિનિધિ સભાની સંસ્થાએ જોઇએ તેટલા આગળ વધારો કર્યો નથી. તેવા સંજોગમાં એકદમ આવું મહાન કાર્ય હાથ ઉપર લેવું તેની હું સલાહ આપવા અશક્ત છું.

આપણા અવિકાર પરત્વેજ કામ લેવાય તો ઠીક એમ મને લાગે છે. પ્રતિનિધિ સભાના ખીન્ન ગૌણ ઉદ્દેશો ખાલુ ઉપર મુખી ફક્ત રોકાવરશીયોજ આપવી એજ મુખ્ય હેતુ હોવો જોઇએ.

વસ્તીપત્રક વીગેરેમાં નકામું ખર્ચ કરવું તે મને વાસ્તવિક લાગતું નથી પણ તેમાં ખર્ચ યથા મુક્યું છે એટલે હવે નિરપાય છીએ તેની આવશ્યકતા વિશે મોટા મોટા નિર્ણયો માસિકમાં આવી ગયા છે પણ તેની હાલના સંજોગમાં ખાસ આવશ્યકતા હતી કે કેમ તે વિશે મને તો હજી પણ શક છે.

છેવટ મારા અભિપ્રાયમાં એમ આવે છે કે પ્રતિનિધિ સભાના મેમ્બરોમાં વૃદ્ધિ થાય અને તેની સંખ્યા ત્રણસેં મેમ્બરો ઉપરાન્ત થાય પછી આ સલાહ ઉત્પન્ન કરવો એમ મને લાગે છે. આ મ્હારા અભિપ્રાય ઉપરથી વખતે કોઈને એમ લાગે કે આતો અસંભવી વાત કહે છે. જો ત્રણસેં મેમ્બરો પ્રતિનિધિ સભામાં ના થાય તો પછી આવી મોટી યોજનામાં કેટલા મહત્ત્વો મદદ આપશે તે જોવા જેવું છે. ત્રણસેં મેમ્બરો થયા પછી જો ત્રણ વર્ષ મુખી આપણે તેની ગતિ કેવી ચાલે છે તે જોવામાદ આ મહાન કાર્ય હાથ ઉપર લેવું.

જાતિના અગ્રગંતાઓની જેવી ફરજ છે તેવીજ જાતિના સામાન્ય વર્ગના બંધુઓની પરંપર સામુદાયિક હિતમાં બની શકે તેટલી મદદ કરવી તે ફરજ તેમની છે.

આવો મ્હારો અભિપ્રાય છે છતાં જો વધુ મતે યોજના અમલમાં મુકાશે તો યથાશક્તિ મદદ કરવાને હું તૈયાર છું.

લી૦ સેવક

પ્રસારાઈકર.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમનું કર્તવ્ય.

(લેખક-મ. હગનલાલ મોતીલાલ રાવળ, મુ. ધોળકા.)

તપોધન બ્રાહ્મણો અસલ કોણ હતા અને કેવા હતા તે સંજ્ઞાથી આ માસિકમાં એક કરતાં વધારે વાર લખાઈયું છે. છતાં તેમની અસલની તથા હાલની સ્થિતિ વિશે જો બોલ વધારે લખવામાં આવશે તો કંઈ અરધાને ગણાશે નહીં. માગ્નીનકાગમાં એટલે સનયુત

તથા ત્રેતાયુગમાં જે બ્રાહ્મણો મનાતા હતા, અને મહાનુ, કૃષીઓ જેવા કે દધીચી-વિશ્વા-
મિત્ર કણ્વ-વસીષ્ઠ વિગેરે તપોધનો એ નામથી ઓળખાતા હતા. “તપઃ ધનં વેદાં સે
તપોધનાઃ” આ સુત્રનો અર્થ એ છે કે “તપ જેઓનું” ધન છે તેઓ તપોધન છે.” તે
કાળના તપોધનો તત્વજ્ઞાની હતા તથા સર્વ વિદ્યામાં પ્રવીણતા ધરાવતા હતા અને પોતે
ધન્યરને ઓળખી અન્ય વર્ણોને તે જ્ઞાન આપતા હતા અને તે કારણથી તેઓ ઐષ્ઠ બ્રા-
હ્મણો મનાઇ સર્વત્ર પૂજાતા હતા, આવી ઐષ્ઠતાઇ તે સમયમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની હતી.
પરંતુ તેઓની દ્વાલની સ્થિતિ તેહો ઉત્કટાજ પ્રકારની જેવામાં આવે છે, તેનું કારણ
આપણે તપોધનો વિદ્યા ભર્યા નહીં તે છે તેમજ આપણે સર્વોત્તમતાનો દ્વેષ કરનાર
બીજા બ્રાહ્મણોએ આપણને બહુવ્યા નહીં તે છે. ઇતિહાસ ઉપરથી માલમ પડે છે કે
ગુજરાતના રાજા મહારાજા મૂળરાજ સોલંકીના સમય સુધી તપોધન બ્રાહ્મણો પોતાની
ઐષ્ઠતા જાળવી રહ્યા હતા. તપોધન બ્રાહ્મણ જેવા ઉત્કૃષ્ટ બ્રાહ્મણોની વસ્તી વધારે
નહીં હોવાથી અને તેમની પ્રાતઃપ્રા નવમી જાતી હોવાથી અન્ય બ્રાહ્મણો તેમનાપર દ્વેષ
કરવા લાગ્યા તથા તેમની પ્રજાને વેદવિદ્યા ભણાવવી બંધ કરી તે કારણથી તેમજ
તપોધન બ્રાહ્મણુપ્રજાના પ્રમાદીપણાથી તેઓ અચ્છાત રહ્યા તે એટલે સુધી કે બ્રહ્મવિદ્યા
તો શું પણ સાધારણ કર્મકાંડથી પણ અજ્ઞાન રહ્યા અને ધીમે ધીમે અધમાવસ્થામાં
આવી પડ્યા. આપણી તેવી અવસ્થાનો લાલ લેઈ અન્ય દ્વેષી બ્રાહ્મણો આપણને વેદનો
અધિકાર નથી એમ કહેવા લાગ્યા અને આપણી રિયતિ લગભગ શૂન્ય બનાવી મુકી.
આ પ્રમાણે આપણી કેમ અધમાવસ્થામાં આવી પડી છે પરંતુ આપણા સંસારાએ આપણી
કામમાં ગણી ગાંઠી કેટલીક વ્યક્તિઓ પરમાત્માએ પેદા કરી છે જેઓને આપણી અધમા-
વસ્થાનો ખેદ થયો અને વસ્તુસ્થિતિ ખરી શી છે તે સમજ તથા સમજાવી આપણી
રિયતિ સુધારવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા.

તે કારણને લીધે તપોધન બ્રાહ્મણોની જૂદે જૂદે રચેને કોનફરન્સો ભરાવા લાગી
અને તેમ ચલાવી જુદા જુદા સંભાષણોના આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓમાં આપણી રિયતિનું
જ્ઞાન થવા લાગ્યું અને જ્ઞાતિની ઉન્નતિ શી રીતે થાય તેને માટે પ્રયત્ન થવા લાગ્યો છે
અને તે આપણી ભવિષ્યની સફળતિ સૂચવે છે. આજ સુધીમાં ત્રણ કોનફરન્સો ભરાઇ
ચુકી છે અને હજીપણ જ્ઞાતિભાઈઓના ઉત્સાહથી ભરાયાં જશે અને તેથી કરીને યોગ્ય
સુધારાઓ થવાનો સંભવ છે અને દાખે કરીને આપણી અસલની મહત્તા પાછી મેળવવાને
શક્તિવાન થઇશું.

ઉપર પ્રમાણે હંકીકત છે. પરંતુ અફસોસની વાત એ છે કે આવા જ્ઞાતિના સામાન્ય
હિતની અંદર કેટલાક ગામોના જ્ઞાતિબંધુઓ ઉત્સાહથી ભાગ લેતા નથી, તે ગામના બં-
ધુઓના આચારવિચાર તથા બીજા સંભાષણોના બંધુઓના આચારવિચારમાં કંઈક તફાવત
હોવાને લીધે તેઓ કોનફરન્સમાં આવતા નથી અને જ્યારે બીજા સંભાષણોના બંધુઓ તર-
ફથી કોનફરન્સમાં આવી જ્ઞાતિના સામાન્ય હિતમાં ભાગ લેવાની તેમને વીનંતી કરવામાં
આવે છે ત્યારે તેઓ એમ જવાબ આપે છે કે “તમે સુધરીને અમારી પાસે આવો.”
આ સંબંધમાં તેઓ ભાઈઓને મારી નાખે વિનંતિ છે કે જે લોકોને તેઓ સુધરેલા મા-
નતાનથી તે લોકો પોતાની મેળે સુધરી શકે તેમ અને નહીં માટે એવું કહેનારા બંધુઓના

પરિચયમાં આવી તેમને પોતાના શુભ સંસ્કારનો ભાસ કરાવી તેમને સુધારવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને ત્યારેજ જેમને સુધરીને આવવાનું કહેવામાં આવે છે તે લોકો એનું કહેનારાઓના રીતરીવાજ જોઈ પોતે સુધરશે. આ પ્રમાણે નહીં કરતાં જ્યારે તેમની સાથે બીલકુલ પરિચયજ રાખવામાં નહીં આવે તો શી રીતે સુધરી સકશે ? અને તેમ યશે તો પછી આપણી જાતિની ઉન્નતિ શી રીતે થઈ શકશે ? તે ગામોના જ્ઞાતિજંધુઓએ જાણવું જોઈએ કે જ્યાં સુધી બીજા ગામના જ્ઞાતિજંધુઓમાં સુધારો કરવા તેઓ પ્રયત્ન નહીં કરે અને અલગ રહ્યાં કરશે તો તેમ ક્યાંથી તેઓ હાથમાં કહેવાતા તપોધનો કરતાં વધારે ઉચી પંક્તિના બ્રાહ્મણો કહેવાશે નહીં કેમકે તેમનાજ દેશમાં અને તેમનીજ પડોશમાં વસતા બીજા જ્ઞાતિ જંધુઓની અવસ્થા અધમ રહેશે તો તેઓ પણ તેજ કામના બ્રાહ્મણો કહેવાય છે તેમજ કહેવાશે અને તેથી કરીને તેઓ કંઈ વધારે શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત કરી શકશે નહીં. તેથી ઉલટું તમામ જ્ઞાતિ જંધુઓ એકત્ર થઈ એક બીજાની અંદરના આચાર વિચાર લાગ કરવા જેવા હોય તે ત્યાં કરી જ્ઞાતિના સામાન્ય દિનમાં અંતઃકરણપૂર્વક તથા ઉત્સાહથી કાર્ય કરશે તો કાર્યસિદ્ધિ સત્વર થશે એટલે આપણે તપોધન બ્રાહ્મણો શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણો છીએ તે સિદ્ધ કરી શકીશું.

કદાચ એમ માનવામાં આવે કે જોડલાઓના આચાર વિચારમાં ઐક્યતા છે તેમનીજ ઇલાયદી કોનફરન્સો ભરવી તો મારો નમ્ર અભિપ્રાય એ છે કે તેમ કરવાથી આપણે આપણી કોમની સર્વમાન્ય ઉન્નતિ કરી શકીશું નહીં. માટે આપણી જ્ઞાતિના સર્વ ભાઈ-ઓની એકજ કોનફરન્સ ભરી તેમાં તમામ સંભાઓના જંધુઓના વિચારો પ્રદર્શિત કરી શકાય જણાય તે પ્રમાણે જ્ઞાતિ ઉત્તરિતે માટે પગલાં ભરવાં એ મારો નમ્ર વિચાર પ્રમાણે પ્રિયરક્ત જણાય છે. કદાચ અમુક સંભાના જંધુઓ અમુક સંભાના જંધુઓ સાથે લાંબા કાળની અપરિચ્છાતાને લીધે અગર બીજા કોઈ કારણથી પંક્તિભેદ રાખતા હશે તો ભલે તે પ્રમાણે ચાલવા દે પરંતુ કોનફરન્સમાં આવી પોતાના વિચારો જણાવવા તથા અન્ય જંધુઓના વિચારો જણાવવા તેમાં કોઈ પ્રકારની હસ્તકત હોય એમ માફ સમજવું નથી. માટે મારી નમ્ર વિનંતિ એ છે કે હવે પછીની કોનફરન્સ જે સ્થળે ભરાય તે સ્થળે તમામ ગામોના જ્ઞાતિજંધુઓ હાજરી આપી જ્ઞાતિના સામાન્ય દિનમાં ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લેશે એવી મારી નમ્ર સૂચના છે. વળી આપણી હાલની સ્થિતિમાં જ્યાંસુધી આપણે એકત્ર જઈ કાર્ય કરીશું નહીં ત્યાં સુધી આપણી પવિત્ર જ્ઞાતિની સુધારણામાં આપણે સફળતા મેળવી શકીશું નહીં. આપણે સુદૃઢ દ્રષ્ટિએ વિચાર કરીશું તો આપણને માલમ પડશે કે કેટલાક સભાઓના આપણા જ્ઞાતિજંધુઓમાં જે કાર્યદક્ષતા છે તે બીજા સંભાઓના જ્ઞાતિજંધુઓમાં નહીં હશે અને જે દક્ષતા ઈતર સંભાના જંધુઓમાં હશે તે આપણામાં નહીં હશે જેથી આપણું સામાન્ય દિન છે તે બંને પક્ષકારો કોઈપણ રીતે પાર પાડી શકશે નહીં. અને આપણી હાલ જે સ્થિતિ છે તેના કારણે પણ ઉત્તરતી સ્થિતિમાં આવી પડીશું. આમ હોવાને લીધે સર્વ જંધુઓને મારી નમ્ર વિનંતિ એ છે કે તેમણે હવે પોતાના ઉચ્ચનાના વિચારો બાહ્યપર મુકી દેખ પોતાનું તથા પોતાના ભાઈઓનું શ્રેષ્ઠ કરવામાં એકજ સ્થળે કોનફરન્સમાં આવી એકત્ર થઈ કાર્ય કરવું જોઈએ.

શ્રી સજ્જનશતક.

(લેખક:—ચતિ.)

(ગતિકથી ચાલુ.)

નીચના અવગુણ ગમે તેટલા મોટા હોય છતાં તેનું બળ સજ્જનના સદ્ગુણને બેદી શકતું નથી. કુદારો ગમે તેટલો મોટો છતાં તે સોદુઃ કાપી શકતો નથી. દુનિયામાં ગમે તેવા પ્રકારની પાણીવાળી છીણી બનાવવામાં આવે પણ તે કાચને દાપવામાં ઉપયોગમાં આવતી નથી—અરે તે કાપીજ શકતી નથી. તેમ દુર્જનોના અવગુણ સજ્જનના ગુણને બેદી શકતા નથી. કહેવાનો આશય એ છે કે દુર્ગુણ કરતાં ગમે તેવા પણ સદ્ગુણ બળવાળો છે તેથી મહાન દુર્ગુણ સદ્ગુણને અખંડ લપટાકને રહે છતાં તેના સંગદોષથી સદ્ગુણ વિકાર પામતો નથી એજ તેની મહત્તા છે.

દોહરો.

સંગ દોષથી સાધુને, અડે ન તેનો રંગ;
ચંદ્રન વિષમય ના બને, સર્પ પીંટાએ અંગ.

૫

ઉદયે સચિતા રક્તો રક્તશ્વાસ્તમનેતપા

સંપત્તો ચ વિપત્તી ચ મહતામેકરૂપતા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—સૂર્ય ઉદય થાય છે ત્યારે લાલ હોય છે તેમજ અસ્ત પામે છે ત્યારે પણ લાલજ દેખાય છે. સજ્જન સંપત્તિ ને વિપત્તિકાળમાં એકજ રૂપ રહે છે. ઉદય ચડતી તથા અસ્ત પડતી ઉલ્કામાં એકસરખા રહે છે. ચોતરફ અધિકાર હોય ત્યારે જેમ દીપક જોએ છે તેમ સજ્જનના ગુણોની પરીક્ષા સંપત્તિ કાળ કરતાં વિપત્તિ સમયમાંજ યથાર્થ થાય છે, ગમે તેવો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયા છતાં સજ્જન સ્વધર્મથી કદાપિ ચલિત થતો નથી ને પોતાના નિયમને દૃઢ વળગી રહે છે. રામાયણમાં મહાત્મા તુલસીદાસજી પણ કહે છે કે ધીરજધર્મ મિત્ર બનનારી, આફતકાલ પરસ્પૃષ્ ચારી, વિપત્તિ વિના તેની યથાર્થ પરીક્ષા થતી નથી તેજ પ્રભાણે માથે દુઃખ પડ્યા છતાં પોતાના સદ્ગુણથી જ ખસતો નથી એજ સજ્જન છે ને તે ઉદયને અસ્ત અગર ચડતી ને પડતી ઉલ્કામાં એક સરખોજ રહે છે.

દોહરો.

ઉદય સમે રવિરક્ત છે, અસ્ત સમય છે લાલ;
ચડતી પડતી સમયમાં, સજ્જનની એક ચાલ.

૬

(અપૂર્ણ.)

છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોમાં કતબ પ્રચાર.

કાર્યસફલતા શાને આધીન છે ?

સન્ન્યસ ગ્રંથોમાં ! દુનિયાની દરેક ચેતન્ય વસ્તુઓ પોતાની હસ્તીત વસ્તુઓને પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષા ધરાવે છે. કીડીઓ જેવું નાનામાં નાનું શરીર, પણ જમીન ઉપર પડેલી પોતાને ઉપયોગી વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા હચ્છા કરે છે અને તે વસ્તુઓની આસપાસ ફર્યા કરે છે તેમ કરી તપાસ કરે છે કે તે વસ્તુને શી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય અથવા તે વસ્તુને ઉપભોગ શી રીતે કરી શકાય. વિચારમાં લીન થતાં પોતાના જાતિજનોને એકત્ર કરી તે વસ્તુને પોતાના ઘરમાં લઈ જાય છે અને ત્યાં પોતાની શુદ્ધિપૂર્વક તેનો ઉપભોગ કરે છે. આપણે મનુષ્યો વારંવાર આવી સ્થિતિ આપણા દરેક ગૃહમાં જોઈએ છીએ. તે વખતે વિચાર કરીએ તો માલમ પડે છે કે એક કીડીથી ન લઈ જવાય એવી વસ્તુને સેંકડો મળી ઉચકી જાય છે અને તેનો ઉપભોગ કરે છે ત્યારે આનંદ આનંદ કરે છે. કીડીઓ આ આનંદ શાથી મેળવી શકી ? તેઓ પોતાની મનોર્થાજના શાથી પાર પાડી શકી ? એવા પ્રશ્નો યદિ માનવયોનિ પ્રાપ્ત આત્માઓને પૂછવામાં આવે તો હું એમ માનું છું કે સર્વ મનુષ્યો એકી અવાજે એવોજ ઉત્તર દેશે કે કીડીઓના અગાધ પુરુષાર્થને લીધે તેઓ પોતાની કાર્યસફલતા કરી શકી ? વિશેષ વિવેચન કરીને તપાસીએ તો પણ એવોજ અનુભવ મળશે કે સંસારના દરેક ચેતનો પોતાની હસ્તીત વસ્તુઓ પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જે ચેતનમાં ઉત્સાહ અને પુરુષાર્થની ખામી છે તે ચેતનો દુઃખી છે અને સર્વદા નિરતેજ રહે છે. તેજ પ્રમાણે યદિ આપણી તપોધન બ્રાહ્મણશાસ્ત્રી પુરુષાર્થવાદી બની કાર્ય કરે તો તેમાં જય પ્રાપ્ત કરી શકાય. આ સિદ્ધાન્તનો મને થોડો ધણો અનુભવ મળ્યો છે તે આપ સન્ન્યસોની સેવામાં નિવેદન કરીશ. નડિયાદ-સુન્-કપડાં-કઠલાદિ છ ગામે દહેવાય છે તેમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની સારી વસ્તી છે. આપણી જ્ઞાતિની ત્રણ ડોઝર-સો યજ્ઞ પરંતુ તેમાં આ તરફના ધણા યોગજી અધિવેા ભાગ લેતા હતા. આમ હોવાને લીધે મ. ગિરિજાચંદર નિર્ભયરામ જે સીક હોવાને લીધે હાલ રજા ઉપર છે તેમજ તેવી અવસ્થામાં પણ ઘર છોડ્યું અને પેટલાદ આપણી જ્ઞાતિના જુવણો મદાશય દરગોવન દાસ નાનાભાઈ અને મ. જગનનાથ મોતીલાલને ત્યાં ઉતારો લીધો. તેમની સાથે મળી પેટલાદની આપણી જ્ઞાતિના મ. બાળાચંદર અને મગનલાલ જેવા આગેવાનોને બોલાવ્યા અને આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિ શી રીતે થાય તેના વિચારો ચલાવ્યા ને આગેવાનોને ઉત્સાહીત કર્યા અને તેઓએ જજ્ઞાત્યું કે યદિ જ્ઞાતિદિનનું કાષ્ટ પણ કાર્ય કરવામાં આવશે તો તેઓ પોતાના ખરા અંતઃકરણથી તેમાં ભાગ લેશે. પેટલાદમાં આપણી જ્ઞાતિના જનજીતા વડીલ મ. મોતીલાલ પુરોત્તમની સાથે પણ ઉપર જજ્ઞાત્યું વિવચનમાં વાનચીત ચલાવી અને તેમજ પણ તે કાર્યમાં ભાગ લેતા પોતાની હચ્છા પ્રદર્શીત કરી. પેટલાદમાં માસિકના લગભગ નવ દશ આદેડો પણ થયા.

તે પછી હું અને મ. દરગોવનદાસ નાનાભાઈ તથા મ. જગનનાથ મોતીલાલ અને

મ. ગિરિજાશંકર નિર્લયરામ કપડવંજી મુકામે જયા અને ત્યાં મ. નાનાલાલ મુળજી અને મ. યુનીલાલ રણછોડની મદદથી ત્યાંના જાતિજંદુઓમાં ઉત્સાહનું જળ સૌંદર્ય. તેઓ આપણી જાતિના અસાર સુધીના કાર્યથી અગ્રણ્ય હતા અને તેથી તેઓ કોન્ફરન્સમાં ભાગ લઈ શકતા નહોતા એમ જણાયું ત્યાં પણ માસિકના દશપ્રાર મોહક થયા. ત્યાંથી હમે સર્વ મ. નાનાલાલ મુળજી, મ. યુનીલાલ રણછોડ અને મ. છગનલાલ ગોહળજીએ લઈ નડીઆદ મુકામે જ ગામની જાતિના આગેવાન મ. મોહન દલપતને ત્યાં ગયા. તેમની સાથે અને મહારાજ નાનાલાલ દલપતની સાથે જાતિજંદુના સંબંધમાં વિચારો મલાવ્યા. આ બંને ભાઈઓ ધણી ઉત્સાહી અને જ ગામમાં કાર્ય કરવા ધારે તો પોતાના તન મન અને ધનના ભોગે કાર્ય કરી શકે તેવા છે. તેમણે જણાવ્યું કે જાતિની સુધારણા પ્રાપ્તિ સંજોગોમાં થાય તેવું તેઓ અંતઃકરણપૂર્વક ધન્ય છે. જ ગામ તરફથી આગામી કોન્ફરન્સ થાય તેવા તેમના ઉદ્ગારો નીકળ્યા. આ કાર્યમાં મ. હરજીવન રાયજી જે જ ગામના આગેવાન છે તેમની સંમતિની પણ જરૂર જણાઈ અને ત્યાં હું તેમને બોલાવ્યા ગયો. મારે તેમની સાથે અને સુમંગલા અન્ય જાતિજંદુઓ સાથે વાતચીત થઈ અને તેમણે પણ જણાવ્યું કે આતના કિતમાં તેઓ પણ અંતઃકરણથી ભાગ લેશે અને તેમાં યથાશક્તિ પોતાના ગામનો દિસો આપશે. આ હર્ષજનક સમાચારની સુનાવણી મેં નડીઆદમાં ઉપરજણાવેલ મહારાજો પાસે કરી જેથી મ. મોહન દલપત અને તમ પધારેલા સર્વ ગ્રહરથોના ઉત્સાહમાં વધારો થયો અને તેઓ હર્ષ પામ્યા. મ. મોહન દલપત જે એક ખંતીલા સ્વભાવના ઉત્સાહી ગ્રહરથ છે તેમણે જણાવ્યું કે એથી કોન્ફરન્સ જ ગામ તરફથી ભરવામાં આવશે એવી આશા હવે બાંધી શકાય છે. પરંતુ તેના નજી ખુલાસો થોડા સમય પછી પોતાના અન્ય બંધુઓની સલાહ લઈ તેઓ ફરશે. મ. મોહનજીના મુખ્યમંથી એવા પણ ઉદ્ગારો નીકળ્યા કે આપણા બાળકોને ભણાવવા માટે બોર્ડિંગ નીકળે તો તેમાં થયું પોતે યથાશક્તિ મદદ કરશે. ધન્ય છે તેમને પરમાત્મા તેમનો આપો ઉત્સાહ કાયમ રાખે.

મારા વિવેકી જાતિ બાંધવો ! આ કાર્ય શું સુચવે છે ! આનાથી આપણે શું સાર પ્રદર્શ કરી શકીએ છીએ ? મારી ટુંકા મતિ પ્રમાણે તો હું એટલુંજ તાત્પર્યે કાઢી શકું છું કે કાર્યની સફલતાનો આધાર પુરપાઈ પર છે. અર્થાત્ કાર્ય સફલતા પુરપાઈને આધીન છે, આવા સંદિચારને અંતઃકરણમાં ધારણ કરી આ જાતિના આગેવાનો યદિ કાર્ય કરવા બહાર પડે તો જાતિની સુધારણા સત્વર થઈ શકે અને સુધારકોના જીવન સફળ થાય. મ. હરજીવન રાયરાસ નાનાલાલ અને મ. છગનલાલ મોતીલાલે પણ પોતાના સમયનો ભોગ આપ્યો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે. કપડવંજીના જાતિ બાંધવોએ પણ પોતાના કામકાજને છોડી નડિયાદ આવવા જે અમ લાધો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે, અને તેમનું અંતઃકરણ અન્ય આમોના જાતિભાઈઓએ કરવું જોઈએ. જાતિની સુધારણાને માટે કેવા પ્રકારના અયત્નો કરવા જોઈએ તે અવકાશ મળશે તો બીજે કોઈ વખતે આપની મેવામાં રજુ કરીશ. હંતિ.

લાલાભાઈ કેશવલાલ (સુ. મહેધા.)

સંસારમાં પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ.

નિરંતર હવા શુદ્ધિના એક અદ્યતન ચંત્રની શોધ.

મરુદુમ જરમન પ્રોફેસર વારમથે ક્રેસ્ટાઇડ, સોડીયમ ઓક્સાઇડ અને બોરકીક એન્હી-
ડ્રાઇટ એ ત્રણ રસાયણિક પદાર્થોનું મિશ્રણ કરીને તે મિશ્રણને “ સેનમ ” નામ આપ્યું
હતું. તેનો શુદ્ધ હવા શુદ્ધિ કરવાનો હતો. અને તેની ખુબી એ હતી કે હવામાં તે ભેગવા
જતાં તેમાં ઝેરનો અંશ પણ ન હતો. મનુષ્યને જરા પણ ધન્ય થવી અશક્ય હતી. ઉલટું
‘ સેનમ ’ મિશ્રિત હવા શ્વાસમાં જતાં નાક, ફેફસાં તથા ગળાનાં દરેકની આરવારમાં લાગ
યતો. મુશ્કેલી માત્ર આ હવા હવામાં નિરંતર ભેગવવાનું મંત્ર શોધી કઢાવવાની હતી. તે
પણ પ્રો. વારમથે મર્થા પટેલાં શોધ્યું હતું. તે મંત્ર પ્રવાહી “ સેનમ ” નાં રગડણો હવામાં
નિરંતર ઉડીને એટલાં સૂક્ષ્મ થઈ જાય છે કે હવાની સાથે તે સુકી વરાળ રૂપે બહુ સારી
રીતે મિશ્રણ થઈ જાય છે. કાર્બનનું ઓક્સાઇડ તે મંત્ર રાખી શકાય છે. તે શ્વાસમાં જતાં
ગળાનાં દહને લાભ કરે છે ને શ્વાસ વધારે સરળતાથી સેવાય છે, જેથી કુધા વધારે સારી
પણ લાગે છે. યુરોપનાં સેનેટેર્યમો, હોસ્પીટલો વગેરે સંસ્થામાં ધસો મંત્રો લેવામાં આવ્યા
છે. જ્યાં આગળ પુષ્કળ માણસોના રહેવાથી હવા જલદી બગડવાનો સંભવ રહેતો. એવી
નાટકશાળા, વિદ્યાશાળા, કારખાનાં વગેરે સર્વે સ્થળોએ આ મંત્ર બલિષ્ઠતા રાખવામાં આવ-
વશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે. કેમ કે પૃથ્વીએ પણ તે અત્રે મંગાવવા નોખે છે,
દાહજ તે જર્મની તથા ઇંગ્લેન્ડમાં મંગાવવામાં આવે છે.

દેશપરદેશ સમાચાર.

યુરોપમાં હુમુલ શુદ્ધ હળુ પણ વ્યાપે છે—ફ્રાન્સ અને આપણી બ્રિટીશ સકરાર
મળાને જરમની સાથે ધણી હોશીયારી અને બહાદુરીથી લડે છે. જર્મનીના ફ્રાન્સની રાજધાની
પારીસની લગભગ નજદીક આવી પહોંચ્યા હતા પરંતુ આપણા બ્રિટીશ અને ફ્રાન્સ લોકો
તેમને મારી પાછા હટાવ્યા છે. રશીયાએ ઓસ્ટ્રીયાની ભારે ખુવારી કરી છે અને તે દીન
પ્રતિદીન જરમનીની રાજધાની બર્લિન તરફ આગળ વધે જાય છે. ઇટલી અને ટર્કીએ
જર્મની સાથે જોશવા ના પાડી છે. જાપાન, જરમનીના કીઆયાકિ સંસ્થાન ઉપર તોચોનો
મારો ચલાવી રહ્યો છે. આ પ્રમાણે સુષ્ટિના એક ભાગ યુરોપમાં ભારે લગાઇ સળગી છે
જેથી વ્યાપારાદિને ધણું નુકસાન ખમવું પડે છે. પરમાત્મા આ શુદ્ધનો જલદી અંત લાવે
અને આપણા ના. રહેનશાદને સર્વ પ્રકારે ફલેદ આપે.

ત્રણ આમના મુણાવ આમના તપોધન બ્રાહ્મણો સાથે—મ. ગિરિમજકર નિર્ભય-
શમ, મ. દરગોવનદાસ નાનાભાઈ, મ. હનનદાસ ગોતીલાલ રાવળ અને મ. ડાકાભાઈ
કેશવલાલ પંડ્યાએ તપોધન બ્રાહ્મણ માતિની, ઉન્નતિ શી રીતે થઈ શકે તે સમ્બંધમાં ભાદ-
પદ માસમાં વાર્તાલાપ કર્યો હતો. ત્યાંના મહાશયોના વિચારો ધણા આરા છે અને તપોધન
બ્રાહ્મણોની બોર્ડિંગ તથા ત્રણ ગામમાં ફ્રાન્સ-સ માપ તેવું જણે છે. તપોધન બ્રાહ્મણ મા-
તિના આગેવાનોએ આ પ્રમાણે આગેજાગે કરી તેમના વિવેક વિચારને પ્રજ્વલિત કરી
ઉત્કર્ષની આશા રાખવી જોઈએ,

અમદાવાદ તપોધન બ્રાહ્મણુ હિતચિન્તક મંડળના મંત્રી મ. માધવલાલ એચ. ભટ લખી જણાવે છે કે તેમના મંડળને નીચલી વિગતે ભેટ મળી છે તે તેઓ સાક્ષાર સ્વીકારે છે અને સર્વ બંધુઓને તેમના વિદ્યાવૃદ્ધિ અને શાન્તિ સુધારાના ખાતાને તત્ત મત ધનથી મદદ કરવા વિનંતિ કરે છે. આ મંડળના બે પ્રકારના ફંડો છે. (૧) વિદ્યાવૃદ્ધિ ફંડ (૨) સ્થાયી મકાન ફંડ. પ્રથમ ફંડમાંથી જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓને શી તથા પુસ્તકો આપવાની વ્યવસ્થા થાય છે અને મકાન ફંડને ત્યાં સુધી પુસ્તકો રકમ થાય નહિ ત્યાં સુધી અનામત રાખવામાં આવે છે. મળેલી ભેટની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

રા. ઇવરામ લક્ષ્મણાઇ ભટ. પુત્ર જન્મ પ્રસંગે ર. ૧)-રા. એસ. એમ. પટેલ ર. ૧૧-સત્યદેવના પુત્રન નિમિત્તે-રા. મણિલાલ મગનલાલ ભટ ર. ૨૫-રા. નાનાલાલ બાપુજી મહેતા ર. ૧૫-રા. શંકરલાલ હરગોવિંદ ભટ ર. ૧૫-રા. સુરજરામ મોહનલાલ જોશી ર. ૧૨-રા. માધવલાલ હરગોવિંદ ભટ ર. ૧૦૧-રા. અંબાલાલ મુળશંકર ભટ ર. ૮૧-રા. ત્રિકમલાલ કેશવલાલ ભટ ર. ૮૧-રા. નાનાલાલ ગીરધરલાલ ભટ ર. ૮૧-રા. મોહનલાલ મુળશંકર ભટ ર. ૫-રા. અંબાલાલ દામોદર ભટ બી. એ. ૩. ૫)-રા. મોતીલાલ નાયાલાલ ભટ ર. ૨)-રા. સુનીલાલ હોડાલાલ મહેતા ર. ૧૧-રા. ત્રિકમલાલ કેશવલાલ ભટ ર. ૫-પોતાની માનુષીના મરણ પ્રસંગે (વિદ્યાવૃદ્ધિ ફંડમાં), રા. મણિલાલ મગનલાલ ભટ, રા. નાનાલાલ બાપુજી મહેતા, રા. માધવલાલ હરગોવિંદ ભટ, રા. શંકરલાલ હરગોવિંદ ભટ દરેકે ર. ૨-૧૩-૯, ગંગાસ્વરૂપ બહેન જ્યોત્સના ત્રિભોવન પ્રદાસની પુત્રીએ, પોતાની પુત્રી રક્ષમણીના રમરણાર્થે મંડળની ધડીઆળ માટે ર. ૧૦) મળી એકંદરે ર. ૧૪૯-૭-૦ આમ થયા છે, આ મંડળ ધીમે ધીમે કાળજીપૂર્વક કાર્ય કરશે તો પોતાનો હાય વિશેષ લખાવી શકશે.

પાંચાળ ઉત્પત્તિ મંડળ નામનું--એક મંડળ મુંબાઇમાં આજ બે વર્ષથી સ્થપાયું છે. તેનો વાર્ષિક રીપોર્ટ હમારા ઉપર મોકલી આપવામાં આવ્યો છે. તે જોતાં એમ માલુમ પડે છે કે તે મંડળે થોડા સમયમાં પોતાની જ્ઞાતિમાં વિદ્યા અને ધર્મપ્રચારાર્થે ઘણું કામ કર્યું છે. તે જ્ઞાતિ ગોકુળઅષ્ટમીના દિવસે પોતાના મંડળનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવે છે. અને તેમાં ત્રણસોથી ચારસો સુધી સ્ત્રી પુરુષો ભાગ લે છે. તેમાં વિદ્વાનોના વ્યાખ્યાનો થાય છે. તપોધનબ્રાહ્મણુજ્ઞાતિહિતેષાં મ. ગિરિજાશંકર નિર્જયરામના પ્રજાવશાળી વ્યાખ્યાનો ત્યાં થયા હતા એમ રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે. આ મંડળે પોતાના તરફથી એક માસિક ઠાકી, કેન્ડ્ર-સેઠદાર પોતાના જ્ઞાતિ બાંધરેના વિચારે કેળવવા જોઇએ એવો હમારા નમ્ર મત છે. હમે ઇચ્છીએ છીએ કે તે મંડળ દરેક પ્રકારની ફતેહ મેળવે અને પોતાની ઇષ્ટ સિદ્ધિ કરે

તપોધન બ્રાહ્મણુને ઉત્તેજન તે આપું નામ--પાદરાના સ્વીચ મ. હરગોવિનદાસ નાનાલાલએ પાદરામાં પોતાના મહાદેવના મંદિરમાં એક સચુરદાલિંગે ગત શ્રાવણ માસમાં કરાવ્યો હતો. તે કાર્ય ખર્ચાત તપોધન બ્રાહ્મણુ વેદશાળાના વિદ્યાર્થી સોમેશ્વર બાપુલાલ પાને કરાવ્યું હતું. તેમના તે કાર્યથી બ્રાહ્મણુ અને અન્ય વર્ણુસ્ય લોકો ઘણા પ્રસન્ન થયા હતા. મ. હરગોવિનદાસે આ વિદ્યાર્થીને એક માસ સુધી પોતાને ત્યાં બોજન કરાવી ર. ૧૭) દક્ષિણા આપી હતી. આ મહાશયે પોતાની જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીને ખર્ચ ઉત્તેજન આપ્યું કહેવાય. અન્ય બંધુઓએ તેમનું અનુકરણ કરવું જોઇએ. મ. હરગોવિનદાસની જ્ઞાતિપ્રતિ આવી લાગ-

છુનિ લીધે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે અને તેમનામાં તેવી લાગણી સદામાટે રહેશે એવી ઈશ્વર પ્રતિ હમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

જામનગરથી ઇડરનિવાસી મ. રાજારામ અંબારામ પાઠક—લખી જીવુને છે કે સંધ્યાગાયત્રી કરવાથી ઘણુંજ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તેના પુરાવામાં કહે છે કે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનો એક મનુષ્ય ક્ષયના મહારોગથી બે વર્ષથી પીડાતો હતો. તે સમયમાં ઇડરમાં વેદ-શાળા સ્થાપન થયું અને ત્યાં ક્ષયરોગી મહાશય પધાર્યા. ઉક્ત જ્ઞાતિના વ્યુપજી રા, શંકરસાથ ગુલાબરાય તેમને મળ્યા અને કહ્યું કે તમે બ્રાહ્મણનું નિત્યકર્મ કરો તો પ્રભુની કૃપા થશે. આ શિક્ષાથી તેમણે સંધ્યાદિ ખટકર્મ કરવા માંડ્યું. અને બાર માસ સુધી તેમણે તેમ કરવાથી રોગ મુક્ત થયા. અને હવે આરોગ્ય છે. આ દ્રશ્યંત આપી તપોધન બ્રાહ્મણને બલામણુ કરે છે કે તેમણે પોતાના બાળકોને સંધ્યાદિ નિત્યકર્મ શીખવવા માટે પાઠશાળાઓ કરવી જોઈએ અને પોતાનો જન્મ સફળ કરવો જોઈએ.

એકીવખતે ઘણા બાળકોનો જન્મ—ત્રાવજુકાર જલ્દામાં ટુકડે ઝોઈનેજમાં એક રૂપ વર્ણની ઓછે પાંચ બાળાઓને જન્મ આપ્યો હતો ! તેમજ મહેસાણા તાલુકાના લીંચ ગામે એક બાપએ ત્રણ બાળકોને જન્મ આપ્યો છે ! પરમાત્માની અનન્ય કૃતિ છે !

હિસાબ ગણીશકનારો કુતરો—જર્મનીમાં મૈનહિમ નામક શહેરમાં રોશ્ન નામનો એક કુતરો છે તેની માલીક ક્રામોપકેલ નામની એક બાપ પોતાના બાળકોને હિસાબ શિખવતી હતી. હિસાબ ગણવાના વિચારમાં તે બાઈની નજર મેજની નીચે રોશ્ન તરફ ગઈ તો તે કાંઈક હિસાબ સમજતો હોય તેવો અટ્ટેરો કરીને ઉભેલો જણાયો, મગ્ને રહેજ રોશ્નને ઉદેશીને સ્વાલ કયો, કેમ રોશ્ન ! બેને બેએ ગુણવાથી કેટલા આવે ? રોશ્ન પગના પંજાથી બોલ ઉપર ચાર વખત યોપક મારી, મેડમે આ ઉપરથી રોશ્નને કમચઃ જાત જાતના હિસાબ શિખવ્યા છે અને હવે તેના હિસાબ તે કુતરો ગણીને પગની નિશાનીઓથી બતાવી શકે છે ! પુનર્જન્મમાં પૂર્વજન્મનું પ્રાપ્ત કરેલું જ્ઞાન કંઈક અંશે કાયમ રહે છે તેનો આ એક દાખલો છે.

ઉપયોગી એક અજબ વૃક્ષ—મજુરામાં આવ્યું છે કે મહેસુરની સરકારે પોતાના તાબાની એક ગ્રામ્ય પંચાયતને ધુપાનામક વૃક્ષોના ફળોનો સંગ્રહ કરવાનો ઇજારો આપ્યો છે. આ વૃક્ષનાં બીજ ઘણા કામમાં આવે છે. કહેવાય છે કે તેમાંથી એવી બત્તીઓ બની શકે છે કે જે તેલ વિના સળગાવી શકાય છે. તેનું તેલ નાખવાથી રસોઇ સુગંધીત થાય છે. વી ન હોય તો તે ધીનું પથુ કામ કરે છે. તથા ધીમાં મિશ્ર પથુ કરી શકાય છે. આ શિયામ બોપધિઓમાં પથુ તેનો ઉપયોગ થાય છે.

સાબાર સ્વિકાર—“ જ્યારે સૂર્યોદય થયે ” એ પ્રુત્તક તથા ઉદીચ્ય જીવન, વૈદકમ્પના, બુદ્ધિ પ્રકાશ, ધનવત્તરિ, ચંદ્ર પ્રકાશ, ઉદીચ્યહિતેન્ધ્ર, ઉનેવાગ અબુદય અને બૌદ્ધિચ મિત્ર. એ સર્વ પત્રોનો સાબાર સચે સ્વિકાર કરવામાં આવે છે, અભિપ્રાય માટે આવેલા પ્રયો તથા ચોપાનીઆ વિગે હવે પછીના અંકમાં લખીશું.

તા. ૩૦ આવતા કાર્તિક માસના અંકથી ગાંધી નામની મનોરંજક અને બોધવાયક પાત્રી શરૂ કરવામાં આવશે.

માસિકના પાંચમા વર્ષના લવાજમની પહેાંચ.

મ. હયાથકર કાળીદાસ	પાલજીપુર	મ. બેચરલાલ હેમચંદ	પાલજીપુર
„ છોટાલાલ હરજીવન	સાધી	„ ભાઈચંદ બ્હાલજી રાવળ	સાબલી
„ નાથજી મોતીરામ ઉપાધ્યાય	કાલોલ	„ શંકરલાલ ધનેશ્વર	વડોદરા
„ સેવકરામ ત્રંજકરામ દવે	ગરબાડા	„ સાંકળચંદ જીવરામ	અહમદનગર
„ ગંગારાંકર દી. શર્મા	મુંબઈ	„ મોતીરામ આદીતરામ	કડા
„ કીરખરામ ખરસોતમ	જલગામ	„ અમથાલાલ મદાશંકર	બહુચરાજી
„ અંબાલાલ રજીછોડાદાસ	ભાલજ	„ અંબાલાલ હરજીવનદાસ શેઠ	પાટણ
„ અંબાલાલ જગનલાલ	ખંભાત	„ ઉમીયાચંકર રઘુરામ	ધોળકા
„ ઈશ્વરલાલ હેમચંદ	પાલજીપુર	„ ધેલાભાઈ દેવશંકર	વલસાડ
„ ઉમીયાશંકર રામચંદ્ર	પાટણ	„ છોટાલાલ હરીરામ	સિદ્ધપુર
„ કાશીરામ અંબારામ	વડોદરા	„ છોટાલાલ હરગોવન	હાલોલ
„ કેશવલાલ નાથજી	મોડાસા	„ ગીરધરજીવ દીંમતરામ	વીસનગર
„ અંબાલાલ દામોદર ભટ્ટ	અમદાવાદ	„ મગનલાલ ભાઈચંકર	નિર્મળ
„ કોદરલાલ જગનલાલ	દિંમતનગર	„ રામનારાયણ દરીભાઈ	સિદ્ધપુર
„ કેશનલાલ લલ્લુભાઈ	પાલજીપુર	„ લલ્લુભાઈ ઉત્તમરામ	માણજ
„ કેશ્યાજીજી મકનજી	મગોદ	„ કાપીદાસ શીવરામ મુખી	પ્રચાવા
„ કાશીરામ ગંગારામ	મુંબાઈ	„ ગૌરીચંકર આદીતરામ	ભાડેધર
„ ગીરજાશંકર આદીતરામ	નોકરા	„ ગજુપતરામ સામળાભાઈ	ખંભાત
„ ગજુપતરામ સાંકળેશ્વર	દસાડ	„ ગોવીંદજી ત્રીકમજી વૈદ	નીંગાળા
„ ધનસયામ બાપુભાઈ	વડોદરા	„ રજીછોડાલાલ ઉત્તમરામ	પાટનગર
„ સુનીલાલ હરજીવન	અબરપુરા	„ રામરામ અંબારામ	જામનગર
„ જનલાલ મોતીલાલ રાવળ	ચેટલાદ	„ લલ્લુભાઈ કુબેરદાસ	જનીઆર
„ તોલાશંકર કાશીરામ	ગુડલતીયા	„ લાલજીભાઈ બાપુભાઈ	દણીઆદ
„ મલ્લાભાઈ શુભરામ	કાર	„ હરીલાલ સેવકરામ	વામરા
„ પ્રાણીચંકર નાથાલાલ રાવળ	અમદાવાદ	„ છોટાલાલ ગોવીંદરામ	હારીજ
„ લલ્લુભાઈ કેશવશા ગહેતા	બારા	„ નારજીજી કલ્યાણજી માસ્તર	દેસરા
„ માધવરામ પીનાબર	ખેડ	„ લાણુભાઈ જીવજી	જાપરીયા
„ કેશવલાલ ગગનલાલ	પાલજીપુર	„ લલ્લુભાઈ ગોવીંદરામ	વાલમ
„ ઉલ્લાસરામ મનસુખરામ	કરનાળી	„ લીલાધર મોતીરામ રાજ	ઈડર
„ કાળીદાસ બીખાભાઈ	ઝોરપાડ	„ દીંમતરામ કાશીરામ	દાંતા
„ કાળીદાસ કેશવરામ	ખડોલી	„ વલ્લભભાઈ લાલભાઈ	દેડેજ
„ ગરૂરીશંકર પ્રભુરામ	પાલજીપુર	„ કાળીદાસ મોતીરામ	હાલોલ
„ સુનીલાલ લાલજી	મુંબાઈ	„ કચરાભાઈ જગનલાલ	કમીજલા
„ સુનીલાલ મગનલાલ	વિસનગર	„ મણીલાલ મગનલાલ ભટ્ટ	અમદાવાદ
„ મગનલાલ મુળચંદ શેઠ	મુળધ	„ બાબરલાઈ બાપુલાલ	કાળીસા
„ મોતીલાલ હરીરામ	અમદાવાદ		

૧. ગીરધરલાલ જોડાભાઈ જોશી	અમલખા	૨. વેળગીલાલ જંગરાય	ભરમ
આશારામ ખીતાબર	ધોળકા	૩. ગોદનલાલ પુલશંકર જોશી	અમદાવાદ
ચુનીલાલ ત્રીભોવન	ખંભાત	૪. મોધવલાલ ઇશ્વરદાસ	સિદ્ધપુર
છોટાલાલ દયારાંકર	ધોળકા	૫. મણીશંકર રામરામ	ભરમ
રણુછોડરામ મંજારામ	બાન્દુ	૬. મુળચંદ સદાશીવ	કડી
લક્ષ્મીશંકર પ્રાણશંકર	કડી	૭. મોતીલાલ મગનલાલ	વડોદરા
હરજીવન મુળચંદ	પાટણ	૮. મુગટરામ જીવરામ	કડી
જગનલાલ રણુછોડદાસ	કડી	૯. મગનલાલ ગોરધન	કઠિાર
વીનાયક સુરજરામ	નવસારી	૧૦. મણીશંકર મહારાંકર	મુંબઈ
શનેશ્વર નાથજી	સાંખ્યા	૧૧. મનસુખરામ કેશવરામ મહેતા	કડી
જીવજીરામ ગોળીદરામ	ધેજી	૧૨. મણીશંકર ગજાભાઈ મારતર	જરવાડા
દુર્ગલરામ જોધરામ	સાણંદ	૧૩. મનસુખરામ લક્ષ્મીરામ	પદમધ
દયારાંકર કરચનદાસ	અમદાવાદ	૧૪. મયુરદાસ કીશોરદાસ	અમદાવાદ
નાથાલાલ જ્યેષ્ઠ શર્મા	પાલજીપુર	૧૫. મોધવલાલ ત્રીકમજાલ	સિદ્ધપુર
નાનાલાલ ગોપાલજી	સિદ્ધપુર	૧૬. હરગોવિંદદાસ નંદાનાભાઈ	પેટલાદ
નંદાનાલાલ રમણરામ	નડીઆદ	૧૭. જીમખરામ દરીરામ	મુંબઈ
નારજીવસ બુધરામ	પાટણ	૧૮. જોશંકર કૃષ્ણભાઈ	પુલપાડા
નંદલાલ નાથાલાલ	અમદાવાદ	૧૯. ત્રીકમજાલ ઉમીયાશંકર	પાલીનાભાઈ
જી બહેન	સિદ્ધપુર	૨૦. નારજીલાલ નાનુભાઈ	અમદાવાદ
દાનાલાલ બહેચરલાલ	સિદ્ધપુર	૨૧. પ્રભુજી માણુદેવર રાવળ	કાંદ
દક્ષાદજી સેવકરામ	સિદ્ધપુર	૨૨. જગાખાઈ રણુછોડ	મદાદા
મારાંકર દરિનારામજી	ધંધુડા	૨૩. જયુભાઈ નાનજી વૈધ	બોધાન

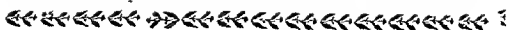
૧. નિગમ તરણિ ।

આ નામનું પાસિક પત્ર દિંદી ગુજરાતી બાષામાં પ્રગટ થયે. રાયલ ચાર પેજ ચાર ફોર્મનું થયે. વાર્ષિક મુલ્ય રૂ. ૨-૮-૦ અરી રૂપીઆ. આ પત્રમાં ઉપનિષદ વાખ્ય, શારિ-
રીક, આત્મિક, નૈતિક, વ્યવહારિક, સાયન્સ, ઐતિહાસિક, આયુર્વેદિક, સ્ત્રી શિક્ષણ, કામી
વર્ણન, વાર્તા, સંપાદકીયવક્તવ્ય, સંસાર સુધાર, આદિ વિષયોપર સંપાદકજી શ્રી સ્વામી શ્રી
ત્રિમુક્તજી, શ્રી સ્વામી શ્રી પરમાનંદજી શ્રી પં. રાજરામજી શાસ્ત્રી શ્રી પં. આર્ય મુનીજી શ્રી
પં. આગમજીજી (મુંબઈ) મૌલવી મદમદ કુદરત ઉલ્લાખેજી એમ. એ (કારતી) પં. ઉન્દયદં
વેદાનંદકાર (ગુરકુળ) આદિ વિદ્વાન પ્રખ્યાત લેખકો, પોતાની દક્ષાપેલી અને શુભોક્તિ લેખી-
નીદારા મનોરંજન લેખો લખી આદોકોના મનને અત્યાનંદ આપશે. આ પેપરના આદોકોને
શ્રી પં. શિવશંકરજી કાન્ધ તિર્થ કૃત “એકંકાર નિર્ણય” તથા શ્રી. રાજરામ શાસ્ત્રી
કૃત “ઉપદેશ સપ્તક” નામનાં બે પ્રતોકો એટલે આપવામાં આવશે. અનઃ યનાર વાદકે
પોતાનું નામ આદક તરીકે સીધું નેખાવા દૂષા કરશે. કારણ કે દિંદુ લેખકોના નોટ-દાખાનાં
પદેધાં આદક યનારને કુરાનાનુવાદ પ્રથમ બાષાંધ વધારે ભેટ આપવામાં આવશે.

રામશંકર મહાદેવ શર્મા,

માલિક “નિગમ તરણિ” કાલિ મહલ,

ચનારસ સિટી (કાગી.)

જ્યારે સૂર્યોદય થશે!

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)
એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ઈતિહાસીકીયોની ખુશીઓ, પછાત વર્ગનો ઉદ્ધાર, અને કળાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

બહાર પડી ચુકી છે.

કૌમત કાશ્યુ પૂઠું ર. ગા પાક પૂઠું ર. ગા પોસ્ટેજ બુકું.

મળવાનું ઠેકાણું.

સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ. સીબલવાડી, મુંબાઈ

મણીસાલ ડી. માદી.

સીધીમતી, શીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાગી અને ખોડી ટોપીઓ જમાનું બનાવવામાં તથા જમાનું અને છુટક વેચવામાં આવે છે. લીલામતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનો પેલ્લડા તથા રેસો પણ ઘણા ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠંડાવવાનો વેશ માત્ર લખ નથી બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

જેડીસન શિવસાલ.

કા. જરનપુરી બાગોળ—સુરત.

દીવાળીના તહેવારોને લાંધે, ફેટાઓની કીમત ઘટાડી.

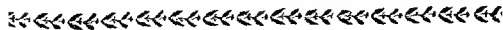
પાટણુમા ભરાયવી ત્રીજી તપોધન આજીણુ કાન્દર-સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફેટો ઘણી સુંદર રીતે લેવાયો છે તેની કાપીઓ સપાટાબંધ ખપવા માંડી છે અને હવે ઘણી થોડી નકલો બાકી છે દીવાળીના તહેવારોને લાંધે કારનક સહ ૧૫ સુધીના મ ન ર. ૧) ને બદલે ગા રાખી છે. પોસ્ટેજ બુકું સત્તર મંગાવો.

કા. મોધીગઢી-ઈલાહીમ
ફત્તાબાઈનો માલો મુંબાઈ.

નં. ૪

છગનસાલ જગન્નાથ.

જવરયાપક, આજીણુધર્મ.

ધાળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

રામબાણુ વાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

દાડો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, દાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોઈ શખ્સ એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું. ગોળી ૫૬ ની ડબી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૦-૦ શક્તિ મંજીવન.

સરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ મંજીવન તાકાત લાવી મજબુત કરે છે. ગયેલું પુરપત્તવ પાછું લાવી આપવામાં, રમરણશક્તિનો અને આખા સરીરની કાંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ મંજીવન રામબાણુ છે. બરકાતી ફાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા અને ચાલતું પર (રેસી) બંધ કરે છે. સોજો ઉતારે છે. દીપે દીપે આવતો પેસાંખ સાફ આવે છે. કળતર અને પેડનો દુખાવો મટાડે છે. ડબી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાકાચાર આનાની રીકીટ બીડવાથી તમામને યુક્ત પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મફત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય. શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

• ધાળકા હવે અદવાલ.

ૐ

બ્રાહ્મણ ધર્મ.

Brahmin Dharma.

મનુવાક્ય. (અ. ૧૧)

યત્કિચ્ચિદેનઃ કુર્વન્તિ મનોવાદ્ધર્મીભિર્જનાઃ ।
તત્સર્વં નિર્દહન્ત્યાથુ તપસૈવ તપોધનાઃ ॥ ૨૩૧ ॥
તપસૈવ વિશુદ્ધસ્ય બ્રાહ્મણસ્ય દિવૌકસઃ ।
ઇત્યાથ પ્રતિગૃહ્ણન્તિ કામાન્ સર્વધર્મન્તિ ચ ॥ ૨૩૨ ॥

પુસ્તક પ.]

કાર્તિક, સ વત ૧૯૭૧.

[અ'ક ૮.

સંપાદક,

મ. પ્રહલાદજી સેવકરામ. મુ. સિદ્ધપુર.

વ્યવસ્થાપક,

છગનલાલ જગન્નાથ રાવળ, મુંબાઈ.

પ્રાથમિક લવાજમ રૂ. ૧-૦-૦ પોષ્ટેજ સહિત.

પ્રત, ૫૦૦.

કાર્યાલય (ઓફીસ)

સીધીગલીને તારે, પ્રમુખીમ ક્ષતાગામના માગામા, મુંબાઈ નં. ૪

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મશ્રેયો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રદરણોનો કેવળ પાઠ પરી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવાં પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ, નીલકંઠ અને શ્રીમદ વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સદા રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પથ્ય અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મશુદ્ધિવાદી નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં યથાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે સામીય વિષયોમા અિલકુલ નહિ એકાગ્રેણી શુજરાતી ભાષામાં આજ્ઞાની ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજા એક પથ્ય ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિરાદીકરણ, તેમાં આવતા આલેખોનાં સરલ અને સચોટ સમાધાનો તથા ઉડા ભાવાર્થો આપવામા આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત ગોગરાશ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અર્થથી ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરલ છે. દૂકામાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્ય મનન કરવા જેવું છે. કિંમત રૂ. ૪ ચાર. ૬૬ ડેમી આઠ પેજ લગભગ ૮૦ ફાર્મ. પૂર્વ પાકું. આંતકનિમદ્દ બોધધાસય-માથી ૧. ૬ જીની દવા એક સામગ્રી ખરીદનારને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાકિયાવાડ.

***** બ્રાહ્મણ ધર્મ. *****

અધ્યાપનમધ્યમનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહશ્ચૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય તેજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ધર્મ પ્રાર્થના.

ૐ એપ દેવો વિશ્વકર્મા મહાત્મા સદા જનાનાં હૃદયે સન્નિવિષ્ટા ।

હૃદા મનીષા મનસાઽમિકલ્દસો ય એતદ્ વિદુરમૃતાસ્તે ભવન્તિ ॥

॥ શ્લોક. ૪ । ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—હે દયાળુ ભગવાન! સંસાર તરફ નજર નાખીએ છીએ તો તેમાંની દરેક વસ્તુ વિકારમય પ્રતીત થાય છે અને જે વસ્તુ આજે સુખ આપનારા છે તે થોડા સમય બાદ દુઃખકર થાય છે જેથી તેમાં અવિનાશી સુખ આપવાનું સામ્ય નથી. હે કૃપાળુ ભગવાન! આપ મહાત્મા વિશ્વકર્મા દેવ, સર્વ મનુષ્યોના હૃદયમાં રિયન છો. તે સર્વવ્યાપક પરમાત્મા! આપ હૃદયથી, વિવેકશુદ્ધિથી, મનથી પ્રકાશિત થઇ શકો છો, હે દયાનિધાન! આપજ નિર્વિકારી સ્વરૂપ છો, આપનો સમાગમ તે અખંડ આનંદદાયક છે. આપને બાંધવાથીજ હમે અમૃત થઇ શકીએ તેમ છીએ અતઃ આપ હમારા ઉપર દયા કરો. શ્રુતિશ્રમ્ ॥

પુસ્તક ૫ મું.]

કાર્તિક, સંવત ૧૯૭૧.

[અંક ૮ ભા.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૧૫૪	૫ સ્ત્રીસંદર્શન	...	૧૬૪
૨ ચોથી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ડેન્સ	...	૧૫૭	૬ તપોધનબ્રાહ્મણોમાં ગરકુલ કમીટી	...	૧૬૫
ક્યાં યશે ?	...	૧૫૮	ના સલાસદેના પત્રો	...	૧૭૦
૩ સંજ્ઞાન શતક	...	૧૫૯	૭ જ્ઞાનદેવી વાર્તા	...	૧૭૦
૪ મતપ્રતિષ્ઠિ તેજ અમર નામ	...	૧૬૦	૮ દેશપરદેશ સમાચર, લવાજમની
			પહેલું વિગેરે

કાવ્યકુંવર.

નૂતનવર્ષે દૃષ્ટમાર્થના.

હરિગીત.

હે ! વિશ્વમાં વ્યાપક વિભુ ! કલ્યાણકારી ઈશ્વર !
 લવભાર કાપો, મુક્તિ આપો, નિત્ય ! એ પરમેશ્વર !
 ઇશ, ઋષિ—મુનિની લક્ષિત નિશ્ચિત લરતભુમિમાં જન્મજો,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી ! આપજો.
 નિજ જ્ઞાતિનું અભિમાન જ્ઞાતિ પુત્રના મનમાં રમે,
 ‘સહના મુનક્તુ’ મુત્ર એ, લલી લાતથી જ્ઞાને ગમે;
 કુંસંપ, કૌશલ તણાં ઉડાં મૂળ છે જાડુ તે કાપજો,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી ! આપજો.
 નિજ જાળ, જાળાઓ તણાં, શિશુ વયે લગ્નો કરી,
 મોટાઈ માણે મન યદી, નિર્વીર્ય ભાવિને કરી;
 કુરૂદી ઘર ઘાસી રહી, પ્રજા દઈ તે કાઢજો,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી ! આપજો.
 વારિ મળ્યા વિભુ ઊડવા, દેા રીતથી કહી ના વધે,
 તે કાજ વારિ આપવું, એ દાનવીરોને ઘટે;
 ભાવિ પ્રજા ઉદ્ધારતા તેને તમે ઉદ્ધારજો,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી ! આપજો.
 માંસી ગણી નિજ જ્ઞાતિને, તનતોડ ને ગ્હેનત કરે,
 વિધ્નો નડે જાડુ અવનવાં, તોપણ નહિ પાછા ફરે;
 જાળ, જુદિને યજ્ઞ તેમનો જાડુ જાડુ સદાયે વાધજો,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી આપજો
 વિધા વિના જેમી જની મમજ્ઞાતિની જાડુ ભામિનિ,
 પામો સુવિધા ને યદી કર્તવ્ય જાણે કામનિ;
 સંસાર સ્વર્ગ જની રહે, એ પ્રભુજી પંથ જતાવજો,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી આપજો.

જે શાન્ત હવન ગાળતા, પેદા થઇ તે કુળ મહી,
તપોએ ત્રિવિધિના તાપથી, તેથી પ્રભુ! યાચું અહીં;
કરૂણા કરી તમ છત્ર શિતળમાં અમોને રાખજો,
આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી! આપજો.

વસન્તાત્મજ—વીસનગર.

કન્યાવિક્રય.

(સખીઓ નિજ નિજ નીતિ ધર્મ સદા સંભાળતે રે—એ રાહ.)

આજે આનંદ વરસે હાથીત મનડાં આપણાંદે,
સર્વે હળીમળીને કરીએ રૂઠું કાર્ય;
પ્યારી દુહીતાઓની દુઃખી સ્થિતિ સુધારીએરે.

સાખી—દરદી શોધે વૈધને, દુઃખીઓ શોધે સુખ;
પિતા શોધે સ્વાર્થને, દા. કન્યાને દુઃખ.

માટે રંક ધનીને કન્યાનાં દુઃખ કાપજોરે,
પ્યારી તનુજીઓને દહને કન્યાદાન;
હોતે હળીમળીને આદરજો શુભ કાર્યનેરે.

સાખી—દુઃખ ભવમાં ધીજી નથી, કન્યા દ્રવ્ય સમાન;
જેણે છુટ્યો સ્વાર્થને, તે પામું સુખ જાણુ.

નહી તો સુખને જાણે દુઃખની વૃદ્ધિ વરસશેરે,
માટે સર્વ મળીને દૂર કરજો નિજ સ્વાર્થ;
રૂઠા રૂપી નામને હાથીત થતું અટકાવજોરે.

સાખી—કન્યાવિક્રય દ્રવ્ય તો, દેશે દુઃખ અપાર;
સંચિતવિત્તનો વ્યય કરી, ધનાવશે ખુવાર.

માટે કન્યા દ્રવ્યની કદી ન તૃષ્ણા રાખજોરે,
નહી તો થાશે સઘળો અફળ આ અવતાર;
જહેનો મહેર કરીને દૂર કરજો નિજ સ્વાર્થનેરે.

સાખી—કન્યા શુદ્ધને ન ગ્રહો, તે છે રૂપીરસમાન,
શાએ પોકારી કહે, શાને રહો અજાણુ.

બ્રહ્મીને શાસ્ત્ર શિખામણ સુધારજો સંસારનેરે,
એ અમૃત વાણી વહે મનુ મહારાજ;
માટે કરો પ્રતિજ્ઞા દૂર કરવા એ શુદ્ધનેરે.

સાખી—ખાખા અખખા ગાય છે, જ્યાં દોરો ત્યાં જાય;
વૃદ્ધ પતિ સાથે વરી, દુઃખ પામે સદાય.
માટે રંક પુત્રીનો લવ કદી ન જગાડશેરે,
ખનીને સ્વાર્થાધમાં દુહીતાના દુશ્મન;
એવી રંક પુત્રીનાં લવનાં દુઃખ્યાં કાપજોરે.

સાખી—હે કરણા સાગર પ્રભુ, અરજ સુણો આવાર;
કન્યા વિકૃત કાપવા, દો છુદ્ધિ અપાર.
જેથી તરીએ દીનાનાથ પ્રભુ આ જાળમાંરે,
લઈએ દહાવો સર્વે આ જગની મોહાર,
અર્પી કુમળી કન્યા વરને કન્યા દાનમાંરે. કૃતિ

સૌ. લીલાવતી રા'કરલાલ શુભાખરાય,
૬૩૨.

જ્ઞાતિ બંધુઓને સંબોધન.

તોટક ૭૬.

મમતા તજીને સમતા લઇને, શ્રદ્ધિ જ્ઞાન બાધું પ્રિયબંધુ હૃદયે;
ઉઠો આજસ છાંડી તમે મનુ જો, તમ ૧ શ્રે ઉરમાં ઝડપે નિરખો. ૧
મક્ષિકા નિરખો કુલમાં ભમતી, ચિત તાપ વર્ષા અતિશે ખમતી;
પ્રથમે મધુ સંચય ચિત્ત ધરે, પર આચરણો નગરે ન જુએ. ૨
રસ મસ્ત થઈ નિજ ૨વાસ ત્યજી, ઉપકાર કરે જગમાં જનમી;
મક્ષિકા મતિ ધારી દધી તનુ જો, ત્યજી સ્વાર્થ અને નિજધર્મ સજો. ૩
ઉચ્છૃતા વટ દ્રુમ ઘટા સહજે, ચિત છાંય જનો સઘળા કરશે;
વટ રીતિ ઉરે શ્રદ્ધિને સમજી, હિત ન્યાત તણું કરીને જનમી. ૪
ધિર હીમત ખંડ વડે ૩તપસો ૨નગ ઉત્તતિએ ચઢજો તનુજો,
અમુ પ્રેમ ધરો ઉરમાં અતિશે, તતજેવ દયા કરશે તમને. ૫

૧ છત્રાણ. } મણિરા'કર ઠાલાભાઈ.

ચોથી તપોધનબ્રાહ્મણ કોન્દર-સ ક્યાં થશે ?

“ નડિયાદમાં. ”

મ. મોહનલાલ દલપતરામ અને છ ગામના તપોધનબ્રાહ્મણોને ધન્યવાદ.

સુચ માતિઆધવો ! પ્રથમ કોન્દર-સ ખંભાતમાં ચર્ચ, બીજી કોન્દર-સ શ્રીમાન્ મહા-
શય મહાસાહેબસાથ સેવકરામના તન મન અને ધનના પુરુષાર્થે સિદ્ધપુરમાં થઇ. અને ત્રીજી
કોન્દર-સ મહાશય શ્રીખારામભાઇ અને ત્યાંના માતિઆધવોના સતત પ્રયત્ને પાટણમાં થઇ
અને ત્યાં કાર્ય ધણી સારી ફતેહમંદીથી પાર ઉતર્યું. ચિંતા એ હતી કે હવે ચોથી કોન્દર-
સ ક્યાં થશે ? વડીયાળ ચુવાળ અને રણાસણના છેતર ગામો ઉપર નજર પડી હતી
અને ત્યાં પ્રયત્નો કરવાનો માતિના આગેવાનોએ વિચાર કર્યો હતો અને તેને માટે પ્રયત્નો
આણતાજ હતો પરંતુ ગુજરાતના મધ્યવિભાગમાં કોન્દર-સ થવાની જરૂર જણાતી હતી.
ત્યાંના માતિઆધવોમાં પોતાના સ્વપ્ન અને પોતાના કર્તવ્યનું જ્ઞાન યાચ તે છત્તવાયોડ્ય
હતું. શ્રીમાન્ મહાશય ગિરિજશંકર નિર્ભયશમ પોતાની માંદગીને સત્યે ખંભાતમાં રજા ઉપર
હતા, તેમણે છ ગામના માતિઆધવોનો મેળાવ કરવા ઉચિત ધાર્યું અને ગતાંકમાં મી. ડાલાભાઇ
કેશવલાલે જણાવ્યું છે તેમ મ. હરગોવિન્દલાલ ન્હાનાભાઇ અને મ. જગનલાલ મોતીલાલને સાથે
સહ કપડવંજ અને નડિયાદની મુલાકાત લીધી અને છ ગામના આગેવાન મદરથો મી. મોહન-
ભાઇ દલપતરામ, હરજીવન રાયજી, મી. ન્હાનાલાલ મુળજી અને ચુનીલાલ રણુડોડ્યાદિ મદરથો
સાથે માતિહિત સંબંધી વાતચીત થઇ અને મી. મોહનલાલ દલપતરામે કોર્ડ પજુ સંજો-
ગોમાં ચોથી કોન્દર-સ નડિયાદમાં ભરવાનો વિચાર પ્રકટ કર્યો અને નિશ્ચિત વિચાર તેમના
તરફના કેટલાક માતિઆધવોને મળી જણાવવાનું કહ્યું હતું. તેમણે મ. હરગોવિન્દલાલ ન્હાના-
ભાઇને આમો સુદ ૧૫ ને વાર રવેડોના પત્રદારો જણાવ્યું છે કે ચોથી કોન્દર-સ નડિયાદમાં
ભરવાનું નક્કી કર્યું છે. આ સમાચાર સાંભળીને તપોધનબ્રાહ્મણમુદ્રિમાં આનંદ ફેલાયા
સિવાય રહેશે નહિ. જેને માટે શક જોવામાં આવતી હતી, જેને માટે ચિંતા રાખવામાં
આવતી હતી, તે હાલ તુરન તો છ ગામે દૂર કરી છે. છ ગામના મ. મોહનલાલ દલપતરામ
અને હરજીવન રાયજી એ મુખ્ય આગેવાનો છે. તેમના હૃદયમાં માતિહિતના વિચારો આવ્યા
છે અને તેમણે આ માતિ ઉત્તરિનું મહાન્ કામ માથે ઉઠાવ્યું છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ
થો છે. કોન્દર-સના નિયમ પ્રમાણે કોન્દર-સ કાયજી વા ચૈત્ર માસમાં થવી જોઇએ અને
મ. મોહનલાલ દલપતરામ પણ તેજ સમયને પસંદ કરે છે.

કોન્દર-સના સેક્રેટરી મ. કેશવલાલ મોતીલાલ ડાકટર અને આસીસ્ટન્ટ સેક્રેટરી મ.
ગંગાશંકર ડી. શર્માએ કોન્દર-સ સંબંધમાં મ. મોહનલાલ દલપતરામ સાથે પત્ર વ્યવહાર
કરી અત્યારથી તેના કરવા જોઇના કામોનો આરંભ કરવો જોઇએ. મ. ગિરિજશંકર
નિર્ભયશમે ઉપરોક્ત અધિકારીઓને લેખી ખબર આપી છે એમ તેઓ જણાવે છે. મ.
મોહનભાઈ કોન્દર-સના કાર્યથી અંતરજી રે જેથી તેમને દરેક પ્રકારની ઉક્ત કાર્ય સંબંધી
સહાયતા આપવાની સેક્રેટરીઓ વ્યવસ્થા કરશે એવી આશા છે.

આ કોન્ફરન્સ સમયે મુખ્ય કામ તપોધનશ્રાવણ બોર્ડીંગ સ્કુલ સંબંધમાં જે કમીની નીમાઇ છે, તેના સહાયકોએ તે કમીટીના સેક્રેટરી મ. શંકરલાલ શુભાગરાય ઉપર પોતાના અભિપ્રાયો સત્વર મોકલી આપવા જોઇએ અને મી. શંકરલાલે આ વિષયમાં પોતાનો રીપોર્ટ ધડી કાઢી કોન્ફરન્સના ઠરાવાનુસાર પ્રતિનિધિ સભાના સેક્રેટરીઓ ઉપર મોકલી આપવો જોઇએ. પ્રતિનિધિ સભાના સેક્રેટરીઓએ પોતાની એક મીટીંગ નાતાલના તહેવારો ઉપર બોલાવી આ વિષયનો દ્વયો આણી આવતી કોન્ફરન્સમાં નિકાલ માટે આ વિષય લાવવો જોઇએ.

વળી પ્ર. સભાએ તપોધનશ્રાવણ જ્ઞાતિનું વરિતપત્રક કરવાનું કામ માથે ઉઠાવ્યું છે અને તેની વ્યવસ્થા કરવાનું કામ મ. પ્રદલાદજીલાઇ એવકરામ અને મ. નયુશકર ગોવિંદજી રાવળને સોંપવામાં આવ્યું છે. તેમની ખાસેથી તેનો રીપોર્ટ માગી તે કામ શીઘ્રતાથી પૂર્ણ કરવા તેમને વિનંતિ કરવી જોઇએ વરતી પત્રકનું કામ એટલું બધું ઉપયોગી છે કે જે તપોધનશ્રાવણ બોર્ડીંગમાં અનેક પ્રકારની સહાયતા કરી શકે તેમ છે અતઃ તે કામ તો સત્વર પૂર્ણ થવું જોઇએ આશા છે કે પ્ર. સભાના સેક્રેટરીઓ અને જે મહાશયોને આ કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે તેઓ આના ઉપર વિશેષ લક્ષ આપી આગામી કોન્ફરન્સની સાર્થકતા કરશે.

નડિયાદ મુજરાતની એ મંથમાં આવેલું મુખ્ય શહેર છે જેથી દરેક ઠેકાણેથી લોકોને ત્યાં આવવાનું બહુ અનુકૂળ પડશે અને હમે દ્રઢતાપૂર્વક કહી શકીએ છીએ કે આ કોન્ફરન્સમાં ઘણું બધુંઓ ભાગ લેઇ શકશે અને આગલી ત્રણ કોન્ફરન્સો કરતાં આ કોન્ફરન્સ વિશેષ પ્રબળશાળી નિષ્ફળ. વળી નડિયાદ એ વિદ્વાનોની ભુમી છે અને ત્યાં તપોધન શ્રાવણો ઘણું સાફ કામ કરી શકશે. આ જ્ઞાતિના વિદ્વાન વક્તાઓએ આ ભુમિ ઉપર પોતાના વિચારો બહુજ નિઢતાપૂર્વક દર્શાવવા પડશે અને તેઓ પણ અન્યારથી તૈયારી કરશે એવી આશા છે હમે એકવાર ફરીથી જાણાવવાની રજા લઇશું કે તપોધન શ્રાવણ જ્ઞાતિના દિતને માટે મ. મોહનલાલ દયપતરામે આ અનુપમ કાર્ય કરવાનો સદ્વિચાર કર્યો છે તેને માટે તેમને અને જ ગામને હમે અત કરણ પૂરક ધન્યવાદ આપીએ છીએ અને સર્વ બધુંઓ તેમ કન્વામાં હમારી સાથે ગણતા થશે એ નિર્વિવાદ છે.

કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીઓ અને તપોધન શ્રાવણ પ્રતિનિધિ સભાના સેક્રેટરીઓએ આ કોન્ફરન્સને દીપાવવા માટે અત્યારથી પોતાના કામની તૈયારીઓ કરવી જોઇએ એજી તેમને હમારી નમ્ર વિનંતિ છે.

ત્રીજી કોન્ફરન્સ વખતે જ્ઞાતિહિતના જે જે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે તે તપોધન શ્રાવણ પ્ર. સભાના સેક્રેટરીઓએ દરેક સંભાના આગેવાનો ઉપર તેનો અમલ થવા મોકલી આપ્યા હશે અને તેમના જે જવાબો આપ્યા હોય તે આ માસિક તેઓ ઉપર મોકલી આપવા કૃપા કરશે તો સંજ્ઞાની જાણ માટે હમે તેને ઘાપીશું. આ વિષયમાં ઘણું સુધી પ્ર. સભાએ કાંઈ કર્યું ના હોય તો તે હવે પછી અવશ્ય કરશે એટલી હમે ઉમેદ રાખીએ છીએ.

કોન્ફરન્સની ફો વધારવામાં આવી છે તે સંબંધમાં કેટલાકોનો મતભેદ છે. કેટલાક બધુંઓ કહે છે કે શી જે પ્રથમ હતી તેજ રાખવી અને કેટલાકોનું એવું માનવું છે કે શી વધારવી. આ વિષયમાં કોન્ફરન્સના સેક્રેટરી ઉપર ચર્ચાપત્રો મોકલી તેનો માગસર માસ સુધીમાં નીકાલ કરવો જોઇએ, અને તેનો જે નીકાલ થાય તે સેક્રેટરી મહાશયો હમને લખી

મોહકશે તો સર્વ બંધુઓની બાજુ માટે હમે લેને પ્રકટ કરીશું. આ વિષયમાં હમારો નમ્ર મત એ છે કે કોન્ફરન્સ હમેશા ચાલુ રહે તેટલા માટે શ્રી વધારવામાં આવી છે એ વાત ન્યાયપુરસ્સર છે, પરંતુ આપણી માતિનો વિશેષ સમુદાય આ કોન્ફરન્સમાં લાગ લે તે પણ ઇચ્છવા યોગ્ય છે અને તેમ ઇચ્છવામાં આવે તો પ્રથમજ ને શ્રી રાખવામાં આવી છે તે પ્રમાણે રાખવામાં આવશે તોજ ઇષ્ટસિદ્ધિ થઈ શકશે.

દયાળુ પ્રભુ આ કોન્ફરન્સને સર્વ પ્રકારની સફળતા બક્ષે એવી આશા રાખતા વિરમવાની રમ્મ લઈશું.

કમળનાલ જગન્નાથ.

સજ્જનશતક.

લેખક:—ચાંત-ચૈતન્ય મહા.

(ગતિકથી ચાલુ.)

સંપત્તિ મહતાવિતં મવત્યુત્પલ કોમલમ્ ॥

આપત્તુ મહાશૈલ શિલાસંઘાતકર્કશમ્ ॥ ૭ ॥

સાવાર્થ—સાધુ મનુષ્યનું મન સંપત્તિ, મળે છે તે કાળમાં કમળ કરતાં પણ અત્યંત કામળ થઈ જાય છે અને વિપત્તિકાળમાં મહાપર્વતની શિલાના સંઘાત સમાન કટાર બની જાય છે એમ કહેવામાં રહસ્ય એ છે કે સજ્જનને સંપત્તિ મળે છે ત્યારે તે એટલો દયાળુ થઈ જાય છે કે કોઈ દુઃખીનું દુઃખ દહિએ જોઈ શકતો નથી. ગમે તે પ્રકારથી પોતાના તન ધનની મદદવડે ખીજાને દુઃખમાંથી મુક્ત કરે છે. શિષિ રાજની એવી હકીકત છે કે તેણે પોતાનું માંસ અને આખરમાં શિર આપીને પણ શરણે આવેલાનું રક્ષણ કર્યું હતું. અહીં ઉદારચિત્ત સજ્જનન પુરો ખીજાના દુઃખની નિવૃત્તિ કરવા માટે પોતાના પ્રાણને પણ તુચ્છ ગણી આપી દેતા વિશ્વંજ લગાડતા નથી. તેમજ દુઃખ આવી પડે છે ત્યારે તેમનું મન પર્વતના પથ્થર જેવું કઠિણ થઈ જાય છે. ચોતરફથી દુઃખનો દાવાનળ સળગતો હોય છતાં એ પોતાનો ગુણ તજતા નથી એજ સજ્જનની સજ્જનતા છે, રાગ દરિદ્રે ચત્તવચનની ખાતર રાજ્યનો ત્યાગ કર્યો. પુત્ર અને સ્ત્રી ઉભયને પરધર વેચી મુનિનું ઝણુ પૂરું કરવા જતે અંત્યજને ઘેર વેચાઈ રમસાનની ચોકી કરવા રહ્યો. સાં પ્રસંગે એવાજ બન્યો કે તેની સ્ત્રી પોતાનાજ પુત્રનું શય લઈ અગ્નિદાહ કરવા આવી પણ તેની પામે કર આપવાનો ન હોવાથી ચોખ્ખી ના પાડી. આ મહાન વિપત્તિમાં હરિશ્ચંદ્રનું હૃદય પાપાણુ જેવું કઠિણ થયું તોજ પોતાની સત્યતા સાચવી શક્યો. આનુંજ નામ કસોડી છે. અરવુ.

હાહરો.

સંપત્તિમાં ચિત્ત સુજનનું, કમળથી કામળ થાય;

વિપત્તિમાં મન મહતનું, ઉપશ્ચયી કઠિણ જણાય.

દન્તિ દન્ત સમાર્નાદિ નિઃસ્સૃતં મહતાવચઃ ॥

કૃમં પ્રીથેત નીચાનાં પુનરાયાતિયાતિચ । ૮ ॥

ભાવાર્થ—સજ્જન પ્રણેના મુખમાંથી નીકળનાર વચન હાથીના દાંત સમાન હોય છે. હાથીદાંત એક વખત નીકળ્યા પછી પાછો પેસી જતો નથી પણ બાહ્ય દેખાતોજ રહે છે તેમ સજ્જના મુખમાંથી એક વખત નીકળેલ વચન પાછું પેસતુંજ નથી, તેતો પોતાના વચન પ્રમાણે અવશ્ય વર્તન કરેજ છે તે વાત સ્પષ્ટ સમજવા એક દૃષ્ટાંત છે કે કાંઈ વખત એક શેઠ તીર્થયાત્રા નિમિત્તે પરદેશમાં ગયેલ, રસ્તેજ પૈસા ખુટી પડ્યા તેથી કાંઈ શહેરમાં જઈ પૈસા લેવા વિમાર કર્યો અને કાંઈ શ્રીમંત પાસે જઈ કહેવા લાગ્યા કે પૈસા આપે. સારે શ્રીમાને જવાબ આપ્યો કે પૈસા તમારે કાંઈ આવડે તો સારે પૈસા લેવા જનાર શ્રીમંતે પોતાની મુછનો એક વાળ કાઢી કહ્યું કે આ આવડ ઉપર એકદળર રપિયા આપો, પહેલો પ્રથમ પણ ચતુર હોતા તેણે પરીક્ષા લેવાના ધરાદાયી કહ્યું કે શેઠ ! વાળ વઢિા છે. શેઠે મં. સ્વીરતાથી જવાબ આપ્યો કે ભાઈ જેવો છે તેવો મારો છે. પહેલાએ તેને તુરં પૈસા આપ્યા. ડાહ્યા મનુષ્યની કિંમત માત્ર તેના વચન પરથીજ મધ શકે છે. મહુમ કવિ દલપત. રામ કહે છે કે “ આણુસત્ત” તોલ તેના બોલથી ખીછાનીએ ” પૈસા લઈ જનાર પુણે પણ પોતાના દેશમાં જઈ પૈસા મોકલી પોતાનો વાળ પાછો મંગાવી લીધો. આમાં માત્ર પોતાના વચનનીજ પ્રમાણુતા છે. દુર્જન મનુષ્યને તો પોતાના વચનની કશી કિંમતજ હોતી નથી. તેતો એક તરફથી બોલે અને બીજીજ કણે ફરી જાય છે. જેમ કામખાની ડોક તેની હાલ નીચે પાંચવાર પેસે ને નીકળે છે તેમ નકારા મનુષ્યો પણ સમયાનુસાર પોતાના વચન ફેરવ્યાજ કરે છે. હાલનો જમાનો આ બાબતમાં એટલો બધો અધમ પાયરીએ પ. હોયો છે કે તે બોલવામાં પણ સુધરાઈ જતાવે છે. મનમાં વિચાર જુદાજ પ્રકારના હોય છતાં બાહ્યરના શબ્દો એવી ટાપટીપ કરીને બોલે છે કે સાંભળનાર જરૂર જૂલાવો આવ એટલુંજ નહિ પરંતુ સ્ટાંપ લઈ તે પર લખાણ કરવામાં આવે તો તેમાં પણ પોતાના બચાવની ખારીએ યુક્તિથી આરંભમાંજ રાખવામાં આવે છે. અહો ! આર્ય સંતાનોની અધમતાનીજ અવધિજ ! ! તારા દેવી ! તારા પુત્રોને ભયન કરી વચનની કિંમત સમજવાની ગતિમાં મૂક. અસ્તુ. ઓં

દાહરો.

વચન મુજનનાં નીસરે, જેમ દન્તિનો દંત;
કૃમં પ્રીયા સમ નીસરતાં. દુર્જન વચન અનન્ત.

૮
[અપૂર્વો]

ૐ

“ સદ્ધીર્તિ તેજ અમરનામ. ”

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ માટે યાચના.

શ્રીમાન પરોપાદી ધર્મપુરંધર સખી મહારયો ? સુવર્ણની લંકામાં સોનનું દાન આવડું તો કામનું !...જ્યાં હોયોહ સમુદ ભરેલો દોષ લાંબોટો પાણી રેડું અને ચોમાસામાં

જાણ્યો એકાકી શા કામનાં?...જ્યાં કુદતી રીતે ઝડોનાં ઝુડ પ્રસંગેલાં હોય ત્યાં જાણ કરી શા કામની? જ્યાં અનદદ અનના સ્ત્રોતો ભરેલાં હોય ત્યાં મુદિત અત અપતું શા કામનું?...જ્યાં દેદિપ્યમાન સૂર્ય પોતાની સોળેસોળ કળાઓથી ઉજીલુ રતુમાં પ્રકાશમાન થયેલો હોય ત્યાં મશાસ સજગાવરી શા કામની?...પરંતુ જ્યાં હૃદયને દુષ્કળ પડેલો હોય ત્યાં અનાજ વહેંચતું જોઈએ, જ્યાં અવિદ્યાથી અજ્ઞાનતાનો ગાદ અંધારે થયેલો હોય ત્યાં રોશની થતી જોઈએ, જ્યાં રેનીનાં રણ હોય ત્યાં જ દેશો રોપાવવા જોઈએ, જે દેશમાં સખત ઠંડાને લીધે ગરીબ માણસોનાં ગામડી, હીમની પોંડે કળી જતાં હોય ત્યાં જ ગરમ વસ્ત્રો અપાવાં જોઈએ. જ્યાં ધર્મને નામે ધેનીંગ વાગનાં હોય ત્યાં જ સત્તા પ્રકટાવરી જોઈએ.

પ્યાર તપોધન બંધુઓ? આપણી પ્રચીન સિયનિતો વિચારનો કરો કે તપના પ્રમાણ વગરે આપણા મહાન ઋષિ દધીચિએ પોતાનાં અસ્થિને પથ્થુ જનમકળ દિનાથે અર્પણ કરીયાં હતાં. તે દાનેશ્વરી વાસનાઓ શું તેમના ભાવિ પુત્રો આપણે તપોવનશાહીશોમાથી હુસ થઈ ગઈ?...આપણા વડીલો જનસુખાર્થે રથે રથે આશ્રમે બાંધી સમસ્ત સંસારની પ્રજાને સુવિદ્યાનું સુપાન કરાવતા તેમના પુત્રો શું આપણે આપણા ભાવિ બાળકો માટે કર્મ પથ્થુ યોજના નહીં કરીએ?...સુર બંધુઓ! ભાવિ પ્રજાના ઉત્કર્ષાર્થે ભને આપણે સર્વથ નષ્ટ થાય, ભને દેહાર્પણ કરવો પડે પણ હવેની પ્રજા ઉપર સત્તરથી અમૃતની વૃદ્ધિ વરસાવવી એજ ખરી એવો સર્વજન સંકલ્પ કરો.

સુશીલ વીરો? સંસારમાંથી એકથી માંડીને આપણે દબારો નહિ પણ લાખો રૂપીઆ સંપાદન કરી શકીએ છીએ તેમાં મુખ્ય આશ્રય કેનો છે? તેને માટે જરા પિયાર કરવામાં આવે તો આપણે નિર્વિવાદ કબુલ કરવું પડશે કે તેમાં મુખ્ય આશ્રય વિદ્યાનોજ છે. સારે મ્હારે સત્તિનય નિવેદન કરવાનું કે જેના આશ્રયથી આપણે સદૃઝ નહિ પણ લક્ષ રૂપીઆ પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ તેનો શું આપણે બદલો નહિ આપવો જોઈએ?... જો વૃક્ષ તથા આપણે વિશ્રાન્તિ લીધો હોય તેનો થુ ઉપકાર ભુક્તી જવો જોઈએ? જે વિદ્યાથી, આપણે પ્રતિદિન પાંચ રૂપીઆ પ્રાપ્ત કરતા હોઈએ તે વિદ્યાના હતોજનાથે શું આપણે હમેશ પાંચ પાછ નહિ કાઢવી જોઈએ?... જો તેમ કરવામાં આપણું હોત તો મને ખાતરી છે કે આજ દીન પ્રવૃત્ત તપોધન બ્રાહ્મણ સંપ્રદાય દબારો નહીં પણ લાખો રૂપીઆનું ફંડ હોત ... જેર પરમાત્મા કરે કે હવે તપોધન બ્રાહ્મણોના હૃદયમાં ફંડ એકત્ર કરવાની ઈતિ સત્તર પેદા થાય... તથાડસ્તુ.

સુર મહાશયો? હવે આપણે આપણા ધરનો દિસાજ તપાસીયું તો ખાતરી થશે કે આપણે એવા કંલુસ નથી કે પેદા કરેલો તમામ પૈસો ત્રીભેરીમાં રાખી મુકતાજ હોઈએ. મોજમજા ભોગવવામાં, બંગલા વિગેરે બનાવવામાં, ગાડી-થોડા રાખવામાં, નવ તન-વરા કરવામાં, અવિવેકથી વર્તવામાં, અપાવને દાન આપવામાં એમ આપણે આપણા વિતનો ભોગ આપીએ છીએ પરંતુ આપણું હતોજ, આપણી ફરજ આપણે લક્ષમાં રાખતા નથી, માટે જો ધન જેવા પ્રસંગે કંઈક રકમ દાન કરના હોઈએ તોપણ આપણા બાળકોનું શ્રેય માય.

ઋષિ સંતાતો? દુનિયામાં એવો સ્વભાવક નિયમ છે કે A man is known by his past or present actions) સત્ત્વ્ય પોતાના ભૂત વા વર્તમાન કર્યથી જોળખી શકાય છે. તેરી રીતે આપણા પૂર્વજોએ તપના પ્રમાણથી જે તપોધનત્વ પ્રાપ્ત કરીયું હતું

તે જાગરી રાખવાને અર્થાચિન સમયમાં આપણી પામે શું સાધન છે.....શું પરમકૃપાળુ પરમાત્માએ તપોધનત્વ પશુની કંઈ જાણ ચઢાડી છે? ત્યારે નથી તો પછી એ નામ શા માટે દુધીત કરવું જોઈએ?

વિશ્વામિત્રો વસિષ્ઠશ્ચ મતંગો નારદાદયઃ

તપોવિશેષૈઃ સંપ્રાપ્તા ઉત્તમત્વે ન જાતિતઃ ॥ શુદ્ધનીનિ.

વિશ્વમિત્ર, વસિષ્ઠ, મતંગ તથા નારદાદિ રૂપિઓ તપના વિશેષ પ્રભાવથી તપોધનત્વને પામ્યા છે પણ જાતિથી નહીં તો હે અગ્રગણ મહાનુભાવો! તપોધન બાગેઝો પુનઃ તેનાં ચાપ તે માટે બોર્ડીંગાદિ આશ્રમ બોલો કારણકે આપણો ઉદય આપણા સ્વધર્મ પરાયણતા ઉપર રહેયો છે. જ્ઞાતિજંધુઓ! પરમાત્માએ આ સંસારની અંદર જડ તથા ચૈતન્ય પદાર્થોમાં મનુષ્ય પ્રાણીને દરેક રીતે ઉચ્ચતા બહેલી છે. અને તે ઉચ્ચતા જ્ઞાનશક્તિની બક્ષીસ છે પરંતુ તે જ્ઞાન જન્મથી પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી. તેની પ્રાપ્તિ માટે શાસ્ત્રોમાં મુખ્ય જરૂરીઆત વિદ્યાની બતાવી છે કારણકે વિદ્યાના પ્રતાપેજ મનુષ્ય જ્ઞાનજ્ઞાન બની, ધર્મ અર્થ કામ ને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જ્યારથી આપણી જ્ઞાનિમાંથી વિદ્યાથી બીજ નિર્મુળ થયાં ત્યારથી આપણે બેબેચાણને પ્રાપ્ત થયા-છીએ તો પુનઃ ત્યારે કઈપટલ સમાન વિદ્યા આપણા જાતિ બાગેઝા સંપાદન કરશે ત્યારે આપણી ઉન્નતિ થશે.

સર્વધર્મમયં બ્રહ્મ પ્રવૃત્તેભ્યોઽધિકંયનઃ ॥

તદ્વદત્ સમવાપ્રોતે બ્રહ્મલોકમ વિચ્યુતમ્ ॥ યાજ્ઞવલ્કય.

અર્થ—સર્વધર્મમય વેદ છે અને વેદ વિદ્યાનું દાન સર્વ દાનોમાં ધણુંજ ઐશ્વર્ય છે. તેનું દાન કરવાથી અવિનાશી બ્રહ્મપદ પ્રાપ્ત થાય છે.

નામદાનાત્પરોદાનં વિદ્યાદાનં તતોઽધિકમ્ ॥

અત્રેન ક્ષણિકા તૃપ્તિર્વાવજીવન્તુ વિંધવા ॥

અન્નદાન કરતાં બીજું ઐશ્વર્ય દાન નથી જ્યાં તેનાથી પણ ધણુંજ ઐશ્વર્ય વિદ્યાદાન છે. અત્તની તૃપ્તિ ક્ષણિકર છે પણ વિદ્યા આપે જન્મ સફળ કરે છે. તો જ્ઞાનિનીશો! નેપેલીઅનના કથનાનુસાર આ સગરત સંસારની સર્વ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરી શક્ય સમગ્ર કાર્ય આદરો, કદાચ પ્રથમ આપણને એમ લાગે કે બોર્ડીંગ જેવું આ મદાન કામ ક્યાં? અને ક્યાં તપોધન બાગેઝોની આર્થિક રિયનિ? માટે આ કાર્ય કોઈ દિવસ રૂણીયુત થઈ શકશે નહીં. જાણ સંકલ્પ વિકલ્પ આપણને થયાં કરે છે. પરંતુ ભૂલોદરી દહે છે કે:—

પ્રારમ્ભ્યતે ન સ્વર્ગુ વિષ્ણુભયેન જીવૈઃ

પ્રારમ્ભ્ય વિષ્ણુવિદતા વિરમંન્તિમમ્યાઃ ।

વિષ્ણૈઃ પુનઃ પુનરાપિ પ્રતિહન્યમાનાઃ

પ્રારમ્ભ્યોત્તમજના ન પરિત્યજન્તિ ॥ ૧ ॥

સત્પ્રકાષને અગે વિષ્ણો બારી નડે છે પરંતુ -સન્નિવૃત્તિ પુરોત્તમ વિષ્ણુવિદતા વિષ્ણુવિદતા નથી તેમ પોતાનો અમ ત્યજ દેતા નથી. પરંતુ પીરજ રાખી સદ્ગુણથી વિષ્ણોને દૂર કરી પ્રયાસ ચાલુ રાખે છે અને પોતાનો પ્રયાસ પ્રભુ કૃપાએ પાર પાડે છે. તેની રીતે

હે જ્ઞાનિ ઉદ્ધારક નીરો ? તપોધનઋષિ-મોક્ષીંગ સ્થાપનાર્થે સત્વર ખીડું ઝડપે અને ફંડ એકત્ર કરવા માટે જુદા જુદા ઉપાયો શોધી કાઢે. દુનિયામાં એકની એક વ્યક્તિ ભગિરથ પ્રયત્નને પણ અતે પરિપૂર્ણ કરી શકે છે તો શું આપણી તપોધન સૃષ્ટિ એકજ દૃષ્ટિચિન્માશ્રમ વા બોર્ડીંગ નામક ઉદ્દેશને પાર નહીં પાડી શકે ? મહાત્મા મુન્શીરામના એકના એક પુરુષાર્થથી સમસ્ત આર્યાવર્તમાં પ્રથમ પકિત ભોગવતું તેમ સર્વ બાબતમાં ઉચ્ચના ધરાવતું ઠાંગડી સરકુલ સ્થપાયું, જેમાં હજારો નહીં પણ લાખો રૂપીઆ જમા થઇ ગયા તેમ સહજ વિદ્યાર્થીઓએ વેદશાળી બગીચાનાં નીકાં ફળ ચાખ્યાં અને તે વિદ્યાની દિવસે દિવસે એટલી બધી વૃદ્ધિ થયા પામી કે આર્યાવર્તમાંથી કાંગડો સરકુલની ઉચ્ચ એક્ષીને શિષ્યજી આપનાર શિક્ષકો દુર્લભ થઇ પડ્યા જેથી સદર સંસ્થાનો કેટલાએક વિદ્યાર્થીઓને વિદ્યા પ્રાપ્તિ અર્થે પરદેશગમન કરવાની જરૂર પડી. કર્મચીર લાલા હંસરામના એક સનત પ્રવાસથી આજે લાહોરની ડી. એ. વી. કોલેજ ૮ લાખનાં મહાન અને ૧૦ લાખનું સ્થાપી કંઠ ભોગવે છે. અને ડી. એ. વી. કોલેજના વિદ્યાર્થીઓએ પશ્ચિમમાં જઇ ત્યાંના વિદ્યાર્થીઓને હરીશાષ્ટમાં હંફાવી મુક્યા છે. જ્યારે ઉક્ત એ મહાપુરુષોએ આપાં અદ્ભુત કામ કીધાં છે તો '૧૫૦૦૦ની તપોધન કોમમાં એવા નરસીરોની ન્યુનતા હોય એમ મને લાગતું નથી, અને આશા છે કે આ કાર્યને શ્રીમાન્ મહારાષ્ટ્ર પ્રદાદાશ્રમાઇ, મ. ગિરિનશંકરભાઇ મ. પ્રભાશંકરભાઇ મ. છોટાલાલભાઇ આદિ હાથે લે તો ફંડની કંઇ સીમા રહે નહીં. અને મને આશા છે કે ઉક્ત સદ્ગૃહસ્થો અવશ્યમેવ, આ ગાઢ અસત્તરૂપી અંધકારમાં અધડાટી અજ ધનના કલેશવડે કુટાટી જ્ઞાતિનાં બાળકોને પ્રકાશમાં લાવશે.....ઋષિ સંતાનો ? વૈજ્ઞાનિક સોડાનો એવો સિદ્ધાન્ત છે કે હમેશાં મધ્યમાવસ્થા ભોગવના જાગે. ઉચ્ચના પ્રાપ્ત કરી શકે છે કારણકે ઉચ્ચ વર્ગમાં મોજમજાને લીધે પ્રતિદિન તે વર્ગ નીચતા ટરેકે જતો જાય છે ત્યારે પેલો મધ્યમવર્ગ હમેશાં ઉચ્ચતાના શિખરે ચઢવા મથન કરી રહ્યો હોય છે. આ દુનિયામાં જેટલા જેટલા મહાનપુરુષો ઉત્પન્ન થયા છે તે બધા મધ્યમ સ્થિતિમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા છે જોના હજારો દાખલા પુસ્તકોમાં મોજુદ છે. બે જમીન ફ્રેન્કલીન, નેપોલેયન વોશિંગ્ટન, ફ્રાંક કાળાદાસ અને શ્રીમાન શંકરાચાર્ય આ દુનિયામાં શું ન કીધું ?.....તો હે જ્ઞાતિના પરાપકારી શ્રીમાન્ મહસ્થો ? આપણી જ્ઞાનિમાંજ કેવિ તત્ત્વેતો વૈજ્ઞાનિક અને વિદ્વાનોની હયાતી છે, પણ જેમ દર્પણ ઉપર મંદીન આવરણ પડવાથી પુખ્તપ્રતિ જણાતી નથી તેમ તેમને અજ્ઞાનતાગ્રામી આવરણે ઢાંકી દીધા છે તો તેથી મંદીન આવરણને દૂર કરવા પ્રયત્નશીલ થાઓ.

તપોધન જ્ઞાનિના શ્રીમાન્ મહસ્થો ? નિસ્સંદેહ તમારા માથે હજારો પ્રકારનાં બોળે હશે તેમ તમારે કંઇ કંઇ પ્રકારનાં દાન કરવાં પડતાં હશે પરંતુ યદિ આપ વિચારશો તો પ્રતીત થશે કે જ્ઞાતિ ઉન્નતિ દાનની અપેક્ષા કયું દાન એક્ટ હોમ શકે ?

જ્ઞાતિવિરો ! માદ રાખો કે જ્યારે આવા આવા પુરુષોની હયાતીજતાં થોડા બાળક વિદ્યારહિત રહે તો તે કેવળ લજ્જાસ્પદ છે; અમાર્ફ કર્તવ્ય અમારી શક્તિ, અમારી પ્રસિદ્ધતા જ્ઞાતિનાં બાળકોના ઉદ્ધાર કરવામાં ખરચ કરવી પડે તો શીકર નહિ પણ કોર્પ બાળક અજ્ઞાન રહી જવું જોઇએ નહિ. તપોધન બધુઓ ! શું આપ નથી જાણતા કે તપોધન જ્ઞાનિનાં એકએક બાળક પોતાના તપધનરૂપી ઐશ્વર્યનો લાભ લેવાને સરખી રીતે દરદર છે ?

તપોધન જ્ઞાતિની અનુમાનથી કલ્પેલી ૧૫૦૦૦ વસ્તીમાં કેટલાક એવા સ્થિત છે કે જ્યાં કેળવણીનો બીજકુલ અભાવ હોઈ બાળકોને હાંડળી પર્યંત અજ્ઞાન રહેવું પડે છે તો પછી ત્યાં તપોધન નામના ગૌરવનું તો જાન ક્યાંથીજ હોય? માટે એવા પ્રદેશમાં કેળવણીની બીજ નાખવા આપ દયાળુ મૃદુરોએ જેમ અને તેમ જનકી તૈયાર થાઓ.

સખી ગ્રહરોએ? અંતમાં મ્હારે આપ પ્રતિ નમ્ર વિનંતિ કરવાની કે બાળકને કેળવવામાં મોટો પ્રભાવ શિક્ષણનો છે. બાળક, જેવા પરિચય અને સંબંધોમાં રહે છે તેવું થાય છે. ધર્મી ખરી વખતે શુદ્ધિમાન બાળકો શિક્ષણના અભાવે મુર્ખ નીવડે છે અને દરિદ્રાવસ્થા ભોગવતાં બાળકો ખંત અને પુરુષાર્થથી વિદ્વાન નીપજે છે, તો આ તમારી અનાથ તપોધન જ્ઞાતિનાં બાળકોનું શ્રેયઃ કરવા દલે દાઢપણું મ્હારે વિશ્વંબ ન કરતાં સત્વર તૈયાર થાઓ ઇત્યન્તમ્

ૐ જ્ઞાન્તિઃ જ્ઞાન્તિઃ જ્ઞાન્તિઃ

શી. સેવક.

શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ, ઇશરનિવાસી.

શ્રીસંરક્ષણ.

(લેખિકા—ગં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદજી.)

(ગતાંકથી આપુ.)

(૩) પતિથી લુહા પડવું તે આપણુ સ્ત્રીઓને અવગે રહેતે લેઈ જનાર છે. પતિ વિના એકલી રહેતી સ્ત્રીના મનમાં અનેક જનના વિચાર આવે છે અને તેવામાં જો કાંઈ ખરાજ માણસની સંગતિ થઈ જાય છે તો પછી ખરાખીનું પરિણામ આવે છે. પતિની સાથે રહેવાયાં તેની સેવામાં ધણી વખત જાય છે અને આનંદમાં વખત જાય છે તેથી પછી એટલા વિચારોને માટે વખતજ મળતો નથી. હવતર સુખરપ થાય છે તથા શ્રીનિં પધે છે, અરૂપુરાણમાં કહ્યું છે કે—

પતિ વિના નતિષ્ઠં દિવા વા યદિ વા નિશિ ।

અર્થાત્ રાત્રી કે દિવસે પતિ વિના રહેવું નહિ.

(૪) આમતેમ ભટકવું—આમતેમ ભટકવાથી તુરંતજ કુસંગતિરૂપ એપંલાગે છે અને તેથી હાંડળીની ખરાખી યાય છે. આ ભટકવું કેટલીક વખત ધર્મને બહાને હોય છે. તો તેનું પરિણામ કાળ ધર્મ ન થતાં અધર્મજ યાય છે. સાધુ, સંન્યાસી કે ભગવતે બદાને ભટકતી મારી બોળી બહેનોની નિંદા આપણે સાંભળીએ છીએ એટલુંજ નહિ પણ શાકભાજી લેવા માટે કે દેવદર્શનને નામે પણ ભટકવાનું પરિણામ સાઝ આવતું નથી તે આપણે ભોડામાં જોઈએ છીએ.

આ દેહાણે શંકા થવાનો સંભવ છે કે બીજું તો કીક પણ દેવમંદિરોમાં જવાથી અધર્મને રસ્તે જવંય છે એમ દરેકું તે બોલું છે. કેમકે દેવદર્શનથી તો પુણ્ય થયું જોઈએ. આ સંબંધમાં જરા વધારે સમજવું જોઈએ, દેવદર્શનથી પુણ્ય થતું હોય તોપણ તેને માટે આમતેમ, એક મંદિરથી બીજા અને બીજેથી ત્રીજા મંદિર રખડામાં પુણ્ય નથીજ, કેમકે દેવનાં દર્શન કરવાં તે ઉપાસનાને માટે છે.

આપણે એકાન્તમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા કે સંકરનું ધ્યાન કરવા બેસીએ ત્યારે તેમની મૂર્તિ કેવી છે, તે લક્ષમાં ન આવે તો તેમના મંદિરમાં જઈ મુર્તિ હૃદયમાં ઉતારી પંજી એકાન્ત બેસી તેનું ધ્યાન કરવાનું છે, અને તેટલા માટે મંદિરોની સ્થાપના છે. કોઈપણ મનુષ્ય અનેક મૂર્તિઓનું ધ્યાન કરી શકેજ નહિ એટલુંજ નહિ પણ, લઈ શકાય તોપણ તેની જરૂર નથી. ઉપાસનાનો હેતુ ચિત્તને સ્થિર કરવાનો છે અને તેને માટે જેજે..... જેજે..... કરવાની જરૂર નથી. એકાન્તમાં બેસી ધ્યાન કરવાથીજ ચિત્તની એકાગ્રતા થાય છે. નહિ કે ભટકવાથી. દોડાદોડી કરવી તે તો ધરનું કામકાજ મુકી નકામી મહેનત છે. એવા શ્રમનું કંઈપણ ફળ મળતું નથી પરંતુ તેવી રખડપટ્ટીમાં ક્યાંક કુસંગ લાગી જાય તો પછી “લેને ગધ પૂત જોર ખોઆઈ ખસમ” ની યોગે પ્રભુ તો મળતા નથી પણ પોતાના સહચારીનો લોપ થઈ નરકે જવાનો વખત આવે છે.

માટે આ મહા ભ્રમમાંથી મુક્ત થવાની જરૂર મારી બોળી અજ્ઞાન બહેનોને છે. આવી રીતે અજ્ઞાઓને ભ્રમમાં નાંખી રખડવનાર પણ નરકનાજ અધિકારી થાય છે; વળી તેને દુષણ માનવામાં બીજાને પણ હેતુ હોવો જોઈએ કે સ્ત્રીઓનો પતિવ્રત એજ ધર્મ છે, ધ્યાન પણ પતિનુંજ કરવાનું છે, પતિ એજ તેમનું દેવત છે, એટલે સૌભાગ્યવતીઓને તો ગહાર જવાની બીલકુલ જરૂર નથી.

તેમજ વિધવાઓને પણ પતિનું ચિંતન કરતાં ધરમાંના દેવોની મેલા કરવાની છે. તીર્થમાં કે ગામમાં મંદિરોમાં જઈ પ્રભુમૂર્તિનું ધ્યાન કરવાનો પ્રયત્ન કરે તોપણ વડીલોનો સાથેજ જવું નહિ કે એકલાં.

(૫) દિવસે કે અયોગ્ય વખતે સુવું—દિવસે કે સંધ્યાકાળ સવાર જેવા અયોગ્ય વખતે સુવું તેથી પણ ભુદ્ધિ લાઇ થાય છે. તો તેના બપોરના વખતમાં ધર્મનાતિનાં પુસ્તકો વાંચી કાળ નિર્ગમન કરવો.

(૬) બીજાને ઘેર વાસ કરવો—આથી સફળ ખરાબ માર્ગમાં ફસાવાની ધારતી રહે છે. પતિ વા પિતા રક્ષણ કરનાર ન હોય તોરે ઠેકાણે રહેવામાં પ્રણું જોખમ છે અને તેમાં કદાચ એકાન્ત થાય તો પછી શિયળ સાચવવાની આશાજ ન રાખવી તો સર્વે સન્નારીઓએ પોતાનું કર્તવ્ય યોગ્ય લાગે તો આવી રીતે જાનવડું જોઈએ.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોડીંગ સ્કુલ કમીટીના સભાસદના પત્રો.

તપોધન બ્રાહ્મણોના છોકરાઓને કેળવણીમાં નાણાની મદદ મળે તો તે લોકોને વિદ્યાનો લાલ મળી શકે તે સાથે ફંડ કરવું જોઈએ. ફંડમાં નાણાં કેવી રીતે જમ્મે થઈ શકે તે બંદલ મહારા વિચારો દર્શાવું છું.

હાલ તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભા સ્થાપી છે તેનું સદર રેટેશન અમલવાદ છે, તેમાં જે સભાસદો મુકરર થયાછે તે સંખ્યા થોડીછે માટે સભાસદો વધે એમ થવું જોઈએ.

પાટણમાં લગ્ન થનાર વર તરફથી રૂ. ૨) જનોઈ બદલ રૂ. ૧) ન્યાતના ફંડમાં લેવા કરાવ્યું હતું તેનો અમલ થોડી મુદત થયા પછી થઈ શકે નથી અને વસુલ લેવા ન્યાતમાં કોઈ કાલજી રાખવું નથી. આ સખ્તવતું કારણ એ છે કે પાટણ મુકામે

ભારતીયી ઇન્ડિયનમાં લગ્ન પ્રસંગે ૩. ૨, ઉપવિત પ્રસંગે ૩. ૨, જન્મોત્સવ ૩. ૨, સીમંતોન્નયન ૩. ૨, મરણ પ્રસંગે ૩. ૧, એ રીતે પ્રતિનિધિ સભાને આપવાનું કરાવ્યું છે તે ઉપર પાટણની લાગતનો દાખલો આપ્યો છે તે જોતાં આ લાગા વધુ યશ કે કેમ? તેજ શક પડતું છે. આપણા લોકોની આર્થિક સ્થિતિ સારી નથી છોકરા છોકરીનાં લગ્ન મુશીબતથી દૂર છે, કોષ્ઠક લગ્નના ન્યાતીવશ પણ થઈ શકતા નથી તેથી ૩. ૨ ની લાગત ભારે છે અને તે વધુ થવા ભરસો નથી. ઉપરીત વખતે વિદ્વાન બ્રાહ્મણને બોલાવવાની ખાસ ફરજ છે પણ પૈસાની તંગીના કીધે થોડું ભરેલા અમલ જવા પુરોહીત પાસે જે કાર્ય કરાવી લેવામાં આવે છે તેથી ૩. ૨ ની લાગત ભારે છે અને તે વધુ ભરી અશક્ય છે. પહેલા છોકરા વખતે કદાચ આપે, પણ એક પછી એક છોકરાઓ થાય તો તેનો સરખો લાગો વધુ થવો અશક્ય છે. વળી છોકરીનો જન્મ દુઃખાય મળે છે “કહેવતમાં છે કે દોહીતા ભડી ન એકે” છોકરીના જન્મને જન્મો સર કહેતાજ નથી. છોકરાની વર્ષગઠ ઉજવે છે પણ છોકરીની નહિ. ત્યારે છોકરીના જન્મોત્સવના ૩. ૨ લાગત આપવાનો ભરસો નથી.

સીમંતની ન્યાત ન કરવી અને તેને જદને ન્યાતના ફંડમાં ૩. ૩૨ આપવા એવો લેખી કરાવ પાટણમાં ન્યાત સમસ્ત મળીને કર્યો હતો તેનો અમલ થયો નહિ તેથી એ કરાવ રદ કરવો પડ્યો છે. ન્યાત જમવી મુનાસજ નથી એમ શ્રીમાન શંકરાચાર્ય મહારાજ ચારદાપીઠની આજ્ઞા છે.

આવી સ્થિતિ છે ત્યારે ફંડ ફેવી રીતે થઈ શકે એજ મોટા પ્રશ્ન છે. મહેરખાન પ્રદ્વાદ્યભાષ્ય પોતાના હાથેલા લાપણમાં લોટરી કઢાડવાનો ઇલાજ દર્શાવ્યો છે, પણ મરહારની પરવાનગી સિવાય લોટરી નીકળી શકતી નથી. કદાચ મદામુશીબતે લોટરીની પરવાનગી ટાઇ દેશી રાજ્યમાંથી મેળવવામાં આવે તો એક રાજ્યની લોટરીની ટીકોટી જીજ્ઞ રાજ્યમાં વેચવાનો શુદ્ધનો માન્યો છે એટલે આ ઉપાય આવી શકે એવું લાગતું નથી. અને લોટરી કઢાડવાની પરવાનગી મલવાનોજ સંભવ નથી.

મારો અભિપ્રાય એવો છે કે

લગ્ન પ્રસંગે વરકન્યા વાક્ષા પાસેથી ૩. ૧ એક પ્રમાણે ૩. ૨, જન્મોત્સવ પ્રસંગે ૩. ૧, છોકરાના જન્મ પ્રસંગે ૩. ૧, જન્મોત્સવ અને લગ્ન યજ્ઞ મરણ પામે તેવા પ્રસંગે ૩. ૧.

એ પ્રમાણે લાગત કરાવવાથી કદાચ વધુ થઈ શકશે તેથી વધારે આપવું હોય તો તે આપનારની સ્થિતિ અને ઉદારતા ઉપર આધાર રહે છે.

સીમંતના કાર્યની ન્યાતીભોજન બધે કરવું અને તે જદને જે તે ઠેકાણે ન્યાતીભોજનનું ખર્ચ થતું હોય તેની રૂ. ૨૩૫ વસુલ લેવી એટલે તેને તે ભારે પડશે નહિ. પાટણમાં એ કાર્ય માટે રૂ. ૨૫ પચીસ લેવાનો મારો અભિપ્રાય છે.

મરણ પાટણ બારમા અને તેરમાની બે ન્યાતો કરવાની જેની ઇચ્છા હોય તે બારમાની ન્યાત ન કરતાં તેના બદલે ખર્ચની રૂ. ૨૩૫ આપશે તો સાફ કન્યા કે બારમાનું ખાનારને એક રાત્રીનું સતક લાગે છે તેથી ફેટલાએક જમતા પણ નથી માટે ફંડને ઉત્તેજન આપવા ખાતર આમ'ગદદ કરવાની જરૂર છે. પાટણમાં આ બદલ લેવાની રકમ રૂ. ૨૦ કરાવવા મારો અભિપ્રાય છે.

પૈસા ફંડ માટે પેટી રાખી ફરવરી અને બને તેટલું પ્રયત્ન કરવું એ રસ્તો પણ સારો છે પરંતુ એ કામ કરવા ઉત્સાહી માણસો જોઈએ.

આ રકમો વસુલ થાય તે પ્રતિનિધિ સભા તરફ મોકલવા ઠરાવ છે પણ કેટલાક એમ કહે છે કે અમારા પૈસા બીજે રા માટે આપીએ તેથી આણું ફંડ બંધાવવા એકદમ થાય તો આનો અમલ કદાચ થઈ શકશે—અને દેખાદિખો ફંડ વધારે બેગુ કરવા કદાચ સન-સાઈ દેખાડશે. એ ફંડ બેગુ થાય તેમાથી પાસ ચનાર છોકરા કે છોકરીને આગલ અભ્યાસ સાર ઉપયોગી થોપડીઓ અને બની શકે તો ઇંગ્રેજ બજાર તર સાર રોકાવરશીયો આપવાની ગેરંતવણી કરવી. આવી મદદ જેને કરવાની જરૂર હોય તેને કરવી, પાસ થરેતાં છોકરાને થોડા રકમ ઇનામ આપવા હરકત નથી.

જે ટુકડો આપણી ન્યાતના પૈસા કમી છે અને ત્યાં ફંડ બેગુ થવાને સંભવ ન હોય ત્યાં પોતપોતાના ગોવની અંદર ફંડ બેગુ કરવાની ગેરંતવણી કરવી જોઈએ. ટુકડોમાંથી જુદાં ફંડો થાય તો પ્રતિનિધિ સભા શી રીતે નબી શકશે અને એ સભાએ શું કરવું એ પ્રશ્નનો જવાબ એ છે કે એ સભામાં સભાસદોની ફી આવશે તથા કોઈ ગૃહસ્થ ઉત્તેજનાથે રકમ આપશે. એવી જ રકમો બેગી થાય તેમાથી ઇંગ્રેજ બજાર જે છોકરાઓને મદદની જરૂર હોય તેને રોકાવરશીયો આપવી.

બોર્ડીંગ હાલવા પુરતી જોગવાઈ થાય ત્યાં સુધી જે છોકરાઓ અથવા છોકરીઓને મદદ અથવા વાર્ષિક પરીક્ષા વખતે ઇનામો અને ઇંગ્રેજ બજારનારને રોકાવરશીયો આપવાની ગેરંતવણી થઈ શકે એવી તજવીજને દરેક ટુકડો પેટાકમીટીઓ નીમીને કરવી જોઈએ એવો મારો આભાસ છે. કોન્ફરન્સના ડીપ્રેસેન્ટી શી ૩. ૨) પ્રમાણે તથા સીઓની શી ૩. ૦-૮-૦) પ્રમાણે સર્વાનુમતે ઠરાવી છે પણ તે વિશેષ છે તેથી વધારે માણસો આવતા અટકશે માટે પ્રથમ પ્રમાણે શી ૩. ૧) રાખવી. સી અને ૧૫ વર્ષની ઉંમર સુધીના છોકરા એ માટે જે શીની માફી આવતી આવી છે તેમજ આલવા દેવું. આમ કરવાથી પ્રશ્ન એ થાય છે કે ત્યારે ફી વધારવાનું કારણ શું હતું? વાત ખરી છે કે કોન્ફરન્સના ખર્ચમાં પહોંચી વળવા સાર ફી વધારવાનો ઠરાવ કરવો પડ્યો છે પણ ફી વધારવાથી લોકોનો ઉમંગ બાગી પડશે. ફી વધારવા વિના પણ કોન્ફરન્સમાં ખર્ચને પહોંચી વળે એવી સ્થિતિના ટુકડોમાં હજી ઘણાં રહ્યાં છે, માટે હાલજ કાંઈ ન વધારતા તે વધારવાનો વિચાર આગળ ઉપર કરવાનું રહેવા દેવું જોઈએ એવો પણ મારો મત છે.

સીમંતની ન્યાતના પાટણમાં ૩. ૨૫) લખ્યા છે અને જારમાની ન્યાતના ૩. ૨૦) લખ્યા છે તેનો મેલ શી રીતે મહે તેનો ખુલાસો એ છે કે સીમંતની ન્યાતનું જમણું, કનસાર સાર ઉપર ઘીનું હોઈ વધારે ખર્ચનું હોય છે. જારમાની ન્યાત અદર ઘી નાખી લાકું કરવાના હોય છે એટલે તેનો ખર્ચ કમી થાય છે તે ધોરણ મનમાં રાખીને આંકડા દર્શાવ્યા છે. સીમંતમાં કોઈક સર્જાસંબંધી જોગવન કરવું પડે તેથી ૩ લેવાનું લખ્યું છે. જારમાનું જમણું પીત્તાઈ સીવાય બીજાં જમણું સુનાસન નથી માટે ૩ રકમ લખી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિના હાલના સંજોગો જોતાં એમ લાગે છે કે તે કોમની સુધાર-
ણી તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કુલની આ જ્ઞાતિમાં સાંસારિક, ધાર્મિક અને નૈતિક સુધાર-
ણીની આવશ્યકતાની જરૂર છે, અને તેને માટે તેના પ્રકારના પ્રપાતો નહીં કરવામાં આવે
તો તેમાં કઈ સુધારો થઈ શકશે નહીં. આપણી જ્ઞાતિના બાળકોએ પ્રથમ તો એ વાત
જાણવી જોઈએ કે આપણે કોણ છીએ ? તપોધન બ્રાહ્મણ કોને કહેવામાં આવે છે ? અને
આપણી અધમતા શાથી થઈ છે ? આ ઉપરાંત તેમને બ્રાહ્મણોના નિત્ય કર્મ શીખવવાની
આવશ્યકતા છે. વળી તેઓ ઉદ્યોગિક કળવણી પ્રાપ્ત કરે તે પણ હિચકવા લાયક છે. આમ
કરવાને માટે બોર્ડીંગ સ્કુલ હોય તેજ તેઓ તપોધન જ્ઞાતિને દીપાવનાર બાળકો થઈ શકે.
આપણી જ્ઞાતિના બાંધવોનો એવી સ્થિતિ છે કે તેઓને કેવળ જોજનની વ્યવસ્થા કરી
આપવામાં આવે તો પણ તેઓ તેમનો લાભાવવાનો તથા કપટ લતાં વિગેરેનો ખર્ચ કરી
શકે તેમ નથી. તેમ વળી તેમને કેવળ સ્કોલરશીપ આપવામાં આવે તો પણ તેઓ તપો-
ધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિને દીપાવનાર સંતાનો થઈ શકશે નહીં એમ માફ માનવું છે. હા, એટલી
વાત તો રજુલ દેવી પડશે કે હાલ કંઈ નથી તેના કરતાં સ્કોલરશીપ આપવી તે ઠીક થઈ
શકશે. પરંતુ સ્કોલરશીપથી લાભેલાં છોકરાંએ પોતાની જ્ઞાતિના દિવનની લાગણીઓ હાલ
ધરાવી શકશે નહીં. ઠારણ કે જ્યાં તેઓ શિક્ષણ લેશે ત્યાં આ જ્ઞાતિનું અભિમાન ધરાવ-
નાર શિક્ષણ આપવામાં આવશે નહીં, એટલુંજ નહીં પરંતુ હાલ જે કળવણી લેવાય છે
અને તેથી કેવળ પોતાનું ભણું કરવાનો વિચાર હાલના વિદ્યાર્થીઓમાં ભરાતો અનુભવાય
કે, તેના વિચારના સંતાનો થશે અને તેથી આ જ્ઞાતિનું દિવન જાગવી શકશે નહીં. ધણી
મેન્યુએટો અને ધનવાનો જાને છે પરંતુ જેમને પોતાના જ્ઞાતિજીવ પ્રતિ પ્રીતિ નથી તેઓ
તેના બગ્યા તો તેથી જ્ઞાતિને શું લાભ ? જ્ઞાતિની આધુનિક સ્થિતિ જોતાં તો તેને માટે
પાંચ પચીસ એવા વીર વિદ્વાન સંતાનો પેદા કરવા જોઈએ કે જેઓ રાત્રી દીન પોતાની જ્ઞાતિ
ઉત્કર્ષના વિચારો કર્યાજ કરે અને પોતાના ઉદ્ધર-નિર્વાહ કરતાં સતિ ઉન્નતિને માટે પ્રય-
ત્નો કરતા રહે. આમ થવાને માટે સ્કોલરશીપ આપવાની વાતો કરવા કરતાં બોર્ડીંગ સ્કુલ
સ્થાપન કરવી તેજ ઉચિત્ સમજશે. બોર્ડીંગ સ્કુલ પણ એવા પ્રકારની હોવી જોઈએ કે
તેમાં દાખલ થયેલા વિદ્યાર્થીઓને લજવાનાં. નિત્ય-કર્મો કરવાનાં, ખાવા પીવાના અને બા-
યામ કરવાનાં સાધનો મફત પુરું પાડવામાં આવે. આવી બોર્ડીંગને માટે ધનની મોટી રકમ
મની જરૂરીઆત છે અને આપણી જ્ઞાતિ ગરીબડી છે તેથી ધનની મોટી રકમ આપણે
મેળવી શકીશું કે કેમ એ સંકારપદ છે. પરંતુ સંકારપદ હોવા છતાં પણ તે શક્ય છે.
હાલ આ જ્ઞાતિમાં જે આગેવાનો મહારી દષ્ટિએ પડે છે તેઓ પોતાના ધનનો ભોગ આપી
અને સમયના ભોગ સાથે પોતાના જ્ઞાતિ બાંધવો પાસે અને અન્ય જ્ઞાતિના શ્રીમાનવર્ગો
પાસે પહોંચે તો તેઓ સારી રકમ મેળવી શકે એ વાત પણ માનવા જેવું છે. પ્રમાદ
અને અજાનને લીધે આપણી પાસેથી મહેલું સુખ આપણે આત્મભોગ આપ્યા સિવાય મેળવી
શકવાના નથી. ॥ અસ્તુ. ॥

આ ઉપરોક્ત સંસ્થા ઉઘાડનાં પહેલાં આપણે એ વાત જણાવવાનો વિદ્વાન ઉપદેશો
રાખવા જોઈએ, અને તેઓએ ન્યાં ન્યાં તપોધન જ્ઞાતિની વસ્તી છે ત્યાં જઈ તેમને ઉપદેશ
આપી તથા તેઓની પૂર્વ સ્થિતિનું જ્ઞાન કરાવી આ સંસ્થાના પ્રેમી બનાવવા જોઈએ. આવી
સંસ્થાઓ માટે તેઓ યુ યુ કરી શકશે અને તેમના તરફથી કેવા પ્રકારની મદદ મેળવી

શક્તી તેની ડાયરી લખી આ જ્ઞાતિનો પ્રતિનિધિ સભા ઉપર લખી મોકલવું જોઈએ અને પ્રતિનિધિ સભાએ આ હેવાલ અ. મામાં કોન્ફરન્સ થાય તે સમયે પ્રગટ કરવો જોઈએ અને તે રીતિ ઉપર વિચાર કરી બોર્ડિંગના સંબંધમાં આગળ પગલાં ભરવાં જોઈએ. આપણી જ્ઞાતિના આગેવાનોએ પોતાનામાંથી કાયરપણું અને નિરાશવાદને તજી દેવાં જોઈએ. ૨ હીનો મહીનો અને બે મહીનાનો પુરસદ મેળવી મોબાઇલ ગ્રહસ્થાને જ્ઞાતિના આગેવાનો અને ગરીબમાં ગરીબ ગ્રહસ્થાને મેળાપ કરવો જોઈએ અને તેમની ઠંડી પડી ગયેલી લાતુલાવની લાગણીઓ સતોજ કરવી જોઈએ. કેટલાક મહાશયો આચારવિચારનો પ્રશ્ન આગળ કરે છે પરંતુ આચાર ને વિચાર સર્વ જ્ઞાન ઉપર અને સત્યાચરણ ઉપર આધાર રાખે છે. સદાચારી અને સદ્વિચારી પુરોણું કામ છે કે તેમણે અન્ય અજ્ઞાનવર્ગના અનાચારી પુરોણી સુધારણા કરવી જોઈએ. જે લોકો ઘરમાં બેસીનેજ કેવળ આચારવિચાર સુધારવાની વાતો કરે છે તેથી અન્યોના ઉપર કાંઈ પણ પ્રભાવ પાડી શકાતો નથી. ખીજા એ વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કે આપણી જ્ઞાતિના ઘણા ગોળ છે અને તેના જુદા જુદા પ્રકારના આગેવાનો છે. તે આગેવાનોની તો સદાચારી પુરોણાએ ખાસ મુલાકાત લેવાની જરૂર છે. તેમને સમજાવીને બોર્ડિંગ સ્કૂલ માટે પોતાના સંભામાંથી અમુક રકમ પેદા કરી મોકલી આપવા પ્રેમભાવ જોઈએ. આમ થવાથી આપણી જ્ઞાતિને સામાન્ય રીતે ધનની ખોટ રહેશે નહીં. આપણી બોર્ડિંગ સ્કૂલ સ્થાપન થાય તો પ્રતિવર્ષ તેના ઉત્સવ ઉજવવામાં આવવો જોઈએ. તે ઉત્સવમાં દરેક તપોધન બ્રાહ્મણોને આમંત્રણ કરી બોલાવવા જોઈએ. તેમ થવાથી આ બોર્ડિંગ સ્કૂલના કામનું દિગ્દર્શન કરાવી શકાશે અને જેથી લોકો ઉત્સાહીત બની તે વખતે મર્યાદિત સહાયતા આપી જશે. અને દર વર્ષે પોતાના બાળકોની એક ઉપયોગી સંસ્થા નિભાવવાનો ભાર તેમને માથે છે તેવા વિચારો સાથે લઇ જશે અને તેને માટે તેઓ વારંવાર પ્રયત્નો કરતા રહેશે. આપણી જ્ઞાતિની ત્રણ કોન્ફરન્સો થવાથી આપણા જ્ઞાતિમંદુઓમાં પ્રેમની લાગણીઓ જગૃત થઇ છે તેનો સુક્ષ્મદષ્ટિથી વિચાર કરવામાં આવે તો માર માનવું રહેજે સમજશે. અંતમાં હું એટલુંજ જણાવવાની રજા લઇશ કે બોર્ડિંગ સ્કૂલ એજ આપણી જ્ઞાતિને માટે હાલ તુરતની ઉપયોગી સંસ્થા છે અને તેને માટે પ્રયત્નો થવો જોઈએ એમ હું માનું છું.

જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને માટે બ્રાહ્મણ ધર્મના પુરતકમાં કેટલીક યોજનાઓ છપાઇ ગઇ છે જેમકે બાર માસે તપોધન બ્રાહ્મણના ધર દીક ૧. ૧) લેવામાં આવે. લગ્ન વખતે સીમંત મસંજે અને યજ્ઞોપવિત ધારણ કરતી વખતે વિગેરે વિગેરે.

અંતમાં મહારી જ્ઞાતિ બંધુઓ પ્રતિ નમ્ર પ્રાર્થના એ છે કે તેઓ હવે જેમ અને તેમ સત્વર આ કાર્યને અમલમાં મુકશે. ધન્યવાદ.

હરગોવિન્દરાસ નાનાસાઈ પેટલાદ.

શ્રીમાન મહાશય હગનલાલ મોતીલાલજી પોતાના તા. ૧૨ ૧૪ ના પત્રમાં પોતાનો અભિપ્રાય ગત શ્રાવણ માસમાં પ્રગટ થયેલી શ્રીમાન મહાશય ગિરિનથંકર નિર્ણયરામની તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કૂલ કમીટીની યોજનાઓને મળતો જણાવે છે.

જ્ઞાનદેવી.

(પ્રકરણ ૧ લું.)

ઐ...આપલીઆનાં પગલાં થયાં ! !

“ કેમ ‘દાસ’ શું ધાર્યું ? ” ડોક્ટર રોશનથી જેવી ટૂન ઉપડી કે એક બાંધી દડીનો— આયેડ વચનો—દસમુખા ગેરવાળો પુરવ બોલી ઉઠ્યો. “ તમારા ન્હાના ગેઠ તો દર પુનમે દેઠ મુંબાઇથી આવતા દેખું ! બલા, કેઇ પુનમ પણ પડતી નહિ હોય ? લાઇ ! પંમે અને ધર્મભાવ, એ તો મહા પૂણ્યશાળીને જ ઘેર વસે. જુઓને મોટા ગેઠ પણ પક્ષધાતથી દર્શને જતા અટક્યા ત્યારે ઠોકારોવા ઘેર માંડી બેઠા અને મંદીરથી પણ બારે ઠાઠમાઠ રાખે છે ! ” તે બોલનારના મુખપર રહેજ રમીત હતું અને તેની આંખ કાંઈ વિવક્ષણ મર્મ દાખવતી હતી ! પરંતુ, બોળા ‘દાસ’ તે કાંઈ કળી રાક્યા નહિ. તે તો જરા છાતી પુલાવી નીચર દાય ફેરવી ખોંખારો ખાઇ બોલવા ટાંપીજ રલા હતા. ખીજા ત્રણ યુવકો વક્તાની ઉપસી ટોકાર સંમત ‘હવે દાસ ખીલશે’ એ વિચારથી હસતા હતા. તેમને જોઇને ‘દાસ’ એકદમ માથ ઉઠ્યા, ‘હસો છો શું કપ્પાલ-માસ્તર શું બોલું કહે છે ? તમારા અગ્રેષ્ઠ બહેલાનાં મગજજ કાણ જાણે કેવાં ધડેલાં છે ! જ્યાં ધર્મની વાત આવી કે ‘હી’ ‘હી’ કરવા મડી જાઓ છો ! રજીડોડો આઘ્યા ત્યાં પણ ગોમતીજ અને બજાર-રખડયાજ કરતા હતા. પૂરાં દર્શને કર્યાં નહિ ! અધ્યા ન્હાના શેઠને ઉતારે આખો દિવસ શું કરતા હતા ? શેઠની તો જાણે મુંબાઇથી આવતાં સેકન્ડ ક્લાસમાંજે બહુ બીડ હતી તેથી ઉત્તમગને લીધે તળીયત નરમ હતી, તેથી એકજ વખત દર્શન કરી આવેલા, પણ તમને શું દુઃખતું હતું ! જવ જવ જરાતો બપોવાનું પરમાણુ કરો.—જરાતો ગંભીર બનો, આ દેદ ફરીફરી મગવાનો છે.....

“ ઊંટું ‘દાસકાકા’ એમ તપી શું કરવા જાઓ છો ? ” દાસના ડોળા બદાર નીકળી પડતા જોઇ વગમાજ એક યુવક બોલી ઉઠ્યો.

“ એતો છે કની આ જુગલગસ તમારા ન્હાના શેઠની ‘મીનાક્ષી’ની માફક સંયમ સાધતો દતો ! ‘ગાડીના ‘ગડગડાટમાં તે વળી સંયમ ચતો દશે ! ’ એ વિચારે હમે બધા હસતા હતા. કંઈ મારતર સાહેબના કહેવા પર નહિ, એતો ચચાર્યજ કહેતા હતા, તેમાં હસવા જેવું તે ચ હતું ! હા બાપી દર્શન તો એકવાર કર્યા અને એકવાર કર્યાં તોએ સરખું. ત્યાં મંદીરમાં પણ મુઠ્ઠી કરતાં ગેઠ તેમની ‘દેવી’ પાસે જ અમેદનાં બજાવ કરાવતા અને સંયમ સમાવતા. તેમાંજ હમોને તો વિશેષ રસ પડતો, અને તેથીજ શેઠને ઉતારે હમે પડ્યા—પાથર્થ રોવા દતા, વળી ‘મીનાક્ષી દેવી’ના મંદીરમાં પણ ક્યાં દર્શન નહોતાં થતાં ! રજીડોડો અને નરસિંદંજ એજ છે ના...

“હેં હેં મગન આ તું શું બકે છ? એ મેણાકશી કાણુ છે અને દેવી તે વળી શેઠ સાથે બોલે અને ગાય ને પેલું તું ખીલું શું...સંબંધ-અરે! સંગમ કાનો કરાવે છે! તારું બાન તો ફેકાણે છે ને! એ બધું ધાંધળું શું છે! શેઠનાં કાંઈ ચેનાં સારાં નથી લાગતાં. મને પહેલેથીજ વહેમ હતો કે દર્શન વાસ્તે ટૂંક મુંઝાપથી આવે, અને આઠ આઠ દશ દશ દિવસ અહિંજ પડ્યા રહે, અરે! આટલે સુધી આખા છતાં ચાર-છ કલાક માટે મોટા શેઠને મળવા સદ્દાં પણ ન આવે, તે કેમ હશે! નહીં કાંઈ દાળમાં કાણું લાગે છે! ભાઈ તમારો પાડ યશો, બધું મને માંડીને કહો-મને તમે ત્યાં કેમ ન લાઇ ગયા! હું જોઇને બે વાત તેને કહેત તો ખરો! હેં માસ્તર! કેમ કાંઈ તમે બોલતા નથી?”

“એમાં બોલવા જેવું શું છે?” દાસને ધણા ઉશ્કેરાયલા જોઇ માસ્તરે ઠંડે કહેજે ચલાવ્યું. “એતો તનસુખલાઇને અને મીનાક્ષી બેને અપ્યાત્મસંબંધ છે, એમ તનસુખભાઈ કહેતા હતા. અને તેથી તેમના ધર્મની કેટલીક પ્રકીયાઓ તેઓ સાથે કરે છે તેમાં કાંઈ વહેમાનાનું કારણ છે?” “જાવ જાવ માસ્તર તમે વાત ઢાંકી ઘોઘો, મહેરબાની કરીને વગર સંકોચે જેવી માનતા હો તેવી સાચી વાત મને નહિ જણાવો?” દાસે ઠડા પડી આજીજી કરતાં પૂછ્યું.

“વાત એમ છે દાસજી” માસ્તરે બોલ્યા “કે જેમ તમારા મોટા શેઠ પેલી જ્ઞાન-દ્રવીની મીલકતના દ્રસ્ટી છે તેમ તમારા તનસુખભાઈ શેઠ પણ આ મીનાક્ષીના સર્વસ્વના દ્રસ્ટી બન્યા છે! મુંઝાપમાં તેઓ કોલેજમાં લખતા હતા, ત્યારથી આ છોકરી સાથે તેમને ઓળખાણ થયેલી. છોકરીના બાપ મદ્રાસમાં ઝવેરાતનો ધંધો કરતો હતો, તે કાંઈક માસ વેચવા નિઝામ સરકાર પાસે હૈદરાબાદ ગયેલો; પણ પાછા ફરતાં નદીપરનો પૂલ તૂટી જવાથી ટૂંક નદીમાં પડેલી, અને તેમાં આ બિચારા ઝવેરીના પણ પત્તો લાગ્યો નહોતો. હવે તેની વિધવા તથા આ છોકરી મુંઝાપમાં તમારા શેઠની પાડોસમાં આવી રહ્યાં, ધીમે ધીમે શેઠનો ને તેમનો ધરવટ વધતો ગયો. અને તનસુખભાઈની લાગવગથી નિઝામ સરકાર પાસેથી લેણા ઝવેરાતની મોટી રકમ તેમને મળી. આથી તે વૃદ્ધ વિધવા, તનસુખભાઈના મોટા ઉપકાર નીચે દબાયલાં રહેતાં અને અગર બે કે તનસુખભાઈ, મીનાક્ષી સાથે જોડે ફરવા જવાની, સીનેમા નાટક આદિ જોવાની, સંગીત ગાવાની અને ખીઝીક-ચેસની રમત રમવાની જે છટ લેતા તે, તે બાઇને રચતું નહિ; તેણી પ્રત્યક્ષ રીતે કાંઈપણ વધો વા અટકાવ કરી શકતાં નહિ! વળી મીનાક્ષીએ મદ્રાસમાં રહી અંગ્રેજી જ્ઞાન પણ સાફ પ્રાપ્ત કરેલું હોવાથી તેઓ અંગ્રેજી નોંવેલો ખાસ કરીને મૅસિય ઝોલાના ક્રેન્ચ નોંવેલના અંગ્રેજી અનુવાદો વગેરે લાગે સાથેજ વાંચતાં અને તે સર્વનું એકંદર પરિણામ ધીમે ધીમે-જે આવતું હતું તેજ આવ્યું! હમે જ્યારે પ્રદર્શન જોવાં મુંઝાપ ગયા હતા ત્યારે મીનાક્ષીની માતા ગુજરી ગઈ હતી અને તેણી પોતાના જૂદા રસોડાનો ખર્ચ કાઢી નાખી ફક્ત એક દિવાન-ખાનુજ સવા બેસવાનું જૂદું રાખ્યું હતું; બાકી સર્વ કાંઈ બચાવવા શેઠને ત્યાં જ હતી. પ્રદર્શનમાં કેકવૉક, હાઉસ ઓફ નોન્સન્સ તથા સ્ટોડીઅમ વિગેરેમાં હમેજે એ બંનેની જે ચેજીઓ જોઇ તે પરથીજ હમને વહેમ તો પડ્યો હતો. પરંતુ હવે આ ડોક્ટરની લીલા જોઇને પૂર્ણ ખાતરી થઇ, અને દાસ ભાઈ-માઈ ન લગાડશો-તમારા મોટા શેઠને પગલે જ ન્હાના શેઠ આવી તેમનાથી પણ.....

આણંદ જન્મ્યાન આઠ્યું ! તેની સાથે મારતર સાહેબનું પુરાણ પણ અટક્યું. કારણ કે તનસુખશેઠ શેઠ-કલાસમર્થથી ઉતરી દાસ પાસે ચાલી આવ્યા; કારણ કે તેમને મુંબઈ જતા મેલમાં બેસવાનું હતું. દાસનો મીઠાળ ઠેકાણો નહોતો. તનસુખભાઈને જોનાજ તેમણે કહ્યું “કેમ બારોબાર મુંબાઈ જવું છે કે ? આટલે આવ્યા છો તો વડીલને મળી જવાનું મન પણ થતું નથી ! શરીર એમનું બહુ બગડતું જાય છે—તો તમે જરા એક દહાડો આવી જાઓ તો શું ન ચાલે ? હર પુનમે આઠ દસ દહાડા કારિમાં રહેા છો, તો પોતાના વડીલને માટે એક દહાડો પણ તમારાથી બચી શકતો નથી !...” દાસની મન પરંપરા પૂરી થશે નહિ માની તનસુખભાઈએ વચમાંજ કહી દીધું કે મારે હાઈકોર્ટમાં અગત્યનું કામ હોવાથી હું દાસ તો જાતી છું પણ ‘જાનદેવી’ રાજમાં વિદ્યાભયમાંથી આવશે તે વખતે હું જરૂર આવી જશ. —“અરે તે તો આજ્ઞાસ આવીજ દશે.” દાસે અધીરા થઇ કહ્યું—“અને એમની બાબતમાં બધો નિકાલ કરવાનેજ મોટા જેઠ બહુ આતુર છે, અને તમને જોવાને છે. કોર્ટમાં તો મુદત પણ મળી શકશે.....”

ઉપલી વાત શેઠ યુનીમને આલતી હતી તે દર્મિયાન મારતર કાર્મચેત વજ્રધારી યુવક જોઓ આ વખતે અમદાવાદવાળી ટ્રેનમાંથી ઉતરી ગોધરા ખંભાતવાળી ટ્રેનમાં બેસવા જતા હતા તેમની તરફ જઇ અભિવાદન કરી વાતો કરતા હતા તે તરફ ‘દાસ’ નું લક્ષ જવાથી તેઓ એકદમ, શેઠને “હો તારે જલદી આવજો” કહી મારતર તરફ ચાલી આવ્યા. પેલા શ્વેત વજ્રધારી યુવકના ચહેરાપર દિવ્ય ઓજસ અમકતું હતું, થોડી થોડી દાડી ઉભી હતી અને પાંદુકા પહેરી હતી. જેથી દાસને લાગ્યું કે તેઓ તેમના પૂજ્ય ‘મદારાજ’ છે અને જેવા મારતરે કહ્યું કે “એઓશ્રી જન્મ્યાની આપણા તરફજ આવે છે” તે શબ્દ સાંભળનાજ પગે પડતાં ‘દાસ’ હાંફના ઉમંગકાથી ગાછ ઉઠ્યા કે “એ...આપણીઆની પગલાં થયાં !”

સમીક્ષક.

દેશપરદેશ સંભાચાર.

નમળો માટી બહાર-ઉપર ગુરો-મુંબાઈમાં રીપન રાડ ઉપર રહેતા ગુલામકુસેન નામના મુસલમાને પોતાની, સ્ત્રી ઐસાબીને દાગબાત રાંધવાના કાલા દર્ના તેને બસે તેણે કેવળ બાતજ રાંધ્યો, તેજ. ધણી ધણીવાણી વચ્ચે તકરાર થઇ અને ધણી મદારાજનો મીઠાળ વધુ ખસી જવાતી તેમણે પોતાની ધણીવાણીનું ખુન કહ્યું છે. તેના કોર્ટમાં કેસ ચાલવાથી તે દીવાનો કુરો જેથી તેમને દીવાનાસાગમાં મોકલી આપવામાં આવ્યો છે. ખુન કરીને પછી ધણી જોઈ પોતાના છુટકારા માટે દીવાના બની જાય છે ?

બેશ્ચયમની ઇન્ડાદુર રીયો-બેશ્ચયમના હરદીવ મનિની નેશનલ આર્મ્સ કોટરીમાં કાંમ કરતી શેઠેડો સ્ત્રીએજે જરમનો ઉપર વેર લેવા માટે હાથીવાગ્નય સજ થઇ પોતાના ધરની બારીઓમાં બેઠા હતા અને જેવું જરમન લશ્કર પસાર થવા માંડ્યું કે તરતજ તેમના ઉપર છુટથી ગરમ પાણી તેમજ મોઝવાટરની છુટે દાથે બાટણીયો ફેંકી બે હાતર જરમન લશ્કરીયોને અલગ કરી નાંખ્યા. ધન્ય છે પ્રગોને વિપત્તિમાં સદાપ કરનારી આ બહાદુર સ્ત્રીયોને ! દિંદુરતાનની સ્ત્રીયો આથી કાંઈ ધડો લેશે કે ?

વિદ્યાધતનાં કન્યાઓને શૃદ્ધશિક્ષણ આપનારી શાળા—મેન્સરીઠ્ઠ ખાતે સ્થાપનામાં આવી છે. તેમાં ૧૧ થી ૧૩ વર્ષની વયની ૫૦ કન્યાઓ છે. આ શાળામાં રસોઇનું જ્ઞાન આપવા માટે એક રસોડું રાખવામાં આવ્યું છે. છોકરીઓ ઘેરથી જુદી જુદી વસ્તુઓ લાવે છે અને તેમને કેમ પકાવવી તેનું ચારી રીતે શિક્ષણ મેળવે છે. આ ઉપરાંત બાળકની માવજત કેમ કરવી, તેમના રોગો શી રીતે પારખવા, તેમના વસ્ત્ર શીવવા તથા ધોવાં વિગેરેનું પણ શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. ઘરમાં પગાર વા ધન આવે તેનો કેમ સંચય કરવો તે પણ શિખવવામાં આવે છે. આવી શાળાઓ ભારતવર્ષને અતિ ઉપયોગી છે પરંતુ ઉપયોગ મનુપયોગ જુલે છે કાણુ ।

ફ્રાન્સ અને જર્મની વચ્ચે પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાની હરીફાઈ—પેરીસના એક પેરિડેમેનની સ્ત્રીએ હાલમાં ૨૧ ગું છોકરું જન્મ્યું છે. જ્યારે જર્મનીની રાજધાની બર્લિનનો ખખરપત્રી જણાવે છે કે ત્યાં એક જણને ૨૬ છોકરાં છે અને તે જણનાર સ્ત્રીએ દર વખતે બે છોકરો જન્મ આપ્યો છે. તે સ્ત્રીનું વય ૩૮ વર્ષનું છે. બર્લિનમાં કમમાં કમ ત્રણ કુટુંબોમાં વીશ વીશ છોકરાઓની માતા છે અને તેમાં ૬૧૫ માતાઓ એવી છે કે જેમને દરથી અધિક છોકરાઓ થયાં છે. આ સાંજળાને બિચારા રોગો સુપ થઇ ગયા.

સુરતના ઉત્સાહી તપોધન બ્રાહ્મણ મ. ડાલાભાઈ કેવળરામની રેરખદલી સુરતથી સ્ત્રીખલી મુકામે યઇ છે. તેઓ ઉત્સાહી તપોધન બ્રાહ્મણ છે. અને તે જાતિહિતના સર્વ કાર્યોમાં ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લે છે. સુરતની તપોધન બ્રાહ્મણ વેદશાળાને તે ધણી સારી મદદ કરતા હતા. તે સુરતથી જતા હોવાથી સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણોએ એક મેળાવડો કરી તેમને માન આપ્યું હતું. આ મહાસભ્યને સ્ત્રીખલીમાં પણ સર્વપ્રકારની સુખાકારી મળે અને પોતે જાતિહિતનું કાર્ય કરવા શક્તિમાન થાય એવી આશા છે.

મ. ડાલાભાઈ કેશવલાલ મહુધાવાળાના પિતા રા. કેશવલાલ ધણી રીક હતા જેથી તેમને હાથે પુણ્ય કરાવ્યું હતું તે સમયે બ્રાહ્મણધર્મ માસિકને યાદ કરી તેને સદા-યતાર્થે ૩. ૧) આપવામાં આવ્યો હતો. આને માટે તેમને ધન્યવાદ થતે છે. તેમના પિતા ૨૬ આરોગ્ય થયા છે. ભગવાન તેમને દીર્ઘાયુ બહે.

મ. ગિરિજાશંકર નિર્ણયરામ હવે મુખર્ષિ બાબા છે ખત: પર તેમની સાથે પત્ર-વ્યવહાર કરનાર મહાશયે મુખાષ્ટના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવા કૃપા કરી.

પાટણ તપોધનબ્રાહ્મણ જાતિનું સ્તુતિપાત્ર પગલુ—પાટણથી તપોધનબ્રાહ્મણ જાતિ-જુષણ મે. બીખારામ ગોવિંદરામ લખી જણાવે છે કે, પાટણમાં તૃતીય તપોધનબ્રાહ્મણ ડોન્કર-સ ભરવામાં આવાં તેમાં કરાવ નં. ૪ અકાલમૃત્યુ એટલે ત્રીસ વર્ષની વય સુધીના પુરુષ અગર સ્ત્રીના મરણ પ્રસંગે તેનું પ્રેત બોજન આવું એ સમ્મતતાને જાણતું નથી તથા ધર્મશાસ્ત્રથી વીરુદ્ધ છે માટે આ સજા કરાવ કરે છે કે તેનું પ્રેત બોજન કરવું નહીં એવો દરેક ગામ વા શહેરની જાતિએ કરાવ કરવો.

ઉપરના કરાવનો બરાબર અમલ કરવો એવો પાટણની આપણી જાતિયે મીલી અશાઢ સુદ ૫ રવીવાર સન ૧૯૭૦ તા. ૨૮-૬-૧૪ ના રોજ લેખી કરાવ કર્યો છે અને એ કરાવનો અમલ પણ ચાલુ કર્યો છે. જાણુ સુદ ૧૪ ના રોજ પાટણના આપણી ન્યાતના

જવાન પુરુષ ભાઈશંકર હરણન મુજરી ગયા તથા તેના દસમાના દીવસે તેની સ્ત્રી ત્રિષા સુવાવડમાં મુજરી ગઈ. આવી રીતે કુલ મુદતમાં ધણી ધણીયાણી બેઢેનો કાગ થયો. ફક્ત એક છોકરો ઉમર આસરે વર્ષ ૧૦નો તેની મોટીમા વિધવાડોસીના હવાલામાં રહ્યો છે, તે પછી બોગીલાલ શુવરામની જવાન સ્ત્રી લાલકુર પહેલીજ સુવાવડમાં મુજરી ગઇ છે એના ત્રાસ દાયક મરણના કારણેની નાતો કરવામાં આવી નથી. અંભાત કોનફરન્સ વખતે મહાગય ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામશ્રીએ પોતાના વ્યાખ્યાનમાં જણાવ્યું હતું કે મરનારના માતા પિતા આદિ સર્ગના આખર્મા આંસુ અને તેને ઘેર લાડ જનતા હોય એવો અધમ રીવાજ બધે થયો જોઈએ, અમારા શહેરમાં ભરાએલી કોનફરન્સમાં આ બાબતનો કસવ થયો અને તેનો અમલ પણ બરાબર થયો છે તે માટે અમે અમને ભાગ્યશાળી માનીએ છીએ.

પાટણની માતિએ આ જે ગુમ પગલું લીધું છે તેને માટે તેને જેટલો ધન્યવાદ આપવામાં આવે તેટલો જોડો છે. આ પગલાનું અનુકરણ અ યદ્યોગી સર્વ તપોધન બ્રાહ્મણ માતિ કરશે એવું હમે ધન્યજીએ છીએ.

શુ' દાન વીરો હજી જગતમાં છે ?—દાન વીર બહાદુર અમેરીકન કરોડપતી મી. કારનેગીએ અમેરીકામાં લુદી લુદી સંખ્યાબંધ લાયબ્રેરીઓ ખોલવા માટે કુલ રૂપિયા ૧૫૦૦૦૦૦૦૦૦ પંદર કરોડ રૂપિયાનું દાન આપ્યું છે એમ સંભળાય છે. ધન્ય છે તે વીરને !!

ખાખી:—“ ધરમાં ધરણી સંગ સંગ્રામે ધરવીર, લુટનાર લોકને તો આપણ તૈયાર છે. ” (૩૦ ૬૦ ૬૧) એવા વીરોની તો આપણે ત્યાં પણ અછત નથી !

કંઠારી ગામમાં તપોધન બ્રાહ્મણનો લઘુશુદ્ધ—તપોધનબ્રાહ્મણ આતના દિનચિન્તક અને ઉત્સાહી મહત્ત્વ મ. શુવરામ મયારામે કંઠારેશ્વર મહાદેવમાં તપોધનબ્રાહ્મણ માતિના સુરત તપોધનબ્રાહ્મણ વેદ્યાગાના અધ્યાપક મ. ગિરિજાશંકર નાનાલાલ શુક્રદાસ એક લઘુશુદ્ધ અને દસાંશ હોમ આસોવદ ૮ ને સોમવારે કરાગ્યો હતો. આપી ત્યાંના જેટલાક બ્રાહ્મણોને માફ લાગ્યું હતું. મ. શુવરામ મયારામે બ્રાહ્મણ બોજન કરાવવા ધાર્યું હતું જેથી ચોરાચીના બ્રાહ્મણોને તેમણે તેમ કરવા કહ્યું ત્યારે તેમણે જણાવ્યું કે મહાદેવના નામથી નોતરાં ફરે તોજ અમે જમીએ. ચિત્તનિર્મોલ્ય બાત્રાવાળા તપોધનબ્રાહ્મણના નામથી નોતરાં ફરશે તો જમવા આવીશું નહિં. હમને એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉચ્ચ મહાદેવના નામથી નોતરા દીધાથી બ્રાહ્મણો જમ્યાં હતા. બ્રાહ્મણોની આવી વર્તણૂકને માટે હમને ધણીજ દીલગીરી ઉપજે છે. પાટીદાર પ્રત્યાદિ વર્જના નામથી. નોતરાં લઈ જમનાર બ્રાહ્મણો તપોધન બ્રાહ્મણના નોતરાથી ન જર્મે તે લોકો ખરેખર ચિત્તોદ્ધી જ છે. આ માસિકના આગ્રહા એક અંકમાં મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામે ચિત્તનિર્મોલ્ય વિષયમાં લેખ લખી ચિત્તનિર્મોલ્યનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું હતું તે તરફ હમે આજકાલના બ્રાહ્મણોનું લગ્ન ખેંચીએ છીએ. વળી હમે એ પણ જણાવ્યા સિવાય રહીશું નહિં કે મ. શુવરામ મયારામને મહાદેવના નામથી નોતરાં દહને બ્રાહ્મણોને જમાડવાની કોઈ જરૂર ન હોતી. તેમણે બ્રાહ્મણોને ખદે તપોધનબ્રાહ્મણોને જમાડી પોતાની ધાર્મિક ક્રિયા પૂર્ણ કરવી હતી. એક

તપોધન બ્રાહ્મણુ જમે તો તે એક હમર બ્રાહ્મણી તુલ્ય છે એવું શિવપુરાણુનું વચન તેમણે બુદ્ધિનું જોષ્ટનું નહોતું તેમના ગામમાં તપોધન બ્રાહ્મણુ ન હોય તો તેમણે ગામના પચ્ચીસ બ્રાહ્મણો જમાડ્યા અને ખરચ કર્યો તેને બદલે બહાર ગામથી પાંચજ તપોધન બ્રાહ્મણોને તેમનું ગાડીલાકુ આપી બેલાવીને જમાડ્યા હોત. તો તેનો ખરચ તેટલોજ થતે અને બ્રાહ્મણોનો મિથ્યા ગર્વ ઉતરતે તથા ભવિષ્યમાં તેઓ આવું અયોગ્ય વર્તન કરતે નહિ. ભવિષ્યમાં મ. જીવરામભાઈ અને અન્ય તપોધનો હમારી આ સૂચનાપર અવરજ ધ્યાન આપશે એવી આશા છે. મ. જીવરામે આ પ્રસંગે શુક્લ ગિરિજાશંકરને ૩. ૭ ની દક્ષિણા આપી છે અને માસિકને ૩. ૧ દાનમાં આપ્યો છે. તેમના આવા ધર્મકાર્યને માટે અને તપોધન બ્રાહ્મણને ઉત્તેજન આપવાની શ્રુતિ માટે તેમને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો આછો છે.

મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ લખી જણાવે છે કે તપોધન બ્રાહ્મણુ જ્ઞાતિના અનેક સગ્ગનો તરફથી તેમને નવા વર્ષની મુબારકબાદીના પત્રો મળ્યા છે તેના ઉત્તરમાં તે સર્વ સગ્ગનોનો આભાર માને છે અને કહે છે કે પરમાત્મા તેમના પ્રતિનો તેમના જ્ઞાતિ-બાંધવોનો હાર્દિક પ્રેમ સદા કાયમ રાખે.

ધન્યવાદ! ધન્યવાદ! નવીન વર્ષની મુબારકબાદી અને માસિક ખાતાને નવે વર્ષે દાન આપવા સંબંધમાં મારી વિનંતિ ઉપર આ માસિકના કદરવાન નિમ્નલિખિત ગ્રાહકોએ લક્ષ આપી જે પોતાના બંધુઓ પ્રતિ પ્રેમ-ભાવ બતાવ્યો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ કહે છે. આશા છે કે હમારા અન્ય લાઇઓ આ બંધુઓનું અનુકરણ કરશે.

૨. ૧ મ. જ્ઞેશી મોહનલાલ કુલશંકર, ૨. ૧ા મ. ભવાનીશંકર યેલાભાઈ, ૩. ૧ માસ્ટર નારજીજી કલ્યાણજી અને તેમણે ખીજ નવા બે ગ્રાહકો બતાવી આપ્યા, ૩. ૧ રા. મોતી-રામ કાશીરામ, ૩. ૧ રા. ડાહ્યાભાઈ કેવળચંદ્ર તે સાથે એક ગ્રાહક પછી વધારી આપ્યો, ૩. ૧ રા. મોહન દલપત, ૨ા. મણિશંકર મહારાજે એક ગ્રાહક વધારી આપ્યો, ૩. ૧) મ. વિક્રમલાલ વજીરામ, ૩. ૧) મ. ડાહ્યાભાઈ કેશવલાલ પંડ્યા, ૩. ૨) મ. હરગોવિંદદાસ ન્હાનાભાઈ, ૩. ૦) મ. ન્હાનાભાઈ કુબેરરામ, ૩. ૦) મ. કપૂરચંદ નિર્ભયરામ, ૩. ૨) મ. જેકીશ-નદાસ શિવલાલ, ૩. ૨) મ. બોદરલાલ નારજીલાલ, ૩. ૦) મ. દયારાજે કાળીદાસ, ૩. ૨) મ. દુર્લભરામ જેજીરામ, ૩. ૧) મ. કેશવલાલ મોતીલાલ ડાંકટર, ૩. ૧) મ. મો-તીલાલ પુરગોતમ વડોદરા, ૩. ૧) મ. મગનલાલ ચુનીલાલ ૩. ૧) મ. માધવલાલ દુર્લભ-રામ તથા મ. ગંગાશંકર ટી. શર્માએ એક, મ. મોતીરામ આદીતરામે એક, મ. સોમે-શ્વર દામોદરે એક, મ. અંબાલાલ જગનલાલે એક અને મ. મણીલાલ મગનલાલે બે ગ્રાહકો વધારી આપ્યા છે.

જે જે મહાશયોને કાંઈ મળ્યાં છે તે તે મહાશયોને હમારી વિનંતિ છે કે જવાબી કાર્ડો પાસે રાખી ન મુકતાં હમને ઉત્તેજક ઉત્તર આપશે.

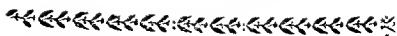
ચર્ચાપત્રીને જવાબ:—મ. 'તાજ' આપ આપતું નામ અને દેહાણું લખી મેં કહેયો આપનું ચર્ચાપત્ર માસિકમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.

લેખકોને જવાબ:—મ. જોડીદાસ હથરદાસ, મ. વિનાયકરાવ સુરજરામ વ્યાસ, મ. ચિમનલાલ સુનીલાલ, મ. હિમરલાલ હગનલાલ, મ. નાયજી મોતીરામ ઉપાધ્યાયના લેખો અમને પ્રાપ્ત થયાછે જે હવે જાણીના અંકમાં સ્થાનની સુધિના પ્રમાણે પ્રગટ કરવામાં આવશે.

માસિકના પાંચમા વર્ષના લેવાજમની પહોંચ.

મ. મોતીલાલ બાપુલાલ અમદાવાદ
 „ મોહનલાલ હરખારામ „
 „ મોહનલાલ ચતુરરામ જાકાસણ,
 „ મણીલાલ હગનલાલ મોડાસર
 „ બીખારામ મયારામ સિદ્ધપુર
 „ ભોગીલાલ હુધરભાઈ વાલમ
 „ પુરુષોત્તમ રણજીઠ ધમરાજા
 „ નત્યુશંકર કાળીદાસ પાટણ
 „ ત્રીકમલાલ થેલાભાઈ વણા
 „ દેવશંકર નીજભાઈ ગોરગામ
 „ જયશંકર ભીખાભાઈ લાખણકા
 „ મણીલાલ સુનીલાલ ડાક્ટર પાટડી
 „ તોવાશંકર અંબાશંકર કરનાળી
 „ પુરુષોત્તમ મુળજીભાઈ નીધરાડ
 „ મોહનલાલ દલપતરામ નડીઆદ
 „ ત્રીકમલાલ જગજીવન પેટલાદ.
 „ જીવરામ દલજીરામ મુદેરા
 „ ખેયરભાઈ કુખેરભાઈ ભવનેશ્વર
 „ નાગેશ્વર ગરમડાભાઈ વાઘજીપુર
 „ ત્રીગોવન ભગવાન „
 „ દલમુખરામ શેભારામ લાહરસ
 „ પરભુગમ મોતીરામ ભટ્ટ બામસણા
 „ બાઈ મદાનદાસીબેનશી હગનલાલ મુળજીની
 વીધવા કપડવણુજ
 „ ન્દાનાલાલ મુળજી „
 „ હગનલાલ ગોકળદાસ „
 „ ભલાશંકર મનસુખરામ „

મ. મારોકલાલ આદિતરામ કપડવણુજ
 „ મણીલાલ મગનલાલ જોશી „
 „ બાપાલાલ હગનલાલ સીમયડા
 „ નાયાલાલ રેવાશંકર આણી
 „ જોડારામ નરસીંદરામ નાર.
 „ નીજભાઈ દેવશંકર અનાવલ
 „ પ્રદલાદજી સેવકરામ બામસણા
 „ જોડારામ આશારામ કપડવણુજ
 „ સોમેશ્વર દામોદર ડાસરા
 „ હગનલાલ આશારામ એરંજ
 „ બકારભાઈ નારણુભાઈ સાસ્તાપુર
 „ ત્રીગોવન લક્ષ્મીરામ બામસણા
 „ જોડારામ મયારામ ભટ્ટ „
 „ અંબાલાલ બૂધરભાઈ નાર
 „ કેશવલાલ ગોરધનદાસ સુણાવ
 „ કોદરલાલ અમયારામ ત્રીબક
 „ દેસાઈભાઈ નરોત્તમ મુંબઈ
 „ ડાલાભાઈ કેવળરામ સુરત
 „ ડાલાભાઈ રત્નેશ્વર અંકેશ્વર
 „ બાલાશંકર ગણુપતરામ પેટલાદ
 „ મોતીલાલ પુરુષોત્તમ „
 „ મંગળભાઈ નાયજીભાઈ સુણાવ
 „ મગનભાઈ અંબાલાલ પેટલાદ
 „ મનસુખરામ દુહાભરામ કાણીસા
 „ મંગળદાસ મોતીરામ અંભાત
 „ કેશુશંકર ભોળાનાથ ભટ્ટ „
 „ નાયુભાઈ નરોત્તમદાસ સુરત

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મગધીમાંથી અનુવાદક સૌ પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ઈટિકટીવોની પુખ્તિઓ, પછાત વર્ગોનો ઉદ્ધાર, અને ક્ષાણિકશક્તિની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

બહાર પડી ચુકી છે.

કૌમત કાચુ પૂઠું રૂ. ૦૧ પાકુ પૂઠું રૂ. ૦૧૧ પોસ્ટેજ ગ્રહીત.

ગળાવાનું ઠેકાણું.

સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ. ગીબલવાડી, મુંબાઈ.

મણીલાલ ડી. મોદી.

સીધીગડી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી રોપીઓ.

હમારે ત્યાં ક્રીક-ચગકની સાચી અને મોટી રોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. પીંચાપતી રોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ક્રીક ચગકનાં પોલકાં તથા કેસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠગાવાનો લેશ માત્ર લાયક નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

લેડીસન શિવલાલ.

કે. બરાનપુરી ભાગોળ—સુરત.

દીવાળીના તહેવારોને લીધે ફેટાઓની કીંમત ઘટાડી.

પાટણમાં ભરાયેલી ત્રીજી તરોધન બ્રાજણ કોન્ફરન્સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફેટા ધણી સુંદર રીતે લેવાયો છે, તેની ઠોપીઓ સપાટાબંધ ખપવા માંડી કે અને હવે ધણી ઘોડી નક્કો બાકી છે. દીવાળીના તહેવારોને લીધે કારતક સુદ ૧૫ સુધીજ માત્ર રૂ. ૧) ને બદલે રૂ. ૦૧૧ રાખી છે. પોસ્ટેજ ગ્રહીત. સત્વર મંગાવો.

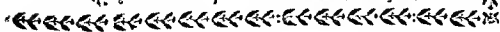
ઠા. સીધીગડી-મલાલીમ

ફાલાસાદનો માગો. મુંબાઈ.

નં. ૪

છગનલાલ બગસાથ.

વ્યવસ્થાપક, બ્રાજણધર્મ.

ધાળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ધનામ વાળો.

દાડે, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોષ્ટ રાખ્સ એમ સાખીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧) ધનામ આપીશું. ગોળી ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મળ્યુત કરે છે. ગળેલું પુરપત્ત પાછું લાવી આપવામાં, સ્મરણશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રિયાનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ઘાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જીવનના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા અને ચાલતું ૫૩ (૨૨૫) બંધ કરે છે. મોઝે ઉતારે છે. દીપે દીપે આવતો પેસાબ સાદુ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાદાચાર આનાની રીકીટ બીડવાથી તમામને યુક્ત પેરાટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મક્કત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

ધાળકા. જહલા-અમદાવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ्मूर्तिभिर्जनाः ।

तत्सर्वं निर्दहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥

तपसैव विभुद्वयस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।

इज्याथ प्रतिगृह्णन्ति कामान् सर्वयान्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक प.]

मार्गशिर्ष, स पत १६७१.

[अंक ९.

संपादक,

म प्रहलादल सेवकराम. मु सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मुंभाई.

वार्षिक सवाजम रु. १-०-० पोष्टेज सहित.

कार्यालय (ओशीम)

सीधीगल्लीने नाडे, धवानीम इलाबाधना भागामा, मुंभाई नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્પર્ય બોધ માટે પુસ્તક
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવાં પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ નીચકુંડ અને શ્રીધર વગેરે પડિતાના વ્યાખ્યાનોપર સદૃશ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પશુ અંશ ન જવા દઇ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મજ્ઞાપાથી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમાં મુકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં નિસકલ નહિ બેઝામેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજું એક પશુ ગીતાનું પુસ્તક જાહેર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં અત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિરાહીકરણ, તેમાં આવતા આલેખોના સરલ અને સચોટ સંમાધાનો તથા ઉડા ભાષાઓ વ્યાખ્યામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત્ત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે, એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અંશથી જોડવેલા છે. આટલું છતાં તેની વાચ્યરચના ઘણી સરલ છે. દ્રુકમાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરવા જેવું છે. કિંમત રૂ. ૪ ચાર કદ ઉગી આઠ પેજ લગલગ ૮૦ કાર્મ પુકુ પાકુ. આત્મકનિગ્રહ ઔપધાયય માયી રૂ. ૬ જની દવા એક સામગી ખરીદનારને ભેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

પ્રત ૪૦૦

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

ગ્રાહ્ય ધર્મ.

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ ગ્રામણાનામકલ્પયત્ ॥

બી તાર્થ—તે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજને કરાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને ગ્રામણ કહેવામા આવે છે.

ઇત્થર માર્થના.

યાતે રુદ્ર ગિવા તતુરયોદાઽપાપકાશિના ।

તયા તસ્તન્ના શન્તમયા ગિરિશન્તાભિ ચાકશીરિં ॥

॥ ચંદ્ર, ૧૬-૨ ॥

આ માર્થ—હે રુદ્ર ભગવાન ! તાર સ્વરૂપ ભવનક નથી પરંતુ નિર્ભયના પ્રાપ્ત કરાવ નાશ અને પ પકર્મથી દૂર દહાવનાર છે હે સિવ ભગવાન ! તાર સ્વરૂપ મગમય છે. તારા ખવિન સ્વરૂપ તરફ મિત્ર દેવતાઓ સદામર્દિ ભગવાનક થયા કરે છે. હે ગિરિશન્ત ધર્મજી ! આપ અ પતી પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપના દ્રષ્ટિ લભાગ તરફ નાખો, જેથી હમે પણ સર્વ આગે નગ્દ તેવાજ આનંદકામી રહીએ.

પુનત્ ૫ મુ.] માર્ગશીર્ષ, સંવત ૧૯૭૨. [અંક ૯ મો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાન્ધર્વજ. ૧૭૮	૭ બાળકમ્ભનો પ્રતિનધ શી રોને ચક્ર શકે ?... .. ૧૯૩
૨ ત થા પ્ર. સમાની ઉત્તતિ શી રીતે થાય ?... .. ૧૮૩	૮ તપોધન થા. બોડીંગ સ્કુલ કમી-ડીના સમાસદોના પત્રો. ... ૧૮૫
૩ સજ્જનશનક ૧૮૬	૯ દેશપરદેશ સમાચાર. ...
૪ થા ધ માસિકના માહકોને ઉત્સાહ ૧૮૮	૧૦ માસિકના લવાજમની પહોંચ વિ. ૧૯૯
૫ વિચારવિનિષ્ઠતા. ... ૧૯૯	૧૧ ત. થા. પ્ર સમાનું સરવાળું... ૨૦૦
૬ મનુષ્યવ્રતનું અમુલ્ય આશુવલ્લુ શુ? ૧૯૭	

કાવ્યકુંજ.

“ મહર્ષિ દધીચિ ! ”

एक स्वार्थ त्यागी महात्मा..

इन्द्रने पोतानी पांसळीनुं अत्यंत खुशोधी क्षान કરનાર
તપોધન ગ્રાહ્યનોના માનનીય પૂર્વજ.

तप एव धनं यस्यस तपोधनः

ભિપ્લવતિ.

રૂપેશુ સંયમીનેજ શાન્ત, પદાસને રાજિત એ પ્રશાન્ત;
રાજર્ષિ દધીચિ દાની ધણેરા, આદર્શરૂપ એ આ હિન્દ કેરા. ૧
તપે જગદ નિજ તપસ્થાન કેરી, વસે વને ખાંધીને મહુલી;
“કાયા હોના તપ એ ખરૂં છે, આત્મા બને શુદ્ધ તપ એ ખરૂં છે” ૨

અનુક્રુપ.

કરી સન્ધ્યા કર્મ પૂર્ણ, અગ્નિહોત્ર આટોપીને;
એકદા એકાગ્ર થિતે, ધ્યાને હતા રૂપિ મગ્ન એ. ૩

શાર્દૂલવિકીડિત.

જેઓનું તપ એજ છે ધન ખરૂં એવા ઋષિ દાન્ત એ,
જેટલા નિજ ધ્યાનમાં જળનિધિ નહો બન્યો શાન્ત છે;
બૂલીને સદુ લાન તાન ઇશમાં, નેડી ઋષિરાય એ,
નિયત્રિયત અગ્નિ સમોવડ દિસે, ધ્યાને રૂડા ત્યહાંય જે. ૪

वशस्थवृत.

યશાંકની લ્યોત છીણી થતી હતી,
નિશા તણી ગતિ ત્વરિત તો થતી;
ગિયણી નેહાતી હજી પૂર્ણ પેલણી,
ખિલી હતી ના મૃદુ પદ પાંદરી. ૫

રહે વિયોગે હજીજ ચક્રવાકી,
પતિ દર્શને તૃપ્ત હતી ચક્રોરી;
પક્ષિ હતાં વિટપ શાળે વિરામ્યાં,
મંજુલ ઠલરવ ઠરે હજી ના.

૬

સમીર રૂઝે સૌરભ ભાર વાહે,
તપોવનોમાં અતિ આનંદ છાયે;
સુગન્ધવાળો કુમ્ભ હોત્રાદિ કેરો,
ઉડે કુંડથી સ્વર્ગ સોપાન જેવો.

૭

ગીતિ.

તરૂની હાળે લટકે, દેવ દ્વન્ન થાં વટકલ કોપીન ચારૂ;
શાન્તપણે ઋષિજી ત્હાં, વેદઋચાઓ ઉચ્ચારે ચારૂ.

૮

વસંત તિલકા.

ઉષા હતી રૂપવતી નભમાં પ્રકાશી;
દ્વિતિજમાં નીકળતા શુભ તેજ રાશી;
રશ્મિ પડે ભૂમિપરે, અતિ રંગવાળાં,
સ્વર્ગીય જ્યોતિ સમ અર્પે આભાસ સારા.

૯

કાસાર સ્વરૂપ નીરતુ, તોર વાલુકા જમ્યાં,
ખીટ્યાં રૂડાં કમળપુષ્પ, શોભી રદ્યાં ત્યાં,
સાનન્દથી વિચરતા, મૃદુહંસ ત્હાં જે,
ઐ બાળ સૂર્ય નચવે, નિજ રશ્મિ નાંખી.

૧૦

શાહૂલ વિકીડિત.

ખીલેલાં તરૂઓ રૂડાં રસભર્યાં, ચારૂ બગીચે હતાં,
પારિજાત, અશોક, પાટલ અને, «પુત્રાગ ત્હાં શોભનાં
આંખાઓ, કદળી ભલો ખિલીરહી કુલે લચેલી રૂડી,
ને રૂડા વટવૃક્ષ, પીંપળતણી, ઘાડી ઘટા છે બની.

૧૧

પુષ્પાળા શુભ છોડવા સુરભીથી, આનંદને આપતા,
જાંઘ, જુઈ, કદમ્બ, માલતી અને સુગંધિની મલ્લિકા;
શુભાળો મધુરા ખીલી ઉપવને, લોભાવતા ભૂંગને,
શોભાવે લતિકા રૂડી લટકતી, વૃક્ષો પરે શૃંગતે

૧૨

માલિની છંદ.

મહાર ગજવૃદ્ધે, કેશરી, વ્યાઘ્ર, ગેંડા,
મહિષ મૃદુ મૃગોને, વાનરો, માહ, ચિત્તા;
વિવિધ વનચરો ત્હાં બતિ-સ્વલાવ ભૂતી,
સહચરણપણું સાંધી, બાળવે છે મહૂલી. ૧૩

અનુક્રુપ.

બાળ્યા મુગ્ધ સામગાને, સર્પોને મયૂરો રમે;
રૂપાળાં મૃગલાં સંગે, સિંહ ગેલ ઘણું કરે. ૧૪

હરિગીત વૃત.

સ્વાધ્યાય પાઠ પૂરા કરી, શિષ્યો સહુ ત્હાં આવીઆ,
મહર્ષિ હાથચિએ વળી, નિજ નિત્યકર્મપૂરાં કર્યાં;
અતિ કઠિન મર્મો ધર્મના, જે મહત્વના તરવો ભર્યા,
પ્રભુદ્દ દાન્ત ઋષિ ઉકેલે, શાન્ત થઇને એ બધા. ૧૫

ધરી વૃદ્ધ વિપ્ર સ્વરૂપને સુરરાજ ત્હાંતો આવીઆ,
ઋષિજી અને શિશુ મંડળે, નિજ અતિાથને સત્કારીઆ;
અતિ પુનીત શીતજળે ભરી, તુંબી, અને મધુ સ્વાદનાં,
રૂણ અર્પિઆં; સ્વાગત મહીં, એ મહર્ષિએ અમૃત સમાં. ૧૬

અનુક્રુપ.

કરી દર તૃપા, શુધા, કંઈક વિશ્રાન્તિ લઈ;
વૃદ્ધ વિપ્ર થઈ સ્વસ્થ, વધા આતું ધીમે રહી. ૧૭

ઈન્દ્ર૦—“ અતિ આથે આશ્રમે હું, આવિઓ ઋષિરાય છું;
નહીં ચાલે કહ્યા વિના, કહેતાં છતાંએ ડરું ”

અપૂર્ણ.

સીતારામ જે. શર્મા.

—❦❦❦—
નથી મારે કંઈ તેનું.

—❦❦❦—
(ગજલની રાહ.)

યઈ તું બેવફા છોને, નથી મારે કંઈ તેનું;
થઈ તું બેઇમાં છોને, નથી મારે કંઈ તેનું.
જિગર તારા ગિયાબાંને, ભૂલી, માન્યું અરે ! ગુલશન;
હવે ત્યાં ખાર છે ભોંકે, નથી મારે કંઈ તેનું.

હતી અમૃત તણી ખવાહિય, લયું તેં ઝેરનું ખ્યાલું;
ખુશીથી જામ તે પીશું, નથી મારે કંઈ તેનું.

દધ મિસાલ નેકીની, સુણાવી નેકીની વાતો;
બદી તારી ગઈ નાના, નથી મારે કંઈ તેનું.

નથી દરકાર ચારીની, તને આ ચારની સાથે;
હુભાર્યું મન લલે ખીજે, નથી મારે કંઈ તેનું.

હતી તું હું, હતો: હું તું, નહિ, તે તો નહિ થાશે;
છતાં માને લલે તું તે, નથી મારે કંઈ તેનું.

જુહી મેં ખાંચ જે તારી, ફરજ સમજી નહિ છોડું;
છતાં તું હાથ ખેંચે તો, નથી મારે કંઈ તેનું.

સરિતા આ પ્રણયની તો, નહિ કો અન્યમાં બેઠેશે;
લલે તું સ્થાન ના આવે, નથી મારે કંઈ તેનું.

કહ્યું કૃષ્ણે* ગીતામાં જે, કરીશ બહુ મ્હેનતે, હાંશે,
લલે ક્ષણ કાંઈ ના આવે, નથી મારે કંઈ તેનું.

વક્ષદારી નહિ છોડું, નહિ ઈમાન તરછોડું,
લલે તે ના તને કાવે, નથી મારે કંઈ તેનું.

વસન્તારમજ-ધીસનગર.

ૐ

વિદ્યાગુણાનુવાદાષ્ટક.

છંદ ભુજંગી.

વિદ્યાવિત્ત સૌથી અલૌકિક જાણો,

વહાલાં તનુજે તમે તેમ વાળો.

પછી માન પામે જગે તે નિહાળો,

તમે બાળકોને સુવિદ્યા પદાવો.

૧

શશી પૂર્ણિમા જેમ વિકાશ પામે,

તમારાં તનુજે જગે ખ્યાલ થાશે.

* કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન ।

મા કર્મફલહેતુભૂર્મા તે સંગોઽસ્ય કર્મણિ ॥

- વિધાને તમે ગુપ્ત પેસો વિચારો,
તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો. ૨
- વ્યયે ન્યૂન થાયે વસુનું ત્વરાથી,
વૃદ્ધિ પામશે વાપરે તે જરાથી.
તમે બાળકોના હિતાર્થી ગણાવો,
તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો. ૩
- રવિ તેજ વિના લુખા જેમ ઊઠે,
વિદ્યા વિણ તેવા દધિયિ તનુજે.
શિશુમાં શીવિદ્યા તણી ન્યેત થાપો,
તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો. ૪
- વિદ્યા શ્રેષ્ઠ નિત્યે વસુધી પ્રમાણે,
વિદ્યા પાછળે દોડતું તે નિહાળો.
અરે બાંધવો ઋણ સંતાન જણે,
તમે બાળકોને સુવિધા લણાવો. ૫
- વિદ્યાહિન સંતાનનું તેજ કેવું,
બુજાત્ય તણાતા લઘુદીપ જેવું.
વિદ્યામાં અલોકિત આભાસ જાણો,
તમે બાળકોને સુવિધા લણાવો. ૬
- પુરા ભેમથી જેમ ભાનુ પ્રકાશે,
વિગ્રવાનનું તેમ શોર્ય ગણાશે.
પુરા પ્રેમથી દેવી વિદ્યા વધાવો,
તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો. ૭
- કથેલી ગિના જુરતે દીવ તોલે,
તમે બાળકોના હિતે ઉર ધારો.
દધિયિ તનુજે વિદ્યા સ્વાદ આપો,
તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો. ૮

મણિરા'કર ડાહ્યાભાઈ મહેતા-છરવાડા.

તપોધનપ્રાણણ પ્રતિનિધિ સભાની ઉત્તતિ શી રીતે થાય ?

વિદ્વાન યજ્ઞ્યો ! આપ સભ્યોને સુવિદિત છે કે થોડાક વર્ષ ઉપર તપોધન પ્રાણણ પ્રતિનિધિ ઉત્તતિના ઉદ્ધારો શેઠી તેના અમલ કરવા એક પ્રતિનિધિ સભા સ્થાપન કરવામાં આવો છે. આ સભાના પ્રમુખ મહાશય પ્રભાશંકર હરનારાયણ બી. એ. છે અને તેના હાલના સેક્રેટરીઓ મહાશય પ્રાણશંકર નાથાલાલ અને મ. અ. આલાલ નમોદર બી. એ. છે. તેના પ્રથમના સેક્રેટરી મહાશય મોતીલાલ હરિરામ હતા અને તેમણે પોતા તરફના કેટલાક પ્રસંગોને લીધે રાજીનામું આપ્યું હતું, જેથી ઉપરોક્ત બંને ઉત્સાહી જ્ઞાતિયજ્ઞ્યોને મંત્રીપદ આપવામાં આવ્યું છે. આ સભાનું ઉપપ્રમુખપણું, મ. ગિ. રમશંકર નિર્ભયરામને આપવામાં આવ્યું છે. આ સભાના કેવાબધ્દ શ્રીમાન મહાશય પ્રહલાદભાઈ સેવકરામ છે. આ સભાના આધિકારીઓ તરફ દ્રષ્ટિ નાનીએ છીએ તો એમ માન્યા સિવાય રહી શકાતું નથી કે તે સભાએ પોતાની ઉત્તતિ સત્વર કરવી જોઈએ એટલુંજ નહિ પરંતુ પ્ર. સભા શું છે, તે શું કરવા માગે છે અને સમસ્ત જ્ઞાતિએ તે કાર્યને શી રીતે મદદ કરવી જોઈએ તે તપોધન પ્રાણણ પ્રતિનિધિ જળીને તેના ઉત્કર્ષ માટે પ્રસંશનીય પ્રયત્નો કરવા માંડ્યા હોવા જોઈએ, પરંતુ સભાને સ્થાપન થયાને આજ સગભગ ત્રણ વર્ષ થયા પરંતુ તે જેવું જોઈએ તેવું કાર્ય કરી શકી નથી તે, તે સભાના આ અંકમાં પ્રકટ થયેલા હિસાબ ઉપરથી સમજાઈ શકશે. તે સભાએ વસ્તીપત્રકનું અને રોકે લરશીપ આપવાનું કામ હાથ ધર્યું છે, પરંતુ વસ્તીપત્રકનું કામ હજી સુધી પરિપૂર્ણ થયું નથી અને રોકે લરશીપ જેટલા પ્રમાણમાં અપાવી જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં આપવાનું સામર્થ્ય પ્ર. સભામાં આવ્યું નથી. પ્ર. સભા કાંઈ કરી શકી નથી એવા ઉક્ત સભાના પ્રમુખ મહાશય પ્રભાશંકરભાઈના ઉદ્ગારો પણ આ દુમારી માન્યતાને પુષ્ટિ આપે છે. આમ બનવાના થુ કારણો છે તે તપાસવાની આવશ્યકતા છે. આના જે કારણો હમે બતાવીએ છીએ તેમાં કદાચિત્ મતભેદ રહેશે પરંતુ તે મતભેદને દર્શાવવાથી આ સંસ્થા પોતાના દ્વિતીય અધ્યક્ષાર્થે યોગ્ય પ્રયત્નો કરશે તો તે પોતાની પ્રગતિ કરી શકશે એમ હમે માનીએ છીએ. પ્રિય વાંચકો ! સંસારમાં આપણે એવું અનુભવીએ છીએ કે જે જડ પદાર્થો છે તે પોતાની પ્રગતિ કરી શકતા નથી, કારણકે તેમાં પોતાનું સાડ અને નરસુ જાણવાની શક્તિ નથી પરંતુ જેટલી ચૈતન્ય વસ્તુ છે તે સાદ નરસુ સમગ્ર જિયારીને પોતાની પ્રગતિ કરી શકે છે. જડ વસ્તુ પણ ચૈતન્યના સમાગમમાં આવીને પોતાનું શ્રેયઃ કરી લે છે. રસ્તામાં લોકોની ઠોકરોએ ચડતો પથ્થરનો ટુકડો ચૈતન્યવાન પુરપના હાથમાં જાય છે ત્યારે તે યોગ્ય રીતે ધડાય છે અને તેની એક સ્વરૂપતી મૂર્તિ બની લોકોના ગ્રેમને ખાત્ર બને છે. રસ્તામાં પડેલી માટી જે ભુતિઓનો માર અધખમ્બને રીઢી થઈ ગઈ હોય છે તેને કેળવીને બનાવવામાં આવે છે ત્યારે તે મનુષ્યોને ઉપયોગી બને છે અને તેમને પોતાનાં અવ્યંજોની માફક સંભાળવામાં આવે છે. આટલા દ્રષ્ટાન્તથી આપણે એ અનુમાન ઉપર આવી શકીએ છીએ કે જ્યાં ગતિ નથી અથવા જે વસ્તુ કેવળ જડ બની ગઈ છે તેમાં ગતિ કરવાને માટે પ્રયત્નો કરવાની આવશ્યકતા છે. ગતિહીન વસ્તુઓને ગતિવાન બનાવવાને માટે ગતિવિનાના પ્રયત્નો કરવામાં

આવે તે કેવળ નિષ્કૃષ્ણ નીવડતા સંભરીત છે અને નીચડવાજ જોઇએ એવો સંસારનો કુદત્તી નિયમ છે. સંસારમાં વસતા પ્રાણી માત્રના જીવનને માટે સૂર્યની શક્તિ સામરતા જળને ગેશવાનો અને તેનાં વાદળાં ખનાવવાનો પ્રયત્ન કરે નહિ તો ગંજિટ ચાપ નહિ અને પ્રાણી માત્રનું જીવન નથી શકે નહિ, આ ઇશ્વરી નિયમને અનુસરીને આપણે ઇશ્વરના ઉપાસક જીવાત્માઓ વર્તન ન કરીએ તો આપણો ઉદ્ધાર કળારી સંસ્થાઓ નિસ્તેજ અને શીથીલ બની જાય એ સ્વભાવિક છે. આપરથી આપણે એ તાત્પર્ય કાઢી શકીશું કે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિ જે ઋતિદીન બની ગઇ છે તેનો પ્રગતિ કરવાને માટે અનેક પ્રકારના ઉત્સાહી પ્રયત્નો કરવાની જરૂર છે અને જે તેમ કરવામાં આવે તો દમ નિઃસ્તાપ્યર્થક જણાવીશું કે પ્ર. સભા પોતાનો ઉત્કર્ષ સત્વર કરી તેનો હેતુ અવશ્ય પાર પાડી શકશે. પ્રતિનિધિ સભા એટલે શું તે આપણે પ્રથમ જાણવું જોઇએ આ વિષયમાં આગળ એકાદ બે વખત લખાવ્યું છે પરંતુ તેને માટે વારંવાર લખી તેના દ્વિતચિન્તકાને તથા તેનાથી અનભિજાને સતેજ કરવાની દમ જરૂર જોઇએ છીએ તેથી હુકામાં જણાવીશું કે પ્રતિનિધિ એટલે વકીલ. અમુક માણસ તથા અમુક સમુદાય દ્વિતો વિચાર હતો તે માટે તેના ઉપાયો બતાવનાર મનુષ્ય તે પ્રતિનિધિ વા વકીલ કહેવાય. આવા પ્રતિનિધિઓ વા વકીલોના જરૂર વા સમુદાયને પ્ર. સભા કહેવામાં આવે છે. આ સભાના વિષયમાં મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામે ત્યારે પ્રથમ રવિચંદ્ર કર્ણુ હતું ત્યારે આવેજ અર્થ બતાવ્યો હતો અને એમ પણ જણાવ્યું હતું કે અમુક અમુક જોગો (સંભાઓ) પોતાના ગામમાંથી વિચારશીલ-અનુભવી અને વિદ્વાન મનુષ્યોને આ સભાને સભાસદ નીમી શકશે અને પ્રતિનિધિ (સભાસદ) સભામાં પોતાના સંભાને હેવાલ રજુ કરી તેને માટે શું પ્રયત્નો કરવા તે જણાવશે; તથા તે પ્રયત્નોની પૂર્તિ અર્થધનાદિની પોતાના સભામાંથી યોગ્ય અવસ્થા કરાવી શકશે. આ નિયમ, ઇતિના કેટલાક આગેવાનોને, અમલમાં લાવી શકાય તેવા નહિ લાગવાથી તેમણે તેને તે વખતે મુનતરી રાખી દાનના નિયમો ઘડ્યા છે. દાનના નિયમો પણ સભાસદો બનાવવામાં જોઇએ તેવી સફલતા પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી. દમઃ માનવું તો એવું છે કે પ્ર. સભાના આગેવાનોએ જન્મે પ્રકારથી સભાસદો બનાવવાની કોશિશ કરતી જોઈએ એ વત સય છે કે કેવીક વખત પ્રયત્નો કરવા બનાવે તેનું દમ આવતું નથી જેથી નિગદાને શરૂ જઈ આપણને તે કામ હોડવાની અભિરૂચિ થાય છે, પરંતુ દુનિયાના મદન પુરોના જાન્યરિન ઉપરથી અને મોગીમોગી સંસ્થાઓના આગેવાનેની કાર્ય કરવાની શૈલી ઉપરથી આપણે નેહ શક્યા છીએ કે કોઇ પણ કામનો પાછળ ઉત્સાહી ગંડયા રહેવાથી તે કાર્ય અવશ્ય મિદ્ધ થઇ શકે છે આ મુજબ, પ્ર. સભાના સભાસદોએ અને આગેવાનોએ ખ્યાનમાં રાખવું જોઇએ. પ્ર. સભાના ધણાક આગેવાનોને, સાંસાનિક પ્રગતિ એટલી બધા છે કે તેઓ અન્ય કાર્યો તરફ લક્ષ આપી શકતા નથી પરંતુ તે આગેવાનોને દમ નખાવ્યું વિનિ કરીશું કે તેમણે પારમાર્થિક કાર્યોમાં, અકવાદીયામાં કમમાં કમ ત્રણ કલાક તો કાઢવાજ જોઇએ જે તેઓ તેટલો સમય પરમર્થ જેમાં પોતાનો વસ્તુના સ્વાર્થજ છે તેમાં કાઢે તો કાર્યસિદ્ધિ થઇ શકે. પ્ર. સભાના પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ નેહરો અને ટ્રેઝરરે તે પ્રમાણે કરવું જોઇએ.

દમે પ્ર. સભાએ પ્રથમ શું કાર્ય દાવ ધરવું જોઇએ તે વિષયપર વિચાર ચનાવીશું. પંજીનો ભારે પ્રતાદ આવતો હોય અને તે જળ પ્રતાદ તે બાજુએ જઈ નિષ્પેશગી

જનતો હોય તો તે પ્રવાહની તે દિશા રોકાતે તેને, જ્યાં તે ઉપયોગી થઈ પડે તે સ્થળે લાવવા માટે, પ્રથમ તે પ્રવાહની દિશા ફેરવવાને માટે આપણે નીકા મુકવી પડે છે અને તે નીકાની દિશા તે ઉપયોગી સ્થળ તરફ રાખવી પડે છે. આવી રીતે મુકાયેલી નીકામાં તે જળ આવીને મૂળ લક્ષ્યર્થિદુ તરફ વળે છે અને તે જનસમુદાયને લાભદાયી થાય છે. દાખલા તરીકે એક ખેતર છે, તેમાં પૂર્વ દિશામાંથી પાણી નીકળી પશ્ચિમ દિશામાં જાય છે અને ત્યાં જાય છે તે કાંઈ ઉપયોગમાં આવતું નથી એવું બેહુતને માલમ પડે છે ત્યારે અમુક ભાગ-ગમાંથી ઉતર દિશા તરફ લઇ જવાને માટે વચ્ચેથી વડાણ કરી તે દિશા તરફ નીક મુકવામાં આવે છે જેથી પાણીનો પ્રવાહ તે તરફ જાય છે અને જે વસ્તુઓ ઉછેરવાની હોય છે તે ઉછેરી શકે છે. તેવીજ રીતે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનો પ્રવાહ જે અવળે રસ્તે વહે છે તેને ઉચિત સ્થળપર લઇ જવાને માટે પ્રથમ બેહુતો રૂપી વિદ્વાન ઉપદેશકોની જરૂર છે. આ ઉપદેશકોની વિદ્યારૂપી નીકામાં જ્ઞાતિનો પ્રવાહ વળશે તો પ્ર, સભા પોતાની ઇષ્ટસિદ્ધિ સત્વર કરી શકશે. પ્ર. સભાનું પ્રથમ કર્તવ્ય એ છે કે તેણે ૩. ૨૫ થી ૩. ૩૦) સુધીના પગારદાર વિદ્વાન ઉપદેશકો નીયત કરવા. તે ઉપદેશકો જ્યાં જ્યાં તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિની વસ્તી હશે ત્યાં જઈને તેમનું કર્તવ્ય, તેમની પૂર્વ અને આધુનિક કાળની સ્થિતિ, પ્ર, સભા, પૂર્વસ્થિતિ લાવવા શુ શુ કરવા માગે છે તેની યોજના અને તે સંસ્થાને માટે તેમણે આર્થિક શારીરિક અને માનસિક પ્રયત્નો કરી રીતે કરવા બેઠાં છે તે સર્વ સારી રીતે સમજાવશે જેથી ઉક્ત જ્ઞાતિના ધણા ખરા બેઠાંને આ સંસ્થા પ્રતિ પ્રેમભાવે ઉપજશે. આ સભાએ વસ્તીપત્રક બનાવવાનું જે કામ હાથ ધર્યું છે તે કામ પણ ઉપદેશકો ધણી સારી રીતે કરી શકશે. હાથમાં બે ઉપદેશકો રાખવાની સભાની સ્થિતિ ના હોય તો એક ઉપદેશક રાખીને પણ આ કાર્ય શરૂ કરવું બેઠાં છે. એક ઉપદેશક રાખવાથી પ્ર. સભાના સમાસદો વધશે અને તેથી, સભાની આર્થિક સ્થિતિ સુધરશે. આર્થિકસ્થિતિ સુધરવાથી જ્ઞાતિની સ્થિતિ પણ સુધરી શકશે. આટલા વિચારથી આપણે એટલું તો સમજી શક્યા કે પ્ર. સભાનું મુખ્ય અને પ્રથમ કાર્ય ઉપદેશકવિભાગ ઉભો કરવાનું છે, અને આના ઉપર પ્ર. સભાના આગેવાનો અને સભાસદોએ લક્ષ આપવા જેવું છે એટલુંજ નહિ પરંતુ તેને માટે નાતાલમાં ખાસ સભા બોલાવી ઠરાવ કરવાની જરૂર છે. કદાચિત કોઈ એમ પ્રશ્ન કરશે કે ઉપદેશકો રાખવાનો પ્ર સભા ઠરાવ કરે પરંતુ જ્ઞાતિમાં એવા ઉપદેશકોજ ક્યાં છે જેઓને આપણે ઉક્ત કાર્યો કરવા નીયત કરી શકીએ. આનો ઉત્તર વિકટ પણ છે અને સહેલો પણ છે. આપણી જ્ઞાતિની કોન્ફેન્સો ચવાથી ઉપરોક્ત કાર્યો કાણ કરી શકે તેમ છે તે આપણે બેઠાં શક્યા છીએ. ઉપદેશક પાસે વિદ્વતા વફાવત, આચારવિચાર અને ધૈર્ય આદિ ગુણો હોવા બેઠાં છે. તેવા ગુણો આપણી જ્ઞાતિના કેટલાક મહારાજોમાં બેઠાં છે અને બે પ્ર. સભા ઉપદેશકો રાખવાનો ઠરાવ કરશે તો તેમના નામો હમે સભાને જણાવવા લાગ્યશાળી બનીશું. હમાર તો એવું પણ માનવું છે કે પગાર લઈને કામ નહિ કરનાર પરંતુ થોડા સમય સુધી વિના વેતને કામ કરનાર આપણી જ્ઞાતિમાંથી આપણે મેળવી શકીશું. માત્ર તેમને રેલગાડીભાડું આપવાની સભાએ ગેઠવણ કરવી બેઠાં છે. એક વરસ સુધી આવી રીતે કાર્ય કરનાર માનાધિકારી ઉપદેશકો મેળવવાને બે આપણે લાગ્યશાળી થઈએ તો તેટલા સમયમાં આપણે આ સભાનો ધણો સાદો ઉત્કર્ષ કરી શકીએ એમાં લેશ માત્ર શક નથી એમ હું માનું છું.

બીજા પ્રકારનો ઉપદેશક આપણી પાસે આજ પાય વર્ષથી તૈયાર છે અને તેનો ઉપ-
યોગ પ્ર. સભાએ સત્વર કરવો જોઈએ. તે ઉપદેશક કોણ એવો વિચાર વચ્ચેને ઉદ્ભવશે.
તે ઉપદેશક આપણું આજીવનધર્મ માસિક પત્ર છે આ માસિક પત્ર આપણે મુખ્ય ઉપ-
દેશક છે. જો તે ઉપદેશકને આજ પાય વર્ષથી ધીરજથી દ્રઢતા રાખવો નહોત તો આજ
આપણે થોડું ધડું કાર્ય કરવાને શક્તિમાન થયા છીએ તે પણ થતે નહિ. તે ઉપદેશક દર
માસે ત્રણસો જુદાજુદા પાસે આસ જાય છે અને જાતિના ઉત્કર્ષના વિચારો તેમના કણો
ઉપર નાખે છે. આ ઉપદેશક કેવી રીતે કામ કરે છે તે આપણે આપરથી જોઈ શકીએ
છીએ નવીન વર્ગ બેટના કારોની ચળેલી અસર સજ્જનમાં હમે જણાવ્યા સિવાય
રહીશું નહિ કે તેથી સાધારણ વર્ગના બાધવોએ પેતાની ઉદારતા બતાવી છે જેથી
હમારો અવાજ નિર્ધારક ગયો નથી એમ હમે માનીએ છીએ મહેતાનું તાત્પર્ય એ છે કે
પાય વર્ષના ઉપદેશકે તપોધન આજીવન જાતિને પોતાના ખાતાઓ નીલાયવામાં આર્થિક
સદાયતા કરવાનું પણ શીખવ્યું છે. તે આ ઉપદેશકને પ્ર. સભાએ પોતાના સ્વાધીનમાં
લેવો જોઈએ અને તેને તે સભાના, નામથી ચલાવવાને વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ આજીવન
ધર્મ માસિક ઉપદેશકને પ્ર. સભાએ સ્વાધીન લેવો એ સખવાઈ કાષ્ટએ એમ સમજી લેવાનું
નથી કે હમે તે પત્ર માટે હમારી સેવા આપવા ખુશી નથી વા તેમ કરવામાં નિરસાહી
બની ગયા છીએ પરંતુ પ્ર. સભાએ તે પત્રને આધીન રાખી તેના વ્યવસ્થા કરાવવી તેમાં તે
સભાની શોભા છે એમ હમાર માનવું છે પ્ર. સભાની ઉત્પત્તિના આ બે મુખ્ય સાધનો
હમે બતાવ્યા છે અને તે સાધનો તરફ જોઈશું હુલ્લેશ કરવામાં આવશે તેટલી તે સભા અવ-
નતિની દિશાપર ઝડપથી જશે આ બે ઉપાયોને મજબુત કરી પડી પ્ર. સભાએ પોતાની
ઉન્નતિ અર્થ આગળ શુ શુ કરવું તે હમે હવે પછીના અક્રમાં જણાવીશું

(અપૂર્ણ.)

છગનલાલ જગન્નાથ
વ્યવસ્થાપક.

સજ્જનશતક

(લેખક—યતિ-ચેતન-ચમક, મુરત)

(ગદ્યકથા આતુ.)

યથાચિત્તં તથાવાચ્યો યથાવાચસ્તથા ક્રિયા ॥

ચિત્તે યાચિ ક્રિયાયાંચ સાધુનામેરુરપતા ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—જેવો ભાવ મનમાં આવ્યો હોય તેવાજ પ્રકારની વાણી બોલે, અને જેવા
ગતિ રહેશે તેવા હોય તેજ પ્રમાણે કાર્ય કરે. આ રીતે, મન, વાણી અને ક્રિયામાં
એકરૂપતા હોય તેજ સાધુ છે અથવા મનમન ૧ મનમાં વિચાર બુદ્ધિ હોય, વળી તેનાથી

ગીતજ પ્રકારની બોલે તથા ક્રિયા કરાઈક ત્રીજા રીતે કરે. એમ વાણી મન ને ક્રિયા લિન્ન લિન્ન હોય તો તેને સાધુ કહેવાયજ નહિ. એવો પ્રપંચજ કહેવાય. ઉક્ત ત્રિપુટીની એકતા સમજવા માટે એક સાધારણ દાખરો છે કે કોઈ એક શ્રીમાનને ઘેર કોઈ સાધારણ માણસ પોતાને ઘેર કોઈ કાર્ય પ્રસંગના નિમિત્તથી દાગીના લેવા સારૂ આવ્યો, તેણે આવી આશરે પાંચેક હજારના દાગીનાની માગણી કરી પણ માગવા આવનારની શાખ-ચટક-આંટ-સારી ન હોવાથી શ્રીમાનને તેને દાગીના ન આપવા એવો મનમાં વિચાર આવ્યો. પરંતુ ચિંતના સ્ફુરણ પ્રમાણે લેવા આવનારને ચોખી ના પાડી શક્યો નહિ અને લગતોજ જવાખ આપી દીધો કે હમણાંજ તમારા આવતા અગાઉ અમુક શેકે દાગીના લઈ ગયા. આ ઉત્તરમાં મન અને વાણીની લિન્નતા થઈ અને દાગીના હતા છતાં ન આપ્યા એટલે ન આપવા રૂપ ક્રિયા બુદ્ધિજ પ્રકારની થઈ. આ પુરૂષ ધનવાન ખરો પણ સજ્જન તો નહિજ. તેમણે લેવા આવનારને ધીરજ ને શાન્તિથી સમજણ આપી હોત કે આપ દાગીના લેવા આવેજ છો પરંતુ આપવાની અમારી મરજ નથી. કદિ છેક માકું ન લગાડનું હોય તો તેની પાસે લખાવી બુજ કિંમતના દાગીના આપવા બેદરતા હતા પરંતુ બુકું બોલી પોતાની સજ્જનતામાં દોષ લાવવો ન હતો. વિચારશીલ પુરૂષે તો બનતાં સૂઝાં અરે થોડી ઘણી મુસીબત વેડીને પણ પોતાનાં મન, વાણી અને કર્મની એકતા રાખવી એજ ખરી સાધુતા છે. અરુદ.

દોહરે.

મન જેવી નાણો વટે, કરે વચન સમ કામ;

તે મણેની એકતા (સજ્જન) રાખે આઠે યામ.

૯

નિર્ગુણેષ્વપિસરવેષુ દયાં કુર્વન્તિ સાધવઃ ।

નહિ સંહરતેઽયોત્સ્નાં ચન્દ્રઃપાણ્ડાલ વેદમસુ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—સાધુ અગર જેને સજ્જન કહેવામાં આવે છે તેઓ હમેશાં સરલ ચિત્ત અને સગદૃષ્ટિવાન હોય છે. તેથી રાગદ્વેષ કરી કોઈને ન્યુનાધિક ગણતાં નથી અર્થાત્ ગુણુ-રહિત પ્રાણી ઉપર પણ સાધુઓતો દયાજ કરે છે એ વાત દાખલાથી સમજાવે છે કે ચંદ્રમા રાત્રીના સમયમાં પોતાને જે પ્રકાશ પૃથ્વીપર પાથરે છે તેમાં કશો પણ વિભાગ પાડતો નથી પરંતુ સર્વ ઉપર એક સરખોજ પ્રકાશ ફેંકે છે. ધર્મનિષ્ઠ બ્રાહ્મણના ગૃહપર જેવો પ્રકાશ છે તેવોજ પ્રકાશ ચાંદ્રાવતા ઘર ઉપર પણ છે ! સમીપમાં જેને કુદરત નામ અપાય છે તેમાં જે જે કાર્યો છે તે તરફ દૃષ્ટિપાત કરનારને સ્પષ્ટ સમજાશે કે ઇશ્વરની કૃતિ કેવળ સાધુતાનેજ સુચવે છે. તે પુણ્યવંત કે પાપી કોઈનો પણ પક્ષ કરતી નથી. સર્વને એક સમાન ગણી પ્રાણીઓને જેની ખાસ જરૂર છે તે એક સરખુંજ આપે છે. પાત્રે પાત્રેના જે ક્ષેત્રોમાં વરસાદ તો એક સરખોજ પડે છે છતાં ઉભયના માલિકોના ક-ર્માનુસાર પાક ન્યુનાધિક થાય છે તેમ સાધુ વા સજ્જન પુરૂષો પણ સમગ્ર વિશ્વ ઉપર એકજ સરખી દયા કરે છે છતાં સર્વ પ્રાણી તેનો એક સરખો લાભ લઈ શકતાં નથી તેનું કારણ અન્ય કાંઈ નથી પણ તે તે મનુષ્યોનાં શુભાશુભ કર્મોજ કારણભૂત છે. જેનાં પુણ્ય વિશેષ તે સાધુની દયા વિશેષ મેળવે છે અને જેનાં પુણ્ય ન્યુન તે તેમાંથી દૂર, બાકી સાધુતો એક સરખોજ દયા કરે છે.

દાહરો.

નિર્ગુણ હૃદય પર પશુ દયા કરતા સાધુ જરૂર,

અંદર તેજ કદિ ના તજે અંકલતણું ગુહ દરે. ૧૦

(અપૂર્ણ.)

બ્રાહ્મણધર્મ માસિકના ગ્રાહકોનો ઉત્સાહ અને તેમની ઉદારતા.

સંજ્ઞાન પ્રદરથો ! સંવત ૧૯૭૧ ના ઇર્ષિક શુદ્ધ ૨ ને મંગળવારના નવા વર્ષની આ માસિકના પરિવારરૂપ ગ્રાહકોની મુગારકળાદી ઇચ્છી જવાથી પત્રદ્વારાએ તેમની પાસે આવતા વર્ષ માટે માસિકની સાહાયતાયે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દાન આપવાની વિનંતિ કરી હતી. આમ કરતાં પૂર્વ કેટલાકો તરફથી હમને એમ જણાવવામાં આવતું હતું કે આ તમારી વિનંતિ પર કેાઇ લક્ષ આપશે નહિ અને તેને માટે તમે જે ખર્ચ કરશો તે નાહક માથે પડશે. આ માસિકના ગ્રાહકો પ્રતિના આવા ઉદ્દેશો સાંભળી મનમાં સંકેપ વિકસેા યતા હતા પરંતુ આ પત્રના ગ્રાહકો ઉપર વિશ્વાસ રાખવા અંતઃકરણમાં ઇશ્વરી પ્રેરણા યર્ષ અને તે યોજના અમલમાં મુકી. આ યોજના અમલમાં મુકતાની સાથે હમારા કેટલાક ગ્રાહકોએ તેને વધારી લીધી અને તેમની શક્તિ પ્રમાણે તેમણે આ માસિકને બેટ મોકલી આપી જેમાંના કેટલાક મહારાજોના નામો હમે ગતિકમાં પ્રકટ કરી ગયા છીએ અને તે પછી હમને જે બેટ પ્રાપ્ત થઇ છે તે હમે ત્રીએ પ્રકટ કરીએ છીએ. તેની પૂર્વ હમે જણાવવાની રજા લઇશું કે આપણા માનનીય મહારાજ પ્રહુલાલભાઈ સેવકરામ જેમના નામથી આપ સર્વ જાણીતા છે તેમણે આ માસિકને રૂ. ૧૦ ની રકમ બેટ આપી છે. પોતે અધિપતિ છે અને આ પત્રને માટે કેટલાક પરિશ્રમ કરે છે તે ઉપરાંત જ્યારે આવો પ્રસંગ આવે છે ત્યારે આ ખાતાને આર્થિક સદાયતા આપવા બહાર પડે છે તેને માટે તેમને આપણે જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો ઓછો છે. આટલું કથી હમે આ માસિકના ગ્રાહકોએ આજ દિવસ સુધી જે ઉદારતા બતાવી છે તેને માટે તેમનો ઉપકાર માનીએ છીએ. અને બીજા ગ્રાહક મહારાજો કે જેમણે હજુ સુધી કાંઇ મોકલ્યું નથી તેમને પુનઃવિનંતિ કરીએ છીએ કે તેઓ પોતાનામાં જેટલી શક્તિ હોય તેટલી નવિન વર્ષની બેટ મોકલી આપી આ ખાતાના નીલાવના કામમાં મદદ કરશે. બેટ ઉપરાંત આ માસિકના નવા ગ્રાહકો થયા અને નવા ગ્રાહકો બનાવવા માટે જે મહારાજોએ પ્રયત્નો કર્યા છે તેમનો હમે અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ. જે મહારાજો પોતે આર્થિક મદદ ન કરી શકે તેમણે કાષ્ઠપણ રીતે કમમાં કમ એક પશુ નવો ગ્રાહક મેળવી આપવાનો પ્રયત્ન અવશ્ય કરશે જેમણે અને હમને આશા છે કે હમારા મુગ ગ્રાહકો તેમ કર્યા સિવાય રહેશે નહિ.

નળેલી બેટની વિગત નીચે પ્રમાણે:—

૧. ૧) મ. રાજનંમ અંબારામ, રૂ. ૧) મ. ન્હાનાલાલ મુળજી, રૂ. ૧) મ. નિર્ભયરામ દાદીરામ, રૂ. ૧) મ. ગવરીચંદર પ્રમુદરામ, રૂ. ૧) મ. જગનનાથ જગન્નાથ શર્મા, રૂ. ૧) મ. સોમેશ્વર લક્ષ્મીરામ, રૂ. ૧) મ. મોતીલાલ મનનલાલ, રૂ. ૧) મ. નાયાલાલ જયેશંદ,

૩. ૧) મ. ઉમીયાશંકર મધારામ, ૩. ૧) મ. બીખારામ ગોવિંદરામ, ૩. ૧) મ. કીરપારામ પરશોત્તમ, ૩. ૧) મ. તોળાશંકર અંબાશંકર, ૩. ૨) મ. હગનલાલ મોતીલાલ રાવળ, ૩. ૧) મ. મણીરાંકર ગણાભાઈ મારતર, તથા મ. પરસોત્તમ મુળજીભાઈ, મ. સાકળચંદ જીવરામ, મ. મોતીલાલ ત્રીભોવન, મ. ઉમિયાશંકર ગોવિંદરામ, મ. કીરપારામ પરશોત્તમ, મ. બકોરભાઈ નારણભાઈ. એમણે એકઠું, તથા મ. ખોડીદાસ ધર્મશરદાસે ત્રણ ને મ. ભોગીપાલ જગન્નાથે બે ગ્રાહકો વધારી આપ્યા છે. એકંદર ૩. ૪૨૫૦ ની ભેટ અને નવા ગ્રાહકો થયા છે.

વ્યવસ્થાપક.

વિચારવિવિધતા.

(લે.-ફર્સ્ટેન્ડ સ. આ. સર્જન દેશવલાલ મોતીલાલ ખાંડવી-મુરત.)

(અનુસંધાન પુ. ૪ અં. ૧૧ પૃષ્ઠ ૧૭૧ થી).

૧. આપણા નિત્ય જીવનમાંના રક્તશોષક દ્રવ્યોમાં કીટ, કૃમિ આદિ જંતુઓનું સૂક્ષ્મ અને સંક્ષિપ્ત પર્યાવરણનું—ઉપરોક્ત અંકમાં, (૧) માકણ, અને (૨) જી. પરત્વે કંઈક આપણે જાણ્યું. (૩) ચાંચડા:—ચાંચડાનું શરીર લંગગોળ, જરાક ચપટું, અને જાંજી ફળના રંગની ત્વચાવાળું હોય છે. તેના શરીરના કદના પ્રમાણમાં જોતાં, તે ધણું લોહી સુસે છે. તેની રક્તશોષક ચાંચની અણીએ કરવન જેવા ધારવાળા બે તીણાં અણીઆં હોય છે, તેનાથી જે કંપ થાય છે, તે ઝીણાં ઝીણાં કાળાં ટપકાં અને આલુમાનુ લાલ જગ્યાવાળું જણાય છે. આટલું ઝીણું જંતુ, ધણું રક્ષણ કુદ્દા ભરી શકે છે, તે તેનું અપ્રતિહત બળ કારણ છે. એક વખતે ત્રણ શીટ તે કુદે છે. કુદીને જ્યાં એસે ત્યાંથી પાછું તેટલેજ ઉગે કુદી જાય છે. તે જાનિની માદા આકર્ષી બાર ઇંડાં મુકે છે. તે ઇંડાં, જમીનની તીરાડો, જુના રાયરચીલાની ફોટો અને કચરો તથા મેલાંકપડામાં નાંખે છે. શિયાળામાં દશ અગિયાર દિવસમાં, અને ઉનાળામાં ચાર પાંચ દિવસમાં, આમ નાંખેલાં ઇંડાંનું સેવન થઈ શકે છે, અને ત્યારપછી એકાદ માસમાં તે સમગ્રીય જંતુ બની રહે છે. હવડ અને ગંદાં ઘર, તથા અસ્વચ્છ વાતાવરણમાં, તેનો વધારો ઘણી વિચિત્ર ત્વરાથી થાય છે. મનુષ્ય ઠોડી, તેમજ, ખિલાડી, કુતરાં, કણ્ઠર અને મરઘાં, ખતકાં આદિમાં પણ ચાંચડને ઠીક ખોરાક મળે છે. ખાસ કરીને ‘પ્લેગ’ (અધિક સંખ્યાપાત) ના દિવસોમાં, ઉદરના ચાંચડો સામે ધણું સાવચેત રહેવું પડે છે. અનેક પ્રયોગોથી હવે સિદ્ધ થયું છે કે ‘પ્લેગ’ પ્રથમ ઉદર કેડીને લાગુ થાય છે. ઉદરના ચાંચડો ફક્ત ઉદગેનુંજ લોહી પચાવે છે. ‘પ્લેગ’ વાળા ઉદરનું લોહી ચુસતી વખતે, તે લોહી સાથેજ ‘પ્લેગ’નાં સૂક્ષ્મ જંતુઓ ચાંચડોમાં પ્રવેશ પામે છે. હવે જ્યારે સજીવન ઉદરો શિક્ષકમાં રહેના નથી ભારે, તેના ચાંચડો, ના છૂટકે, મનુષ્ય જાતિમાંથી પોતાનો ખોરાક મેળવે છે. આમ કરવા જતાંજ ‘પ્લેગ’ના સૂક્ષ્મ જંતુઓનો પ્રવેશ માણસોમાં થાય છે. તેના ભયંકર પરિણામના નિવારણનું વર્ણન, અતિ ઉપયોગી હોવા છતાં, સ્થળ સંકેતને ક્ષીયે

પાપ કે જે સંપૂર્ણ સદાચારી હોય. પરંતુ આજકાલની પરિભાષામાં આ શબ્દ ધણો બગડી ગયો છે. આ શબ્દ વર્તમાન સમયમાં બુદ્ધિમાન તથા સાધારણ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરેલાને માટે વાપરવામાં આવે છે પણ તે ઠીક નથી. કારણ કે એક પકીજ વિદ્વાન કુક સાહેબે (frowde) એક દેકાણે દર્શાવ્યું છે કે બુદ્ધિનો આત્મભાવ (Conscience) પર કોઈ પ્રભાવ પડતો નથી. પ્રાચીન યુનાનમાં શાસ્ત્રની વિદ્યા એટલી ઉચ્ચત થઈ ગઈ હતી કે તે દેશની વેસ્થાઓ પણ પ્રબલ બુક્તિદારા શાસ્ત્રાર્થ કરતી હતી. આ પરથી આપ જોઈ શકશો કે સદાચારનો આધાર હૃદય છે પણ બુદ્ધિ નથી, यदि એક બુદ્ધિમાન મનુષ્ય હૃદયરહીત અને મુભાવ રહીત બની જાય તો એ એક હૃદય રહીત તો શું પણ સાથે સાથે તે એક બુદ્ધિવિહીન કરતાં પણ અધિક લયનાક અને હાનીકારક નીવડે છે. એ એક મણિબૂષિત સર્પની સમાન લાગવા યોગ્ય છે. એવા મનુષ્યો અનેક સ્વાર્થી કવિઓની માફક પાપતું સુદર રંગોમાં વર્ણન કરી અનેક બોળા સેકિને કુસાવવાની બુક્તિઓ આપે છે. આપણા ધર્મશાસ્ત્રકારોના શુદ્ધને પવિત્ર લાવોને મોડી તોડીને બીજી રીતે સમજાવી, પાપ એ પાપ નથી એમ બતાવવાને શાસ્ત્ર પ્રમાણ પેસ કરી પોતાનો બુદ્ધિ બચાવ કરવા જાય છે. એવા મનુષ્યો સદાચારી હાનરો માધ્ય દૂર રહે છે. એક વિદ્વાનનું કથન છે કે 'સદ્ગુણનો આરંભ થયો એ ઇશ્વરની બહુ ટીક રાખવામાં છે. The fear of the Lord is the beginning of wisdom' એવા પ્રખ્યાત મહાનુભાવો ઇશ્વરની મહાન અગાધ અને તેજમય શક્તિ અને તેની 'સર્વેન્ધ્યાપકતા'ના સર્વોપરિપક્ષાને બુદ્ધિ જઈ પોતાના કિંમતી જીવનને ભટકરી નહ પ્રાપ્ત સ્થિતિમાં લાવી દે છે. વાચકો! દેશની ઉન્નતિ અથવા એવા વિદ્યાવાન નરેશોની આવશ્યકતા છે કે જેનું જીવન સદાચારથી વિભુષિત હોયું જોઈએ આપને વિદિત છે કે જેના મદદચારી ત્રીસ વર્ષનાજ કુક જીવનથી ભારતવર્ષમાંથી બૌદ્ધધર્મનો દેશનીકાલ થયો. ને નાસ્તિક મનુષ્યો આસ્તિક બન્યા, તે પૂજ્ય ભગવાન શંકરાચાર્યનું જીવન તેજ જીવન કહેવાય ને તેજ મનુષ્યજીવનનું અમુક આબુલજી કહેવાય. તેવા ઋષિ અને મૂનિઓનાં પવિત્ર ઉપદેશને જોઈ વિદેશી વિદ્વાનો પ્રેકેસર મેકસમલર આદિ મુગ્ધ બની ગયા છે. એવા વેદાંકત સદાચારનું દરેક વ્યક્તિએ અમૃતપાન કરી પોતાના જીવનને શુદ્ધ ને નિષ્કલંક જીવન બનાવવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ. વેદના પવિત્ર શાનદાયક પુરાકના નિયમમાં યુરોપીઅન વિદ્વાન મદાશય મોન્સ લીયોનડેસઓસે સ. ૧૮૮૪માં એક નિબંધ લખ્યો હતો તેમાં નીચે પ્રમાણે તે લેખક જણાવે છે કે—

'There is no monument of Greece or Rome more precious than the Rag Veda.'

ભાવાર્થ—'ગ્રીસ અથવા રોમમાં રૂબેદ કરતા કોઈ વિશેષ સાર જ્ઞાનદાયક પુસ્તક નથી.' આ ઉપરથી મારા વિદ્વાન વાચકો જોઈ શકશે કે જેઓને પોતાનું જીવન સદાચારથી અમુક આબુલજીથી સજ્જ કરવું છે તેઓએ વૈદિક સાહિત્યનો મવા કરવી જોઈએ અને પોતાના અંગરંગમાં તેમાં જણાવેલા પવિત્ર વિચારોને કોતરી રાખી સંહતથી થઈ સદાચારી જીવન બ્યવહાર કરવું જોઈએ. જાંતમાં આપણે આ લેખને મધ્યમે ઉપરિચિત કરેલો પ્રભ કે મનુષ્યજીવનનું અમુક આબુલજી શું તેનો ઉત્તર માત્ર એજ છે કે તે મનુષ્ય જીવનનું અમુક આબુલજી સદાચાર છે અતઃ ભારતવર્ષના અનેક સદાચારી જીવનો તરફ દ્રષ્ટિ દેઈ તત્ત્વર સ્વજીવન બનાવવું એજ મનુષ્યજીવનનું અમુક આબુલજી છે.

શ્રી

બાળલગ્નનો પ્રતિબંધ શી રીતે થઈ શકે ?

(લેખક—મ. લીખાત્તમ ગોવિંદરામ, પાટણ.)

બાળલગ્ન થાય છે તે બંધ કરવા ઠરાવેા કરવામાં આવે છે, પણ તેનો અમલ થતો નથી તેનું કારણ શું આ પ્રશ્ન છે. રોગનું નીકળ નજી પછી તેના ઉપાય કરવામાં આવે તોજ ફાયદો થાય છે નેમ આ બાળલગ્ન થવાનાં કારણો પ્રથમ નજીવાં જોઈએ; મને તે કારણો નીચે પ્રમાણે જણાય છે.—

૧ દરેક કન્યા પરણે ત્યારે ન્યાતીભોજન કરવું પડે છે, બે કન્યાઓને સાથે પરણાવી એકજ ન્યાત કરે તો ચાલે એટલે એક બીજા ન્યાતીભોજનના ખર્ચનો બચાવ થાય છે, વળી એક છોકરો ને તેની બહેનનાં સાથે લગ્ન કરવામાં આવે તો એકજ ન્યાત કરવાથી ચાક્રશે. પણ બે જણનાં લુદે લુદે વખતે એટલે એક અથવા વધુ સાલ દેર લગ્ન કરવામાં આવશે તો બે ન્યાતો કરવી પડશે. તેથી અરચના બચાવ સાર એક મોટા સાથે બીજા નાના છોકરા-છોકરીનાં લગ્ન કરવાં પડે છે.

૨ બીજું કારણ એ હોય છે કે, પુરુષની ઉત્તર વયમાં પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે માથાપના મનમાં એમ આવે છે કે આપણી દયાતીમાં આપણાં છોકરાઓને પરણાવ્યાં હોય તો સાફ એમ ધારી પરણાવી દે છે.

૩ ત્રીજું કારણ સાટાં પેટાંનું છે એટલે સાટાં પેટાંના લગ્ન સાથે જ કરવાં પડે છે. એક જોડું પરણાવે અને બીજું આગળ ઉપર પરણાવવાનું રાખવામાં આવે તો કન્યાવાળાને વર પક્ષના વિશ્વાસ રહેતો નથી. તેના મનમાં એમ રહે છે કે મહારી કન્યા પરણાવ્યા પછી પોતાને જેટલે સલામતી કન્યા બીજે ઠેકાણે પરણાવી દશે. આવા અવિશ્વાસથી નાનાં મોટાં સાથે પરણાવવાની ફરજ પડે છે. વળી આવાં સાટાં પેટાંના લગ્નમાં કમ્પ્લેક્ષ અને વયો વૃદ્ધ આદિ લલતાંજ સાથે લાકડે માંકડું વળગાડી દેવા જેવાં બાળલગ્ન થાય છે.

૪ કન્યાવિકૃત્યમાં પણ જેમ વધારે ઉમ્મરનો વર હોય તેને વધારે પૈસા આપવા પડે છે અને જેવી અને જેટલી ઉમ્મરની કન્યા મળી શકે તેની સાથે તેનો લગ્ન કરવાનો હેતુ પાર પડે છે. દૃષ્ટાંત—વર ૪૦ વર્ષનો છે કન્યા ૧૦ વર્ષની ઉમ્મરની છે તેના જે પૈસા કન્યાવાળાને મળવાના તેને બદલે વર ૫૦ વર્ષનો દશે તો કન્યાવાળાને સવાયા દોઢા પૈસા મળશે અને કન્યા બીજો પરણી ન જાય એવો વરવાળાને ભય હોય છે. કન્યા પરણાવી દેવાથી પૈસા જલદી મળે એવો કન્યાવાળાને લોભ હોય છે તેથી બાળલગ્ન થાય છે.

ઉપર પ્રમાણે કારણો દાલ મને જણાય છે તેનું નિવારણ કેમ થાય એ સવાલ છે. હું એમ ધારું છું કે—

૧ પહેલી બાળનમાં ન્યાતીવાળાઓએ એમ ઠરાવવું જોઈએ કે, લગ્નની બાજતમાં સાતિ વરા કરવાનું ફરજિયાત નથી, પાટણના ઐદિવ્ય આઠણોની ન્યાતમાં લગ્નના ન્યાતીવરા ફરજિયાત નથી, અને નાગર ગૃહસ્થોની ન્યાતમાં ન્યાતી જમાડવાનું ફરજિયાત નથી તેથી તેમનામાં ધણું કરી બાળલગ્ન યતાં નથી એમ જોવામાં આવે છે.

૨ બીજી બાબતમાં વર કન્યાનાં માથાપોએ રોડરાંઓના નશીબ ઉપર આધાર રાખી લગ્ન મેટી વયે થતા ઉપર રાખવું. લગ્ન માટે ઈલાવણ કરવી નહીં.

૩ ત્રીજી બાબતના માટે સાદાંપટાં કરવાં નહિ એ ઉત્તમ પદ્ધતિ છે તેમ છતાં કરવાનું પડે તો તેવા પ્રસંગે એક ઠેકાણે થયેલી સગાઇ તોડી બીજે ઠેકાણે કરવી નહીં અને બીજાએ તે કન્યા લેવી નહીં એવો ન્યાતમાં અટોચસત કરવો જોઈએ. પાટણમાં ઔદિપ્ય શ્રાવણમાં અને મેઘી વાણીઆઓમાં એક વખત સગાઇ થયા પછી તે સગાઇ તુટી જ નથી. તેથી સગાઇ થયા પછી કન્યા બીજે પરણાવી દેવાનો ભય રહેશે નહીં.

૪ કન્યાવિક્રયની રીત અધમ છે એમ સાચા પોકારીને કહે છે, કન્યાવિક્રય ન કરવા કરાવો પણ થયા છે, કન્યાનાં માથાપો લોભવૃત્તિ ન રાખે અને ન્યાતીવાળા ન્યાત કરવાની ફરજ ન રાખે. જનનમાં જન્મ પુરતાં શોડાંજ માણુમે લઈ જવામાં આવે, જેથી કન્યાવાળાને વધારે ખર્ચના બોલનાં પાતું ન પડે, એમ થાય તો કન્યાવિક્રય ધીમે ધીમે કમી થશે, એમ લાગે છે.

ઉપર પ્રમાણે મદારો મત છે—આ કરનાં પણ વધારે વિવેચન વિદ્વાન લેખકો કરશે, અને બાળસગ્ન, કન્યાવિક્રય જેવા ખોટા રીવાજો અંધ થાય એવા પ્રપત્તો થશે એમ હું આશા રાખું છું.

કન્યાની વય ૧૨ વર્ષની પુરી થયા પછી અને વરની વય ૧૬ વર્ષની પુરી થયા પછી લગ્ન થઈ શકે એવો વડોદરા રાજ્યમાં કાયદો છે એટલે સગાઇ કરતી વખતે તે ધોરણ મનમાં રાખીને વર કન્યાની ઉમ્મરમાં તફાવત હોવો જોઈએ. છોકરાની ઉમ્મર કરતાં કન્યાની ઉમ્મર નાની જોઈએ ને તે પણ ૪ વર્ષથી કમી નહીં એવી નાની કન્યા જોઈએ સગાઇ કરવી જોઈએ કે જેથી લગ્ન વખતે કાયદા પ્રમાણે ઉમ્મરની મર્યાદા જળવાઈ નહે તે શિક્ષાને પાત્ર થવું પડશે નહીં.

ન્યાતીવરા કમી થવાની વાત કદાચ કોઈને રચી નહીં પણ દાંડના પ્રસંગે બાળસગ્ન કરનારા ગુન્હેગારો ઠરે છે અને વર કન્યા બેઉ પક્ષવાળાનો ભારે દાંડ થાય છે તેના બચાવ અને બાળવિધવાઓ થતા બચે એવા હેતુથી કોન્સુઓમાં કરાવો થાય છે તેને અમત થવાની આ યોજના દર્શાવે છે અને તેનો લાભ સર્વને સરખો મળવાનો છે.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કૂલ કમીટીના સલાહોસના પત્રો.

ત્યાં સુધી સર્વ તપોધન જ્ઞાતિ કોન્સુ-સમાં એક દીવ્યથી જોડાય નહીં ત્યાંસુધી બોર્ડીંગનું કામ સંતોષકારક ઉતરે તેવું માઈ માનવું નથી. તેનાં કારણો નીચે મુજબ છે:—

પ્રથમ કોન્સુ-સ ખંભાત પ્રકાશે ઊરાઈ તે વખતે આપણી જ્ઞાતિમાં કેટલાક ખરાબ રિવાજો છે તે રિવાજો અંધ કરતાં એવો ઠગત થયેલો તેનો અમત થયો નથી તે પ્રથમ કરવાની આવશ્યકતા છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં મિત્રમિત્ર આચાર વિચારોની અંકુશ થાય નહીં ત્યાંસુધી બોર્ડીંગનું કામ સંતોષકારક ઉતરે તેમ માઈ માનવું નથી.

આપણી જ્ઞાતિમાં ગુજરાતી તેમજ ઈંગ્રેજ લાજુનાર બાળકોની કેટલી સંખ્યા છે અને તેમાંથી બોર્ડીંગમાં અભ્યાસ કરનારાઓની સંખ્યા કેટલી યશો તેનો ત્યાગસુધી નિર્ણય આપ નહિ ત્યાગસુધી યોજના ધડી મુશ્કેલ યથ પડે.

બોર્ડીંગ માટે રૂ. ૫૫૫૫ હજારથી એક લાખની જરૂર પડે. તે રૂપિયા માટે ગામોગામ ફરી ફંડ એકઠું કરવાની જરૂર છે. પણ એકમતા વિના બનવું અશક્ય છે કદાચ ધારો કે આપણે સો છોકરા માટે યોજનાઓ ધડી, પણ લાજુનારની સંખ્યા બસોની યથ તો બીજા મોને કેવી રીતે રાખવા અને જો ન ગખીએ તો તેઓના ગામનું ફંડ યથું હોય તે લોકો વાધો ઉઠાવે તો તેનું શું કરવું.

ધારો કે અગ્રુક ગામમાંથી અગ્રુક છોકરાઓ લેવા એવો ઠરાવ થયો તો ગરીબનાજ છોકરાઓને અન્યાય યશો એમ માફ ધારવું છે.

ઉપરની તમામ બીના ધ્યાનમાં લેતાં હાલમાં ફક્ત જે છોકરાઓને વિદ્યાભ્યાસ કરવામાં નાણાની જરૂર હોય તેવાજ છોકરાઓને તેમના ગામના જે સદ્ગૃહસ્થના માણસોના સર્ટિફિકેટ ઉપરથી સ્કોલરશીપ આપવી એવો મહારો અભિપ્રાય છે. અને હાલમાં આટલી બવરશા યશો તોપણ આપણી જ્ઞાતિને ધણોજ લાભ યશો એમ મહાર માનવું છે.

સ્કોલરશીપ આપવાને પણ નાણાની આવશ્યકતા છે તેને માટે રા. ગ. પ્રભાચંકર હરનારાયણભાઈ ધધુકા મામલતદાર, રા. રા. છોટાલાલ દયારાંકર ધોળકા મામલતદાર, રા. રા. પ્રકાશભાઈ સેવકરામ માછ નાયગસુખા, રા. રા. ગિરિજશંકર વિજયશંકર, રા. રા. ગિરિજશંકર નિર્ભયરામ, રા. રા. જીખારામ જોર્જીરામ માછ વહીવટદાર, રા. રા. હગનલાલ મોતીલાલ ગુરુજીના મેનેજર, રા. રા. ફુલ્લરામ બેપ્પરામ, વિગેરે આપણી જ્ઞાતિના ઉદાર આરિત્રવાળા પુરયો પડેલા છે તેઓ ખરા તનમન, ધનથી ફંડ એકત્ર કરવા પ્રયાસ કરશે તો મને આશા છે કે આવા જ્ઞાતિ હિતના કાર્યમાં ગરીબ તેમ તવંગર પોતાનો ફાળો આપવા ચુકશે નહીં એવી મહારી માન્યતા છે. ઉપરની બીના ધ્યાનમાં લઇ આપણી જ્ઞાતિના આજેવાનો આળસ તથા રવાર્યનો લાગ કરી કુંભકર્ણની ધોર નિદ્રામાંથી જાગીને ખરા હગરથી એક ફંડ બેલશે તો ભવિષ્યમાં આપણી દરેક યોજના પાર પડશે એવી મહારી માન્યતા છે.

જો થોડાં વર્ષ આવી સ્કોલરશીપો ચાલુ રહેશે અને તેનો લાભ આપણી જ્ઞાતિના જાઈએ સમજતા યશો તો એક બોર્ડીંગ તો શુ પણ તેવી દશ બોર્ડીંગો નીભાવવાને સંકિતમાન યથશુ. ઈત્યતમ.

લી. ભવદીય

રાટ મણીલાલ મગનલાલ (અમદાવાદ)

તા. ૨૩-૧૧-૧૮. સિદ્ધપુર.

પાટણમાં ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કૉન્ફરન્સમાં જે ઠરાવો થયા તેમાં નંબર ૬ નો ઠરાવ આ જ્ઞાતિના બાળકો તથા યુવકોને કેળવણી તથા ધાર્મિકજ્ઞાન આપવા એક બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાની જરૂર જણાવી છે અને તેની યોજના વિગેરે માટે સત્તર ગૃહસ્થોની કમીટી નીમાણી છે. આ કમીટીના સભાસદો પૈકી હજી તરફથી અભિપ્રાયો આવેલા છે જે બ્રાહ્મણધર્મ માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા છે.

દેશપરદેશ સમાચાર.

સ્વજાતિ પ્રતિ લાગણી તે આત્મ નામ—મી. મદમદ મુસદ્દા સોદાગરે પોતાના મુસલમાનભાઈઓને દેશવણી આપતા માટે પુના અને મુંબાઈ ખાતે એક કોલેજ સ્થાપન કરવા માટે આઠ લાખની રકમ બાંધીસ આપી છે ધન્ય છે આ દાનવીર મદાપુરપતે । જાતિઓના ધનાઢ્ય પુરોએ આનુ અંતઃકરણપૂર્વક અનુકરણ કરતુ જોઈએ. તપોધન શા. બોર્ડિંગ સ્કુલ સ્થાપાવાનો આધાર પણ આવા ધનાઢ્ય પુરોપર જ છે

૩૮ મજલાનો મહેલ—કલકત્તા મહેલોનું શહેર ગણાય છે પણ અમેરીકાનાં મોટાં મોદાગરી શહેરના મહેલ શહેરોનાં શહેર લેખાય છે મુજબ સાત મજલાની હમારતો એકાદ જેજ હશે, પણ અમેરીકામાં તો ૧૦ થી ૨૦ અને તેથી પણ વધારે મજલાની મહેન જેવી, બહુ મોટી ગંજવર હમારતો બધાતી જાય છે ન્યુયોર્ક શહેર આવી હમારતોની બાજતમાં પહેલો નંબર ધરાવે છે. એ મહાન અમેરીકન શહેર ખાતે હાલ ૩૮ મજલાની એક હમારત બધાઈ તૈયાર થવા આવી છે જે શોષ વળતરમાં ખુબી મુકાશે. તે હમારતને “ ન્યુ ઇકવીટમલ બીલ્ડિંગ ” એ નામ આપવામાં આવ્યું છે. આ હમારત જેમ ઉચાઈમાં મોટી છે તેમ વિસ્તારમાં પણ એક એકર કરતા વધુ છે. તેને બાંધવા માટે ૬૦ લાખ પાઉન્ડ થાને ૯ કરોડ રૂપિયાનો ખર્ચ ગણાય છે. આવી હમારત ન્યુયોર્કમાં પહેલવહેલા બધાઈ એમ નથી કારણુ કે બે વરસપર એક હમારત ભસ્મીભુત થઇ ગઇ તે આ કરતાં પણ વધુ મજલાવાળી અને ઉચી હતી, આ નવું મહાન ન્યુયોર્ક જેવા સોદાગરી શહેરના શાહ વેપારીઓની ઓડીસો અને પેઢીઓના વપરાશને માટે બાંધવામાં આવ્યું છે. ને તેના ૩૮ મજલા ઉપર ૧૦ થી ૧૫ હજાર માણસોનો વસ્તી થશે એમ મનાય છે. એવી ગણતરી થઇ છે કે આ મોટી વસ્તીના ૩૦ ટકા જેટલા લોકો માત્ર અર્ધા કપાકની ટુંક મુદતમાં સવારે તેમાં દાખલ થઇ શકે અને તેટલાજ કાંઇ સાંજે તે છોડી જઇ શકે એવી ગોઠવણુ થઇ છે. આવડી મોટી વસ્તીની એક હમારતમાં લોકોની આવજા કાંઈ ન્હાનીસુની હોઈ શકે નહિ. તેને પહેલથી વળવા માટે ૪૮ ‘લીફ્ટ’ની ગોઠવણુ રાખી છે અને દર આઠ લીફ્ટને ૬ વિભાગમ વહેલી આપી છે. આઠ લીફ્ટ હમારતના ૧ લા અને ૧૦ મા મજલા વચ્ચે અને બીજી આઠ ૧૧ મા અને ૧૮ મા મજલા વચ્ચે, એ રીતે ચડ ઉતર કરશે. દરેક મજલે રટેશનો કર્યાં છે. એ લીફ્ટો પેસેન્જર ટ્રેનેના જેવું કામ બજાવશે. આ લીફ્ટો બહુ ગતિવાન છે. તેઓ ૫૦૦ થી ૭૦૦ ફીટની ઉચાઈએ એક મિનિટમાં ચડી જશે. આ બધી બાબત આપણને તાલુમ કરે તેવી છે. પણ દુનિયાની સર્વથી મોટી ગણાતી હમારતની નવાઈ એટલીજ નથી પરંતુ તેમાં વસનારા ભાડુતો અને તેમાંના માણસો વગેરેના લાભને માટે એક મજલા ઉપર એક તખીયની ઓફીસ બનાવી છે. અને વળી વાઢકાપના ઓરડા તથા હોસ્પીટલના ઓરડા તથા હજારો માણસોની વસ્તીતાળી એક હમારતમાં અકસ્માતતો બનેજ અને તેવા સમયે તારાકાળીક મદદને માટે ઉપલી દૂરઅદેશી ભરેલી ગોઠવણુ રાખી છે. વળી પાંચ મજલાઓ ઉપર સેંકડો સ્ત્રી કામદારોને આરામ લેવા તથા રમત ગમત માટે સંખ્યાબંધ ઓરડાઓ બનામત રાખ્યા છે. આજ લાગે ત્યારે મદદગાર થઇ પડવા માટે દરેક મજલા ઉપર જોષ્ટતી સામગ્રી રાખી છે. અને તેના માટે પુરતા માણસોની ગોઠવણુ કીધી છે. જોકે સર્વથી હેલી શોધબોળ મુજબ આ ૩૮ મજલાની હમારતને આગમાં નહિ બળે એવી ચુકિતથી બાંધી છે તોપણ વેપારી ઝોશીઓમાંથી કીમતી વસ્તુઓનાં રક્ષણ માટે ઉપલી સામગ્રીઓ

અવશ્યની છે. ઇમારતનો સર્વથી ઉપરો ૩૮ મો મજલો એક જંગી કલખને માટે ખાસ બનાવવામાં આવે છે તે ઉપર ૧૦૦૦ માણુઓની સહેલાઈથી સગવડ થઈ શકે એમ છે, ક્ષત્રીધર ૬૦ ડાઁ ના લખવા પ્રમાણે “હોય મોટા તણું સર્વ મોટું.” એ સુત્રાનુસાર આ અમેરીકોને બહુ મોટું મોટું જોઈએ છે. તે પ્રમાણે તેમની કલખ પણ એક દગર માણસ જેવડી મોટીજ હોઈ શકે. આ પણ એક ચાલુ જમાનાની અભ્યર્થના.

પાટણના એક મહાશય લખી જણાવે છે કે—અત્રેના મ. જગન્નાથ ભગવાનદાસ આખકારી ખાતાના ઉત્તર ગુજરાતના અમદાવાદના આસી૦ કચેકટર સા. ઓશીસમાં કક્ષાકે છે અને તે ખાતાની પરીક્ષામાં તેઓ પ્રથમ નંબરે ઉત્તીર્ણ થયા તેથી પાટણની સમસ્ત ત. આ. જાતિને એક મેળાવડો શ્રી મ. બીખારામભાઈના પ્રમુખપણા નીચે થયો હતો. જેમાં પ્રમુખ મહાશયે કેળવણી ઉપર એક વિદ્યતાપુક્ત ભાષણ આપ્યું હતું. તે સમયે જાતિના અન્ય મહાશયો તરફથી પણ તેજ વિષયમાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યાર પછી બાળકોને મીઠાઈ વહેંચી હતી, તેમજ તે સમયે પધારનાર ગૃહસ્થોને હારતોરા પત્યાદિથી સત્કાર કરવામાં આવી મેળાવડો વિસર્જન કરવામાં આવ્યો હતો. કેળવણીના પ્રમાર માટે અને ઉછરતી પ્રજામાં સારો દાખલો બેસાડવા માટે આ એક અનુકરણીય પગલું છે. ઉક્ત મહાશય પ્રથમ સ્કુલકાર્ષનજની પરીક્ષામાં પણ ઉત્તીર્ણ થયેલા છે. પરમાત્મા તેમને દોષોધુ કરે જેથી જાતિસેવા કરી પોતાની મેળવેલી વિદ્યા સાથે કામ કરી શકે.

સુરત ત. આ. વિદ્યોત્તેજક મંડળના સેક્રેટરી જણાવે છે કે અત્રેની પાઠશાળામાં ત્રીણ વર્ષારંભે આનંદોત્સવ કયો હતો તે સમયે મ. નરેતમભાઈ બાલુભાઈ તરફથી જુદત્ત લખન વિદ્યાર્થીઓ પાસે કરાવવામાં આવ્યો હતો. ત્યાર પછી આદ્યપાણી લઈ સૌ વિદાય થયા હતા.

વળી તેઓ લખે છે કે—અત્રેની જાતિના શેઠ મ. કલ્યાણદાસ ગોવિંદરામ તરફથી તેમના ભત્રીજા મ. કૃષ્ણચંદની ધર્મપત્નિના સીમન્તોન્નયન સંસ્કાર નિમિત્તે ઉક્તમંડળને ર. ૨) દાન કર્યા છે.

શોક:—વડનગરના મ. સદાસીવ વિઠ્ઠલરામના કનિષ્ઠ પુત્ર મ. મોહનલાલના રૂ. ૧૨ સની ઉંમરે થયેલા દેહાન્તની નોંધ લેતાં અમને દિલગીરી થાય છે. ઉક્ત મહાશય, વિદ્યાપ્રિય અને સ્વચ્છાતિપ્રતિ લાગણી ધરાવનાર હતા. તેમના આ અકાળમૃત્યુથી તેમનું આર્જુન દુર્લભ શોકમાં છે પરમાત્મા તેમના આત્માને શાન્તિપ્રદાન કરે ! મ. મોહનલાલના રૂ. ૨૦ નિમિત્તે તેમના પ્રિતશ્રી તરફથી ર. ૧) આ. ધર્મ માસિકને દાન કરવામાં આવ્યો છે. વડનગરના તપોધન બ્રાહ્મણોએ મરનારની માછળ કારજ પ્રસંગે બોજન કયું નહોતું. પ્રેત બોજન નહિ કરવા માટે ત્યાંની જાતિના આગેવાનોનું લક્ષ બેંચાયું છે તે ધણું રતુલ્ય છે.

શોક:—ત. આ. પ્ર. સમાના માછ મેક્રેટરી મ. મોતીલાલ દરીરામ ભટ્ટના એકના એક પુત્ર ઝી૦ વિનુભાઈના મૃત્યુની નોંધ અમે લખ્યા બેદ સાથે લખ્યે છીએ. પરમાત્મા તેમના આત્માને શાન્ત આપે.

માસિક માટે અભિપ્રાય.

પાટણથી મ. બીખારામ ગોવિંદરામજી તા. ૧૧-૧૦-૧૪ ના પત્રમાં લખી જણાવે છે કે બાદપદ માસત્ર માસિકના પાના ૧૧૩ માં શિવભિર્મહ્ય વિષેનો લેખ મેં ધ્યાનપૂર્વક વાંચ્યો છે ને તે ધણે સારું છે. માસિકમાં લખેા લખ્યા સારા આવે છે અને નીચમીત વખતે પહેાંચે છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ. ભા. ૧

થોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સર્વને જાણીતી છે. તેના કર્તા શ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્તમતા અને તેમનો વેદધિકાર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરેલો છે કે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કોઈ શંકા કરવા જેવું રહેતુંજ નથી. આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કરી તપોધન બ્રાહ્મણોના ઘરમાં રાખવા લાયક છે. આની દબ્બર પ્રત જાણી હતી જે સર્વ જાણી ગઈ છે. હમને પચ્ચીસ કોપી મળી આવી છે. તેમાં સપાદન કરવામાં આવેલા વિષય પ્રમાણે તો તે પુસ્તક અમુલ્ય કિમતનું છે પરંતુ તેનો લાભ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હમે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટેજ અડધો આનો. મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામે આ પુસ્તકો પ્રથમ મફત આપ્યાં છે પરંતુ આ માસિકની સહાયતાથી તેમના તરફથી આ પુસ્તકો હમને આપવામાં આવ્યાં છે માટે તેની કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે. જે મહારાજને પુસ્તકો મંગાવવાની ઇચ્છા હોય તેમણે સત્વર મંગાવી લેવા. પાછળથી તે પુસ્તકો હાલ મળી શકશે નહીં.

સીધીગલી. પ્રેક્ષાદોમ ક્તાલાધના
માળામાં
ગીરગામ-મુંબઈ.

શ્રી. સેવક,
છગનલાલ જગન્નાથ.
અવસ્થાપક બ્રાહ્મણમં.

લવાજમની પહેંચ.

મ. હરગોવિંદ દેવરામ	ઉમરગામ	મ. સોમેશ્વર લક્ષ્મીરામ	પાલજીપુર
મ. મણીશંકર મોતીરામ	ઉમરેઠ	મ. અંબાલાલ અનુપરામ	નેટાણા
મ. જેકીશનદાસ શીવલાલ	સુરત	મ. મોતીરામ કાળીદાસ	લુણાવાડા.
મ. મગનલાલ યુનીલાલ	"	મ. ભુધરભાઈ મુળશંકર	શોમપુરા
મ. અંબારામ ઉમેદરામ	ખામોસજી	મ. પરભુરામ, નાગરદાસ	કણીજ
મ. અમૃતદાસ ગીરધરલાલ	મુંબઈ	મ. છોટાલાલ બહેચર	કપડવંજ
મ. કેશવલાલ નનુભાઈ	અમદાવાદ	મ. યુનીલાલ રણછોડ ભટ્ટ	"
મ. ન્હાનાલાલ બાપુજી	"	મ. મુળશંકર આદીનરામ	કડી
મ. ન્હાનાલાલ કુંવરજી	ખંભાત.	મ. વેણીશંકર જેશંકર પાંક	મુંબઈ.
મ. વનમાળીદાસ નરસિંહદાસ	મુંબઈ	મ. હરજીવન મનસુખરામ	માંડવડ
મ. દામોદરદાસ નથુરામ	ખંડવા	મ. મોહનલાલ જીવરામ	બદરખા
મ. ગોરધન સેવકરામ	સંધાણા	મ. નરભેરામ મોતીરામ રાવજી	વીરગામ
મ. ન્હાનાલાલ શંકરલાલ	મુંબઈ	મ. ગંગાભાઈ પરભુરામ	સુરત
મ. દેવસંકેર મકનજી	સુરત	મ. નીનાભાઈ કુંભેરામ	સુરત

શ્રી તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભા, સ્થળ અમદાવાદ. સરવાયું સને ૧૯૧૨-૧૩.

તા. ૧-૪-૧૯૧૨ થી તા. ૩૧-૩-૧૯૧૩ સુધી.

જ	ઉ
૦-૦-૦ શીશીક.	૧૫-૦-૦ ધારા, નિશ્ચિપત્રા અને ૫- હોંચ છુટાનો છપામણી.
૧-૦-૦ મોતીલાલ હરીરામ.	૧-૧૧-૦ પોષ્ટ ટીકીયો.
૨૧૭-૦-૦ મેમ્બરોના લગાજમના આગ્યા તે.	૦-૪-૬ કાર્ડ.
	૦-૧૧-૦ કવર.
૨૧૮-૦-૦	૧-૧૩-૦ જા કંટીનન્ટ ખર્ચ.
	૪-૧-૦ સ્ટોલરશીપ
૧. ૨૧૮-૦-૦	૧૧૧-૦-૦ મોતીલાલ હરીરામ.

૧. ૧૭૫-૦-૧૧૧

હીસાબ તપાસ્યો છે અને બરાબર છે.

૪૨-૧૫-૧૧૧ થી પુરાંત જણુસ ખાતે.

તા. ૨૭-૪-૧૪. C. D. Raval,
ઓડીટર.

૨. ૨૧૮-૦-૦

(સહી) મોતીલાલ હરીરામ,
સેક્રેટરી ત. બા. પ્ર. સભા.

સરવાયું સને ૧૯૧૩-૧૪.

તા. ૧-૪-૧૩ થી તા. ૧૭-૫-૧૪ સુધીનું.

જ	ઉ
૪૨-૧૫-૧૧૧ સીશીક ગયા વર્ષની.	૮૭-૬-૬ સ્ટોલરશીપના.
૮૫-૦-૦ લગાજમના જમા આગ્યા.	૦-૧૦-૦ જા કંટીનન્ટ ખર્ચના.
૨-૧૮-૦ બ્યાજના.	૦-૮-૦ કવરના.
૭-૮-૦ ભેટના.	૦-૧૦-૦ કાર્ડ.
૧૫૦-૦-૦ મોતીલાલ હરીરામને ખાતે અથા વર્ષમાં ઉધારેસા તે જમા કરાવ્યા.	૮-૧-૦ બ્યાજ ખર્ચ ખાતે.
	૧૦૦-૦-૦ રા. રા. મહાવાદ્ય સેવ- કરામ શ્રી ત. બા. પ્ર. સભાના દેવરર સાહેબ.
૧. ૨૮૮-૧-૧૧૧	૧-૮-૦ છપામણી.
	૧-૧૨-૦ ટીકીયો.

તા. ૧૭-૫-૧૪.

૩. ૧૮૨-૮-૧૧૧.

૭૫-૬-૦ મીશીક

હીસાબ તપાસ્યો છે અને બરાબર છે.

૧. ૨૮૮-૧-૧૧૧.

તા. ૨૩-૬-૧૪. C. D. Raval,
ઓડીટર.(સહી) મોતીલાલ હરીરામ,
સેક્રેટરી ત. બા. પ્ર. સભા.

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ડીકેડીવેની ખુબીઓ, પછાત વર્ગનો ઉદ્ધાર, અને કળાકૌશલ્ય-ની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

પ્રહાર પડી ચુકી છે.

કર્મિત કાચુ પૃષ્ઠ ૩. ૦૫ પાકુ પૃષ્ઠ ૩. ૦૫ પોસ્ટેજ ભૂલું.

મળવાતું ઠેકાણું.

સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ. ચીખવાડી, મુંબાઈ.

મણીલાલ ડી. મોદી.

સીધીગલી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાથે અને બોટી ટોપીઓ જ્યાંયંધ બનાવવામાં તથા જ્યાંયંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે વીચાપતી ટોપીઓ પૈંચ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનાં પોલકાં તથા ફેસો પૈંચ ધણી ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં કઠાવાનો લેશ માત્ર હમ નથી. જહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે

જેકીસન શિવસાલ.

રે. અરતપુરી લાગોળ—સુરત.

દીવાળીના તહેવારોને લીધે ફેટાઓની કર્મિત ઘટાડી.

પાટણમાં ભરાયથી ત્રીજી તથોધન આજણુ કોન્દર-સ સમયે પધારેલા પ્રતિ-ધિઓના ફેટો ધણી સુંદર રીતે લેવાયો છે, તેની કોપીઓ સપ્તાહાંધ અપવા મોડી કે અને હવે ધણી થોડી નકવો બાપી છે દીવાળીના તહેવારોને લીધે કારતક સુદ ૧૫ સુધીજ માત્ર ૨. ૧) ને બદલે ૩. ૦૫ રાખી છે. પોસ્ટેજ ભૂલું. સત્તર મંગાવો.

હા. સીધીગલી-પ્રજાહીમ
ફતાબધનો માળો મુંબાઈ.
નં. ૪

છમનસાલ જગન્નાથ.

બપર્યાપક, આજણુધર્મ.

***** બ્રાહ્મણ ધર્મ. *****

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહશ્ચૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા ધીજનને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ધર્મ પ્રાર્થના.

ૐ દેવો દેવાનામસિ મિત્રો અદ્રુતો વસુર્વસુનામસિ ચારુરધ્વરે ।

શર્મન્ત્સ્યામ તવ સપ્રથસ્તમગ્રે સર્વ્ય મારિપામા વયં તવ ॥

ક્રમ ૧૦ । ૧૮ । ૧૩૦

ભાવાર્થ—હે સર્વઆપક દેવાનિધિ પ્રભુ ! તમે સર્વ દેવોના દેવ છો, તમેજ હમારા મિત્ર છો, તમારી શક્તિ અદ્ભુત છે, મોટા ધનવાનો સંસારમાં દ્રષ્ટિએ પડે છે પરંતુ તે સવના તમે અધિષ્ઠાતા છો, યજ્ઞમાં તમેજ અધ્વર્યુ છો. હેજગતના પતિ પરમાત્મા ! આપની શક્તિ સંસારમાં ન્યાં જોઈએ છીએ ત્યાં દ્રષ્ટિએ પડે છે. હે સર્વના આશ્રયદાતા કલ્યાણકારી નિયન્તા ! આપની શરણમાં સદા સર્વદા હમે રહીએ અને આપની મિત્રતાનોજ લાભ હંમેશાં ઉઠાવ્યા કરીએ એવી, અમારા મનને અને હૃદિને પ્રેરણા કરો. इति.

પુસ્તક ૫ મું.]

પૌષ, સંવત ૧૯૭૧.

[અંક ૧૦ મે.

વિષયાનુક્રમશિક્ષા.

૧ કાવ્યકુજ	૨૦૨	૬ છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોને	
૨ ત. બા. પ્ર. સભાની ઉત્તતિ ચી		વિનતિ...	૨૧૩
રીતે થાય ૧	૨૦૫	૭ વિદ્યાર્થીના ઉદ્ગારો	૨૧૫
૩ સંજ્ઞાનશતક	૨૦૭	૮ પ્રેરિતોજન છોડી દેવુ જોઈએ...	૨૧૭
૪ વિચારવિવિધતા	૨૦૯	૯ ગાંધેવી... વાર્તા.	૨૧૯
૫ સુરતના ત બા, ને નમ્ર થાયના	૨૦૯	૧૦ દેશ પરદેશ સમાચાર, લવાજમની	
		પહોંચ વિગેરે ...	૨૨૨

કાવ્યકુંજ.

મહર્ષિ દધીચિ !

(ગતાંકથી ચાલુ.)

શિખરિણી.

દધીચિ. “ હરો છો શા માટે ? અતિથિ નવ સંકેત ધરશે,
 પધાર્યા શા કામે ? પ્રકટ કરી કૃપાજ કરશે;
 કહો શું છે એવું ? નવ દર્ધ શકાએ અતિથિને,
 નથી કાંઈ મહારે, નવ દર્ધ શકું ને અતિથિને. ૧૯
 કદીએ માગે ને, અતિથિ મમ કાયાજ સઘળી,
 છતાં એ હું હર્ષે, અરપું શત દોષેજ અતિથિ;
 કદી આવે કાર્યે, સફળ મમ આ દેહ જ થશે,
 નહીં તો આ કાયા, નવ પશુર્થો એ શ્રેષ્ઠજ હશે.” ૨૦

અનુક્રુપ.

ઈન્દ્ર. “ ધન્ય છે ઋષિજી ધન્ય, આવા ઉચ્ચ વિચારને;
 જપ તપે સારતત્વ, ખરે પર ઉપકાર છે. ૨૧

ઉપજાતિ.

શુભો. ઋષિજી ! મુજનું વૃતાન્ત, અસ્થિજ લેવા, છે આશ દાન્ત;
 હું ઈન્દ્ર આળ્યો, તમ આશ્રમે છું, ઉત્પાત શુભી ત્રણલોકનો હું. ૨૨
 મરે નહીં દુરમન #વૃત્ત ત્હાએ, દેવો અતિશે દુઃખથી પીકાએ;
 અસ્થિ જન્યું પુષ્ટ, તપોબળે ને, અસુરનો નાશ કરી શકે તે.” ૨૩

અનુક્રુપ.

હસ્ત બેડી, આમ બોલી, ઈન્દ્ર ચાન્ત બની ઉભા;
 મર્મ શબ્દો હસીને ત્હાં, દાનીએ દધીચિ વધા. ૨૪

હરિગીત.

દધીચિ. “ શુભો પુરન્દર ! સર્વને, આ દેહ તો અતિ પ્રિય છે,
 સહુ દેહ ધારીને કઠિન તો દેહ ત્યજવો એહ છે;

ત્રૈલોક્ય કેરા રાજની, લાલચ બતાવે તે છતાં,
સંસાર કેરાં બાળ મનુજે, મૃત્યુને નવ ધ્યષ્ટતાં. ૨૫

કિન્તુ ન જ્ઞાની તો હરે, એ મોહને મૂઢતા થકી,
છે મૃત્યુ એતો દેહ ધર્મ, જ્ઞાનીને મન એ નકી;
આત્મા કદિ ભરતો નથી, નવ જન્મતો કદિ એજતે,
સંયોગ ને વિયોગ એતો દેહ કેરા ધર્મ છે. ૨૬

વિશાદ કે નવ હર્ષ કશુંએ, ધારવું એમાં નહિં,
આ દેહ કેરું ભર્ણુ એતો, જ્ઞાનીને મન નવ કંઈ;
શરીર કેરાં વશ જેવાં, બદલવાં સંસારીને,
આ દેહ ત્યજવો એ નથી, મુશ્કેલ કાંઈ જ્ઞાનીને. ૨૭

કદિ હર ધરું એ છોડતાં હું, ત્હોય શું ચિરંજીવી ?
આ દેહ કોની નવ રહીને, કો દિને રહેશે નહિં;
એ અદ્ય જીવી દેહ કાળે, ધર્મ સુકું કેમ હું ?
શા માટ કદ ન વેઠવું, જો કદ જાએ અન્યનું. ૨૮

અકસોસ થાયે મુજને કે, દેહ તો ધન્ય ધન્ય થયો,
કિન્તુ બિચારો આત્મા આ, કોના ન કામે આવીઓ;
શબ્દો ઉચારી એટલા, ધ્યાનસ્થ ઋષિજી થયા,
સમાધિમાં બની લીન, નશ્વર દેહ આ છોડી ગયા. ૨૯

અનુબંધ ૫.

આકાશ ત્હાં ગર્ભ ઉઠ્યું, દેવોના જયનાદથી,
અને એ સ્વર્ગના લોકે, જૂઠાંકી પુષ્પવૃદ્ધિથી. ૩૦
દધાંચિના અસ્થિ કેરા; વજ્ર જેવા મારથી;
વૃત્રાસુર નાશ પામ્યો, ત્રણે લોક બન્યા સુખી. ૩૧

વસંત તિલકા.

હોહિન્દમાં તમ સમા રૂપિણ બધાએ,
સાધૂરૂંડા શુભવતા પરઉપકરી;
હોહિન્દમાં તમસમા રૂપિણ સદાએ,
સાધૂરૂંડા શુભવતા અતિપુણ્યથાળી. ૩૨

અનભિજ્ઞ.

શાહૂલ વિક્રીડત.

ફૂટેલું પડધમ પડયું વનવિષે, ભેયું શિયાળે અને,
વિચાર્યું મન સાથ આજ અહિં કે, ખાવાનું મળશે મને;
શા માટે કહું શોધ હું જઈ બીજે, મા'રું લઈ જાય કે,
એસી ઉપર ફેડતાં, અરર ! એ, પોલાણમાં જઈ પડ્યું.
રે ! રે ! ના કંઈ જાણતાં મન મહિં લોખાં પતંગો અરે,
રૂપાણું તલુ ચકચકાટ કરતું, જાશે બળી દીપથી;
ને દરકાર નથી કંઈ દીપ કને, જેને હજારો મળે,
ફળતી ના કંઈ આથ રે ! મનતણી, ખાલી બિચારાં બળે.
રે ! રે ! ચાતક માઘ માસ મહિં તું, આશા વૃથા રાખતું;
કે તુજને મળશે મીઠાં જળતણાં, આકાશથી બિન્દુડાં;
આશા તુજ જશે સૌ ધૂળ મહિં, લેઈ તને સાથમાં,
જ્યાં પડશે પથર સમા તુજ ડીલે, વરસાદના એ કરા.

ચસન્તાત્મજ-વીસનગર.

સ્વજ્ઞાતિ દાઝ.

(રાગ મહાડ)

અરે ઓ જ્ઞાતિ વીરાઓ, કુળના હિરાઓ;
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. દેક.

રંક જ્ઞાતિની દાઝ તો ધારી, કરો કર્તવ્ય આવાર,
લાવિની પ્રજા સુખી થવાને, બોર્ડીંગ સ્થાપો ચારરે;
ઘણી નેકી નજરથી, દ્રવ્યના બળથી, સારી કદરથી,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

તપજ ખડું ધન છે લેઓનું. એવા ઋષિના કુમાર,
તે અવિદ્યાએ અધમાવસ્થામાં, આવી પડ્યા આ વારરે;
કરો દીલ શાની, વીરાઓ જ્ઞાની, ફરજ છે આની;
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

જાતિ બંધુઓ દ્રવ્ય ખરચીને, જ્ઞાતિ મંગળ કરે કાર્ય,
અમણુ બ્રાતાની દયા લાવી, આપો ઢેળવણી સારે;
જયજય વર્તાવો, દયા ઉર લાવો, કરી ખરો દાવો,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

અનાથ આપણા બંધુઓ ભટકે, લિહાયે દારેદ્ધાર,
તેને સુધારી આશિષ મેળવી, પામો કીર્તિ અપારે;
હજી ચેતો રાગી, સ્વાર્થને ત્યાગી, વેળા છે બાકી,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

સમર્થ છે દધીચિના સંતાનો, ધીરજ રાખોને વીર,
સદાશિવની પૂર્ણ કૃપાથી, ગર્થ આવશે હીરે;
છે છેલ્લી વિનંતિ, પૂર્ણ પ્રીતિથી, કાર્ય વૃત્તિથી,
તુર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

ઘહેજ (ચીખલી) જીવજીરામ ગોવિંદરામ મહેતા.

ૐ.

તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભાની ઉત્પત્તિ શી રીતે થાય ?

(ગતિકથી ચાલુ.)

વિચારશીલ મહાશયો ! ગતિકમાં મેં મારી મતિ મુજબ તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભાની ઉત્પત્તિ શી રીતે થાય તેના બે મુખ્ય અને પ્રાથમિક સાધનો દર્શાવ્યા હતા અને તે એ કે પ્ર. સભાએ પોતાના ઉદ્દેશોની પૂર્તિ અર્થે બે વા એક વિદ્વાન ઉપદેશક રાખી જ્ઞાતિમાં ઉત્સાહ ઉત્પન્ન કરવો અને બીજું સાધન એ જણાવ્યું હતું કે હાલમાં ચાલતું આ માસિક સભાએ પોતાને આધીન લઈ તેને સારા રૂપમાં મુકવું. આ કાર્યોને હું મુખ્ય અને પ્રાથમિક સમજું છું અને તે પ્રમાણે પ્રથમથી કરવામાં આવે તોજ આ સભા પોતાનો ઉત્કર્ષ કરી શકે એમ માફ માનવું છે. ઉપરોક્ત બે સાધનોને મુખ્ય અને પ્રાથમિક ગણવાનું કારણ એ છે કે પ્ર. સભા, જે જ્ઞાતિની સાંસારિક અને ધાર્મિક સ્થિતિ સુધારવા પ્રયત્ન છે, તે ત્યારેજ કરી શકશે.

હવે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિની વસ્તી કેટલી છે, તેમની આર્થિક સ્થિતિ કેવી છે, તેમનામાં વિદ્યાપ્રાપ્તિનું પ્રમાણ કેટલું છે, તેમનામાં ધર્માચારગરના કયા કયા પ્રકાર છે એ જણવાની પણ આવશ્યકતા છે. આ જરૂરીયાત સમજીનેજ પ્ર. સભાએ વસ્તીપત્રક બનાવવા માટે ઠરાવ કર્યો હતો અને તે કાર્ય કરવા મ. પ્રહલાદજીભાઈ અને મ. નયુસંકરને સોંપ્યું છે. તેનું થોડું ધણું કામ ચલુ પરંતુ કેટલાક ગામોના રીપોર્ટો નહિ મળવાથી તે અધુરું રહ્યું છે. આ કાર્યને પાર ઉતારવા માટે પણ મેં જેમ પ્રથમ જણાવ્યું છે તેમ ઉપદેશકોની

૮૨૨ છે અને તેઓ અમુક ગામ કે જ્યાંના ફોર્મે ભરાઈ આવ્યા ન હોય તે ભરાવી લાવવા પ્રયત્નો કરે. ઉપદેશકો વિષયમાં હમારી સૂચના, પ્ર. સભા હાલ અમલમાં લાવી શકતી ન હોય તે વસ્તીપત્રકના કાર્યની પૂર્તિ અર્થ તેમણે ત્રણ માસને માટે બે મનુષ્યો રૂ. ૧૫) ના પગારદાર રોકવા જોઈએ અને તેમણે તેટલી મુદતમાં તે કાર્ય એટલે 'સર્વ સ્થળેથી ફોર્મે ભરાવવાનું કામ પૂર્ણ કરવું અને શ્રીમાન મ. પ્રદલાદજીભાઈ અને મ. નયુદાંકર ગોવિંદજીને તે ફોર્મે સોંપવા અને તેઓએ બે માસમાં પોતાના કાર્યપરિણામનો રીપોર્ટ પ્ર. સભાને કરવો. પ્ર. સભાની કાર્ય કરતી મંડળીને હમે વિનંતિ કરીએ છીએ કે તેમણે હવે આ બાબત સત્વર હાથમાં ધરી જોઈએ; હમે વિશેષ ભાર દઈને કહ્યા સિવાય રહીશું નહિ' કે સભાએ જે કામ હાથ ધર્યું હોય તેના ફેંસલાનો આધાર તેના આગેવાનોનાજ હાથમાં છે. તેઓને ધન સંબંધી મુશ્કેલી હોય તો લોકો પાસે શિક્ષા માગીને પુરો કરવી જોઈએ પરંતુ કામોને ઢીલમાં નાખવા જોઈએ નહિ. પ્રસંગવશાત્ હમે એ પણ જણાવીશું કે વસ્તીપત્રકને માટેનું કામ જે મદદાશપોને સોંપ્યું છે તે મદદાશપો દજી સુધી તે કામ શામાટે કરી શક્યા નથી તેનું સંપૂર્ણ જ્ઞાતાં તેમણે પ્ર. સભાને જણાવવું જોઈએ અને પ્ર. સભાએ તેમાં આવતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવી જોઈએ.

વસ્તીપત્રક સંપૂર્ણ થયા પછી જ્ઞાતિના આગેવાનોને પોતાની સામુદાયિક સ્થિતિનો વિચાર આવશે એટલે કે હાલની આ જ્ઞાતિની સ્થિતિ ઉપરથી તેની મુદારણા માટે તેના સામુદાયિક બળ ઉપરથી તેઓ શું કાર્ય હાથ ધરી શકે તે સમજી શકશે. હમારા વિચાર પ્રમાણે વસ્તીપત્રકનું કાર્ય સમાપ્ત થયા બાદ પ્ર. સભાએ જ્ઞાતિના આચારવિચાર ઉપર લક્ષ આપવું પડશે. આચારવિચાર એ મુખ્ય વાત છે અને તેના ઉપર તે જ્ઞાતિના ગૌરવનો આધાર છે. સદાચાર એ ધર્મનું પ્રથમ લક્ષણ છે અને સદાચાર એ ઉન્નતિના શિખર પર જવા માટેનું મુખ્ય પગથીયું છે. કયા ભાગમાં કયો સડો છે, કયાં કેવી રીતે ધનનો વિના પ્રયોજને ઉપયોગ થાય છે તેનો વિચાર કરી સદિયારો દ્વારા તેમનામાં સદાચાર પ્રવર્તાવવો જોઈએ. પ્રશ્ન એવો ઉભો થાય છે કે કોઈનામાં પણ આચારવિચાર દાખલ કરવો હોય ત્યારે પ્રથમ આપણે શું કરવું જોઈએ. એકતો જો કુમળું ઝાડ હોય તો તેનાપર સંસ્કાર દ્વારા ઉચિત્ત કરી શકાય અને જો ઝાડ પાકુ યથ ગયું હોય તો તેની વારંવાર રક્ષા કરી તેમાં સડો લાગવા ન પામે અને ન્યાં ન્યાં સડો લાગ્યો હોય ત્યાં ત્યાંથી ખંતથી અને પ્રયત્નોથી તે દૂર કરવાની કોશિષ કરવી. આ દાખલા ઉપરથી એમ સમજવાનું કે હાલની ચતી પ્રભમાં સુસંસ્કારો પાડી તેમને સદાચારી બનાવવાની કોશિષ કરવી તે કુમળા ઝાડને સંસ્કારી બનાવવા જેવું છે. આ શી રીતે યથ શકે તે પ્રશ્ન છે અને તેનો ઉત્તર અમલમાં લાવવો મુશ્કેલ છે. હાં, હાલ તે મુશ્કેલ છે પરંતુ પ્રયત્ને તો સર્વ સરળ છે. શી રીતે મુશ્કેલ અને શી રીતે સરળ છે તે આપણે તપાસીશું. તપોધન બ્રાહ્મણ બાળકોને સુસંસ્કારી શી રીતે બનાવી શકાય જે આપણે પ્રથમ વિચારીશું. સારા સંસ્કારોનો આધાર જીવના પોતાની આજીવજીવના વાતાવરણ અને સમાગમ ઉપર છે. જેવી સંજોગિ તેવા સંસ્કારો અને નાનપણમાં જેવા સંસ્કારો તેવા મોટપણમાં તેનો પાડુર્ભાવ. સારા સંસ્કારોમાં ઉછરેલો છોકરો સદાચારી અને વિદ્વાન બની પોતાના પિતા પ્રપિતામહના નામોને દીપાવે છે અને અનાચારી સંસ્કારથી રંજાયેલો છોકરો અવિચારી બની પોતાના કુળમાં કુસંગાર નીકળે છે

અને જ્યાં જોઈએ ત્યાં તિરસ્કારનેજ પામે છે. આ પરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે કુમળા બાળકોમાં પ્રથમથીજ સુસંસ્કારો નાખવાની વ્યવસ્થા થવી જોઈએ. તેને માટે આપણે શું કરવું જોઈએ તે આપણે આગામી અંકમાં તપાસીશું. (અપૂર્ણ.)

છગનલાલ જગતાથ

વ્યવસ્થાપક.

સજ્જનશતક,

(લેખક.—યતિ-ચૈતન્યમહા, મુરત.)

[ચર્તાકથી ચાલુ.]

ઉપકારિણુ યઃ સાધુઃ સાધુત્વેતસ્યકોગુણઃ

અપકારિણુ યઃ સાધુઃ સસાધુઃ સન્નિરુચાતે. ૧૧

ભાવાર્થ—પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર પર જે સાધુ—સારો રહે છે તેનામાં સાધુત્વનો ગુણ શું ? જવાબ કાંઈ નહિ. એ વાત તો બહુજ સુલભ છે અને સર્વથી બની શકે તેવા પ્રકારની છે પરંતુ પોતાનો અપકાર કરનાર એટલે પોતાનું બગાડનાર પ્રથમ તરફ જે પોતાનું સાધુત્વ મક્કટ કરે છે તે યથાર્થ સાધુ છે એમ સ્તુતિગો કહે છે. કાંઈ ગુર્જર કવિ કહે છે “જો સુખ્ય સળગાવીએ આપે સરસ સુવાસ” એવન બાળનારને પણ સુવાસ આપે છે ! તેમ સાધુ પ્રશ્નો પોતાનું શુદ્ધ કરનારનું પણ બહું કરે છે ! અહા ! કેટલી ઉદારતા ! ! કેટલું વિશાળ હૃદય ! ! સંસારના પ. દાર્થો નાશવંત છે એ નિશ્ચયમાં કેવી દ્રઢતા ! ! આ બધા ગુણ સાધુત્વનાજ દ્યોતક છે. આવા ગુણ ધારણ કરનાર વ્યક્તિ બાહ્યરથી ગમે તેવા વેશમાં હોય તે અરેખર સાધુજ છે. વેશ માત્રથી કદિ સાધુ કહેવાય નહિ. વેશ ધારણ કરી સાધુતા ન લાવે તેનો વેશ નાટકમાં ધારણ કરેલ સાધુના વેશ જેવો વૃથા વેશ છે. નાટકકાર પણ વેશ ધારણ કરી ભગવે છે. તો સાધુવેશ ધારણ કરનારે પોતાની રવેજાથી અવશ્ય સાધુત્વ પ્રકાશમાં આવે તેવો પ્રકાર કરવોજ જોઈએ. મહાત્મા વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્રની વાત સુપ્રસિદ્ધ છે કે વસિષ્ઠે વિશ્વામિત્રને બ્રહ્મર્ષિ તથા સાધુ—ન કલ્યા તે ઇચ્છા વિના કહેરાવવા ઇચ્છતા વિશ્વામિત્રે વસિષ્ઠનું હરકોઈ રીતે અપમાન થાય તેવી અનેક યોજનાઓ ઉત્પન્ન કરી એટલુંજ નહિ પણ તેમના સો પુત્રોનો વિશ્વામિત્રે નાશ કર્યો છતાં વસિષ્ઠના પોતાના મનમાં વિશ્વામિત્ર બ્રહ્મર્ષિ છે એવું નહોતું સમજાવ્યું ત્યાં સુધી મન અને બળિયાર કરવા રૂપ વંચનામાં ન ઉતર્યા તેનજ ઉતર્યા. આથી જેનામાં પોતાનામાં જે ગુણ નથી છતાં તેવા ગુણવાળા ગણવાની જેમની ઇચ્છાશક્તિ પામી છે એવા વિશ્વામિત્રે અંતમાં વસિષ્ઠને મારી નાખવાનો નિશ્ચય કર્યો અને એક દિવસ રાત્રે હાથમાં ખડગ લઈ વસિષ્ઠની પર્જીકૂટી પાછળ આવી ઉભા રહ્યા. તે સમયે વસિષ્ઠના પત્નિ અર્ધવૃત્તી પતિસેવાપરાયણ થઈ તેમનાં ચરણ તપાસતાં હતાં. આ વખતે ઉભય વાતો કરવા લાગ્યાં અને તેમાં અર્ધવૃત્તીએ પ્રારંભ કર્યો કે પ્રભુ ! આજની રાત્રીની કેવી ખીલી છે. મહાત્મા અરેખર મહત્ત્વ આપ્યા ! ! વસિષ્ઠ કહેવા લાગ્યા કે જાણે વિશ્વામિત્રના તપનો પ્રભાવ ! ! આ રુબો શ્રવણ કરતાંજ અર્ધવૃત્તી કહેવા

લાગ્યાં, અરે નાથ ! આપે એમને અત્યારે શા માટે યાદ કર્યાં, તેમને તો મારા સો પુત્રોનો સંહાર કરી નાખ્યો છે. શું ! તપાચરણ કરનાર બીજાને મિથ્યા બોલાવવા સારૂ આપો અયોગ્ય આગ્રહ કરતા હશે કે ? વસિષ્ઠ કહેતા લાગ્યા સતી ! વિચાર કરો તો વિશ્વામિત્ર સાક્ષાત્ તપનીજ મૂર્તિ છે. તેને તમારા પુત્રો માર્યા નથી તમારા પુત્રોનો આત્મા તો અમર ને અવિનાશી છે. એને કદિપણ કાંઈ મારી નાખવા સમર્થ નથી અને નાશવંત થીર ગમે તે રીતે નાથ થાય તેમાં નિમિત્ત ગમે તે હો અથવા અન્ય રીતે વિચાર કરો તો એકજ આત્મા સર્વત્ર વ્યાપક છે સારાં કાણુ કોને મારે ! અગર કાણુ કોના માતા પુત્ર ! આ બધી કલ્પનાજ છે. સ્વપ્ન છે. એને તજી આતરદ્રષ્ટિથી અવલોકો તો સર્વ સ્પષ્ટ સમજશે. આપણે એકલાજ આબ્યા બીએ કાંઈ સાથે લાભ્યા નથી ને તાં પશુ જવાના નથી વચમાંથીજ સંબંધ થાય તે વચમાંજ છૂટે તેનો હર્ષ શોક શો ? આ રીતે અર્ધધીનું સમાધાન કરી વસિષ્ઠ લઘુશંકાના નિમિત્તે બાહ્યર આબ્યા તે વખતે વિશ્વામિત્રના મનમાં પશુ વિચાર આબ્યો કે અહો ! વસિષ્ઠનું આટલું નુકસાન કર્યા છતાં તે તો પાછજ મારા ગુણનાજ વખાણુ કરે છે. તે સાધુજ છે એ વિચાર તેમના મનમાં આવતાજ હાથમાંનું હથિઆર કે કંડીદ તેમની પાસે જઈ વંદન કર્યુ એટલે વસિષ્ઠ કહેવા લાગ્યા કે આપો બ્રહ્મર્ષિ ! ! ! અપકાર કરનાર તરફ સાધુતા એજ સાધુનું ભૂષણુ છે અસ્તુ.

દોહરો.

સાધુની શો સાધુતા, કરે દેખી ઉપકાર;
સાધુતા શોભે ભલી, રાખે બ્યા અપકાર.

સ્વભાવેનૈવ મુચ્ચન્તિ સન્તઃ સંસર્ગતોઽસતામ્

ન સ્વર્જન્તિ કર્તમજ્ઞુ કાકસંપર્કતઃ પિકા. ૧૨

ભાવાર્થ—સંત અથવા સાધુ પુરોષોને અસાધુનો સંગ થાય તો પશુ સજ્જન પુરોષો પોતાનો સ્વભાવ કદિપણ તજતા નથી. એજ નીતિ દ્રષ્ટાંતથી સિદ્ધ કરે છે કે જેમ કાચક પોતાના ઈંડા સેવતી નથી પશુ બ્યા કાગડાનો માળો હોય છે ત્યાં જઈને મૂકી આવે છે. કાગ તે પોતાના ઈંડા સમજી તેને સેવે છે અંતમાં તેમાંથી કાચકનું બચ્ચું જન્મ પામે છે. એ સમયની કાચકને ખચર પડતાજ તે ઉડતું હોય છે તેની બાજુ આવી બોલે છે એટલે કાચકનું બચ્ચું તે પ્રમાણે બોલતું કાચક સાથે ઉડી જાય છે. કાગના સંસર્ગમાં રહેતાં છતાં તેની મધુર બોલી બદલાતી નથી તેરીજ રીતે સજ્જનનું પશુ સમજવાનું છે. પ્રારબ્ધવશાત્ તેમને કદાપિ દુર્જનના સંસર્ગમાં આવવું પડે તો પશુ પોતાની ભાષા ફેરવતા નથી અર્થાત્ સજ્જન પુરુષના મુખમાંથી કદિપણ નકારાત્ શબ્દ નીકળતાજ નથી. સત્યપ્રિય ને હિતકારક વચનો વહે છે, કારણ કે તેમનો સ્વભાવજ કુદ્રતી રીતે એવો બંધાએલો હોય છે. અગ્નિનો સ્વભાવ જેમ હવે ચડવાનો ને જળનો સ્વભાવ જેમ નીચે પડવાનો છે તેમ સજ્જન અગર સાધુ વા સંતનો સ્વભાવ પશુ હમેશાં મધુર બોલવાનોજ હોય છે પરંતુ એથી એવું નથી સમજવાનું કે તે મુખે મધુર બોલે અને મનમાં કપટ રાખે. તેમનું હૃદય નિઃકપટ અને પરમ શાન્ત હોય છે અને તેમ હોય તોજ યથાર્થ સંત કહેવાય. અસ્તુ.

દોહરો.

દુરીજનની સંગત થકી, સંત સ્વભાવ ન જાય;
કાકિલ વાયસમાં રહી, કાચ રાગ નવ ગાય.

૧૨

અપૂર્ણ.

વિચારવિવિધતા.

લેખક:—ડૉ. કેશવલાલ મોતીલાલ માંડવી-(મુરત.)

(અનુસંધાન પુ. પ. અં. ૯. ૫૪ ૧૮૯ થી.)

હસતુ—(Laughter) એ પ્રાણીમાત્રનું સ્વભાવિક લક્ષણ છે. મનુષ્ય માત્રના નિત્ય જીવનમાં, પ્રતિદિન એને હરેક વ્યવહારમાં એ ક્રિયા બને છે. છતાં પણ તે પરસ્પરેનું વિચારગાંભીર સમજવાને-ગણવાનું-કુતુહલ-ધણા યોગિનેય થતું હશે ! જીવ માત્રને હસતું એ અતિ આવશ્યક વસ્તુ છે. હસતુ એ દીલગીરીની-ગમગીનીની-ખરી દવા છે; તિમ, આધિ, વ્યાધિ, અને ઉપાધિના પરાણે પરાણે વિસ્મરણ કરાવવાવામાં, હસતું એ ધણું મદદગાર થઈ પડે છે. રાગ, દ્રેષ, તેમજ પેરાગમાં પણ હસતું આવીજ જાય છે. શૃંગાર-કરણા અને હારય, એ ત્રણેય રસમાં હારયરસને સાદિત્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન અર્પે છે. હસમુખા મનુષ્ય સર્વને સર્વત્ર, સર્વ કાળે પ્રિય થઈ પડે છે. હસમુખા સ્વભાવનાં માણસો ધણે ભાગે અંગે ભરેલાં, દેખાવે રંગીલા અને ધણુંકરીને ‘બહુ ખેલા’ હોય છે. હસમુખા સ્વભાવનું મનુષ્ય તેની આંખમાં ચમકી રહેલા દિવ્યપ્રકાશથી આપે આપજ ઝોળખાઈ આવે છે. શારિરીક વિકૃતિ વખતે હસવાથી સુખકારક અસર થાય છે. હસવાથી ફેફસાંને વ્યાયામ મળે છે. નખળાં ફેફસાં અને પાતળા ચગવાળા માણસોએ હમેશાં હસવાની ટેવ રાખવી ફાયદાકારક છે. હસવાથી ખાધેલું અન્ન હોજરીમાં ત્વરાથી હજમ થાય છે. હસવાથી રક્ત-ભિસરણની ઝડપમાં થણુ વધારો થાય છે. ધણું હસવાથી પરસ્પેદ પણ વળે છે. જમતાં જમતાં તેમજ જમી રહ્યા પછી, પેટ ભરીને હસવાથી અદ્ભુત અસર થાય છે. એટલા માટેજ બહુખેલા અને હસમુખા અતિયિને હમેશાં પકિતબોજનમાં બહુ આવકારદાયક લેખવામાં આવે છે. હસવાની રીત અને અવાજ ઉપરથી હસનારના ગુણ અવગણી પરીક્ષા કરી શકાય છે. મધ્યમસર અને અમુક હદમાં રહીનેજ હસનારાઓ ધણે અંશે દીર્ઘદર્શિ, ઝહાપણુવાળા, શાંતસ્વભાવના, અને ખુશ મીઠાજના હોય છે. રિમતહાસ્યવાળાઓ ધણુંકરીને ઉદાર વૃત્તિનાં અને સુલેહ શાંતિને ચાહનારાં હોય છે, હદ બહાર હસનાર ધણે ભાગે મુર્ખ નહિં તેા કમઅકલનાં હોય છે, હદબહાર હસતું એ શાણા અને સમજી જનોને નિરરકાર-પાત્ર, તેમજ સમાજને પીડા સમાન થઈ પડે છે. ઘાટો પાડીને હસનારા ધણે ભાગે નિર્ભજ હોય છે. હસતાં હસતાં હાંસી જમ્ને ઉધરસ ઉપડે, તેવું હસનારાઓ વખતે પાપાણુ હદયના અને ઘાતકી સ્વભાવનાં ગણાય છે. મરિતકાવવાના અભ્યાસીઓ (Phrenologists) નું અનુમાન છે કે જેઓનું મોહોડું હમેશાં હસ્તુ અને ઉધાડુ રહે, તેઓ ધણે અંશે ડાળધાણું, દાંષિક કપટી, હુજ્જતવાન, અને લખાડ પ્રવૃત્તિના હોય છે. જરા જરામાં હસી પડનારાઓ સ્વભાવે ભોળા, ઝોછી સમજના, અને કમઅંદેશ હોય છે. ધણું ઝોછું હસનારા હદમાં રહીને તથા મોઢો સાચવીને હસનારાઓ ધણે ભાગે વિચારશીલ, વફાદાર અને અંચળ સ્વભાવ દર્શાવે છે.

યગાસા—(Yairemaing) એ અસાધારણ નજરે જોતાં :બહુ નજીવી ખાખદ

લાગે છે. તોપણ તેનાં કારણોની તપાસ નિરર્થક થઈ પડશે નહીં. ઘણી વખત બગાડાંની લાગણી ‘ ઉડતા રોગ ’ માફક થઈ પડે છે. સમાજમાં એક જાણને બગાડી આવતાં જોઈને તેની સાથેનાઓને પણ બગાડાં આવવાની લાગણી થાય છે. જૂન, કે તરસ લાગી હોય ત્યારે પણ બગાડાંની લાગણી થાય છે. શરીરને થાક લાગ્યો હોય તોપણ બગાડાં આવે છે, નજીક આવતી નિદ્રાની નિશાની દાખલ પણ બગાડાં આવે છે. કંટાળો આવવા માટે ત્યારે બગાડાં આવવા શરૂ થાય છે માટે લક્ષમાં રાખવું હીક થઈ પડશે કે, જો કાંઈ સાથે વાતચીત કરતાં, સામું સાલજનાર બગાડાં ખાવા માટે, તો સમજવું કે તે સાલજનાર વાત કરનારથી કંટાળી ગયું છે, માટે લાંબાવવાને બદલે ટુંકમાં પુરી કરવી. માંદુ માણસ સાધારણ રીતે બગાડાં ખાતું નથી. પરંતુ દરદીને બગાડાં આવવા લાગે, તો જાણવું કે તેના દરદમાં સુધારાની શરૂઆત થઈ ચુકી છે. કામાતુર કિંવા રજસ્વલા પ્રેરિત સ્ત્રીને પણ બગાડાં આવવા માટે છે.

“ હૃદયોદ્ગાર ” યાને “ સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણોને નમ્ર યાચના.”

(લેખક—“ નવલ-નવનીત ”—નવસારી)

પ્રિય જ્ઞાતિબંધુઓ.

“ નવલ-નવનીત ” ની પ્રથમ કૃતિ આપના સુધામણ દરતમાં પહોંતાં, સદસા વિચારો ઉદ્ભવશે. કે આ નવીન વ્યક્તિ કોણ ? કાળક્રમે અને કાર્યક્રમે સમજાવું હૃદય તીરેજ વિદિત થશે. દાહ તો મારી અદ્ય અને મંદુલ્લિક્ષી લખાણેલા લઘુલેખ તરફ નિહાળો, એટલે હું પોતાને કૃતાર્થે ચર્ચેલા માનીશ.

દાહ વીસમી સદીના સુધારાના અરાદમાં જ્યાં ત્યાં સુધારોજ આવી રહ્યા છે. દરેક જનસમાજ પોતાની સમાજને ઉચ્ચ રિચિતએ ચરેલી જોવાને ઇચ્છે છે. દરેક જ્ઞાતિ ઉચ્ચ દરજ્જે ચઢવાને પ્રયત્ન કરી રહી છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં સમાજોની કોન્ફરસ, સુધારાની પરિપો, જ્યાં ત્યાં જ્ઞાતિઓનું સંમેલન, એ બધું સુધારાને અંગે કરીનેજ થાય છે. એમાં આશ્ચર્ય કંઈ નથી, કિંતુ એ કાર્ય સમયોચિત હોઈ, સ્તુત્ય અને પ્રસંશનીયજ છે.

પ્રિય બંધુઓ! આ લેખમાં, આપણી જાનિની તૃતીય પરિપદ વિશે કંઈક કહીશ, અને તે પહેલાંની એ પરિપદો વિશે પણ કિંચિત્ સાર આણખીશ.

અલખન દધીચિ કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા તપોધન બ્રાહ્મણો નિદ્રામાંજ દેતાં. બ્રાહ્મણો । તિરસ્કાર સહતા અને ગાડરીઆ અવાદની માફક વહેતાં, વેદને તદન વીસરી ગએલાં એવી રિચિતિ આપણી તેમજ આપણા આપણાઓની હતી, કિંતુ આપણા સદ્બળએ કરીને જાનિમાં કંઈ સુધારાની દિલ્લસ થઈ, જ્ઞાતિ દિનચિંતકો પોતાનું શાય (વિષા) પ્રદ ચિંત કરવા લાગ્યા. લોકોમાં જ્ઞાતિ વિશે કંઈ અભિમાન આવ્યું. આપણું ઋષિ કુળોને નવ અદર્ય થઈ ગયું છે એમ જાન થયું. દેવે નિદ્રાને નિવાજવી આપવી જોઈએ. પુરુષાર્થને સાધીને કાર્ય આદરવું એવાં એવાં વિચારો જ્ઞાનિમાં એક ઝરણાની માફક દેવા લાગ્યા.

પ્રથમ મારા ધારવા પ્રમાણે તે વિચારોનું ખીજ ખંભાતમાં ચેપાયું. ત્યાંના આપણા બંધુઓએ વેદશાળા સ્થાપી અને બાળકોને સંખ્યાદિ નિત્ય કર્મો શીખવાડ્યા અને તેજ અરસામાં આપણા “બ્રાહ્મણ ધર્મ” નામક માસિકનો જન્મ થયો. અને તે દ્વારા પણ જ્ઞાતિને માટે ઘણું કાર્ય થવા લાગ્યું. તે વિચારો આગળ વધવા લાગ્યા, ત્યારે ખંભાત મુકામે મળેલી પ્રથમ પરિપક્વ ડગ મળ્યું. ત્યાં આગળ એકત્ર થએલાં બંધુઓએ પોત પોતાના વિચારો પ્રદર્શિત કર્યા. દરેકે પોતાના સમુદયમાં તેમનો અમલ કરવાને નિશ્ચય કર્યો. કેટલાકે તેમાં ફળીભુત થયાં, ત્યારે ઘણા ખરા બંધુઓએ “હજી વખત નથી” એમ કહી પડતું મુક્યું. પણ આપણે જાણીએ છીએ કે જે કાર્ય આરંભવાનું છે તે સત્વરેજ આરંભવું.

તેજ પ્રથમ પરિપક્વ પ્રભાવથી અને જાનિહિતચિંતક શ્રીમાન્ મહાશય રા. રા. ગિરિ-જ્ઞાનશંકર નિર્ભયરામના સતત ચતનથી મારી સુરતની તપોધન જ્ઞાતિએ કંઈ સુધારો ધારણ કર્યો.

વેદશાળા સ્થપાઈ, પ્રથમ પરિપક્વ આ સુરત વિભાગમાં પ્રથમજ સુધારો છે, અને એજ પ્રમાણે અન્ય ગ્રામોનાં દધીચિ સંતાનોએ કાંઈક કાંઈક કાર્ય ઉપાડ્યું હતું. અને આજે તેનાં ફળોનો આ સ્વાદ શું મધુર નથી લાગતો? જે તપોધનબ્રાહ્મણો પૂર્વકાળમાં વેદનાં મંત્રોચ્ચારથી, અગ્નિ-કુંડ અને યજ્ઞ કાર્યોમાં આહુતીઓ અર્પી, તે સ્થળોને ગળતી મુકતા અને તેમનાં તે પ્રભાવથી તેમની મુખ કાંતિ કેવી લભ લાગતી? તેનાજ વંશજોમાં કાળ ક્રમે કેટલો બધો ફેરફાર થયો, આ ફેરફાર શું પૂર્વજોની કીર્તિને કલંક રૂપ ન હતો? પણ ઇશ્વરની કૃપા યદ્ય અને કાળ ફેરવાઈ ગયો. જ્ઞાતિહિતચિંતક જાગૃત થયા. તેમનાંમાં પૂર્વજોનું ગૌરવ ઉત્પન્ન થયું, અને તેમનાંજ અપતનથી આપણી જ્ઞાતિના બાળકોનાં મુખમાંથી વેદ-ચ્ચાર શ્રવણ કરતાં, આપણા હૃદયો શું પ્રેમથી ઉછળતા નથી?

દ્વિતીય પરિપક્વ સિદ્ધપુર્ગમાં મળી. ત્યાં જ્ઞાતિ સેવકો, અને હિતચિંતકો એકત્ર થયાં સંભાષણો થયાં. આપણી પૂર્વની સ્થિતિ સાથે આધુનિક સ્થિતિનું ચિત્ર દર્શાવ્યું. જ્ઞાતિ અ. જિમાનનું સ્વરૂપ થયું અને વધ્યું. અ-ચોન્યમાં પ્રેમનાં ખીજ રોપાયાં, હૃદયો એકત્ર થવા લાગ્યાં. જ્ઞાતિ ઉચે દરજ્જે કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરે, તે એક પૂર્વત મહાન જ્ઞાતિ કેવી રીતે ગણાય, અને તેને માટે શું વિચારો ચોજવા, ક્યાદિ ઠરાવો પસાર થયા. જ્ઞાતિમાં કેવા રીવાજો ચાલુ રાખવા અને કેવા રીવાજોનું પ્રતિષ્ઠન કરવું તેને માટે પણ વિચાર થયો. અમુક રીવાજો પસાર થયા. સભાના મુખ્ય કાર્યદક્ષ નેતાઓએ અનુમોદન આપ્યું. તે સ્થળે સુરતના તપો-ધન બંધુઓ પણ સારી સંખ્યામાં હતાં, તેમણે પણ ત્યાંના ભાષણો સાંભળ્યાં હશે. ઠરાવો વાંચ્યા હશે. હવે જ્ઞાતિનું વક્ત્રુ કયે સ્તરે લેવું એવા વિચારો જ્ઞાતિના અગ્રગણ પુરોહોએ કર્યા હશે. હું નથી ધારતો કે સુરતના તપોધનોની આગળ “લેસ આગળ લાગવત” જેવું થયું હોય, પણ અત્રે મારે એક વાત જણાવવાની રહી ગઈ છે કે તે વેળા સુરત વિ. ભાગના અગ્રગણ માણસો ઘઉંમાં કાકરા જેટલાંજ હતા. હવે વિચાર કરો કે જ્ઞાતિના આગેવાનોની સંખ્યા થોડી હોય, તો તેઓ જ્ઞાતિમાં ઠરાવો કેવી રીતે પસાર કરી શકે, પરિપક્વમાં નહિ પધારેલાં, મોટાપમાં મગ્ર માનનારા, લક્ષ્મીથી મદાંધ થએલા સર્વ વિદ્યાથી અસંકૃત થએલાં, એવાં મળજોને તે ઠરાવો સમગ્રની, તેને અમલમાં મુકાવવા, એ કાર્ય

પરિવર્તમાં દાનર રહેલા એ ગુણ આગેવાન પુરોગતે માટે તો તે અસાધ્ય થઈ પડે એ સ્વભાવિક જ છે અને યુવકોનું કહ્યું તો જદ અગ્રેસરોને રમેજ નહિ, અને યુવકો ગાંધી શેખાવ એટલે દાદા એવા વિચારો પ્રદર્શિત કરવાને લાભ બીકેજ નહીં.

દુવે દુ મુળ વિષય ઉપર આવતાં કદીસ કે દિતીય પરિવર્તના જે ઠરાવો પસાર થ-
એલાં, તેમાંના એક પણ દરાવનું બીજા મારી સુરતની જાતિમાં રોપાયું નથી, તો તે બી-
જમાથી જદા અને તેનાં મધુર દુગોને રચાઈ, દાલની વરતુરિયતિ બેતાં, માત્ર માર બુમિમાં
જગ જેવો છે.

મારા બહેનો ! તમે જે વિચારો ત્યાં સાંભળ્યા તેનું પ્રયોજન શું ! જે ઠરાવો તમે
હવેમાં અંકિત કર્યા અને દસાબ્યાં, તેને તમે અનલમાં નહિં મુકા, તેથી સિદ્ધિ શું થઈ ?
તમે જેટલું શ્રવણ કરો, તેટલું તમારા વિજ્ઞાનમાં લાવો, તમારી શક્તિ પ્રમાણે બોલો ઉ-
પાડો અને જાતિને માટે પરિવર્ત મેળવવાનો જે મદાન અને સ્તુત્ય ઉદ્દેશ છે, તેને
સફળ કરો.

અસત્ય પરિવર્તથી તમને જાતિનો કંઈક લાભ અને વિશેષતઃ દેશાટલ્યનો લાભ મળે
એમાં કંઈપણ સંદેહ નથી; કિંતુ જાત્યોદયને માટે તમારા વિચારો દેશાટલ્યનાં વિચારો કરતાં
મજબૂત હોવાં જોઈએ; અને ત્યારેજ તમારો મુખ્ય ઉદ્દેશ પાર પડશે.

અતઃ તમે પાટણમાં તૃતીય પરિવર્તમાં પણ લાગ લીધો, ત્યાંનાં ઠરાવો પણ તમે જલ્દયા
અને જ્ઞાનમાં શિક્ષ કરનારા અનેક સંભાષણો સાંભળ્યાં. ભાષણોનો સાર સમજ્યા. કાંઈક
મનમાં આવ્યું પણ અહીં કે અમારી જાતિનાં બાળકો વેદોક્ત રીતે સંધ્યાવંદનાદિ, યજ્ઞાદિ
કાર્યો કરી શકે છે. તેમનાં બોલવાનાં ઉચ્ચારમાં કંઈ શુદ્ધતા આવી છે. જાતિમાં જે અધ-
કાર હતો તે અધકાર કંઈક દીપ્તો પ્રદીપ્ત થયાથી, નાશ થવા લાગ્યો છે. હવે તો કવિશ્રી
નર્મદાશંકરનાં શબ્દોનું સત્યપણું જણાવા લાગ્યું છે કે—

“દીપે અર્ચ્યું પ્રભાત

યમે સન્ધરે મધ્યાન્દ

ધ્વજ પ્રકાસને જગજગ દયુબી પ્રેમ નાર્ય અંદિન”

હત્યાદિ જે “મુજરાત”ને માટે મરજી જોડાયેલી છે તેનોજ અમુક અંશ લઈને દુ-
તે જાતિ સાથે સરખાવીશ જાતિ નિદામાથી જનન થઈ છે. કાંઈક સુધારાની સરિતા
વહેવા માંડી છે. કંઈક મધરની દૃષ્ટિ થઈ છે, કંઈક પ્રકાશ થયો છે. હજુ તો પ્રભાત છે.
મધ્યાન્દ થતાં વખત પડેલા લાગશે, અને ત્યારે જાતિનું જે શીર્ષ, તેનામાં રહેલી
ભવના, અને તેનામાં રહેલો જ્ઞાનનો પ્રકાશ બદાવ પડશે અને ત્યારેજ એક મહાન અને
સર્વોત્કૃષ્ટ જાતિ મળશે અને ત્યારેજ અધિકૃતનું પર્વગારવ પ્રાપ્ત થશે.

તો ઉક્ત વિષયોમાં કંઈ પણ સુધારા થયા નથી. જાતિહિતચિંતકોને પોતાની જાતિ માટે અભિમાન નથી ત્યાં સુધી જાત્યોદ્ધયની આશા રાખવી એ સઘળું બ્યર્થજ છે. જ્યારે આગેવાન પુરૂષો તન, મન અને ધનથી ચઢઢ કરશે, જાતિમાંથી કુરીવાજો, અદેખાઈ વિગેરે નષ્ટ થશે, જાતિ સંપીકી થશે, કેળવણીને ઉત્તેજન મળશે, પુરૂષો કેળવાયલા થશે, માતાઓ ગૃહિણી તરીકેનું કાર્ય સમજશે, ત્યારે જ જાતિના પૂર્ણોદ્ધય માટે આશા રાખવી. હાલ તો શુદ્ધપક્ષનો ચંદ્ર છે. તે હજુ પૂર્ણ કળાને પ્રાપ્ત થયો નથી, તે તો પૂર્ણમાને દિવસે જ પૂર્ણ થશે. તે જ પ્રમાણે ઉક્ત સુધારા જાતિમાં દાખલ થશે, ત્યારે એ ચંદ્ર પણ પૂર્ણકળા પ્રાપ્ત કરશે અને મારી જાતિ એક પૂર્ણમાના ચંદ્રમાની માફક તેજસ્વી બની, તપના પ્રભાવથી લબ્ય બની સર્વ જાતિઓમા ઉત્કૃષ્ટ નીવડે, એમ હું ઇચ્છુ છું અને સર્વ કોઈ દ્વીપિ સંતાન ઇચ્છે, એ સ્વભાવિક છે.

બંધુઓ ! તમે જાતિને માટે પ્રયત્ન કરો છો તે કરતા રહો પણ જે કરો તે અમક્ષમાં મુકો, “કહેણી તેવી કરણી રાખો”, નાના નાના કુરીવાજોનું પ્રતિબંધન થવું જોઈએ. જાતિને લાલપ્રદ અને સર્વને સુગમ એવા કરાવો પસાર કરવા અને જાતિની હાલની રિયતિ કેવી છે, તેનો પૂર્ણ વિચાર કરી, જે કરાવો પસાર કરો, તે ભાર જાતિ વહન કરી શકશે કે નહિ, એવા એવા અગણિત વિચારો આગેવાન પુરૂષોએ કરવાના છે. પોતાના ઉપર લક્ષ્મીદેવીની પૂર્ણ કૃપા હોય, તેથી બીજા બધાં લક્ષ્મીવાળાં છે, એમ કદી પણ ધારવું નહિ.

આ લેખથી કદાચ મારા સુરત વિભાગના બંધુઓને વિચાર થશે, કે આ વળી કેણુ નીકળે? તેના ઉત્તરમાં હું એટલું જ કહીશ કે આ લેખો “માગ્યા વિના પોતાની માતા પણ નહીં પીરસે” એ કહેવતને આધારે આ લેખ લખ્યો છે. જ્ઞાતિ, એ મારી માતા છે અને તેની પાસેથી સુધારા રૂપી મિષ્ટ ભોજનો માગુ છું કે જેથી જાતિના મારા અન્ય બંધુઓ તેનો સ્વાદ લઈ સુખમય જીવન ગાળે એજ આ વિષયનો હેતુ છે. આલેખ વા ટીકા જેવું કંઈ જ નથી, કિંતુ મારી અત્પ્રમતિથી લખાએલ આ પ્રયત્નના લેખમાં કદાચ એવા દોષો થયા હોય તો તે બંધુભાવે દામા કરશે એજ હૃદયની અંતિમ વિચ્છિન્ન સહીત અત્રે જ વિરમવાને ઉચિત ધારું છું.

છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોને વિનંતિ.

પરમ પૂજ્ય વડીલો અને બંધુઓ,

આપના અમુલ્ય સમયમાં આડે આવી મારા કેટલાક કેળવાયલા તથા કેળવણીને ચાહનારા બંધુઓના આગ્રહથી બે શબ્દો વિદિત કરે છું તે ધ્યાનમાં લેવા કૃપા કરશે.

આપણો સંજો જે કેટલાક વખત ઉપર બીજા બંધુઓને ધડો દેવા યોગ્ય હતો, તેમાં હાલ પક્ષાપક્ષી તથા કુસંપ તથા આગેવાન ગ્રંથસ્થોની નિઃકાળજી પ્રત્યાદિ કારણોને લીધે, હાલની બગડતી જતી રિયતિ જેનાં કોઈ પણ સ્વજાતિ બંધુને અસંતોષ થયા વિના રહેશે નહિ.

ગત કારતક શુદ્ધ ૯-૧૦ ના દિવસેએ નદીઆદ મુકામે રા. પ્રભાસંદરભાષને ત્યાં તેમના માતૃશ્રીના ક્રિયા ખરચ ઉપર સમગ્ર ૭ ગામના બંધુઓને આમંત્રણ કરેલું, પરંતુ આ સંમેલનમાં ત્યાંના બંધુઓનો જોવો જોઈએ તેવો જમાવ યથેવે જણાતો નહોતો.

જો કે આવા પ્રસંગે ખાસ અગત્યના અને ધણા મહત્વના ધારી આપણા પૂજ્ય વડીલોએ નિર્માણ કરેલા છે કારણ કે સ્વચ્છાતિ બંધુઓ આવેજ પ્રસંગે બેઠા થઈ અરસપરસ એક-બીજા બંધુઓને મળી પ્રીતિમાં વધારો કરવા તથા આપણી રિયતિના સંબંધમાં ધણી અગત્યની તજવીજ કરી શકે છે તથા આપણા કામમાં ક્યા ક્યા સુધારાની જરૂરીયાત છે અને તેમાં શું શું સાધનોની ખામી છે તેનો અરસપરસ મળી નિર્ણય કરવાનો અમુક્યમાં અમુક્ય કોઈ વખત હોય તો તે આ સિવાય બીજો હોતો નથી.

પૂજ્ય વડીલોના આવા સ્તુતિપાત્ર પ્રસંગોને બારીકાથી જોતાં તેમની વિદ્યા, કળા, ચાતુર્યનું જ્ઞાન કોઈ પણ બંધુને યથા વિના રહેશે નહિ કારણ કે આધુનિક સમયના યોગે તેમનાં જાંખાં પડી ગયેલાં કોરણોનો પ્રકાશ હજુ આપણી નજરે પડે છે તો તેમના નિર્ણય કરેલા પ્રસંગોને પૂજ્યદ્રષ્ટિએ જોઈ તેમને પગલે ચાલી દરેક બંધુએ લાભ લેવો એ તેમનું મુખ્ય દર્શન છે.

આધુનિક સમયના અમારા અગ્રગંતાઓ, ન્યાય ને નીરાળોરાખી, કુસંપ કેળવી, મિથ્યાવાદનું મનન કરી પશ્ચાપક્ષીને પ્રાપ્ત કરી “અગ્રેસર” ની ઉત્તમ ડીમી દીપાવવામાં પોતાની મદત્તા સમજે તો તે સ્તુતિપાત્ર છે કે કેમ તેને માટે વિચાર કરવાનું મારા વાંચકવર્ગને સોંપી છું.

કદાપી અમારા અગ્રેસરોને કેટલીક અડચણોને લીધે અનુકુળતા ન આપી હોય તોપણ હવે પશ્ચાપક્ષીને પાતાળે કદાહી કુસંપનું કાસળ કદાહી મિથ્યાવાદને તિર્જાગલી આપી ફક્ત ન્યાય અને પોતાની ફરજ અદા કરવાની ખાતર પૂજ્ય વડીલોને પગલે ચાલી ઉછરતી ભાવી પ્રજાના લાભને માટે તેઓ કાંઈ પણ કાર્ય હાથ ધરશે એવી આશા છે.

આ સંમેલન પ્રસંગે સ્વચ્છાતિ વીરરત્ન રા. દરગોવતદાસ ન્દાનાભાઈ પેટલાદવાળા પોતાને કેટલીક અડચણો હોવા છતાં પોતાના અમુક્ય વખતનો બોગ આપી સ્વચ્છાતિદિન સંબંધી તથા બાળકોને કેળવણી સંબંધી તથા કેન્દ્ર-રમ્પો અને બોર્ડિંગ સંબંધી જરૂરીયાત જણાવવા તથા પોતાના ઉત્તમ વિચારો દર્શાવવા પધારેલા હતા તથા બીજા કેટલાક બંધુ-ઓએ હાલમાં ચાલતા કુસંપ તથા પશ્ચાપક્ષી અને કેળવણીને લગતા કેટલાક વિષયો તથા શીથીલ થઈ ગયેલા જગ્યા (જોગ) ના બંધારણ સમઘી અનેક પોદારો વિદિત કરેલા પણ અમારા આગેવાન વર્ગે આ સંબંધી કંઈ સ્તુતિપાત્ર જણવાજોગ નિર્ણય કયોં હોય એમ જણાતું નથી. રૂચરેચ્છા ચર્લીવર્સી.

અસ્તુ.

મારે જણાવવું જોઈએ કે જૂના વિચારના માણસો અને હાલના વિચારના ઈજવામલા અનુભવી માણસોના મનમન્ય-તરમાં ધણી જગ્યાએ ફેરફાર માલમ પડે છે. આવા ધણા દાખલાઓ આપણી પામે મોલુદ છે. આવાજ કાઢીને લીધે કદાચિત્ત અમારા અગ્રેસરોની પદાનમાં હાલના વિચારો નદી ઠસના હોય, તોપણ મારા ઈજવામલા બંધુઓએ ખાસ પદાનમાં રાખવાની જરૂર છે કે હાલના સમયને અનુસરી કેળવાયેલા વર્ગ કદાપી ઓછો દગે અગર

કેળવણીને ચાહનારાઓની સંખ્યા જોઈતા પ્રમાણમાં નથી, એમ ધારી આગળ પગલાં ભરવા હીલ કરવી એ અમારા બંધુવર્ગને હાજરું નથી, પણ પરમકૃપાળુ* પરમાત્માની આપેલી કુદરતી બક્ષીસો વડે પુરૂષપ્રયત્નથી મનુષ્ય ધારે તે મિથિતિને પ્રાપ્ત કરવા શક્તિમાન થાય છે.

ધારો કે યોગ કે બળદના સાધન વિના હજારો ગાંઠિની મુસાફરી, પાણીમાં પ્રયાણ, આકાશગમન સંગીતના સાહિત્યો, કોનેઝાફ વીજળીક સાહિત્ય વિગેરે આધુનિક સમયમાં અનેક પ્રકારનાં સાધનો જોતાં મહાન શુદ્ધિશાળી પુરુષોની વિદ્યાકળા-કૌશલ્યતાનું આપણને જ્ઞાન થયા વિના રહેશે નહીં, તે આપણે આપણી રિથિત અનુસાર પ્રયાસથી કંઈપણ અંશે કંઈપણ કાર્ય કરી શકીશુંજ એવા દ્રઢભાવને ધારણ કરવો જોઈએ.

॥ વિદ્યા પરમ્ દૈવતં ॥

જો કે આ દુનિયામાં બળવાનમાં બળવાન કોઈ સાધન હોય તો તે ક્રકત વિદ્યાદેવી છે, અને એનાજ આશ્રીતો દશે દિશામાં ડોકા વગાડનાર છે તો પરમદૈવતરૂપ વિદ્યાદેવીનો પ્રચાર કરવા દરેક બંધુએ દૃઢતાપૂર્વક પ્રયાસ કરવોજ જોઈએ, અને આવા પ્રયાસ કરવાના પ્રસંગો સ્વચ્છાતિબંધુઓએ આપણને ઘણી વખતે પોતાના ખરી મહેનતના દ્રવ્યનો ભોગ આપી આપેલા પણ ઘણી દીલગીરીની વાત છે જે તેનો કંઈ લાભ હજી સુધી આપણે લાભ શક્યા નથી. તેમજ પોતાના સુકોમળ બાળકોના હિતની ખાતર વડીલ કે અગ્રેસરની ફરજ અદા કરવાને વિમુખ રહેવાથી, પ્રસંગ આપનાર મહસ્થોનું દ્રવ્ય ઊગી નીકળ્યું નથી એ શોચનીય છે.

પણ આપણી જ્ઞાતિના નરરત્ન પ્રભાસંકર તથા ગિરિજાસંકરબાપ વિગેરે મહારથોનાં વેરાયલાં બીના અંકુરો આવે પ્રસંગે પ્રકાશમાં આવ્યા વિના રહેતાં નથી, એ નિઃસંદેહ છે.

મારા છ ગામના કેળવાએલા તથા કેળવણીને ચાહનારા બંધુઓને એટલીજ વિનંતિ છે જે તેમણે કેળવણીને માટે પ્રયાસ કરવોજ જોઈએ અને કોઇ એક સંસ્થા ઉભી કરવી એ ખાસ અગત્યનું કામ છે અને તેનો લાભ જ્યારે આવા નેકનામદાર બ્રીટીશ સરકારની શીતલ છાયા નીચે તમારા બાળકોને ન મળે અગર તેને માટે હજી સુધી તમે કંઈપણ તજવીજ કરવા ધ્યાનમાં ન લ્યો એ કેટલું દીલગીર થવા જેવું છે ! હે બંધુઓ ! હવે મુલતવી રાખવાના માર્ગે ફળને તજી મારો દરેક બંધુને ચોગ્ય છે કે વિલાસવાર માટે અરસ પરસ એકબીજાને પોતાના વિચાર દર્શાવી એક મંડળ સ્થાપવું જોઈએ અને તેમાં કેળવાયેલા તથા કેળવણીને ચાહનારા દરેક બંધુએ દાખલ થઈ પોતાથી ખનતો આશ્રય આપી પોતાની ફરજ અદા કરી કૃતાર્થ થવું જોઈએ, જેથી તમારાં બાળકો પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાપાત્ર બની વિદ્યારૂપી આભૂષણ ધારણ કરી આપણા પરમપૂજ્ય રવિમુનિઓની ઝાંખી ચર્ચ ગએલી કીર્તિને ઝગઝગીત કરી દીપાવવા લાગ્યશાળી થાય. इति.

બોગીલાલ જગન્નાથ જોશી.

વિદ્યાર્થીના ઉદ્ગારો.

લેખક,—(વિદ્યાર્થી—સુદરસાલ મંગળદાસ.)

પ્રિય પાઠકગણુ આજ મને આપની સેવામાં પ્રથમ લેખ અર્પણ કરવાનો પ્રસંગ આપ્યો છે અત તેમાં મારા જેવા એક નાના બાલકની હુન થાય તો આપ વિદ્વાનો મને ક્ષમા બક્ષીશો.

દુનિયામાં આવીને આપણી શી શી ફરજો છે તે આપણે જાણવું જોઈએ. પ્રથમ તો ભણવું, ભણાવવું, કમાવું, જ્ઞાતિની સેવા કરવી, રક્ષાની સેવા કરવી, પરંતુ આજ હમારા ભાષ્યોની અંદર જ્ઞાતિ સેવાનો ભાવ ધણો થોડો છે. કારણ એટલુંજ છે કે આપણે એમ માનીએ છીએ કે જ્ઞાતિ સેવાથી શું થવાનું છે ? અને જ્ઞાતિ સેવા તે તો તેની શુભામંગીરી છે અને તે કાણુ કરે

વડીલો મદિ આવો વિચાર અથ જ્ઞાતિ અને સમુદાયમાં હોત તો તેમની આટલી બધી ચઢતી દેખાત નહીં તેમની ચઢતી તે ફક્ત તેમની જ્ઞાતિ સેવા અને સપને લીધે છે સપમાં એટલું બધું પ્રાપ્ત્ય છે કે મનુષ્ય ધારે તે કરી શકે પણ ન્યા મુધી સપ નથી ત્યા મુધી કાંઈ જ્ઞાતિ વા સમુદાયની દૃઢાપિ ઉન્નતિ થવાની નથી “ એક્ય કેમ થાય એક્ય કેમ થાય ” એમ કરી નિરાશ થવાની જરૂર નથી પરંતુ પ્રયાસ કરવો એજ પ્રથમ કર્તવ્ય છે. જો કદાપિ પ્રયાસ નિષ્ફળ થયો તો ફરીથી અને ફરીથી પ્રયાસ કરવાની ઉમેદ રાખવી જોઈએ તેમ કરવાથી સમયાન્તરે ઇશ્વરસિદ્ધિ થઈ શકશે મી જોસદે ન્યારે પાનાં મેન્ટમાં પ્રથમ ભાષણ આપ્યું ત્યારે સર્વ મનુષ્યો તેના સામુ જોઈને હસતા હતા અને છેવટે પ્રમુખને તેમને બેસવાને વિનંતિ કરી પછી પરંતુ જોસદે બેસતાં બેસતાં પણ બોલ્યા હતા કે આજ આપ મને ધીકારો છો પરંતુ માત થોડા સમયના પ્રયાસથી આપ મારું ભાષણ સંભળવાને ઉપરા ઉપરી આવડો અદરથો જન્યુ પણ તેમજ તેના બે ત્રણ વખતના પ્રયાસથી તેનું ધારણુ કામ તે પાર પાડી શક્યા તો પછી આપણે આપણી જ્ઞાતિને માટે પ્રયાસ કરીએ તો શું ન કરી શકીએ હુ કહીશ કે જ્ઞાતિ પ્રતિ પ્રેમ ઉપજાની, વદિ આપણે ખતથી કાંઈ પણ કાર્ય કરવા ધારીએ તો કરી શકીએ. શ્રીમાન એડીસન સાહેબે પોતાના ખતીલા રવભાવને લીધે અને આપણી ધીટીસ સરકારની ખતીનો પ્રજાએ પોતાના તેરા મુથને લીધે પોતાની કેવી ઉન્નતિ કરી છે તે આપણે જોઈ રહ્યા છીએ, અત ખતીલા રવભાવથી આપણે આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિ કરવી જોઈએ. મારા પૂજ્ય વડીવ શ્રી શિવિન્નશકરજીએ પાઠજીમાં ચચલો કોનરન્સ વખતે કહ્યું હતું કે આ જ્ઞાતિને વારસે કદાપિ જીવ જાય તો પણ બસે પણ આ જ્ઞાતિની ઉન્નતિ માટે પ્રયત્ન કરતા રહેવું એજ આપણે હેતુ હોવો જોઈએ ધન્ય છે તેમને અને ધન્ય છે તેમના જીવનને. સન્મન અદરથો ! આપણે હવે પ્રમાદને છોડીને, હૃદયમાં પ્રેમ ઉત્પન્ન કરવો જોઈએ મારા જેવા નાના નાના વિદ્યાર્થીઓમાં જ્ઞાતિની સેવા કરવાની લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરવી જોઈએ વિદ્યાર્થીઓના અત કરજીમાં વિશ્વામિત્ર વસિષ્ઠ કણ્વાદકપિત જેવા તપોધનોના ઉચ્ચ જીવનાદર્શીની છાપ પાડવી જોઈએ કે જેથી મોગ થઈ તેઓ તપોધનોના નામને યચસ્વી બનાવે. તે પવિત્ર નામપર મૈષ્ટ પણ

પ્રકારનું કલંક આવવા દે નહિ આ સર્વ આપણી જ્ઞાતિની બોર્ડિંગ સ્કુલ થાય તોજ યશ થકે. પાટણની કોન્ફરન્સ સમયે બોર્ડિંગ સ્થાપન કરવાને માટે જે કમીટી નીચત કરી છે તે કમીટીના સભાસદ પૂજ્ય ગિરિનારાંકર નિર્લંચિયનો બોર્ડિંગ સંબંધમાં આવણુ માસના અંકમાં તે કમીટીના સેક્રેટરીપરનો પત્ર વાંચી મારા આત્માને આહ્વાદ થયો. અને એમ મનમાં ભાવ ઉત્પન્ન થયો કે હે દયાળુ બગવાન ! તેવી બોર્ડિંગ સ્કુલ તપોધન શાલાઓ સંતાનોને માટે શીઘ્ર ઉત્પન્ન કર જેથી મારા જેવા થતાં વિદ્યાર્થીઓમાં જ્ઞાતિના ઉદ્ધવની લાગણીઓ જાગત યશ તેઓ જ્ઞાતિના સપુત પુત્રો છે એમ સિદ્ધ કરે. વડીલો ! મારા જેવા નાના મગજમાંથી વધુ શું નીકળી શકે ? આટલુંજ બસ.

પ્રેત-ભોજન છોડી દેવું જોઈએ.

(લેખક:—બોડીદાસ ધર્મરસમ રાવલ-ચોરવડોદરા.)

પ્રિય પાઠકગણ આજે હું કાંઈ પણ જે પચામતિ લખું છું, તે મોટા વિદ્વાનો અને મહાન વક્તાના આડંબરથી નથી, પણ મેં જે સાંભળ્યું છે તથા આપ જેવા વિદ્વાનો પાસે અનુભવ્યું છે તે આપ યોગ્ય સદ્ગૃહસ્થોની ચમક્ષ બે બોલ કહેવા ઇચ્છા રાખું છું. આજનો મારો લેખ મરણ નિમિત્તે જમણુવારનો છે કે જે વિષય દરેકને મનન કરવા યોગ્ય છે.

પ્રિય બંધુઓ ! આ ઊપયોગી વિષય એક નવીનરૂપે આપની સેવામાં રજુ કરું છું એમ નથી પણ આ વિષય ઉપર પૂર્વકાલથી આપણા ધર્મગુરુઓ, મુનિવરો, મહર્ષિઓ અને વિદ્વાનો ચર્ચા કરતા આવ્યા છે, અને તેઓએ પોતાના ધાર્મિક અને વ્યવહારીક લેખોમાં અયોગ્ય જમણુવારને માટે એટલું બહું લખેલું છે કે તે કહેવાને હું સામર્થ્યવાન નથી પરંતુ આ એક ઊપયોગી વિષય મારી અલ્પ મત્યનુસાર આપ છુદ્ધિવાન ભાતાઓની સમક્ષ રજુ કરું છું.

આ ભારતવર્ષ બલકે સકળ જગતનો સ્વાભાવિક નિયમ છે કે દરેક માણસ આનંદ યશ અને સમાગમની આશા રાખે છે અને તેના દરેક કાર્યમાં તેના દરેક સંબંધમાં અને તેના દરેક તરંગમાં દરેક મનુષ્યની એવી ઇચ્છા રહે છે કે મને ફલાણું કામ કરવાથી આનંદ મળે તો તે કામ કરવું, ફલાણું કામ કરવાથી યશ મળે છે, તો બીજા કામની દરકાર નહીં રાખતાં તે કામ મારે કરવું અને છેવટે પ્રતિષ્ઠિત માણસો સાથે સમાગમ યવાથી એ મને શોભા આપનારું છે તો તેમની સાથે સમાગમ કરવોજ—આટલા હેતુથીજ જમવા જમાડવાનો સંપ્રદાય ચાલુ થયો હોય એમ જણાય છે. આ સંપ્રદાય સંસાર વ્યવહારમાં આનંદ આપનારો છે, એમ તો સર્વ કષ્ટક કરશેજ પરંતુ આટલું પણ મારા ભાતાઓની ધ્યાનમાં આવશે કે જમવું જમાડવું એ હર્ષની નિશાની છે, ન્યાતો જમાડવી એ લગ્ન અથવા તેના જેવા બીજા પ્રસંગે આનંદ આપનાર ધર્મ પડે છે, પરંતુ મરણ પ્રસંગે જે વખતે બ્લાહા સળાના અઘણ મૃત્યુથી આપણા હૃદયમાં કારી ધા પડેલા હોય અને જે ધારી આપણે રીખાતા હોઈએ તે વખતે સગાબાહાને અને નાતના લોકોને મિષ્ટાન્ન જમાડવા એ કયા પ્રકારના આનંદનું કારણ છે ? એનો વિચાર મારા સુતબંધુઓને સોંપું છું, કારણ કે મારાથી સમજી શકાતું નથી

મરણ એ કાંઈ નાની સુની વાત નથી—માણસ મરી ગયું અને લાકડાનો કકડો ભાંગી ગયો. એ કાંઈ સરખું નથી, છતાં પણ મરણ પાછળ જન્મણવાર એટલો તો જરૂરનો થઈ પડ્યો છે કે ખીજા શુભ પ્રસંગો ન સચવાય તેની હરકત નહીં, પણ મરણ પાછળ જન્મણવાર તો કરવોજ જોઈએ ? ? ?

મરનારના કુટુંબને મનુષ્ય રત્નની દાની થઈ છે એ તો જાણે બસ નથી ? પરંતુ ખરચ કરવાની શક્તિ ન હોય, અવિધ્યર્મા ભરણુ પોષણુ કરવાના પણ સાંસા પડતા હોય તો પણ મરનારનો દહાડો તો કરવોજ જોઈએ એ ક્યાંનું શાણપણું ? એ ઠીક કહેવત છે કે—સ્ત્રીની અધરણી અને માવતરનું બારમું—એ કાંઈ ફરી ફરીને આવતું નથી તેથી એવો પ્રસંગ આવે ધરબાર અગર ધરાણાગાંઠા વેગીને પણ ન્યાતો જમાડવા તૈયાર થઈ જાય છે.

મરણ પાછળ જન્મણના નાતવરા કરવા એ એક નાતનો ધારોજ થઈ પડ્યો હોયની ? અરે સરકાર દરબારના કરમાંથી અરજ કરીને પણ છુટી શકાય છે, પરંતુ આવી વાતે તો એટલું બધું ઉંડું મુળ ધાઈયું છે કે તેમાંથી છુટી શકાતુંજ નથી. આ રીવાજના પાડારે શું વિચાર કર્યો હશે ? તે તો તેઓજ જાણે પરંતુ તે રીવાજ દાનીકારક છે. એમ માંડે માનવું છે.

ધણીના મરણ પાછળ રાંડી રાંડ પાસે તેનાં ધરણી ગાંઠાં વેચાવીને દાડો કરાવરાવવો એ શું ઝોઝો અવિચાર છે ? મરનારના કુટુંબીઓની અખિમાંથી ચોધાર લોહીની ધાર માફક આંસુ ચાસ્યાં જતાં હોય અને મોહું પણ ઉંચું કરી શકતાં નહોય તે વખતે ન્યાતીલાઓ ગિપ્તાજ ઉઠાવે—અરે—સ્ત્રીક બોલી હર હર મહાદેવની ગર્જનાઓ કરી મૂકે અને અનેક પ્રકારનાં રંગભેરંગી મુકટા પહેરી શાલ દુશાલા ઝોદી અનેક પ્રકારના હર્ષની વાતો કરતાં અને રસોઈનાં વખાણુ કરતા આગમન કરી જાઉં અને ઠાંધ ધરડું છુટું નાના મરણની શરમના હીધે નાતમાં જન્મવા આવ્યું ના હોય તો તેનું પીરસણુ માગી લે, અહો ! આ શું ઝોઝું શરમાવા જોવું છે ? અને જે ઠેકાણે લોહી શોકમાં નિમગ્ન થયા હોય તે ઠેકાણે નાતી લાઓ હર્ષના ચિન્હો ધારણુ કરે એ શું જન્મનારને ઝોઝું નામોશી ભરેલું છે ? પણ કેટલાક કહે છે કે “ એમ ક્યાં કહેવા જઈએ છીએ કે તમે દાડો કરો, દાડો નથી કરતા તેને કાંઈ નાત સજ્જ કરતી નથી તેમજ દાડો કરવાની ફરજ પણ ઠાંધને પાડતા નથી ”,—ખર છે કે નાત વરા કરતા નથી તેને માટે ન્યાત શિક્ષા કરતી નથી પરંતુ નાતનો સમુદાય નાતના સદ્ગુણસ્થનો જોડેલો છે, અને જ્યારે નાતના જુદા જુદા લોકો—દાડો—નહીં કરનારને મેણી મારી જમીનદાસ્ત કરી નાંખે છે, ત્યારે તેના કરતાં બીજો કયો વધારે જુદા ? નાતનાં મેંજાને અટકાવવા માટે શક્તિ નહીં છતાં તણખને ગરીબ માણસોને નાનવરા કરવા પડે છે તેથી નાતના દરેક માણસોની ફરજ છે કે આવા તુકસાન ભરેલા રીવાજને બીલકુલ ઉત્તેજન આપવુંજ નહીં, એટલુજ નહીં પણ હરેક રીતે આ રહીતો પણ સુદ્ધિપણુ પોતાના લાગતાવળગતામાં અગર કુટુંબમાં પેસવા દેવો નહીં. પોંડેલો હોય ત્યાંથી દૂર કરવો અને એ રીતે ગરીબ માણસોપર પડતા બોજાથી તેમને મુક્ત કરવા એ જ્ઞાતિના આગેવાનોની ફરજ છે.

મરણ પાછળ નાતવરાનો રીવાજ દૂર કરવો એ ખરેખર ગરીબ લોકોનું કામ નથી. નાતના આગેવાનોએ ભેગા થઈને ઠરાવ કરવો જોઈએ કે ઠાંધને ઘેર મરણ ચાલ-તો તેની પાછળ બીલકુલ જન્મણવાર કરવોજ નહીં અને છત્તા હોય તો તેને જે મળે તે ધર્માંદા ફેડમાં નાંખવું.

આની પહેલ પદસાદરને ત્યાંથી જ ચલી જોઈએ, - ધણીવાર એવું બને છે કે નાતના બાધેલા ધારાતું કાઠ પણ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને સજા પણ ચતી નથી પણ અવી ગ્રામતમાં અગ્રગણ્યોએ શ્યાન આપતું જોઈએ કે ધારો તોડનાર તવંગર હોય યા ગરીબ હોય પણ તેને ઘટતે શાસને પહોંચાડી આ રીવાજ અટકાવવો જોઈએ.

નાતરામાં જમીને દહાવો લેનાર લોકો કદાચ આ રીવાજ બંધ કરવાથી જોયેન, યશે પરંતુ તે કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. જ્યારે તેઓ ધણીવાર નાતોમાં જમીને કહેજાં ઠંડાં કરશે તો એક યા વધારેવાર તેમને પોતાને ઘેર પણ મરણનો પ્રસંગ આવે નાતો જમાડવી પડશે ત્યારે માલમ પડશે કે નાતો જમાડતાં આખ્યો નીકળી જાય છે તેથી નાતીલાઓને સમજવું જોઈએ કે ગરીબ લોકો—ધરે ધીનો છટો પણ દેખે નહી, ખાવા પીવાનાં સાધન આજે હોય ને કાલે ક્યાં ક્યાં મારવાં પડે અને ત્રાત દિવસ મહેનત કરી બે દોઢીઆં કમાઈ જેમ તેમ કુટુંબનું ગુજરાન ચલાવતાં હોય તેઓના ધરમાં મરણ થવાથી નાતો જમાડવાની રહીશ જોડી ખર્ચમાં જડવાથી જે દુઃખ સદન કરવું પડે છે તે તો જમણવાર કરનારનું મન જાણે અને ધૈર્ય જાણે—હર હર હર ???

તેથી મારી તપોધન માતિના તથા અન્ય કામના આગેવાનોને મારી નવ્રતાપૂર્વક અરજ છે કે જે તેઓ પોતાની નાતને દુઃખદાયક સ્થિતિમાંથી બચાવવા માગતા હોય, જે તેમને તેમના ગરીબવર્ગને માટે જરા પણ દયાની લાગણી હોય, જે તેમનામાં સાધારણ મતુષ્ય તરીકે સામાન્ય પણ લાગણી હોય તો તેમણે મરણ પાછળ જમણવાર—શોકના સમયમાં હર્ષનું પ્રદર્શન—તરતજ અટકાવવા ઉપાયો લેવા જોઈએ જેથીકરી એમને (આગેવાનોને) હજારો ગરીબ ન્યાતીલાઓની આશિષ મળશે. અરતુ.

જ્ઞાનદેવી.

(અકરણ ૨ ભૂ.)

ઉ-માદ—ગાઠણ !

ગાંડણ ! તું મનના વિકારો અને લાવોનો એક વટાણાંયો છે, જેમાં વિષયગામિની સમજ શક્તિ ચક્રોળે ચઢે છે । તું એક ભયાનક આપત્તિ છે, તારા પ્રેડીયાઓ—જેમાં તું વાસ કરે છે, તેમને એક ક્ષણમાં આનંદના સાતમા આસમાન પર લઈ તું ઉડે છે; જ્યારે બીજાજ ક્ષણે નિરાશા અને દુઃખના હિંડા અધારા નરક-કુંડમાં તું દેને ગરક કરે છે । જેમ કીડાઓ મૃત પાંચ ભૌતિક શરીરને કાતરી કાતરી ઊંન વિઊંન કરી નાખે છે, તેમ તું આત્માને ઉન્નત બનાવનાર દરેક લક્ષણ-સદ્ગુણને ખાઇ જઈ આત્માને મહા પતિત બનાવી દે છે. અહો ! ! સિતમગાર કુદરતનું આદૃત શસ્ત્ર ! તું ધ્વજ અને મહામારી જેવા લાયકર રોગોથી પણ મહા ભારી—કારી છે.

શાશ્વ માણસનું મગજ એક પ્રશાન્ત સમુદ્રવત્ છે. જેમ એક ચતુર ખલાસી શાન્ત સમુદ્ર પર પોતાનું વહાણ બરાબર હાંકરી ઇષ્ટ સ્થળે લઈ જાય છે પરંતુ ન્યેડ અપાઠના

તોફાની સમુદ્રમાં ઝોલા ખાય છે અને એ દુષ્કર્મ-એ ગયું ! યદ્યપ્ય છે, તેવીજ વાત ગાંડા મનુષ્યના ધાંધળીયા-અયોક્ષ, ભ્રમિત મગજની છે. તે આત્મવંચન કરનારી-છેતરનારી છે. સત્ય સ્વરૂપને તે જોઈ શકતી નથી. તે દુષ્ક વ્યથા, જોસ્તીના ઉપાયો અને આત્મધાતની પણ જનની છે. તેના પાશનાં ફસાનાર કદી તેની દસ્તીનો સ્વીકાર કરતું નથી-તે તો જાણે તેનું નામ પણ જાણતું ન હોય-ઉલટું તેથી વિષદ મહાશયું પોતાને લેખે છે ।

યશોદામાં આ ગાંડા વંશ પરંપરાની-ઓથે-ઉતરી આવેલી હતી. યશોદા એક ગૃહ-સ્થ વૈશ્યની પુત્રી હતી. તેના બાપ ગોપાળદાસ કાઠીયાવાડના એક ખીજ વર્ગના રોટના દિવાન પદ પર હતા, બ્રિટીશ રેસીડન્સીમાં તેમજ અન્ય કાઠીયાવાડના રોટમાં તેમનો માન મરતબો સારો હતો. તેઓ રાજ્યકીય વિષયોમાં પ્રમાણભૂત મનાતા હોવાથી તેમની સલાહ ધણી રોટો લેતા અને તેને માટે તેમનો દ્રવ્યાદિથી પણ સારો સહાર થતો હતો. ઉપરાંત તેઓ હાલના વૈશ્યની માફક નિઃસવ-પેમલા ન હોય, શૌર્યવાન જોન્ડરી હતા. મોટા મોટા બહારવટીઓ પણ તેમના તામથી કાપતા. વણિક-નાગર પાર્ટીનો પવન કાઠીયાવાડમાં આસ્યો ત્યારે તેમણે આજીવનની વાપરી પોતાના રોટમાંથી નાગર માત્રને દૂર કરાવ્યા હતા એટલુંજ નહિ પણ જીજ્ઞ રોટમાંથી પણ નાગર પાર્ટીને નિર્બળ કરવા પ્રયત્નશીલ થયા હતા. આ ઝગડામાં તેમને પોતાનું મગજ ધણું કસતું પડતું હતું, તથા રેસીડન્સી, પોલીસીકલ એજન્સી વિગેરેને મળવા કરવામાં પણ શારીરિક શ્રમ ધણો લેવો પડતો હતો જેનું એકંદર પરિણામ તેમની શારીરિક અવસ્થા બહુજ શિથિલ કરનારું નિવડ્યું. હજી તેઓને માત્ર ૪૦ વર્ષજ થયાં હતાં, તેમ છતાં તેઓની ઉંમર કાંઈ ૫૫ વર્ષથી ઓછી આંકતું નહિ. રાત્રીના કદી કદી તેઓ ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં બગસાની બહાર ફટલેક દૂર સુધી આપ્યા જતા હતા, અને વળી પાછા આવી સૂઈ જતા પણ સવારમાં પૂજતાં તેઓ આશ્ચર્યિત થઈ સાદ જણાવતા કે રાત્રીના તેઓ ઉઠ્યા પણ નથી । એક દિવસ તેઓ મળરો ઉઠી બાગમાં ફરતા હતા તેવામાં પિસ્તોલનો અવાજ સાંભળી નોકર વર્ગ ત્યાં દોડી આવ્યો અને જુએ છે તો દિવાનજીને મરેલા જોઈ સૌ સ્તબ્ધ બની ગયાં । પોલીસ અમલદારો અને ખુદ ઠાકોર સાહેબ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા, અને નાગરવણિક ઝગડાનું આ પરિણામ હોય એમ માની ખૂનીને શોધી કાઢવાની એકદમ પોલીસને તાકીદ થઈ. દિવાનજીનાં પત્નિ ધણી સમજી હતાં, તેઓ દિવાનજીની માનસીક અવસ્થા જાણતાં હતાં અને તેથી તેમણે ખિન્ન મને ઠાકોર સાહેબને બોલાવી ખાનગીમાં બેસી સમજાવી જણાવ્યું કે, એવો દિવાનજીનો આત્મ-ધાતજ હતો, તેમના મગજની સ્થિતિ કેટલાંક વર્ષોથી ઠીક નહોતી, વારંવાર તેઓ કહેતા હતા કે-જાણે કુવામાં પડું અગાશીએથી ફટી પડું. એવા વિચાર મારા મનમાં, મનને વાર્યા છતાં પણ આવ્યા કરે છે. કદી કદી તેઓ ઉંઘ નિઃસ્વાસ નાખતા કસોડોના કસોડો જડવત બેસી રહેતા; કદી રોતા, કદી હસતા-પણ ઠાકોર સાહેબને ગળે આ વાત કેમે કરી ઉતરેજ નહિ ! આવો બોહોશ-કાર્યદક્ષ મહાયતુર દિવાન તે વળી આમ હોય ? વાતજ ખોટી । પોલીસ ફોજદારને તેમણે બોલાવી પોતાનો શક જાહેર કર્યો કે આમાં દિવાન પત્નિનો પણ હાથ હોય, માટે બરાબર પારિક્ષાથી તપાસ કરવી. ફોજદાર કહે કે પિસ્તોલ પણ દિવાનજીની પોતાની છે અને તેથી તેમજોજ આત્મધાત કર્યો હોય તે બનવાજોગ છે. ઠાકોર સાહેબે માથું ધુ-ણીવી કહ્યું કે, કાં નહિ કાંઈ નોકરજ નિમકહરામ બન્યા હોય અને વહેમ ન આવે માટે

દિવાનજીની પિરતોલ લઈ ખૂન કરી પિરતોલ પામેજ નાખી નાશી ન ગયો હોય ! વળી પણ દિવાનપતિને જણાવ્યું કે “ એ કુટુંબજ એમ આત્મકાત કરી મરણ પામતું આવ્યું છે. દીવાનજીના કાકાએ ‘ હું જીવ નહિ શીવ છું ’ એમ કહી ફળીઆમાં નીકળેલા એક નાગને પકડી ગળામાં નાંખ્યો અને લોકોએ વાર્ષા છતાં પોતાનો હાથ નાગના મોંમાં આપી ‘ નીલકંઠ ’ તો શું પણ ‘ નીલ ઘરીર ’ થઈ ગયા હતા એમ કહેવાય છે, ન્યારે મારા સસરાનું મરણ તો મહે’ નતે જોયેલું-બધંકર કારગી ચીસો પાડતા, મોંમાં શીજી, દરેક અવયવો ખેંચાઈ જતાં અને ખુદ ઇશ્વરને પણ અનેક અવાચ્ય આળી પ્રદાન કરતા મરતા મહે’ જોયા છે. અરે ! તેના વિચારથી પણ મને કપારી છૂટે છે” આથી તો રાગજીને ચોખ્ખા બનાવટ અને કાવતું લાગ્યું અને તેમણે દિવાન પતિને પરહેજ કરવાનો ખૂલ્લો હુકમ આપ્યો. પરંતુ આખરે દિવાનજીના ટેબલપર પડેલા એક કાગળના કડકાએ બેઠ લાગ્યો ! ઉતાવળા અક્ષરે તેમાં માત્ર એટલુંજ લખ્યું હતું કે—“ વતનમાં જઈ રહેલું, જન્મને કેળવી લાયક બનાવવી, કષ્ટકાળે ધીરજ ધરવી-ગોપાળ ” અક્ષર તો દિવાનજીનાજ હતા ! આમ દાર્શનિક પુરાવો સખળ હોવાથી કોઠાર સાહેબ ખજી શાન્ત થયા, વળી દિવાનપતિ પતિના વાવેલા કંઠકખીજ સમજતી હતી. સત્તાના દોરમાં તેમણે કોષને પણ મૂક્યા નહોતા ! અગર જો કે તેમની બાહોશીથી તેમના વિરુદ્ધ કોષ ફાવી શકતું નહોતું, પરંતુ અંદર તો સર્વ કોષ દાંત કચકચાવી રહ્યું હતું. હવે કદાચ વિરુદ્ધ પાર્ટી જોરમાં આવી પ્રધાનજીનું મેળવેલું સર્વ કોષ ધૂળધાણી કરાવી પણ નાખે, તેમ તે કાઠીયાવાડના ધણા દાખલાઓ ઉપરથી સમજતી થઈ હતી. વળી પતિની ગરતી વખતની આઝાનું ગૂઢ રહસ્ય પણ કંઈક હશે એમ માની તેણે ઉપકાર સાથે કોઠાર સાહેબની માગણીનો અસ્વીકાર કરી દેશપ્રતિ પ્રયાણ કરવાની આજ્ઞા માગી. કોઠાર સાહેબે લાચારીથી સર્વ કોષ બંદોબસ્ત કરી આપ્યો તથા પોતાના બાહોશ પ્રધાને રોટને કરેલા લાભોને યાદ કરી એક લાખ રૂપિયા રોટ તીજેરી-માંથી તેમને વતન પહોંચાડી આપ્યા.

દીવાનજીએ પ્રયત્નથીજ પોતાના મૂળવતન ખંભાત ખાતે ખેતર પસાયતા ધણી ખરીદી રાખ્યા હતા અને એકીકાતે ત્રણસો ત્રણસો વીધા ઉત્તમ જમીનના લઈ તેમાં ‘ કપાસ, ઘઉં, કોળ, તંબાકુ આદિનો પાક કરાવતા. ઉત્તર દિલ્હીસ્તાનની પોતાની એક યાત્રા દર્મિયાન તેમને એક કાશ્મીરી સારસ્વત સાહજીનો મેળાપ થયો હતો, જે પોતે કુલુની ખીણમાં કોષ પેન્શન્ડ અંગ્રેજ કેપ્ટનનો ફળગાગનો મેનેજર હતો. દીવાનજીએ તેનો મહોરો પગાર કરાવી પોતાને વતન લઈ આવ્યા તથા ત્યાં અમેરીકન સુધરેલી પદ્ધતિ પ્રમાણે એન્જીન પંપ ઉત્તમ ઓળંગે અને રાસાયણિક આતરણદિથી એતીનું કામ ધમધોકાર ચલાવ્યું. પાક ધણીજ સાથે ઉતરવા લાગ્યો અને પગાર ઉપરાંત મેનેજર-સૂર્યપ્રસાદને પણ મહોટી રકમ બક્ષીસ તરીકે પ્રતિવર્ષ મળવા લાગી. તેણે પોતાના ખાનગી નાણાંથી શહેરની પાસેજ એક ઉપવન બનાવ્યું હતું અને તેમાં બીન્ન-લીન્ન પ્રકારના સુસ્વાદુ ફળો સુમંધીત મધુર પુષ્પો તથા અનેક પ્રકારની વનસ્પતિઓ ઉગાડ્યાં હતાં. ઉપવનની વચમાં એક ન્દાનો પણ સુંદર બંજલો હોજ ખુવારાયુક્ત બનાવી તેમાં પોતે રહેતો હતો. શહેરના લોકોને બંજલાના કમ્પાઉન્ડની બહાર ફરવાની છૂટ હતી, અને આ બગીચાથી ઉત્તમ ખીજનું ફરવાનું સ્થાન પણ શહેરમાં ન હોવાથી સંજના લોકોની મેદની ઠીક જામતી હતી. ઉનાળાના દિવસોમાં

તો લોકો ઋષિમૃદ તથા ધાસની હરિયાળી ઠંડી જમીનમાં રાત્રિના મોડે સુધી અને ચાંદની રાતે તો છેક બાર બાર વાગ્યા સુધી અડંજા જમાવતા । પડિતજી (કારણ તે ઉપનામથી લોક મેનેજર સૂર્યપ્રસાદને ઓળખતા) લોક સાથે સદ્માવધી વર્તતા અને કદી કદી ગૃહ-રથોને ઉત્તમ પુલો તથા બાળકો-વિદ્યાર્થીઓને ફોજો પણ આપતા, છતાં કોઇપણ પ્રેક્ષક સ્વચ્છંદીપણે કોઇપણ વસ્તુને હાથ પણ ન લગાવે તે માટે તેઓ બહુ ચોક્કસ રહેતા, કિંબહુના તેમણે બગીચાના દ્વારપરજ ચેતવણી લખી મૂકેલી કે “ સૈર કરના-ફના મત ” અને કદાચ કોઇ બૂલથી યા લોભથી ફૂલ ઝાડને અથવા કોઇ ફળને અડ્યું તો જોઇ લ્યો મઝા, કાશ્મીરી કૂતરા વળગ્યાજ છે ને ।

(અપૂર્ણ).

સમીક્ષક.

દેશ પરદેશ સમાચાર

તપોધન બ્રા. જ્ઞાતિના આગેવાનો હવે નિદ્રા ત્યાગો—રણાસણ વિભાગનો ખજરપત્રી જણાવે છે કે ત્યાં થોડા સમયમાં તપોધન બ્રા. જ્ઞાતિનો એક મોટો સમુહ ભેગો થવાનો છે અને તેમાં દહાણ અને ભોજનના માટે લગભગ રૂપિયા હજાર દોઢદળર ખર્ચ થવાનો સંભવ છે. આ વાત સત્ય હોય તો હમે દમારા જ્ઞાતિ બાંધેવાને અને ત્યાંના આગેવાનોને વિનંતિ કરીશું કે આપણે ધણા દિવસ સુધી ખાવા-પીવામાં આપણો સમય બતીત કર્યો છે અને આ પવિત્ર જ્ઞાતિ છેક અધમાવસ્થામાં આવી ગઇ ત્યાં સુધી તેના તરફ દુર્લક્ષ્ય રહ્યા છીએ તો ધન્યરાજા તરફ દ્રષ્ટિ નાખી, પોતાના કર્તવ્યોનો વિચાર કરી, આ જ્ઞાતિના બાળકોને જીવણી આપવા અને જ્ઞાતિજનોની સુધારણા અર્થે મોટી મોટી સભાઓ કરી, તેમાં પધારેલા વિદ્વાનોના વચનામૃતનું પાન કરાવવા તે મોટી રકમનો બચ કરશે એવી આશા છે. આ જ્ઞાતિને કાન્કરનો ભરવી છે અને બોર્ડોંગ સ્કુલ સ્થાપન કરવી છે, એવા વિચારો દૂર કરી હજુ પણ નિદ્રામાં દિવસો કાઢવામાં આવે તો તે આપણા કમનસીબનીજ વાત કહેવાય. હમને એમ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે, આપણી જ્ઞાતિના વિદ્વાન મહાશયોએ રણાસણ વિભાગના અગ્રગંતાઓને તેમણે એકત્ર કરેલા ધનનો સંવ્યય કરવા સૂચનાપત્રો લખ્યા છે. આશા છે કે રણાસણ વિભાગના બંધુઓ તે પર લક્ષ આપ્યા વિના રહેશે નહિ.

અદેખાધમાં બ્રાહ્મણોએ સર્વસ્વ ખોડ્યું—કાઠિયાવાડથી ખજરપત્રી જણાવે છે કે લાખણકા મુકામે એક વિજયુયાગ થવાનો છે, જેમાં યજ્ઞમાન તરફથી તપોધન બ્રાહ્મણો અને ધર બ્રાહ્મણોને યજ્ઞાર્થ આગ્રંથજી કરવામાં આવ્યું છે પરંતુ કેટલાક બ્રાહ્મણો, તપોધન બ્રાહ્મણો પ્રતિ ધર્મથી તેમને તેમાં ભાગ નહિ લેવા દેવા, લોકોને “તેમને અધિકાર નથી—અધિકાર નથી” એવાં વાક્યોથી અવળે રસ્તે દોસ્તવા પ્રયત્નો કરે છે. આવી રીતની ધર્મથી બ્રાહ્મણોએ પોતાની એક વર્ણમાં અનેક વિભાગો કરી પોતાના ધનત્વને છિન્ન બિન્ન કરી નાખ્યું છે અને લોકોમાં ધૂણાને પાત્ર થયા છે. આવી સ્થિતિ ચાલુ રહેશે તો બ્રાહ્મણો કઈ સ્થિતિને પ્રાપ્ત થશે તેનો વિચાર કરતાં શોક થયા વિના રહેતો નથી. આવા સંજોગોમાં તપોધન બ્રાહ્મણોને હમે વિનંતિ કરીએ છીએ કે, તેમણે તેમના તરફ મમતા રાખી પોતાનું કર્તવ્ય ક્યાં જવું અને યજ્ઞમાન મહાશયને અમે જણાવીશું કે તેમણે સમદ્રષ્ટિથી જોઇ, યોગ્યોગ્યનો વિચાર કરી તપોધન બ્રાહ્મણોનું અસત્ત ગૌરવ સાચવવા કાળજી રાખવી.

ખજુરથી બનતી ખાંડ—ખજુરીમાંથી ખાંડ બનાવવાનો ઉદ્યોગ કેટલાક વર્ષો થયા પડી લાગ્યો છે, તેને સજીવન કરવા માટે બંગાળ હવાકાના ખેતીવાડી ખાતાના રસાયણ શાસ્ત્રી મી. એસ્ટને પ્રયત્નો કરેલા છે અને તેમાં તેઓ કેટલે અંશે કાબૂ પાડ્યો છે.

૧૧૮ વર્ષની વયે મરણ—વનસ્પતિ આહાર ઉપર રહેનારા ફ્રાન્સીસકોના કેપ્ટન ગોર્ડન ઇ. ડાયામન્ડ ત્રણ અઠવાડિયાં બીમારી બોગવીને તા. ૧૪ અગસ્ટ ૧૯૧૪ ના રોજ ગુજરવાના સમાચાર શ્રીજીવલ્લા જ્ઞાન પ્રસારક ફંડના ઓનરરી મેનેજર શેક લક્ષ્મીભાઈ ગુલામચંદ અવેરીને મળ્યા છે. તેઓ ૧૧૮ વર્ષની વયે પણ સાંપ્રકલીંગ તેમજ પગે ચાલવાની અને કુસ્તી વિગેરે લડવાનો ફક્સરત કરી રહતા હતા અને તેમાં તેમને જરાપણ થાક લાગતો નહોતો. તેઓ છેલ્લાં ૬૭ વર્ષથી સુસ્ત વનસ્પતિાહારી હતા, અને યુવકોને “ શારિરીક બળની સુધારણા ” એ વિષય ઉપર તેઓ સો વર્ષની ઉંમરે પહેાંચ્યા પછી ભાષણો આપતા હતા. કે જે વખતે સંપૂર્ણ તંદુરસ્તી તથા બળ મેળવવા માટે સર્વે વનસ્પતી ખોરાક ગ્રહણ કરવા માટે મજબુત લલામણ કરતા હતા.

ધાર્મિક કોન્ફેરન્સદરાર ખાતે આવતા માધ માસના કુંભના મેળા વખતે આખા હિંદુસ્તાનમાં આવતા ધર્મોની એક ધાર્મિક કોન્ફેરન્સ થવાની છે.

અવેરાતનું ટાવર—સેન્ક્રાન્સિકો ખાતે આવતી સાલ પનામા પેરીશીક એકઝીબીશન ખુલ્લું ચનાર છે. તેમાં શિલ્પકળાનું અને ધર્મનું ઉત્તમ અવેરાતનું બનાવેલું ટાવર છે, આ ટાવર ૪૩૫ ફીટ ઉંચું છે અને જ્યારે તે પુરતું બંધાઈ રહેશે ત્યારે દિવસ અને રાતના ધણેાજ ઝળકાટ આપશે. ટાવરની ઉપર બધી જાતના ૧૫૦,૦૦ હાથના કાપેલાં અને પાલીસ કરેલાં અવેરાત લટકાવવામાં આવશે. જે પવનની ક્તિના કુંકારામાંથી ધણેા પ્રકાશ નીખશે. રાતના આ અવેરાત ઉપર સર્ચ-લાઈટ ફેંકાશે જેથી તેના દેખાવ ધણેા દીકપસંદ લાગશે.

એક નવી શોધ—વિજળાના રાજ એડીસન સાહેબે એક એવા યંત્રની શોધ કરી છે કે જેથી એક સબમરીન તાજ હવા ભરવા માટે પાનીની સપાટી ઉપર આવ્યા વિના એક મહીના સુધી આ યંત્ર પાણીમાંથી ઓકરીજન હવા ખેંચી શકે છે. અને તે માછલીની સુંઘના પ્રકારનું બનાવેલું છે.

ચિત્રાવળી મંદીત—નડીઆદ હીંદુ અનાયાત્રમના મંત્રીજી હમારા ઉપર લખી જાણીવે છે કે જેઓ દય ગ્રહસ્થોનાં સરનામાં લખી મોકલશે તેમને નડીઆદ હીંદુઅનાયાત્રમની ચિત્રાવળી મંદન મોકલવામાં આવશે.

ધહેજના મ. જીવધુરામ ગોર્વાદરામે પોતાના ભત્રીજા મ. નાતુભાઈના મૃત્યુ નિમિત્તે આ. ધર્મને સદાચતાર્યનું ર. ના દાન કર્યું છે તે સાભારે સ્વીકારવામાં આવે છે. મૃતક આત્માને પ્રભુ શાંતિ પ્રદાન કરે.

એમ્બ્યુલન્સ પરીક્ષામાં તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિની મહિલા પાસ થયા—સેન્ટ જોન એમ્બ્યુલન્સના બોમ્બે પ્રેવીન્સીઅલ સેન્ટર પૈકી સુરત ડીસ્ટ્રીક્ટ સેન્ટરના માડવી સજ સેન્ટરમાં તા. ૫મી જુલાઈ ૧૯૧૪થી ઉદ્ઘાટવામાં આવેલા “અકસ્માતમાં પ્રાથમિક મદદ” ખંભાત રોટના માજી ચીફ મેડીકલ ઓફીસર ડા. જમોયતરામ વી. બાસ એસ. એમ. એન્ડ. એસ એમલે તા. ૭ મી અક્ટોબર ૧૯૧૪ ના રોજ લીધેલી પરીક્ષામાં તાલુકાના મામલદાર, અવલ કારકુન, સજ રજીસ્ટ્રાર, અગ્રીજ શાળાના હેડમા-

સ્તર તથા કચેરીના કારકુનો વિગેરેના પુરુષ વર્ગની સાથેજ શીખતા અવિર્ગ પૈકી રૌ. ચંચળભાઈ, મ. ડા. કેશવલાલ ભોતીલાલનાં ધર્મપાત્ર કેરીટ સાથે પાસ થયાં છે, તે પુરુષી થવા જેવું છે. એટલુંજ નહિ પરંતુ તપોધન આદ્ય જ્ઞાતિના ગૌરવમાં વધારો કરનાર છે. ધન્ય છે.

શુદ્ધિ-ગત માસના માસિકમાં ૧૯૧૨-૧૩ ના ત. આ. પ્ર. સભાના છપાયેલા સરવાયામાં ર. ૧-૧૧-૦ ની પોષ્ટ ટીપ્પણના છપાયા છે ત્યાં આગળ ર. ૧-૧૧-૬ વાંચવી તથા ર. ૧૯૧૩-૧૪ના સરવાયામાં શીલીક ર. ૭૫-૬-૦ છપાઈ છે ત્યાં ર. ૭૫-૬-૦ વાંચવા.

લવાળમની પહેાંચ.

મ. અંબાલાલ બુલાભાઈ,	વડલા.	મ. ગોપાળજી લાલભાઈ,	નરોલી.
મ. ભગવાનજી કથ્યાણજી,	દેશરા.	મ. અંબાલાલ શામળદાસ	ભરૂચ.
મ. રણજીરાજી નરસીંહ,	વાંઝ.	મ. દલસુખરામ કુબેરજી,	ભરૂચ.
મ. દેવરામ જ્ઞેષ્ઠતારામ,	કાંઠા.	મ. ગીરધરલાલ લક્ષ્મીરામ રાવળ,	સાબલી.
મ. શીવલાલ બુધરભાઈ,	ચોરડા.	મ. વીરૂલદાસ મોહનલાલ,	કડા.
મ. હરીશંકર ખુશાલભાઈ,	પહાડા ટોરડા.	મ. નંદરામ ખુશાલભાઈ,	પહાડા ટોરડા.

માસિકને મળેલી લેટ-રૂ. ૧ મ. શંકરલાલ ગુલાબરાય ર. ૦૧ મ. કોદરલાલ અમથારામ, ર. ૦૧ મ. મુગદરામ જીવરામ, ર. ૦૧ મ. જીવજીરામ ગોવીંદરામ તથા મ. ગોગીલાલ જગન્નાથ એક અને મ. શંકરલાલ ચુલાબરાયે ચાર ચાહકો વધારી આપ્યા છે.

તેમને ધન્યવાદ આપતાં બીજા મહાશયે કે જેમની પાસે હમારા દીવાળી બહોણીના પોષ્ટકાર્ડો રહ્યાં છે તે આ મહાશયેનું અનુકરણ કરી પોતાની યથાશક્તિ જે કાંઈ સહાયતા મોકલો આપવી હોય તે મોકલો આપવા કૃપા કરશે.

છંદરનો અપરંપત્રો જણાવે છે કે:—છંદર તપોધન આદ્ય જ્ઞાતિના બુધજી શ્રીમાન મહાશય પ્રભુજીભાઈ માણિક્યર કે જેમણે છંદર ત. આ. વે. પાંડશાળાની સ્થાપના વખતે ર. ૨૦૦)ની આર્થિક મદદ કીધી હતી તેથી ગયા વરસનું ખાર માસનું અધાપકના ખમાર વિગેરેનું ખર્ચ માથે લીધું હતું તેમને ત્યાં તા. ૧૪-૧૨-૧૪ ના રોજ નવા ગૃહોનું વાસ્તુ હોમ સમગ્ર જ્ઞાતિના ત. બંધુઓ હવન સમયે એકત્ર થયા હતા. ઉક્ત મહાશયે તે દીવસે તેમ બીજે દીવસે સમગ્ર જ્ઞાતિને અલ્પભોજન આપ્યું હતું તેથી પાંડશાળાના ફંડમાં વૃદ્ધિ થાય તે માટે મદ્રાસના વેપારમાં અર્ધો આની પાંડશાળા ખાતે ધર્માદ કાઢવા નિર્ણય કીધો છે તે માટે સમગ્ર જ્ઞાતિ તેમને સદ્ભવવાર ધન્યવાદ આપે છે અને પરમ કૃપાળુ ૧૨માત્રા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરે છે કે ઉક્ત ધાર્મિક ને જ્ઞાતિહિતેચ્છુ પુરૂષને સો વરસનું આયુષ્ય અર્પી તેમની મનોકામના પરિપૂર્ણ કરે. તથાસ્તુ,

તપોધન બોર્ડીંગ સ્કુલ કમીટીના સેક્રેટરી લખી જણાવે છે કે બોર્ડીંગ ફંડ કલેક્શન કમીટીના સભાસદોને ચાર વખત રીમાઇન્ડર કરવા છતાં તેમની યોજનાઓ આવી નથી તે આગામી અંકમાં તે સત્વર મોકલો આપશે એવી આશા છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ. ભા. ૧

થોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા કહેવને અશ્કિત છે. તેનાં કર્તા શ્રી રિશભદ્રાચાર્ય નિર્મલચંદ્રભાઈ છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ અને તેમનો વેદાધિકાર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણો સિદ્ધ કરેલા છે કે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કંઈ શંકા કરવા જેવું રહેતુજ નથી. આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કુળી તપોધન બ્રાહ્મણોના ઘરમાં રાખવા લાયક છે. આની દબાર પ્રત છપાવી હતી જે સર્વ ખર્ચ ગણ છે હવે તે પચ્ચીસ કોપી મળી આવી છે તેમાં સંપાદન કરવામાં આવેલા સિવા પ્રમાણે તે તે પુસ્તક અમુલ્ય કીમતનું છે પરંતુ તેનો લાભ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હવે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પેણેજ અડલો આનો મ રિશભદ્રાચાર્ય નિર્મલચંદ્રભાઈ આ પુસ્તક પ્રથમ મફત આપ્યા છે પરંતુ આ માસિકના સાહાયતાથી તેમના તરફથી આ પુસ્તકો હવે વ્યાપકમાં આગા છે માટે તેના કીમત બે આનાજ રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે જે મફતથી પુસ્તકો મંગાવવાની કલ્પના હોય તેમણે કલ્પે મંગાવી લેવાં પાછળથી તે પુસ્તકો મળી શકશે નહીં.

સીધીગીરી, ઈશ્વારીમ કૃતાભાષના
માળામાં
ગીરનામ—મુ ૫૪

લી. સેવક
છગનલાલ જગન્નાથ,
વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણધર્મ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં શ્રીક-ચળકની સાંચી અને મોટી ટોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. વીલાયતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. શ્રીક ચળકનાં પોલકાં તથા ડેસો પણ ધણી ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં કાચાનો લેશ માત્ર લાયક નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

જેડીસન શિવલાલ.

૬. ખરનપુરી બાગોળ-સુરત.

ધોળકાના

સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામખાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામખાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

ઘડો, ઝેકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉતો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોઈ મનુષ્ય એમ સાળીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧) ઇનામ આપીશું. ગોળી ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મજબુત કરે છે. ગયેલું પુરપત્તવ પાછું લાવી આપવામાં, રમરણશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રિયાનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામખાણુ છે. બરડાની કાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૮-૦

ધરમીયાની રામખાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના ધરમીયા મટાડે છે. ચાલી બળતરા અને માલતુ ૫૨ (રસી) બંધ કરે છે. સોજે ઉતારે છે. રીપે રીપે આવતો પેસાન સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુંનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાડાચાર આનાની દીકરી બીડવાથી તમામને શુક પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મફત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

ધોળકા. જુહા-અમદાવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्यान्ति मनोवाङ्मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्देहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याथ प्रतिगृह्णन्ति कामान् सर्वधयान्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक ५.]

भाष्य, संवत् १८७१

[अंक १२.

संपादक,

भ प्रह्लादलाल सेवकशर्म. मु सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मु पार्थ.

वार्षिक लवार्थ रु. १-०-० पोष्टेज सहित.

कार्यालय (आशीस)

सोप्रीगदीने नारे, प्रसादीम इत्यादिना भागाना, मुपार्थ नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતરે ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પ્રુકળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મપ્રયો તથા તત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ કરી જવા કરનાં અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવા પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીયકરાચાર્યવાળુ ભાષ્ય તથા શકરાનંદ નીવદ્ધ અને શ્રીધર વિગેરે પદ્ધિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સદ્દા રાખી તત્વ વિષયનો એક પશું અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મજ્ઞાધાથી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમા મુકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમા અંલકુલ નહિ બેસામેલી ગુજરાતી કાપામા આજમુખી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજા એક પણ ગીતાનુ પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમા પ્રત્યેક સ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું રૂપાંતરીકરણ, તેમા આવતા આલેખોનાં સરલ અને સચોટ સમાધાનો તથા ઉગ્ર ભાવાર્થો આપવામા આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે, એટલુજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષયો નવાં નવાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અથવા ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરલ છે દ્વેકામા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્ય મનન કરવા જેવું છે કિંમત રૂ. ૪ ચાર. કદ ૩મી આઠ પેજ સગલગ ૮૦ ફાર્મ. પુર્ણ પાકું. અંતકનિમિત્ત ઔપધાલય-માંથી રૂ. ૧ જની દવા એક સામટી ખરીદનારને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृहञ्चैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ।।

લાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા ખીજાને દર્શાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ପଞ୍ଚମ ପ୍ରାର୍ଥନା.

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदं भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव ते सम्पन्न भुवना यन्त्यन्या ॥

क्र० १० । ८२ । ३.

હે નિર્યાણક પરમાત્મા ! આપ હમારા પિતા, જન્મદાતા, અને વિધાતા છો, હે સર્વ વ્યાપક પ્રભુ ! જગત્તુ એવુ દોષીપણુ સ્થાન નથી કે, જેમાં આપની ઉપરિચિતિ ન હોય; સર્વ ભુવનો અને સર્વ સ્થાનો તમારા શાનથી બહાર નથી. આપ સર્વ દેવોના પશુ દેવ છો, અને સર્વ સંસારને ધારણ કરવાવાળા આપ જહજ મહાદેવ છો. આ મર્ત ભુવનો આપની ઐશ્વર્યવાન કીર્તિ પ્રદારીત કરી રહ્યાં છે, આપના વિના દોષની ગતિ નથી. આપના સિવાય સંસાર સર્વદા હુન્નદાયી છે. જગત્તા પ્રાકૃતિક અને એતન્યવાન દેવો આપના પમાદ્થીજ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે, અતઃ તે નામને કૃતાર્થ કરનાર આપ એકજ છો. હે દયાળુ દેવ ! આપ હમને આપના આશ્રયમાં રાખી મુખતિ પ્રદાન કરો. કૃતિશ્રમ.

પુસ્તક ૫ મું.]

भा.व. सं.व. १८७१.

[અંક ૧૧ મે.]

विषयानुक्रमिका.

१. काव्यकुंज....	२२६	६. विद्यावृद्धि शींरीति यथ शब्दे ?...	२४०
२. सनन/नशतक.	२२६	७. सत्य.	२४३
३. संवाद.	२३०	८. पतिव्रता नो प्रताप.	२४५
४. विचार विविधता.	२३७	९. देशपरदेश भगव्यार.	२४६
५. सत्संग.	२३६		

કાવ્યકુંજ.

તેજ હુંમાં, તુંમાં, સકળ વિશ્વમાં રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! ખીલી ખીલી શું ખરી પડે રે લોલ !

ખીલ્યા ફૂલડાં કાઠિ આપતાં સુવાસ;

તોય ખીલ્યાં ખીલ્યાં ને ખરી પડ્યાં રે લોલ !

રે ! જ્ઞેના ! કુસુમ સમેતડ ખીલતાં રે લોલ !

ખીલ્યાં આપણે રે ! ખરી જશુંય તેમ;

બહાલી જ્ઞેનાં ! ખીલ્યાં તે ખરી પડ્યાં રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! ઉગી ઉગીને શું આથમે રે લોલ !

ઉગી આદિત્ય આપતો ઉભય;

તોય ઉગ્યો ઉગ્યો ને આથમ્યો રે લોલ !

રે ! જ્ઞેના ! ઉગ્યું આદિત્ય સમ આપણું રે લોલ !

શાય અસ્ત એ યૌવન એમ;

બહાલી જ્ઞેનાં ! ઉગ્યું એજ આથમ્યું રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! આવે આવે વળી શું જતાં રે લોલ !

જગત્તુ જીવન એ વાદળો ડેવાય;

તોય આવી આવીને જતાં રહ્યાં રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! પરઉપકારી જગમાં ઘણું રે લોલ !

આવ્યાં વાદળ સમ ગયાં તેય;

બહાલી જ્ઞેનાં ! આવેલ કદી ના રહ્યાં રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! જન્મી જન્મી શું મરી જવું રે લોલ !

જન્મી જગમાં કો કરતાં સુકામ;

તોય જન્મી જન્મીને મરી ગયાં રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! માઈ માઈ શું તે પરકું રે લોલ !

માઈ માતું કુટુંબ નિજ દેહ;

તોય માઈ માઈ બધું પારકું રે લોલ !

રે ! જ્ઞેનાં ! છેવટ એ છે પહેલો હતો રે લોલ !

કાંઈ વચમાં ભૂલ્યાં બહાલો ખેન !
 તાય તે ના આપણને ભૂલતો રે લોલ !
 રે ! ખેનાં ! જે છે ખીન્નનો તેજ આપણો રે લોલ !
 પિતા માતા જાંધુ ઇષ્ટ તેજ;
 તેજ હુંમાં, તુંમાં, સકળ વિશ્વમાં રે લોલ !

વસન્તાત્મજ—વોલનગર.

સુધારકોને સૂચના.

(વારી જાઉં રે સ્વપરીયા તુષે વારનારે.....એ રાહ.)

હિંમત ન હારશોરે....હિંમત ન હારશોરે.....સુખ મળશે.

રૂપિ સંતાન....હિંમત ન હારશોરે.... (૨)

રહો ન જાંધુ કદીએ 'ન્યારા....મળી આદરો કર્મ સુખાળા (૨)

પ્રાતિ રીતિથી કષ્ટ 'હરો દીન જ્ઞાતિનાં રે....દિન જ્ઞાતિનાં રે.

સુખ મળશે. ૧

'હાલત આપણી 'સોચો ભામ્યો....એવી કોઈ 'તજવીજ નીકાલો (૨)

જેથી થઈએ સત્તર કષ્ટ નિવારવા રે....કષ્ટ નિવારવા રે.

સુખ મળશે. ૨

સમરો આપણા ક્રોધ 'મુનીવર...પરદુઃખસંજન ધર્મધુરંધર (૨)

તણ 'ગદ્ગદત ભામ્યો આજો જરા ઉઘાડજો રે....જરા ઉઘાડજો રે.

સુખ મળશે. ૩

જુઓ વેદ ઉપનિષદ્ દર્શન...લાજો રીતની તેમાં છે 'કન (૨)

શોધી મીત્રે ચેત્તે કાર્ય સુખ કાજનાં રે....સુખ કાજનાં રે.

સુખ મળશે. ૪

બ્રહ્મ-વિદ્યામાં પચૂ પૂર્ણ...જ્ઞાતિક વિદ્યાનું છે ધન (૨)

આવો જાંધુ પ્રાતિ રીતિથી મળીએ ઉત્કર્ષ કારણે રે....ઉત્કર્ષ કારણે રે.

સુખ મળશે. ૫

શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ. (મંડર.)

જ્ઞાતિજનોને વિજ્ઞાપિત.

(નાથજી ભ્રાતીરામ ઉપાધ્યાય—કાલોલ
બ્રહ્મ તેજસ્વર્ધક પરિવરના મેકેટરી.)

પ્રભુ પ્રાર્થના.

(હરિગીત ૪૮.)

પરબ્રહ્મ, પરમાનંદ, પ્રભુ, સર્વજ્ઞ, સંકટ હારી છે,
વળી લીડલજન, પાપમોચન, નિત્ય મંગળ કરી છે;
હે ભક્ત વસલ પતિત પાવન, પ્રાણ દાતા શ્રીહરિ,
દો હર્ષ જ્ઞાતિ માતને, ઉત્કર્ષ જ્ઞાતિનો કરી. ૧

ટાળો, ક્રુધાલ, ક્રુસંપ, ક્રુમતિ ક્રોધ દ્વેશ કૃપા કરી,
આપો સહનતા સહયતા, ઐદાર્ય ને હિંમત ખરી;
તવ તનુજ પ્રાચિન આર્યજનને, મસ્તકે શુભ કર ધરી,
દો હર્ષ જ્ઞાતિ માતને, ઉત્કર્ષ જ્ઞાતિનો કરી. ૨

વળી નાશ કરી દુવિચારનો, નમ્રતા જ્ઞાતિ આપજો,
જ્ઞાંતિ કપટ ને લોભ, મદ, માયા મહેશ્વર કાપજો;
પ્રસરાવજો વિદ્યાકળા, વ્યાપારની વૃદ્ધિ કરી,
દો હર્ષ જ્ઞાતિ માતને, ઉત્કર્ષ જ્ઞાતિનો કરી. ૩

આલસ્ય ધર્ષા જહેમ, નિદા કલેશને સા પરહરે,
નિજ સત્ય ધર્મ ગ્રહણ કરી, સદુ આર્ય જન સંપી રહે;
વળી ખંત ધીરજથી સદા, ઉદ્યોગ ઉમદા આદરે,
સત્કાર કરી વિદ્યા તણો, વિવેક વિત નિજ વાપરે. ૪

જ્ઞાત્યાભિમાન ધરે સદા, સહુ જ્ઞાતિજન મન હઠ ધરી,
ને જ્ઞાતિ હિતખરી કરે સુકળ, આગ્રહ અતિ ધરી;
એવી સુમતિ નિત આપજો હે, જગન્નિયંતા શ્રીહરિ,
દંત્યાંણુ કરજો સર્વ જનનું, ત્રિવિધ તાપોને હરી. ૫

સજ્જનશતક.

(શ્લોક:—યતિ, ચૈતન્યમઃ, ચુરત.)

ગતાંકથી આંધુ.]

સ્વભાવં ન જહાત્યેય સાધુરાષ્ટ્રતોડપિસન્ ॥

કર્પૂરઃ પાવક સ્પૃષ્ટઃ સૌરભં લભતેતરમ્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ:—સંત અથવા સજ્જન પુરો કદિ આપત્તિમાં આવી પડે તોપણ પોતાનો જે સાધુસ્વભાવ છે તેનો પરિત્યાગ કરતા નથી. જેમ કપૂરને અક્ષરે, વ્યારે બાળવામાં આવે છે ત્યારે વિશેષ મુગંધિ પ્રાપ્ત થાય છે. સાચા મોનાને જેન જેમ વધારે તાવે તે દીપે તેમ તેમ તેનો પ્રકાશ સ્પષ્ટ થતો જાય છે અથવા અધકાર હોય ત્યારે દીપકનો પ્રકાશ બરાબર અનુભવમાં આવે છે તેમ સજ્જન પુરોના ગુણો પણ તે વ્યારે કોઈ પ્રકાશના મંકટ માં હોય છે ત્યારે વધારે પ્રકાશે છે !! મહાત્મા તુલસીદાસ પણ કહે છે કે, “ધીરજ ધર્મ અરુનારી આફત કાલ પરલાઈ ચારી” ધૈર્યાદિ ગુણોની પરીક્ષા આપદામાં જ થાય છે. કોઈ પ્રકારનો પ્રસંગ માથાપર આવી પડ્યો ન હોય ત્યાં મુખી અગર ખીન્નને શીખામણ આપવી હોય ત્યારે પ્રાપ્તઃ સર્વં મનુષ્યો પોતાનું પૂર્ણ ઉદાપણ બતાવી શકે છે. માત્રાના મનનું સમાધાન કરવાને અનેક પ્રકારના દાખલા દલીલો આપે છે; પરંતુ તેવો જ પ્રસંગ અગર તેને મળતો કે હરકોઈ પ્રસંગ જે વખત તેના પોતાના માથા ઉપર આવી પડે છે તે સમય તેમની પંડિતાઈ પામ્ણીમાં અને ચતુરાઈ મુલામાં પેલી જાય છે. અંગત સ્વાર્થનો ભોગ આપી મહન કરવાનું જે બળ બેઠકે તેના છાતિ સરખો પગ તેના મનમાં હોતો નથી એટલે ગભરાઈ પડે છે, અકળાઈ જાય છે ને ક્રોની આંખે તણાવા લાગે છે. સજ્જન પુરો જેને કહેવામાં આવે છે તે આના હોતા નથી. એનો દંડતાથી સ્વાર્થનો ભોગ આપી આવેલા અંકટને મહન કરી પોતાની સજ્જનતા સિદ્ધ કરે છે.

દાહરો.

સ્વભાવને તજતા નથી, સાધુ સંકટ માંથી;

કપૂર પાવકમાં બળે, સુગંધે ત્યાં ઉભરાય. ૧૩.

વિચ્છે ત્યાગઃ ક્ષમા શક્તૌ દુઃસ્વે દૈન્ય વિહીનતા ॥

નિર્દમ્મતા સદાચારે સ્વસાધોડયં મહાગ્મનામ્ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ:—દ્રવ્યમાં ત્યાગ, શક્તિમાં ક્ષમા, દુષ્કર્મમાં દીનતા, વિહીનતા અને મહાગ્મનામ્માં દંબરહિતપણું એ મહાત્માઓનો કુદતી સ્વભાવ હોય છે. સજ્જન પુરો દ્રવ્યમાં ત્યાગયુક્ત હોય છે તેનો અર્થ એવો નથી કરવાનો કે તેના દાથમાં દ્રવ્ય આવે કે તુરંત બહાર ફેંકી દે છે અગર દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થવાની મંજોગ મળે તો દ્રવ્યને અદાણ પણ કરે છે. ત્યારે શંકા એ થશે કે દ્રવ્યનો ત્યાગ તે શું ? તેનું સમાધાન એ જ છે કે પ્રથમતઃ દ્રવ્યોપાર્જન કરવામાં તે નીતિ અને ધર્મનો પરિત્યાગ કરી પ્રપંચમાં પડતા નથી. લાખોનો નફો હોય, અગર કરોડ ની ખોટ હોય, છતાં પોતાનું વચન તેઓ ફેરવતાજ નથી. પોતાના નિયમથી રાખાજ નથી. એ દ્રવ્યનો ત્યાગ છે અગર અન્ય પ્રકારે કહીએ તો જે દ્રવ્યનો તેની પામે સંગ્રહ હોય છે

તેનાંથી પરાપ્રકારના કાર્યમાં વાપરવાનો સમય આવતાં લાભદાયી તેના કર્તવ્યને અટકાવી શકતી નથી અર્થાત્ વાપરે જ છે આ પણ એક પ્રકારનો ત્યાગ છે અને એ ત્યાગ એ જ સંજ્ઞાનુ-
માનુ બુદ્ધિ છે.

ગમે તેવા પ્રકારનો અપરાધ કરવામાં આવ્યા છતાં અપરાધી શરણે આવે તો તે જ મમ્મે તેના અપરાધની ક્ષમા આપે છે એવી ઔદ્યોગિક સંકલિતવાળા તેઓ હોય છે. કદિ કોઈ અપરાધને શાપાદિની શિક્ષા કરે છે તોપણ અંતમાં તેના પર દયા લાવી અનુગ્રહ બહુ જ તત્તમ પ્રકારનો કરે છે જેમાં અપરાધીનું પરમ કલ્યાણ સમાયક્ષ્ણ હોય છે. પછીથી શુન્દેહ કરનાર ઉપર કોઈ પ્રકારનો તે રાગ દ્વેષ રાખતા નથી એટલે ક્ષમા કરવામાં પૂર્ણ સંકલિતવાળા છે.

ગમે તેવા પ્રકારનું કદ્દ માથા ઉપર આવી પડ્યા છતાં તે દુઃખથી દબાઈ દીનતાનો રીકાર કરી કોઈપણ મનુષ્યની મદદ લેવામાટે આજીજી અગર કાલાવાલા કરતા નથી, મદા પન્માત્માનો આશ્રય કરી જે દુઃખ પ્રાપ્ત થયું છે તે પર દ્વેષ કર્યાવિના—અગર કોઈએ દુઃખ આપ્યું હોય તો તેતોપણ દ્વેષ કર્યાવિના, ધૈર્યથી તેને વેડે છે અને પોતાનો સાત્ત્વિક સ્વભાવ અખંડ જાળવી રાખે છે એ જ અંતની ગોલામાં વૃદ્ધિ કરનાર છે. અસ્તુ.

સાધુ પુત્રો જે સદાચારનું પાલન કરે છે તેમાં કોઈપણ પ્રકારના દંભનો લેશમરણોએ આવવા હેતા નથી. લોહિતા દેખતાં અનેક પ્રકારના આચાર પાળવા અને એકાન્તમાં ગમેતેમ વર્તવું એવી સુરદાસના જેવી પ્રવૃત્તિ કરતા નથી. સુરદાસની હકીકત એવી છે કે કોઈ સુરદાસ એક મોટા મહિષાસુરની માળા રાખતા અને તેને ફેરવતા વચ્ચે વચ્ચે કાન દબાવી સાંભળતા કે માણસોનો સમહ વધારે છે વા એવો. જે મનુષ્યો વધારે છે એવું જાણવામાં આવે તો માળા પાળવે ફેરવતા ને યોડાં સમગ્ગ્ય તો ધીમી ફેરવતા, આ ચર્ચાનું નીરિક્ષણ કરનાર મહા ચતુરે સુરદાસને પ્રશ્ન કર્યો કે “સુરદાસ ! માળા ફેરી કરે છે” સુરદાસ પણ વિચિત્રણ હતા તેથી સમજી ગયા કે પૂછક વિચારણ છે તેથી સમજીને કિતર આપ્યો કે “જેવો માણસનો ભરાવો !!!” ઘના પુત્રો વા સાધુ પુત્રો આવો દંભ રાખી પોતે સદાચારી છે એવું બીજાની દૃષ્ટિમાં લાવવા સાઠ કોષપણ જતનો પ્રયત્ન કરતા નથી. પોતે જે રીતનો નવાચાર પાળતા હોય તે સર્વ હોય તોય પાળે છે અને કોઈ ન હોય તો પણ પાળે જ છે. એ જ પર્યાર્થ મહાચાર સંજ્ઞાનુમાન પ્રકારનો છે. જે સંસ્કૃતિઓનાં શક્ષણ આ સ્વભાવને પણ મમજવનાર છે.

હોહરો.

વિત ત્યાગ મનમાં ક્ષમા, દુઃખે દીન નવ ચાપ;
સદાચારમાં દંભ ના, સંત સ્વભાવ ગણાય. ૧૪.

ૐ

તપોધન શબ્દ વિષયમાં સંવાદ.

(લેખક: ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.)

વિદ્યાશંકર—કેમ મિત્ર ! શુદ્ધિશંકર ! આનંદમાં છો ! આપ આજ કયા અર્થનું અવલોકન કરી રહ્યા છો કે જેથી આપના સમીપમાં આવતા મનુષ્ય તરફ પણ આપની નજર જતી નથી.

બુદ્ધિશંકર—પધારો ભાઈ પધારો—હું ધ્રુવર કૃપાથી પુણીમાં છું અને આપને પણ તેવીજ સ્થિતિમાં છું છું. મહાભારતના આદિપર્વ અને સભાપર્વને વાંચું છું અને તેમાં આપણા બ્રાહ્મણોની અને ઋષિમુનિઓની તથા આપણા પ્રાચીન ભારતવર્ષની સ્થિતિ નીહાળીને આનંદ પામું છું અને કોઈ કોઈ વખતે શોકસ્ત પણ થઈ જાય છે. એવા સ્થિતિમાં આપના તરફ દ્રષ્ટિ ન ફેરવી શક્યો તેને માટે આપની કૃપા માંગું છું. કહેા, શું આશા છે ?

વિદ્યાશંકર—ધન્ય ધન્ય ભાઈ બુદ્ધિશંકર ! આપે પણ સારા અંચનું અવગ્રહન કરવા માંડ્યું છે. મહાભારતના સમયમાં આપણો દેશ અને આપણા પૂર્વજ ઋષિમુનિઓ મંચુર પ્રકારની જાહોજલાલી ભોગવી રહ્યા હતા અને તે સમયે આ પવિત્ર દેશ સર્વ પ્રકારની આબાદની ભોગવતો હતો, પરંતુ દેવ અને વૈરભાવના બીજ તે સમયમાં રોપાઈ ગયા હતા અને તેને લીધે મહાભારતનું યુદ્ધ થયું, તેમાં ઋષિ અને મુનિઓ ખપી ગયા અને આ દેશની પડતીની શરૂઆત થઈ, પડતીની શરૂઆત થઈ તેવો સારાંશ કાઢીને તમે શોકસ્ત થયા હશે એવું હું અનુમાન કરું છું, શું તે સત્ય છે ?

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ ! તમારું અનુમાન સર્વથા સત્ય છે ! તમે અનુમાન કરવામાં પ્રતિષ્ઠા જણાવો છો.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ ! ત્યારે તે પુસ્તકમાંથી આપે વિશેષ જણવાજેતું શું શોધી કાઢ્યું છે તે જણવાની મને ઇચ્છા છે.

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ વિદ્યાશંકર ! આપ વિદ્યાના અધિપતિ શંકર છો જેથી આવા વિક્રતાયુક્ત પુસ્તકમાંથી વિશેષ જણવાજેતો વાત આપ જેવા સમર્થ વિદ્વાનજ કાઢી શકે તેમ છે. મારા જેવાનું શું જનું !

વિદ્યાશંકર—ભાઈ બુદ્ધિશંકર તમે તો બુદ્ધિના અધિપતિ શંકર છો જેથી વિદ્યાનોની વાતો ઉપર બુદ્ધિ વાપરવા શોકપ્રયોગી જણવાજેતો બાબતો વિશેષ સ્હેજાકથી શોધી શકો તેમ છે.

બુદ્ધિશંકર—હશે ! આપ વિદ્યાના અધિપતિ જેથી વિનયો અને ઉદાર દીક્ષના હોઈ મારા જેવા અદ્ય સામર્થ્યવાનની પ્રમંદા કરો તે આખી મનનતાજ છે. ખેર પરંતુ આ મહાભારતમાં તપોધન શબ્દ અને ત્યાં તેના અર્થો વાંચી અતિ આનંદ થયો અને આજ એ જાણું કે શોકોએ તપોધન શબ્દનો અનર્થ કરી શોકોમાં ઉલ્લેખ ખ્યાલ ઉત્પન્ન કર્યો છે. ભાઈ વિદ્યાશંકર ? એટલુંજ જાણ મેં મારી બુદ્ધિદારા વિશેષ જાણું અને આપ તો ક્યારનાજે જણતાજ હશે કારણકે મારી પૂર્વ આપે તે અંચનું અવગ્રહન કર્યું હશે.

વિદ્યાશંકર—ના, ભાઈ, ના. અમને તેની ક્યાં પડી છે. કહેા તમે તપોધનને માટે તે અંચમાંથી શું શોધી કાઢ્યું ?

બુદ્ધિશંકર—મહાભારતના ઉપર જણાવેલા એ પર્વોમાં નીચે જણાવેલા દેકણે તપોધન શબ્દ આવેલો છે અને ત્યાં તેનો અર્થ સુક્તિયુક્ત અને બુદ્ધિપૂર્વક કર્યો છે.

કયાં ત્વનઘ ચિત્રાર્યો કયયસ્ય તપોધન । અ. ૨. શ્લો. ૨ ॥

ભાવાર્થ:—હે તપોધન ! હવે આપ આ વિચિત્ર કથાને કહેા ! જનનેન્ય, વ્યાસ-જને તપોધન કહીને તેમને મહાભારતની કથા વિસ્તારપૂર્વક કહેવાને વિનંતિ કરે છે.

પતદાંચક્ષ્વ મે સર્વે યયાવૃત્તં તપોધન । અ. ૨. શ્લો. ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:—હે તપોધન ! જે કાંઈ જ્ઞાન તપનું છે તે મરે અને કહે, બન્નેનું જીવન કહે છે.

મુનિ વિરજસં દ્રુષ્ટું ગમિષ્યામિ તપોધનમ્ અ. ૨ શ્લો. ૪૮

મદાપિ કાશ્યપં દ્રુષ્ટુમય કર્ણં તપોધનમ્ ॥ અ. ૨ શ્લો. ૪૯.

ભાવાર્થ:—દુષ્યન્તગજ કહે છે કે તપોધન મુનિ કપ્પના દર્શનાર્થે હું જાઉં છું. નાન દુષ્યન્ત, મદરિ તપોધન કાશ્યપ કપ્પના દર્શન કરવાને ઇચ્છુક થયા.

સ કાશ્યપસ્યાયતનં મદાવતૈર્દૃતં સમન્તાદપિભિસ્તપોધનૈઃ ॥ શ્લો ૫૧

ભાવાર્થ:—ત્યાં રાજ કાશ્યપના મનોહર આશ્રમ કે જેની આડે બાણુએ વતધારી તપોધન નાપિઓ નિવાસ કરતા હતા.

નાન્યઃ કુરુણાં નૃપાતિરનુરુપસ્તપોધન ॥ અ. ૮ શ્લો. ૧ ॥

ભાવાર્થ:—મત્તવતી આસનને કહે છે કે હું તપોધન બામનું ! અન્ધપુત્ર કેર-સીધોનો રાજ થયા થોમ્મ નથી.

માન્યાનન્યાનમાત્યાંશ્ચ બ્રાહ્મણાંશ્ચ તપોધનાન્ ॥ અ. ૨૩ શ્લો. ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:—તે સમયે યુધિરીર મહાગજ, દંત પતી જાહે માનનીય અમાત્યો અને તપોધન બ્રાહ્મણોને કહ્યું

एवं संश्राप्य राज्यं तादेन्द्रप्रस्थं તપોધન ॥૫૧-૧॥

શ્રોતુમિચ્છામ્યહં સર્વં વિસ્તરેણ તપોધન ॥ ૫૧-૨ ॥

ભાવાર્થ:—બન્નેનું ભોળા કે, “ હું તપોધન પ્રેમપાથન ! મહાત્મા પાડેનોએ આવી ગીતે ઈન્દ્રપ્રસ્થ રાજ્ય મેળવી તે પછી થ કહ્યું ! કહ્યાં હું તપોધન બામનું ! સિતાપુરકે જે માનવતા કર્યું છું

ગ્રાહઃ પ્રશ્નવસન્તેષુ હરન્તિ ચ તપોધનાન્ ।

તત્ત્વેતાનિ વર્જ્યન્તે તીર્થાનિ કુલનન્દન ॥ ૬૧-૧૬ ॥

ભાવાર્થ:—ભરત કુલ્દીપક અર્જુન દક્ષિણ દિશામાં સમુદ્રનામગીષ તપસ્વિયોથી બન્ધુ પતિન નુદર તીર્થોપર ગયા અને ત્યાના તપસ્વિઓને પૂછ્યું કે આ તીર્થોમાં જ્યાંથી હમને તમે મે મેળે છે ત્યાં તે તપસ્વિઓએ કહ્યું કે આ પાંચે તીર્થોમાં પાંચ ભગર છે તે તપોધનોને એક આપે છે

તેષાં શ્રુત્વા મદારાઢુર્વીર્યમાણસ્તપોધનૈઃ ॥ ૬૧-૧૭ ॥

ભાવાર્થ:—મહાબાહુ નામુસતામગી અર્જુન તપોધનોની વાત સાંભળી કહ્યાંદિ બાઈ વિગ્રાહકર આ પછી આપ જોઈ શક્યા હશે કે બામ અને અન્ય તપસ્વિ બ્રાહ્મણોને માટે તપોધન રામદ ધણાં જોરવથી આપવામાં આવ્યો છે, બ્યારે આધુનિક મમયમાં તે રામદને નીચો પાડી નાંખવામાં આવ્યો છે અને કેટલેક ટેકણે બ્યાં જીવને વિગ્રાહીરી આપવામાં આવી છે ત્યાં તો તે રામદ ગામદાયક નીવડ્યો છે. મહાભારતના નમયમાં તપોધનોની પ્રતિષ્ઠા મરે કરતાં વિગ્રાહા ભોગવતી હતી ત્યારે આ સમયમાં તે પર ભોગને હમવા લાયક થઈ પડ્યું છે.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ જુદિશંકર ! તેમ થવાનું કારણ શું હશે વાહ !

જુદિશંકર—ગિત્ર ! મહાભારતના મુદ્ધ પછી જેમ જેમ સર્વ સંસારમાં શ્રેષ્ઠતા ભોગવનાર આ દેશ અધોગતિમાં આવતો ગયો તેમ તેમ સર્વ વર્ણોમાં શ્રેષ્ઠતા ભોગવતી આ તપોધન બ્રાહ્મણ કોમ પણ પતિતાવસ્થામાં આવતી ગઈ અને આજ તેની આ દશા છે. કેમ ભાઈ ! હું આ કહું છું તેમાં આપને સત્યતા ભાસે છે ને ?

વિદ્યાશંકર—ભાઈ, આપ તો જુદિમાન હો અને વળી પોતે તપોધન બ્રાહ્મણ હો એટલે તેના વિગ્રયમાં પ્રયત્ન કરી જે સારું હશે તેજ શોધી કાઢ્યું હશે પરંતુ મને તો લાગે છે કે પૂર્વકાળમાં તપસ્વિ રૂપિએને તપોધન ઋષિ કહેવામાં આવતા હતા પરંતુ તેમાં બ્રાહ્મણોને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવતા હતા એવું ક્યાં જણાવવામાં આવ્યું છે ?

જુદિશંકર—ભાઈ મેં જે આગળ પ્રમાણે આપ્યા તે પર તમારું લક્ષ નહોતું એમ લાગે છે કારણ કે મેં એક એવું પણ પ્રમાણ આપ્યું હતું કે જેમાં તપોધન બ્રાહ્મણો એવા શબ્દો છે. જુઓ ફરીથી કહું છું.

માન્યાનન્યાનમાત્યાંશ્ચ ગ્રાહણાંશ્ચ તપોધનાન્ જે બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણો હોઈને પણ તપસ્વિ વ્રાત ધારણ કરતા હતા તેમને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવતા હતા એવી પૂર્વકાળની પૃથા હતી.

વિદ્યાશંકર—પરંતુ ભાઈ હાલતો એવી પૃથા છે કે દેવાલયમાં પૂજન કરનારને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે અને તેઓ દેવદ્રવ્ય ગ્રહણ કરે છે અને તેનાપર આશ્રવિકા ચઢાવે છે માટે તેમને પાતક બ્રાહ્મણ સમજવામાં આવે છે.

જુદિશંકર—પ્રિય બંધુ ? હાલની પૃથા તે પૂર્વકાળની એટલે ઋષિમુનિઓના સમયની પૃથા હતી એમ માનવાનું કાંઈ કારણ નથી. પૂર્વકાળમાં કન્યાવિક્રય કરવો તે મહાન પાપ હતું અને તેના કરનારને આંત્રલ અને મહાપાતકી સમજવામાં આવતો હતો એવું મનુસ્મૃતિ આદિ ધર્મશાસ્ત્રોમાં માલમ પડે છે પરંતુ આજ કન્યાવિક્રય કરવાનો સારા સારા બ્રાહ્મણોમાં પણ રીવાજ ચાલે છે જેથી શું એમ માનવાને કારણ રહે છે કે કન્યા વિક્રય એ ઇષ્ટ રીવાજ છે. ખેર આટલું છતાં પણ એમ માની લેવામાં આવે છે કે દેવાલયમાં પૂજન કરનાર તે તપોધન બ્રાહ્મણ, તો દેવાલયમાં પૂજન કરવી એ મહાપાતક નથી જેથી તપોધન બ્રાહ્મણને પતિત સમજવામાં આવે અને દેવદ્રવ્યપર આ ઇવિકા કરવી તે પણ મહા પાતક ગણવામાં આવવું જોઈએ નહિં કારણ કે દેવોનું દ્રવ્ય ખોટે મર્ગેથી આવેલું દ્રવ્ય નથી કે જેથી તે બ્રાહ્મણોને પતિત બનાવી નાખે. આધુનિક સમયના દેવાલયોને દેવસ્થાન ગણવામાં આવે અને તેમાં મુકવામાં આવતા દ્રવ્યને દેવદ્રવ્ય કહેવામાં આવે તો દેવનાપર દ્રવ્ય મુકવું તે પણ મહાન પાપ છે કારણ કે તે લેનારને પાતકી બનાવે છે. આ સમયમાં શાસ્ત્રો તરફ જુદિની દૃષ્ટિથી જોવામાં આવતું નથી જેથી દીન પ્રતિદીન શાસ્ત્રો તરફ લોકોનો અભાવ થતો જાય છે. દેવાલયની પૂજન કરનાર તપોધન બ્રાહ્મણોને જ્યારથી પતિત કરવામાં આવ્યા ત્યારથી સર્વ પ્રકારની પતિતાવસ્થા ભારતવર્ષમાં આવી છે.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ ! તમારા કથનાનુસાર અને મહાભારતના પ્રમાણોથી તપ એ જોતું ધન છે તેમને તપોધન કહેવામાં આવતા ત્યારે કાંઈ કરી તપોધનોનો તેવો મહત્વસયક અર્થ બદલાઈને આવેો અનર્થ ક્યાંથી નીકળ્યો અને તે કેમ નીકળ્યો તે જરા મનજવશો.

જુદિશંકર—આ વિષયમાં મારી મતિ આવે છે તે પ્રમાણે આપને ઉત્તર આપીશ.

પૂર્વિકાળમાં જે જે મહાન ધર્મવીર અને મંસારને વંદનીય પુરૂષો હત્યાના થતા તેના સ્મર-
ણાર્થે સ્થાનો બંધાવવામાં આવતા અને ત્યાં તે પ્રાનઃઅરણીય પુરૂષોની મૂર્તિ બેસાડવામાં
આવતી, આ સ્થાનો ગામની પવિત્ર અને એકાંત જગ્યામાં રાખવામાં આવતા, ત્યાં વિદ્વાનો
અને સત્સમાગમના અભિજ્ઞાની દેવતા પુરૂષો એકત્ર થતા હતા અને પરા અને અપરાધિવાની
વાતોપર વિચાર કરતા હતા. આ સ્થાનોને દેવાગ્રય કહેવામાં આવતા હતા. ત્યાં જે દેવ અર્થાત્
વિદ્વાનો સંકલ્પો લઈને આવતા તેમનો તપોધન ઋષિઓ વા બ્રાહ્મણો જે આવા એકાંત અને
પવિત્ર સ્થાનમાં રહી પોતાના તપવ્રતને પુરું કરતા હતા તેઓ તેતું સત્તર સમાધાન કરતા હતા
અને પોતાના જ્ઞાનથી તેમનું સાંત્વન કરતા હતા. આને દેવપૂજા કહેવામાં આવતી હતી. આથી
સીતે તપોધન બ્રાહ્મણો દેવપૂજા કરતા હતા અને ત્યાં પધારતા મંસારો દેવતાઓ પોતા તરફથી
આ તપોધન બ્રાહ્મણોને માટે દ્રવ્ય મુક્તા જતા હતા જે દ્રવ્યથી તપોધન બ્રાહ્મણો પોતાની
આશુવિકા કરતા હતા અને શેષ ધન પરમાર્થમાં વાપરતા હતા. જેમ જગાનો બદલાયો તેમ
દેવપૂજા બદલાઈ અને તેની સાથે દેવદ્રવ્ય લેવાની રીત બદલાઈ જેથી તપોધન બ્રાહ્મણોના
વિષયમાં હાલ જેમ મનાય છે તેમ મનાયુ એવો ખ્યાલ મુદ્દમ વિચાર કરવાથી હિતપ્રત્યય થઈ
શકે છે. પૂર્વિકાળમાં ઉપર પ્રમાણેની રીતે તપોધન બ્રાહ્મણોજ કેવળ દેવદ્રવ્યના ભોક્તા હતા,
પરંતુ તેમની શ્રેષ્ઠતાનો દેવ થવા લાગ્યો, તપોધન બ્રાહ્મણોમાં પ્રભાદ વધ્યો અને તેમના
કામમાં અન્ય બ્રાહ્મણોએ હિસો નાખ્યો અને આજ દેવદ્રવ્યના ભોક્તા અન્ય બ્રાહ્મણો
પણ બન્યા.

વિદ્યાશંકર—પૂર્વિકાળમાં તપોધનો એકાંત પવિત્ર સ્થાનમાં રહેતા હતા. અને તેમને
તપોધન કહેવામાં આવતા હતા એમ માનવાને કાંઈ પ્રમાણ છે ?

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ હા. આ મહાભારત મંથન પ્રમાણ છે. સાંભળો, મહાભારતના
આદિ પર્વના ૧૧ મા અધ્યાયમાં વર્ણન આવે છે કે

તતઃ સમુદ્રે તીર્થાણિ દક્ષિણે भरतर्षभः ।

अभ्यगच्छत् सुपुण्यानि शोभितानि तपस्विभिः ॥ ૧૩

वर्जयन्ति स्मतीर्थानि तत्रपञ्चस्य तापसः

अवकीर्णानि यान्यासन् पुरस्ता तपस्विभिः ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—ત્યારે ભરતકુલ શ્રેષ્ઠ અર્જુન દક્ષિણ દિશામાં સમુદ્રની સમીપ જે પવિત્ર
સુંદર તીર્થ તપસ્વિઓથી પૂર્ણ અને શોભિત હતાં તે તપસ્વિ લોકો પાંચ તીર્થો પર જવાને
મર્ચ કોઈને મના કરતા હતા. આ પાંચ તીર્થો પૂર્વિકાળમાં તપસ્વિઓથી વસેલાં હતાં.

વિદ્યાશંકર—તપસ્વિઓ અને તાપસ તીર્થો અને એકાંત પ્રદેશમાં રહેતા હતા તેમાં
તપોધનોને શું ?

બુદ્ધિશંકર—એ પ્રશ્ન જગુ સ્થાને છે પરંતુ શું તપસ્વિઓ, તાપસ અને તપોધનો
એકાંતવાચી શબ્દો છે એમ તમે નથી માનતા !

વિદ્યાશંકર—આપ તેની ખાતરી દરી આપશો તો મનાશે.

બુદ્ધિશંકર—સાંભળો ત્યારે ઉપર જેમને તપસ્વિ અને તાપસ કહ્યા છે તેજ તપસ્વિ-
ઓને આગળ ચાલીને ૧૭ મા શ્લોકમાં તપોધનો કહ્યા છે.

तेषां श्रुत्वा महाबाहुर्वीर्यमाणस्तपोधनैः ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—તે મહાબાહુ તીર્થમાં અર્જુને તે તપોધનો (તપસ્વિઓ) ની વાત

સાંભળીને ઇત્યાદિ. આ ઉપરથી આપ સારી પેઠે સમજી શકશો કે તપસ્વિઓ, તાપસો અને તપોધતો તે એક અને તેઓ પૂર્વકાળમાં પોતાના વ્રતની પ્રતિ અર્થ પવિત્ર તીર્થો ને ને દેવાલયો કહેવામાં આવતા ત્યાં રહેતા હતા.

વિદ્યાશંકર—પૂર્વકાળમાં ને હતું તે હતું અને તમારા આપવામાં આવેલા પ્રમાણોથી એમી તો ખાત્રી થાય છે કે પૂર્વકાળમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની શ્રેષ્ઠતા સર્વમાન્ય હતી પરંતુ શિવપુરાણના કાળમાં તમારા પૂર્વજે એક વળખરવસ્ત ગુન્ડો કર્યો કે શિવરાત્રીને સમયે સ્ત્રીસંગ કરી સ્નાન કર્યા સિવાય શિવપૂજા કરવા ગયા નેથી તમને લોકો તપોધન માનવા છતાં પણ પતિત સમજે તેમાં તેઓ કાંઈ ખોટું કરતા નથી એમ તો તમારે પણ માનવું પડશે.

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ વિદ્યાશંકર ! પુરાણનો સમય અત્રાનાન્ધકાર અને આપણા હિંદુઓમાં આપસ આપસમાં દ્રેષ વૈરભાવતો સમય હતો નેથી તે પુસ્તકોને પ્રમાણ ગણી કોઈ પ્રતિષ્ઠિત કોમને હલકી પાડવાની કોરોષ કરવામાં આવે તે ન્યાયપૂર્વક ગણાય નહિ. આમ હોવા છતાં પણ તમારું કહેવું છે તે માની લઈએ તો હું આપને કહીશ કે અન્ય બ્રાહ્મણોએ હમારા પૂર્વજ કરતાં વિશેષ બચકર ગુન્ડાઓ કર્યા છે એવું પુરાણકારો કહે છે તે છતાં તેમને પતિત માનવામાં નથી આવતા એ હકિકતો અન્યાય છે અને તેજ કારણને લીધે ભારતવર્ષ આવી અધોગતિમાં આવી પડ્યું.

વિદ્યાશંકર—અન્ય બ્રાહ્મણોના પૂર્વજોએ તમારા પૂર્વજ કરતાં વિશેષ શિક્ષા યોગ્ય અપરાધ કર્યા છે એવા પ્રમાણો ન આપો ત્યાં સુધી અન્ય બ્રાહ્મણોને, આપ આપની કોમની માફક દ્રેષભાવને લીધે કલ્પકિત કરવા માગો છો એમ સિદ્ધ થાય છે અને આવ બાઈ હરખા આપણે બંને સરખા એવી કહેવતને ચરિતાર્થ કરવા માંગો છો તે મનેતો કીક લાગતું નથી.

બુદ્ધિશંકર—ગુરુસે શા માટે ચાલ્યો છો ! પ્રમાણ સિવાય તો હું કાંઈ વાતજ કરતો નથી. પરંતુ અન્ય બ્રાહ્મણો કે જેમાં તમે આવી જાઓ છો તેમના વિષયમાં જરા કાંઈ કહેવામાં આવે છે કે તમને તરત માફ લાગે છે ત્યારે પૂર્વકાળમાં જાહોજલાલી ભોગવતી તપોધન બ્રાહ્મણ કોમને પતિત જાતિ કહેવામાં આવે તો તેને તેમ લાગતું નહિં હોય ! પરંતુ મધ્યમ કાળના હમારા પૂર્વજે પ્રમાદ અને અવિધાના કેશમાં ઘેરી ગયા તેના ફળમાં અમારે સહન કરવું જ નેહ્યું. ખેર ત્યારે તમે તો શુભલી બ્રાહ્મણ છો. તમારા પૂર્વજે શું ગુન્ડો કર્યો છે તે તમે જાણો છો ?

વિદ્યાશંકર—હમે તો વેદાધિકારી હૃદય્ય બ્રાહ્મણ મનાઈએ છીએ એટલે પૂર્વજોના કાંઈ ગુન્ડો હોયજ નહિ એમ માફ માનવું છે.

બુદ્ધિશંકર—ત્યારે હું તમને એ પૂછવા માગું છું કે એક મનુષ્યે ને કાંઈ ગુન્ડો કર્યો હોય અને ન્યાયાધીશ તેને ગુન્હેગાર ના માને તો તેને ન્યાયાધીશ કહી શકાય કે ?

વિદ્યાશંકર—કોઈ દિવસ નહિં. ગુન્હેગારને ગુન્હેગાર નહિ માનનાર ન્યાયી ન કહેવાય તે વાત તો બેને એ ચાર જેવી સ્પષ્ટ છે.

બુદ્ધિશંકર—કી ત્યારે તમારી કહીદત કહું છું તે સાંભળો. બ્રાહ્મણોત્પત્તિમાર્ગક નામક પુસ્તક જેમાં સર્વ બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ લખવામાં આવી છે તેમાં પાના ૧૯૧ થી ૧૯૬ સુધીમાં કથા આવે છે. જેમાં શિવજી કહે છે કે હું સ્ત્રીના વિયોગથી દુઃખી છું. તેના ઉત્તરમાં બ્રહ્માદિક દેવતાઓ કહે છે કે આપની સતી નામની ને સ્ત્રી છે તે પુનઃ હિમાલયના ધરમાં પ્રકટ થઈ છે તેમની સાથે તમારા વિવાહ કરાવીશું. ત્યાંથી સર્વ દેવના જાહેર પાર્વ-

તાને હિમાલય સાથે લઈ આવ્યા અને બ્રહ્માએ શિવપાર્વતીનાં વિવાહ કરાવ્યો. તે મમ્મે બ્રહ્મા પાર્વતીને જોઈને મોહીત થયા. ઉપરોક્ત પુસ્તકના મરુદૃત વાક્યો નીચે પ્રમાણે છે—

મૃતમાર્ગે કરે તસ્યાઃ શંકરેણ મહાત્મના ।

ગોર્યાકૃતિં સમાલોક્ય વ્રહ્મા મોહમુપાગતઃ ॥ ૩૪ ॥

અનયાચ્છાદિતં વસ્ત્રમુત્તરીયેણ લજ્જયા ।

પદ્યામ્યસ્યાઃ કથં રૂપં મુલં તુ પરિવેષ્ટિતમ્ ॥ ૩૫ ॥

एवं संचितयन् वेधाः स्त्रीभिलापोऽवलोकने ।

કમુપાયં કરિષ્યામિ મુલં દ્રુપં મનોરમમ્ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ—શિવે ને વખતે પાર્વતીજીનું પાણિગ્રહણ કર્યું તે વખતે બ્રહ્મા પાર્વતીજીની આકૃતિ જોઈને મોહીત થઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે પાર્વતીજીનું મુખ શી રીતે જોવાઈ શકાશે. તેમણે તે લજ્જાથી વસ્ત્ર દારે મુખ દોંધી દીધું છે અતઃ મુખ જોવાને માટે શું ઉપાય કરવો જોઈએ. વિચાર કરીને બ્રહ્માએ ઉપાય મોઢી દાઢ્યો કે—

यदावेदीं पणेष्यामि दंपती बहि संनिधौ ।

বহুং বিলোক্যেৎসয়াস্তদেত্যগ্নি মধানযত্ ॥ ૩૭ ॥

बालुका कोमलार्थं च वेविकारं । तथानयत् ।

દંપતીયુગ્મવેશ્યાય તેજનીયકટે વિધિઃ ॥ ૩૮ ॥

कामतस्तु कृतो धूमश्चतुर्दिक्षु तदाभवत् ॥

તદોચ્છ્રિતે દહદ્ધૂમે દંપતી ગ્વાકુલે ક્ષણૌ ॥ ૩૯ ॥

तदानि मीलितेनेत्रे धूमने सहशंभुना ।

एकतो वस्त्रमाकृष्य मुलं द्रुपं बिहिचिना ॥ ૪૦ ॥

पूर्णन्दुवदनं द्रष्टुं वीर्यच्युतिरजायत ।

તદ્રેતચ્છાદયમાસ સિકતાધિઃ પુનઃ પુનઃ ॥

ભાવાર્થ—ને મમ્મે હોમયાજનામાં સ્ત્રી પુરૂષ આવશે તે સમયે પાર્વતીજીનું મુખા-
વિંદ જોઈશ એવો નિશ્ચય કરીને બ્રહ્માએ અગ્નિ મગાવ્યો અને કોમળતાને માટે વિવાહ
વેદી ઉપર રેતી પાથરી. સ્ત્રીપુરૂષને બેસાડી મુખ જોવાને માટે બ્રહ્માએ હૃદયપૂર્વક અગ્નિ
પ્રકટ કરી હુમાડો કર્યો અને તે હુમાડો આખા મહાપર્વ ભરાઈ ગયો જેથી શિવપાર્વતીના
નેત્રો વ્યાકુલ થયા ત્યારે શિવજીએ હુમાડાને લીધે આંખો મીચી દીધી એટલામાં બ્રહ્માએ
એક તરફથી પાર્વતીનું વસ્ત્ર ખેંચી મુખ જોઈ લીધું. પૂર્ણ ચંદ્ર સમાન મુખ જોઈને બ્રહ્માના
વીર્યનો પાત થયો ત્યારે બ્રહ્માએ વીર્યને વારંવાર રેતીમાં છુપાવવા માંડ્યું. ત્યારે શિવજી
ચેતાના એક નેત્રથી બ્રહ્માનું આવું આચરણ જોઈ હચમચ કરેલા લાગ્યા કે આ શું ? બ્રહ્માએ
લજ્જાથી ક્યુ કે દેવયોગની પિતા હવેજીએ પાર્વતીજીનું મુખ જોયું તેથી વીર્યપાત થયો એ
વાત અત્યંત છે. શિવજીએ ક્યુ કે હું બ્રહ્માનું મારી મનુષ્ય તમે મન્ય ક્યુ એટલા માટે
રેતીમાં જોટલા કમ્પ તમાગ વીર્યથી બીના થયાં છે એટલા ઝડપિયા તમાગ તેજથી ઉત્પત્ત
થગે. આવી ગિવની કૃપાથી—

અપ્રાશીતે સહસ્રાણિ દૃષ્ટાવિંશચ્છતાધિકાઃ

અર્થ—એવા ૮૮૧૨૮ ઋષિઓ થયા. આ ૮૮૧૨૮ ઋષિ છે તેમાંથી ૬૦૦૦૦ વાલ્મીકિય સૂર્યની ઉપાસના કરવાને માટે સૂર્યલોકમાં ગયા. ૪૮૫ ગંગા યમુનાની વચ્ચે તપ કરવાને ગયા તે અતર્વેદી બ્રાહ્મણ થયા. નવ હજાર જાંબુવતીના તટ ઉપર તપ કરવા બેઠા માટે જાંબુ બ્રાહ્મણ થયા અને—

તતઃ પંચશતાન્યેવ પંચયુક્તાનિ વૈ દ્વિજાઃ ।

દ્વારકાયાં ગતાસ્તે વૈ રક્ષાર્થે સ્થાપિતા હરેઃ ॥

અને પાંચસો પાંચ બ્રાહ્મણ દ્વારકામાં ગયા તે ગુગુલી બ્રાહ્મણ થયા. આગળ ચાલીને કહે છે કે અદાર હજાર એકસોને અડધીસ ત્યાં આગ્રમ કરીને રહ્યા એટલા માટે ઝારોલા બ્રાહ્મણ થયા.

પ્રિયજંધુ ! આપ જોઈ શકશો કે ગુગુલી, અતર્વેદી, ઝારોલા અને જાંબુ બ્રાહ્મણના પૂર્વજ શ્રીમાન્ બ્રહ્માજીએ કેવો મહાન્ અપરાધ કર્યો છે. આ અપરાધ અને શિવપુરાણમાં બતાવેલા તપોધન બ્રાહ્મણના કહેવાતા પૂર્વજ સુદર્શનના અપરાધની તૂલના કરવામાં આવે તો નિષ્પક્ષપાતી મનુષ્ય અવશ્યમેવ કહેશે કે તપોધન બ્રાહ્મણના પૂર્વજનો ગુન્હો બ્રહ્માજીના ગૂન્હા કરતાં ઘણો કમ છે. જો એમ સિદ્ધ થાય તો તપોધન બ્રાહ્મણોને પતિત કહેવા કરતાં ઉપરોક્ત બ્રાહ્મણોને તેમ કહેવામાં આવે તો ખોટું કહેવાશે કે !

વિદ્યાશંકર—ભાઈ ખરેખર, કોઈ પણ રીતે ખોટું કહેવાય નહિં તપોધન બ્રાહ્મણોને નાહક પતિત ગણી કાઢવામાં આવ્યા છે એમ માનવાને હવે અને સંશય રહેતો નથી. મને લાગે છે કે પુરાણ કાળમાં મનુષ્યોએ પોતાના મનમાં આવે તેવી કલ્પના કરી અને પુસ્તકો લખી નાંખ્યા છે. અન્યથા શિવજીના પત્નિ પાર્વતી તરફ બ્રહ્માજીનું આવું વર્તન નીતિની રીતે સંભવીત માની શકાયજ નહિં. કેમ ભાઈ બુદ્ધિશંકર તમારું શું માનવું છે !

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ તમારું માનવું મર્યાદા સત્ય છે. પુરાણ વિષયમાં હું તમારા તે મત સાથે મળતો થાઉં છું.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ બુદ્ધિશંકર ! તમારી સાથેના શાસ્ત્ર વિનાશથી હું ધણો ખુશ થયો છું. તમારા જેવાજ તપોધન બ્રાહ્મણો થાય તો તેઓ પોતાની અસલ કીર્તિ મેળવ્યા સિવાય રહે નહિં એવું માટે માનવું છે. હવે હું રજા લઉં છું.

બુદ્ધિશંકર—ધ્યેયરેષા હશે તો તપોધનો હવે એટલે પોતાનું પૂર્વ સ્વરૂપ મેળવશે. બન્ને પધારો વળી ફરીથી મળીશું. અવિવેક ચયો હોય તો કામા કરશો.

વિચારવિવિધતા.

(લેખકઃ—ડા. કેશવલાલ માતીલાલ, માંડવી—સુરત.)

ગતાંશ્ચી ચાહુ.

હવાઃ—(Air) :

જગન્નિર્મિતાની વિશ્વવ્યવસ્થા, વિચાર કરતાં, અતિ અદ્ભુત અને ઘણી ગહન બાસેછે. હીરા માણિક્ય અને સુવર્ણ આદિ, આપણા નિમ્ન જીવનને અનાવશ્યક, પરંતુ કેવળ વૈભા માટેની વસ્તુઓની અછત રાખી છે. તેની સરખામણીમાં, જીવન આધારને અતિ આવશ્યક વસ્તુઓ, અન્ન, વળ, અને હવા વીગેરે સસ્તી, અનિ સસ્તી, અને વિના મુલ્યે, મને એમ

ચોળ્યું છે. અનાજ ખાવા વગર દીવસોના-દીવસો-છત્રી સકાય છે. તેનાં ઉદાહરણ, યોગિ-
ઓનો સમાધિ સમય, જૈનધર્મીઓનાં પર્યુસન (પચુસન) વ્રત અને આર્ષ સંસારનાં
ચાંદ્રાયણ, એકાદશી-આદિ વ્રત છે, એટલાજ માટે અનાજની યોડી ઘણી કિંમત આપવાની
રાખી છે. પાણી વિનાં પણ-કસાકોના કસાકો ટકી સકાય છે. તેનું ઉદાહરણ, નિર્જળા એકા-
દશી આદિ વ્રત, અને સહરા જેવા જળહિન અરણ્યમાં મુસાફરીનાં વ્રતાંત છે એવા પાણીની
પણ કિંમત, મોટા શહેરો અગર એકાદ જેવા સમુદ્ર તટપરના સ્થળોએ આપવી પડે છે.
પરંતુ હવા જેવી અમુલ્ય વસ્તુ પરમાત્માએ કેવળ મશતજ બનાવી રાખી છે. કારણ તે વિના
જીવનની હયાતીજ યોડીક ઘડી-પળોમાં નષ્ટ થવા સંભવ છે. તેનાં ઉદાહરણ ગમેશસે,
અગર જળમાં ડુબવું. આવી અતિ આવશ્યક અને ઘણી ઉપયોગી વસ્તુ વિશે આપણે જેટલી
સાવચેતી રાખવી જરૂરની છે, તે વિષયમાં યોગ્ય વિચાર-વર્તન ઘણું થોડાંક જનોજ કરતાં
હશે. પરિણામમાં, કુદતના એકપણ કાયદાનું ઉલ્લંઘન થતાં, ઘણું ખમવું પડે છે. અને
ઘણા હોંશિઆર દાક્તરો અગર મંત્રીશ્રીમાં પ્રવીણ વૈદો પણ સારામાં સારી ઔષધિનો ઉપ-
યોગ-પ્રયોગ કરી છુટવા છતાં, આગમ ન થાય એવા દરદીને હવા દેર કરવાની સલાહ આપે
છે. અને આપણે જોઈએ તથા જાણીએ છીએ કે તેમ કરવાથી એકાએક અદભૂત દેરકાર
પણ થઈ આવીને પ્રકૃતિ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરે છે; આવી ઉપયોગી હવા એ ઓક્સિજન,
નાઈટ્રોજન, કાર્બન ડાયોક્સાઈડ, કેટલાંક નફર રજકણો, અને જલક પાણીનો ભેજ આદીની
બનેલી છે. તેમાંથી ઓક્સિજન એટલે પ્રાણવાયુ, એ જીવન દોરીને આનિ આવશ્યક તત્ત્વ છે.
અને કાર્બન ડાયોક્સાઈડ એ પ્રાણ ઘાતક તત્ત્વ છે એટલું લક્ષમાં રાખવું બસ થશે.

હિંદુસ્તાનમાં ઘણે ભાગે નિર્ધનતાને લીધે પુરતી સ્વચ્છ હવાના આવ જનના અભાવ-
વાળા નાના ઓરડામાં અગર કુપડામાં જોઈએ તેથી વધુ માણસો બારીબારણાં બંધ કરીને
સાધારણ રીતે મુલે છે. તેનું પરિણામ એ આવે છે કે-પ્રાણવાયુનો (ક્ષય) વ્યય થતો જાય
છે. પરંતુ નવાનો ઉમેરો થતો નથી; તેનીજ સાથે સાથે પ્રાણઘાતક તત્ત્વનો ક્ષય થવાને
બદલે તેમાં ઉમેરોજ થવા કરે છે. સાધારણ રીતે સંધવાના એક ચૂસામાં બે લાકડાં ઉપરા
ઉપરી ખડકામાં આવે, કે તેમાં તાછ હવા પ્રવેશ પામી શકે નહીં તો તે લાકડાં ધુધવાયાં
કરશે અને સળગશે નહીં. તેમાં તાછ હવા દાખલ કરવાથીજ બડકો સળગશે. એક સામાન્ય
દીવા ઉપર એકદ વાસણ ઉધુ પાડીએ તો, તે વાસણમાંની હવામાંનો ઓક્સિજન પહોંચશે
ત્યાં મુંડી દીવો બળાને પછી જાંબો પડતાં પડતાં ઓઢવાઈ જશે. જે પ્રાણવાયુ વિના અગ્નિ
જેવી નિર્જીવ વસ્તુનો પણ નાશ થાય છે, તો પછી મુખ્ય જીવનનો વ્યાપાર બંધ પડે તેમાં
શી નવાઈ ? આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, બંધ બારીબારણાંવાળા નાના ઓરડામાં ઘણું
માણસોએ મુવું, એ આરોગ્યને હરકત કર્તાં છે. તેમાં પણ વળી તેજ ઓરડામાં ગાય, બેંસ,
બગદ, આદી ખેતીને ઉપયોગી પ્રાણીઓને રાખવાં એ હરકતમાં ઉમેરો કરવા જેવું છે. અને
તે ઉપરાંત એક બે દીવા સળગતા રાખવા અગર મુલો અથવા સવડી બળતી રાખવી એ
વિશેષ નુકસાનકારક છે કારણ કે એ બંધી વસ્તુઓ સાથે સાથેજ પ્રાણવાયુનો વ્યય કરે છે,
અને પ્રાણઘાતક તત્ત્વમાં ઉમેરો કરે છે એ કહેવાની જરૂર નથીજ. ઘરમાં અગર ઘરના
આંગણમાં કંઠોવાતા બાહ્યપાશથી પણ હવાના બીગડામાં વધારો થાય છે. એ સેનીટશનના
વિષય પરંતુ જુદો લેખ લખવાનું ચોળ્યું છે. આથી છે કે બાહ્યજીર્ણ ધર્મના વાયકદંદને આ
વાંચન બરસામાં કોઈક પણ સાબ અગર ગાનટકિમાં ઉમેરો કરવામાં સદાયમુત થઈ પડશે.

સત્સંગ.

કો લાભો ગુણા સંગમઃ કિમસુખમ્ પ્રાપ્તેતરૈઃ સંગતિઃ
કા હાનિઃ સમયચ્યુતિર્નિપુણતા કા ધર્મતત્ત્વે રક્તિઃ ।
કઃ દુરો વિજિતેન્દ્રિયઃ પ્રિયતમા કાઽનુવ્રતા કિંધનં
વિદ્યાર્કિ સુખમપ્રવાસગમનં રાજ્યકિમાશાફલમ્ ॥

વાંચક બધુઓ અને મારી આર્ય ભગિનીઓ,

પ્રાચીનકાળમાં સતી સ્ત્રીઓ પોતાના ધર્મમાં સુસ્ત રહેવાને ખાતર મહાન સતીઓના મત્સંગમાં આવીને પોતાના હૃદયને દ્રઢ બનાવતી, બ્યારે આજકાલ મોજશોખમાં ધર્મ-સુસ્તપણું માને છે. આગણ વખતમાં સ્ત્રીધર્મનું પ્રતિષ્ઠાદન કરનારી સ્ત્રીઓ ઋષિપત્નિઓના સત્સંગમાં રહી દરેક સતીમંડળની સ્ત્રીઓ ધર્મચર્યા ચલાવી કાળ નિર્ગમન કરતી, અને હાલ તેથી ઉલટું જોવામાં આવે છે. એ સમયની સતીઓમાં આ પ્રમાણે લક્ષણ જોવામાં આવતાં હતાં. તે પોતાની મનસ્વી શક્તિ અને ઇદ્રિઓના વિકારો વશ રાખી શકે છે. તેઓમાં દૃઢતાનો મોટો ગુણ હોય છે. એ સ્ત્રીઓ સદા પતિ સેવામાંજ પોતાની મહત્તા સમજે છે. પુરુષોના મંડળમાં બેળાતી છતાં તે સર્વમાં નમ્ર અને સામાન્ય દૃષ્ટિ દેલાની શકે છે. સાસર-વામમાં કંઠાસ ન કરતાં સર્વ પ્રત્યે રોહ બનાવીને સદા મુખી રહે છે અને તે પતિપ્રેમમાં સુસ્ત રહી સેવા બજાવે છે. તે ઉડાક ખર્ચ કરતી નથી. પતિવિયોગમાં તે અલસચર્યાવસ્થા પાળે છે. દેવદર્શનના યોગ આડબર છોડીને તેણી પતિવક્ત્રિમાંજ આનંદ માને છે. દેવ, ગ્રંધર્વ કે મનુષ્ય ગમે તેવા સ્વરૂપવાળા, વિદ્વાન કે દ્રવ્યવાનપર મોહના બદલે શુદ્ધ દૃષ્ટિ રાખી શકે છે. શરીરનાં વસ્ત્રોનું આચ્છાદન શુદ્ધ પુદ્ગિથી સરસ રીતે કરી શકે છે. અલંકાર કે વસ્ત્રોથી પોતાના મૌંદર્યની ગોલા માનતી નથી. તે પતિપ્રેમ એજ ખરૂં સ્વરૂપ સમજે છે; તે મૌભાવ્યવતીજ રહે છે કેમકે તે પતિ સાથેજ મતી થઇ જાય છે અને એના સત્કર્મોથી એની સ્ત્રીઓ લોકમાં પૂજાય છે.

પતિવૃત્તા પતિપ્રાણા સ્નાત્ત્વ ધર્મભાગિની
શપ્તુષ્ઠા પરિચર્યાં ચ કરોત્ય ચિમતાસદા ।

આપણા દેશમાં ઇંગ્રેજ ગળ્ય આવ્યાથી નવો જમાનો આવ્યો છે. એક પાશ્વથી નવા સંસ્કારો આપણા ઉપર પડે છે અને બીજી પાસથી વ્યવહારની રિયતિમાં પણ ધણોજ મોટો ભેદ થયો છે આથી બીજી મહાન ભાવનાઓની માફક સત્સંગની ભાવનાને પણ નવી રીતે ચર્ચવાની તથા લોકોના આગામી ઉત્તરવાની ઘણી જરૂર છે. આ દિશામાં કંઈક પ્રયત્ન કરવાના હેતુથી આ લઘુ લેખ લખવામાં આવ્યો છે.

સત્સંગથી થતા લાભ વિશે કંઈ કહેતાં પહેલાં સત્સંગ એ શબ્દ ને અર્થમાં હું સમજુ છું તે સ્પષ્ટ કરવો જોઈએ. સત્સંગ એ શબ્દ બે સંસ્કૃત શબ્દોનો બનેલો છે. સત્ અને સંગ. સત્ એટલે વિદ્વાન અને સદ્ગુણી મનુષ્ય, પછી તે સ્ત્રી હોય કે પુરુષ. અને સંગ એટલે સંબંધ. આ ઉપરથી કોઇ વિદ્વાન અને સદ્ગુણી મનુષ્યનો સંબંધ એ સત્સંગનો અર્થ થાય છે. કોઇ વિદ્યાર્થી પોતાના ગુરૂની સેવા કરે અને સામ્રાદિ અથવા તેની પામેથી

શીખે તો તે સત્સંગ કરે છે એમ કહેવું છે જે અનુષ્ઠા શાસ્ત્રી અથવા પુરાણીઓની કથા સાંભળવા ન્યાય તેઓ પણ મત્સંગ કરે છે જે અનુષ્ઠા બાવાઓના અથવા સંન્યાસીઓનાં દર્શન કરવા તથા તેમનો ઉપદેશ સાંભળવા ન્યાય તે પણ સત્સંગજ કરે છે વળી જેઓ બજન કીર્તનનું શ્રવણ કરે, હરદાસની કથાઓ સાંભળે તે પણ મત્સંગીજ કહેવાય છે આટલા દાખલા ઉપરથી જણાય છે કે કોઈપણ પ્રકારના ધર્મશુદ્ધના ધાર્મિક ઉપદેશોનું શ્રવણ કરવું, તેમની પાસે ધર્મના પ્રશ્નો ઉપર વાતચીત કરવી, એ અર્થમાં પણ સત્સંગ શબ્દ જ વપરાય છે. સામાન્ય રીતે આપણા આધુનિક ધર્મશુદ્ધો તથા શ્રદ્ધાળુ લોકો સત્સંગનો આટલો જ અર્થ કરે છે. મ્હને આ અર્થ ઘણો સાંકડો લાગે છે. વખતે સર્વ પ્રકારની ઉન્નય વિદ્યા તથા યોગ્ય હશે પરંતુ હવે એ વિચાર બંદાવ્ય છે. “ધર્મ” શબ્દનો ઉપયોગ ધર્મ સમ્બંધી વિદ્યા તથા આચરણના અર્થમાં વપરાય છે માટે સત્સંગ શબ્દ હવે આપણે ઉપર વર્ણવેલા મુળ વિશાળ અર્થમાં સમજવો જોઈએ કોઈ વિદ્વાન વક્તાનું સામાજિક કે નૈતિક નિષય ઉપરનું ઉન્નય બાવનાઓલાળુ બાપણુ સાંભળવું એ પણ સત્સંગ જ છે એમ આપણે માનવું જોઈએ. હાલ ઘણા શ્રદ્ધાળુ અને સદાચરણી સ્ત્રીપુરુષો આના બાપણું સાંભળવા નથી આવતા અને જે આખ્યાનમાં ધર્મ વિષે કંઈ કથા હોય તે જ સાંભળવામાં સત્સંગ સમજે છે. આ ખરેખર ઘણું શોચનીય છે. વાંચક મ્હને આપણા પ્રાચીન ધર્મનું રક્ષણ કરવાનો ધર્મ આપણે શિર છે પરંતુ એ સિનાય આપણે ખીજ ઘણા કાર્યો કરનારા છે આપણા લોકોની નીતિ સુધારવાને તથા મ્હને યોગ્ય માર્ગે દોરવાને સ્થયે સ્થયે તે સમ્બંધી વિષયોઉપર બાપણું કરવાની, પુસ્તકો લખવાની તથા સરઘાઓ સ્થાપનાની જરૂર છે બાળવત્ર, વિધવાઓની સ્થિતિ, ગરીબોની સ્થિતિ, વગેરે મ્હોટા પ્રશ્નો આપણી સ્હામે ઉભા છે અને તે દરેકનું કંઈપણ અંશે નિરાકરણ કરનારે માટે પણ બાપણું તથા પુસ્તકો દ્વારા લોકમતની નમ્રતિ કરવાની જરૂર છે. આ વગેરે ઘણા ઉપયોગી વિષયો ઉપર જે સારા બાપણું કરનારા આવે છે તે આપણે સાંભળના એ પણ સત્સંગ છે.

(અપૂર્ણ.)

કમળાલક્ષ્મી—સિદ્ધપુર.

“વિદ્યાવૃદ્ધિ શી રીતે થઈ શકે?”

સુમ જ્ઞાતિમંદુરો ' આપણી તપોધન બ્રાહ્મણોની પત્રિ જ્ઞાતિમાં ઘણો ભાગ સ્મૃદ્ધિવાન (પૈમાદાર) ન હોવાથી, બાળકોને તેમનાથી ઉંચા કેળવણી આપી શકતી નથી આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ કે, પૈમાદાર લોકોના છોકરાઓ બધી શક્તિ નથી અને ગરીબના છોકરાઓને પુસ્તા સાધનો બહુવા માટેનાં હોતા નથી બુદ્ધિ આ બે જ કારણોને લઈને આપણી જ્ઞાતિ કેળવણીની બાબતમાં બુદ્ધિ જ પાછળ પડતી જણાય છે. પણ કરીને આપણી આર્થિક સ્થિતિ સારી ન હોવાથી બાળકોને અભ્યાસ પૂરો કરાવી શકતા નથી, તેમજ પુસ્તા સાધનો નહિ મળવાથી પણ અભ્યાસ છોડવો પડે છે તેથીજ આવી અધમ સ્થિતિને અગીકૃત કરી બેઝી રહ્યા છીએ, હવે આ માર્ગે વિચરવાથી આપણી કેળવણીની બાબતમાં ઉન્નય સ્થિતિ ઉપર જઈ શકાય ' ધારો કે આને માટે એક વિદ્યાવૃદ્ધિ ફંડ ઉભું કરનારા આવેતો, હું ધારું કે, કોઈપણ નીને લાભ થયા સિવાય રહે નહિ આ ફંડમાં દાખલ થઈને હવે દરેક કે પાંચ

હજરની રકમ ભરાય, એટલે આપણે ધારેલી મુસાદ પાર પાડી શકીએ એમતો નથીજ. પરંતુ આ ફંડમાં આછામાં આછા ૩૫૦૦૦ પંદર હજરની રકમ ભેગી થાય તો ધીમેધી પગથીયું માંડી શકાય; આ કાર્ય અપંગને પહોંચ એલવંધવા જેવું છે એમ દરેકના મનમાં આવશે. વળી એવી પણ શંકા ઉપસ્થિત થશે કે, આવું મોટું ભંડોળ ભેગું કરવું એ કેવળ આઠાશ પુષ્પ જેવું જ છે. ધૈર્ય ધરો તમારું ધારવું વાજળી છે, તો પણ જો આપ ખતથી કાર્ય પાછળ મંડ્યા રહેશો, તો રહેજામાં બનવા જેવું છે, કારણ આવા કાર્યને માટે એક વ્યક્તિને માટે એવું ધારવું કેવળ ખર જ છે. તોપણ સમગ્ર વ્યક્તિઓ મળી કરવા ધારે તો કાર્ય સફળતાને પામે, અને વધારે સરળતાભરેલું થઈ પડે. પારબંધ પુરુષાર્થ વિના લુલુ છે. તે પુરુષાર્થ અને ખતથી કાર્ય કરવામાં ગમે તેવું કશું કાર્ય પણ રહેલાઈથી થઈ શકે છે, આ કાર્ય માટે એક ચોધધી તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યોત્તેજ મંડળ ઉભું કરવાની ખાસ અગત્યતા છે. આ મંડળમાં જેઓ કેળવણેલા બુદ્ધિશાળી, વેપારી લાઘનના, તેમજ સર્ગહસ્થોએ જોડાવું જોઈએ, તેના નિયમે ઘડવા માટે છ મામે વા એક વરસે ભેગા મળી ધન કેવી રીતે ઉપાર્જીત કરી શકાય, તેમજ તેની વ્યવસ્થા કેવી રીતે કરવાથી વાજ ઉત્પન્ન થઈ શકે. વધારામાં જેઓ આ મંડળમાં મેખર તરીકે દાખલ થાય તેમની ફી માસિક અથવા વાર્ષિક કેટલી હેવી; આ મંડળ ભેગું કરવા માટે ચોક્કસ ચોક્કસ જગ્યા અને દિવસો નિર્માણ કરવા જોઈએ. તેમ જ તે દાદમ ઉપર મહાશય ગિરિભવંકર વિગેરે વાખ્યાનો આપનારને આમંત્રણ કરવું જોઈએ. કે એ મંડળ ઉપર આ કાર્ય માટે સજ્જ હોય પડી શકે.

મારા ધારવા પ્રમાણે પૈસા ફંડની જુકો બહાર પાડવી, તેમ જ મુદ્દી ફંડ ઉભું કરવું, જેઓ કેળવણી ખાતામાં અગર વેપારી લાઘનમાં ગમે ત્યાં નોકરી કરતા હોય, તેમણે પોતાના પગારમાંથી આ ફંડમાં રકમ આપવી, એવો દૃઢ સંકલ્પ કરવામાં આવે તો આ કાર્ય લાંબી મુદતે થવા ધાર્યું હોય તો જલ્દી થઈ શકે, આ ફંડમાં ગૃહસ્થોએ તેમને ત્યાંના શુભ વા અશુભ પ્રસંગે એક ૩૫૦૦૦ વા આઠ આના આપે તો, તેમને ઘટ લાગતી નથી, અને ફંડમાં મોટી રકમ થવા સંભવ રહે છે.

પૈસા ફંડ બુકનો ઉપયોગ પૈસા વસુલ કેમ કરવા દરેક ગામના કેળવાયેલા માણસો ઉપર એ ચાર પ્રતો મોકલવી તેમાં ચાર પ્રત મળી એક હજર પાના થવા જાય છે. ત્યારે ગમે તે જ્ઞાતિના હોય તો પણ તેમને જતાવી વાત કરવી, તેઓ જેટલા પૈસા આપે તેટલા પાના ફાડી આપવા.

મુદ્દી ફંડ માટે દરેક આપણી જ્ઞાતિના ધરોપર મારલાં મુકવામાં આવે, તેમાં દરેકના એક મુદ્દી અનાજ નાખવું, કે આપણે ત્યાં જો એક અબ્યાગતજ આવ્યો હતો, તેમને મુદ્દી અનાજ આપીએ છીએ, એ અનાજ મંદિરે મંદિરે ગામમાં કોઇ અગ્રેસર હોય તેમણે ઉઘરાવી, તેનો વિક્રય કરી પૈસા ઉપલા ફંડમાં મોકલવા. કોઇ ગામમાં એકજ ઘર હોય તો તેમણે પોતાએજ વિક્રય કરી મોકલવા અગર પાસે રાખવા.

આકાર્યો કર્યાથી કાંઈક લાભ મેળવી શકારો, એમ મારું માનવું છે; આ ફંડ ભેગું થયા પછી એક સારા શહેરમાં કે જ્યાં આર્ટસ, સાયન્સ, એન્જનીયરીંગ, મેડીકલ, અગ્રેજી ગુજરાતી, વગેરેની સ્કૂલો હોય તેમાં એક બોર્ડિંગ સ્થાપવા માટે વાપરવામાં આવે.

આપણે ધણી જાતિઓના ઝોડોંગ જોઈએ છીએ વૈન, લોહાણા, પાનીદાર આ નાનકા વગરના ઝોડોંગો આરે છે વળી વધારે આનંદની અયે જણાવતું જોઈએ કે આપણી પ્રેમ માટે પણ ઝોડોંગ માટે ગત કાન્દ-અમા પાટણ મુખે એ બાગત ચર્ચાઈ હતી અને તેને માટે ૬૩ પણ ચાતુ થઈ મુક્યુ છે ધન્યવાદ છે એમના કાર્યવાહકા, કે જે પોતાનાથી જનના પ્રયામે ૬૩ આગળ વધાગતાજ નય છે આપણે એના મહાસયોનું અનુભવ કરતું જનજ્ય તેમજ તેમના નેતાઓનો ઉપમાર માનવો જોઈએ, એઓઅજ આપણને બરનિના માથી જનજ્યત મ્યાં ઈ આ ઝોડોંગ અમદાવાદ અગર રીડેન્સ એ મેમાથી એક મહેરમા થયે નવેમરા મંગામ મુખે વ્યા આપણી વસ્તીનું પ્રમાણ વધારે છે હા નહ મે એ બાગતની ચર્ચા કરી હતી ત્યારે ધણીઓનું પ્રેરુ એતુ થયું આપણા જથામાથી અગર ફર સુધી પ્રેમ પણ પોતાના ગાળગને મોખે એમ હમાઝ ધારતુ નથી તે છતા આપણા મભા (જથા) મા જે પ્રેમ એતુ સાધન થાય તો હમારાથી જનતી મદદ આપવા તૈયાર ગીય આ સાદસ માં મારા જાતિ બધુઆ આ પુખ્તજાતી સહરે વધારી લેવા સુમ્મો નહિ રેથી વિવા દાન મેગરનાર બાગ તો આસીવાદ મેજાતા રહેશે મર્ પ્રત્યે મારી એજ નમ વિનતિ છે કે જાતિહિન માટે કમર કરી ચાકોમ મરી કદી પડતું જોઈએ તેમજ આ કાર્યમા ધનચનોએ ધનથી, જ્ઞાનચનોએ જ્ઞાનથી તથા અ-એએ આત્મ ભોગોથી પણ મદદ આપવા તૈયાર થતું જોઈએ-મારા બધુઓ ઉમે જાગ્રત થાઓ અને ઉત્તતિના માર્ગને મહાજો કરો

જેમને આ મહાગમા બગરા વિચાર હોય તેમજે પત્ર લખવો તેમા વાર્તિ વા માસિમ અમ મારાથી આટનીજ ચોક્કસ જનરો એતુ લખતુ જે રમ્મ પત્ર દારા તમોએ બરી છે તે મ્મારે લેની તેન માં એવો વિચાર રાખ્યો છે કે જેઓના પત્રો રકમ દશાવેન સાથેના હોય તેઓ બધાને આમજણ પત્રીમ મોમની અમુ જમાએ સભા કરી તેમા ઉપર બના વેના મહાગની એમ એમ મરી સર્વાનુમતે આગળ વધીશુ અને ત્યાજ પૈસા સખધીનો નિર્ણય થયો

ઉપરની બાગતો પર ધ્યાન દઈ મર્ મંગામા મહાજયતા આપનાર મરાગયોનો આભાર તુવાય એમ નથી જે મહાસયોએ વાર્તિક રમ્મો આપના માં કયુન કર્યુ છે તેમનો પણ આભાર ભુવવો જોઈતો નથી

જુઓ જગનાથપુરીમા પ્રમાગાધનો ખીચરો રધાય છે અને તે લાખો યાત્રાજુ તોના મુખમા જાય છે તેમજ પુન્યસ્થેન મરીમા ગ્રહણ મમ્મે મરી ગાયોના દાન અપાય છે વળી પ્રયાગમા મહાતિના મમ્મે દાન પ્રે છે એના અને દાનો મ્મતા વિદ્યાદાન સર્વોપરી શ્રેષ્ છે એમ મથાજેનો મત સુચવે છે માટેજ તન મન અને ધનનું સ્વાર્ષણ કરવા આવો અમુચ દાધિમ મુમારો નહિ ઉમે બધુઓ જાગ્રત થાઓ, તપ જેતુ ધન છે એ સુમને દીપાવો જાતિને ઉદારતા કમર કરો, તમો ઉત્તમ રૂપિત તાન છો તે અર્જુમા રાખો અને પગપમારપરાયણ થાઓ

જે ગ્રંથોને પત્ર રહેવાર કરવો હોય તે તેમને સુચના કરવામા આવે છે કે તેમજે નવમાતીમા પ્રાણુદકર પેવાખાઈ અગર દેવદકર નીજખાઈ થેરમામ ગેશન કુમરી તે મંગામે મરેવો ખીજ મેઅરોના નામ આપવાના છે, પરતુ તેમનો દ્રઢ પ્રતિક્રિત આવેથી થયો

“સત્યંવદ્”

સત્ય.

સત્ય વચન અરૂ દીનતા, પરસ્પરી માત સમાન
હનકું વેકુંદ ના મીઝે, તુલસીદાસ જમાન.

અહો ! સત્યનો પ્રભાવ કેટલો બધો છે. આવા મહત્વના વિષય ઉપર લખવાને માત્ર મન મંદોચ પામે છે તથાપિ કાંઈક લખવાની પ્રબળ ઇચ્છા હિમતી આવી છે.

સત્યવાદી હર્ષિશ્વર રાવળની કથા પ્રસિદ્ધ છે. શ્રીરામચંદ્ર મહારાજને પીતામીનું વચન પાળવા વનવાસ કર્યો હતો. બાળપીતામહે જન્મભર અહન્યર્થવત પાળ્યું હતું.

બળારાવળએ ગુરુએ વારણ છતાં નિષીક્રમને ત્રણ ડગલાં પૃથ્વીમાં આપું રાવળ આપ્યું હતું. જુના દસ્તાવેજનેતી બોડીઆ દસ્કતના સાદા કાગળ ઉપર લખેલા શ્રીજગદાસની સાખ, બાપના બોલ સહીત પાળવું, ચાંદ મુરબની સામે આપ્યું છે, એવો સાદો વહીવટ ચાલતો હતો. હવે રટાંપ, મતુ, સાક્ષીઓ, લખીતંગ તેમાં કાંઈપણ ખામી હોય તો અપૂર્ણ દસ્તાવેજ ગણાય છે; નોંધણી ન થઈ હોય તો તે દસ્તાવેજ પુગવામાં ગ્રાહ્ય થતો નથી કારણ કે જુદું બોલવાનો પ્રચાર વધતો જાય છે તેથી સરકારને એવા કાયદાઓ કરવાની જરૂર પડી છે.

પોતાના હાથ દસ્કતની સહીઓ ના કમુદ્ર જાય છે, કોઈ રીતસર સોગંદ આપે છે છતાં જુદી સાક્ષીઓ પુરવાને અચક્રતા નથી. ખોટા દસ્તાવેજો બનાવે છે, ખોટી સહીઓ કરે છે, ખોટી સાહેદીઓ આપે છે તે જાણ કેટલાકને સજાઓ થાય છે છતાં એમ કરવાને બીજાઓ લક્ષ્યાય છે.

શું સત્યની કીમત ઘડી ગઈ છે ? ના, માણસોની કૃતિ બદલાતી ચાલી છે, તેથી સત્ય શોધી કઢાડવા આયાથીશોને માયે ખોટી શરત આવી પડે છે. ધણું કામોમાં સામે પક્ષ વધારે લાભ મેળવી જાય છે અને પુસ્તા પુસ્તાવાની ગેરલાજરીથી આરોપીઓ છુટી જાય છે.

જુદા પ્રધાન પરીણામ વરત્યવતાર કમી થઈ ગયા, ધંધા રોજગાર મંદ પડી ગયો, ત્યારે કેટલાક નિઃકર્મી લોકો મદદ જુગારના ખરાબ રતે ચડી જાય છે.

આ સત્યના લીધે ઠગાઈ, તીચામવાળા ગુન્હાઓ બને છે. મમાંનેહીઓમાં પણ અવિશ્વાસ પેદા થાય છે.

આપારી લોકો મોટાના બોલ (વચન)થી દબારો રૂપીઆના સોલ કરે છે, બેટા બેટી પરણે છે એવ વચનબંગ કરવાથી બોલનારનો બોલ કીમત વગરનો થઈ જાય છે. અંધમાન્ધિય ગણાય છે કે જેના બોલવા ઉપર શ્રદ્ધા કોઈ વિશ્વાસ રાખતું નથી.

“સત્ય” નામના માસીકના મથાળે શ્લોક:—

સુચિજ્ઞાનં ચિકિત્સુપે જનાય

સચાસચ વચસોપ સ્પૃષાતે

તપોર્યસત્યં યતસ્તર્જીયસ્તદિ

ન્સા મોડપતિ હન્યસત ઋગ્વેદ ૯-૧૦૪-૨

અર્થાત્-સત્યનું જ પરમાત્મા રક્ષણ કરે છે. અસત્યનું હનન કરે છે.

“મહાપુરુષોનો પ્રસાદ” નામની ચોપડીમાંથી નીતિ તથા સાચ વીરે યોગ્ય વચનો અત્રે ટાંકવામાં આવે છે.

સતીઆ સત નર હોડીયે, સત હોડે પન જાય
મતકી આંધી સદમી શીર મીઝેગી આય.

સાહેબકે દરબારમે, માયેકું સીરપાર.

જુડા તમાઆ ખાયગા, ક્યા રંક ક્યા રાય.

માંધ આમે માયેડે, સાંધ સાય મુડાય

બાવે લંબે કેશવુર, બાવે મુંડ મુંડાય.

જપ માકા હાપા તિલક, સરે ન એકે કાગ,

મન કામે નામે પ્રથા, સામે રામે રામ.

કહેતે મો કરતે નહીં, મુખકે જરે લખાડ,

કાકા મુખ લે જાયગા, સાહેબકે દરબાર.

“ પાદશાહી રાજનીતિ ” નામની ચોપડી મુજ ઉપરથી ગુજરાતીમાં રજુહોડવાઈ
વિદ્યરામે નિર્ણયમાગર છાપખાનામાં પ્રસિદ્ધ કરી છે તેના પાને ૮૭ માં વચન પાળવા વીધે
સખ્યુ છે. વચન ન ચું: તેનેજ પ્રમાણિત અનં ધર્મશીલ કહ્યો છે, પાનુ ૪૨. સત્યતા વીધે છે.

હુહી.

પ્રભુકારના ન્યાયમાં, સત્યવાદી ને હોય,

માન પામી મુક્તજ બને, નામ ન દેશે કોય;

પવિત્ર એવી હજી જો, જુડક કચરે ખરડાય,

પાત્ર થાય ધીકારને, જગમાં અપજાય થાય.

જુડો જન કદી જુડમાં, અતિશય કુશળ ગણાય,

છેવડ માઆ જન તણો, તેજ દાસ થઈ જાય.

“ માનવ ધર્મ માળા (મનુષ્ય કર્તવ્ય) ” ચોક્કસ ગ્રાન્થી પ્રાણજીવન હરિદર મુખાદ
ગુજરાતી પ્રીન્ડીંગ પ્રેસ પાન ૪૨. “ સત્ય ”

સત્યાન્ન પ્રમદિત્તવ્યમ્

તૈતિરીયમ્ ઉપનિષદ અનુ. ૧૧.

તાજે મત્ય બોલવામાં પ્રમાદ કરવો નહીં.

સત્યં વ્રૂયાત્પ્રિય વ્યયાન્ વ્રૂયાત્સત્યમ પ્રિયમ્

પ્રિયચનાનૃત્નં વ્રૂયાદેવ ધર્મઃ સંગાતનઃ ॥

મનુ. અ. ૪ ૧૩૮

સત્ય બોલવું, પ્રીય બોલવું; પરંતુ મત્ય હોય છતાં પ્રિય ન હોય, તેવું ન બોલવું અને
પ્રિય સામે તેવું હોવા છતાં પણ જો અમલ ન હોય તો. તેવું પણ બોલવું એ મનાતન ધર્મ છે.

વાચ્યથો નિયતાઃ સર્વે

વાદ્મૂલાપાર્ગિં નિઃસૃતાઃ ।

તાં તુ યઃ સ્તેનયેદાચં

સ સર્વસ્તેદકુંઘરે ॥ મનુ. અ. ૪—૨૫૧

(અપૂર્ણ.)

લીખારામ ગોવીંદરામ.

(પતિવ્રતનો પ્રતાપ)

શ્વશ્રુશ્વસુરયોઃ પાદા તોપયન્તી ગુણાન્વિતઃ ।

માતૃપિતૃપરાનિલ્યં યા નારીસા તપોધના ॥ મહાભારત અં ૫૬

લેવાથી — ગુણ સંપન્ન નારી સામુ સમ્રાજની મેવા કરે છે અને માળાપતી નિલ્ય બંધિત કરે છે તે નારી તપોધના કહેવાય છે.

પતિવ્રતા અમુક દેશ જાતિ, કે કુટુંબમાં જ થાય છે, એવો કાંઈ નિયમ નથી. એતો ગમે તે દેશ, ગમે તે જાતિ અને ગમે તે કુટુંબમાં ઉત્તમ થઈ શકે છે. પતિવ્રતાના ઉત્તમ થવાથી તે દેશ તે જાતિ અને તે કુટુંબ ગમે તો નાનાં હોય, અગર હૃદયમાં હો તો પણ વધે છે; અને ઉત્તમતાને પામે છે. એવી સ્ત્રીઓથી દેશ, જાતિ અને કુળ શોભે છે અને તેજ આ મંસારમાં આધાર રૂપ થઈ પડે છે. પતિવ્રતા સ્ત્રીથી જ વ્યવહાર દીપ્તી નીકળે છે, પ્રભુ ધાર્મિક, નીતિવાન, શુદ્ધ અતઃકરણવાળો સૌમ્યવાન, પરાક્રમી, પીરરીર, તેજસ્વી અને વિદ્વાન વગેરે મહાશયોવાળો થાય છે. સદ્ગુણી માતાના સદ્ગુણોની જાપ બાળકોના કોમળ અંતઃકરણમાં એવીતો સન્નિવૃત્તિ અને હોડી પડે છે, કે તે છંદોથી પચેતં જતી નથી. મહેનતથી કંટાળેલો પુરુષ પતિ-વ્રતાના સુસ્વભાવ વડે આનંદથી વિશ્રાંતિ પામે છે. છોકરો પૈત્રો, છત્તાદી અનેક પ્રકારની સમૃદ્ધિ હોય પણ સદ્ગુણી અને સુસ્વભાવવાળી સ્ત્રી ઘરમાં ન હોય, તો તેનો સમાર મુખમુન્દ નજ છે. જેનાં અહોભાગ્ય હોય છે તેને આવી મુશ્કેલ સ્ત્રી પ્રાપ્ત થાય છે. પતિવ્રત એ સ્ત્રીનું પરમ દૈવત, રૂપ, તેજ અને અદ્વૈતિક શક્તિ છે. એ શક્તિ વડે તે પતિને પરમ સ્વર્ગીય મુખ આપે છે, સર્વ પાપમાંથી મુક્ત કરે છે અને પોતાની સાથે સ્વર્ગનાં અખંડ અનંત મુખની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. તેના આમી કુદૃષ્ટિ કરનારનો નાશ થાય છે. સતી સ્ત્રીની જન્મની અને પિતા પવિત્ર ગણાઈ ધન્યવાદને પામે છે. જેમ તારાના જથ્થામાં ચંદ્ર શોભી રહે છે, તેમ સર્વ સ્ત્રીઓમાં સતી સ્ત્રી પતિના ક્ષેત્ર હૃદયને કોમળ કરે છે; તેના તિલાણુ જુસ્સાને તથા શોકને શાંત કરે છે. પતિવ્રતાની પ્રેમ ભરેલી રીત, મધુરતા, નમ્રતા, સ્નેહાળ ને ધર્મતાના વચનામૃતો મંદવાડમાં આપધતી ગરજ સારે છે. સારી સમજ, તપસ્રતા, માયાળુતા, ઉદાસ અને શ્રાવધાન-તાથી આવતાં વિદ્વેષ દૂર કરી કાર્ય પાર પાડે છે. પતિ અને કુટુંબની શોભામાં વધારો કરે છે, બાળકો સાથે શિક્ષણ લઈને દુનિયામાં માનવસ્ત્રો પેદા થાય છે. તેથીજ આવી સાધ્વી સ્ત્રીઓ “રત્નગર્ભા” કહેવાય છે; ખરેખર આવી રત્નગર્ભા સ્ત્રીઓના દેશોદય થતામાં સાધન રૂપ છે. આવીજ માતાઓથી ગૌતમ, વસિષ્ઠ, વ્યાસ, પરશુરામ, રામ, કૃષ્ણ, યુધિષ્ઠિર, અર્જુન, ભીમ, કર્ણ, યુધ, હરિશ્ચંદ્ર, હનુમાન, નેપોલીયન, ભોજ, વિક્રમ અને શાલીવાહન વગેરે મહા-પુરુષો તથા પાર્વતીજી, સીતાજી, લક્ષ્મીજી, સરસ્વતી, ગાર્ગી, મદાલસા, તારા, દ્રૌપદી, દમયંતી વગેરે જગપ્રસિદ્ધ સાધ્વી સ્ત્રીઓ પેદા થઈ છે. અહા ! પતિવ્રતા સાધ્વી સ્ત્રીઓનો પ્રતા-પજ અદ્વૈતિક છે. સાધ્વી સ્ત્રીઓના પ્રતાપથી શું કાંઈ થઈ શકતું નથી ? બેશક ખરું જ થઈ શકે છે. તેના સતીત્વ પ્રતાપ આગળ દેવ સરખા પણ આધીન થઈ રહે છે, તો મનુષ્ય સી વિશાલમાં ? સાધ્વીનાજ પ્રતાપથી રામ અને સીતાનો જન્મ થયો, ધર્મરાજ ધર્મ પામ્યા, રાવણના કુળનો નાશ થયો, દ્વિ દુષ્મી થયો, કૌરવોનો નાશ થયો વગેરે સાધ્વી સ્ત્રીઓએ પોતાના પ્રયત્ન નિર્ભળ તેજના પ્રતાપથી મહાન કાર્યો કર્યા છે. તે કરવાને પુરુષપણ શક્તિમાન ન થાય એ આર્થ સ્ત્રીઓનું

વંશપરપગથી મનાતું આવેલું મહાત્મ્ય અને ગૌરવ છે. બળ, બુદ્ધિ અને મતિ વગેરે કૃતિમાં આર્થ મદીયાઓએ ધણીસાં પુરવો માથે ખર્ચા કરેલી છે. એના અનેક દૃષ્ટાંતો પુરાણો અને દતિદમોમાં નોંધાયેલા છે. એ કોનું અનુષ્ઠુ છે ? હતાશ્રમ ? આર્પાવર્તની આર્પતરણીઓનું કે આજે એ મહાત્મ્ય અને ગૌરવ ઓછું થઈ ગયું છે. તેથી એવા દાખલાઓ કલ્પિતજ બને છે. એની માધ્વી સ્ત્રીઓ થઈ એ શિક્ષણ મંગલ અને ઉપદેશ પર આધાર ગણે છે. પરંતુ અશ્વમેધની વાત એ છે કે હાલની સ્ત્રીઓને પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે ધર્મ અને નીતિવાળું શિક્ષણ મળતું નથી, મતશાસ્ત્ર અને મદ્ગુણીઓની મોગલ થતી નથી, સ્ત્રીધર્મનો ઉપદેશ થતો નથી અને તેમના પ્રમથ હૃદયમાં અતી ચત્રોત્રાની સત્ત્વરડ છાપ પાડવામાં આવતી નથી ત્યાં આવી આવી ના પ્રીતિ છે ત્યાં આવી માધ્વી સ્ત્રીઓ થવાની કાંઈક આશા રખાય ? ત્યાં સ્ત્રીઓ પોતાનો ખરો ધર્મ મધાર્થ રીતે મમજે કયાંથી ? મનનન ગૃહસ્થો તમે તમારી બાળકોને શ્રેષ્ઠ અને માધ્વીઓ કરવા માંગતા હો, તો તેમને બાળપણથી જ પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે શિક્ષણ, મંગલ અને ઉપદેશ અને સતીચરિત્રો વગેરેથી તેમના અંત કરણ રંગીન કરો ત્યારે આવી રીતે વર્તવામાં આવશે ત્યારે જ તેને અસતી સ્ત્રીના આચરણ દેખી ધિક્કાર છૂટશે, ત્યારે જ મ સર્પને દેખીને આપણે દૂર ખસીએ છીએ તેમ દૂરાચરણથી દૂર ખસીશું, સાચે જ તે પવિત્ર પતિવ્રત પાળતાં થીખશે. ત્યારે જ ને સામી દ્રષ્ટિ કરશે નહિ. માટે તેને પૂર્વ રીતે સગવડતા કરી આપો, કે ન્યા આગળ પતિવ્રતા ઉદ્દેષ્ટદ ધારણ કરી પોતાનો ધર્મ મધાર્થ રીતે બજાવવા તમર થાય. ૐ શમ્ વિદ્યાર્થી-સ્ત્રીમનસાલ સુનીલાલ. (સુરત)

દેશપરદેશ સમાચાર.

તપોધન બ્રાહ્મણ સંતાનોની વિદ્યાવૃદ્ધિ—અમદાવાદના ખમરપત્રી જણાવે છે કે તા. ૧-૧-૨૫ ને શુક્રવારના જાણેના ત્રણ વાગે મહાત્મી ઓશીમમાં થીયુત મહાશય પ્રભા. સંકર હરનાગયણ રાવળ, બા. એ. ધધુકા મામલતદારના પ્રતુખપણા નીચે મહાશય અબા. પ્રસાદ હોરાલાલ ગવળ કે જેઓ ઇન્ટરમીડિયેટની પરીક્ષા પાસ કરી મુખ્યત્વે અભ્યાસાર્થે કુપડી જનાર હતા તેઓને, થી અમદાવાદ તપોધન બ્રાહ્મણ દિતચિન્તક મંડળ તરફથી અભિનંદન આપવાને એક મળા બરવામાં આવી હતી તેમાં થીયુત મહાશય હોરાલાલભાઈ યોધા મદાવકારી, ત્યા રા રા હગનવાલભાઈ ગુરુકુળ મેનેજર ત્યા અમદાવાદ મ્યુનિસીપલ માહિસ્ટ્રેટ ગ. રા સુનીલાલ વખાગમ બદ તેમજ જાતિના નરગુહસ્થ નારણુનાથ નંતુભાઈ ત્યા મહાત્મી મેમ્બરો હાજર હતા. પ્રનમને અતુમગી ચોગ્ય વિવેચન થયા બાદ મહાશય પ્રભાસકરભાઈના કોમળ હજે અબાપ્રમાદભાઈને પુખ્તકાર આરોપી મંડળે તેઓ યચ્છી થઈ જાતિને દિષાવે તેની પ્રશુપત્યે પ્રાર્થના કરી હતી. આ પ્રમગે મહાશય હોરાલાલ દયાચક્રભાઈએ મદદું મહાત્મી ૩. ૨) અકે જે વિચારદિ હંડમાં ભેટ આપ્યા હતા. તથા ઉપ જાતિના અને મદરદુ મહાત્મી મેમ્બરો થીયુત મહાશય નાનાપાલ ગિરધરવાય બદે ગુવન-ચન દ્રેનિગ દોલેચની ત્રીજા વર્તની તેમજ મહાશય ચોદનપાલ મૂળજકર બદે રેવન્યુ ડીપા ટમેન્ટની પરીક્ષા પામ કરી છે. આવી રીતે આપણી જાતિમાંથી દરમાત્ર આથી ઉત્તમ પરીક્ષાઓ અમખ્ય વિદ્યાર્થીઓ પમાર કરે અને પ્રાચીન ગૌરવમાં અભિગદિ કરી જાતિને દિ-ષાવે એવી પ્રશુપ્રતિ પ્રાર્થના છે.

આર્યધર્મપરિષદ—સુરત સુક્રમે તા. ૨૪-૨૬-૨૭-૨૮ માં ડીસેમ્બર ૧૯૧૪ ના દિવસોમાં ધણી ધામધુમથી ઉજવવામાં આવી હતી. તેમાં ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને આ પ્રદેશના કિશોરોત્તર વિદ્યા પંડિતોએ ધાર્મિક વિષયોમાં બોધદાયક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં. તેમાં તપોધન બ્રાહ્મણુ ગાતિના હિતચિંતક મ. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામના વ્યાખ્યાને શ્રોતાઓને ઉપર સારી અસર કરી હતી. તે બાપણુ છપાઈને બહાર પડ્યું છે. આ પરિષદમાં જનતાપ-સ્થિતિ ચારથી પાંચ હજાર મનુષ્યોની થતી હતી. તેમાં એક હજાર સ્ત્રીઓ પણ ભાગ લેતી હતી. તપોધન બ્રાહ્મણોની પણ આવી મંજૂર પરિષદ થાય એવો સમય પરમાત્મા સત્તર દેખાડે.

સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણોએ મ. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામને આપેલો આવકાર—મ. પ્રહલાદજીભાઈ સિદ્ધપુરથી સુરત રોડને તા. ૨૬-૧૨-૧૪ ની સવારમાં ઉતર્યા હતા. જે પ્રસંગે સુરત તપોધન બ્રાહ્મણુ ગાતિના લગભગ ૪૦૦૦થી મહાસભા રોડના પર તેમને આવકાર આપવા પધાર્યા હતા. તે પછી તા. ૨૮-૧૨-૧૪ ની રાત્રીએ એક સભા ભરવામાં આવી હતી જેમાં સૌ એક મનુષ્યોની ઉપસ્થિતિ હતી. આ સભામાં શ્રીમાન ડા. કેશવલાલ મોતીલાલે મ. ગંગાશંકર ડી. રામા અને મ. પ્રહલાદજીભાઈએ આ ગાતિની ઉન્નતિ શી રીતે થાય તે વિષયપર વિચારણીય વિવેચનો કર્યાં હતા. આનો પ્રભાવ લાંબી ગાતિપર સારો પડ્યો હતો. આ ગાતિના બહુઓ પોતાના હિતચિન્તકોને માટે માનની સાગણી-થી જોતા થયા છે તે એ ગાતિની ઉન્નતિના શુભ ચિન્હ છે. ધીર તેમના વિસ્તારમાં વૃદ્ધિ કરે.

મી. એડીસનની નવી શોધ—વીજળીનો એમેરીકન જાદુગર મી. એડીસન ૬૭ વર્ષની ઉમરનો થયો છે છતાં તેની શોધક બુદ્ધિતો જુવાન જેવીજ છે હરીયાની હેઠળ ક્રુપા-ધને ચાલતી સમ્પત્તીન બોટો હાલમાં ૨૪ કલાકથી વધારે સપાટી હેઠળ રહી શકતી નથી. મી. એડીસને કરેલી શોધથી તેઓ એક દિવસ નહીં પણ એક મહીનો સપાટી હેઠળ રહી શકશે. એ સમ મરીનમાં એવાં ચંત્ર ગોઠવવામાં આવ્યાં છે કે, જે હરીયાનાં પાણીમાંથીજ (ખલારની ઉપરની હવાને બદલે) પોતાના 'ખપતું' એક્સિજન મેળવશે, માછલા છિદ્રોપડે પાણીમાં રહેતાં હવા મેળવે છે તેના જેવી આ યોજના છે. એડીસન જેવો થંડા મગજનો માણસજ આવી શોધો કરી શકે. તેવું કારખાનું આગથી બરમ થયું તેની ચિંતા ન કરતાં તેણે એ આગની સીનિગેટોગ્રાફ શીલ્પ લેવડાવી!

બંદુકની ગોળીઓના ચમત્કારો તથા વિશેષતાઓ—હાલની ગોળીઓ શું કરશે અને ક્યાં વેર જશે અને એ એક માત્ર ઠૂળીયા જેવડો દાળો કેટલા વીરો કે વિક્રાનોને રામ કરી દેશે તે કહી શકાતું નથી (૧) જોઈર માન(સુડાન)ની લડાઈમાં એક માંદ અમલ-દારને રજુક્ષેત્રમાં ગોળી લાગી શકે એવી જગ્યાથી ૩-૩૫ માઈલ દૂર આશ્રયને રથને લઈ જવામાં આવ્યો હતો, તે છતાં તે તરફ એક ગોળી આવી ને તે માંદ અમલદારના માથામાં પેડી અને તેના તત્કાળ રામ ફગી ગયા (૨) એજ સુડાનની લડાઈમાં બનેલા ગોળી બહારનો બીજો ખનાવ ઉપવાથી પણ વધારે ચમત્કારીક છે. જનરલ સર આર્ચીબોલ્ડ હંટર, ફર્નલ હેકેટ્યોપસન તથા એક ગ્રીન્ને અમદાર એક પહેલા ધરની દિવાલમાંના નાનાં બાકોરામાંથી અવતોડન કરતા હતા. છિદ્ર એટલું સૂક્ષ્મ હતું કે એ જથ્થો તેમાંથી સામટું નોંધ શકતા નહીં તેથી તેઓ એક બીજાની માછળ ઉભા હતા. પેલો નનામો અમલદાર તે છિદ્રમાંથી 'બાઈ નોકપુટર્સ' (હાથ દુબિન) આંખે માંડીને જોતો હતો. તે

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ. ભા. ૧

થોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સર્વને જાણીતી છે. તેનાં કર્તા ય મિરિન્દરાજ નિર્મલરામ છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્તમતા અને તેમનો વેદાધિકાર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણોથી ચિહ્ન કરેલા છે કે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કંઈ સંકેત કરવા જેવું રહેતું જ નથી, આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કરી તપોધન બ્રાહ્મણોના ધરમા રાખવા લાયક છે. આની દળતર પ્રત છપાવી હતી જે સર્વ ખપી ગયું છે હમને પચ્ચીસ રૂપી મળી આવી છે. તેમા સંપાદન કરવામાં આવેલા ત્રણ પ્રમાણે તે તે પુસ્તક અમૂલ્ય કીમતનું છે પરંતુ તેનો બાલ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ સદાય તેવા કારણથી દબે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટેજ અડધો આનો. ય. મિરિન્દરાજ નિર્મલરામે આ પુસ્તકો પ્રથમ મહત્ત આપ્યાં છે પરંતુ આ માસિકની સહાયતાથી તેમના તરફથી આ પુસ્તકો હમને આપવામાં આવ્યા છે માટે તેની કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે જે મહાદયને પુસ્તકો મંગાવનારી છબ્બા હોય તેમણે સત્વર મંગાવી લેવાં. પાછળથી તે પુસ્તકો મળી શકશે નહીં.

સીધીમઠી, ઈશ્વારીમ ઇતાભાષના

માળામા

ગીરગામ—મુ બક

લી. સેવક

છગનલાલ જગન્નાથ.

વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણમં.

દરેક જાતની નાની મોટી રૂપીઓ.

હમારે ત્યાં ક્રીક-ચળકની સાચી અને ખોટી રૂપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. નીચાણતી રૂપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ક્રીક ચળકનાં પોલકાં તથા રૂંસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠગચાનો લેણ ખાત લાય નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપનામાં આવશે.

જેડીસન શિવલાલ.

ઠ. બરનપુરી બાગોળ—મુસ્ત.

ધાળકાના

સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામખાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામખાણુ દવા

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

ઠાકરો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉત્તો, ઠાકીઓ, ચામારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પેસા પાછા આપીશું. કોઈ મનુષ્ય એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧) ઇનામ આપીશું. ગોળી ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન ત્રાકાત લાવી મજબુત કરે છે. ગયેલું પુકાતવ પાછું લાવી આપવામાં, સ્મરણશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્ષતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામખાણુ છે. ખરડાની દ્રાઢ, કમગ્ને દુખાવો, યગતું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામખાણુ દવા.

આ દવા તમામ જીવનના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા ચૂને માલવુ પડે (ગ્રી) બંધ કરે છે. સોને ઉતરે છે. ટીપે ટીપે આવતો પેસાગ સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુંનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નાગર્તુ પ્રસ્તક માન સાકાચાર આનાની ટીકીટ બીકવાળી તમામને શુદ્ધ પોષ્ટિકા મોકલવામાં આવે છે. તે પ્રસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જલ્દી વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નાગર્તુ પ્રસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મહત્ત મોકલવામાં આવે છે

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

ધાળકા. હરવા-અમદાવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाद्मतिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्दहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २४१ ॥
तपसैव विभुदस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याथ मतिशृङ्गन्ति कामान् संवर्धयन्ति च ॥ २४२ ॥

पुस्तक ५.]

शालग्राम, संवत् १८७१.

[अंक १००]

संपादक,

भ प्रह्लादसेवकश्रीम. सु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मुंबाई.

वार्षिक लवणभ ३. १-०-० पोस्टेज सहित.

कार्यालय (आश्रम)

सोमीअलीने नदि, प्रथम कलापुना भागामा, मुंबाई न. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપનંત તાત્વિક બોધ મારે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત)

આ એક ખરે સિદ્ધાંત છે કે ધર્મપ્રથે તથા તત્ત્વ વિવેચનના પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ કરી જના કરના અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેનું પુસ્તકને માટે તા તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશકરા ચાર્યવાળુ ભાષ્ય તથા શકરાનંદ નીનદક અને શ્રીધર વિગેર પડિતોનાં વ્યાખ્યાનોનારે સદા તાજી તત્ત્વ વિવેચનો એક પછી અન્ય ન જવા દેઇ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનમાંનું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે આત્મજ્ઞાધાથી નહિ પણ સદા વાત પ્રશ્નિક્ષિમાં મુખવાના આશયથી અમારે પ્રયત્ન પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બીજકુલ નહિ બેઝયેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શોધના ગુરુ વિષયમાં પ્રવેશ એનું આ સિવાય બીજું એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક મોખના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું સ્પષ્ટીકરણ તેમાં આપતા આલોચના સરત અને મનોદ સ માધાનો તથા ઉચ્ચ ભાવાર્થો આપનામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે એટલુજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષયો જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અસથી ગોઠવેલા છે આટલું છતાં તેની વામવરના ઘણી સરન છે દ્વંમમાં દરક અધિભરીએ આ પુસ્તક અવરમ મનન કરના જેનું છે કિંમત ૧ ૪ ચાર કદ રૂમી આઠ પેન લગભગ ૮૦ દુર્મ પુર્ક પાકુ. આત્મનિમ્મલ આપવાનય માથી ૩ ૬ છની દવા એક સામગી ખરીદનારને લે

વેદશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

ब्राह्मण धर्म.

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृह्यैव ब्राह्मणानामकल्पम् ॥

ભાવાર્થ—હે મનુષ્ય શેઠ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।

તમેવ વિદિત્વાઽતિમૃત્યુમેતિ નાન્યઃ પન્થા વિચિતેઽયનાય ॥

યજુ. અ. ૩૧. મં. ૧૮-

ભાવાર્થ—હે દેવાનિધિ ભગવાન! સંસારમાં વિવિધ પ્રકારની વસ્તુઓ છે, તેમાં વિચિત્ર પ્રકારના પ્રાણીઓ છે, તેમાં અનેક પ્રકારનાં પદાર્થો છે તે સર્વને જાણવા તરફ આ આપાવી મન જાય છે, તેને જાણે છે-શુએ છે પરંતુ તેને સતોષ અને સુખ પ્રાપ્ત થવું નથી. તેને અવિનાશી આનંદ મળતો નથી. તમામ કરતાં, વિચારાર્થીન થતાં એમ જ પ્રતીત થાય છે કે આપના જેવા મહાન્ જ્યોતિર્મય પરમપુરુષને જાણ્યા સિવાય અને મૃત્યુ દર્શન કરી શકતા નથી. અને આ સંસાર સાગરમાંથી પાર ઉતરવા માટે આપને જાણી આપના આશ્રયમાં આવ્યા સિવાયનો કોઈ માર્ગ જ નથી. હે ભગવાન! હમારા આત્માને નિત્યપ્રતિ તારામાં જ તપ્તીન થવાની શક્તિ પ્રદાન કર. ઓ શમ્.

પુસ્તક ૫ મું.]

ફાલ્ગુન, સંવત ૧૯૭૧.

[અંક ૧૨ ભા.

વિષયાતુકમણિકા.

૧. કાવ્યકુંજ....	...	૨૫૦	૭. સમાજસેવામાં સ્ત્રીઓનું સ્થાન....	૨૬૨
૨. વસંતનો સંદેશો.	...	૨૫૧	૮. જ્ઞાનદેવી	૨૬૪
૩. સજ્જનશતક.	...	૨૫૫	૯. અસ્તોદય અને આદ્યશુવન.	૨૬૮
૪. તપોધન આ. તું વસ્તી પત્રક.	...	૨૫૭	૧૦. દેશપરદેશ સમાચાર	૨૭૦
૫. વિચાર વિવિધતા.	...	૨૫૮	૧૧. લંબાજમની પહોંચ ક્રમશઃ	૨૭૨
૬. સત્ય.	...	૨૬૦		

કાવ્યકુંજ.

ગુરુદમ્.*

(હરિગીત.)

હિંમત કરી લડતા લલે; રા સંગ્રામમાં,
 વાગે નગારું વિજયનું, તહીન તેના તાનમાં;
 શિખરે ચડેલા સૈનિકે. પાછા પડે પાતાળમાં,
 ડમ્ ડમ્ થતું એ ઠાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતં.
 કુટુંબમાં સૌ સ્નેહ સાથે, સંપનાં સુખ લોગવ,
 પરનાં અને પોતા તણાં, ઈર્ષ્યા વિના કૃત્યો કરે;
 પણ તેજ થાયે વેરવી, વરી ખીજને લાળતાં,
 ડમ્ ડમ્ થતું એ ઠાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતાં.
 ભંડોળ સારો મેળવી, બહેપાર પણ બહોળો કરે,
 કીડને દર્ધ મહેનત કઇ, તે લાભ સારો મેળવે;
 પણ એક દી જાહેરમાં લીલામ થાયે માત્ર હા !
 ડમ્ ડમ્ એ ઠાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતાં.
 જે બંધિતઓ સુધારણા, કરતી અતિ આત્મ મહી,
 ને એકતાના અંકુરો, દશ દીરામં. રૌપી રહી;
 થાતાં પ્રલય પણ એકમાં, ઉદ્દેશ પથ માપતા,
 ડમ્ ડમ્ થતું એ ઠાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતાં.
 જ્યાં નમ્રતા ને વિનય છે, કીર્તિ તણે કઇ લોભ ના,
 રહેવું અને રહાવું સદા, કર્તવ્ય પારાયણ થતાં;
 ત્યાં શાર્ય, આશા, બળ નીતિ, ઇચ્છિત સૌ પામી શકે,
 ત્યાં ઠાકલું 'શુરુડમ્' તણું, ડમ્ ડમ્ નહિ વાગી શકે.

વસંતરાત્રમજ-વૌસનગર.

તપોધન પ્રાણણોનું પ્રાચિન અર્વાચિન દશ્ય.

(મન માયાના કરનારા રે.....એ રાગ)

આવો આવો ઋષીબાળ આવોરે ચક્ષુ ખોલી જરી શુદ્ધ લાવો,
 બુઓ કેવી દશા તે નિહાળોરે, વિષુ વિદ્યા પાતળા શુભ વે. ટેક.

લણવું લણવું ભૂતી ગયો થયા બ્રામણ^૧ આંટા ખાઓ,
 બ્રાહ્મણ પદ્મી મટી ગઈ થયે કર્મહીણ તોય શું કુલાઓરે. ચક્ષુ
 ગુરુ મટી થયા ગરુડ તમે વળી મરુડ, બની દાસ ઉઠાવો,
 વજ્ર તણ બની નાગર નગર વિષય વેલીમાં તણાઓરે. ચક્ષુ
 દ્રવ્યને લોભે ધર્મ વિસાચો વિરોધ વાવડો ચઢાવ્યો,
 વિદ્યા વિના કળા શોધ લોધ ભૂત્યા ભૂત્યા અંતરના ચૂંટાઓરે. ચક્ષુ
 જ્ઞાનનું ધ્યાન પરવારી બેઠા ધને ગૃહણ ગુણ ગાઓ,
 કાતો મુઠો, લૂટો, ધુતો બલારને નકં તણા તંતમા તણાઓરે. ચક્ષુ
 વિના મગજ ખોઈ જ્ઞાન જ્ઞાન માત્ર રહ્યો અન્ય વર્ણ કેરો કુલારો,
 ખોતાં ગુરુ પદ બ્રહ્મ બંધુએ પલટો સમયનો કરાવ્યોરે. ચક્ષુ
 વળી ઉદમ તણ થયા અભાગી મિથ્યાભિમાનમાં કુલાઓ,
 સીખને માર્ગે પ્રભને લોખવી વિપ્રતા ગુમાન વ્યર્થ લાવોરે. ચક્ષુ
 બની પતીત વિત્ત લીધું કુકર્મે, ગર્વે સૌ ફાકટ કુલાઓ,
 ઉંડા તુંસીમાં તણાઈ મરે છે બ્રહ્મ તેજ સમૂળ ખુદાવોરે. ચક્ષુ
 અષ્ટ સૌવર્ણમાં જન્મ લીધો જગહીતને સારૂ બતાવો,
 નિજહીત જગહીત આપે હુણું થયા એટ નાનેટ શરમાવોરે. ચક્ષુ
 જગન્નાયક બળદાયક થંભુ દીઓ ઉદય તણા લાવો,
 સિંચી ધીવારી, ભૂલ્યા તપોધન બંધુને માર્ગ બતાવોરે. ચક્ષુ

બદુક-અમદાવાદ.

વસંતનો સદેશો

યાને

જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓને અભ્યર્થના

વસંત-તિલક

આની અગે ઋતુ વસંત મૌદર્ધ્ય-મૃતિ,
 વસ્ત્રો સન્માં રૂડાં અભિનવ પદ્મવેથી;
 કેટલું વળી નનીન અમૃત આમ્ર વૃક્ષે,
 એની વસંત હૃદયે પ્રિય કાં ન લાગે? ૧.
 વે'તાં વસંત-ઝરણાં મુજ જ્ઞાતિમાં બે,
 પ્રકટી નવીન જ્યોતિ મુજ અધુઓમાં;
 એવા અધિક ઉપકાર તમે દયાયા,
 લાગેજ પ્રિય વળી તેથી વસંત રૂડાં.— ૨.

પ્રિય વાચકો

આ લેખને આપતી સમગ્ર દ્વિતીય લેખ અર્પણને દ્વિતીય પ્રસંગ મળ્યો છે. આ લેખ ત્રસતાપાન નિરૂદ્ધો, એની આત્મ-લાધાને મારા હૃદયમાં સ્થાન આપતો નથી, કિંતુ એટલું તો નિઃશંક છે કે સાત્યોદય યાને સાત્યોદયને માટે આવા લેખો લખાવા આવશ્યક છે. બન્ધુઓ ! આપને સુવિદિત તો હશે કે વસતત-કતુના આગમનને યોગ દિવસ જ થયા છે, અને તેથી ઠક્ષોને નહુ જીવન મળ્યું છે. ઠક્ષો અભિનવ પદ્ધતિ થઈ, પુષ્પોથી આશ્વાસિત થયા. તે સાથે પક્ષીઓના જીવનમાં નવીન અમૃત મેઘાયુ છે નવીન જ્યોતિ પ્રકાશ છે એ બધું વસતત-કતુના આગમનથી જ થયું. વસતત-કતુના મહિ-સૌંદર્ય આલ્લાહજનક નથી લાગતું ? મર્મમાદને લાગે જ અને વિશેષ તો વસત-વિનોદી યાને વસત-વિલાસીને જ પ્રિયકર થઈ પડશે.

આ કતુઓમાં પક્ષીઓનો મધુર કલરવ પણ શું પ્રિય નથી લાગતો ? વસતમાં વિહાર કરતી, આત્રંગણે ખેડેલી કોકિલાનો ટહુકાર શું આપણને આલ્લાહ નથી આપતો ? અને તે માથે નવીન ઉત્સાહ નથી પ્રેરાતો ? એ કોકિલાનો ટહુકાર એ જેવું દૂતત્વ છે તે ઉવાનના માલીકને પોતાના ટહુકારથી જણાવે છે કે હવે આત્રવૃક્ષ મોર આવ્યો છે, પછી ફળો થશે અને પરિપક્વ થઈ ખાવા માટે તૈયાર થશે માટે હવે પૂર્ણ મહાળ સમયે પ્રિય વાચકો, મારી માથે તમેપણ વસત-વિનોદી થયા અને આપના અમૃત્ય કાળનો ભોગ આપી મારી સાથે વસતત મૌઠ્ય નિહાળવાને પ્રવૃત્ત થયા, પણ તેમાંથીએ કદાચ મગી આવશે બધુઓ, આપણી જ્ઞાતિ એ વાઢી છે. ઉત્સાહભર્યા નવિન યુવકો એ વૃક્ષો છે. જ્ઞાતિના સુધારા એ વસતતને સ્થાન છે. જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓ તે આ વાઢીના માલીક યાને રક્ષક છે. “બ્રાહ્મણ ધર્મ” એ કોલિલા તરીકે દૂતાવ કરે છે. આપણે જેમ વસત પ્રિય લાગે છે તેમ જ્ઞાતિના સુધારાપણ પ્રિય લાગશે જેન વૃક્ષો પરિપક્વ ફળો આપે છે, તેમ સુધારામાંથી પણ આપણને ઘણા મિષ્ટફળો મળશે, પણ વૃક્ષોને પોષવાને માટે વાઢીના માલિકોને ઘણી ફરજો બજાવવાની છે. વૃક્ષમાં જળ સિંચન કરી, તેની પૂર્ણ રચના કરી, વૃક્ષની જેમ અને તેમ વૃદ્ધિમાટે યત્નગ્રાવી થવું જોઈએ ત્યારે જ તે વૃક્ષના ફળો મુનમ્ય નિવડશે.

અતઃ આપણે જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓને જ્ઞાતિના લાભાર્થે કદાચ અબ્યર્થના કરીશું અને તે વડીવશ્રીઓ પોતાનો ધમ જાણીને યોગ્ય લાગશે તો સ્વીકારશે અને જ્ઞાતિમાં સુધારના નવા ઝરણા રેલાનશે. જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓએ જ્ઞાતિની આધુનિક સ્થિતિનો વિચાર કરવો જોઈએ. મર્મકાળતુ જે ગૌરવ, તેનું અસ્તિત્વ છે કે નહિ, અને નહિ હોય તો પુનઃ પ્રયાસો યોગ્યવાર્થી પ્રાપ્ત થઈ શકે ખાવા ખાવા અનેક વિચારો સાત્યોદયને માટે સર્વ મહિતચિત્કોએ કરવાના છે. તેમાં નહતી આપત્તિ, વિપત્તિઓ વેઠી, પોતાના કાર્યમાં અને ધમમાં ન્યુત ન થતા, હિંસિત કાર્યમાં સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી એ જ પ્રારબ્ધને તુ સમયોચિત મર્ત્તવ્ય છે, અને વિશેષતઃ આપણી જ્ઞાતિને માટે ખાવા પ્રયાસો હોય તો અનસ્ય તે ઘણાજ લાભપ્રદ છે અને જ્ઞાતિને માટે પ્રયાસો કરવા એ જ આપણું પ્રથમ કર્તવ્ય છે, અને તેનેજ લગતા શ્રીમાન મહાશય ગિરિનજ કરના સન્દેશ કહીશ “કે આ જ્ઞાતિનેવાસ્તે કદાપિ જીવ જાય તોપણ ભલે પણ આ જ્ઞાતિની ઉન્નતિમાટે પ્રયત્ન કરતાં રહેવું એજ આપણો હેતુ હોવો જોઈએ.”

અતઃ જ્ઞાતિની પૂર્વવત્ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાને “કેળવણી” એ મુખ્ય પાથો છે. કેળવણી જ્ઞાતિમાં કેમ વધે એવા વિચારો પણ જ્ઞાતિના નેતાઓએ કરવાના છે. કેળવણીના ઉત્તેજનારો પણ ૧૩૬ ઉદાહરણની આવશ્યકતા છે. જ્ઞાતિના જે પૈસા હોય, તેનો પણ સુમાર્ગે જ વ્યય કરવો, અને જેમ અને તેમ જ્ઞાતિના બાળકો વિદ્યાર્થી અવસ્થા થાય, એવ વિચારો હિતચિંતકોએ કરવા જોઈએ. એક પિતા, પોતાની સંતતિનું એક ટેની રીતે થાય, તે સારી પેઢે જાણે છે; અને પોતાના પુત્રોને માટે રત્નો દોઢી, તેમને સુખનો માર્ગ દેખાડે છે. તેની જ રીતે જ્ઞાતિના એક કાર્યદક્ષ નેતાનેપણ એવી ઉમદા ફરજો જાળવવાની છે. અને ત્યારે જ પોતાનું અને પોતાની જ્ઞાતિનું એવું થાય છે. ત્યારે જ અનન્યતાને બદલે દ્વંદ્વિત થયે, ત્યારે જ જ્ઞાતિનો પૂર્ણોદય થયે, અને ત્યારે જ જ્ઞાતિમંડુલો સુખમય ડગલ ગાળી, મના સુખના માર્ગે જ વિચરે.

જ્ઞાતિના ગમિ વિદ્યાર્થીઓ હોય, તેમને તન મન અંતં ધનથી મદદ કરી, તેઓ પોતાના વિદ્યાભ્યાસમાં આગળ વધે એવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. “દ્રવ્ય અસ્થિર છે, કીર્તિ સ્થિર છે, વિદ્યા દ્વાન સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે.” એ પણ આપણા જીવનના મહાનત્રો હોવા જોઈએ.

જ્ઞાતિના જે પૈસા ગિરદ હોય, તેનોપણ સર્વ જ્ઞાતિમંડુલોની મ મતિ લઈ, માટે માર્ગે વ્યય કરવો એ જ ઉચિત્ કાર્ય છે. જ્ઞાતિના બાળકો ભણે, અને જ્ઞાતિની ખરાબ સ્થિતિનું પરિવર્તન થઈ, જ્ઞાતિ પૂર્વ જૌરવાન્વિત થાય.” એ જ આ લેખકનાં હેતુદ્દેશ્ય છે. તપોધન જાનિના પ્રત્યેક મમુલમાં જ્ઞાતિના પૈસા તો હશે જ. અને હોય તો તે દરેક સમુદાના નેતાઓએ વિચાર કરવો જોઈએ કે આ પમાનો સામે માર્ગે વ્યય કરવો, નહિ કે “જ્ઞાતિભોજનમાં.” જંદુલો પ્રત્યેક મમદનાં તપોધનો પોતાના પમાનો વ્યય આવા માર્ગે વ્યય કરે છે કે કેમ તે હું જાણતો નથી પરંતુ સુસ્ત વિભાગનાં તપોધનોનો તો આ મધેનય લઈ પડ્યો છે. જુની પ્રણાલિકા કેમ ઊભી એમ એ લોકોનું માનવું છે. વચ્ચુત્ત એ માન્યતા ખોટી છે, એમ મન્મન હાલ સાધી પુરે છે. આ માન્યતા ખોટી છે, એ માનીત કરવાને ધણાં કારણો છે. જ્ઞાતિની આધુનિક આર્થિક સ્થિતિ ઉપરથી એવું દૃષ્ટિગોચર વાય છે કે જ્ઞાતિ ધણી જ ગરીબ ગિતિ ગુજારે છે. તો જંદુલો, ત્યારે આની સ્થિતિ છે તો આવે માર્ગે પૈસાનો વ્યય એ અસ્થાને હોઈ, અનુચિત્ કરવો છે. હું નથી ધારતો કે મુન્નના તપોધનોમાં હજુ બાળ-શ્રતિ ગેરહી છે બાળ-શ્રતિ કેવી હોય, તેનો એક પ્રમંજ અરે વાંચકોની સમક્ષ નિવેદન કરૂં તો તે અધ્યાને નહિ જ ગણાય.

“એક વેળા મારે નાનો ભાઈ બહુ રડવા લાગ્યો, અને કેમે કરી ખતો ગ્લો નહિ પડી મેં એક યુક્તિ શોધી કાઢી અને કહ્યું કે “ભાઈ, આજે તો તને માઝ માઝ ગણું ખાવાનું મળશે.” આ સાંભળીને તરત જ તે ગાંત થઈ ગયો. વાંચકો, આ બાળકોની બાળ-શ્રતિ. જ્ઞાતિના કેટલાંક માણસો આવું અનપેક્ષિત ભોજન જમવાને યશું જ આવું હોય છે. અને તેને માટે તો કોઈ જુદા કોમા વાં ડોસી મ્યાં વધામ પધારે, તેની ગદ નેતાં બેસી રહે છે. અને એવું ભોજન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે મેં કેટલાંકને એમ પણ કહેતા સાંભળ્યું છે કે “આજે અમોટીઆનાં ગાંઠં છુટ્યાં.” કહેવાનું તાત્પર્ય એ કે આનું

સજ્જન શતક.

(શ્લોક—યતિ-ચૈતન્યમઠ, સુરત.)

[ગતાંકથી ચાલુ.]

સંપદિ યસ્ય ન હૃષો વિપદિ વિપાદો રણેચ ધીરત્વમ્
તં ભૂવનત્રય તિલકં જનયતિ જનની સુતચિરલમ્ ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—જેના અંતઃકરણમાં સંપત્તિ આવી મળ્યાં હર્ષ ઉત્પન્ન થતો નથી અને દુઃખમાં જેનું દોષ ગભરાતું નથી તથા રણસંગ્રામમાં જે ધૈર્યવાન છે એવો ત્રણે બુદ્ધન (બક્ષોક, ભુવક્ષોક ને સ્વક્ષોક) ની શોભા રૂપ કોઈ વીરલ પુત્રજ જનુની જણે છે. અર્થાત્ જેમ મર્વ ખાણોમાં હીરા પાકતા નથી તેમ સજ્જન પણ સર્વત્ર સુલભ નથીજ નથી. તેમ મજ્જનોત્તો કેવલ અભાવ તેનું પણ નથી. સજ્જન થતું એ કાર્ય દુર્લભ છે. મંસારમાં જન્મ ધારણ કરી અનેક પ્રકારના સંસર્ગમાં આવે છે. તે સર્વ રજોની પરીક્ષા કરી પોતાના મનને દૃઢ રાખી કોઈ પણ રંગમાં પડ્યા ન દેતાં લાભે હાની છતાં હર્ષ વિપાદથી રહીત રહેવું એ કામ સાધારણ નથી. જણે મનનો મંથન કરી દૃઢતા મેળવી હોય તેજ પૃથ્વ સમ ઉપર રહી શકે છે. ઉત્તમ વિચારયુક્ત ઉચ્ચ વિચારની માતાજ આવા પુરૂષનો જન્મ આપનારી છે એટલે સજ્જનતા પણ માતા પિતા તરફથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. આદ્ય બદારનો મંગ તેનું પોપણુ કંઈ છે તેથી દૃઢ થનાર પુરૂષજ ત્રિભુવનના તિલકરૂપ થાય છે. અસ્તુ

દાહરો.

મડતી પડતીમાં સમ રહે ધરે વિષતમાં ધીર,
ત્રણુ ભુવનના તિલક રૂપ જનુની જણે કો વીર.

૧૫

દુર્જન વચનાઙ્ગારૈર્ધોડપિ ન ચિમ્પિયં વદત્યાર્ય

અગુરુરપિ દહ્યમાનઃ સ્વમાવગમ્ધં પરિત્યજતિ કિંતુ

॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—દુર્જનના વચનરૂપ અંગારા વડે જાણે તો પણ જે આર્ય અથવા સજ્જન છે તે અનિષ્ટ—અગોચ વચન કદિ પણ ઉચ્ચારતાજ નથી. એજ વાત દાહ્યંતથી દૃઢ છે કે અગુરુને બાળાએ છતાં પોતાનો સુગંધ યુક્ત જે સ્વભાવ છે તે શું તે છોડી દે છે? કદિ પણ નહિ. નહારા પુરૂષોના વચનને અંગારાની ઉપમા આપે છે તે યથાર્થ છે કારણ કે અંગારો એક વખત ચપાઈ જાય તો પછી તે દાહ કર્યાજ કરે છે તદ્વત્ નહારા પુરૂષોનાં વચન પણ એક વખત અંતઃકરણને અર્પણ કરી જાય તો દાહ (જળતરા) ઉત્પન્ન કરે છે. અંગારાથી દાહોક્ષે પૃથ્વ શીતોપચાર કરે છે એટલે અગ્નિની દાહ શાન્ત થાય છે. પરંતુ નહારા પુરૂષ-દુર્જનના વચનની બળતરા કેમ શાન્ત થતી નથી. છતાં સજ્જનો કાંઈ તે દાહથી પોતાનું મન્દાન્તવ જૂદી જતા નથી એ પણ એક આશ્ચર્યજનકજ વાર્તા છે. દુર્જનના વચનરૂપ અંગારાથી બળતા છતાં અકળાયા વિનાજ તેમને જો બોલવાનો પ્રસંગ આવે તો હિતને પ્રિય તથા સત્યજ વચનો ઉચ્ચારે છે. આમ થવામાં અન્ય કાંઈ કારણ નથી. તેનું અંતઃકરણ તેવા પ્રકારના સુશબ્દોથી પરિપૂર્ણ હોય છે. જેમ શુદ્ધાળના પુષ્પમાંથી સુગંધજ નીકળ્યા કરે

છે તેમ સાધુ પુરુષના મુખમાંથી પણ ઉત્તમ વચનોજ નીકળ્યા કરે છે. અથવા જ્ઞાનોદ્ધામની એક થાળી શાન્તિ પ્રબોધક પદ્ધતી ભરીને ગણી મૂકી હોય પણ વ્યારે વ્યારે તેને ચક્ર-વવામાં આવે ત્યારે તેજ પદ્ધતી સર્વ (વખાણનાર ને વખોડનાર) ને એક સરખી શાન્તિ આપે છે તેમ સજ્જનનું પણ સમજવું. તેનાં વચનોમાંજ મધુરતા હોય છે તેથી શ્રવણ કરનાર સર્વને આનંદજ આપે છે. મુખક સજ્જાવ્યા છતાં મુખથી ફેલાવે છે તેમ. અસ્તુ.

દોહરો.

હરી જન કેરા યમથી જળે મુજનનું ચિત્ત,
તો પણ વચન કિંચારતા સત્ય પ્રિયને હિત;
કુખેણથી જળતા છતાં દુઃખકર વંદન બોલ,
ચંદનને સજ્જાગીએ દે મુખથી અતોલ.

૧૨

દુર્જનવદનચિનિગતિ વચનમુર્જમેન સજ્જનોદદૃષ્ટઃ

દદ્વિપનાશનિમિત્તં સાધુઃ સંતોષમૌષધં વિધતિ ।

૧૭

ભાવાર્થ—નારા મનુષ્યના મુખરૂપ રાક્ષસમાંથી નીકળનાર નારાં વચન રૂપ સર્પ સજ્જન પુરુષને જોઇ ડંશ કરે છે, તેનાથી ચટનાઈ જે વિષ તેના નાશ કરવાસાથે સાધુઓ, સજ્જનો સંતોષ રૂપ ઔષધનું પાન કરે છે. સર્પ જે ડંશ કરે છે તેનું વિષ લોહી સાથે મળતાં પ્રાણ દરવાની નૈયારી કરે છે. આ સર્પમાં તો એથી પણ વિલક્ષણતાઓ જોવામાં આવે છે કે જ્યારે બધાં ચિનાજ કર્ણુમાંનીજ પેશી હૃદયમાંથીજ રૂધીર સાથે મળી સર્વ અંગમાં આપી જાય છે. સર્પનું વિષ વ્યાપી જતાં પ્રાણ દરણુ કરે છે. આ વિષની તો એ અદ્વાદીકૃતા છે કે પ્રાણને દરણુ કરતું નથી પણ અંતરને કંઈ કર્યા કરે છે એટલે આ વિષની અસર બહુ લાંબો કાળ પહોંચે છે. ન. માટે એક એવું દહાં છે કે, કોઈ શ્રીમાન પુરુષ પોતાને ઘેર એક વાઘનું જન્મ્યું લાવ્યો. તેને ત્યાં તેના મિત્ર એક આદિજી અચાનક મળ્યા આવ્યો, તેને વાઘના રૂપરૂપની અજર ન હોવાથી તે બોલી ગયો કે આ કૃતરાત્રું જન્મ્યું ક્યાંથી લાવ્યું ? આ રજદ શ્રવણ જોયર થતાંજ વાઘ હેઠાઈ ગયો પરંતુ પોતાનો પાસક પાસે હોવાથી તથા પોતે બંધન નિરોધ હોવાથી કાંઈ કરી શક્યો નહિ પણ યુક્તિથી તેણે પોતાના માલીકને એવું સૂચવ્યું કે એક કુહાડો લાવી મારા કપાળમાં મારી મને જંગલમાં છુટો મૂકી દ્યો. માલીકે તે પ્રમાણે કર્યું. કેટલાએક સમય ગયા પણ એક વખત પ્રમંગ એવો જન્મ્યો કે જંગલમાં જતો વાઘ ને માલીકે કબજ ચૂનમાંજ એકદા થયા. તે વખત વાઘ મૂચવવા લાગ્યો કે જુએ. આ કપાળમાં મારેલ કુહાડાનો ધા રૂઝાઈ ગયો પરંતુ તમારા મિત્ર મને જે આનનું જન્મ્યું કહેલ છે તે ધા અવાવધિ રૂઝાયો નથી. વચનનો ધા આ પ્રમાણે જળવાન હોય છે. તેના વિષથી જયવા સાથે સજ્જન પુરુષો હમેશાં સંતોષ રૂપ ઔષધનું પાન કરે છે અને દુર્જનતા વચનનું વિષ લાગે નહિ માટે તેનાથી ફર પણ વસે છે.

દોહરો.

દુર્જન મુખથી નીકળી ઇસે કુચ્ચન બુનંગ.
આધુ સંતોષી રહે વિષ નહિ આવે અંગ.

૧૭

તપોધન બ્રાહ્મણોનું વસ્તીપત્રક.

પુશ ખખઝ અને વિશ્વમિત્ર.

શાલ્મલુધર્મના વાચક સર્વ જ્ઞાતાઓને વિદિત છે કે ભારતવર્ષમાં સ્ત્રી આપણી અમન્ત તપોધન બ્રાહ્મણ ગણિતનું એક સર્વ દેશી વસ્તીપત્રક બનાવવાનું આપણી શ્રીમતી તપોધન શાલ્મલુ પ્રતિનિધિ મહાએ ઉચિત્ ધાર્યું છે, અને તેની મેધા કરવાનું મને મને માન્યવગ્ મહાગવ પ્રનાદભાઈ સેનકરામજીને મોપાય છે.

તે પ્રમાણે આગળ શાલ્મલુધર્મના લેખો લખ્યાપરથી પ્રેરનાક શૃંગ્યોએ પોતપોતાના ગામો માટે સ્ત્રીપત્રકના ઠાપેના ફાર્મો અમાગ તરફથી મગાની તે ભરી મોકલ્યા છે અને જે ગામોના આવ્યા છે તેનું એકદરીનું કામ આવે છે પણ હજી ઘણા ગામોના સ્ત્રી પત્રો ભરાઈ આવ્યા નથી આપણી તબ મેન્સફરમેન્ટની પરિચય પત્રી પણ એના તબ ગામો માલગરામાં આવે છે કે નવા આપણી ગણિતબલુઓની સારી વસ્તી છે પણ તે ગામોના અગ્રગણ્ય પુરુષોના નામ કામ જાણવામાં ન હોનાથી તેમને પરોક્ષગ તે મબધમાં લખી શકાય એમ નથી.

અન શાલ્મલુધર્મના સર્વ વાચક જ્ઞાતાઓને વિનિત કરનામાં આવે છે કે આજ સુધી નીચે મતાવ્યા પ્રમાણે ગામોના વસ્તીપત્ર નરાઈ આવ્યા છે તે લીસ્ટ વાંચી જે ગામોના પત્રકો ભરાઈ આવવાના જાગી છે એમ તે ને લાગે તે ગામોના વસ્તીપત્રક ભર મોખવાના ફાર્મો મારા તરફથી નીચેના મરનામેથી મગાની લખને તામડતોળ ભરી મોખના કૃપા કરશે એ મિત્રાય કયા કયા ગામોના સ્ત્રીપત્રને ભરી મોખના, મેને કોને લખનાથી તે કામ જલદી અને સારૂ થશે એના કેવળામ શૃંગ્યોના નામ કામ પણ પોત પોતાની જાણ મુજબ લખી મોકલના કૃપા કરશે, જેવી તેના શૃંગ્યો માથે પત્રમરહાર કરી તે સબધી તજનીજ થઈ ગે.

આજ સુધીમાં નીચે જનાનેવા ગામોના વસ્તી પત્રકો ભગધને આરી ગયા છે તે ગામોના જલ્લાનાર આકળ પણ આ નામે આપન આગળ સુકું ક,

૧ રેવાકાંઠો—કરનાળી, જ્યોર, નાદોદ ૩૦, ચાણોદ, ખરકાલ, શીનોર, પ્રેરલ, ગક લતીયા, ભડચ તેનતનાવ, ડભોઈ, મડાળા, ડોદરા, લીમધરી (વજુલામાં) આટલા ગામોની સ્ત્રી ૧૮૮ માણસોની છે.

૨ છડગ વડાળી—મહણેન, અમનગર, લી મતનગર, માધેનપર, સ્ત્રી ૧૮૨ માણસોની.

૩ પાટણવાડો—(આગામ) પાટણ મિદપુર, વાનમ બામોસણ, મોગીદાક, દેણપ ઐર સડેર મળદ, બાનીમણ, સ્મિનમ, રડનગર, સ્ત્રી ૧૪૩૬ માણસોની,

૪ છોતેર—જેરીતા, વિન્નપુર, ગવાડા, ઉદાઈ, પુધરા, કંણાદ, માતોસણ સાપોલ કોદરા, જુલાસણ બાનુ તબ, જોગણ, બાગદ, વીંચીયા, મડાળી, ઉપેરા, વસ્તી ૧૨૮૧.

૫ સુન્ત વિભાગ—સુરત, કલ્યાણ બકુવાન, મોતા, અકનેશ્વર, હાસોર, અમરેલી વસ્તી ૨૭૭ માણસોની.

૬ કાઠીઆવાડ—નીગાળા, જામવદર, લાખણકા, ગોરકકા, ગઢાળી, પીપળ, અણીડા મુશ્લીઆ, આનક, કાચગડી ખાગ, લારી, બાબગ, દરેડ, કોસા, ગઢડ, બાનનગર, પીપળાયા.

જતકા, તારીદક, સાલીગપુર, ટાપ્ય, નાગપુર, તાજપુર, હોવાયા, રાજપરા, સુરકા મેઘ-
ડીઆ રળીઆદ, વનાગી મરડો વગેરે ૮૪૮ માણુમોની

૭ પ્રાંતીજ છલો—પ્રાંતીજ, ઝીજના, માયદ, પીલુદરા, વસ્તી ૧૨૭ માણુમોની

૮ ધાંધાર—૩પાલ, મેમદુર, જસોના, ગોગા, વડગામ, વગદા, દાતીનાડ, માણુ
પાણુપુર વગેરે ૪૨૫ માણુમોની

૯ ખંભાત—ખંભાત, રંગી ૩૨૭ માણુમોની છે

૧૦ ચુંવાળ—નીરતા, વગેરે ૫૯ માણુમોની છે

૮૫૨ પ્રમાણે ગામોના રાંતી પત્રના આવેલા છે તે તે પમાણે જે તે છલો (ગોગ)
રાંતી ૮ તેણે કલ સરનાળો ૫૧/૨ નો થાય છે

મને આગા છે કે તપોધન શ્રાવણ મતાનોની આટલા જુજ ગામોની વસ્તી પણ
૫૧/૨ માણુમોની છે એ ખુશ ખમર વાચી રાંતીપત્રના આ એક અતી ઉપયોગી કાર્ય
તરફ દરેક બધું અનસ્ય પ્રેરાશે અને દરેક ગામના વસ્તીપત્રક તુર્ત મોકનાવના પોતપોતા
નાથી બનતુ કરશે સમસ્ત ભાગતર્જના ગામોની એકઠરી તૈયાર થયે નિગતનાર આક્રમ
નીમતી પ્રતિનિધિ સભા પ્રસિદ્ધ કરશે ત્યાં મને ખાની છે કે આપણો મોટો સમુદ્ધ અને
તેની સમિતિ સ્વીકૃત જોઈ દરેકને હર્ષ થયા વિના રહેશે નહિ છાપેના ખર્ચો મારી
પામથી જેણે તેણે મગારી લેના આ કોના તરફ મોકનાના તે જણાવના દરેક બધુને મારી
નમ્ર રિવાસિ છે આ કામ જેટલુ જરૂરુ છે તેટલુજ તે તાબડતોળ પુર થયાની પણ જરૂર
છ એ બદલ હવે વિશેષ લખવાની જરૂર લાગતી નથી હાલ એજ

મારૂં મરનામુ ગાડા જોગીનો મોટોતો

ગાતિ મેવક

સુ નવસારી.

નથુરાંકર ગોવિંદગામ ગવળા.

વિચાર વિવિધતા.

(લે ડા કેશવલાલ માતીલાલ માંડવી (સુરત)

Flower and Fragrance —

પુષ્પ અને પુષ્પપરાગ —પ્રાણી માનને પ્રિય પદાર્થ પુષ્પ છે દેવ, દાનવ, મનુષ્ય
જાનવર, અને જનનુ, સર્વે પુષ્પ પ્રત્યે પ્રેમ રહે છે દેવતાઓ અને મહાત્માઓ,
તેમજ નહદંજનો અને મહાત્માને સતોપના માટે ‘ પુષ્પ નરી તો પુષ્પની પાખડી ’ એમ
કથવુ એ માધારણુ લોગેમિત થઇ પડી ૮ સાક્ષરોના સમેલન સમયે, ખેડીઓના સન્મા-
નાર્થે પ્રણયી જતોના યોગ બન પ્રિયગવચ્છતે, મનુષ્ય માનના જન્મ, લગ્ન, અને મરણુ
પ્રસંગે દેવ યાચના, રાજ્ય ભક્તિ અને મમાજસેવા નિમિત્તે મહાર કવનામા પુષ્પ પ્રાધાન્ય
પદ પામે છે મજલુ અને કામત્વ જેવા, ઇશ્વરીજનોના કોટની કક્ષા (બટન હોય) માં
તેમજ લયલા અને રતિરૂપ કામિનિઓના કુચલ્લ, કમળવજ, અને વેણીઓમા વીરાજ
રહેતા પુષ્પવર્ગને સદ્ગુણાધિ અભિનદન અને અભિવદન પ્રાપ્ત થાય છે એસવુ તો દેવાડી

અને રાજવંશીઓના શિરપર, કંઈપ્રિય અધને નહીતો વનમાં સુકાઈને કરમાઈ જવું, પરંતુ અવમાન-અવગણ-પામી કોઈના પગને કચરાઈને છુંદાઈ મરવું નહી, આવી ઉલ્કૃષ્ટ સદ્ભાવનાપ્રિયપુષ્પ, સર્વમાન્ય, સમગ્ર જગદવંશવન્તુ હોવા છતાં, પુષ્પ અને પુષ્પ-પરાગ વિષે, ફૂલ અને ફૂલમાં સમાયેલી ખુશબોના ખસ બેઠ વિષે વિચાર કરવાનું પ્રમથન કોઈ વિરલજનોજ, ભાગ્યેજ, કરતા હશે ! પુષ્પના દ્વાર અને ગળરા, ટુલોના તુરા અને ખટન હોલમાં રાખવાની કડીઓ, તેમની પરાગ-ખુશબોને લીધેજ વહાલાં લાગે છે. તેની મહેંકાટ ભરી સુવાસ શોખીનજનો અતિ ઉલટબેર મુંઝીને પોતાના દીલને આરામ આપે છે, તે પરાગ તે સુગંધ, તે ખુશબો એ સુવાસ છે. ફુલોની સ્વરૂપતામાં વધાગે કરનાર પણ એજ જનનેંદ્રિયો છે, એમ પુષ્પવિદ્યાના અભ્યાસીઓનું અવગ્રોહન છે. મનુષ્ય કોટી અને પાશવયોનિ પેંડેજ વનસ્પતિ વર્ગમાં અને ટુલોમાં નર માદાના સંમેલનની આવશ્યકતા સ્વીકારાય છે. પુષ્પપ્રણાલીમાંથી કેટલાકમાં તો નરમાદાનું જોડું એકજ ફૂલમાં હોય છે અને તેની વૃદ્ધિ થાય છે પરંતુ ફૂલમાં કેટલાંક એવી જાતનાં પણ ફુલો હોય છે કે એક છોડયા ઉપર સર્વ 'માદા-ફુલોજ' થાય છે, અને 'નર-ફુલો' ખીજાજ પ્રકારના છોડયા ઉપર થાય છે. આવી જાતનાં ફુલો પણ વાંઝીઆં રહેતાં નથીજ, એ કુદરતની એક અદ્ભૂત વ્યવસ્થા છે. વનસ્પતિ વેત્તાઓનાં બારીક અવગ્રોહનથી સિદ્ધ થયું છે કે, ઘણીક વખતે, પવનની 'હેડી (સપાટા) સાથે 'નર-ફુલો'ના પરાગ (Pollen) ઉડી આવીને 'માદા-ફુલો'માં પડે છે અને તે 'માદા-ફુલો' તેથી કરીને ગર્ભવંત થાય છે. આ ઉપરાંત રંગબેરંગી પતંગીઓ, નાના તરેહનાં પખીઓ અને મધુમક્ષિકાઓ, 'નર-ફુલો' ના રંગથી ભ્રમિત થઈને, ભમતી ભમતી તે ઉપર જઈ એસે છે. ત્યાં તે જંતુઓ 'નર-ફુલો' ની પરાગ, (Pollen) લેઈને ઉડે છે. ત્યાંથી, ઉડતાં ઉડતાં 'માદા-ફુલો' ઉપર જઈ એસે છે, અને આમ પણ 'માદા-ફુલો' ગર્ભવંત અને છે. ફુલના રેપાઓ અને પુષ્પટુલોના જન્મક્રિયાનો આ ઇતિહાસ જોટલો બેઠ ભરેલો લાગે છે, તેટલોજ તે ખરો છે. આથી એ સિદ્ધ થાય છે કે ચઢતી પંક્તિના જનવરોમાં, તેમજ મનુષ્ય જાતમાં, નર અને નારીની જનેંદ્રિયો, જેમ નવજીવને જન્મ આપવા માટે કુદરતે સરજેલાં છે તેનેજ મળતાં અવયવો વનસ્પતિવર્ગને પણ કુદરતે સરજેલાં છે. આપણો ખેડૂતવર્ગ ખાત્રીપૂર્વક માને છે કે, સજીવ-જેતન પ્રાણીઓની પેડે, વનસ્પતિવર્ગને પણ ખોરાક (ખાતર) અને પાણીની આવશ્યકતા છે. ગ્રેફેસર બોઝ પ્રયોગપૂર્વક પ્રસિદ્ધ કરે છે કે પ્રાણીવર્ગની પેડેજ વનસ્પતિવર્ગ ઉપર પણ ટાટ અને ઉખાતી અસર થાય છે. આપણામાંથી ઘણાંએકને એવો અનુભવ પણ હશેજ કે એક જાતનો-લાલ લલમણી (Sensitive Plant) નામનો છોડ આપણા સ્પર્શથીજ સકોચાવા લાગે છે. આધુનિક વિજ્ઞાન અને સૂક્ષ્મદર્શક કાચ દુનીઆમાં ગું ગું કરી રહ્યાં છે ! પરંતુ, એવા સૂક્ષ્મદર્શક કાચ-અગર દુર્બોધ આદિની સહાયતા મિલામ પણ આપણા પ્રાચીન ઋષિમુનીઓએ, વૃક્ષમાં જીવ જોયો છે, અને ચૈતન્ય માન્યું છે. તેમની બુદ્ધિમત્તાને સહઆવધિ ધન્યવાદ હો ! કે જે ઋષિમુનીઓના ગૌરવને ગર્વપૂર્વક સ્મરણ કરવામાં, સેંકડો ભારત-મંતાનો, હજી પણ પોતાને અહોભાગી માને છે.

સત્ય.

(લેખક—ભીખારામ જોશિદેરામ—પાટણ.)

સત્યે વિપયો, વાણીથી મનનય છે, કારણ કે વાણીમાં તેઓનું મૂળ મહેલું છે, અને તે વાણીમાંથી બહાર નીકળે છે, આટે જુહીવાણી બોલનારો સર્વ વસ્તુને જુહી પાડે છે.

સત્યે કૃત્વા પ્રતિષ્ઠાન્તુ મર્ચન્તે મૃત્તયઃ ।

સત્યમેવ ગરીયસ્તુ શિષ્ટાચાર નિષેવિતં ॥

મહાભારત ચન અ. ૩૧-૭૪

સત્યને આધારે જગતના સર્વ વ્યવહારો ચાલે છે. શિષ્ટાચાર મધુક્ત મત્ય અતિ ઉત્તમ ગણાય છે.

સત્યંબ્રહ્મ તપઃ સત્યં સત્યં વિમૃજતે મજાઃ ।

મત્યેન ધાર્યતે લોકઃ સ્વર્ગે મત્યેન ગચ્છતિ ॥

મહાભારત શાંતિ. અ. ૧૯૦

સત્ય બ્રહ્મ છે મત્ય તપ છે, અને મત્ય પ્રબળ નજ છે, આ બોધ મત્યને આધારે રહેલો છે તથા સત્યદારો લોકો સ્વર્ગમાં જાય છે

અનૃતં તમસો રૂપં તમસા નીયતે જ્યથઃ ।

તમો ગ્રસ્તા ન પશ્યન્તિ પ્રકાશં તમસાટૃતાઃ ॥

મહાભારત શાંતિ. અ. ૧૯૦

અસત્ય એ અધકાર ૨૫૫ છે. એ અધકારના પ્રભાવથી લોકોનો અધ.પાત થાય છે. અધકારથી દકાયલા લોકો અજ્ઞાનથી ગ્રસ્ત થયેલા હોવાથી પ્રકાશને દેખતા નથી

નાસ્તિ સત્યસમો મર્મો ન સત્યાદિયતેપરં ।

નહિ તિવ્રતરં કિંચિદનૃતાદિહ વિદ્યતે ॥

મહાભારત શાંતિ. અ. ૧૯૦

સત્યના સમાન બીજો ધર્મ નથી. જેમ સત્ય કરતાં બીજી કોઈ પણ વસ્તુ ઉત્કૃષ્ટ નથી તેમજ આ લોકમાં અસત્યથી વધારે તીવ્ર પણ બીજી કોઈ વસ્તુ નથી.

“ નીતિ-શિક્ષણ ” નામની ચોપડી પ્રેક્ષિયર આનંદશંકર આપુભાઈ મુવ એમ એ. એલ એલ. બી.એ તૈયાર કરેલી છે તેના પાન ૫૦ માં “ જુહુ સમુ નહી પાપ, ” પછી સાચો છોકરો, ત્યાગ બાદ વસુગબ્જનો પલપાતી ગમ્મ મિહાસન ઉપરથી બચલી પડ્યો. એવા પાઠ છે.

મહાભારતની વાત “ નરો વા કુન્દરો વા ” મત્યનાદીનું ધર્મ મકર, દ્રોણાચાર્યનું યુદ્ધ જીવ બચાવવા ખાતર શ્રી કૃષ્ણે યુદ્ધિષ્ઠને કહેવાથી “ અશ્વત્થામા મરાયો ” એમ યુદ્ધિષ્ઠિત જયની ઇન્દ્રાથી ધણા સંકેતથી બોલ્યા, આચાર્યે મન્ત્ર દેહી દીધા પણ અત્યાર સુધી યુદ્ધિષ્ઠિતનો રથ પૃથ્વીથી ચાગ આંગળ અહર આવતો હતો તે પૃથ્વીને અડ્યો. છેવટે એમને નરકનો ભોગ ભોગવવો પડ્યો (જુઓ પાડવોનું ૨૨મું રોકડું), બોલ્યું પાળવું (પાન ૬૧)

સાચું બોલવાની હિમ્મત હિરણ્યકશ્યપુ અને પ્રહલાદનું આખ્યાન સાચને સાચ નથી પાન ૭૬ વચનામૃતે પાન ૭૭

૧ પૃથ્વી સત્યથી રહી છે. આકાશ સત્યથી ટક્યું છે. વેદ.

૨ સત્ય શ્રેષ્ઠ છે. સત્યથીજ સર્વે જન્માય છે. જે સત્ય છે તે ધર્મ છે. જુહ છે તે અધર્મ છે વિગેરે, “ મહાભારત ”

૩ જુહથી સર્વ કલ્યાણનો નાશ થાય છે. સત્ય એ જ્ઞાનનો પાયો છે ઇત્યાદિ.
હેમચન્દ્રાચાર્ય.

૪ અસત્ય બોલે છે તે દુસ્મન છે. વચન આપીને તોડે છે તે વીશ્વાસઘાત કરે છે, પાક નાન (સાચીવાણી). હનરત મહમદ

૫ જુરી વાત ચલાવીશ નહી. જુરી સાક્ષી પુરીને પાપીને મદદ કરીશ નહિ —આઈબક્.

૬ સત્ય મમાન સુધર્મ નહિ. દસપતરામ

“ મહાભારત ” વિદુષી એનીબીમંતે બનારસ હીંદુ સેન્ટ્રલ કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ પાસે આપેલા વાખ્યાનોનું બાપાંતર નિર્ણયસાગર છપખાનામાં છાપ્યું છે, તેના ઉપોદ્ધાતમાં લખ્યું છે કે મહાભારત એ નીતિશાસ્ત્રનો વડો ગુરુ છે. તે બોધ આપે છે કે તે સત્ય અસત્ય વિષે ઘણી વાર્તાઓ તેના પરિણામો કરી જતાવે છે. સદાચારના નિયમ શીખીએ છીએ.

ઈન્દ્ર બ્રાહ્મણ થઈને પ્રહ્લાદ પામે ગયો અને તેના શિષ્ય થઈને મેવા કરી જેથી પ્રહ્લાદે પ્રસન્ન થઈ વર માગવા કહ્યું ત્યારે ઇન્દ્રે કહ્યું કે “ હું તમારી સદ્નીતિ છત્કું છું ” ત્યારે તેના પરિણામના માટે ડર ખાઈને વચન પ્રમાણે પ્રહ્લાદે વર આપ્યો તેથી પ્રહ્લાદના શરીર માંથી સદ્નીતિ, ધર્મ, મત્યજ્ઞત, બળ, લક્ષ્મી આદિ ગયાં.

ઉશી નરરાજાએ ક્યોત પક્ષી પોતાના શરણ આવવાથી તેને પાછું ન આપતાં તેના બદલે પોતાના શરીરનું માંસ આપવા કષ્ટપથ કર્યું અને આપ્યું. દેવતાઓએ દર્શન દઈને આશિર્વાદ આપ્યો.

ખીજા પ્રકરણમાં ખીપના રાજા નીમાદસનો એક લબ્ધ નામે પુત્ર તેની પાસે ગુરુ દ્રોણાચાર્યે ગુરુ દક્ષિણા માગી. એકલબ્ધે તેની ખામે જે હતું તેમાંથી જે જોઈએ .તે આપવાનું કહ્યું. ગુરુએ તેના જન્મણા હાથનો અંગુઠો કાપી આપવા કહ્યું. તે દારણ વચન સાંભળીને એકલબ્ધ જે સત્યને વળગી રહેનારો હતો તેણે એંદ પામ્યા વગર અંગુઠો કાપી આપ્યો.

દ્રૌપદાને પાંચ પતિ. તેઓએ એવો નિયમ કર્યો કે જ્યારે દ્રૌપદી સાથે આપણામાંને કોઈ પણ એકાન્તમાં બેઠો હોય તે બન્નેને આપણામાંથી જે કોઈ જુએ તે બાર વર્ષ વનમાં રહે. હવે એક સમયે બ્રાહ્મણની ગાયો ઝૂંગેએ હરણ કરી તેથી તે પાંડવો પાસે રહ્યો આવ્યો જે ઘરમાં દ્રૌપદી અને યુધિષ્ઠિર બેઠાં હતાં તે ઘરમાં અર્જુનનાં હથિયાર હતાં અર્જુને ધાર્યું કે બ્રાહ્મણનું રક્ષણ ન કરું તો રાજા દ્રોણીત હરશે. રાજા લેવા ઘરમાં જઈ તો મને વનવાસ મળે; પણ વનવાસ ઠીક છે. શરીર કરતાં ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે, ઓરડામાં ગયો. ધનુષ્ય લેઈ ચોરો પાસેથી ગાયો પાછી લાવી બ્રાહ્મણને આપી. વનવાસ જવા રાજા માગી. યુધિષ્ઠિર રાજાએ ના કહી. પણ અર્જુને કંઈ કે હું સત્યથી કમીશ નહી. સત્ય એજ મહાર્ આયુષ છે.

પાંડવો વનમાં ફરતાં બારમુ વર્ષ આવતું હતું. શ્રી કૃષ્ણે યુધિષ્ઠિરને પરીક્ષા કરવા કહ્યું

કે મહારા બાઈ બલરામ સાથે તમારું સૈન્ય લડાઈ કરવા મોકલે. યુધિષ્ઠિરે દૃઢતાથી જવાબ આપ્યો કે બાર વર્ષ યુદ્ધમાં પુરું કરીશું ને એક વર્ષ ગ્રામ રહીશું પછી મદદ લેવા આવીશું. પાંડુ - નના પુત્રો કદી સત્યનો ત્યાગ કરશે નહીં.

ત્રીકૃષ્ણ બીષ્મ સામે ધસ્યા ત્યારે અર્જુનને કહ્યું કે તમે અનૃત કરવા ચોગ્ય નથી. તમે પુર્વે કહેલું છે કે હું યુદ્ધ નહીં કરું ને આ વખતે તમે તેનું કરશો તો લોકો તમને મીથ્યાવાદી કહેશે. ક્રોધાવીર બગવાને બીષ્મને બંતે મારવાનું અને કંગેલી પ્રતિજ્ઞા તોડવાનું કહ્યું પણ સત્યવાદી યુધિષ્ઠિરે બગવાનને પોતાની પ્રતિજ્ઞા નહીં તોડવાનું કહ્યું.

પાંડવો વામુદેવ સહીત સશ્ત્ર તથા કવચ મુકી હાલના જમાનાને આશ્ચર્ય લાગે એવું બીષ્મને તેના મોતનું કારણ પુછવા તેની પાસે ગયા. બીષ્મે કહ્યું કે શીખડી પુર્વે સ્ત્રી હતો. તેની સામે હું લડીશ નહીં. અર્જુન શીખડીને આગળ કરી મને બાણ મારે (બીષ્મ પર્વ અધ્યાય ૧૦૭) એજ પ્રમાણે ધર્મ રાજ્યને દ્રોણાચાર્ય પાસે જઈ એમના વધનો ઉપાય પુછ્યો તેમણે કહ્યું કે સત્ય વચન બોલનારથી માઁ અધિવચન સંભળી સંશ્રામમાં હું શસ્ત્ર ત્યાગ કરું (બીષ્મ પર્વ અધ્યાય ૪૩) તાત્પર્ય પોતાના અત્યુ વીરે પણ સત્ય બાપણ કરનારા મહાન શુરવીરો હતા.

બીષ્મપીતામહે યુધિષ્ઠિ રાજાને ધર્મ વીચેયન કર્યું છે તેમાં મગ્નઓએ મત્યમાં આસક્ત રહેવું. સત્યનું રક્ષણ કરવું.

તપ યજ્ઞથી પણ ઉત્તમ છે એની વેદની કૃતી છે તે તપ કહ્યું છું. અહિંસા, સત્યવચન વીગે. સત્યને સર્વદા નમસ્કાર કરવો. સત્ય એ પરમ મતિ છે. સત્ય એજ ધર્મ છે, સત્ય એજ પરમ યજ્ઞ છે. સર્વે કોઈ મત્યને વીરેજ રહેલું છે અમાન યુદ્ધ, ઇન્દ્રિયદમન, ક્ષમા, ક્ષમા, સહનશીલતા, દયા, ભક્તમનસાધ, અનુસયતા, ધ્યાન, આર્યપણું, ધૃતિ, અહિંસા એ સત્યના પ્રકાર છે. ખરેખર ધર્મનું મુળ સત્ય છે.

સત્યના માટે આથી વધારે પ્રમાણો આપવાની જરૂર નથી. મહારા વહાલા આર્ય બધુઓ સત્યથીજ કીર્તી અને યશ પ્રાપ્ત થાય છે. કદાચુનો માર્ગ પણ એજ છે. તેથી મત્ય માર્ગે ચાલવા હું વિનનિ કું છું.

દહીયિ રિયે ઈન્દ્ર રાજાને વજ્ર માટે પોતાના શરીરનાં હાડકા માગ્યાથી આશ્ચર્ય લાગ્યું. એવા સત્ય મંકલ્પ વાળા પરાપકારી મહાત્માને વદન કરી આ લેખ પુરું કરું છું. તેમાં ભુલ ચુકની ક્ષમા માયું છું.

સમાજસેવામાં સ્ત્રીઓનું સ્થાન.

(પ્રવચક—સૌ. ચંચળગાર્હ કેશવલાલ ભાતીલાલ.)

માંડવી-(મુરંત.)

સુરત જિલ્લાના માંડવી કસ્ટોની પાસની ધર્મશાળાના ભવ્ય મકાનમાં, તા. ૨૯-૧-૧૫ ને રોજ, સુરત જિલ્લાના કલેક્ટર મિ. એફ. જી. પ્રાટ, આર્ચ. સા. એસ. ના પ્રમુખપણા નીચે ભરવામાં આવેલી સભામાં, સેન્ટ જ્ઞેન એમ્બુલન્સ એમોશીએશનના માંડવી ક્ષેત્ર સેન્ટરમાં અક્ષરમાંતર, 'પ્રાથમિક મદદ'ની પરીક્ષામાં કનિષ્ઠ થએલા તાલુકાના સરકારી

અમલદારો આદિ પુરુષ તેમ જ સ્ત્રી અનાસીઓને, સર્ટીફિકેટ વેહેંચી આપતી વખતે, તેવું સર્ટીફિકેટ મેળવનાર સૌ. સંચળગ્રામ કેશવલાલ મોતીલાલે, તે સભામાં, કરેલા ભાષણનો સંક્ષિપ્ત સાર એવા હેતુથી અત્ર, આપવામાં આવે છે કે, તેનું ચાંચન તપોધન બ્રાહ્મણ જાતિની મહીલાઓને છેક નિરર્થક લાગશે નહિંજ.

શ્રીમાન પ્રમુખ સાહેબ અને સભાનો !—

વિલાંચતમાં, દયાની ખહેનો જે રીતે પરગયેની જિંદગી વરસાવી રહી છે !—મુંબઈમાં સેવા સદન જે રીતે સમાજ સેવા ફકારી રહ્યું છે !—મુસ્લમાં, વનિતાવિશ્રામ જે રીતે વિદ્યાદાન વેહેંચી રહ્યું છે !—આફ્રીકામાં, મૌ. કસ્ટુરભાઈ મોહનલાલ કરમચંદ ગાંધી, જે રીતે સત્યાગ્રહનાં અસલ સંકટ સદન કરીને એક વીરાંગના તરીકે વખણાઈ રહ્યાં છે ! અને ગંગાસ્વરૂપ જમનાભાઈ નગીનદાસ સફાઈ દુકાળ જેવા પ્રસંગોએ, જે રીતે પરાપક્ષારી કાર્યો કર્યા જાય છે !—તે તે જતાંતોથી વાકેફગાર આપ સભાનોને જણાવવાની જરૂર ભાગ્યે જ રહે છે કે એક બહુશ્રુત પુરુષોની આ સભામાં મારા જેવી એક અધ્યત્ન અખગાએ, શામાટે અહીં બોલવું બેઠીએ ?

સાક્ષર સભાનો !—આજની આ સભાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એજ છે કે, “ અકસ્માતમાં પ્રાથમિક મદદ ” જાનવું લોક સમાજમાં, જેમ અને તેમ વધારે વિસ્તરવું; તથા તેને યથા શક્તિ ઉત્તેજન આપવું !! એ જ્ઞાન આખાળ વૃદ્ધ અને સ્ત્રીપુરુષોને, એક સરખું ઉપયોગી છે, અરે ! હું તો કહીશકે, પુરુષો કરતાં, અરો સ્ત્રીઓને, એ જ્ઞાનની વિશેષ જરૂર છે !! કારણ કે, અમારાં કુટુંબનાં વૃદ્ધ વડીલ જનોની સેવા આકરી કરવાનું કામ અમો સ્ત્રીઓનું છે ! અમારાં કુટુંબની બાળ પ્રજા ઉછેરવાનું કામ અમો સ્ત્રીઓનું છે ! અને કુટુંબમાંના અન્ય અપંગ તથા આશ્રિતજનોનાં નિભાવ કરવાનું કામ અમો સ્ત્રીઓનું છે ! અમારાં અશક્ત વૃદ્ધ વડીલોને હાલતાં ચાલતાં ! અમારાં બાળકોને નિર્દોષ રમત ગમતમાં ! અને અમારાં અનેક ગૃહકાર્યમાં ડગલે અને પગલે નાના મોટા અકસ્માત થવાનો સંભવ ક્ષણે અને પ્રતિક્ષણે રહે છે !! અકસ્માત ધન કેને અને ક્યારે નહીં થાય ! તે કોણ કહી શકશે ? થનાર વસ્તુ કાંઈ કહીને થતી નથીજ ! આપણે ગમે તેટલી સાવચેતી રાખીયે તોપણ વહેંચે કે મોડે અકસ્માત તો થવાનોજ ! એટલા માટેજ એ આજતરુ શાસ્ત્રધર્મ-કર્તુ જ્ઞાન અતિઆવશ્યક અને ઉપયોગી છે !! એ જ્ઞાનનો થોડો ધણો લાભ આપતી સાચે હું પણ લેવાને ભાગ્યશાળી થઈ છું અને તેથીજ આજની આ સભામાં આવવાની હું હીમત ધરું છું !!

સુત શ્રોતા જનો !—એક સમય એવો હતો કે, આપણો આર્યાવર્ત, અનેક સતીઓ અને મહા સતીઓથી ઉભરાઈ જતો હતો !—એક સમય એવો હતો કે આપણી આર્ય સ્ત્રીઓ, મહાન્ ઋષિમનિઓ તથા ધર્મચાર્યોની મોટી મોટી સભાઓમાં હોંશપૂર્વક ભાગ લેતી હતી ? અને એક સમય એવો હતો કે શ્રીજાતી-સાધ્વિ ‘દેકેવી’ દેવી’એ, પ્રતાપી ‘દશરથ’ રાજાને, યુદ્ધ લેવમાં લડતાં લડતાં રચ લાગી જવાથી, પોતાનો સુક્રેમળ-હસ્ત અર્પાને એકદમ ‘પ્રાથમિક મદદ’ કરી હતી. -શાગ્રામ છે એવી સાધ્વી સ્ત્રીઓને ! અને સહઆવધિ-ધન્યવાદ છે એવી અનેક સાધ્વી સ્ત્રીઓ ધરાવનાર-આ પવિત્ર ભારતભૂમીને !! પરંતુ, !

અક્ષોસ !! આને, અમે જીઓની દયા કેવી છે. ? આપણા એક સાક્ષર ચુર્ચર કવિએ સત્ય કહ્યું છે કે:—

“ ભાઈ તો ભૂગોળ ને ખગોળમાં રમે છે; ! ”

“ પણ પેલીનું તો ચિત્ત ચુલ્હામાંલ. ” !!

આજકાલ, પાકશાળાની મોટી મોટી પટ્ટીઓ પ્રાપ્ત કરનારાની ધર્મ પત્નિઓની સર્વ ચતુરાઈ, કેવળ ભક્ષાઆરા પણામાંજ ભરાઈ રહે છે ! આજકાલ, અમે જીઓની સભાઓ અને ભાષણો, જુઓ તો, મરણ પાછળ, હેંશપૂર્વક, રડવા કૂટવામાંજ, અગર લગ્ન પ્રસંગે અમર્યાદ શટાણા ગાવામાંજ, સમાધિ લેતો છે ! આજકાલ, અમારી ઘણીખરી પહેનેને રૂપી-આના પૈ, પૈસા ગણતો પણ આવડતું નથીજ ! આજકાલ, ઘરનાં માણસોમાં માંદગી આવતાં, તેની યોગ્ય માવજત કરવાના જ્ઞાનને અભાવે, કલ્પીત દેવદેવીઓની બાધાઓ અને માનતાઓ માનવા અમે એસી જગતે છીએ !—અને આજકાલ અમારી બાલપ્રવ્રત્નને—નાની મોટી અકસ્માત ઇજા થઈ આવતાં, કાંતો અમે હાથ નોડીને બેસી રહીએ છીએ અને રડવા લાગીએ છીએ, અગર તો, લોહી નીકળતી જગાએ, ચપટી ભરીને ધૂળ ભભરાવીને, કિંવા, ભિતિથી કરોળીઆનાં મલીન જળનાં જખમમાં ભરીને, ‘ધતુર્વાત’ જેવા પ્રાણુધાતક વ્યાધી બહારી લકષ્યે છીએ !

વિવેકી બ્રાતાઓ !—આવાં આવાં અક્ષય અજ્ઞાન દૂર કરવાને માર્ગ,—આવાં આવાં અનિષ્ટ પરિણામ અટકાવવાને માર્ગ, ! આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાઓ સ્થપાઈ છે ! ! તે પોપકારી એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના અતિ પુન્યપ્રદ શિક્ષણનો લાભ, સર્વે સ્વીકૃષ્ટો છે, ! અને હ.ખી દરદીને સહાય થતાં શીએ ! જેવી સન્મતિ સર્વના હૃદયમાં પ્રકટે ! એટલી પ્રભુપ્રાર્થના કરીને, બેશી જવાની રત્ન ક્ષેત્ર પૂર્વે સ્વાશિક્ષણની પ્રગતિ, અને સમાજસેવાના ઉત્તેજનાર્થે, નામદાર પ્રાટ સાહેબે જે પ્રશંસાના શબ્દો કહ્યા છે, તે બદલ તેમને હું આંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું. ઔં ! શાંતિ: !! શાંતિ: !! શાંતિ: !!

જ્ઞાનદેવી.

(મકરણ ૨ જી—ચાલુ.)

આ વાર્તાના ચાલુ પ્રસંગે પંડિત-સર્જપ્રસાદજી હયાત નથી, તેમના દેહાંતને આજ દય વર્ષ થઈ ગયાં છે. તેઓ જ્ઞાનદેવી નામની એક પાંચ વર્ષની પુત્રી તથા પેનાની કુરુસરથી મંચક કરેલી સર્વ મીલકત વાડી-અંગણ અને ખેતરો મોટાશીદ-મદનલાલને સોંપી ગયેલા હતા. મદનલાલ ખંભાત સ્ટેટમાં વકીલાતનો ધંધો કરતા હતા જાતે ખાંતીલા અને બહુ મહેનતુ હતા. તેઓ જો કે કાયદા ભણીને ખાસ થયેલા વકીલ નહોતા પરંતુ સ્ટેટમાં ખાસ આંધેલા કાયદા પણ યોડાજ હતા, જેથી વાચાળ માણસ કાવી જતા. અસલના કાઝીસાહેબ જેઓ જાડજ તરીકે ચુકાદા આપતા—તેમના છોકરા સાથે મદનલાલ કારસી શીખવા જતા. એક વખત કાઝીસાહેબને ઘેર તે ગયેલા અને કોઈ ચુચવડાના કેસ સંબંધમાં મદનલાલે

ખનાવળી માફીઓને એકજ સરાલથી જૂઠા પૂરનાર કરાઈ શકાય એવો મૂલો ખતાવ્યાથી કાઝીસાહેબે ચોખ્ખા ન્યાય કર્યો અને તેથી શહેરમાં તેમની વાહવાહ થઈ ગઈ. આના ફળરૂપે કાઝીસાહેબે મદનલાલને વફીનાતની સનદ આપેલી કાઝીસાહેબની મહેરબાનીનો પૂરેપૂરો લાભ મદનલાલ લેતા. “અરે આમ કરાવી આપુ.” વિગેરે વાતોથી મોટી મકમે અસીલ પાસેથી તેઓ પડાવતા અને વખતે સાના પક્ષસાળાની પણ દક્ષિણા સ્વીકારી લેતા. સૂર્યપ્રસાદ જો કે વિદ્વાન હતા પરંતુ અતિ વિશ્વાસુ હોવાથી મૂર્તલોક તેમને દુશ્મની જતા એક વખત દીનાનગરને માટે ખરીદેલી વાટાની જમીનનો વાધો નીકળ્યો અને ઘણી મોટી જમીન, આપેલા પચાસ પાછા ન મળતા હાથમાંથી જવાની ગભરાના હતી આ વખતે દીનાન પત્નિ ગંગાબાઈ લાગ જહેતા હતા અને તેઓ સૂર્યપ્રસાદની સહાયમી અને ઘણી જમીન તેના હાથમાં જોઈને એમ માનના લાગ્યા કે તેણે દીનાનગરની ધણીખરી પચાસી લીધી હશે. આ વાત સૂર્યપ્રસાદને જાને પડવાથી તે ગમે તે બોલે પણ પોતાપનો વહેમ દૂર કરના ઇચ્છતા હતા અને તેથી મદનલાલને તેમણે એક મીઠીમાં એવી મતવગતુ લખ્યું હતું કે ‘મારી મર્વ નિલકત ખર્ચાઈ જાય ત્યાસુધી પણ હું લડીને દીવાનજીની જમીન ગયાવના ઇચ્છુ છું તમે મોકલેલા ખતપત્રાદિ જોઈને અભિપ્રાય આપશો.’

મદનલાલે ઘણો પરિશ્રમ કરાવી પડિતજીને યાત્રા આપ્યા અને ત્યાંથી સૂર્યપ્રસાદ તેના ઉપર ઘણા પ્રસન્ન રહેતા હતા ગંગાબાઈની વિશ્વાસ પણ પડિતજી ઉપર વધવા માડ્યો હતો અને પોતે તેમની મવાહ મિનાય કાષ્ઠપિણુ કામ કરતા નહિ. યશોદાની ડેળવણીનો બાર પડિતજી પોતે લીધો હતો કારણકે ત્યાં કોઈ કન્યાસાળા હતી નહિ. એટલેજ નહિ પણ પુત્રીઓને બહુનવાનું પણ પાપ મનાતું હતું. યશોદાની અગીઆજ વર્ષની ઉંમરે ન્યાતવાળાના માગ આપના માડ્યા, ગંગાબાઈ પોતે સમ્મતી હતા અને તેના વળી પડિતજીની સંમતિ નહિ હોવાથી ન્યાતવાળાની માગણીઓનો અસ્વીકાર થતો જેથી તેના બે ચાર પેટ બળતા લોકોએ ખટખટ કરી ગંગાબાઈને ન્યાત બહાર મૂકી દીધા. આના દીવાનજીના દૂરના પિત્રાઈનો જાણે હાથ હતો અરે. હમારા ફળમાં આવું કટક મેઘ કદી નીવડતું નથી-તે તો ચાલ પેઢી નરકમાં નાખશે’ આમ તે કહેતો ફરતો હતો. ગંગાબાઈને માટે અનેક અવાચ્ય વાતો ન્યાતની સ્ત્રીઓ કરવા લાગી તે ધરની બહાર નીકળતી તો રમતામાં તેની તરફ આગળીઓ થવા લાગતી હાથ હાથે બા. એ રાડ સખણીનો હાથ ઘણીને મારવામાં કેમ ઉપયોગી હશે? ‘જેને મોડા ઉપરથી કોઈ એમ માને પણ ખરૂં? જાણે બિચારી ગરીબ ગાય.’ ‘ના ના કાઢીજી. એતો મોટું દહીંજ દાત પાડે કની?’ ‘રાંડ મોટા ઘોડો કરી જૂટ પહેરાની કાંઈ જગવાને આપજો કે સુ?’ આવી આવી અનેક દીકાઓ થતી હતી. ગંગાબાઈને કાને પણ કોઈ કોઈ વાતો પડતી પડતી વાહ. શી તેમની મહનશીલતા, લોભે જગાના પવિત્ર જળમાં મળનાદિની ગામની ગરે નાખે છતાં કયા કદી ગંગાએ તે ગામમાં જળ પ્રવય કર્યો છે? હજી કેવળ તેને એજ થતું હતું કે આવી અજ્ઞાન-અધકાગમાં મળતી સ્ત્રીઓની ભલાઈ કરવાને તે ખીચાગીને કોઈ પણ તપ મળતી નહિ, એક રાત્રે સૂર્યપ્રસાદ યશોદાને ગીતા શીખવતા હતા તેમાં ગંગાના કાને એટલા ગમ્મો પડ્યા કે “તપ આદિ યોગ સાધનેથી જેણે પોતાનો આત્મા નિર્મળ કર્યો છે, તપમેવતથી જેણે સર્વે અગોને

વસ કર્યા છે એવા ઝૂતેદ્રિય, મર્મ પ્રાપ્તિઓમાં યોગળળ-જૈશર્વ તથા તેજ પ્રતાપથી જોતુ સ્વરૂપ પ્રકાશિત છે, તે મનુષ્ય અન્ય પ્રાણિઓને સુખ પહોંચાડતો કર્મથી લિપ્ત થતો નથી.” આથી ગંગાબાઈએ વિચાર કર્યો કે મદિ મારે ઓછામાં જ્ઞાનપ્રકાશ કરવો હોય તો મારે પોતે પ્રથમ તપ કરી જ્ઞાન પ્રાપ્તિ કરવી અને બાદ યત્ન કરેથી સરળ થઈશ. બસ એજ નિશ્ચય.

મવારમાં પંડિતજી જઈ છે તો તેમને પત્નિ તરફથી કેટલાંક કાગળોઆ અને એક પત્ર મળે છે જે વાંચી પંડિતજી એકદમ આશ્ચર્યિત થઈને ‘ધન્ય છે ધન્ય છે’ કહેવા મંડી ગયા.

‘અજે પણ મરકરી શા માટે કરો છો ? મને તો માળીએ આપને આપવાને લખાણું આપ્યા તેથી હું આપુ છું તેમાં મારી હાંસી કેમ કરો છો ? છે શું ?’ પંડિતાણીએ દીનવદને પૂછ્યું.

‘કાંઈ નહિ. દેવી ! તમારી હાંસી નથી કરતો. પરંતુ ગંગાબાઈના આત્મચાગને માટે હું ધન્ય ધન્ય કહું છું જૂઓ વાંચો’ પંડિતજીએ શાંતિથી પત્ર આપતાં કહ્યું. પંડિતપત્નિ રમાબાઈ પત્ર વાંચી સ્તબ્ધ હોઈ રહ્યાં. ‘કેમ બોલતાં નથી રમાબાઈ ? ફરજ આવી પડી તેથી બોલીઓ છો શું ?’ ‘ના, નાથ ! તે પવિત્ર શરજને હું ચાહું છું, ગંગાબાઈના કામ માટે પણ મને માન છે પણ આ ઉપવર થયેથી વશોદાનુ શું કરશું ? તેની ન્યાતવાળા તો તેને લેશે પણ નહિ’ ‘તેના મહે વિચાર કરી રાખ્યો છે અને લગભગ નક્કી પણ કર્યું છે !’

‘હાં હાં. ક્યાં ? કહોની !’

મદનલાલ વકીલ જુના વિચારના અને રૂઢી રહસ્યમાંના અગ્રેસર હતા, છતાં પોતાની ન્યાતમાં કન્યાની અઠત અને તેમનાજ વિચારના લોક ફળ જોનાર હોવાથી તેમનો કોઈ ધોડો કરતું નહિ. એક દિવસે મર્મપ્રસાદ ગામઠેથી જોતજ જોઈને પોતાની માડીમાં ઘેર આવતા હતા ત્યાં ગ્રામમાં મનવાલ મળ્યા, તેઓ મવારમાં ફરીને પાછો વળતા હતા. બંને જાણુ માડીમાં બેઠા. પંડિતજીએ પૂછ્યું કે તમારી ડિમર કેટલી થઈ હશે. મદનલાલે સત્તાવીસ વર્ષની જાણુની. ‘વાહવાહ આટલી નાની ઉમરમાં તમે હીક કીર્તિ પ્રાપ્ત કરી છે ! ત્યારે હવે લગ્ન કેમ કરતા નથી ?’ પંડિતજી : સાળુ આપણ વિચાર હિંચા અને લાયકની કોઈ કન્યા નહિ મળે, તો તમે નહિ બાણુમાં કહો છો કે એક પેંડુ લાકડાનું અને બીજું કીચડ માટીનું તે ગાડુ આવે કેમ ? તેવી ગીતનું હોવાથી આજે એમજ માની બેઠા છો કે બણેલી સુધીત મળે તો હીક નહિ તો ઘરમાં તમે કહો છો તેમ દેવાસુર સંગ્રામ કરવા કરતાં એ. કલાં ભગવત્ ભજન કરશુ તો ક્યાં કલ્યાણ નહિ થાય ?” “ત્યારે વકીલ સાહેબ તમે એક નાના ખાખોચીઆમાં જેમાં નવું જળ ન આવે, ન જાય તેમાંથી શુદ્ધ પાણી મેળવવાની કેવી આશા રાખો છો ? મજે તમારી નાત તો નહાની છે અને તેમાં આખા શહેરમાંજ કેળવણીનો અભાવ ત્યાં પછી તેજ ખાખોચીઆ રૂપ નાની ન્યાતમાંથી વળી મનગમતી કોઈ મળવાની હતી જે ?” “પંડિતજી તમારી ન્યાતમાં અઠતને લઈને કોઈપણ ભાણે ખપતી વાણી-આની કન્યા લાવવાની જીટ તો છે પરંતુ બીજી ન્યાતવાળા આપે ત્યારે ની. અને સાળુ ધંધા આગળ તે વિચાર કરવાની પણ દુરસદ ક્યાં છે ? મારી માતા તથા એક વિધવા બહેન છે તેથી ઘસ્ટુ ગાડુ તો ચાલેજ છે, નહિ હોય તો રમેજઆથી ચલાવી લઈશું પણ તમારા બા-

પણથી આપણે તો એટલું તો શીખ્યા છે કે મારા વિચારની બહેલી ગણેલી વિદ્વત્તાવાળી મળે નહિ તો આપણે કરવું પણ નથી.”

“હમારા દિવાનછને તમે એકજ ન્યાતના ને?” “પંડિતજ તમારા હિંદુસ્તાનમાં ફીક હશે. હમારે તો ન્યાતોની પેટા ન્યાતો અને તેમાં વળી તડ ! હમે મોઢ તો બન્ને ગણુછએ પણ હમે દસા અને દીવાનજ વીસા એટલેજ માન ફેર.” ‘ફીક ત્યારે દીવાનજની પુત્રી માટે તમારા શો મત ?’

‘અરે પંડિતજ તમારા જેવા શાણા માણસ પણ આવી મળ કરતા હશે કે ? ક્યાં રાજ ભોજ ને ક્યાં ગાંઝાતેલી ?’ ‘ફીક છે મસ્કરી કે સાચું તે પછી જણાશે હાલ તો તમને વાંધો નથી એમ હું માનું છું. હ્યો હવે હું જઈ છું ગાડીમાં તમે ઘેર જઈ ગાડી પાછી મોકલી આપશો.

ઉપલી વાત થવાને ફક્ત એકદ અઠવાડીક થયું હતું તેટલામાં ગંગાદેવી સમસ્ત મીલ-ક્ત તથા છાકરીના વિવાહનો ભાર પંડિતજ પર મટી નર્મદા તટે તપ કરવા ચાલ્યાં ગયાં. અને રમાળાદિને આ વાતના બેરથી પંડિતજએ કહેલું કે ‘તેના વિચાર મ્હેં કરી રાખ્યો છે’ ગામમાં ઘણો કોલાહલ થયો છતાં લગ્ન જલ્દી ધામધુમથી થયાં અને મદનલાલ એક સુશીલ પત્નિ સાથે અડગક ધન પણ પામ્યા. હવે મદનલાલ શેઠ ગણાવા લાગ્યા. પૈસો મળવાથી પોતાનો ધીકતો ધધો છોડી પોતાના જનેવી જે પણ ખટપટમાં પૂરા હતા તેમને સોંપ્યો કદી કદી કોઈ મોટા ફળને સીસામાં ઉતારવાનું હોય તોજ મદનલાલ મદદ કરતા બાકી તો પોતે સસરાના આપેલા ખેતરાદિ સાચવી નિષ્કર્ષિપ્રાયણ થઈ સાર્વજનિક કામોમાં પડમા હતા !

પંડિતજ પોતે યશોદાને માટે આવા લાયક વરને શોધી પોતાને કૃતકૃત્ય માનતા પરંતુ સાસરે ગયા પછીથીજ યશોદાએ માનેશે હીરો તે સ્ત્રીકે યા કાયનો કટકો નીવડ્યો, એકાંત પ્રીય અને સુશીલ બાળાએ જે કાંઈ સ્થિતિમાં ચૂકાઈ તે મૂરે મોઢે સહન કર્યું અને પંડિત-જને તેની ગંધ સૂઝાં પણ આવી નહિ. યશોદાની સાસુ છોકરાને એમ જણાવતી કે “બધરાં માણસને તે વળી આવાં પાનાં પોથાંની ઉશંદ શી ? એમાં તો લાયકાનો આવરદા જોહો થઈ જાય તું મંદિરનો કારભારી ને વહુ તો દર્શને કદી આવે નહિ તે લોકમાં જોહું દેખાય છે કે મા જેવીજ છોકરી છે. બાવાની સેવામાં ઘડી નવ તો શું જોહું ?” વિગેરે વાતોથી મદનલાલનું મન એવું બંબેરાનું કે તેણે યશોદાને એવો સખ્ત દુકમ કર્યો હતો કે તેણે ‘ગીતા પાઠ જાહેનું ધર્તીંગ ન કરવું અને માની સાથે મંદિરે જઈ દાંડારસેવામાં કામ કરવું !’ આ દુકમથી યશોદાની મનાવ્યથા સઝ થઈ, તે જાનપીપાસુ સાધ્વી સ્ત્રીને જગત્રીથી મંદિરની યાંધલ ધનાલમાં જાન વડુછની પધરામણી કરાવવા વિગેરે કામમાં એક અનુચારીકા-નોકરડી તરીકે રખડપટ્ટી કરવી પડતી હતી. તે સર્વ ઝમઝા જદંશ યશોદાને એ મળ્યો કે એક આ-ચાર્યનું લક્ષ તેની પ્રતિ વધુને વધુ આકર્ષાતું ગયું અને અંતે તે દિવાનની પુત્રી ‘દીવાની’ તરીકે સંસારમાં મનાતી હાલ તો કારાજહવત એક એકાંત ગૃહમાં વાસો કરે છે, તે સર્વ હકીકત આપણે યશોદાના મુખેજ સાંભળીશું કારણ તેના શીવાય સલ્લ હકીકત આપણને જણવાનું બીજું કાંઈપણ સાધન નથી ! અરે ! ગાંઝા તારા નામની ફહાઈ ફેરવતાં સાચાને શળા અને હરામીને મેવા-પૂરી મળે છે ! !

અસ્તોદય અને આદર્શજીવન.

હુહા

‘ દલત સમય જવવાન હે તહા પુરુષ જાનવાન,
જાએ અનુન હરીઓ, એહિ બાનુન એહિ જાન ’

પ્રિય પદ્ધતિમણુ ! ઈર્ષિમાને દિવસને જે ચંદ્ર ઈર્ષી કળાથી પ્રકાશે છે, તેજ અમાવામ્યાને દિને ગુન્યમા મળી ચોતરફ અધકાગ પ્રસંગે છે જે મર્થ સનારે ઉગી, ખરા બપોરે પોતાના પૂર્ણ તેજેમય કિરણો ચોતરફ ફેકે છે, તે સાજો જગદિન થઈ જાય છે. રે દક્ષિણોચર થતોનથી દાન્સના નેપોલિયન બોનાપાર્ટ વિશે કોણે ન સાબળ્યું હોય ? આપો યુરોપ ખડ તેની ધારતીમા હતો તે વીરપુત્રપુત્ર નીરત્વ ન જતા મેટ હેલીનામા એક નધના તરીકે ંગીનો અવશેષ ગાળવો પડ્યો. પાનખર ઋતુમા જ્યોતના પાદડા ખરી જઈ, વસત ઋતુમા પુન નવિન પ્રાપ્ત થાય છે.

સમુદ્ર વિશે ભરતી ઓટ થયા કરે છે મહા પરાક્રમી આવડા કુશલિષક વનરાજે રથા પિત કરેલું રાજ્યટક્ષને મહાન વિગ્નથી સિદ્ધરાજ જ્યસિંહના રખતમા ફાલીકુવી પ્રાંત જક્ષ ખનના પામ્તુ તે કાળે કરીને હેલા વાધેતા રાજા કરણના રાજ્યાખનમા જલ્મજળથી ઉખડી ગયું એવા એના સખ્યા ૧૫ દૃષ્ટાત ઐતિહાસિક દેટે મળી આવે છે.

ઉપના સમર્થનથી સિદ્ધ થાય છે કે હન્ટકૃત પદાર્થો, દુદ્ધરતી પદાર્થો મજન-નિર્દન દરેકે દરેકમા-અસ્તોદય વા ચરતી પગતી થયા કરે છે એ દુદ્ધરતનો દૃઢ નિયમ છે અને એને માન આપ્યા સિવાય મનુજગણ અન્ય કાઈપણ કરી શકેજ નહીં એ માટે એ મત ઊંજ નહીં કાર્ય કરતા અનિટ પરિણામ આવે કે તે દુદ્ધરતનેજ મોપનાનો શિવાજ હગતી ધરાવે છે જેથી ભાગ્યજન મેઘ અગ્રાત ઢશે.

અનુ, એ નિયમાનુસાર આપણી તપોધનવાનક જ્ઞાતિ કે જે પૂર્વ અત્યંત માનનીય ગણાતી હતી, જેના માનનીય પૂરજ દધિચિની સહેમા દેનાધિવેષ ઇંડ તણાતા હતા જેણે આર્નવપૂર્વક તેમની પામે પરાપકારાર્થે તેમના અગ્નિની માગણી કરી હતી જે મર્થ મુજ ગધુઓન સુનિદિત હશે એવા મહર્ષિના સતાનો અવ નરામ અરસ્થામા અગ્નિદે છે. કે એના મદત નથી માન પગકાગે ઉદ્ધ નિનાહ કરી પચતત્તને પામે. (આખા માન મમહમાથી માન આગળીના વેદા ઉપરજ ગણી રાક્ષય એટલા જ્ઞાતિબુદ્ધોનો ઉદ્ધ-સપ, વિદ્યા, ધનાદિ વગેરેમા દૃષ્ટિએ પડતો હોય તેથી સતોપ માનવાને કાઈ કાગળ નહીં)

આવો પ્રમાહ ચાલે છે, તેને આપણે અસ્તોદય નિયમાનુસાર માન આપો, ભને ચાલનારો થવાનો પશુ માથે માથે અસ્તોદય રાન્દપર તિન ઇષ્ટજથી જ્ઞેશો તો કાઈ ખીજે ગુન્ય પૂર્ણ મર્મ તમાગ હૃદયમા ઝુરુરો, કે અસ્તોદયમાના અન્ત રન્દ પ્રમાણે તો અન્ય પણ ઉચ નામક યાખ્યાનો અમલ થયો નથી પરતુ અસ્ત સામે કિંચ તો છેજ એ નહીં છે માટે ઉદય તો થસનોજ હો આવા નિચાગ માન કરી વિરમી જઈએ, તેથી કાઈ ભાગ પાડે એમ નથી વિચાર લાગા લાખા-મોટા મોગ કરીએ તેથી શુ ? એતો એક પ્રકારની ઘેલછા પરતુ વિચાર કરી તે અમનમા મુકના એ ત્રથમ કાર્ય છે એટલુજ નહીં પરતુ તેમા દરેક નધુએ ઉનટબેર ભાગ લઈ રસિક જનવાની જરૂર છે પુન અસ્તોદયપર દનિપાત કરો. કુદ-સ્તપર આપણે માનસિન્ન ગુદ્ધિનડે આલેપ મુખીએ જીએ છતા લગાર ખારીકીથી વિચાર નીશ તો મદનત નળાને એ માગ નગ્મા કરીને પીને અસ્તોદય વા ચરતી પડતીનું ચક્ર

મનુષ્યને માથે આવી પડે છે. તો મનુષ્ય ફરજ છે કે સૂક્ષ્મો કરી પડતાને અટકાવવી; અને કદાચ પડતી પ્રાપ્ત થઇ તો ન ગભરાતાં હિમ્મતથી ચડતી માટે પુનઃ પ્રયાસ આદરવો.

મહાભારતમાં કહ્યું છે કે—

સુखं वा यदि वा दुःखं, प्रियं वा यदि वाऽप्रियम् ॥

પ્રાપ્તં પ્રાપ્ત મનુભવેત્, હૃદયે ના પરાજિતઃ ॥

તાત્પર્યકે—સુખ વા દુઃખ, પ્રિય વા અપ્રિય, જે પ્રાપ્ત થાય તે મનમાં ગભરાયા વિના અનુભવવું. હવે ઉદય તરફ દૃષ્ટિપાત કરતાં જણાશે કે ઉદયમાં ઉપરોક્ત વિવેચન પ્રમાણે દરેક બંધુએ પોતાનો હિસ્સો અર્પણ કરવાની અમ્મય છે.

મહાન ઉપદેશકો ઉપદેશતા આવ્યા છે કે—

જનની જાણ તો ભક્ત જણ, કાં દાતા કાં શુરઃ

નહીં તો રહેજે વાંઝણી, મત ગુમાવીશ નૂર.

ધૃવરી સંદેશ રૂપ ઉપદેશ સંક્ષિપ્ત રૂપમાં હોવા છતાં કેટલો રહસ્ય પૂર્ણ છે. ભક્તિ, દાતાપણું અને વીરત્વ એમાંના દરેક ગુણવૃં સ્વરૂપ અવલોકતાં, તેના પેટામાં અને પર-પરામાં અનેકનેક સદ્ગુણોનો સમાવેશ થાય છે. અર્થાત દૈવી આંતર સંપત્તિનો સમાવેશ થતો જણાશે.

તપોધન નામક ચાતિમાં ઉપરોક્ત આંતર સંપત્તિની ન્યુનતા યતાંજ અનેકવિધ હર્દશાનો પ્રવેશ થયેલો છે. અને તેનો એકનો એક તથા સત્યમાં સત્ય ઉપાય પણ “ એ મંપત્તિની ખીલવણી કરી ” એજ છે. આંતર સંપત્તિ ખીલવતાં પહેલાં તમે પોતે “ યોગ્ય થાઓ ” અર્થાત તમારા આંતરકરણ વિશે વાસ કરી વસેલા અને સમયે-પ્રસંગે ડખના જેવા કે—અદાન, કુસંપ, અદેખાઈ, કસેશ, અનુદારતા, સ્વાર્થ જતિ, અબ્રહ્મચર્ય ઉડાઉપણું, લોભ, ખારીલાપણું, સારા ધંધા અને સૂક્ષ્મ તરફ બેપરવાઈ, આત્મ વિચાર કર્યા સિવાય માન્ય, અન્યના દોષોજ જેવાની દૃષ્ટિ, ગાળલગ્ન, અને કન્યાવિક્રય ત્યજવાથી એ દોષોથી પ્રાપ્ત થતી શારીરિક અને માનસિક નળખાઈથી તમે સદજ અગ્રજો. અને એમ થતાં હૃદય કમળમાં દૈવી સંપત્તિરૂપ સદગુણો જેવા કે—સાત્વિકતા, સત્કર્મ, જ્ઞાન ભક્તિ, નિષ્કામતા, દાનવૃત્તિ, સ્વાર્થ સાગ, દીનવત્સલતા, કાર્યકૃશળતા, સદાય, વીર્ય શૌર્ય, ઐશ્ય ઇત્યાદિ સદ-ગુણો સ્ફુરશે, અને વખત જતે સ્થાયી થશે.

આ સદગુણોનો સંગ્રહ અને વ્યવહારમાં તેનો યથેચ્છ વ્યય એજ આદર્શરૂપ જીવન છે. આદર્શરૂપ જીવન વ્યતિત કરેલા નરરત્નો—જીરન્નો જેવાં કે ગમ, કૃષ્ણ, બુદ્ધ, શંકર સ્વામી, શિવાજી, હરિશ્ચંદ્ર, સત્યવાદી રેઝુલમ, ગાંધી, જોખલે, પારેખ, દાદાભાઈ, સીતા, તારામતી, દમયંતી, - આઘ વગેરેને હમેશાં સ્મરણમાં રાખી યથાસક્તિ તે પ્રવાહે વહન કરવાની અગત્ય છે. ઉત્તાયજ ન કરતાં ક્રમે ક્રમે ઉપરોક્ત ગુણોનો પ્રવેશ થશે.

મારા યુવક પકિત ગણ ! આપણો પુનઃગૃહાર તમે જ્યાંસુધી બાણ આલાકી, માત્ર વા-તોથીજ વિરમવાપણું, અને ઉપરના નાટકી દેખાવો કર્યા કરશો, અને અંતરમાં પોતાના તન, મન ધનને માત્ર અધિકાધિક લોભ ખાજળ, જે સ્વાર્થ સાધવામાં ચોછ રાખશો ત્યાંસુધી થવાનો નથીજ પણ પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે કુદુંખીતિ તથા સાદાઈ ધારણ કરીને પ્રાપ્ત ધન, મનની યથાસક્તિ આકૃતી માનવ સેવાના—ચાતિસેવાના મહાયજમાં સર્વપૂર્વક અર્પણ કરશે ત્યારેજ થઈ શકશે.

એકાદ બિચારો શુ કરી શકે આ સ્તોત્ર વારવાર કર્ણગોચર થાય છે. પરંતુ બિચારો કાષ્ટજન નથી. પ્રત્યેકને શરીરરૂપ અમુલ્ય વસ્તુ અને મનરૂપ ચિતામણી પ્રાપ્તજ છે. તે વડે સધળું સાધ્યજ છે. અસાધ્ય એવું કાષ્ટજ નથી. જેમ એક બીજ નષ્ટ થતાં અનેકાનેક બીજને તેમાંથી ઉદ્ભવે છે. તેમ આદર્શરૂપ સ્વચ્છત્વ બીજનું લોક એવારૂપી ગસાળ ક્ષેત્રમાં વાવેતર કરીને—એ જીવનના તન મન ધનરૂપી સ્વરૂપનો એ જીવિમાંજ વિનાશ થવા દઈને, તે વડે એવાં બીજને અસંખ્ય આદર્શરૂપ જીવનો જનાવવાની કુંદરતને તક આપની જોઈએ. આ પ્રમાણે જે અસંખ્ય બીજને—આદર્શરૂપ જીવનો ઉત્પન્ન થશે તેમાંનું દરેકે દરેક પાછું એક-માંથી અનેક બનાવવા તેટલીજ અમાપ શક્તિવાળુંજ થશે.

હે વ્યાપક પરમાત્મેવ ! આ મત્સ્ય સમજાણું અને તેના મહત્ત્વ પરિણામોની કલ્પના અમારા મોહવશ તપોધન બહુઓમાં ઉદ્ભવે.
લી. ગાત્યબુદ્ધ્યર્થિતક,
મણિશંકર ડાહ્યાભાઈ મહેતા.

દેશપરદેશ સમાચાર

તપોધન આશ્રમ વેદશાળાની સ્થાપના—સંવત ૧૯૭૧ ના મહા સુદ ૫ ને પુષ્કરવારે ઇડર મેટરમાં આવેલા વડાલી ગામ કે બ્યાં લગભગ ૩૦૦ ઘરની વસતી છે. ત્યાંના જાતિહિતચિંતકોએ વેદ પાઠશાળાની સ્થાપના કીધી છે. સ્થાપના કરતી વખતે ઇડરથી મ. શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ તેમ ઇડર વેદશાળાના અધ્યાપક ઉગ્રેશ્વર મહારાજને આ-મંત્રણ કરવામાં આવ્યું હતું. સ્થાપના કીધા પછી સાંજે ૬/૧૧ આચાર્ય બુદ્ધિસાગરજીના અ-ધ્યક્ષપણા નીચે જાતિના સાર્વજનિક મકાનમાં સભા બોલાવવામાં આવી હતી તે વખતે સુ-પ્રસિદ્ધ શેઠ લક્ષ્મીભાઈ ગુલાબચંદ તથા અન્ય મહાજન મંડળ એકત્ર થયું હતું. તપોધન જાતિ માવી પણ સુવાનો, વૃદ્ધો અને બાળકોની સારી સંખ્યા હતી. પ્રથમ મ. શંકરલાલે આચાર્ય મહારાજ બુદ્ધિસાગરજીના ગુણોનું જ્ઞાન કરી તેમને અધ્યક્ષપણું સ્વીકારવાને દરખાસ્ત સુકી તેને અનુમોદન મળતાની સાથે આચાર્ય મહારાજે પોતાનું રાજ્યાતનુ વિવેચન કરી તેમની માથે આવેલા મસ્કૃત અધ્યાપકજીને નિવા વિગે બોલતા મુચના કરી. શાસ્ત્રીજીએ નિધાથી થતા શયદાનું સારી પેઠું દિગ્દર્શન કરાવી જોતાઓનાં મન રબળ કીધાં. ત્યારબાદ તપોધન આશ્રમ જાતિના ૭ મર્ધના વિદ્યાર્થી સિવશંકર નેમશંકર સપ, જળવાણી અને સદાચાર ઉપર આઝ ભાપણ વાંચી સભાગાજી. તત્પર્યાત આચાર્ય મહારાજે જણાવ્યું કે આજ માંગલિક ટ્રમ્પે જાતિના અગ્રમખ્ય પુરોહિત મને આ બોલાવી જે કાર્ય આરંભ્યું છે તે ખજેખર સ્તુતિ પાત્ર છે. જમરે દિવસ નમર્યા ઉત્તરની કોમોએ પોતપોતાની જાતિના ઉદ્ધારાર્થે જોડિંગા રાખ્યા એ આદિ કાઠી ઉત્તતિમુચક માર્ગ લીધેલો છે તે પછી આ તપોધન આશ્રમ જાતિ કે જે પ્રાચીન સમયમાં ઉચ્ચ સ્થાને હતી. અને જેની જિવ્યતા તપોધન શબ્દકરપરથી સ્વતં સિદ્ધ થાય છે તે જાતિએ હવે જેમ અને તેમ સત્વર પોતાની અસવ હાલત પ્રાપ્ત કરની જોઈએ. મને આશા છે કે જે કે આ જાતિમાં જળવાણીના પ્રચાર બહુ થોડો છે છતાં જાતિજનો વધારે ઉગ્રંબી હોવાથી દિનપ્રતિદિન ઉત્તતિ થશે. પછી જાતિના ધણીખરે ભાગ બહારગામ રહેતો હોવાથી ફાંટી પણ વૃદ્ધિ અસ્પષ્ટ થશે. માટે આવા શુભ કાર્યને ટકાવી રાખી દરેક મનુષ્યે પોતાના બાળકોને સંસ્કૃત કેળવણી આપવામાં તન મન અને ધનથી યોગ્ય મદદ કરની જોઈએ. ત્યારપછી ઇડરની પસી મહારાય રાઠરવાલ સુવાળરાયે જણાવ્યું કે, જાતિજનો ! મનુ

ધનું મનુષ્યત્વ ત્યારે જ સૂચન થયું કહેવાય. જ્યારે મનુષ્ય ચોતાના મનુષ્યત્વનો ઉપયોગ કરે નહીં તો માણસ અને પ્રાણીમાં શો તફાવત ગણાય? યદિ આપણે, તપોધન પદ ધારણ કરીને પોતાના કર્મથી વિમુખ બની નહીંએ. (અર્થાત્ આદ્યજ્ઞાનાં કર્મો, વેદ ભણવો, ભણાવવો, દાન આપવું, લેવું, અને યજ કરવો, કરાવવો વિગેરે) નો આપણે સૌ કરતાં વધારે નિષ્કૃષ્ટ ગણાવા પાત્ર થઈશું. બંધુઓ, આપણી પ્રાચીન સમયની હાલત ઉપર વિચાર કરો કે ક્યાં તપરૂપી ધન ધારણ કરી જનમંડળ હિતાર્થે ઐશ કરતા આપણા પૂર્વ વહિલો, અને ક્યાં આજકાલના ભિક્ષાર્થે ગલી ગલી, દાર દાર, રોહરે રોહરે ભ્રમણ કરતા તપોધન આદ્યજ્ઞો? આપણી ઉત્તરિનો આધાર આપણા બાવિ બાળકોઉપર રહેલો છે, તો તેમને સરસ્વતિ દેવીના આશ્રમમાં સુકી અજાનરૂપી અધિકારમાં અથડાતી ગાત્રિને ઉત્તરિરૂપી કિનારે લાવવા પ્રયત્ન-શીલ થાઓ. તત્પશ્ચાત્ શાળાના નિભાવ અર્થે કંઈ એકત્ર કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં તે જ ક્ષણે આશરે રૂ. ૩૦૦) એકત્ર થયા હતા. તત્પશ્ચાત્ આચાર્ય મહારાજનો ઉપકાર માન્યા પછી સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી છતાં.

ઉક્ત પાઠશાળાના કાર્યકર્તા તરીકે લીખીત મહારાષોનો નીમ કરવામાં આવ્યો છે;—

પ્રમુખ રાવળ મનસુખરામ રામચંદ. મેકેટરીઓ રા. રા. માધવરામ છવરામ અને રા. રા. ચુનીલાલ લીલાચંદ. કોપાધ્યક્ષ—રા. ક્ષેમરામ જેઠીરામ. હીસાબ રાખનાર—રા. શિવ-રામ ખુશાલભાઈ. સહાકાર—રા. વસ્તારામ ક્ષેમરામ. રા. છવરામ જેઠીરામ. રા. નેમશંકર વહાલજી. રા. મોહનલાલ ઉગ્રેશ્વર. રા. મુલચંદ માણકેશ્વર. રા. દત્તમુખરામ જોષીરામ. રા. ઉગ્રેશ્વર જેઠીરામ. રા. અમદારામ પીતાંશર. રા. ઉગ્રેશ્વર શિવરામ. રા. માધવરામ સેવકરામ અને ગણપતરામ પુંડરામ.

વાયુ મંડળમાંથી વિજળીની પ્રાપ્તિ—વિદ્યુત એ એક અદ્ભુત પ્રાકૃતિક પદાર્થ છે. જેમાં અતંત શક્તિઓ રહેલી છે. એનું જ્ઞાન વધારે ને વધારે મેળવવા આધુનિક વૈજ્ઞાનિકો ખાબ પીને લાગી રહ્યા છે. વિજળીની મંદદથી ખેતીના ઘણાં કામ આજકાલ થાય છે. એથી ખેતીની શક્તિ વધે છે. તાર ચાલે છે એ આદિ ઘણાં કામો થાય છે, પણ તેમાં ઘણો ખર્ચ થાય છે. કારણકે એ બધું પ્રાપ્ત કરવાને મોટાં મોટાં યંત્રો લગાડવાં પડે છે પણ આધુનિક સમયમાં એક નવી જ બીજી મોઘ થઈ છે. સ્પેન દેશનિવાસી બ્લેકો નામના એક વિદ્વાન વેત્તાએ વાયુમંડળમાંથી સાદા યંત્રોની મદદથી ઉપરોક્ત વિદ્વાન પુરૂષે યથેચ્છ વિજળી પ્રાપ્ત કરવાની અને એથી મનમાન્યાં અનેક કામો કરવાની પ્રક્રિયા થોડા વંખત ઉપર ઘણાં માણસોને વ્યક્ત કરી દેખાડી આપી છે. આથી સંભવ છે કે થોડા સમયમાં વિજળીનાં કારખાનાંઓ બંધ થશે! અને એને બદલે સેનર બ્લેકોના યંત્રની મદદથી વિજળી પ્રાપ્ત કરીને કોલો એ વડે વિવિધ મહાન્ કાર્યો કરશે!

ગુજરાતમાં ચેનના પથ્થરની ઉત્પત્તિ—ધરમપુર સંસ્થાનના હુમરોમાંથી ચૌરંગા નામની નદી વહે છે. ચોમાસામાં વર્ષાદ થાય છે ત્યારે એમાં બહુ ભારે રેલ આવે છે. અને એ રેલમાં લકડ તથા કાળી જીણી રેતી (કે જે હલુ પણ પણે ફેંકાને બ્લોટીંગ પેપરની જગોએ વપરાય છે.) બહુ મોટા પ્રમાણમાં ઘસડાઈ આવે છે. જ્યાં રસિયો પાસે છે ત્યાં નદીમાં કેટલાક માછલિ મુઘી ગુલાળ ચડેછે, અને જ્યારે ગુલાળના પાણી ઉતરી જાયછે ત્યારે હેમાંથી ન્હાના ન્હાના પથ્થરના કકડાઓ જડે છે. એ કકડાઓ સંદેહ પડના જુરા રંગના હોય છે. અને આવા પથ્થરો છેક બહેલી ગામથી રસિયાકિનારામુઘી પથરાયલાછે. આ પથ્થરને

સ્નેહક્રિયર પેનની જગોએ વાખતાં, લીસોટા રહેતા નથી, એટલે પેનની પેડે લખીને લુ સતા સાથ યઈ જાય છે. ગરીબ છોકરાઓ તહેનો પેનની જગોએ દૂરથી ઉપયોગ કરે છે. છોકરાઓ નદીમાંથી તેવા પથ્થરાઓ ચીણી લાવી ચપ્પુવતી ઘસીને તહેની જીણી બૂટી કરે છે; આ બૂટી ને પાણીમાં પક્ષાળતાં જૂરા રંગનો ગારો થાય છે. તે ગાગ્રને ઘઉંના લોટની કણકનીપેડે ખૂબ મસલે છે; અને ત્યારપછી તહેનો પેનના જેવો ગોળ ધાટ બનાવે છે; અને ત્યારપછી સૂકવે છે. બ્યારે તે સૂકાઈ રહે ત્યારે તહેને અગ્રિમાં પકવે છે અને પછી તહેને લખવાના કામમાં લે છે. આ પેનને “કુધીઆ પથ્થરપેન”ના નામથી જાળખે છે.

શોક:—વણુમોહના ત. આ. મ. લલુભાઈ ભગતીશંકર માધ મુ. ૧૦ ને મોમવારે દેવ-લોક પામ્યા છે. તે નિમિત્તે ૩. ૧) આ. ધ. મામિકનો જાન કંઠમાં આવ્યો છે પરમાત્મા મૃત આત્માને શાન્તિપ્રદાન કરે.

શોક:—આપણી જાતિના મહોત્સાહી નીગાળા (કામિઆવાહ)ના મ. ગોપિંદજી ત્રીકમજી વંશના ભણેજ મં વેણીશંકર જ્ઞેશંકર જ્ઞેઓ મુંબાઈમાં મોટરી કરતા હતા તથા જ્ઞેમની ઉંમર ૨૨ વર્ષની હતી. તેઓને અકસ્માત પ્લેગ થવાથી દેવલોક પામ્યા છે. પરમાત્મા તેમના આત્માને શાન્તિ આપે અને તેમના કુટુંબના માણુમેને ધૈર્ય પ્રદાન કરે !

લવાજમની પહોંચ.

મ. જીવરામ ખુશાલભાઈ	નીતોડા	મ. તુલજરામ ગમશંકર	સુરત.
મ. કાળીદાસ વલ્લભરામ	કુલપાડા.	મ. અંબારામ ભાણુભાઈ	કુલપાડા
મ. અંબારામ ગોરધન	અમરેલી.	મ. ફરીરજંદ ખુશાલ	કુલપાડા
મ. ન્હાનાભાઈ શ્રીકાભાઈ	સુરત.	મ. ફરીરજંદ નરભેરામ	સુરત.
મ. રામચંદ્ર મગનલાલ	ભડચ.		

ચૈત્ર માસનો, આ માસિકનો ખાસ અંક.

સુસુ ખંધુઓ, આ માસની આખરે આપણા માસિકનું પાંચમું વર્ષ સમાપ્ત થાય છે અને આગામી ચૈત્ર માસથી નવું છઠું વર્ષ ગર થશે. આ અંક હમારા વાંચકોને વિશેષ ઉપયોગી થાય અને હમારા વાંચકોને સાહિત્યરૂપ થઈ પડે એવા હેતુથી ખાસ મોટો અંક કાઢવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. જેમાં સારા વિદ્વાન પુરૂષો અને વિદ્યવી સ્ત્રીઓના લેખો દાખલ કરવામાં આવશે. આ અંકમાં પાંચમા વર્ષના આશ્રયતાનો ફોટો આપવાનો પણ વિચાર છે. આ માસિકની આર્થિક સ્થિતિ આ ખરચને પહોંચી વળવા જેની નહિ હોવા છતાં પણ હમે આ સાહસ કરવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ પરંતુ હમને કશ્મિરના ઉપર ભરસો છે કે પરા-રથવૃત્તિથી કરવામાં આવના કાર્યને ચેન્ટેનપ્રકારથી મદદ મળ્યાજ કરશે. હમારા કદરવાન આહોકોનું કામ છે કે હમારા આ કામની પૂર્તિ અર્થે નવા વર્ષથી દરેક આહક હમને એક એક નવો આહક બનાવી આપવો. જે મહાશયો નવા વર્ષથી આહક થશે તેમને આ ખાસ અંકનો લાભ મળશે. માટે આ ઉત્તમ તક ન ગુમાવનાં વિદ્યાપ્રિય મહાશયો આ માસિકના આહકો બની તેના કામને ઉત્તેજન આપશે.

લી૦ મેવક

છગનલાલ જગન્નાથ

વ્યવસ્થાપક.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ. ભા. ૧

ધોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સર્વને જાણીતી છે. તેના કર્તા રા. ત્રિવિજયકર નિર્મયરામ છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ અને તેમને વેદમિત્રર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરેલા છે. તે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કંઈ શંકા કરવા જેવું રહેતું જ નથી. આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કરી તપોધન બ્રાહ્મણોના ધર્મના રાખવા લાયક છે. આની દબ્બર પ્રત છંપાવી હતી જે સર્વ ખપી ગઈ છે હવેને પચ્ચીસ રૂપી મળી આવી છે. તેમાં સંપાદન કરવામાં આવેલા વિષય પ્રમત્તે તે તે પુસ્તક અમુલ્ય કીમતનું છે પરંતુ તેનો લાભ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હવે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટલ અડધો આનો. મ. ત્રિવિજયકર નિર્મયરામને આ પુસ્તક પ્રથમ મફત આપ્યા છે પરંતુ આ માસિકની સદાપતાયે તેમના તરફથી આ પુસ્તક હવેને આપવામાં આવ્યા છે મારે તેની કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપલ્લ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે જે મહાશયને પુસ્તક મંગાવવાની જગ્યા દોષ તેમજ સત્વર મંગાવી લેવાં પાછળથી તે પુસ્તક મળી શકશે નહીં.

સીંધીગથી, ઉમ્મદીમ ફતાવાહના

લી. સેવક

માળામાં

છગનલાલ જગન્નાથ.

ગીરમથ—મુખ્ય

વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણધર્મ.

દરેક જાતની નાની મોટી રાખીઓ.

હમારે ત્યાં કીક-ચળકની સાચી અને ખોટી રાખીઓ જરૂરથી ખનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. વીલાયતી રાખીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. કીક ચળકનાં પોલકાં તથા ફેસો પણ પહોં ઉત્તમ પ્રકારનાં ખનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠગાવાનો લેશ માત્ર હાથ નથી. બહારમાંથી મંગાવનારાઓના ઓડરો ઉપર પુરતું ખાન આપવામાં આવશે.

જેડીસન શિવસાલ.

૧. જરાનપુરી બાગેળ-સુરત.